IOANNIS IACOBI PAVESII,

COGNOMENTO CALABRI,

GENERE SAVONENSIS,

ORDINARIAM PHILOSOPHIAM Romæ profitentis Peripateticæ disputationes in prima Aristotelis Philosophia:

AD AMPLISSIMVM FRANCISCVM CARDINALEM GONZAGAM.

Cum Priuilegio Illustrißimi Senatus Veneti.

VENETIIS,

Ex Officina Marci de Maria Salernitani Bibliopolæ Neapolitani.

M D LXVI.

IOANNES IACOBVS PAVESIVS,

FRANCISCO GONZAGAE
Illustriss. ac Reuerendiss. Sanctæ Romanæ Ecclesiæ
Cardinali S. P. D.

AXIMARVM artium disciplinam Gonzaga clarissime qui ab humanis rebus ad Dei contemplationem transferunt, eos uideo, cum homines sint diuinitatis fructum quærere. quorum consuetudinem quia non tam probare quàm imitari, præclarum esse intelligis, philosophiæ studium, in quo multos, atque illustres habes progressus, ad ea, quæ ueteres Theologi sanctissime scripta reliquerunt, summa cum laude traduxisti, ut in amplissimi sacerdotij dignitate, quasi in luce religionis, uirtus efflorescat tua; egregia doctrinæ conuersio: vt earum reum, quæ sunt scriptæ diuinitus, diuina tibi cognitio à philosophia detur. quæ cum sit non modo innocentiæ, et pietatis, aliarumq; uirtutum parens, sed omnium cupiditatum moderatrix, ac certa quædam lex, unde illa hauriri possit uberius, non dispicio. nec uero te nonnullorum hominum mouet oratio temere affirmantium, philosophandi scientiam cum religione semper pugnare. quid enim magis erigere animos ad Deum potest, quàm naturæ, & rerum æternarum cognitio? quæ sine adiumento philosophiæ aut uix, aut nulla ratione, nosse possumus. ergo religionem intelligentia, intelligentiam sapientiæ, studium peperit. at enim non ita ab religione stant omnes philosophorum sententiæ, perinde quasi omnium impietas, ac stultitia sit philosophiæ præstanda. In Christiana republica quàm piè, quàm sanctè, quàm integrè constituta sunt omnia: tamen neque inuidiam, neque uituperatores potuit effugere. In hac uero temporũ inclinatione quàm multi sunt, qui permistè mala cum bonis inducere in religionem dum uolunt, fundamenta pietatis conuellere uideantur: tantum in his ualet deprauata uel opinio, uel uoluntas. itaque non scientiæ uitio, sed animi peruersitate, ac cæcitate peccatur. quod cum uideres à puero, et si excellens, eximiaque natura te ad summa finxerat; tamen si egregiam indolem, si admirabilem ingenij uim, si

moderationem animi multa industria, & optimarum artium præsidijs munires, non tam tibi salutare, quàm gloriosum, fore statuisti. Patauium ab ineunte adolescentia profectus triennium in philosophia ita es uersatus, eam ut assiduè coleres, teque identidem ipse urgeres in studijs; tantus autem industriæ tuæ cursus fuit, ut credibile non sit, quantum in hoc genere profeceris: Nam aliarum litterarum ornamenta plane puer es consequtus. Ad tam multiplicem, uariamque doctrinam, Theologiam adiungis; &, quid te deceat, idest quàm ab hac disciplina instructũ ac paratum Cardinalem esse oporteat, pulchrè intelligis. Macte diuina sapientia iuuenis, ista ætate cum tam alte perspicias, & mentem à corpore ad cælestem uim naturamque conuerteris, uideo quam uiuendi rationem ineas. Quod iam pridem sapientissimus uir, Hercules patruus tuus, perfecit, ut in omni uirtute excelleret, id tu eadem uestigia persequens, præstare uis. Est hoc uestri animi, ac generis quo quisq; gloriæ studio ducitur, in eo principem locum quærere. Atque ut Ferdinandi patris tui, grauitate, consilio, auctoritate, robore animi, cæterisque bellicis uirtutibus præcellentissimi imperia, res gestas, prouinciarum administrationes, & in summa potestate prudentiam, integritatemque prætercam; quid in uitæ splendore, quid in usu militari, quid in omni genere laudis Cæsar frater iam non est assecutus? reliquis fratribus est cum illo in dispari ætate, par uoluntas, ut non tã forma similes sint: quàm uirtute. His luminibus decoratam domum, tua liberalitate, magnificentia, magnitudine animi, liberalium disciplinarum uarietate amplificas, neque à præstantia officij unquam declinas. Non adhibeo me blandum in tuis laudibus: quæ tot sunt illuminatæ uirtutibus: ut in ijs nulla assentationi sit latebra. Soleo in te atque Carolo Borromeo, qui cum coniunctissimè uiuis, ingenij, & morum similitudinem admirari, quod uterque Cardinalatus insignia ab adolescentia adeptus, & opibus, & copijs, & amicorum amplitudine florentissimus temperantiam à summa potestate nunquam seiungat: tantaque in utroque sit dignitatis altitudo, tanta humanitas, ut & gratiam suauitas sermonis, & auctoritas gloriam conciliet. neque uero tam ex affinitate illius amor in te, quàm ex hoc fonte, profluxit. Amorem quidem affinitas informauit, ubi Pius IIII. Pontifex maximus camillam eius sororem neptem suam Cæsari fratri tuo despondit: uoluntatum, studiorumque coniunctio auxit, & confirmauit. Ac Borromei ingenium diuinumque consilium in om-

nium

nium ferè gentium moderatione, atque custodia, tanquam in specula maximè elucet. Te uero, & cognitio, & exercitatio uirtutis ita perpoliuit, ut penè excelsior humana natura esse uidearis. Nunc, quoniam disputationes de rebus diuinis; quas tuo rogatu, uel impulsu potius, inchoatas absolueram, diligentius recognoui, uide quid mihi in mentem uenerit ratiocinari. Harum explicationem censui cum tuis studijs posse congruere. Nam si probo peripateticorum opiniones, ubi falsa initia pro ueris constituunt, a nostris Theologis discrepare; nae, ueri praescriptio unde petenda sit, intelligis non quod in philosophia culpa resideat, sed in eorum institutis, quorum cognitio nihil interdum eminet à sensibus. Teq; uides, dum Theologiae mysteria perscrutaris, his quasi gradibus ad Deum proxime accedere. Nec philosophiae auctoritatem imminuo. cuius non disciplina, sed ignoratio, tum errorem, tum pertinaciam aluit in multis. Eos tamen conor refellere, qui etiam diuinis in rebus Aristotelem, reliquosque Peripateticos non tam constanter, quàm pertinaciter tueri contendunt. Quo in officio, quid praestiterim, tuum, tuique similium, idest doctissimorum hominum, sit iudicium. Misi igitur ad te quaestiones de diuinis rebus meas; quas si probaris, senties, quae domi tuae nascuntur, earum rerum tibi non modo fructum, uerum etiam mancipium deberi: sin minus, non recuso, quin, plus tibi ad promerendum, quàm mihi ad remunerandum esse facultatis, cum tu praeclare noris, etiam caeteri intelligant.

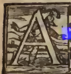
AD LECTORES.

VID? Nouum esse genus scribendi, recensq; opus nuncupandi illius cineri, quem obijsse iampridem nouimus. Obijt Amplissimus Cardinalis Franciscus Gonzaga in interregno (quod in Conclauio uulgus ait) non sine lachrimis, fletu, atque mœrore Ioannis Iacobi Pauesij Clarissimi Philosophi, qui dum Typographis Metaphysices opus excudendum dederit, illudq; tanto Præsuli nuncuparit, uix opere impresso, hunc è uita decessisse audiuit, in cuius nomine illud apparebat. Quare ne uis humanitatis, ne tanti Præsidis uirtutum merita perijsse uiderentur, tot tantisq; beneficijs ornatus, has quæstiones Metaphysices uel illius cineri nuncupare, ac ueluti æs alienum persoluere uoluit; ut qua semper illum est beneuolentia complexus, stabilis, firma, atque constans unicuique pateat. Tu itaque candide Lettor tanti Præsulis memoriæ, quicquid id est operis, tribuas, & Auctori, quas uoles, gratias agas. Vale.

Quæstio-

EORVM QVAE CONTINENTVR in toto opere copiosus Index.

FINIS.

IOANNIS IACOBI PAVESII
DISPVTATIO PRIMA
PERIPATETICA DE SVBIECTO PRIMAE PHILOSOPHIAE, AD AMPLISSIMVM FRANCISCVM CARDINALEM GONZAGAM.

Præfatio.

B NTER multa, quę in Arist. prima philosophia ambigue, atq; obscure tradita leguntur, Amplissime Cardinalis, ea maxime cunctis latere uisum semper fuit, & ob eam causam nondum satis ab ullo explicata sunt, quæ de Deo, abiunctisq; mentibus pertractata in ea uidemus. Sunt & multa, quæ tamen magis urgent, & quæ apud ipsum Aristot. minus perspicua sunt, & de quibus inter eius interpretes maior controuersia est. Hæc sunt, quorũ primũ est, quod ad huius sciẽtiæ materiam pertinet, quæ sit, & quæ eius sint causæ, partes atq; affectiones: Secundum quales singulis rebus naturę, atq; definitiones conueniant: Tertium sint ne Ideæ, & an ad rerum ortum, earumq; scientiam conferant: Quartum, de separatis mentibus, quo pacto cognoscuntur, ad quam philosophiam earum disceptatio pertineat, sint ne earum quæ sunt principia, & denique, quo pacto rerum causæ, & principia existant. De his enim, inter Peripateticos non satis liquet; siquidem in his dissoluendis, nullus est Arist. doctrinæ quantumlibet peritissimus, qui ad hunc usq; diem non se torserit, omnesq; suos conatus in his non adhibuerit, Quod tamen paucis feliciter successit, ut monumenta eorum in quibus huiusmodi disputationes tractantur, nobis fidem faciunt. Quocirca quæstiones has dissoluendas suscipimus, ac dicemus aperte, id tantum quod nobis Arist. sentisse uidebitur. Ad horum C itaque inuestigationem, eorumq; indagationem primum materiam, quam alij subiectum, nõ nulli uero scopum, intentionemq; appellarunt, explicare decreuimus. Hæc enim in primis iure optimo inquirenda est; siquidem unaquæque ars in faciendo, simulq; in docendo, ex præcognito fine, instituitur, quem ipsa efficere, aut docere intendit: quemadmodum secundo huius monuit Philosophus, & ideo, qui intentionem ignorant, ijs similes esse, inquit Alex. qui iter habent, quò uero ferãtur, nesciunt, quiq; in multos incidũt labyrinthos. Hæc recte perfecta, inquit Simp. intellectum nostrum dirigit, ut à ueritate procul non uagemur, & temerè, ac frustra in diuersa trahamur. Iure igitur primum obtinet locum. Cæterum quoniam scientia subiectum, non simpliciter dicitur, eius primum significata erunt in medium afferenda, atque ita, id, de quo disceptatio proposita est, patebit; quemadmodum in singulis rebus, quæ ita se habent, faciendum iussit Aristoteles. Subiectum itaque bipartiri cõsueuit, (quemadmodum latius postea docebimus) alterum namque totius, quod à latinis adæquatum dicitur, alterum uero partis, quod totius subiecti species est. Veruntamen quoniam species ita sunt à natura inter sese constitutæ, ut altera potior altera sit ea, quæ præstantior est, subiecti principalis nomine nuncupari consueuit. Quare cum bipartitum sit subiectum, de utroque quæstio proposita est. In qua quidem quæstione dissoluenda, cõ D sueta progrediemur uia: namque primum aliorum opiniones referemus, & quantum ueritati con sentiant, demum quid nos ipsi sentimus, adijciemus.

Prima opinio. Cap. 1.

DE subiecto itaque huius scientię adæquato non concordes peripatetici sunt, nonnulli (quẽadmodum ex Arabibus, Alpharabius) huius contemplationis adæquatum subiectum Deũ esse instituunt, atq; huius opinionis duo sunt fundamenta. primum, subiectum scientiæ est, quod primum in scientia consideratur, & ad quod omnia referuntur. cum itaq; Deus ita se habeat, ipse erit in hac scientia subiectum. Secundum fundamentum, ex Aristotele, sexto huius ortũ trahit, qui scientiarum discrimen largiens, asserit primam philosophiam uersari circa id quod re, & ratione separatum est, quod non nisi Deus est. Verum horum opinio rationi non consentit; namque primum, est diminuta; quoniam cum in subiecto duo includantur, res considerata, & modus considerandi, modum considerandi non exponunt, sed derelinquunt, qui maxime in sub-

iecto desideratur; quandoquidem modus, hic, est ratio, qua subiectum in scientia intelligitur, E
& qua scientia a scientia separatur. Secundo peccat, quoniam conditiones subiecto necessario re
quisitas non afferunt, Aristoteles enim primo de demonstratione asseruit, subiectū scientiæ prin-
179 cipia, species, & affectiones habere, quibus omnibus Deus uacat; fieri igitur nequit, ut subiectum
sit. Rursus subiectum est, quod scientiæ affectionibus subijcitur, ut eodem libro monet Aristote
73 les. atqui affectiones accidentia per se sunt, ergo subiectum, id est quod accidentibus subijcitur.
Deus uero cum substantia simplex sit, atque à materiæ sordibus prorsus separata, accidentibus
26 subijci non potest, quemadmodum duodecimo huius Auerroes docet. Verum horum rationes
solutionem quærunt, ideo diluendæ sunt, atque in primis accipere licet, id quod causæ, & prin
cipij rationem habet non propter se ipsum, sed alterius gratia considerari, & ideo nulla causa scien
tiæ subiectum esse ualet, nempe alia ad subiectum referuntur, ipsum uero nullius gratia est, quare
cum Deus in contemplatiuis scientijs non nisi ut principium consideretur, nullo pacto subiectū
esse potest; ob aliud enim Deus in speculatiuis consideratur, & non alia ob ipsum. Mens enim,
quæ in se manet, & per sensus inter medios non operatur, Deum ut in se consistit contemplatur,
36 quemadmodum Auerroes satis aperte 3. de anima docuit. Diluitur secūda, præcipua enim scien-
tiarum distinctio ex subiecto habetur propter considerandi modum, quem includit, quare ueluti F
neque res considerata scientias separat, ita neque principia; utrunque enim à scientijs diuersis
considerari potest, sed ob rationem formalem, quam eorum quodque includit, ita Deus absolute
non separat hanc scientiam ab alijs, utpote à naturali facultate; quoniam etiam naturalis facultas
Deum contemplatur; quare Deus ut considerandi modum includit, quatenus uidetur, modo se
parato consideratur, & eius quod est prout est, principiū, primam philosophiam à reliquis scien
tijs distinguit.

Secunda opinio. *Cap. 2.*

NOnnulli uero alij huius scientiæ adæquatum subiectum, primam causam esse instituunt;
quandoquidem Arist. secundo huius demostrat in unoquoque genere causæ ad primam
esse deueniendum, utpote ad primam materiam, primum agens, primam formam, atque
ultimum finem, quare prima causa, quatenus prima causa est, primæ philosophiæ materia est.
Quorum opinio ex Arist. confirmari potest, qui in præfatione huius libri docuit hanc ipsam
scientiam circa primas causas uersari, Deinde appellat hanc scientiam primam philosophiam, G
non ob aliam causam, nisi quia prima principia contemplatur: sed id à quo scientia nomen sor-
titur, subiectum est. Igitur prima causa erit subiectum. Demum nulla scientia primas causas
ea ratione qua primæ sunt considerat, nisi hæc; scientiæ speciales proprias cōsiderant causas, quo
niam earum subiectum, primum ens non est neque eius principia erunt prima; quamobrem,
cum in nulla alia scientia particulari talis consideratio habeatur, nisi in hac facultate, prima cau
sa erit eius subiectum. Sed huius opinionis fautores plurimum decipiuntur, primo enim pec-
cant, penes rem cōsideratam, & penes modum considerandi. nam considerandi modus, qui
huic scientiæ conuenit, est omnia, ut existunt, considerare, quemadmodum Aristoteles, non
semel in hac scientia monet. Prima igitur causa quatenus prima, non est subiectum. insuper
12 philosophus undecimo huius discrimen tradens inter naturalem philosophiam & hanc scientiam
inquit, quod licet utraque facultas, quatuor considerat causas, non tamen hoc fit eodem mo-
do: prima enim philosophia, quatuor causas speculatur, ut sunt entis, ea ratione qua ens, causæ.
Naturalis uero, ut entis naturalis principia sunt. Si igitur prima causa esset considerandi mo-
dus, discrimen utique esset, quod quattuor causæ, ea ratione, quæ primæ sunt, ad primam phi-
losophiam pertinerent: at modo, inquit, quòd ut entis causæ considerantur. Ab Arist. etiam
dissentiunt, qui ubique locorum, huius scientiæ subiectum, asserit esse ens ea ratione qua ens. H
Demum prima causa conditionibus subiecti uacat; caret enim principijs existendi; quæ quidem
principia scientiæ subiectum habere necesse est, pariter & affectionibus caret; sola enim sub-
stantia, quæ ex materia, & forma conflata est, accidentibus subijcitur.

Tertia opinio. *Cap. 3.*

QVidam ex posterioribus asseruere, ens, quod in se claudit quod in re est, atque id quod
mente consistit esse primæ philosophiæ subiectum. Huius enim opinionis fautores cre-
didere ens non solum dici de eo quod in re est, sed eo etiam, quod in hominis mente es-
se habet, quod ex Arist. confirmant, qui sexto huius diuidit ens in id quod est in re, atque in id,
quod in mente est, quare utrunque est ens. de hoc itaque ente prima disputat philosophia; ad
2 hanc enim spectat, considerare ens, & species, atque specierum species, uti quarto huius constat.
quare

A quare cum quatuor sint, quæ in scientia considerentur, utpote subiectum, partes, principia,& affectus, cumque huiusmodi ens non possit considerari neque ut principium, uel species, neque itidem ut affectio; igitur ut subiectum. Confirmatur ex Arist.vj.huius, ubi declarat modos entis, & primo declarat naturam entis per accidens, secundo naturam entis rationis; ergo si de hoc ente differit, ens commune enti rationis, & ei quod est in re, subiectum erit. Verum ea se offert ab his diluenda dubitatio. nam id quod in mente consistit non est ens, quare ens quod hoc includitur non erit subiectum. sed soluunt, & probant, quod dicatur ens, nam de quo minus uidetur inesse, & inest; ergo & de quo magis;sed minus uidetur quod negatio dicatur ens, quam id quod mente consistit; negatio tamen uti ex Arist. 4. huius constat,ens est,nam dicimus non ens, quod est negatio, est non ens; ergo affirmamus de non ente esse;non enim dicimus non est absolute, sed quod est non ens; & ita aliquo modo de non ente ens dicitur, ergo magis ens rationis dicitur ens. Hanc opinionem ex multis confirmant. Primum, analogum est scibile atque de eo una est scientia,uti quarto huius Arist. docet.atqui ens commune enti, quod in re est, & quod mente consistit est analogum, ergo scibile, ergo de eo est una quædam scientia quæ non est nisi prima philosophia, quare eius subiectum erit ens commune utriq;.

B Rursus ens utrique commune est intelligibile, ergo ab aliqua facultate consideratur,at hæc non est nisi methaphysica, quæ non nisi ut subiectum illud considerat. Deinde Arist.quarto huius tradens conuenientiam inter primam philosophiam dialeticam, & sophisticam, inquit, quod uersantur circa idem, utpote circa ens, sed dialeticus non solum uersatur circa ens quod in re est,sed etiam circa id quod est in mente,ergo diuina philosophia utrumque contemplatur; alioquin huiusmodi facultates æqualis ambitus non essent. Insuper illud est scientiæ adæquatum subiectum circa quod,ut circa totum, tota scientia uersatur, sed circa tale ens tota methaphysica uersatur, ergo huiusmodi ens subiectum est. Secundam propositionem inductione confirmant, nam de hoc ente in sua communitate fit disputatio usque ad sextum: ut uero huiusmodi ens in decem prædicamenta partitur, fit subiectum septimi, usque fere ad dimidium duodecimi, nam usque ad particulam 29.si uero spectetur ut est ens increatum, sic erit subiectum usque ad finem xij. neque tamen absurdum est, ut in methaphysica sint tot subiecta,quoniam hęc sunt partis subiecta quæ plura in scientia esse possunt, totius uero subiectum unicum esse debet, quod est ens quatenus omnia hęc includit. Hoc idem ex Arist. ostendunt, qui 4. huius, subiectum primæ 1
philosophiæ constituens inquit esse ens ea ratione qua ens, deinde largitur differentiam inter diuinam scientiam, & reliquas, asserens alias scientias quandam entis partem abscindere, si modo
C methaphysicus non consideraret ens uniuersum, sed quoddam ens sequeretur,quod consideraret quandam entis partem, quare per ens omne ens Arist. intelligit. Auer. etiam quarto huius 2
inquit ens, quod est commune enti quod est in re, & quod est in mente esse analogum,quare de utroque prima philosophia disputabit.

Refellitur posteriorum opinio. Cap. 4

AT qui horum sententia multifariam peccat, nempe & rationi, & Arist.refragatur, atque prima ratio hæc est. Nullum æquiuocum subiectum esse potest, quoniam de eo una ars non considerat. Quemadmodum quarto huius, & primo posteriorum docet Auerroes, sed id quod est, ut includit id quod est in re, & quod in mente est, æquiuocum est: igitur ens huiusmodi subiectum esse nequit. Minor ita ostendi potest; nam si non æquiuocum est, ergo aut uniuocum,quod dici non potest,quoniam æque natura eius, quod est participaret utrunque:qua re quod mente constat,existeret,& sine mente esse posset. Erit igitur analogum, quod iuxta eos dici nequit. namq; analogum uox est, quæ plures naturas significat cum ordine, & prima causa
D est uel secundum materiam,uel secundum agens, aut secundum finem,quòd reliquis uox conueniat; quare ens primo id quod est in re,secundo id quod in mente consistit,significaret;quoniam id,quod in ratione est,significare nequit. illud igitur quod in re est,causa erit eius quod est in mẽte,sed non est secundum materiam causa; quoniam ut in subiecto in mente est, neque secundum agens,quoniam huius entis causam agentem mentem statuunt, neque secundum finem.secundo enim intellecta non sunt gratia eorum,quæ in re sunt:namq; id dicitur,finis,cuius gratia alia sunt, quemadmodum 2.de physico auditu Arist.monet. Quæ uero ad finem sunt,aut producunt finẽ, aut agunt, ut fini simillima fiant, aut instrumenta sunt,quibus fines consequitur. quare cum nullo horum modorum secundo intellecta se habeant, respectu rerum, quæ in re sunt,non igitur id, quod in re est,causa est rerum,quæ mente constant, & quæ secundo intellecta uocantur. Ad idẽ de analogo est una scientia,quemadmodum satis manifeste Arist.4. huius monet; sed de eo quod est in re,& in ratione,non est una scientia. sub finem.n.libri vj.diuinæ sapientiæ Arist.a considera tione primi philosophi, ens,quod circa uerum, & falsum est,excludit; quoniam hoc mentis qui-

» dam eſt affectus, & Ariſt. hæc ſunt uerba. §Cum autem complexio diuiſioq; non in rebus ſit, ſed E
» in mente, id autem quod hoc pacto eſt ens, diuerſum eſt ab hiſce, quæ proprie entia ſunt, mens.n.
» aut ſubſtantiam, aut qualitatem, aut quantitatem, aut quippiam aliud coniungit, aut ſeiungit, idē
» quidem ens quod eſt, ut accidens, & quod eſt ut uerum omittendum eſt ſanè, nam cauſa illius qui
» dem indefinita eſt, huius autem affectus quidam eſt mentis. § Ex his duo aperte colligimus, alterū quod ens, quod utrunq; includit, analogum non eſt; cum ad unam eandem ſcientiam eius ſpecies non pertineant: alterum quod neq; huiuſmodi ens ſubiectum eſt. nam ſi ſubiectum, igitur prima philoſophia de utroq; ente quod ſub eo continetur diſputaret. Idem & philoſophus xj. huius, ſub finē, ſecundum Alex. partitionem, prorſus à conſideratione primæ philoſophiæ ens quod
» mente conſiſtit his uerbis ſecludit. §Id autem quod ut uerum eſt ens, & non per accidens in men-
» tis complexione conſiſtit, atque in hoc eſt affectus. § quapropter circa id quidem, quod ita eſt, principia non quæruntur, ſed circa id, quod eſt extra, & ſeparabile. Quibus conſtat huiuſmodi ens ſubiectum non eſſe, cum dicat quærere principia eius quod eſt extra, & ſeparabile. Sed ea ſeſe offere dubitatio diluenda, ſi ens quod dicitur de eo quod eſt in re, atq; in mente nō eſt uox unius ad unum, uel ab uno, quo pacto ab Ariſt. & Auer. dicitur huiuſmodi ens, quarto huius analagum eſſe? Qui aſſerunt ſecundas notiones non niſi in mente conſiſtere, fieri nequit, ut hanc ſoluant F
dubitationem, ſiquidem Ariſt. à ſemet ipſo diſſentire uidetur, qui 4. diuinæ ſapientiæ, eiuſmodi ens analogum eſſe aſſerit. Deinceps infert, quòd una ſcientia eſt de analogo: quare de utroque ente una erit ſcientia. ſub finem uero ſexti, & undecimi eiuſdem operis, id quod mente conſtat à ſua conſideratione ſecludit. Nos uerò ita dubitationem diluimus, dicimuſq;, eiuſmodi entia, quæ ſecundo intellecta uocantur, trifariam conſiderari poſſe, aut ut in re ſunt; hæc enim & ſi actu mente conſiſtant, ſunt tamen quoquo modo in re, quoniam eis rei aptitudo reſpondet; niſi enim res ita apta eſſet concipi, minime mens ſic illas conciperet, quoniam ab eo quod res eſt, uel non eſt, dicitur oratio uera, uel falſa; & ita eius, quod eſt extra, ſunt affectiones. quod ex Ariſt. conſtat, qui quarto huius, eius quod eſt affectiones enumerās, genus, totum, partem, & reliqua huius generis enumerat, quemadmodum paulopoſt clarius docebimus. Sic itaq; ſi cōſideretur id quod eſt, ad id quod proprie eſt extra, & ad huiuſmodi ens analogum eſt, & de utraque diſputat prima philoſophia, quemadmodum ſatis aperte docuit Auer. in præfactione primi poſteriorum. Quādo aſſerit demonſtrationes, & definitiones, ut ſunt una pars entis à primo philoſopho conſiderari. Poſſunt rurſus huiuſmodi entia ſpectari, ut actu exiſtunt, quo pacto mente conſiſtunt, nam genus, ſpecies, & reliqua non niſi mente conſtant, & hoc modo ab hac ſcientia eorum contempla C
tio explodirur, atque ita non eſt ens uox unius ad unum, uel ab uno, deq; eo hac ratione conſiderato, ſcientia de anima diſputat, ueluti ex tertio de anima ſatis conſtat. Poſtremo ſpectari poſſunt, ut cognitionis fiunt inſtrumenta, atq; ita eorum conſideratio ad logicam facultatem pertinet. Ex his horum atq; communis error ſatis elucet, qui aiunt ſecundas animi notiones non poſſe, ut entis affectiones concipi. Si enim ita concipi non poſſent, ens analogum utrique enti non foret: neque de utroque unica eſſet ſcientia. Quare ut redeat oratio unde digreſſa eſt: ens quod ſecundas animi conceptiones, quemadmodum huius opinionis fautores teſtantur, & id quod eſt extra continet, neq; analogum, neque ſubiectum eſt. Verum huius opinionis falſitas paulo inferius magis aperta fiet.

Quarta opinio. *Cap. 5.*

NEque defuerunt aliqui, qui aſſeruerunt ens, ea ratione qua ens eſſe ſubiectum huius ſciētiæ adæquatum; uerum ut horum innoteſcat opinio, accipiendum eſt prius, in ſubiecto duo includi, rem conſideratam, quam latini materiale ſubiectum nuncupant; & modum conſiderandi, qui quidem ratio eſt, ſub qua res ſubiecta conſideratur; ens itaque quod enunciatio- H
nis ſubiectum eſt res eſt ſubiecta, atque conſiderata; ea uerò reduplicatio in quantum, & ſecundum quod ipſum, rationem intelligendi, atque modum conſiderandi indicat, ita ut ſenſus ſit, quod ens non ſub alia ratione conſideratur, quàm ſub ratione, qua eſt ens, quod idem eſt, quo ad prædicata, quæ ei conueniunt, ut ens. Verum quid nomine entis intelligendum ſit, non ſunt inter ſe conſentientes. illorū nanq; nōnulli ſtatuunt ens, quod res conſiderata eſt, eſſe id quod eſt commune enti finito & infinito, quod idem eſt ens prout eſt commune Deo, qui ens infinitum eſt, & cæteris quæ entia finita ſunt. Hoc itaq; ens eſt res ſubiecta; quod ſub rōne qua ens conſideratur, ita ut oīa, quæ in hac facultate conſiderantur, ut entia ſunt, conſiderentur. At uero eorū nonnulli, aiunt, ens, quod eſt res conſiderata, eſſe id, quod eſt cōe decem prædicamentis, quod cum ſecundum prius & poſterius dicatur de ſubſtantia, & accidente, erit quidem ſubiectum ſubſtantia & accidens, quæ conſiderantur ut entia ſunt, hoc eſt quoad prædicata quæ inſunt eis, ut ens, id eſt ut ſubſtantia, & accidens: quod poſitum eſt ad differentiam naturalis ſcientiæ, atq; mathematicæ;

A thematicæ; in naturali enim facultate substantia non ut substantia contemplatur; sed ut naturalis est, eaque ratione, ut in se principium motionis, & status obtinet. quantitas etiam à mathematico consideratur, non sub ratione, qua accidens, atque existit, sed ut secundum intellectum à materia sensibili separata est. Hanc eorum opinionem ex multis persuadent, ac primo Arist. testimonio; qui infinities in prima philosophia testatur ens, ea ratione qua est ens, esse subiectum. deinde probatione utuntur: nam de subiecto scientiæ affectiones per se, & primo demonstrantur; atqui in diuina scientia de ente ea ratione qua ens affectiones per se, & primo demonstrantur; ueluti unum, bonum, uerum, actus, & potentia, quæ alicui particulari enti non conueniunt, sed omni enti per rationem entis. ens igitur quatenus ens erit subiectum. Præterea si ens quatenus ens non esset adæquatum diuinæ sapientiæ subiectum, ergo quatuor essent scientiæ speculatiuæ, specie distincta, quod absurdum est ponere; quandoquidem Arist. vj. huius demostrat tres esse scientias speculatiuas. Et id quod consequitur, probatur. Ens enim ut ens scibile est, atque habet proprias affectiones de eo demostrabiles; ergo in aliqua scientia, & cum non in naturali, neque in mathematica, neque itidem in hac scientia, ergo in quarta scientia ab his distincta. Postremò si prima philosophia non esset de ente, ut ens, ergo de genere determinato foret, quare dabitur scientia communior, & prior ipsa; non ergo recte ab Arist. uocatur prima philo-
B sophia. Ex his itaque concludunt ens prout ens modo iam explicato esse diuinæ scientiæ adæquatum subiectum.

Refellitur primus modus. Cap. 6.

Atqui horum sententia neque rationi, neque Arist. conformis esse uidetur. Verum eos prius arguemus, qui aiunt ens commune enti infinito, & finito esse subiectum: mox aduersus eos, qui asserunt ens commune decem prædicamentis subiectum fore; & prima ratio sit, id subiectum scientiæ esse statuendum, cuius sunt principia, quemadmodum primo Poster. docuit philosophus, & 4. huius conclusit de ente esse theoriam, quoniam eius, quod est, principia quæruntur; sed ens commune enti finito, & infinito principia non habet, quare huiusmodi ens subiectum esse non potest. Verum ratio hæc consueuit à Scoti sequacibus molestari, asserentibus ens bifariam posse spectari: altero modo, ut habet esse, atque ut in suis inferioribus reseruatur: altero uerò modo in se. Aiunt itaque ens primo modo habere principia; nam merito entis finiti principia habet. Secundo uerò modo principijs caret. Sed horum solutio
C ridicula est; nempe, si merito inferioris, utpote ob ens finitum principia ens haberet; ergo non per se, & primo, immo per accidens: docet enim philosophus primo de demost. quòd id quod superiori, & generi conuenit merito inferioris non per se, sed ex accidenti connenit; quare ens ita communiter acceptum non erit subiectum. Deinceps si ens ob inferius principia haberet; ergo non inquantum ens: prædicatum enim, secundum quod ipsum, ut ex eodem primo Post. patet est prædicatum, quod cum cõuersim de re predicetur ei sine medio inest. si ergo secundum quod ens principia non habet, sed ob inferius; ergo secundum quod ens principijs caret; quare neq; subiectũ ens, quatenus ens. Deinceps si ens ut habet esse in suis inferiorib. haberet principia, ens igitur reseruatũ esset subiectũ. Id quod cõsequitur probatur ex Arist. 12. huius, qui ita argumẽtatur. Principia substantia quęrũtur; ergo de substãtia est theoria, à pari principia entis reseruati quæruntur; ergo de ente reseruato est intentio. Præterea 4. huius philosophus ait, q; entis, ut ens quæruntur principia, quoniam nulla alia scientia hoc præstare potest: hæc enim Arist. uerba mendacium includerent, quoniam ipse ait; entis ut ens quæri principia, modo huiuscemodi ens principijs caret; quandoquidem ens reseruatum est illud, quod principia habet. Verum huius solutionis mendaciũ inferius magis aperte fiet. Scotus uerò alio pacto conatur rõni facere satis,
D asseritque principia bipartiri: nam quædam cognitionis principia sunt; quemadmodum in naturali philosophia motio, & entium multitudo: quædam uerò existendi principia nuncupantur. Asserit itaque subiectum scientiæ non esse opus semper principia existendi habere, sed sat esse, ut habeat principia cognitionis: ens uerò commune enti finito, & infinito, quamuis principijs existendi careat, principia tamen cognitionis habet. Sed neque eius solutio recta est. Si enim scientiæ subiectum cognitionis principia tantum haberet: de subiecto igitur minimè per se accidentia demonstrari possent: quare quod subiectum scientiæ supponitur non esset subiectum. Docet. n. philosophus primo Post. subiectũ per se accidentib. subijci, quæ de eo demonstrãtur, id quod consequitur, ita ostenditur. Cum enim hæc per se accidentia demonstrantur, non nisi per subiecti principia demonstrari ualent; hæc uerò cum sint cognitionis principia tantum; sunt per se accidentia; propositio igitur prima in qua utrunq; accidens, & quod medium est, & quod quæsitum est, copulatur, nullum per se prædicatum continet; quare ea propositio demonstratiua censenda non erit; quoniam demonstrationes uti ex primo Post. constat, ex his, quæ sunt de om 43 99

ni per se,& secũdum quod ipsum constant. Atq; hæc ipsa ratio tota ex Auer. primo post. colligi- E
tur. Deinde cuiusque scientiæ subiectum suum quod quid est habet; quoniam quod quid est, Arist. teste vij. diuinæ sapientiæ, rei natura atque substantia est, ac principium, quo res est id quod est; cuiusque igitur scientiæ & subiectum principia existendi habet, atque hoc ex
11 Arist. testimonio confirmatur, qui primo de anima inquit; rei quod quid est causam esse
31 accidentium, quæ per se rei insunt. quod 4. de phys. auditu satis apertè docuit, asserens optimas definitiones causam afferre eorum, quæ per se rei insunt; & sexto huius quando conuenientiam omnium scientiarum ponit, docet, quod communicant in hoc, quoniam omnes habent principia, causas, & elementa. quæ quidem uerba quemadmodum ex proh. primi de phys. auditu constat omnes Arist. interpretes sunt de quatuor causis interpretati; neutra igitur solutio recta est; ratio igitur in suo robore adhuc restat. Deinde subiectum est, quod accidentibus per se subijcitur, quẽadmodum primo Post. constat, sed quod accidentibus subijcitur est id, quod compositum est. Quare subiectum scientiæ est compositum. At ens commune finito & infinito compositum non est: alioquin Deus compositus esset. ex qua quidem ratione eorum patet error qui asseruere rem simplicem, quamuis affirmandum non sit, accidentibus obnoxiam, scientiæ tamen subiectum esse posse. hoc enim dicere fatuum est. Nam cum de subiecto per se accidentia in scientia demonstren- F
tur, necessum est ut alicui hæc insint accidentia, quoniam eorum esse est in esse, sed non possunt inesse nisi subiecto de quo demonstrantur. sciẽtiæ igitur subiectum accidentibus subijcitur. quod & Arist. docet 2. post. quando asserit demonstrationem explicare accidentia per se inesse subiecto & causam propter quam insunt. Quanquam posteriorum nonnulli rationem hanc conantur infirmare dicentes huiusmodi ens affectionibus carere, habet autem affectiones ob spẽs, Nempe merito entis finiti. quæ quidem eorum solutio recta non est. Nam si merito inferiorum affectiones haberet ens non per se sed ex accidenti ens haberet. quod enim superiori & generi ob inferius conuenit ex accidenti conuenit, sicut primo Post. docuit philosophus. Deinceps si merito inferioris ens haberet passiones, ergo non secundum quod ens. Nam prædicatum secundum quod ipsum est prædicatum, quod cum conuersim de re prædicatur ei sine medio inest, ueluti ex eodem libro patet. Arist. etiam 4. & 11. huius docet ens habere affectiones quæ ei quatenus ens conueniunt, quare si quatenus ens non merito inferiorum. Atque hoc Philosophus 11. huius confirmat inquiens, quod ueluti Mathematicus considerat affectiones quanti non ea ratione qua sensibile est, sed prout quantum est, ita prima philosophia entis affectiones contemplatur; non alia ratione nisi prout ens est. quare si merito inferioris non ergo ea ratione qua ens, quod 4. huius G
etiam docuit, quando ait quod ueluti numero sunt quædam quæ accidunt ut numerus, ita quædã sunt, quæ enti, ut ens accidunt. Verum solutionis deceptio paulo post magis patebit. Postremo si ens commune Deo & reliquis subiectum esset, pars atque subiecti species Deus esset de quo ens in quid prædicatur. Si species subiecti ergo, non principium, idem enim principium & species esse non potest, alioquin idem esset causa & effectus. causa.n. subiecti est etiam specierum causa: atqui Deus principium subiecti est; ergo specierum subiecti causa: est uero subiecti species Deus: quare suimet causa.

Refellitur secundus modus. Cap. 7.

Simili rationis modo, & ij, qui ens commune decem prædicamentis subiectum esse autumant, plurimum falluntur, nempe, si huiusmodi ens, subiectum esset, cæleste corpus, ea ratione qua ens, à prima philosophia non posset considerari; quoniam huiusmodi entis cælum, pars minime esse potest, cum in genere aliquo non sit, quemadmodum Auer. monuit, siquidem genus generalissimum in substantiæ prædicamento, substantiam sensibilem sensu tactus esse fatetur. Iam uerò si tale ens, subiectum esset, substantia & accidens species H
atque subiecti partes forent, quod fieri nequit; nam quod alicuius generis subiecti species est alterius speciei, quæ eiusdem generis est affectio, esse non potest; nam genus siue secundum eandem rationem, siue secundum analogiam dicatur, nunquam partitur per speciem, & eiusdem speciei affectionem, sed accidens substantia est affectio: ergo entis species esse nequit. Quæ ratio ita confirmatur; quæ considerantur ut affectiones subiecti, non possunt ut species subiecti considerari. Sunt enim hæc diuersa, sed accidentia ut substantiæ affectiones considerantur, quoniam soli substantiæ compositæ, & semper, & omni competunt, ut eius igitur affectus considerantur: scientiæ namq; res considerant, uti sunt, quamobrem cum entis affectus, utpote substantiæ accidentia sint, ita prima philosophia de ijs speculationem habet, quare non ut de speciebus entis. Quibus patet eam in decem prædicamenta, eius quod est, diuisionem, esse famosam entis enumerationem. Adhuc illud in prima philosophia adæquatum subiectum est constituendum, cuius prima principia quæruntur; namq; prima principia sunt illa, quæ prima philosophia considerat, quæ non nisi entis, ea ratione qua ens, sunt, ut Arist. 4. huius testatur, quando asserit diuinam philosophiam,

A philosophiam, quam eiusdem operis prohemio, sapientiam nuncupant, uersari circa primas causas, primaque principia, ergo eo modo quo sunt, hæc cosiderat, sed sunt principia, ergo ut principia considerat, & cum non ut causæ rerum ea ratione qua tales sunt, cōsiderentur; ergo ut sunt causæ rerum, ea ratione, qua existunt. & paulò post, inquit methaphisicam esse scientiarum dignissimam, quoniam circa primas causas uersetur. quare cum eiusmodi prima principia non solum huius entis, quod decem cathegorijs commune est, principia, & causæ sunt, huiusmodi igitur ens diuinæ sciæ subiectū non est statuendū. Demū duodecimus liber, primæ philosophiæ pars nō esset, quoniam eo libro quæruntur principia, & elemenra substantiæ sensibilis, & sempiternæ, uti ex eo libro constat: quare de substantia sensibili, & sempiterna, erit ibi intentio. Substantia itaque hæc sub subiecto totius continetur, quod cum ens commune decem cathegorijs sit, cæleste corpus in prædicamento erit. quod cum sit absurdum, sequitur ut liber aut non sit pars metaphisicæ, aut eorum opinio sit falsa.

Tres postremæ opiniones ex Arist. uerbis refelluntur. Cap. 8.

B Sed iam ad postremas de ente opiniones accedamus, easque ex Arist. uerbis refellamus: in prohemio enim diuinæ scientiæ quoniam primam philosophiam sapientiam esse Aristo. docet, inquit, uersari circa primas causas primaq; principia, quare hæc eo modo quo sunt, considerat, sed sunt principia; ergo ut principia considerantur, non sunt autem principia rerum, ea ratione, qua sensibiles sunt, uel ut aliam particularem rationem subeunt, hanc enim cosiderationem ubique à prima philosophia Arist. secludit; quare ut principia entis, ea ratione, qua ens est, sed huiusmodi ens, cuius prima principia, primæque causæ in hac scientia speculantur, compositum est, hoc igitur erit subiectum, ita enim Arist. arguit 4. huius; principia entis quæruntur, ergo de ente est intentio. Deinde exordio iam absoluto tractationem aggreditur, & ait se uelle de quatuor causis disserere, & causam adducens, inquit. Quoniam tunc arbitramur unum quodque cognoscere, cum causas primas cognoscimus; quare ratio est, cum de eo quod est scientia sit proposita, quod causas habet, ergo ex cognitione causarum. Et est eadem ratio, qua in aditu primi physicorum fuit usus, quæ ita componi potest, omnis scientia, quæ est de rebus, quæ habent causas, cognosci nequeunt nisi ex causarum cognitione, sed prima philosophia scientia est, quæ res, quæ sunt considerat, quæ quidem habent causas, ergo ex earum cognitione scire

C contingit, iure igitur de causis disserendum. Si igitur de ente quod causas habet est prima intentio, qui fieri potest, ut id quod est eo modo, quo ipsi accipiunt, sit subiectum? quæ ratio ex Arist. eodem libro confirmari potest, qui in x x t. particula, dubium soluens, cur iterum de causis disserit, si in physicis de his disputatum est, soluens inquit, causam esse, quoniam huiusmodi causæ, ad entis contemplationem faciunt, & de eis, ita priores disputationem fecere. Et particula sequenti, causam tradens, cur ueterum de principijs scientiam refert, respondet, non quia putauerint esse rerū, quæ natura constant, principia; quoniam talis cōtēplatio foret à primo philosopho aliena; sed quoniam hæc sunt omnium entium principia; quemadmodum ibidem Alex. etiam testatur. Secundo deinceps eiusdem operis, inquit philosophus, uerum sine causis non cognosci: & Alex. ait, ueritatem rei quæ causas habet, sine causis non habere. Sed primus philosophus ueritatē eorū, quæ sunt largitur, quę causas habēt, ergo ea quæ sunt, & quæ quatuor habent causas, quæ composita sunt contemplatur, quare ens compositum materia subiecta erit. quæ ratio ita confirmatur, cognitio causæ, est ob aliud, 4. methaphysice; quare si secundo diuinæ scientiæ, demonstrat dari quatuor primas causas, ergo ob aliud, quoniam ob id cuius causæ sunt, non sunt autem causæ, nisi entis, sed id quod est, quod ex quatuor pendet cau-

D sis, compositum est. quare huiusmodi ens erit subiectum. & quarto eiusdem scientia, dum ostendit ens, ea ratione qua ens, esse diuinæ philosophiæ subiectum, hac ratione, intentum demonstrat, cuius principia, & extremas causas prima philosopia quærit, est eius subiectum, atqui entis, prout ens prima philosophia quęrit principia, extremasque causas, ens igitur quatenus ens est, huius scientiæ subiectum. atque ita diuus Thomas rationem componit, quibus constat, ens compositum esse subiectum, hoc enim principia, et causas habet. Sexto quoque primę philosophiæ, in illius operis aditu, inquit, quod unaquæq; scientia principia sui subiecti quærit, sed prima philosophia scientia est, ergo sui subiecti principia, & elementa quærit, & inquit, principia, & elementa, quæ uerba indicant, non solum cognitionis principia, sed existendi principia. Quare subiectum erit ens, quod principia, causas, & elementa habet; quod quidem compositum est. Non minus 11. primæ philosophiæ, in aditu operis repetens ea quæ retro ab eo demonstrata sunt, sapientiam inquit, de qua est sermo susceptus, esse scientiam quandam, habentem principia. at hæc non sunt nisi prima principia primæque causæ: quare, ens, quod has obtinet causas, erit subiectum. quod fieri non potest, ut illud sit quod interpretes fabulantur.

Eodem etiam libro,paulo poſt,duo ſimul docens,alterum quomodo prima philoſophia conſide- E
ret ens,alterum,quomodo unius doctrinæ eſt ens,quatenus ens,conſiderare ; primum declarans,
inquit,quod ſicut mathematicus,quanti affectiones ſpeculatur , non ea ratione,qua ſenſibile , ſed
quatenus quantum;ita prima philoſophia entis paſsiones , non ut naturale,uel quomodocunque,
ſed quatenus ens contemplatur . Quam conſiderationem ad nullam doctrinę partem attinere te-
ſtatur,niſi ad primam philoſophiam . nam dialectica , & ſophyſtica non ea ratione qua entis ſunt
affectus,ſed utrum ſubiecto accidant,uel non ; quare ex his ſatis aperte conſtat , quod ens , quod
ſubiectum eſt,illud eſt , quod per ſe accidentibus ſubijcitur , ſed ens quod interpretes ſubiectum
conſtituunt , per ſe accidentibus non ſubijcitur . tale igitur ens,ſubiectum eſſe nequit . Eodem
quoque contextu , quando inter naturalem philoſophiam, & diuinam ſcientiam diſcrimen inter-
ponit,inquit,quod & ſi naturalis philoſophia,quatuor contemplatur cauſas, non tamen ea ratio-
ne,qua entis cauſæ ſunt,ſed ut eius,quod in ſe motionis principium habet . At prima philoſophia
quatuor cauſas conſiderat , prout entis ea ratione , quæ ens principia ſunt,ens ergo quod ex qua-
tuor pendet cauſis,utpote ex materia,forma,fine,& agente , ſubiectum erit . Et multis interpoſi-
tis,inter primam philoſophiam,reliquaſq; ſcientias,differentiam præbens ait,quod & ſi aliæ ſcien
tiæ principia ſui ſubiecti inquirunt,non tamen , prout entis qua ens principia ſunt,ſed ſola prima F
philoſophia hoc præſtare poteſt,& nulla alia præter ipſam. Perſpicum igitur,ex Ariſt.factum eſt ,
ens illud , quod interpretes ſubiectum conſtituunt,ſubiectum non eſſe .

De ſubiecti diſtributione. Cap. 9.

HIs itaque quæ à ueritate aliena ſunt , ſententijs refutatis , tempus eſt,ut denique noſtram
afferamus ſententiam,quæ ut magis in aperto ſit , quædam erunt tanquam baſis, & funda-
menta ſuſcipienda , exordiemurq; à ſubiecti diſtributione . Conſueuit itaq; ſcientiæ ſu-
biectum , in duas diuidi partes , quemadmodum Auer. 2 .poſteriorum monuit. alterum namque
totius,quod latini adæquatum appellant, alterum uero partis . atqui totius ſubiectum,toti ſcien-
tiæ commune eſt,namque illud eſt, circa quod,ut circa totum,ſcientia uniuerſa uerſatur : quoniã
quidem ſcientia,quatuor contemplatur, utpote ſubiectum, eius principia , affectus,atq; ſpecies ,
quod his uerbis primo de demonſtratione Ariſt.confirmat,una ſcientia eſt , quæ primas unius ge
neris partes,atque per ſe accidentia contemplatur,uerum enim uerò,quid de ſubiecto , non ſem-
per præaccipi oportet,interdum.n. & quid ſit diſpicitur , utpote quando clarum , & manifeſtum G
fuerit,quemadmodum eodem lib. Ariſt.monet,quid uerò,cum latet,præaccipitur, atque præco-
gnoſcitur , ſi particularis ſcientiæ fuerit , & ut à ſuprema ſcientia explicatum accipit : uti enim
ſcientiæ particulares,eſſe ſubiecti demonſtrare nequeant,ita neque quid , quoniam ad unam,ean-
demque ſcientiam utrumque pertinet , quemadmodum ex ſexto huius ab Ariſt. cognoſcimus ;
quando inquit,eiuſdem mentis eſt,ſi eſt,& quid eſt demonſtrare. In uniuerſali uerò ſcientia, om-
niumque ſcientiarum domina , non ita res ſe habet , nam ſi eius ſubiectum , quod ſit lateret,illud
oſtendere poſſet . ſi uerò hoc non expleat munus,cauſa eſt, quoniam ſua natura manifeſtum eſt :
quid uero eius quoniam occultum eſt , illud explicat,quemadmodum ex progreſſu patebit. Hinc
eorum liquet error,qui inter conditiones , quæ neceſſariò ſubiecto adæquato requiruntur , eam
eſſe affirmant,& quid eius præcognoſcatur,atque eſſe,cuius opinionis interdum Auer.uiſus fuit,
3 qui ſecundo de phyſico auditu,proinde ait,corpus naturale,in eo opere, non eſſe ſubiectum , ſed
principia,atque naturam,quoniam hæc definiuntur, non autem corpus naturale. Conſtat quidẽ
quod,quid ſubiecti,non ſemper præaccipitur,cum interdum deſpiciatur, ut ipſe etiam Auer.pri-
2. 77 mo poſteriorum docet. Neque id quod in primis fere eiuſdem operis uerbis ab Ariſt. dicitur,ob
ſtat,cum aſſerere uideatur de ſubiecto quid, & quia pręcognoſci . Qui enim hoc fatentur , illius H
conteſtus intentionem prorſus ignorant ; ibi.n.philoſophus , ut etiam Auer.author eſt, explica-
re intendit , quonam modo pręcognoſcenda tria illa ſint , ex quibus demonſtratio componitur ,
& inquit , duplici fieri modo,licet tertia adiungatur præcognitio,quæ non ſimplex eſt,ſed cõpo-
ſita : interdum enim principia ſubiectum , atque quæſita , quo ad quia præcognoſcuntur . atque
hoc tunc temporis fit,quando eorum eſſe , non daret , ſed occultum eſt, & tunc præcognoſcun-
tur, nempe ſi quid , & quia demonſtrarentur , non præcognita in ſcientia forent. Interdum uerò
contingit hæc,quo ad quid,et non quo ad quia,præcognoſci,ut quando quia manifeſtum eſt , &
deſpicitur;quid uerò,quoniam latet,præcognoſcitur. Interdũ uerò utroq; modo præcognoſcun-
1. Poſt. tur,& quia ſunt,& quid ſunt,ut quando ſua natura non patent , hæc expoſitio Ariſt.eſt infra , ubi
77. hæc tria,eo quo explicauimus modo ſe habere manifeſtè teſtatur.quare ne à ſemet ipſo Ariſt.diſ-
ſentire uideatur , neceſſum eſt , ut eo modo ſint eius interpretanda uerba . Verum de re hac ſatis
abunde diximus in comentarijs Analiticis. Ex eodem etiam ſermone patet , non eſſe opus præco
gnoſcere eſſe ſubiecti in ſcientia , cum interdum ob ſui claritatem deſpiciatur , & ideo ea illatio
admittenda

A admittenda non eſt, illud eſt ſcientiæ ſubiectum, de quo eſſe, & quid eſt præcognoſcitur, unde fit ut tria ſint, quæ totius ſcientiæ ſubiecto conueniunt, ſine quibus eſſe non poteſt, & ſi aliqua illarum deficiat adæquatum ſubiectum appellari nequit. ſcientia enim neceſſe eſt, ut ipſius principia, ſpecies, atque per ſe accidentia ſpeculetur, quo circa optimè philoſophus primo & ſecundo poſteriorum, inquit ſcientiam omnem demonſtratiuam tria inueſtigare, principia, affectiones, & partes. Quidquid igitur ſcientia contemplatur aliquid ſubiecti erit, quoniam uel circa ipſum, uel circa aliquid eius ſemper uerſatur. atq; ita ſcientiam, ſubiectum adæquare dicitur. Quare optimè à nobis dictum eſt, totius ſubiectum, id eſſe, circa quod tanquam circa totum, uniuerſa ſcientia uerſatur. Cæterum cum principia ſubiectum habere docuimus, non tantum cognitionis principia intelligenda ſunt, ſed exiſtendi, atq; rei, quemadmodum retro docuimus, partis uerò ſubiectum, totius ſubiecti ſpecies eſt: ſubiectum enim adæquatum, partes habere docuimus, eius itaq; ſpecies, quæ in ſcientię partibus conſiderantur, ſubiecta partis uocantur: uerum quoniam ſpecies inter ſeſe, ita ſunt à natura conſtitutæ, ut altera potior altera ſit, ea quæ præſtantior eſt, ſubiecti principalis nomine nuncupatur, proinde duæ eius ſunt conditiones, altera, ut ſit inter ſpecies præcipua pars, ſecunda uerò, atq; altera eſt, ut inter ſpecies primo intendatur, & reliquarũ

B cognitio ad hanc referatur. Ex quibus eorum patet error, qui uniuerſa in ſcientia conſiderata ad ſpeciei præſtantioris cognitionem, referri ſunt arbitrati: id enim quod primo intenditur, & cuius gratia cætera in ſcientia ſpeculantur, ſubiectum totius eſt; nempe eius exactam cognitionem quærimus, quæ abſq; principijs, affectibus, & ſpeciebus haberi nequit: quare pars præcipua eſt ſubiectum principale in ſcientia, non ſimpliciter ſed inter ſpecies. In ſubiecto uerò duo ſunt, utpote res ſubiecta conſiderationi, quæ à Latinis materiale ſubiectum dicitur. Quod id eſt, cuius principia, ſpecies, & affectiones ſcientia ſpeculatur. eſt, & conſiderandi modus, quem latini rationem formalem appellant. Qui is eſt, ſub quo res, cuius tria illa inquirimus, intelligitur, & ob quem ſcientia, à ſcientia diſcrimen conſequitur. Solent enim ſcientiæ diuerſæ in re ſubiecta conuenire, in modo uero conſiderandi nequaquam; per ſe.n. conſiderandi modo, ſcientiæ mutuo diſtinguuntur, ob rem.n. conſideratam, non niſi ex accidenti, atq; hoc docuit Auer. primo poſteriorum, & Ariſt. in ſecundo de phyſico auditu, quando diſcrimen inter geometram, & naturalem philoſophum exhibet, qui cum artifices ſint diuerſi, in re conſiderata conueniant, in modo tamẽ conſiderandi nequaquam, & in x 1. huius quando docet quatuor cauſas utramq; philoſophiam, & diuinam, & naturalem conſiderare; modum tamen conſiderandi, ſecretum eſſe dicit. Et quamuis duo hæc in ſubiecto ſpectentur, tres tamen retro enarratę conditiones, ſubiecto ob conſiderandi modum non conueniunt, ſed ob rem conſideratam, quandoquidem illis tribus conſiderandi modus, unus & idem eſt: rei igitur conſideratæ ſpecies, affectiones, atque principia, ſub uno cõſiderandi modo ſcientia ſpeculatur. Eſt uerò conſiderandi modus unus, cum ab eo ſcientiæ unitas proueniat; dicitur uerò unus uniuoce, & ſecundum analogiam, ueluti primo poſteriorum docuit Auer. ſcientia.n. prædicata ſpeculatur, quæ ſunt per ſe, & ſecundum quod ipſum: quæ uerò ſecundum prius, & poſterius, atque ſecundum eandem dicuntur naturam, hæc habent prædicata, cum ſola æquiuoca ab arte ſecludantur; ueluti per Auer. 4. huius conſtat; ideirco ſcientiæ ſubiectum utroq; modo poteſt eſſe unum. Cum uerò conſiderandi modus, ſecundum analogiam unus eſt, primo ſubiecto conuenit, et ob ipſum reliquis, utpote principijs, affectibus, & ſpeciebus; quæ quoniam aliquid ſubiecti ſunt, proinde ita conſiderantur. Sed ea ſe offert dubitatio ſoluenda, ſi primam ſemper cauſa eſt, quare poſteriora eam habeant diſpoſitionem; quo pacto ſubiectũ cauſa eſt, ut conſiderandi modus cæteris conueniat. Sed dubitatio hæc, ex his, quæ ab Auer. 4. huius dicta ſunt, dilui poteſt: qui monet primum eſſe cauſam, uel ſecundum materiam, uel ſecundum agentem, aut ſecundum finem; ſubiectum itaque omnium erit cauſa, quod ita conſiderentur, ut finis: quoniam non niſi ſubiecti gratia principia, affectiones, & ſpecies ſcientia contemplatur, ut

179 (right margin, beside "...primo poſterio-"); 18 (beside "...& naturalem"); 12 (beside "...Et quam-"); 129 (beside "...primo poſteriorum do-"); 2 (beside "...ſcientiæ ſubie-"); 2 (beside "...Auer. 4. huius")

C (left margin, beside "uis duo hæc in ſubiecto")

D ipſius uidelicet exactam cognitionem largiatur.

De Analogia prima poſitio. *Cap.* 10.

Locus ad quem peruentum eſt nos admonere uidetur, ut de analogia aliqua in medium afferamus. docuimus enim ſcientiæ ſubiectum interdum analogum eſſe, atqui analogum non ſimpliciter dicitur. Iure igitur optimo qua analogia ſubiectum analogum dicatur inquirendum eſt. Verum prius quædam breuiter de æquiuocis, & uniuocis dicemus & primum ab æquiuoco exordiemur. Vox itaque æquiuoca eſt nomen, & uox, quæ plures naturas indicat quemadmodum ex definitione æquiuocorum ab Ariſt. in cathegorijs tradita conſtare poteſt. Nanque inquit quòd ea, quæ ſub æquiuoca uoce continentur, ea ſunt, quæ cum in nomine conueniant in ratione ſubſtantiæ ſecundum illud nomen ſeperantur. quare ſolum nomen uox æquiuoca eſt, non autem naturam quandam ab his de quibus dicitur ſeperatam atque communem

munem his omnibus indicat, uti canis qui nominis societatem tantum refert non tamen naturam communem omnibus his, de quibus uerificatur. Vniuoca uero ea esse dicuntur, quæ non solum in nomine societatem habent, sed in ratione explicante substantiam secundum illud nomen. Quibus constat uniuocum præter nominis societatem substantiam quandam tertiam atque his de quibus dicitur communem significare, & natura hæc non ordine quodam, neque secundum prius, & posterius his de quibus dicitur communis est, sed ab eorum unoquoque æque participatur. Verum quid uox unius ad unum, uel ab uno, quam latini analogum uocant, sit, maxima controuersia est. Nonnulli uerò ex græcis, quemadmodum Simplicius in cathegorijs refert; medium inter uniuoca, & æquiuoca analogum statuunt, ita quòd cum utrisque conuenit, & ab utrisque separatur, & proinde in hunc modum analoga definiunt. Analoga ea sunt, quorum nomen commune est, & ratio etiam substantiæ secundum illud nomen eadem est: uerum non æque primo sed secundum prius, & posterius. substantia enim per naturam uocis analoge explicata, & si cunctis conueniat quæ sub nomine sunt, uni tamen primo inest, & hoc est causa, quare cætera hac natura participent. quibus Arist. fauere uidetur qui 4. huius analogum neque inter uniuoca, neque inter æquiuoca collocauit, sed ueluti quoddam ab utrisque separatum, & 2. de anima quando de diaphano disputat, inquit naturam quandam esse quæ perpetuo, & caduco corpori comunis est, & constat iam uniuoce non conuenire, cum nihil caduco, & perpetuo uniuocum sit, quare analogice. Analogum igitur ultra nominis societatem substantiam & naturam quandam dici, his de quibus dicitur commune, atque in hoc cum uniuoco consentit à quo separatur, quoniam hæc ipsa natura non æque primo his omnibus communis est cum uni primo conueniat quod causa est cur reliqua, & nomen atque naturam hanc obtineant. Sed ut horum opinio magis aperta reddatur sciendum hos analoga in tria significata partiri. aliqua enim inæqualitates uocantur, quæ ea esse dicuntur quorum nomen comune est, & ratio substantiæ secundum illud nomen omnibus comunis est, atque eadem penitus sed non æquali perfectionis gradu ab inferioribus est participata, quemadmodum animalis ratio, & si omnibus conueniat animalibus, & cunctis eadem sit non tamen æquis perfectionis gradibus participatur, quoniam animalium quædam magis quædam minus absolutiora, & præstantiora natura sunt. Secundum Analogiæ significatum secúdum proportionem dicitur. & illa esse dicuntur, quorum nomen commune & ratio substantiæ secundum illud nomen secundum proportionem eadem est ueluti, ossis, spinæ, cutis, squammæ, corticis radicis, & oris se habent. Hæc uero analoga subdiuidunt, quorum horum aliqua sunt inter quæ uera est proportio, alia uerò inter quæ non est uera proportio, atque hac secunda specie sæpius poetæ utuntur cum prata ridere, uentos percurrere, arbores perloqui, & id genus cætera finguntur. Analoga uerò quæ sub tertium cadunt significatum per attributionem appellant, & hæc ea sunt quorum nomen commune est, ratio substantię penes illud nomen secundum attributionem eadem est, quemadmodum sani ratio de animali pharmaco & diæta attributione his omnibus eadem est. Sed horum sñia multifariam peccat. primo quoniam fieri nequit, ut inter uniuoca, & æquiuoca medium sit, sed necessum est, ut ad alterum, utpote uel ad uniuocum, uel ad æquiuocum accedat analogum, alioquin contradictoria medium paterentur, quare non recte ab Arist. primo de demonstratione dictum, & contradictoria ea esse inter quæ per se nullum medium est, atque id quod consequitur ita patere potest, uniuoca enim eandem habent secundum nomen rationem, æquiuoca uerò non eandem habent secundum illud nomen rationem, quare contradictorie apponuntur. Ergo si analogum medium foret, contradictio igitur medium susciperet. Non minus penes illud à ratione dissentit naturam quandã communem his de quibus dicitur analogum affirmare, nempe si hoc foret in Deo, & intelligentijs compositio esset. nam cum ens intellectus, & alia quam plura de Deo, & intelligentijs rebusque alijs dicantur, & non uniuoce, neque æquiuoce, sed analogice, in Deo igitur communis natura erit. consimiliter, & reliquis intelligentijs, atque propria, immo tot communes naturæ erunt, quot sunt ea, quæ de Deo, & alijs rebus analogice dicuntur. Non ergo Deus esset summe simplex cum diuersæ naturæ in eo sint. Atque hæc ratio Auer. est septima disputatione destructionum in solutione ultimi. Ad idem ut eiusdem etiam ibidem ratione utamur, ea quæ ita se habent quod eorum aliquod est causa essentialis, & per se reliquorum hæc in una natura conuenire nequeunt. Atqui ea, quæ sub analoga uoce continentur ita se habent. quod eorum unum cæterorum causa est, ergo hæc in una natura non comunicant, analogum igitur naturam comunem his de quibus dicitur non significat. Quæ ratio ita confirmari potest; quæ in una natura comuni conueniant proprijs differentijs distinguũtur, quibus natura communis contrahitur, sed ea quæ sub uoce analoga continentur, in una natura communi conueniunt: ergo differentijs proprijs separantur, quare eorum quodque ex natura cõmuni, & ex differentia qua destinguuntur. Omnia ergo quæ sub uoce analoga continentur composita erunt: in Deo igitur, & cæteris mentibus multiplex erit compositio. quod cum fieri nequeat, non igitur

A tur analogum naturam quandam his de quibus dicitur communem indicat. Cæterum quæ ad analogorum significata attinet; primum minime concedendum est: nanque genus nullum uniuocum foret, sed quodque analogum, quandoquidem species, quæ sub eodem genere comprehenduntur, ita natura constitutæ sunt, quemadmodum 5. & 8. diuinæ scientiæ Arist. monet quod alterā semper alteram præstātia superat. Deinceps generis natura æque primo ab oībus speciebus participata est. Si uero altera species, alteram nobilitate excedit: id proprijs specierum naturis dandum est, ueluti de animalis mortalis speciebus euidentissime constat. Mox uox analoga semper prius, & posterius indicat. atque prius posterioris causa est. sed hæc in speciebus generis non reperiuntur: non enim animal caducum de sui speciebus secundum prius, & posterius prædicatur; neque aliqua eius species cæterarum causa est, quod animalia dicantur: atque quod animalis rationem participent. Non minus quo ad analogum quod secundum proportionem uocant, ab Auer. recedunt, quandoquidem hoc analogum primo posteriorum non medium, sed inter significata æquiuocorum collocat.

Secunda opinio de analogia. Cap. 11.

B Nonnulli uero alij, analogum, cum sub uniuoco, tum sub æquiuoco collocant; nanque ueluti æquiuocum bipartitum est: alterum enim est, quod purum seu à casu uocant, quod dicitur id quod his de quibus dicitur solum secundum nomen æque primo uerificatur, ita quod nomen non uni primo alijs secundo conueniat; alterum uero est à consilio seu à sententia, & hoc dicitur æquiuocum analogum, quod & si uocem tantum indicet, & non naturam his communem de quibus dicitur, uox tamen cum ordine communicatur: namque uni primo, alijs secundo atque primum reliquis causa est, quare eam suscipiant uocem. Ita uniuocum bipartiti sunt: namque alterum est purum, ut quondam nomen, & ratio substantiæ secundum illud nomē æque primo omnibus commune est; alterum analogum uniuocum nuncupant, ut quando nomen, & ratio substantiæ his, de quibus dicitur cum ordine communicatur; atque primum causa est, ut cætera nomen & substantiæ rationem suscipiant. Sed horum opinio partim uera est, partim non; uera enim pronuntiant, quando aiunt analogum sub æquiuoco contineri. Sed decipiuntur, quando analogiam ad uniuocum referunt; id enim fieri nequit; nam quoties est aliquod prædicatum pluribus commune, & uni primo, alijs uerò secundo, & propter primum prædicatis cæteris conuenit, hoc ipsum prædicatum per se, & uere non nisi in primo saluatur, in reliquis uero, non nisi denominatione extrinseca; quemadmodum Auer. septimo diuinæ sapientiæ monuit, atqui prædicata analoga primo conueniunt uni iuxta hos & præter hoc reliquis: ergo hæc prædicata per se in primo saluantur. In cæteris uero non nisi denominatione extrinseca, quod asserere absurdum est, quandoquidem uniuoca natura uere in omnibus saluatur, & hoc est, quod Auer. docuit septima disputatione, quemadmodum retro docuimus, quando inquit quod fieri nequit causam per se, & essentialem in una natura uniuoca conuenire, cum his quorum est causa; quoniam in primo natura per se saluatur. Insuper uniuoca dicuntur, quorum nomen est commune, & ratio substantiæ secundum illud nomen est eadem: quoniam ratio substantiæ uere in primo saluatur: analoga igitur sub uniuocis minime comprehenduntur. Nō minus opinio hæc ab Aris. dissentit, qui 4. huius naturam analogi nobis aperiens plane testatur, in primo rationem analogi uere saluari, in alijs uero non nisi denominatione extrinseca; quemadmodum sanitatis exēplo nobis ostendit, quæ uere non nisi in animali reperitur, in alijs uero, uel quia conseruant, ut deambulationes, & diętę, aut quia efficiūt, ut potiones & pharmacha, uel qui sanitatis signa ut urina, quod etiam secundo exemplo patefacit uti medicinale ut artem medicam, quod In arte medica formali

D ter & per se est; in alijs uero, non nisi denominatione extrinseca, & demum inquit ne quis credat in his solum quod dixerat uerum esse subdit, quod similiter in alijs se habet res. Hoc idem etiam undecimo huius docet; fieri igitur nequit, ut sub uniuoco analogum contineatur.

Propria opinio. Cap. 12.

Huiusque aliorum refellimus sententiam, superest modo propriā addijcere. Nos itaque dicimus, analogum sub æquiuoco contineri, quemadmodum primo Moral. Eustrat. monuit à qua etiam sententia Simpl. alienus non uidetur. Aequiuocorum itaque duo sunt modi supremi, æquiuoca enim alia sunt à fortuna, cum sint ut, sors tulit, alia uero sunt à scientia, & consilio, ueluti, quando aliquis cogitaret causas alicuius, gratia nomina imponendi, & hæc quatuor modis dicuntur, etenim quædam secundum similitudinem, æquiuoca uocantur: ueluti Arist. æquiuocorum exemplo docet, dicendo animal, homo, & quod pingitur, quæ hoc nomen commune habēt, sed rationē, alteram, quoniā homo est animal, quod est substantia animata sensitiua.

et hominis simulacrum, sic animal est, ut habens similitudinem substantiæ animatæ sensitiuę; secundus uero æquiuocorum modus à scientia, est secundum analogiam, uel proportionem, ceu quando principium diceretur æquiuoce de unitate, & puncto, quorum aliud est principium numerorum aliud uero lineæ, item fluuiorum fons, & animalium cor, dicuntur principia. Nam, ut se habet unitas ad numerum, ita et alia se habent, quod quidem est proportionis proprium. Tertius uero æquiuocorum modus, à cogitatione est, ueluti quando fieret aliqua prædicatio communis pluribus, & differentibus rebus, quemadmodum à medicatione, liber medicinalis, quoniam conscriptus est, de his medicinalibus, quæ discenda sunt. Item medicinalis est, scalpellus, quia instrumentum est eorum, qui secant, & incidunt secundum artem medicinalem. Dicitur etiam remedium medicinale, quoniam ad sanationem est utile. Quare nomen commune est, & ratio uniuscuiusque altera, quæ æquiuoca ab non nocatur, quoniam ab uno dicuntur, & à latinis analoga secundum attributionem. Nam ad unum primum referuntur, & secundum hunc modum, aliquod multitudinis nomen primo habet, & causa est, qui cætera illud habeant, est uero causa, aut secundum materiam, aut secundum agens, & non secundum formam, quoniam nomen per se in primo est, alijs uero non conuenit, nisi secundum denominationem extrinsecam, quemadmodum animal per se, atq; formaliter sanum, sanitate in eo existente dicitur, urina uero, medicina, & reliqua sana non à sanitate eis inexistente denominantur, sed extrinsece. Quartus uero modus analogorum à consilio dicitur quando diuersa ad unum finem referuntur, & ab illo appellationem sortiuntur, ueluti cibus sanus, & remedium sanum, exercitium, & cætera id gens, quæ à sanitate ueluti à fine denominantur. Cæterum hos duos modos postremos, Græcorum nonnulli, quibus Auer. & latini consentiunt, in unum coniungunt, quibus Arist. 4. huius fauet. Qui hos æquiuocorum modos, ab uno, & ad unum nuncupauit. Ex quibus id constat, in analogis primum, ueram, & propriam sortiri nomenclaturam, eo quod uere formaliter tale sit. Nam aliorum causa est, quare talia uocentur, idcirco fit, ut in aliorum ratione, primi ratio, semper appareat, ueluti, ut rem exemplo ante oculos ponamus, si urina definiatur quatenus sana est, in eius ratione animalis sanitatem adijciemus, ita si farmacum, si diætam, aut deambulationem quis definiat, quatenus horum quodque sanum dicitur semper animalis sani rō apparebit. Sed ea se offert dubitatio diluenda, si analoga uox, non nisi nominis societatem indicat, quo pacto Arist. 2. de anima inquit, diaphaniam, naturam indicare, quæ utrique corpori, & diuino, & caduco eadem est. Sed ex his, quæ à nobis retro explicata sunt, dilui dubitatio potest. Namq; diaphani ratio, quemadmodum 2. disputatione de anima sentiente docuimus, est undique apparere. Videlicet secundum profundum, & secundum superficiem, quare hoc undique apparere, idem est, nō simpliciter in utroque corpore, sed Analogia. nam etsi utrunque corpus appareat, apparentiæ tamen ratio non eadem est, nisi Analogia, cum diuina corpora sua natura Diaphana terminata sint, semperque appareant, hæc uero corpora, interdum tenebricosa, interdum lucida sunt, atque apparent. Quare nomine naturæ Diaphanum intelligit, quod idem secundum Analogiam dicitur, cum tamen apparentiæ ratio eadem non sit, quemadmodum Arist. uerba nobis ostendunt, quæ ita se habent. Huiusmodi autem est Aer & Aqua multa solidorum, non enim secundum quod Aqua aut secundum quod Aer Diaphanum est, sed quoniam est natura eadem in his utrisque & in perpetuo illo quod sursum est corpore, uocat itaque Diaphanum naturam atque hoc ipsum idem dicit esse modo, quo docuimus. Albertus quoque per naturam Diaphanitatem intelligit, quæ communis his omnibus est, propter unitatem naturæ, sed ordinis ad unam causam. Diaphania siquidem prius in eo quod sursum est corpore, sicut in causa, & postea in aere, & aqua, & in cæteris solidorum, atque ob primum corpus, reliqua ita fiunt. Est & secunda dubitatio, si Analogum ęquiuocum est, de eo igitur non est una ars, atque scientia, quoniam quemadmodum undecimo huius Arist. monet, de æquiuoco non est una scientia, quod etiam Auerroes quarto huius docuit. Deinde Arist. ubique, cum de analogo sermonem habet, illud & ab uniuoco, & ab æquiuoco discernit, quemadmodum ex 4. & 7. diuinæ scientiæ constat. Sed hæc de facili diluuntur, æquiuoca enim à casu, ea sunt, de quibus una scientia non est, quoniam de his prædicata per se non dicuntur, nisi quæ ex accidenti prædicantur, uelut Auerroes 4. huius docet, scientia uero, quæ per se insunt, atque prædicantur recipit, ceu primo Posterio. constat. Iure igitur æquiuoca à casu una scientia non considerat, æquiuoca uero secundum scientiam, quæ secundum proportionem dicuntur, neque necesse est, ut ab una considerentur scientia, namque de his plures scientiæ considerari possunt, quemadmodum Auerroes docuit, primo Poster. quando inquit, Dignitates quæ pluribus scientijs communes sunt (quemadmodum si ab æqualibus æqualia demas, quæ remanent sunt æqualia) æquiuocas secundum proportionem esse; quæ ab una non considerātur sciētia sed à pluribus, æquiuoca uero, quæ ab uno, & ad unum dicuntur, ad unam pertinēt scientiā, quoniam in his prædicata, per se inueniuntur, & hæc demonstrationem, & definitionem ingredi ualent.

A ualent, ut per belle primo Posteri. & in quæsitis logicis, docuit Auerroes. Hæc itaque æquinoca Arist. ab æquiuocis a casu separat, & proprio nomine uoces ab uno, uel ad unum uocat, quæ ad unam scientiam non semel 4. Methap. pertinere monuit. Quæ cum in hunc modum exposita sint, tempus est, ut ad nostrum institutum redeamus.

Diuina scientia facultas est Vniuersalis. *Cap.* 13.

HIs, quę retro a nobis explicata sunt, adijciendum est, facultates in duplici serie esse, nempe aliæ uninersales, aliæ nero particulares nuncupantur. Sunt uero particulares quæcunque quandam entis partem accipiunt, & circa illam proprietates speculantur, quemadmodum naturalis scientia, atque Mathematica, illa enim circa ens quod natura constat, hæc uero circa quantitatem uersatur, uniuersalis uero facultas, ea est, quæ circa ens quodcunque uersatur, quæ tripartita est, quemadmodum Auer. monet circa initium Paraphrasis Methaphy. uti, prima philosophia, Dialectica, & sophisticha, huiusmodi enim facultates conueniunt, qnoniam circa quodcunque ens uersantur, dissentiunt uero, quoniam prima philosophia, quamuis circa
B quodcunque ens uersatur, illud tamen, non nisi quatenus ens considerat, & proinde quęsita determinata, atque finita habet, quandoquidem non nisi ea quæ rebus insunt, ea ratione qua existunt, speculari potest, quod nulla alia facultas, nisi prima philosophia præstare potest, quemadmodnm Arist. x t. primæ philosophiæ docuit. Dialectica enim & sophistica ens, ea ratione, qua existit, non contemplantur, neque ea quæ ei insunt, quatenus existit; sed utrum subiecto accidunt, nel non: et ideo prima philosophia subiectum determinatum, & finitum habet. Topica uero nequaquam, sed ens considerat qualitercunque contigerit, quoniam cosiderat entia secundnm nulgus, uulgus uero comprehendit ens uniuersaliter. Rursus sunt aliæ differentiæ, quas Auerroes primo Posteri. largitur, atque circa initium paraphrasis Methaphy. & prima est, quod 85
quamuis prima philosophia cum Dialectica conueniat, quoniam utraque res communes speculatur, Ars tamen topica in sua speculatione non intendit certum finem præter uictoriam ipsam, sed prima philosophia certum habet finem, quæ est cognitio rerum quatenus existunt per suas summas causas, est alia differentia qnoniam topica, & si de omnibus speculetur, de illis tamen per rationes probabiles, ueluti sophistica per apparentes. At prima philosophia de cunctis rebus speculatur, per rationes necessarias, & quæ demonstrant. Sophistica uero eandem subit fi-
C guram, quas dialectica, nisi, quia ipsa per ea, quæ probabilia apparent de omnibus tentat utrum hoc huic accidat, uel non: ut Genus, uel accidens, uel proprium aut ut definitio, quare neque hæc subiectum definitum habebit, neque quęsita determinata, cum utraque & dialectica & sophistica interrogent, quemadmodum libro de silogismo & primo Posterio. Arist. docuit. ex his itaque aperte constat circa ens primam philosophiam uersari, quemadmodum dialectica & sophistica, penes hoc enim consentiunt, uerum ens hoc in uniuersum eius adæquata materia non est, sed id quod uere est solum, ut proprium & adæquatum subiectum speculatur, cætera uero quæ quoquomodo entia nocitantur, quamuis rectius non entia nuncupari debeant uel ut principia, aut ut affectus considerat, ex his illud constat quod & si ens, quod de deo & decemprædica mentis atque negationibus, & priuationibus, & secundis notionibus commune est, contemplatur, tanquam subiectum tamen non considerat, cum conditionibus subiecti uocet, atque hoc ipsum quot modis dicitur Arist. exponit, ut inde ostendat quod ut subiectum, quod uero, ut principia, uel ut affectus, prima philosophia contemplatur, quare & si huiusmodi ens analogum sit, & ab una contempletur scientia, non tamen subiectum est, nam cum Analogum non nisi ea de quibus dicitur ordine quodam sit, cum itaque ea, de quibus uerificatur explicantur, ipsa
D quoque apertum sit. Verum ea quę sub eo comprehenduntur nonnulla ut subiectum, alia uero ut principia, quædam uero ut eius quod est affectus, considerantur, interdum uero quæ sub uoce Analoga sunt: quædam habent in quibus commnnicant, atque tunc, priusquã & prędicatis singulis speciebus proprijs, disputetur, commnnia exponuntur prædicata, atque ita de communi Analogo disputatur. Ens itaque cum ita accipiatur, quoniam uox satis communis est, qnæ sub eius ambitu comprehenduntur communia quædam minime habent, at quando uere & proprie capitur quod solum substantia est, hæc enim uere id quod est, est; cætera uero non entia & si entia dicantur, non nisi, quia aliquod entis utpote substantiæ, uti postea magis apertum fiet. & ideo philosophns solum eius qnod est multiplex significatum docuit, ut inde subiectam materiam, principia & affectus doceat.

De nominentis. *Cap.* 14.

ATqui quoniam tota rei ambiguitas ex nomine eius quod est, dependat, quemadmodum 4. huius etiam Arist. monuit, qui cum constituisset ens prout ens esse subiectum, statim quod

illius nomine intelligendum sit aperuit, ne multiplex eius quod est, significatum nos decipiat, E
& præcipue, quoniam in Analiticis docuit, quod cum quid subiecti latet, est præaccipiendum, atque præcognoscendum, proinde quid nomine entis intelligere oportet, particula 2. docuit. hinc eorum liquet error, qui aiunt Arist. non explicasse quid ens sit, quoniam erat uox communißima.ea uero subiecta quamuis Analoga sint, exponenda quid sint esse monent, quę communißima non sunt. Multifariam enim peccant, quum quia philosophus, quid intelligere oporteat per id quod est,docuit, Tum quoniam non semper opus est, ut de subiecto quid præaccipiatur, nisi quando latet, quando enim quid manifestum est despicitur, ut idem philosophus primo Posteri. monet: & nos retro docuimus. nos itaque ab Arist. non recedentes quid nomine entis intelligendum sit, aperiemus. Ens itaque dicimus, duplici accipi modo. Primus est, cum ens dicimus, omne id intelligimus, quod est extra nihil, quod uero sub hoc significato nomen entis interdum Arist. usurpet, ipsemet testis est, qui 6. huius, primum ens diuidit in ens per se, & in ens per accidens, & in id quod est in re, atque in mente, perspicuum est per ens intelligere quod extra nihil est, cum id quod uere proprie ens est, id sit quod esse participat, uti postea docebimus, neque dictionem absque ratione sic usurpauit, nam ut uere dicitur, sentire quidem ut pauci, loqui uero ut plures, debemus: sentimus enim & opinamur nobis, loquimur uero alijs, F
& multitudini atqui ideo loquimur, ut intelligamur, uulgus autem, & quicunque ita ens accipiunt, ut omne id dicatur ens, cui non deest esse, & quod dici nihil uere non potest. At sapientes non ita entis nomen accipiunt. iuxta itaq; hunc entis modum, Deus maxime ens dicitur, cum ipse causa sit rebus, quare sint: consimiliter principia, atque accidentia,& ad hoc significatum Arist. aspiciens,nouem accidentium genera, per se entia uocauit, ut ea uidelicet separet,& distinguat, ab his quę per accidens sunt, quorum definita causa nulla est, si uero secundum entis modum aspiciamus, neque eorum ullum ens dici potest, sed non ens potius, etsi quoquomodo ens non, nisi, quia quicquam entis sunt. Est secundus entis modus, atque uerus & proprius, ut id dicatur ens quod esse participet, atque esse habeat. Ens enim quod idem sonat quod id quod est nomen concretum, cuius abstratum uidetur hæc dictio esse, namque ens dicitur,quod esse habet. Nominū enim alia concreta, alia abstracta sunt, concreta calidum,lucidum, homo; Abstracta uero calor, lux, humanitas. Abstractum uero id significat quod de se tale est, & non ab alio, Concretum ex aduerso, id significat quod non à se, sed alterius beneficio tale est, ita lucens huc lucet: Album albedine album, & homo humanitate homo. quoniam uero nihil se ipso participat, neq; eadem conditio eidem rei & a se & alterius participatione inesse potest, fit igitur ut quod abstractum uocatur, à concreto denominari non poßit, quare non congrue dicitur albedo alba est, cum ratio sit, qua alia alba dicantur. Itaque ens concretum est, esse autem eius abstractum, quemadmodum Auer. 7. diuinæ sapientiæ monuit, cum inquit, ens deriuari ab ipso esse, ens igitur concretum nomen est, atque eius abstractum est, esse, quare ens dicitur quod existentiam habet. ad hanc ergo exactam entis significationem, si respiciamus, illud negabimus, ens, non solum quod non est, & quod est nihil, sed uniuersa simplicia ueluti materiam, & formam, consimiliter Deum, atque reliquas intelligentias, hæc enim cum simplicia G
13 sint composita esse nequeunt. Denominatiua enim omnia composita sunt, ueluti Auer. 4.huius docet, Arist. etiam 6.primæ philosophiæ cum diuidit ens in per se ens, & per accidens, deinde cum diuidit ens per se in decem genera, dubium nullum est apud bonos peripateticos, sub hoc ente, neq; deū, neq; intelligentias,aut materiam & formam contineri. hæc enim neque sunt ens per accidens, neque sub ullo decem generum continentur, in quæ ens per se diuiditur, in genere enim & præcipue in eo quod est substantiæ, non nisi corpora sensibilia sensu tactus comprehenduntur, nam & si materia & forma ad substantiam attinere uideantur, ideo est, quoniam aliquid substantiæ sunt, nam hæc aut non substantia,quæ in genere est,sunt, aut secundum aliam rationem substantiæ sunt. Ad hanc quoque significationem, si respiciamus, neque accidentia H
entia uocari possunt, nisi, quia aliquid entis, utpote substantiæ sunt, nempe accidentia alia abstracta sunt, quæ iuxta hominum consensu,quoniam simplices formæ sunt, potius mente consistunt,quandoquidem in re non albedo, sed album reperitur,entia igitur uocari nequeunt. Concreta rursus accidentia, & denominatiua subiectū includunt. cuius merito existunt. quare id quod solum est, ens, atque uere, sola substantia est,& quæ composita est, hæc enim materiam & formam claudens esse atque existentia participat.

Ens iuxta secundum significatum subiectum esse demonstratur. *Cap.* 15.

Ens itaque cum bifariam capiatur, Arist. 4. diuinæ scientiæ, quando ens primæ philosophiæ subiectum statuit, non primum entis significatum intelligit, quoniam iuxta hoc accidentia principia, & reliqua, quæ enumerat, entia forent, & ipse inquit, quod potius non entia dicuntur, quàm entia, & si entia, quia aliquid entis, utpote substantiæ sunt. Alterum igitur

A igitur entis significatum intelligit, atque hoc subiectum adæquatum primæ philosophiæ constituit. itaque eum inquit, ens quatenus ens, primam philosophiam considerare, idem ac si substantiam prout substantia est speculari dixerimus. atque hoc ex Arist. planum fieri potest, qui 4. primæ philosophiæ in aditu illius operis, cum asserit ens prout ens, esse subiectum, statim quid nomine entis intelligendum sit, exponit. Atque ratio est, quoniam primo Posterio. docuit, quòd cum quid subiecti latet, præaccipere, atque præcognoscere oportet, & ideo nomine entis, asserit, se substantiam intelligere, cæterę uero, si entia dicuntur, non nisi quia substantiæ aliquid sunt, puta quia substantiæ passiones, alia uero, quia uia ad substantiam, aut corruptiones, aut priuationes, aut qualitates, aut effectiua sunt substantiæ, sola igitur substantia uere est ens, atque hæc est subiectum. Veluti Arist. met, ualida ratione eodem contextu confirmat, quæ ita componi potest, id est adæquatum in scientia subiectum, ob quod omnia in scientia considerantur atqui omnia in diuina philosophia ob sustantiam considerantur. Atque eius. uerba hæc sunt. { Vbique autem scientia est propria ipsius primi, & ex quo cætera pendent & propter quod dependent. } Rursus hoc idem, ex his, quæ statim sequuntur uerba confirmari potest, { quod si hoc est substantia, ipsum philosophum principia substãtiarum, causasque habere oportet. } Si igitur primus philosophus quærit principia & causas substantiæ, subiectum igitur erit substantia. Ita enim 12. huius Arist. argumentatur, quando demostrat de substantia esse theoriam, quoniam eius principia atque causæ quæruntur. Ad hoc, primum consideratum in arte est subiectum, substantia uero primum est consideratum in prima philosophia, quemadmodum Aristoteles ibi docet, substantia ergo subiectum. Prima propositio ita demostrari potest, nempe cum quatuor in scientia sint, subiectum, principia, species, affectus, perspicuum est primum consideratum subiectum esse, quandoquidem principia, affectiones, & species, ob subiectum considerantur, atque hoc Auer. sequenti particula confirmat, nam inquit Arist. proposuisse de causis entis, & de ente disserere, & quid nomine entis Arist. intelligat, statim Auer. exponit, hoc est, de substantia, & causis substantiæ. In 7. quoque eiusdem scientiæ, solum substantiam ens esse ostendit, quandoquidem ait, reliqua entia non dici, nisi quia aliquid entis, & quod uere ens, & simpliciter ens substantia est, quod ēt confirmat, ex solutione dubitationis in tertia particula, qm̄ inquit, Accidentia non esse entia, nisi quia quicquã entis, & ut Alex. dicit, quoniam entis affectiones sunt, & idcirco in sequenti particula concludit, ens simpliciter substantiam dici. Eodem etiam libro, ex ostensis correlarium infert, esse

C manifestum, quòd olim, & semper ab omnibus philosophis quæsitum fuit, & ab ipsomet, cum quæritur quid est ens, quoniam idem est ac si quæratur quod est substantia, quibus duo patent, alterum, quòd nomine entis substantia est intelligendum, alterum uerò, & secundum quòd hæc est, subiectum. Atque hoc statim ueterum testimonio confirmat, qui quærentes entis principia, substantiæ principia quærunt, quoniam solum ens substantia est. Auer. hoc idem testatur, quando ait, primam philosophiam considerare principia substantiæ, quatenus substantia, quoniam in naturali philosophia fuerunt inuestigata principia substantiæ prout naturalis est. Eadem rursus particula philosophus, cum ueterum testimonio ostendisset, quòd ens de quo, apud eos erat disputatio, substantia composita est, statim ipse subdit, ob hæc quæ ostensa sunt puta quòd ens substantia est, pollicetur maxime, & primo & solum dę substantia disserere, adiecit enim, maxime & primo atque solum. hæc enim uerba primum in hac scientia consideratum subiectum totius est, indicant, quandoquidem de cæteris non nisi ob hoc. Non minus quæ paulo inferius ab Arist. dicuntur, ostendunt accidentia per se entia non posse nuncupari, quoniam ait, quod ueluti res se habet ut sit ens, ita ad quod quid, & ideo concludit accidentia, aut non habere quod quid est, aut ex additione, itaque si per se entia forent, igitur quod quid est haberent,

D quod Arist. negat. Deinde 8. huius intentionem colligens, quæ 4. libro explicata fuit, dictum est itaque inquit, quòd substantiarum quæruntur principia, causæ, & elementa, & Alexand. per causas formas intelligit, nomine uero principij agentem, & finem, & per elementa materiam, constat itaque de substantia composita in 4. huius intentionem fuisse propositam. Et libro 9. circa aditum hæc habet uerba. De primo igitur ente, & ad quod omnes aliæ cathegoriæ entis referuntur, uidelicet de substantia, nam secundum substantiæ rationem, dicuntur alia entia, & quantum, & quale, & cætera sic dicta. Demum 12. primæ philosophiæ, intentionem totius scientiæ in medium afferens, illam inquit esse, circa, substantiam, atque hoc ipsum ex multis demostrat, & eius prima ratio, hæc est, principia & causæ substantiæ quæruntur, palam, quod de substantia est, theoria. Neque tamen dicendum est, dumtaxat 12. uoluminis intentionem proponere, quandoquidem rationes, quæ sequuntur proposito non conferunt, non ut ipsi aiunt; intentio est de substantia separata, sed hæc causas & principia non habet, de hac igitur nullus fit sermo, sed de ea quæ causas habet. Neque etiam substantiam sensibilem sempiternam solum intelligit, nam quorsum deinceps probat intentionem esse de substan-

tia, quoniam ipsa est primum ens. quare dicendum totius primæ philosophiæ intentionem affer E
re, & proinde ad hanc intentionem demostrandam secundam adducit rationem, quæ ita com-
poni potest. De eo ente prima philosophia disputat quod uere, & proprie, est ens, atqui sub-
stantia ita se habet, de ea ergo sermo propositus est, & minor ita ostenditur, si namque uniuer
sum intelligitur substantiam sensibilem cum accidentibus, ut quoddam totum accipiatur, siue
ut uox quędam dicens ordinem, prima pars, semper substantia est. Tertia deinde rationem
adducit. De eo quod est, prima philosophia disputat sed hoc est substantia, de ea igitur ser-
mo suceptus est, reliqua enim præter substantiam potius non entia, quam entia dicuntur, & si
» entia non nisi quia entis quicquam, quæ quidem ratio his habetur uerbis. Simul autem nec en-
» tia, ut est simpliciter dicere alia, sed qualitates, & motus, ut & non Album, & non Rectum,
» dicimus ergo & esse hæc, puta est non Album. Deinceps, quartam his uerbis affert rationem.
Amplius nihil aliorum separabile, quæ ita componi potest, id quod per se existit, & alterius
extrinseci beneficio non indiget, ut existat, id uere & proprie ens, atque substantia sola separa-
bilis est, ea enim sola per se existit, & alterius extrinseci non eget auxilio ut 7. & 8. huius do-
cuit. hæc igitur uere & proprie ens, quare cum de eo quod est prima philosophia disputet, de
substantia ergo est eius intentio. Demum ueterum sapientum testimonio hoc idem confirmat, F
qui entis principia quærentis substantiæ principia quærebant, quoniam solum substantiam ens
esse credidere. ex his itaque satis constare arbitror, quæ ab Arist. dicuntur, substantiam quæ
composita est primæ philosophiæ subiectum esse. Quæ res ratione confirmari potest, cuiusq; scię
tiæ subiectum, ut ex retro ostensis patet, principia habere oportet, quæ non cognitionis tan-
tum sunt sed existendi atque rei: subiectum igitur primæ philosophiæ hæc habere principia ne-
cessum est, sed huiusmodi ens accidentia esse nequeunt, quoniam eorum principia, substantiæ
principia non sunt, sed quæ principis substantiæ, accidentium quoque erunt, atque eorum sunt,
quoniam quicquam substantiæ sunt. substantiæ igitur principia quęruntur, quare hæc, subiectum
erit. Quæ quidem ratio ex Arist. confirmari potest, qui 11. huius ait. Naturalem philoso-
phiam causas entis considerare, uelutl & primam philosophiam, discrimen tamen est, quoniam
hæc, eius quod est, quatenus est, principia quærit: at naturalis, illius principia quærit, quod
in se motionis principium obtinet, quare cum huiusmodi ens substantia sit composita, circa hanc
igitur eandem prout substantia est, prima philosophia uersatur, quod plane Arist. manifestat,
nam asserit, huiusmodi ens esse separabile, quod inquit, est ens per se existens, quod non nisi
substantia est, ueluti in aditu 8. lib. ex ipsomet Arist. satis constare potest. Hæc eadem opi- G
nio ex Auerroe confirmari potest, qui & si uarius, & dubius esse uidestur: nobis tamen maxi-
15 me fauere uidetur. primo huius itaque fatetur, utranque philosophiam diuinam & nsturalem
eadem principia atque causas considerare, non tamen eodem modo, namque naturalis scien-
tia rei quatenus naturalis principia quærit, sed diuina, rei causas speculatur, prout existit, at res
naturali scientiæ subiecta, substantia naturalis est, quæ composita est, ergo hæc eandem pri-
1 mæ philosophiæ subijcitur, quatenus existit. Idem 4. huius manifestat, qui Arist. uerba expo-
nens, inquit; Quod hæc principia, sunt rerum sensibilium principia quæ quæruntur ut princi-
pia naturæ existentis per se. Sed quæ nam obsecro est natura per se existens, nisi substantia?
8 huius igitur quærit principia. Quod etiam primo huius monet, consideratio de elementis re-
rum naturalium, est propria scientiæ naturali, & consideratio de eis in hoc loco, non est, nisi se-
cundum quod sunt principia substantiarum existentium pet se, & ita locutus est hic, & non de
5 illis sermone naturali. & in 7. huius. Causæ inquit, rerum naturalium considerantur hic, qua-
5 tenus res naturales, existunt, & non ut naturales. quod etiam 12. eiusdem operis confirmauit.
Communicant inquit, huiusmodi scientiæ, quoniam considerant principia substantiæ sensibilis,
licet non eodem modo, sed hæc ut principia substantiæ sensibilis, ut substantia est. ex his itaque H
res subiecta satis constat. Verum his ea se offert dubitatio, namque res considerata, ea est, cui
primo, & per se affectiones insunt, atqui enti & non substantiæ primo conueniunt, ergo ens &
non substantia est res subiecta, sed hæc ex Arist. diluitur, qui 4. Diuinæ scientiæ inquit, hæc
primo substantiæ conuenire: si uero alijs insunt, quoniam substantiæ quicquam sunt, uti postea
magis patebit.

De modo considerandi Opinio prima. *Cap. 16.*

CEterum, quoniam in subiecto considerandi modus, & ratio formalis includitur, nunc qualis ratio hæc sit, exponenda succedit, uerum in re hac, non consentiunt Arist. interpretes, quidam enim adeo Insaniere quod uerecundati non sunt, duos huic scientiæ considerandi modos tribuere, quorum alter est, separatum secundum substantiam. Alter uero est illud separatum quod secundum indifferentiam appellant. Sed hi maximo opere decipiuntur, nam si prima philosophia duos considerandi modos haberet, non una scientia esset, sed duæ,

A ex modo enim considerandi scientiæ mutuo sunt seiunctæ, quemadmodum retro docuimus, quare si diuina scientia, duas considerandi rationes obtineret, non una foret scientia, sed tot, quot rationes formales. Insuper, quo pacto subiectum scientia, considerat, pariter principia, species, & affectiones, quemadmodum ex Auer. primo Posterio. & in epithomatibus logicis, eo capite, ubi qualis cuiusque scientiæ demostrationes, & definitiones esse debent, instituit,, atqui separatum secundum essentiam, cum entis principium sit, eodem igitur modo, ueluti ens consideratur, quod cum prout ens spectetur, separata igitur non alia ratione, nisi ut entia sunt, uel ut eorum principium considerari ualet. 179

Secunda opinio. Cap. 17.

Nonnulli uero alij, quorum Auer. esse uidetur, quemadmodum apud ipsum legere est, primo, & secundo Posterio. extra mentem existere, atque in re inueniri, rationem formalem instituunt. Auerroes enim ait, quærere an aliquid sit ens, idem est, ac si queramus, an id quod mente concipitur, existat, & extra mentem reperiatur, ueluti si quæratur, an materia sit ens, queritur an existat. quibus constat, quòd ens ex parte subiecti, non eodem modo accipitur, ueluti ex parte prædicati, nam primum, idem quod substantiam significat, ex parte uero prædicati, ens primum entis significatum refert, pariter manifestum fit, considerandi modum, cum re considerata non conuerti, immo in plus se haberi, at hoc in scientijs particularibus non inuenitur, in eis enim, aut in minus se habet, aut conuertitur. Neque tamen credendum est considerandi rationem, eodem pacto, principijs, affectionibus, atque speciebus conuenire, sed ratione diuersa, quæ ordinem includit: ratio enim formalis, uti retro monuimus, aut uniuoca, aut analoga est, itaque primo, atque uere existentia, in subiecto saluatur, substantia enim est, quæ primo, & per se existit, & causa est, quare alia existant. Cætera enim quicquã non sunt, nisi ob substantiam. ens igitur hoc est substantia, prout ens, hoc est, prout existit, subiectum est. Verum duo sunt, quæ substantiæ prout existit, per se conueniunt. Alterum enim est, quod ad eius naturam attinet, utpote principia, & substantiæ causæ, prout existit. Alterum affectiones, atque per se accidentia, quare substantia, quando ut existit consideratur, hæc duo de ea explicantur, principia, atque per se accidentia. Quòd uero hic sit considerandi modus ratione, & authoritate confirmant. Modus considerandi est id quo scientia differt a scientia, & quo omnia in scientia considerantur, sed prima philosophia a cæteris separatur scientijs, quoniam quæ considerat, ut existunt speculatur, reliquæ uero scientiæ secus, hic igitur est eius considerandi modus. Hoc idem ex Arist. constat in primo, 4. 6. 11. & 12. diuinæ scientiæ, ubique enim asserit, ens prout existit, primam philosophiam considerare. Sed Auerrois opinio dubia est, primo, quoniam ratio rei subiectæ est considerandi modus, monet enim ipsemet Auer. 6. primæ philosophiæ, & in epithomatibus logicis, & capite, ubi quales scientiarũ demostrationes, & definitiones esse debent, exponit, modum considerandi, modo definiendi semper respondere, quare substantiæ ratio, erit considerandi modus. Sed hic est, per se existere, considerandi igitur modus erit, per se existere. Rursus ens per accidens, commode ab hac scientia considerari posset, quoniam ens est, iuxta primum significatum, & omnia, quæ sub modo considerandi, qui primæ philosophiæ conuenit, continetur, ab eadem scientia considerantur. Demum secunda intelligibilia, seu intellecta cum extra nihil sint, ab hac scientia considerarentur. quod Arist. non concedit, quemadmodum 6. & 11. primæ philosophiæ constat. 70.33. B C 4

Tertia opinio. Cap. 18.

D Cæterum, nonnulli asseruere, huius enuntiationis intelligentiam esse ens inquantum ens est subiectum, idest unaquęque res consideratur à diuino philosopho sub ratione propriæ quidditatis, & formæ, sola enim prima philosophia rerum omnium naturas considerat, cũ cæteræ scientiæ, non nisi de rebus accidentia speculentur. Atque hoc ipsum, ex multis Arist. locis confirmare conantur. in prohemio enim primæ philosophiæ, inquit, hanc ipsam scientiam, sapientiam esse nuncupandam, eo quòd, de rebus omnibus sit, quòd minime esset, nisi de cunctis rerum naturis dissereret. Et 6. eiusdem operis, duas inter hanc, & alias scientias, differentias constituit; prima est, quòd diuina scientia, considerat de ente uniuersaliter, & quo pacto uniuersaliter, se ipsum exponit philosophus, inquiens, primum philosophum non considerare partem aliquam entis, quemadmodum mathematicus, qui solummodo quantum, & naturalis philosophus ens, quod naturale est, speculantur, sed considerat omne ens. Altera differentia, quòd aliæ facultates abscindunt quandam entis partem, & circa hanc speculantur ipsum accidens. Idem 11. huius, quando, inquit, methaphysicum, ens quatenus ens, conside-

derare, & quòd hæc non est alterius scientiæ, nisi primæ philosophiæ, & quòd mathematicus, & naturalis, entis accidentia speculantur. Rursus quarto eiusdem operis, ait primum philosophum, dialecticum, & sophistam, circa omne ens uersari, & in sexto eiusdem, ait, alias scientias, nullam omnino considerationem facere, de ipso quod quid est, sed sola prima philosophia de ipso differit, & ideo, inquit, eiusdem mentis esse, considerare si est, & quid est. & paulo post, inquit, primam philosophiam, esse facultatem omnium communem, quod fieri nequit, nisi quia de rebus omnibus est. Alexan. etiam eodem libro, inquit, methaphysicam considerare ens quatenus ens, & se exponens, inquit, quatenus potest cuiusque rei quidditates explicare. Sed neque horum sententia rationi consentit, si enim prima philosophia, rerum omnium naturas in particulari consideraret, igitur & singularum rerum per se accidenria, quoniam eiusdem scientiæ est, principia subiecti & quæ per se subiecto insunt, speculari, uti primo Posteriorum constat. Insuper eiusdem scientiæ est, quæsitum & medium, per quod de subiecto, quæsitum demostratur, ut ex eodem libro constat. atqui cum rei quod quid est, ut Arist. primo de anima, & quarto physicorum sit medium, quo per se accidentia de subiecto propter quid insint demonstrantur, si ita scientia particularis rei per se accidentia considerat, ergo & quod quid est. Consimiliter si prima philosophia quod quid est rei igitur rei per se accidentia considerat. Deinde quod quid est con sit rei natura, atque substantia, quemadmodum Arist. 7. metaphy. igitur quod quid rei naturalis natura est rei naturalis, atqui natura & substantia rei naturalis est causa ut res naturalis sit naturalis, igitur ad naturalem spectat quod quid est rei naturalis, & non ad metaph. nam cōsiderandi modus in sciētia unus est, & quo pacto subiectum ita principia, species, & affectiones in scientia considerantur uti retro docuimus. ergo cum naturalis philosophus consideret res naturales ut naturales, ergo & principia quo ita sunt; at hoc principiū earum est quod quid est. igitur quod quid est rei naturalis ad naturalem pertinet. Cōfirmatur ratio ex Arist. x I. metaph. primus philosophus inquit, & si causas considerat, non ut entis materialis principia, sed ut entis. Quare cum quòd quid est rei naturalis sit principium, quo res naturalis sit naturalis, ergo ita à metaphysico nō cōsideratur, sed à naturali. Non minus horū sententia ab Arist. dissentit, qui in naturali philosophia de naturis, rebusq; naturalibus, & earū quidditatibus differuit, igitur de naturis rerū naturalium ad naturalem pertinet. Sed tēpus est, ut eorum rationibus faciamus satis & accipiendum est, quemadmodum primo Post. monuit Auer. prædicata, quæ à primo philosofo considerantur, ueluti unum, multa, & consimilia, possunt bifariam considerari, absolutè, & ut ad certum entis genus contrahuntur. Et primo modo, inquit, ad diuinam eorum considerationē pertinere, sed secūdo modo, ad naturalem, Ita de rerum naturis dicendum. Nam si quòd quid est, absolutè consideretur, quo pacto principium est, quo res existit, ita à metaphysico consideratur, quemadmodum apertè Aristoteles 6. metaph. monet, quādo ait, eiusdem facultatis esse considerare si est, & quid est, nam & si res ea ratione, qua existit, à diuino philosopho consideratur, igitur & principium quo est. nam hic considerandi modus non nisi primo philosopho conuenit. Si uero consideretur quod quid est, ut ad definitam rem contrahitur, utpote ut est principium quo res est talis, uti quod quid est hominis, est principium, quo homo est homo, ita hæc ipsa consideratio, naturali est propria. Quare absolute quod quid est, non nisi à primo philosopho consideratur. cæteræ uero scientiæ illud supponunt. nam supponunt res esse, quare principium quo sunt, quemadmodum vj. primæ philosophiæ Arist. monuit, quare de omnibus rebus diuinus philosophus disputat, quatenus existunt. quoniam in singulis rebus est substantia, quæ ut substantia est non nisi à methaphysico consideratur. Sed dubitabis, Arist. enim inquit, scientias particulares rerum accidentia considerare. Sed soluitur, quoniam non absolute hoc Arist. inquit, sed inquit, quòd cum certum genus entis considerent, ea quæ huic insunt considerant, atqui considerare rem ut est contracta, & determinata, est considerare, ut in se habet principium, quo talis est, sed hoc principium est quod quid est, ergo Arist. non excludit quod quid est contractum à philosopho particulari considerari, quinimmo hoc aperte testatur.

Opinio propria. Cap. 19.

Nos uero considerandi modum, asserimus, rationem substantiæ formalem esse, considerandi enim modus, semper definiendi modo respondet, quare substantiæ ratio, est considerandi modus; quod plane Arist. monet, 6. huius, quando ait, se uelle manifestare, quo pacto definitiones in naturalibus se habeant, ut inde naturalem scientiam, à reliquis separet, & distinguat. si igitur definitio separat, & distinguit scientiam à scientia, definitio igitur est formalis ratio, ut Auer. clarius eodem libro testatur, & in epithomatibus logicis, eo capite, quod de qualitate faciendi demostrationes, & definitiones inscribitur. Atqui substantiæ ratio, est per se existere, hic igitur est considerandi modus, ac ratio formalis. Id igitur quod uere est

prout

A prout per se existit, subiectum totius primæ philosophiæ erit. sed ea se offert dubitatio dilnenda, quoniam tunc principia, atque eius quod est affectiones, ut existunt minime à prima philosophia considerari possent, quoniam eis considerandi modus non conuenit. Sed dilui hæc dubitatio potest, quoniam hic considerandi modus, etiam principijs, atque affectibus conuenit, quamuis non eadem ratione, nam per se, & primo, non nisi subiecto, cuius merito cæteris conuenit, hæc igitur existunt quoniam aliquid eius sunt, quod per se existit, quemadmodum in naturali philosophia, est naturale, nidelicet habere in se motionis principium, sed hæc formalis ratio, hac eadem precise ratione, non conuenit principijs, & affectibus rei naturalis, sed quatenus huius aliquid sunt, utpote principia, non in se motionis principium habent, sed quatenus sunt causæ eius quod in se motus principium obtinet. nihil igitur impedit quin entis principia atque affectiones, ut existunt, a prima philosophia considerari ualeant, existunt enim hæc, quoniam eius quod per se existit, aliquid sunt; principia enim & affectus existunt, quoniam in eo sunt, quod per se existit, quemadmodum 9. primæ philosopiæ in aditu, his uerbis Arist. docet. Est igitur dictum de substantia, quæ quidem est, primum ens, & ad quod omnia prædicamenta «
ipsius entis cætera reducuntur. ratione nanque substantiæ Quantitas, Qualitas, & cætera quæ «
B hoc pacto dicuntur, entia dici solent. Vniuersa enim substantiæ rationem habebunt, ut in prioribus sermonibus diximus. «
Quod etiam 4. & 6. primæ philosophiæ docuit, quando monet, «
primam philosophiam solam ens, prout ens considerare; nam reliquæ scientiæ sibi quandam entis partem abscindunt, naturalis enim philosophia substantiam naturalem: mathematica uero quantam substantiam contemplatur: sola ergo prima philosophia, id quod est, quatenus est, speculatur. Sed ut hæc magis aperta fiant, atque omnis dubitatio tollatur, exactius rem explicabimus. Docuimus itaque id quod est, puta substantiam, quatenus est, subiectum fore, ea enim uox in quantum, seu quatenus, latini omnes asserunt, quòd bifariam capi possit, & ut eorum utamur uerbis, specificatiue, atque reduplicatiue: reduplicat uero quando id quod dupplatur, causam tradit inhærentiæ prædicati in subiecto, quemadmodum, si dicamus, homo quatenus homo est rationalis. Interdum uero specificat, ut quando reduplicatum nullam largitur causam inhærentiæ prædicati in subiecto. Sed hi ab Arist. appertissime dissentiunt, Qui 5. primæ philosophiæ omnem reduplicationem asserit, causam inhærentiæ prædicati in subiecto tradere, cuius hæc sunt uerba. Omnino uero ipsum secundum quod, tot modis, quot causa existit. 23 «
Simplicius uero in Arist. cathegorijs, cum de his, quæ ad aliquid sunt differit, inquit,
C quod interest, inter quatenus, & inquantum, nam quatenus indicat prædicatum esse aliquam subiecti proprietatem, cum eo conuertibilem, uti homo, quatenus homo, est risibilis, sed si dicatur homo, secundum quod homo, est risibilis, falsa est, & ideo secundum quòd, inquit, indicare prædicatum ad subiecti naturam attinere, ceu homo secundum quod homo, est Animal. Hec quæ a Simplicio dicuntur, communi loquendi usui non consentiunt, quandoquidem secundum communem loquendi modum, idem significant. Nos uero ab his quæ Arist. 5. Diuinorum dicuntur, non recedentes, dicimus, huiuscemodi uoces inquantum, quatenus, seu secundum quod, sempet reduplicare, atque causam inhærentiæ prædicati in subiecto significare, & proinde reduplicatio ita desinienda uenit. Reduplicatio est, eiusdem terminibis in eadem propositione assumptio, causam indicans prædicati in subiecto, quare cum ipsum secundum quod, tot modis dicatur, quot causa existit, fit quòd cum quatuor modis causa dicatur, ut etiam reduplicatio quodlibet causæ genus indicet, interdum enim formam, interdum materiam, quandoque Agentem, uel finem. Quare, ut unde digressa est redeat oratio, quādo dicitur ens, quatenus ens, est subiectum, ea uox, quatenus, cum rednplicet, causam igitur indicat propter quam ens, subiectum dicatur. Et idcirco nonnulli ita exponunt. ens est subiectum, inquantum ens, hoc est,
D sua ratione communi qua ens est, uel ut alijs placuit, ens quatenus ens id est in sua uniuersitate sumptum, & hi Arist. uerbis innituntur 4. primæ philosophiæ, qui ait. Diuinam scientiam de 1
ente quatenus ens uniuersaliter intendere, quasi uox uniuersaliter significet, ens in sua uniuersitate & in communi acceptum. Cæterum nonnulli ex modernis hunc sensum arguunt, primo, quoniam prima philosophia, non esset difficillima cognitu, est enim de communissimo ente, quod primum, ex Auicenna, in anima imprimitur. Deinde esset uilissima, atque abiectissima, cum sit de communissimo prædicato. rursus fieret, ut felicitati contemplatiuæ, non deseruiret, multi enim sibi persuadent, hominis beatitudinem contemplatiuam, in habitu sapientiæ, qualis est Methaphysica, consistere, quare in communissimo ente humana beatitudo, si ita esset, quod ridiculum est, confiteri. Demum primam philosophiam non maiorem, exactioremque considerationem, & curam sibi de deo, & separatis substantijs sumeret, quàm de lapide uel uerme aut qualibet re uilissima, atque abiectissima. Substantiæ igitur separatæ, sub ratione communi tantum considerarentur, & non secundum propriam naturam. Sed hæc nullam habent efficaciam, nempe prima philosophia cognitu difficilima est, quoniam primas causas contempla-

tur.primæ enim causæ solæ à prima philosophia considerantur,quoniam seipsis principia substan E
tiæ sunt,ut substantia est,à quibus etiam suam trahit nobilitatem, cum earum considerandi modus nobilis sit. quod deinceps addunt in habitu Methaphysico felicitatem non consistere; Nos concedimus,quandoquidem in intuitiua substantiarum separatarum cognitione consistit. Scien-
36 tiæ enim speculatiuæ dispositiones sunt,ad felicitatem acquirēdam, ut Auerrois tertio de Anima docuit. Soluitur postrema, atq; dicimus primam philosophiam substantias separatas non contēplari,ut entia sunt,sed ut aliquid entis, quoniam, ut principia entis, ut ens,sed non sunt entis, ut ens principia, nisi quatenus primæ causæ sunt, quemadmodum ex Arist. quarto Methaphy. constat,& idcirco Arist.docet,prædicata omnia,quæ substantijs separatis conueniunt,quatenus primæ causæ sunt,atque aliam cognitionem prima philosophia, uel alia speculatiua scientia, de substantijs separatis largiri nequit, quoniam exacta cognitio earum, utpote eas in suis naturis com-
36 prehendere,non currit,cursu scientiarum speculatiuarum,ut Auer. 3.de Anima docet. Hæc.n.cōtemplatio,ad intellectum felicem spectat. Et quāuis hæc nullius sint momenti, Nos tamen his nō adhæremus,si.n.ens,in sua uniuersitate consideraretur,nulla ergo demostratio de subiecto primę philosophiæ fieret,communia enim demonstrationem non ingrediuntur. Demum modus considerandi, est ratio formalis rei, atqui ratio formalis,est propria rei. Sub ratione igitur communi F
ens non consideratur, si enim considerandi modus entis,est eius ratio,ergo non communis, sed propria,& cum ente conuertibilis ratio erit,sub qua ens subiectum constituitur. Nos uero dicimus, uti retro docuimus,ens esse subiectum quatenus ens hoc idem significat,quòd id, quod existit,non sub alia ratione consideratur,nisi per propriam,& sibi conuenientem,utpote,ea ratione, qua ens,quare ratio propria entis,& cum ente conuertibilis,est causa,quare ens sit subiectum. Nēpe prima philosophia hominem non absolute considerat, sed substantiam, quæ in homine est,nō sub alia ratione,utpote non ut homini,lest contracta,sed per rationem substantiæ, & ideo cum in singulis rebus,substantia inueniatur,hæc non alia ratione, quàm per rationem substantiæ à prima philosophia consideratur, quare ens consideratur, ut ens, hoc est,ut in se habet principium,per quod est,uti ens,quatenus naturale,idem sonat, ut in se habet motus, & quietis principium, uti Auer.in præfatione de physico auditu,ita ens,quatenus ens,hoc est, ut in se habet principiū, quo existit,atq; hoc,principium, primum est, sola enim prima principia, rebus causæ sunt,quod existant, causæ enim secundæ ad rerum existentiam, non nisi, ut primarum causarum instrumenta sunt,concurrunt. Res uero particulares,certam,atq; definitam speciem,sortiuntur, non nisi à causis secundis,cum in effectibus producēdis,ab uniuersalibus causis,nulla proueniat distinctio, sed G
à secundis causis petenda est. Qualis igitur sit considerandi modus ex hijs constat.

21.

De principijs uarie opiniones. Cap. 20.

SVbiecto itaque constituto,nunc de principijs inquirere iuuat. cuiusq; enim scientiæ subiectū, principia habere retro docuimus. Verumtamen quæ hæc principia sint satis ambigunt expositores. Sunt.n. nonnulli, qui cognitionis tantum, principia diuinæ scientiæ subiectum habere testantur. Principia enim alia cognitionis sunt,alia uero rei,atque existendi. Primæ philosophiæ itaq; subiectam materiam principijs prorsus uacare, quæ reiuocantur, & dumtaxat,quæ cognitionis dicuntur, obtinere asserunt. Sed quantum horum sententia à ueritate recedat, ex his quæ retro docuimus,constare potest. Demonstrauimus itaq; scientiæ subiectum,non solum cognitionis, sed existendi principia habere,alioquin subiectum non esset,quod pro subiecto supponitur. Alij uero quatuor causas,utpote,materiam,formam,finem, & agentem, eius quod est, principia esse affirmarunt; Verum quoniam causæ, aliæ uniuersales, & cunctis communes sunt, aliæ uerò singulis propriæ,de his omnibus primus disputat philosophus,prout eius quod est,qua H
tenus est,principia sunt,quod ex Aristotele confirmatur,qui primo huius, de omnibus disseruit, siue primæ & uniuersales sint,siue propriæ,& 11. eiusdem operis monuit, primam philosophiam consimiliter,& naturalem,quatuor causas considerare,discrimen tamen est,quoniam hæc,ut naturalis,entis principia sunt,prima uero philosophiæ,ut eius quod est, principia. Sed horum sententia rationi non consentit,nam & si recte dicant,cùm primas,& uniuersales causas, diuinam scientiam speculari testantur, decipiuntur tamen, quando proprias, & particulares causas, iuxta propriam earum naturam, diuinam philosophiam speculari affirmant. Nempe causæ singulis propriæ sunt quibus res,cum certam,& definitam naturam sunt sortitæ, ob hanc à cæteris distinguuntur,atqui existere,omnibus rebus commune est,quamuis non hoc, uel illud, hoc enim à propria prouenit causa,causæ igitur propriæ,non sunt causæ rerum,prout existunt, sed quod tales sint, & definitam habeant naturam, quare ad primam philosophiam earum contemplatio non pertinet. Nonnulli uero alij, (quorum numero Auer.est) primas causas,principia esse opinantur, uerū quoniam prima principia,quatuor sunt,utpote prima materia,prima forma,primum agens,atq; ulti-

A mus finis, opinantur itaq; diuinam scientiam, ex quatuor primis causis, solummodo primam formam, atque ultimum finem, considerare, reliquarum uero duarum, contemplationem ad naturalem pertinere testantur. Huius opinionis fundamenta uaria sunt, quæ in quarta disputatione, huius operis, patebunt. Sed horum opinio quemadmodum posterius docebimus, neq; rationi, neq; Arist. consentit, quandoquidem diuina scientia, non tantum, ultimum finem, & primam formam considerat, sed etiam, primum agens, atque primam materiam. Primæ philosophiæ interest considerare causas entis, quatenus ens, quemadmodum ex retro ostensis constat: At qui Deus, ut primum efficiens, prima forma, atque ultimus finis, est causa eius quod est, prout est quo sub his tribus respectibus, à primo philosopho consideratur. Deinde diuina scientia, quemadmodum ex Arist. secundo huius constat, demonstrat in unoquoque genere causæ, esse ad primam causam deueniendum, ergo prima philosophia, omnia quatuor prima causarum genera considerat. Ad idem causæ prioris, est effectus prior, sed primum agens causa est omnibus simpliciter prior, quo sibi effectus prior respondet, huiusmodi uero effectus, ipsum est existere, quandoquidem in omni effectu ipsum clauditur, & non uice uersa, quo primum agens non nisi ipsius esse, causa est. qua re illius cognitio primo philosopho solum propria est. Ad hæc unius scientiæ est subiectum, &

B quæsitum quod de subiecto demonstratur considerare, quoniam demonstratio non transit, uti primo Posteriorum constat, atqui prima philosophia, quemadmodum ex Arist. in 12. huius operis patet, ostendit primum agens esse sempiternum, & immobile, ergo primum agens considerat. confirmatur. diuina scientia considerat id quod est, quatenus est, pariter, & principia eius, sed primum agens, causa est, rerum, ea ratione, qua solum existunt, non quod talem habeant existentiam, nam hoc à causis secundis sortiuntur. si enim ad definitam rerum existentiam primum agens concurreret, à causa ergo uniuersali distinctio in rebus, & diuersitas proficisceretur, quod minime affirmandum est, nempe uniuersalis causa est, à qua nulla in effectibus producendis prouenit uarietas, sed diuersitas tota, à causis secundis petenda est: primi igitur agentis speculatio primo philosopho propria est. Quod uero prima forma, & ultimus finis ab hac scientia considerentur, ipsi confitentur, quod postea nos demonstrabimus. Idem iudicium est, de prima materia; hæc. n. à primo philosopho consideratur, cum ipsa quoq; causa sit, rerum quod existant quare eius cognitio ad diuinum pertinet. idem ex Arist. confirmatur, qui secundo huius, docuit in genere materiæ non esse in infinitum progressum, sed ad primam materiam esse deueniendum. Atq; hæc quæ à nobis explicata hucusque sunt, Arist. quarto huius his uerbis confirmat, Quoniam autem prin- «

C cipia, summasq; causas quærimus, patet ipsas necessarió per se, cuiusdam esse naturæ, quod si, & hi « qui entium elementa quærebant, hæc principia quærebant, necesse est, & elementa, eius quod est, « quatenus ens, & non per accidens esse, quapropter & à nobis, entis ea ratione, qua ens primæ causæ sunt sumendæ. Ex his. n. liquido constat primas causas nullius alterius naturæ principia esse, « « nisi entis ea ratione, qua ens, quare earum contemplatio, non nisi ad primam pertinebit philosophiam (quemadmodum in quarta huius operis disputatione docebimus.)

Opinio propria. Cap. 21.

Nostra itaq; opinio est principia eius quod est, quatenus est primas summasq; causas esse, quemadmodum primum omnium agens prima forma atq; ultimus finis & prima materia; hæc enim cum alicuius naturæ principia sint, non alterius esse ualent nisi entis prout ens, quemadmodum quarto huius monuit Arist. & prohemio huius quando scientiæ diuinæ difficultatem ostendit, asserit enim primam philosophiam ea quę maxime uniuersalia sunt contemplari, & quæ a sensibus remotissima sunt: sed quæ nam hæc uniuersalia sunt obsecro nisi primæ causæ

D atque prima principia? hæc enim cum a sensibus remotissima sint cognitu difficillima sunt, quemadmodum eo loco exponit Alex. & paucis interpositis inquit, oportet enim hanc priorum principiorum & primarum causarum esse contemplatricé. 2. et huius in unaquaque causa ad primam esse proficiscendum ostendit, quamquidem speculatio minime ab Arist. fieret si primarum causarum contemplatio primo philosopho propria non foret. 4. etiam huius ostendit primas causas solum entis qua ens, non alterius naturæ esse, & ideo concludens, ait, quapropter, & à nobis, entis ea ratione qua ens, primæ causæ sumendæ sunt, insuper ea omnia loca nobis fauere aperte ostendunt, in quib. Arist. cognitioné separatorum primæ philosophię ascribit. Subiæ. n. separatæ, non nisi, ut primæ causæ considerari à diuina philosophia ualent; nam idem est, considerandi modus, subiecto & principijs, si ergo ens, ut ens consideratur a primo philosopho, ergo substantiæ separatæ cum entis principia sint, palàm quod, non nisi, quatenus entis principia considerari possunt. Ex his itaque satis constare arbitror, primas causas, eius quod est, quatenus est, principia esse.

Dubitationes

E

Dubitationes diluuntur. Cap. 22.

CAeterum, multa sunt, quæ nobis obstare uidentur, quorum primum est, si primæ causæ eius quod est, principia sunt, de his igitur primus philosophus solum disputabat, non
12 recte ergo ab Aristo. factum est cum, de omnibus in diuina scientia, disputat, causis. Deinde 12. huius inquit, utrunque philosophum, & diuinum, & naturalem, quattuor causas contemplari, uerum diuinus, ut sunt entis, ut ens, principia considerat, naturalis uero, non nisi ut entis, quod in se motionis principium habet, contemplatur. Deinde in 7. & 8. huius, de substantiæ sensilis principijs, disceptatio fit cuius, non solum primæ causæ sunt, sed etiam particulares, eam tamen contemplationem, diuinam esse constat, quare non solum primas, sed etiam singulares rerum sensilium causas, primus philosophus contemplatur. Mox, si primæ causæ, eius quod est, quatenus est, principia sunt, non ergo naturalis philosopus de primis causis disserere potest, nempe ea ratione qua ens, minimæ considerat; & quamuis hæc dubium pariant, soluenda tamen sunt. & ut à primorum solutione exordiamur, id scire licet, utrunque philosophum, & diuinum, & naturalem de quatuor causis differere. primus enim philosophus, quatuor F
considerat causas, quoniam primæ summæq; causæ ipsæ quoque causæ sunt, quare, ut earum exacta cognitio habeatur, quid unaquæque causa sit, dignoscere oportuit, cum similiter, & eæ, quas naturalis contemplatur, causæ sunt, quare causarum cognitio ad naturalem quoque pertinebit. Quatuor igitur causas in se, & non, ut primæ, uel secundæ sunt, uterque philosophus contemplatur, uerum considerandi modus secretus est: nam eorum quisque ut subiectum genus exquirit, considerat: nempe primus philosophus, eas contemplatur, ut illarum cognitio, ad eius quod est, quatenus est causarum sermonem confert; quoniam ita subiectum genus contemplatur. Naturalis uero, ut rerum natura costantium causis, earundem cognitio opitulatur; quandoquidem ens, ut in se motionis principium habet, considerat. Diluitur etiam secundum, atque fatemur 7. & 8. huius, de substantiæ sensilis principijs disputationem fieri, & hanc contemplationem diuinam esse. Verum substantia sensilis, ut Auer. prohemio eiusdem 7. monet, non, ut sensilis est, consideratur, ita enim eius cognitio naturali propria est, sed ut substantia est, atque existit, quare de substantiæ sensilis principijs, ut substantia est, atque existit, disputatio fit. & quoniam Platoni uisum fuit, huiusmodi principia esse ideas, proinde Platonis arguens sententiam, ostendit ideas hmôi substantiarum non esse principia, quinimmo, nihil prodesse docuit, causæ uerò, ob quas sensilis substantia, substantia est, atque existit, pro- G
priæ causæ non sunt; ab his etenim causis, naturalis substantia definitam, particularemque solum modo naturam sortitur: quia causæ ob quas hæc substantia substantia est, prima sunt causæ, nam causæ priori, non nisi effectus prior respondet, esse uerò, primus est effectus, omnibusque commune est, quare eius causa, omnibus causis prior erit, quare primæ causæ sensilis substantiæ, ut substantia est, causæ erunt. Et idcirco, non immerito huiusmodi contemplatio diuino philosopho accomodata est. Sed quo ad postremam, attinet, ambiguitatem, dicimus naturalem philosophum, ex quatuor primis causis, duas solum contemplari, utpote primam materiam, atque ultimum finem, nempe hæ causæ, non solum rerum, ut existunt causæ sunt, sed ut definitum sunt speciem sortitæ, & huius rei ratio est, quoniam prima materia existendi causa non est, nisi ea ratione qua, formam substentat, sicut Auer. secundo de phys. auditu monuit, forma uerò naturalis, ut primæ instrumentum, esse rebus largitur, ut uero talis forma est, definitum esse præbet, & cum utriusque materia capax sit, merito eius consideratio, ad utrumque philosophum spectat; quare ut simul cum forma, ipsius esse causa est, ita ad diuinum philosophum pertinet, at uero, ut definiti esse principium efficitur, ita eius cognitio naturali fit propria; uerum H
quoniam esse prius est, quàm hoc esse, ideo prima materia prius est, esse causa demum huius esse. Ipsa igitur per prius, a diuino consideratur philosopho, a naturali uero, per posterius. ultimus uero finis rerum quæ natura constant, ut naturales sunt, causa existit, & non solum, quod sint, nempe uniuersæ res, non solum, ut existunt, dei gratia operantur, sed ut talem etiam habent naturam; quoniam finis ultimus, id est, cuius gratia, omnia agunt, & ei quatenus possunt simillima fieri conantur. Sed hæc dubium pariunt, nam huius causæ uniuersales, & cunctis communes sunt, a quibus, cum nulla proueniat secretio, definiti igitur effectus, causæ esse nequeunt. non quo prima materia, atque ultimus finis, rerum, quæ natura constant principia esse ualent, sed ambiguitas hæc, solui potest, atque dicimus, ultimum finem, causam fore uniuersalem, non quoniã effectus utilis causa sit, utpote ipsius esse, nam, ut 2. de anima Simpl. monet, finis nõ est cã absolute ipsius existentię, sed rei præstantiam pręber, quare ultimus finis, absolute non est rerum, ut esse absolutum sortiantur causa, sed ut nobile esse habeant, & idcirco fit, ut unico existente fine, plura, atque uaria sint, quæ huius finem expetant, sicut uno cibo existente, uaria diuersaque

A que animalia hunc eundem cibum expetentia esse possunt, quare ultimo fine existente, nihil absurdi est, si uaria sint, quæ eius gratia agunt, & sunt, atque ita uniuersalis causa rerum dicitur, quoniam causa est, ut res, quæ uariæ sunt ipsum expetant, at secus de prima forma, atque primo agente, hæc enim ipsius esse causa sunt, & ideo eorum consideratio diuino philosopho solum propria est, deus enim a naturali non ut primum agens est, spectatur sed ut primum mouens atque ut cælestis corporis forma, & anima, ac ut eius agens, & finis est. Nam sicut in his, quas de mundo conscripsimus, disputationibus, Deus est, forma, & quoquomodo agens, & finis animalis sempiterni, ut uero est forma, & uniuersale rerum omnium, quæ fiunt, agens a naturali, non consideratur, materia prima, nulli dubium, absolute considerata, quoniam nullius est definiti effectus. Sed solum entis, a diuino tantum consideratur, ut uero a uarijs diuersisque formis contrahitur, quo pacto rei naturalis fit principium, & causa eius consideratio naturali philosopho propria est, sed hæc clariora fient, eum de substantijs separatis, disputationem faciemus. Quæ itaque eius quod est, principia sint ex, his satis constat. nunc eius affectiones sunt explicandæ.

De eius quod est affectionibus, diuersorum opinio. *Cap.* 23.

B Qva in re neque Arist. interpretes consentientes sunt, nempe eorum nonnulli, ens affectionibus uacare asserunt, atque ea quæ entis affectus esse fingunt, enti synonima fore testantur: quemadmodum unum, bonum, res, & aliquid, & ne iniuste quempiam condemnare uideamur, eorum referemus fundamenta: ens enim quod subiectum esse statuunt, passionibus carere affirmant, quoniam affectio, ab eo cuius est, distinguitur, atqui unum, bonum & reliqua, ab eo quod est, non separantur. non ergo eius affectus sunt. nam quod ab ente separatur, est, non ens, quare nihil: fieri igitur nequit, ut hæc entis sint affectus, deinde si hæc eius quod est affectiones forent, secundum ordinem igitur enti inessent, plura enim atque diuersa, uni, & eidem, æque primo conuenire nequeunt, quare cum nullus ordo inter hæc esse possit, eius quod est, non erunt affectus. Cæterum quoniam uaria, diuersaque loca Arist. sunt, quę eis aduersari uidentur, ideo aiunt, id quod est, affectus habere, bifariã intelligi posse, aut per se primo, aut per se, non primo. itaq; ens per se primo affectus non habet, sicut ex retro rationibus manifestum faciunt, at bene, id quod est, affectus habet per se, non primo qui ei conueniunt, merito inferiorum, ut substantiæ & accidenti; nam passio, quæ per se primo substantiæ conuenit, est per se existere, accidenti uero, alteri inesse, hæc enti conueniunt, non primo, quamuis per

C se, consimiliter alij affectus sunt, qui speciebus eius quod est, competunt per se, & primo & harum merito enti. Arist. itaque, cum ait, se de ente, quatenus ens, loqui, deque his quæ ei per se insunt, recte inquit, non tamen dicit, quod primo enti affectiones insint, quare affectus qui eorum sunt, quæ sub ente continentur, eius quod est, affectus sunt, id enim quod est, iusta propriam naturam, affectionibus uacat; nempe unum, bonum, uerum, res, aliquid, sunt enti multiuoca; atque synonima. at synonima, in duplici serie sunt, alia sunt, quæ secundum ueritatem, ac de consueto modo loquendi, synonima sunt, uestis enim; & tunica, ita synonima sunt, alia uero sunt, quæ & si secundum ueritatem multiuoca sunt, de consueto tamen loquendi modo, non sunt synonima, atque ita unum, bonum, & cætera enti synonima sunt, cum omnium idem sit significatum, ex consueto tamen loquendi modo, synonima non sunt, consueuit siquidem, unum indiuisionem significare, quam ens significare non consueuit, quare si hæc synonima sint, non tamen, ut uestis, & indumentum. Hanc eorum opinionem, ex multis Auer. locis confirmant. Auer. primo moralium, bonum asserit esse, enti synonimum, & in 5. dispu. destru. ad 3. idem testatur, quod etiam 4. huius confirmat, cum ait, idem est unus homo, & ens homo, & non diuersum aliquid nisi secundum dictionem repetitam, homo, & ens

D homo, & unus homo, & subdit, palàm quod non separantur, nec in generatione, nec in corruptione, in eodem etiam 4. inquit, quoniam igitur unius inquantum unum, & entis inquantum est ens, ęędem per se passiones sunt, sed non ut, numerus, aut linea, aut ignis, palàm, quia eiusdem scientiæ cognoscere, & quidnam sint, & accidentia ipsius, quare, his uerbis testatur eadem esse entis, atque unius affectiones, fieri igitur nequit, ut unum entis sit affectus, quare si hoc, affectus esse nequit, ergo neque reliqua, ex his itaque id quod est affectionibus carere concludunt. At horum sententia, & a ratione, & tandem ab ipso Arist. recedit; ens secundum quod ens, habet affectiones, ergo per se, & primo id quod consequitur, probatur, quoniam prædicatum secundum quod ipsum idem est quod prædicatum primum, atque hoc, per se prædicatum est, ut ex primo de demostratione constat, ergo si ens secundum quod ens, affectus habet, per se, igitur, & primo. insuper si ens merito inferioris affectio conueniret, ergo ex accidenti nam primo Post. Arist. monet prædicatum, quod superiori ob inferius conuenit, ex accidenti competere. Deinde ens secundum quod ens habet affectiones, ergo non ob inferius, nam prædicatum

prædicatum ſecundum quod ipſum, uti ex eodem libro patet, eſt prædicatum quod cum conuerſim de re prædicetur, ſine medio ei ineſt. Si ergo ſine medio, quo pacto ob inferius, ei quod eſt, ſecundum quod eſt, affectus inſunt, non enim ſecundum quod ipſum. Ad idem, ſi id quod eſt, quatenus eſt, affectibus uacat, nulla igitur de eo demoſtratio fieri poteſt, quare quod ſubiectum ſupponitur, non eſſet ſubiectum, cum ſubiectum perſe accidentibus ſubijciatur, quæ de eo demoſtrantur. Id quod conſequitur probatur, quoniam prædicata, quæ demoſtrantur, ſunt de omni, per ſe & primo, ideſt uniuerſalia. uti ex primo Poſt. conſtat affectiones igitur enti ob aliud non conuenient, quoniam primo non conuenirent, & ita ſillogiſmus demoſtratio non eſſet, niſi ex accidenti, uti eodem libro Ariſt. docet. Deinde errorem, & peccatum, cuius ibidem Ariſt. meminit, committeremus, nempe de ente affectiones demoſtramus, quæ ei non ſecundum quod ipſum, ſed merito inferioris conueniunt, quare peccaremus. Non minus ab Ariſt. diſſentiunt, quia quarto huius ait, diuinam philoſophiam, ſcientiam eſſe, quæ conſiderat ens, prout ens, & quæ ei inſunt per ſe, ex quibus ita ratiocinari pōt. Eo mō conſiderat entis affectus Ariſt. quomō ens ipſum, at ens, prout ens conſiderat, ergo ita affectiones prout entis, ut ens affectiones ſunt, ſi ergo ob inferius, nō de affectib. entis, prout ens differeret, quæ ratio ita cō firmari poteſt, quo pacto eius, quod eſt, principia conſiderat, ita eius affectus, cum omnibus in ſcientia conſideratis ſit unus conſiderandi modus, at principia ſpeculatur, non ut entis particularis ſunt, ſed ut eius quod eſt, quatenus eſt, ita ergo contemplatur affectus, quatenus entis, ut ens ſunt. eodem etiam libro, inquit, unam eſſe ſcientiam, quæ ens, quatenus ens, & quæcunque per ſe inſunt ſpeculetur, ſi ergo ob inferiora affectiones haberet, id quod eſt, ergo alia eſſet ſcientia, quæ conſideraret ens, ut ens; alia uero eius affectus. Nempe particularium rerum affectus ſcientiæ particulares conſiderant, cum una ſcientia ſit, quæ ſubiectum, & proprias eius affectiones contemplatur. & ita diuina ſcientia ens, ut ens, particulares uero ſcientiæ, affectiones; non igitur una eſſet ſcientia, ut Ariſt. inquit. Demum Ariſt. ait, quod uti numeri inquantum numerus, ſunt affectus, ita entis, ut ens, at numero ſunt affectiones, quæ ei per ſe, & primo conueniunt, ita igitur ens, quatenus ens affectiones habebit. Satis igitur ex his conſtat, ens prout ens proprias affectiones habere. E F

De his, quæ enti, ut affectiones aſcribuntur, uaria opinio. Cap. 24.

SEd quænam huiuſmodi affectiones ſint, quæſtio explicanda ſuccedit, qua in re, uniformes Ariſt. interpretes, non ſunt: eorum nonnulli, hæc utpote unum, bonum, uerum, res, & aliquid, non entis affectiones, ſed potius ei ſynonima eſſe teſtantur, nempe affectio eius quod in re eſt, in re exiſtere debet, & eſſe, ſuum, ſolum per mentis opus habere non debet. cum hæc itaque enti negationem ſuperaddunt, quæ in mente eſſe habent, fieri igitur nequit, ut hæc eius quod eſt, ſint affectus. Vnum enim duplicem dicit negationem. Siquidem eſt unum, id quod in ſe indiuiſum eſt, & quod eſt à quocunque alio diuiſum; aliquid etiam negationem dicit, cum unius entis ab alio ſeparationem dicat. atqui, idem iudicium de cæteris eſſe aſſerunt. Si igitur hæc enti ſolum negationem adiungunt, eius igitur affectus eſſe nequeunt, ſi uerò Ariſt. interdum aſſerit, eius quod eſt, eſſe affectiones, ipſius uerba, ſano ſunt intelligenda modo; quoniam ſecundum famoſitatem affectus eſſe dicuntur. Alij uero hæc eius quod eſt, affectus eſſe, affirmant, & prorſus ſolum negationem unum ſignificare negant, ſed quid poſitiuum indicat; nam cum unum, & ens, eandem ſubeant naturam, ut Ariſt. dicit, puram ergo negationem non dicit, nulla namque negatio eandem dicit naturam, cum eo quod in re eſt. rurſus negationem ſimpliciter indicat, pura igitur negatio eſſe nequit. Nos uero, hæc omnia, puram negationem ſolum exponere negamus; ſed quicquid enti adiungunt extra mentis opus, & ut ab uno exordiamur eius ratio pura negatio non eſt, utpote a ſe indiuiſio, & a quocunque quod non eſt ipſum diuiſio, ſed eius ratio, eſt ſui ad ſe identitas. Id enim unum dicitur, quod ſibi met idem eſt. Verum rationem hanc, negatio inſequitur duplex: quam alij unius rationem eſſe affirmabant. Eiuſmodi uerò negationes, ordine quodam, eius quod eſt inſequūtur naturam. nempe prima negatio indiuiſio eſt, quæ diuerſitatis eſt negatio; ſecunda uero eſt ſecretio, á quocunque alio, quæ eſt identitatis negatio, & ita, cum interdum dicitur, unum negationem duplicem indicare, non ita intelligendum eſt, eam duplicem negationem, eſſe unius rationem; ſed quod unum, ea duplex conſequitur negatio. Aliquid uerò quod idem ſignificat, quod aliud quid, negationem puram, quidam aiunt, indicare, puta eam, quam 2. unum ſignificabat. Ens namque ideo aliquid ſeu aliud quid dicitur quatenus ab alio diuiſum eſt, conſequitur igitur aliquid, unum atque eius negatio, ex unius pendet notione; inde fit, quod ſi negationes ſolum in mente eſſe habent, aliquid non ſit, uera entis affectio, niſi ſecundum famoſitatem; nam extra mentem non eſt, niſi id quod eſt. Sed his, nos non adhæremus, nam G H

cum

A cum ens, ut aliud quid mens considerat, ei negationem addendo, inquirimus an ens, est ita aptum negari, & fieri aliud, ut intellectus dicit, uel non, quod quidem dici nequit. Foret enim purum mentis figmentum, si uero ens aptum est, a mente aliud fieri; aliquid igitur quicquam ad extra respondet, utpote entis aptitudo, secundum quam, ab intellectu ab alio negatur, sed aptitudo illa, quam indicat aliquid, negatio non est: ergo solam negationem, aliquid non, indicat. Eius igitur quod est, affectio esse potest: uerum aliquid, actu in ente non reperitur, sed potestate. Est uero, actu, cum mens, id quod est, ut aliud considerat; & ita negationes, & priuationes, ut uere sentit Auer. actu non nisi, in mente sunt, in re uero potestate, eis enim aptitudo eius quod est, ad extra respondet. Res uero quod etiam eius quod est affectio, sit testantur: nam cum aliqua sunt, quæ conuertuntur, & non sunt synonima, necesse est, ut eorum alterum alteri sit proprium, atque definitio: cum itaque ens, & res conuertantur neque synonima sunt, igitur res, aut erit definitio entis, aut eius affectio; quare cum rationem non esse perspicuum sit, eius igitur affectio erit. Nonnulli uero alij ens inquiunt, in plus se habere, quam res: cum omnis res sit ens, & non uniuersa. Nempe secundo intellecta, entia sunt, non autem res. Ens enim; ab esse deriuatum est; ab essentia uero, res; sed secundo intellecta, essentia carent; res uero, illam includunt. Quare eo quod est, res inferior est.
B

Propria opinio. Cap. 25.

NOs uero dicimus, rem enti synonimam esse, quod retro subiectum esse docuimus, quod id est, quod in re est, cum quo, rem conuerti ipsi testantur. Quare aut illius proprium, aut ratio, aut synonimum erit. Proprium uero esse nequit: nempe rem ab essentia deriuari asserunt. Quare erit entis synonimum, Nempe essentia principium est, quo res esse habet, quæ res est, quæ ab essentia esse habet. Ens uero, id est, quod habet esse, ergo à causa, & principio, quod dat esse, huiusmodi uero, causa, essentia est, uti ex eius ratione patet, cum dicatur principium quo res esse habet. Quare ens est, quod ab essentia fluit: igitur enti synonimum res est. Ita, ut ratio componatur, id quod fluit ab essentia, res est, at ens, ab essentia fluit; ergo ens res est. Quare res non entis affectio est, sed ei synonima. Cæterum uerum, quod cum ente conuertitur, non est, idquod falso opponitur: nam huiusmodi uerum, circa diuisionem, & compositionem uersatur, quemadmodum Arist. primo de interpretatione docet. Quare
C huiusmodi uerum, quod cum eo, quod est, conuertitur, est rei, & intellectus conformitas, seu æquatio, & similitudo. quemadmodum uerus gladius, dicitur, qui persimilis est gladij rationi, quæ in artificis mente consistit: ita & uerus homo: quare uerum, enti conformitatem adiungit. itaque uerum affectio est, eius quod est. Consimiliter bonum: nam & si uariæ diuersæque boni rationes ab Arist. habentur, una tamen est, quæ eius naturam aperte exponit. Ab Arist. enim uario, diuersoque modo bonum definitur, & prima ratio est, bonum id est, quod sua natura expetitur, & eius gratia alia expetuntur, secunda est, bonum est, quod omnia, quæ cognitionem, uel mentem habent, appetunt; uel si his uacarent, adhuc expeterent. Tertia uerò bonum est, quod habentem perficit, & alterius rei indegens non est. Quarta, bonum est, quod per se sufficiens est. Quinta, id bonum dicitur, quod non nisi bona producit, & conseruat. Bonum rursus, sexto dicitur, quod bona sequitur. Denique bonum est, quod res interimit, bono contrarias. Itaque cum tot boni ab Arist. tradantur rationes, & unius rei unica sit definitio, sit ergo, ut solum una sit uera boni ratio. Et ideo, quæ eius uera ratio sit, explicandum est, nempe unica est boni ratio, cæteræ uero, eius sunt descriptiones. Atque uera boni ratio, hæc est, bonum dicitur, quod habentem perficit, & nullius indigens est. Cæteræ uero,
D de bono traditæ rationes, uim non habent, nisi ab hac. nam quod sua natura expetitur, ideo expetitur, quoniam cum ab expetente habetur, aut secundum totum, uel secundum partem perficitur, quoniam uel ad esse, uel ad bene esse appetentis confert. Consimiliter, & ea definitio ab hac uim suam trahit, quando dicitur, bonum est, gratia cuius, alia eliguntur; quod minime eligeretur, nisi, quoniam, appetens ab eo perficitur: pariter, & ea ratio bonum est, quod omnia expetunt. nempe, ideo ipsum uniuersa appetunt, quoniam eius meritò bene manent, & proinde animalia excupiunt, quoniam cum id sunt consecuta, se bene habere putant; quamuis decipiantur; unica igitur est, boni ratio: cæteræ uero descriptiones, sunt, quæ ad iam traditam referuntur, cæterum, hæc ratio, non est exquisita, uti, & rerum compositarum rationes, ueluti hominum, cum quoniam bonum res simplex est, tum etiam, quoniam uox analoga est, ratio tamen hæc respectu boni optima est; quoniam eius naturam nobis indicat. Ex his itaque satis constare arbitror, bonum enti quicquam addere, utpote perfectionem. quæ igitur ex his, quæ transcendentia nuncupant, sint, eius quod est, affectiones, quæ uero ei synonima, explicatum est; quo uero pacto ab ente separantur, nunc explicare succedit. Hac itaque ratione ab eo

quod est, separantur; non ita quod per opus intellectus solum distincta sint, sed ratione, hoc E
est definitione; nam alia est eius quod est ratio, alia uero boni, ueri, unius, & ad aliquid ratio;
nam & si hæc ens, & eius rationem includant, non tamen ens horum includit rationem, cum exacte ens percipi posit, nullo horum percepto, ens uero, atque eius ratio, in horum cadit definitionem, quoniam cum hæc sint eius quod est, affectus, ens igitur, suaque ratio in eorum rationem cadunt; quemadmodum Arist. primo Post. docet. affectus .n. rei, prædicata sunt, quæ per se secundo modo rei insunt, & hæc ea sunt, quæ cum de subiecta re uerificantur, res subiecta in eorum cadit definitiones, quare quo pacto ab eo quod est, separentur constat. Sed ut aperte eius quod est affectiones fiant, paulò altius exordiendum est. Eius quod est affectus, alij sunt simplices, alij disiuncti, & oppositi, rursus alij solum ei quod uere est conueniunt, alij uero, & ei quod uere est, & eius etiam nonnullis proprietatibus, atque principijs; demum quidam sunt, qui enti in se, aliqua uero qui eidem in respectu ad mentem conueniunt: sunt uero simplices affectiones, unum, & hæc non est unum numero, quod in genere quantitatis collocatur, neque quod multitudini apponitur: namque multitudo dicitur una, atque unius rationem suscipit, illius uero, quod cum ente conuertitur: est enim multitudo eadem sibi met, quæ unius ratio est. Hinc eorum liquet error, qui dicunt unum de multitudine uerificari, eius autem ratio, minime F prędicatur; hoc enim ridiculum est asserere; nam ut ex Arist. regula in ante prædicamentis arguamus: quando alterum de altero prædicatur, ut de subiecto, quæcunque predicantur de prædicato, etiam de subiecto prædicatur: quare cum unius ratio, de subiecto prædicatur, & unum de multitudine, ergo & unius ratio, de eadem dicetur: deinde de quo alicuius ratio negatur, & id ab eodem denegabitur: quare si unius ratio de multitudine remouetur, ut ipsi aiunt; igitur unum; quare aliud est unum, quod cum ente conuertitur, & quod multitudini opponitur; quare tria sunt unius significata, unum numero, quod in quantitatis genere est, & multitudini, quæ ex continua quantitate ortum trahit, opponitur; secundum unum est, quod naturarum, uel aliarum rerum multitudine opponitur, postremo unum, quod cum ente conuertitur & hoc simplex affectus est, eius quod est, sicut bonum, uerum, aliquid; hæc itaque primum ei, quod uere est conueniunt, ut substantiæ; deinde in accidente reperiuntur; nam si hæc ens insequūtur, & cum eo conuertuntur, ut igitur res se habent, ut sint, ita ut unæ, ueræ, bonæ, & aliquid sint, cū itaque ob substantiam, accidentia sint, id quod sint; ergo eis ob substantiam hæc conueniēt: deinde prædicata, quæ causæ, & causato conueniunt, inter quæ, nexus est essentialis, eadem ratione, non conueniunt, sed ut prædicata unius ad unum, uel ab uno, atqui unum, uerum, ali- G quid, & bonum ei, quod uere est, atque cæteris cathegorijs, conueniunt, quæ à substantia causatæ sunt, ergo eadem ratione non conueniunt, sed ut accidentia à substantia fluunt, ita hæc per substantiam eis iure conuenient: sunt etiam simplices affectus, quantitas, qualitas, relatio, & reliqua, nam affectus isti dicuntur, qui omni soli, & semper conueniunt, cum hæc omni substantiæ compositæ, conueniant, & soli semperque in ea spectentur, eius igitur affectus erunt, quibus patet eā quatuor et quod uere est, & eis, quæ eius quod uere est, affectiones sunt esse affectus; uerum his non competunt, nisi substantiæ merito, quemadmodum explicatum est. insuper, & hæc principijs competunt, quoniam eius quod est, quicquam sunt, ut puta; Deus, unus, uerus, bonus & aliquid dicitur, quoniam principium est, ejus quod uere, bonum, uerum, & aliquid est; quæ igitur simplices sint eius quod est affectiones docuimus, nunc quæ sunt oppositæ, & disiunctæ, explicandum est, sunt autem hæc unum, & multa, idem, et diuersum, hæc enim ad eius quod est, naturam non pertinent, in omnibus autem reperiuntur, quod sane affectionis entis naturam indicat, ab eodem uero, & diuerso, ut à maximo fonte, quatuor oppositionum genera oriuntur, quorum primum, contradictio est, secundum priuatio, & habitus; tertium contrarietas; quartum oppositio relatiua; rursus necessarium, et contingens, eius quod H est, affectiones sunt, quæ uero eadem ratione ijs insunt, in quibus reperiuntur, sed se habent ut uox unius ab uno, & ad unum, hæc enim eius quod est affectiones sunt, quoniam quicquid est, aut necessarium, aut contingens est; actus, & potentia; cum entis naturam non indicent, & in cunctis sub disiunctione reperiantur, erunt igitur eius quod est affectiones. Cæterum præter has enarratas affectiones genus, & species, demostratio, & dinifitio, cæteraque huiusmodi generis à logica facultate considerata, eius quod est, affectus sunt; quare arguendi hi sunt, qui genera, & species suam uim tantum in anima habere contendunt, consimiliter demonstrationem & definitionem. maxime enim hallucinantur. forent enim pura figmenta: quare aliquod esse ad extra eis respondebit, secundum quod quidem esse, à diuino cognoscuntur, & ideo inter eius quod est affectiones collocamus, uniuersale quoque & singulare affectiones sunt, est enim uniuersale eius quod est affectio, ut sub mentem cadere aptum est, singulare uero, ei quod est, accidet, ut extra mentem collocatum est finitum, & infinitum, etiam in entis affectus connumerant; postremò totum, & pars, quemadmodum ex 4. diuinæ scientiæ apertum est.

A

Ei quod est affectus eiusmodi ordine quodam in esse. Cap. 26.

SEd an ordine enti insint, dubium est, sunt quidam, qui nullum inter eius quod est, affectiones ordinem statuunt; nam si inter eas aliquis foret constitutus ordo, cum talis ordo accidentarius non sit, sed essentialis; hic cum duplex sit, alter causæ, ut cum prius posterioris est causa, alter uero, prædicationis est, ut cum prior affectio, de posteriori prædicatur, & non econtra, uti animal respectu hominis se habet; secundus uero ordo inter eas nō est assignandus, cum huiusmodi affectus sint, æque, & inter se, & cum ente conuertibiles. Quare ordo prædicationis inter hos affectus non erit, neque etiam ordo causæ: quandoquidem prima, posterioris causa non est; nam aut merito subiecti entis, causa foret, quod dici nequit, quoniam in earum quaq; ens includitur: quare eius merito non magis una, quàm alia causa erit, aut merito propriæ naturæ, utpote unam sua natura, sit causa, quod dici nequit, quoniam eius natura negatio est, quæ nullius causa esse potest. Non ergo unum, aliarum, passionum causa erit, quæ ratio confirmari, ita potest. affectiones fluunt, atq; causantur, ex subiecti, & rei principijs, cum itaq; nulla entis affectio, eius causa sit, nulla igitur affectio alterius causa esse ualet: ad hæc, unaquæq; passio eadem generatione,
B & corruptione cum suo subiecto oritur, & aboletur, ergo una altera prior passio, esse non potest; solum enim subiectum suis affectionibus prius natura est, quoniam in eo suscipiuntur, at cum passiones æque primo subiecti ortum insequantur; nulla igitur affectio, alia prior esse potest. Ex his itaq; concludunt, entis affectus nullum ordinem inter se habere, sed omnes æque primo enti inesse testantur; etsi aliquis inter has affectiones, ordo fingi possit, non nisi, quo ad nos, quatenus, ratione diuersa, altera alteri præponitur; nam quæ ordine quodam uni, & eidem subiecto insunt, semper prius, posterioris causa est. Cum itaq; prior affectio, posterioris causa non sit, non igitur ordinem aliquem, quo ad naturam inter se retinent. Non nulli uero alij, eius quod est affectus ordinem inter se testantur habere. nempe prima eius quod est affectio unum est, quoniam ei magis intimum est, atque ita cum ente se habet, quod idem cum ente esse uidetur, & de ente, & uno Arist. loquitur, ac ueluti unum, & idem essent, sicut quartò diuinorum docet, eædem, inquit, sunt partes entis, & unius, & x 1. eiusdem nihil refert, omnia entia, deducere ad ens, & ad unum, secunda uero affectio, uerum, tertia bonum; nam mens, cuius obiectum est uerum, natura prior uolunitate est, cuius obiectum est bonum: Vnum itaq; cum sit, prima entis affectio, de ente demonstrari nequit, causa est, quoniam medium nullum est, per quod, de ente, unum demonstrari posset, cū
C nulla entis affectio sit, uno prior; cæteræ uero affectiones, de ente commodo demonstrari possunt, de eo, quod est, utpote per unum, ita ut ratio componatur, omne, quod est unum, est uerum, at ens, unum est, ergo ens uerum est; deinde per uerum, de ente bonum demonstrant, quod uerum est, bonum est, ens est uerum, ergo bonum; sunt enim unū, & uerum, affectiones priores: & ideo medium esse ualent, per quod posteriores affectiones demonstrari queunt; atque eiusmodi demostrationes propter quid, esse testantur. Sed cum isti duo affirment, quo ad secundum, omnino ab eis dissentimus, nempe per priorem affectum, posterior demonstrari nequit, nam demonstratio omnis, quemadmodum Aristoteles in anal. post. monet, ex propositionibus constat, quæ prædicata per se includunt; atqui, cum affectus de affectu prædicatur, nulla prædicatio per se fit, cum neque prædicatum ad subiecti naturam attineat; neque uice uersa. Prima itaque propositio nullam per se prædicationem claudit: quare non solum demonstratio causæ tantum erit, sed neque penitus demostratio, ratio ea censenda est, in qua altera affectio, per alteram probatur; atque hoc primo de demonstratione Auer. confirmat, cum inquit, si posterius, per posterius probetur, tales sillogismi non sunt demonstrationes; quoniam propositio, quæ ex termino maiori, & 99
D medio constat, nullo modo per se est: quemadmodum hæc, quam isti maiorem præpositionem instituunt, omne unum est uerum, neque enim prædicatum ad subiecti, utpote, ad unius naturam pertinet, neque uice uersa. Penes hoc igitur, à ueritate recedunt; quare cum quæ alij senserint, docuerimus, propria nunc afferenda est sententia.

Propria opinio. Cap. 27.

VArias, diuersasque eius quod est affectiones esse retro docuimus: has enti ordine quodam inesse existimamus: namq; primæ affectiones sunt trium accidentium genera, ut quantitas quæ primum substantiam concomitatur, qualitas, secunda, tertia relatio; reliqua enim accidentiū genera ad hæc tria reducuntur sicut agere, & pati ad qualitatem, situs habere ad relationem ubi, & quando, ad quantitatem: tria igitur hæc accidentium genera primum enti insunt; quoniam cæteræ affectiones quoquo modo, & horum affectus sunt; atqui subiectum prius est sua affectione; ergo hæc primum enti accidunt. Succedunt deinde ea quæ transcendentia uocan-

tur; inter quæ unum prius est omnibus, sicut ex unius ratione patere potest: quod etiam Auic. & diuus Thom. confirmant; & quamuis ordo inter affectus hos sit non tamen credendum est quod sit prædicationis ordo, aut causæ, ita quod prima affectio, ut unum reliquarum causa sit, quandoquidem omnes cum ente eadem generatione, & corruptione oriuntur, atque corrumpuntur, quemadmodum priores dixere; sed quoniam ratio unius prius est apta ab intellectu concipi, quam cæterarum affectionum rationes, quinimmo earũ nonnullæ unius rationem supponunt: cum enim mens rem, nt unam apprehendit, deinde eam ut aliquid apprehendit primum mens rem intelligit: quod eadem sibimet est: deinde quod ab alijs diuersa, atque hoc est rem, ut aliquid concipere; hæc enim est ipsius aliquid ratio; succedit deinde ueri notio; nam qualis est inter mentem, & uoluntatem ordo, talis erit inter propria earum obiecta: prioris enim & uniuersalioris potestatis obiectum prius, & uniuersalius est, atqui intellectus prior, & uniuersalior uoluntate est: quoniam non fertur uoluntas, nisi in præcognitum; uerum igitur quod mentis est obiectũ prius est in apprehensione quam bonum quod uoluntati obijcitur; quare hæc inter se ordinem habent, non quoniam eorum aliquod enti primum insit, sed quoniam ita à natura sunt constituta; quod aliud alio concipi est aptum. sed quis ambigere posset, sint ne eiusmodi affectus de eo quod est demonstrabiles, quod nos diluimus, & fatemur huiusmodi affectus de eo quod est posse demonstrari atq; bifariam, & per rationem cuiq; affectioni propriam, atq; per eius quod est, principia, cum entis affectus ex eius fluant principijs. & ut rem exemplis ante occulos ponamus accipiatur unius ratio, quæ omnium consensu hæc est, quod sit à se indiuisum, & à quocumq; alio, ex hac ipsa difinitione; ita demonstratio componi potest: id quod in se indiuisum est & à quocunque alio, quod ipsum non est, unum est: cum ita ens se habeat unum igitur ens erit, hæc simplex est demonstratio; quoniam per eam non solum unum enti inesse scimus; sed etiam causam cur insit: ita etiam de singulis affectibus dicendum, idem etiam per substantiæ, atque eius quod est rationem ostendi potest id quod per se existit, & alterius auxilio non eget unum est, sed quod uere est ita se habet: ergo id, quod uere est unum est: prima propositio ex eo patet; nam si ens uere, & propriæ substantiæ est, ut retro docuimus, & ratio substantiæ hæc est, ergo cum uno hęc conuertitur: nam si ens quod non nisi substantia est cum uno conuertitur, ergo, & ratio eius cum uno conuertitur: patet itaq; eius quod est, affectiones demonstrari posse; constat etiam demonstrationis modus, & hęc de eius, quod est affectionibus dicta sint satis; quæ uero in oppositum, obiecta sunt de facili soluuntur, & ad ea, quæ ex Auer. obijciuntur, quod cum uarius Auer. esse uidetur dicendum tamen est, cum ait, unum esse enti synonimum id non ex sui animi sententia dicere, sed iuxta aliorũ potius opinionem, quod quidem Arist. facere consueuit, & præcipue. ubi non est proprius disputationis locus; quo uero pacto entis affectus entia dicantur; ex retro dictis constare põt, quoniam iuxta alterum entis significatum, quatenus extra nihil sunt; quare non uere entia uocantur. E F G

De subiecto principali, prima opinio. Cap. 27.

HVcusq; de subiecto totius, seu adæquato disseruimus, nunc uero, de principali disputandũ erit, de quo controuersia est apud peripateticos. nonnulli, quorum, Auer. est, genus formarum, quæ à materia prorsus separatæ sunt. huiusmodi subiectam materiam statuunt; atque huius opinionis, primum fundamentum ex Auerr. habetur primo phys. qui Auicen. arguens, asserentem, diuinam scientiam, substãtiarum separatarum esse, demonstrare posse, ita argumentatur: Nulla scientia, neque uniuersalis, neq; particularis, demonstrat suum subiectum esse; at substantiæ separatæ, in prima philosophia subiectum sunt, in ea igitur, quod sint demonstrari nequeunt, at constat, quod totius subiectum non sunt; erunt igitur subiectum nobile. Deinde, nobilissimum inter considerata, est subiectum principale, sed in diuina philosophia, inter cõsiderata, nobilissimum, substantiæ à materia abiunctæ sunt: huiusmodi ergo substantiæ, subiectum præcipuũ erunt. Iam uero, quo scientiæ mutuo separantur, subiectum est, sed per huiusmodi substantias prima philosophia ab alijs scientijs separatur, sicut 6. huius constat: tales itaque substantiæ, subiectum erunt, & cum adæquatum subiectum non sint, erunt principale subiectum. Arist. etiam his opitulari uidetur, qui in huius uoluminis præfactione testatur, hanc sapientiam primas causas, primaque principia speculari, quæ non nisi huiusmodi substantiæ esse ualent, Adhuc, scientia, aliqua plura considerans, quæ ad unum primum referuntur, hoc primum, tamquam subiectum præcipuũ considerat: hoc enim subiectum principale significat, sed prima causa, idest, ad quod omnia referuntur, maxime ergo de prima causa, diuina scientia considerat. Sed huius opinionis fautores, maxime decipiuntur, & primo retro docuimus, subiectum principale, esse totius subiecti, præcipuam speciem, & ut inter species prima intendatur, & reliquarum cognitio ad hanc referatur: atqui substantiæ separatæ, nullo modo partes entis, quod subiectum totius esse docuimus, sunt; nempe compositæ essent, quandoquidem substantiam ex materia formaque

Vltimo. H

A que conflatam, ſubiectum eſſe monuimus, non erunt ergo ſubſtantiæ abiunctæ ſubiectum, ne-
que partes ſubiecti. Deinde cognitio eorum, quæ in hac ſcientia conſiderantur, ad harum ſub-
ſtantiarum notionem, non refertur, principiorum enim cognitio, ob aliud eſt, ſicut 4. huius
conſtat; ſubſtantiæ uero ſeparatæ eius quod eſt principia ſunt, earum igitur notio, ob aliud erit,
utpote, ob eius quod eſt cognitionem: quare ſi eiuſmodi ſubſtantiæ conditionibus uacant, quæ
ad præcipuum ſubiectum pertinent, nullo igitur modo ſubiectum nobile erunt. Deinceps ſci-
entia unaquæque, eo modo, quo ſunt, res contemplatur; nam ſi alio modo, quam earum ex-
poſcit natura coſiderentur, figmentum ſcientia foret. Sunt uero ſubſtantiæ diuinæ, cauſæ en-
tis; igitur a diuina philoſophia, non niſi, ut entis principia conſiderari poſſunt, quare ſpecies en
tis, eſſe nequeunt, ſunt enim hæc in ſcientia diſtincta, principia, ſubiectum, ſpecies, & affe-
ctiones: demum idem ſuimet cauſa eſſet; principia namque ſubiecti, ſpecierum ſunt quoque
cauſæ, quare idem principium, & ſubiecti ſpecies eſſe nequit; ſunt uero, ſubſtantiæ diuinæ, uti
retro docuimus entis principia. Si itaque ſubiectum principale forent, entis eſſent ſpecies. Qua
re ſuimet cauſa eſſent, ex quibus eorum fundamenta diſſolui poſſunt, & quod ad primum atti-
net, non abſolute inter conſiderata, nobiliſsimum eſt ſubiectum præcipuum. Sed ſubiecti no-
B biliſsima ſpecies, ad quam cæterarum notio refertur, præcipuum ſubiectum eſt, itaque eius
quod eſt, ſubſtantiæ diuinæ ſpecies non ſunt, non ergo primum ſubiectum eſſe ualent: rurſus
earum cognitio ad eius quod eſt notionem refertur; nempe ideo conſiderantur, ut eius quod
eſt exactam habeamus notitiam, quæ principijs non cognitis haberi nequit, ſed ſolutio dubium
habet, nam etſi deterius ad nobile refertur, nobile uero gratia deterioris non eſt; igitur fieri
nequit, ut ſubſtantiæ ſeparatę gratia eius quod eſt, ſint; ſunt enim eiuſmodi ſubſtantiæ nobi-
liſsimę inter quas Deus eſt, qui cum rerum omnium finis ſit cunctis præſtanria præfertur. Sed
dilnitur dubitatio. namque fieri poteſt ut res aliqua in ſe nobiliſsima ſit, cum tamen alteri confer
tur neque ut res nobilis neque ut finis habetur. Rurſus ſcientis ſeu ſpeculantis finis duplex eſt,
alter eſt ſpeculantis per ſcientias ſpeculatiuas, atque huius finis eſt rerum per ſuas cauſas notio-
nem habere, ſicut, naturalis philoſophi finis eſt, rerum quæ natura conſtant per ſuas cauſas no-
tio, ita diuini philoſophi finis eſt, eorum quę ſunt per ſuas cauſas ſcientiam habere. par iudicium
de mathematico habendum eſt, alter uero ſpeculantis finis eſt eius qui per ſcientias ſpeculatiuas
non contemplatur, utpote hominis felicis, qui ob mentē in ſe conſiſtentem, et nō extra progreſ-
ſam ſpeculatur, quæ quidem cognitio, ut Auer. 3. de anima monet non currit curſu ſcientiarum
C ſpeculatiuarum; huius itaque ſpeculantis finis eſt ſubſtantias diuinas noſcere, ut in ſuis naturis
conſiſtunt, ex his ſolutio conſtat; nam licet diuinæ ſubſtantiæ nobiliſsimæ ſint et abſolutæ re-
rum fines; ab homine tamen per ſcientias ſpeculatiuas ſciente pro fine non habentur, quoniam
eas contemplatur, ut rerum principia ſunt: quare ut ad plenum dubio faciamus ſatis, res nobi-
lis primo gratia deterioris non eſt ſed uice uerſa res ſe habet. ſecundario tamen nihil abſurdi ſe-
quitur, rem nobilem ob deteriorem eſſe; quemadmodum Auer. in diſput. natu. docet; quare
cum ſubſtantiæ diuinæ à ſpeculante per ſcientias ſpeculatiuas non niſi ut cauſæ conſiderētur poſ-
ſunt igitur ad res deteriores referri. diluitur etiam ſecunda, & ſcientiarum ſecretio non niſi ex
modo conſiderandi fluit, quoniam eadem res à ſcientijs diuerſis conſiderari poteſt uti patet de
geometra, & naturali, qui magnitudinem cōſiderant; modus igitur conſiderandi eſt qui ſeparat,
ita ſubſtantiæ ſeparatæ abſolutæ non ſeparant primam philoſophiam à reliquis; ſed ſi eis conſi-
derandi modus addatur; ita ens diuinam philoſophiam ſeparat: quare ab utriſque ſeparatio di-
uinæ philoſophiæ haberi poteſt: idcirco inferendum non eſt diuinas ſubſtantias ſubiectum eſſe,
quoniam diuinam ſcientiam ab alijs diſtinguunt, quod demum ex Ariſt. obijcitur, aperta ſolutio
eſt, quoniam confitemur primam philoſophiam primas cauſas, primaq; principia ſpeculari non ta
D men ut ſubiectum, uel ſpecies ſubiecti: nam ſi principia ſunt, non niſi ut principia conſiderari poſ
ſunt, inde fit ut aliorum notio ad primarum cauſarum cognitionem non referatur, ſed uiceuerſa
res ſe habet, cum primæ cauſæ non niſi ob eius quod eſt notionem conſiderentur.

Secunda opinio. Cap. 29.

ALij uero ſubſtantiam præcipuam materiam eſſe defendunt, & primum Ariſt. utuntur, qui
quarto huius inquit ubiq; uere, & proprie primi eſt ſcientia, atq; hoc primum ſubſtantiam
eſſe teſtatur. Materia igitur præcipua ſubſtantia eſt. Hoc idem hac ratione confirmant,
præcipua ſubiecti adæquati ſpecies ſubiectum principale eſt: ut uero ſubſtantia eſt entis nobiliſsi
ma ſpecies: quare & primum ſubiectum ſubſtantia erit. Sed hi etiam falluntur. Nam partis ſubie-
ctum idem cum totius ſubiecto eſſe nequit; atqui retro monuimus ſubſtātiam huius ſcientiæ eſſe
adæquatum ſubiectum: ergo partis materia eſſe non poteſt. Quod uero ex Ariſt. obijciunt, nobis
maxime fauet: quandoquidem primum in arte, & ſententia conſideratum totius ſubiectum eſt,

nempe eius gratia species,principia, atq; affectus speculantur,quoniá ut subiecti exacta habeatur notio:primum igitur in scientia consideratum,totius subiectum est. Quod uero interpretes principale subiectum nuncupant nó dicitur absolute primum,sed inter subiecti adæquati partes:cum itaque substantia sit id quod uere est,cætera uero potius non entia quàm etiam uocentur: Non igitur subiectum primum,ut ipsi aiunt esse potest:cum sui ipsius pars nequeat, quæ cum explicata sint tempus est propriam afferre opinionem. E

Propria opinio. *Cap.* 30.

NOs itaq; principale subiectum, quod inter partes subiecti primum est, substantiam cælestem esse monemus.sunt.n.duæ substantiarum species,quarum altera est quæ ortum,& interitum patitur,altera uero sempiterna est,quemadmodum diuinum,& orbiculare corpus. quare eum nobilissima totius subiecti pars sit præcipua materia,diuinum uero corpus nobilissimę substantię pars est; & alterius partis notio ad hanc referatur. Nemo igitur ambigere debet quin huiusmodi corpus subiectum principale non sit. De ambabus itaq; speciebus, Arist.in diuina sciétia disputat atque primum de ea quæ ortum patitur,hæc enim magis in promptu est,& eius notio ad alterius substantiæ cognitionem ducit.De qua duo manifestat principia eiusq; affectus.Exorditur uero huius substantiæ contemplatio à septimo libro: quoniam in prioribus libris de his quæ ad subiecti totius notiam pertinent fit disceptatio; in 7. enim & 8. de huiusmodi substantiæ disputat principijs. Verum quoniam Platoni uisum fuit ideas esse rerum, quæ intereunt principia;proinde eo libro Platonis refellit ideas, docetq; indiuiduum eiusdem speciei alterum generare.In 8.uero,quæ cum in 7. tum etiam in 4. non tamen omnia, quoniam esset eadem rursus disputare,sed nó nulla repetit:atq; in pauca colligit.In 9. uero & 10.de eius affectibus,nempe in 9.de actu,& potentia ut in substantia caduca reperiuntur: quamuis aliter de potentia, & actu loquatur,quæ in sempiternis sunt. In x.uero uolumine, quando de unitate, & multitudine disputat,de his quoq; disserit,ut in hac eadem substantia existunt. In x 1.uero, quemadmodum illius operis initio testatur Alexander repetit ea quæ retro ab Arist.demonstrata sunt, docetq; diuinam scientiam à naturali,& mathematica distingui,eãdemq; solum dignam esse,ut sapientia nuncupetur. In 12.qui græcis λ est de altera specie, utpote de substantia corporea sempiterna disputatio nem aggreditur Arist.cuius principia,atq; affectus docet:& pimum de eius materia disputat, quę quoniam analogia quadam ad materiam rerum caducarum nobis nota fit: ideo de rerum caducarum materia,atq; principijs disceptationem interponi, ut inde apertum nobis faciat, quo pacto in substantia illa sempiterna reperiantur. Deinceps de altero eius principio loquitur, utpote de mente,quæ forma,& finis,& quodammodo diuini animalis agens est; deque hoc principio, non solum loquitur; quoniam diuini animalis causa est, sed etiam quatenus rerum omnium, quæ existunt principium esse ualet, multaque prædicata de mente demonstrat, quibus quatenus nobis datum est,eius naturam ut causa est, dignoscimus.De sempiterno hoc etiam corpore uarios,diuersosq; ostendit affectus; quemadmodum ex uerborum serie singulis apertum esse potest. Quare si de diuino corpore eo uolumine principia affectus demonstrantur: Prima subiecti totius pars erit, atq; primum subiectum. F G

De modo considerandi. *Cap.* 31.

EX his,quæ retro à nobis explicata sunt, partis subiecta constant; nunc eorum considerandi modus explicandus succedit.Qui etiam ex dictis constare potest: siquidem docuimus unicum esse considerandi modum,omnibus in scientia consideratis. Quemadmodum enim subiectum consideratur; eodem modo principia,affectus, & species. Quare cum in diuina scientia id quod est quatenus est,consideretur,species eius etiam ita intelliguntur. Substantia itaq; caduca ut existit considerabitur, atq; eius principia, & affectus; quatenus substantiæ caducæ prout existit conueniunt. In huuc quoq; modum orbiculare corpus consideratur, quatenus uidelicet existit: hoc etiam pacto eius principia, atq; affectus; quoniam ut eius quicquam sunt prout existit; & ita à uarijs diuersisq; scientijs cæleste corpus considerari absurdum nullum est. In diuina namq; scientia quatenus existit, quo pacto à naturali philosophia minime intelligitur quoniam illud contemplatur,ut rei naturalis species est,atq; ita ut in se motionis principium habet consideratur. Atque hæc ipsa speculatio in commentarijs de cælo absoluitur. Consideratur etiam ut alijs placet,ut rerum quæ oriuntur uniuersalis causa;quæ quidem consideratio libro 8.de phisico auditu absoluitur.Constat itaq; totius,& partis subiectum. H

FINIS.

IOANNIS IACOBI PAVESII SECVNDA DISPVTATIO PERIPATETICA, IN QVA QVALES RERVM NATVRAE, AC DEFINITIONES SINGVLIS REBVS SINT COMPETENTES DECLARANTVR.

AD AMPLISSIMVM FRANCISCVM Cardinalem Gonzagam.

Præfatio.

VCVSQVE ſubiectam diuinæ ſcientiæ màteriam docuimus, nunc
quales ſingulis rebus naturæ,atq; rationes conuenientes ſint,inquire-
re decreuimus.Rerum etenim naturaliũ notionem, earundemq; defi-
nitiones conſequi , ad propriam , peculiaremq; hominis fælicitatem
adipiſcendam,magnam uim habere , peripatetici excogitarunt philo-
ſophi . Eſt enim in diuinarum mentium , prout in ſe conſiſtunt, con-
templatione beatitudo ſita, quam conſequitur homo , cum mens in ſe
redierit . ſed nulla alia uia,nulloq; modo poteſt mens in ſe redire,niſi
primum ſit,ſic ſingula facta.Sed quo pacto , quæſo fieri ſingula mens
poteſt,niſi quoniam rerum naturas perluſtrauerit,atq; cognouerit, quemadmodum in de Anima
commentarijs ex peripateticis philoſophis conſtare poteſt . Sed hæc nó conſequitur intellectus ,
ſi quales ſint rerum naturæ ſingulis congruentes non nouerit . Inquiſitio igitur de rerum naturis
C propoſita,ad humanam aſſequendam fælicitatem plurimum confert , atq; adiumentum præbet ,
quæ & ſi ſatis occulta,latenſq; ſit,cum nullum philoſophorum perlegerim, qui hanc prouinciam
eum ſuſceperint , rem ſit aſſequuti , ſicut eorum monumenta nobis oſtendunt : Dicemus tamen
nos aperte,quæ ſentimus, ac,quæ ex uarijs Ariſt.locis collegimus,referemus;nec non, & quæ alij
leuiter atq; obiter attigerunt,& rem aggrediẽtes ex naturæ,ſeu qđ quid eſt notione,exordiemur.

Quid naturæ nomine intelligendum ſit. *Cap. I.*

EST itaq; quod quid eſt,quemadmodũ 7.huius ab Ariſt.unuſquiſq; perdiſcere poteſt,natura, x I.
atq; rei ſubſtantia;atqui cum rei naturæ principium ſit,quo res eſt,id quod eſt, fit igitur, ut
quod quid eſt,principium ſit,quo res eſt,id quod eſt,quibus conſtat , illius documenti,cu-
ius ſæpius Ariſt.Alex.& Auer.meminerũt,ueritas , ꝙ uidelicet,uti res ſe habet,ut ſit , ita ad quid,
& quod quid:A quibus enim cauſis dependet ut ſit , ab his quo ad naturam,& quod quid eſt,pen
det.Nempe rei natura', quæ quod quid eſt dicitur,principiũ eſt,quo res eſt,id quod eſt,nó minus
& alterius,cuius 6.huius Ariſt.meminit , explicatio patet,cum ait, eiuſdem mentis eſt conſidera- I
D re ſi eſt,& quod quid eſt,eſt enim munus hoc diuinæ ſcientiæ proprium.Nam ea facultas,quæ cõ
ſiderat res ut exiſtunt,etiam principia, quibus exiſtunt , contemplatur , atqui huiuſmodi princi-
pia,quibus res exiſtunt,quod quid eſt rerum ſunt,ea igitur ſcientia,quæ res , ut ſunt, ſpeculatur ,
& quod quid conſiderat,& proinde initio eiuſdem 6.aſſeruit,quòd uti ſola prima philoſophia,id
quidem quatenus eſt,contemplatur , ita de ipſo quod quid eſt, ſola prima philoſophia conſidera
tionem facit.Sed his ea ſe offert dubitatio diluenda,ſi ſola prima philoſophia,ſi res eſt uel non eſt
manifeſtat,ea igitur ſola de ipſo quod quid eſt,ſpeculationem facit.Nulla igitur ſcientiarum par
ticularium de ipſo,quod quid eſt diſputabit,uario modo ab Ariſt.expoſitoribus dubitatio hæc di
lui conſueuit,eorum quidam ſolam philoſophiam primam ipſum quod quid eſt,conſiderare aſſe-
ruere,reliquæ uero ſcientiæ,aut quod quid eſt,ut ſenſui manifeſtum accipiunt , aut ſupponunt,&
per ipſum de ſubiecto genere,ea,quæ per ſe inſunt,demonſtrãt,ſicut Ariſt.uerba in 6.primæ phi- I
loſophiæ oſtendunt,quæ ita ſe habent.Sed omnes iſtæ circa unum quid, & genus aliquod circum «
ſcriptæ,de hoc tractant,ſed non de ente ſimpliciter,neq; in quantũ eſt ens nec de ipſo quod quid «
eſt,ullam rationem faciunt,ſed ſecundum hoc,alij quidam,ſecundum hoc facientes ipſum manife «

ſtum,alij per ſuppoſitiones accidentes quod quid eſt,ſic,quæ ſunt ſecundum ſe,inſunt generi,cir- F
ca quod ſunt,demonſtrãt,aut magis neceſſe,aut infirmius,& horum ſententiam uerba quod pau-
lo poſt ſequũtur magis confirmant, ſimiliter autem nec ſi eſt, aut nõ eſt genus circa quod uerſan-
tur, quicquam dicunt , propterea quod eiuſdem rationis eſt,ipſum quod quid eſt manifeſtum fa-
cere,& ſi eſt;his.n.uerbis apertè horum ſententia habetur;ita ut hæc ratio componatur,nulla ſciẽ
tia ſpecialis ſi eſt aut nõ eſt ſuum genus ſubiectum manifeſtum facit: ergo neq; ipſum quod quid
eſt,cauſam enim philoſophus largitur , cur nulla ſcientiarum ſpecialium, ſi eſt ſubiectum genus ,
uel non eſt,manifeſtum facere poteſt;Inquit,quoniam eiuſdem ſcientiæ eſt , quod quid , & ſi eſt
manifeſtum facere,quare cum ſolum diuina philoſophia ſi eſt,uel non eſt res,declaret; hæc igitur
de ipſo,quod quid diſputat : alij uero, non ſolum primam philoſophiam de ipſo quod quid eſt di
ſputare,contendunt,ſed ſingulas ſcientias,nempe eiuſdem ſcientiæ eſt,conſiderare res,ut ſunt cer
tam,& definitam ſpeciem ſortitæ,& principia,quibus ita ſe habent, at cum ob propriam naturam
unaqueq; res eam ſpeciem ſit ſortita:quæ igitur ſcientiæ res eiuſmodi conſiderant , etiam naturas
illarum proprias ſpeculantur,quæ rerum quidditates ſunt , iam uero principia,quibus res natura-
les ſunt naturales,non niſi naturalis ſcientiæ ſunt;igitur conſiderare quod quid eſt rerum natura-
lium,ut naturales,ſolius naturalis ſcientiæ proprium erit,nempe ſi quod quid eſt,principium eſt, F
quo res eſt,id quod eſt,quod quid igitur rerum,quæ natura conſtant,principium erit,quo res na-
turales ſunt naturales:quare iuſta horum ſententiam particulares etiam ſcientiæ, rerum quas con
ſiderant quidditatem contemplari poſſunt , quibus multa Ariſt.loca fauere uidentur, in naturali
philoſopia cum ſæpius rerum naturalium , quod quid,ſit uenatus, ea igitur conſideratio non niſi
naturalis eſſe poteſt,immo demonſtrationes omnes cauſæ, quæ in ſcientijs particularibus haben-
tur,utpote in naturali ſcientia,& mathematica tranſirent , quoniam medium quod ipſum , quod
quid eſt,eſt,acciperent, quod alterius ſcientiæ foret , demonſtrationis igitur tranſitus daret , ſed
lis hæc,paucis uerbis dirimi poteſt , nempe ipſum quod quid eſt,biſariam ſpectari poteſt , & ab-
ſolute , quo pacto eius conſideratio diuino philoſopho ſolum propria eſt ; ita enim quod quid,
principium eſt,quo res exiſtunt , atqui res , ut exiſtunt, ſola diuina ſcientia conſiderat : igitur ip-
ſum quod quid eſt abſolute,à diuina ſcientia tantum conſideratur, aliæ.n.ſcientiæ,nullam omni-
no de eo,ita conſiderationem faciunt;nam ſicut Ariſt.argumentatur , ſcientiæ particulares ſi eſt,
uel non eſt,res,non conſiderant,quare neque quod quid eſt abſolute,nempe abſolute,& ſimplici-
ter acceptum,non ut ad certum genus quid contractum,eſt ſumptum;principium eſt,quo res exi
ſtunt,quare hæc ipſa conſideratio ad diuinam ſpectabit philoſophiam, uerum , quoniam a primis G
cauſis res ſimpliciter ſunt , ut in poſterioribus diſputationibus docebimus: igitur quod quid eſt ,
quod eſt principium,quo res abſolute exiſtunt, ex primis cauſis conflatum eſt,quarum abſoluta
conſideratio diuinæ ſcientiæ propria eſt. Altera ipſius quod quid conſideratio,ut ad certum entis
genus contractum eſt,utpote,ut quod quid eſt,certæ,& definitæ rei eſt , ut hominis,& bouis , &
ita de cæteris dicendum,& quoniam ita quod quid eſt,principium eſt , quo res certam ſpeciẽ ſunt
ſortitæ , fit ut eius conſideratio illi ſcientiæ propria ſit ; cuius eſt de rebus eiſdem diſſerere : ita
ſcientia naturalis, quoniam de rebus,quæ natura conſtant, diſputat ; ergo , & earum quod quid ,
quo ſunt naturales ſpeculabitur;quare contracta quidditatis conſideratio , ad particulares attinet
ſcientias;& ita Ariſt.documentum ſemper rectum erit,quod uti res ſe habent, ut ſint,ita ad quod
quid , nempe à quibus cauſis res quod ſimpliciter ſint , dependent , eædem cauſæ ad rerum quod
quid eſt ſpectabunt,ſimiliter à quibus cauſis ſunt certam,& definitam ſpeciem ſortitæ , ab eiſdem
etiam in quidditate pendent ; nempe quod quid eſt,principium eſt,quo res ſunt,id quod ſunt;pri
mæ cauſæ principia ſunt,quibus res ſimpliciter ſunt: ideo rerum,ut abſolute exiſtant , quod quid
eſt,primæ cauſæ ſunt;atqui cum rerum particularium cauſæ,principia ſunt , quibus res peculiarẽ
naturam ſint aſſecutæ,etenim effectus particularis,cauſam exquirit particularem: eius igitur cau- H
ſæ erunt rerum particularium quidditates . Quid igitur quod quid eſt notio ſignificet, ex his ſa-
tis conſtat,quo uero pacto ab ipſa definitione diſtinguatur,perquirere nunc iuuat,quod explica-
re difficile non erit,ſi Ariſt.uerba conſiderabimus. Philoſophus enim quemadmodum apud eum
46 legere eſt,cum primo Topicorum,tum ſecundo Poſt.definitionem quid ſit aperiens , aſſerit eſſe
ſermonem,quod quid eſt explicantem:quare quod quid eſt,idem quod definitio nõ erit, alioquin
definitio eſſet ſermo definitionẽ explicans : nempe quod quid eſt,manifeſtat , quod definitio eſſe
dicitur : aliud igitur erit quod quid eſt,& aliud definitio,hæc enim inſtrumentum eſt, quo ipſum
quod quid,explicatur,quod quid uerò,eſt rei natura,atq; ſubſtantia,definitione notificata;quare
differunt,ut inſtrumentum,& id quod inſtrumento manifeſtatur,uti res demonſtrata , & demon-
ſtratio . inde fit ut genus,& differentia,non rei natura,& ſubſtantia ſint,ſed quæ rei naturam expli
cant:genus enim materiam compoſitam refert,à qua genus ſumitur,ſicut poſtea docebimus: diffe
rentia uerò,propriam formam quare partes diffinitionis, non ſubſtantiæ rei,partes ſunt, ſed par-
tes,ex quibus rei natura integratur,exponunt . definitio uerò tota,quæ generis,& differentiæ col

A lectio est,atq; certo ordine,connexio,totam rei substantiam manifestat. uerum satis abundè de re
hac,in com.anali.differimus;& ideo hæc sint satis dicta,ad eam,quam nunc facimus inquisitionē.

Singulis rebus eadem ratione quod quid est,non conuenire. *Cap.* 2.

NAtura essentiæ declarata,quomodo singulis rebus competat, explicandum est : & ad huius
rei declarationem,ab his exordiemur,quæ ab Arist.in 7.diuinæ philosophiæ dicuntur.Mo 14.15.
net etenim,ita singulis rebus,quod quid conuenire, ueluti id quod est.quod,cum non eadē
ratione singulis conueniat rebus,nempe substantia,non eadem ratione ens,quemadmodum acci-
dens dicitur;quare utriusque quod quid est,neq; eadem ratione dicetur, & Arist. uerba ita sunt.
Sicut enim,& ens existit in omnibus,sed non simpliciter,sed huic quidem primum, illi consequen
ter,ita & quod quid est: quare quemadmodum res se habent,ut sint,ita ad quod quid.Ipsum uero
quod est,primo,atq; simpliciter substantiæ competit : secundo uerò accidentibus, quod quid est
igitur simpliciter,& primo substautiæ,secundo accidentibus conueniet, quemadmodum eodem
contextu Arist.his uerbis docet.Ita & quod quid est simpliciter quidem substantiæ, alio uerò mo
B do alijs,nam quemadmodum ob substantiam,cætera sunt,ita ab ea quod quid est, habent.Quan-
do enim in aliquo genere aliquod primum est,causa est omnium eorum,quæ sub illo sunt : quare
cum substantia primum ens sit;erit igitur causa,quare alia entia siut,igitur non nisi ob substantiā,
cætera entia sunt,& eius merito,quod est obtinent:nam ut se habent,ut sint,ita ad quod quid est.
Ad hæc,quod est simpliciter,& per se tale,causa est quod alia talia sint, atqui cum substantiæ per
se,& simpliciter ens,& quod quid conueniant, ea igitur causa erit,& quod alia sint, & quod quid
est obtineant. substantiæ itaque simpliciter erit quod quid est,cæteris uerò quoquo modo. nem
pe ut ab Arist.rationem mutuemus,quando est aliquod prædicatum,pluribus conueniens. & uni
primo & cæteris secundo,primo est simpliciter,& digniori modo, sed quod quid est primo sub-
stantiæ competit, secundo cæteris,substantiæ igitur simpliciter, & nobiliori modo conueniet;
cæteris uerò quoquo modo. Cum itaque solius substantiæ quod quid est,simpliciter sit, acciden
tium quoquo modo,proinde quo pacto ei conueniat,aperiemus primum,deinde quomodo acci-
dentibus. Verum enim uerò,cum singulæ substantiæ,eadem ratione non dicantur substantiæ,ne-
que ens eadem ratione,fit igitur, ut neq; singulæ substantiæ prorsus eandem habeant essentiam.
Etenim,etsi substantiæ nomen,de materia,forma,& de ea,quæ ex utrisq; constat affirmetur: sin-
C gulæ tamen substantiæ,eadem ratione, non dicuntur substantiæ,quemadmodum neque ens.sub-
stantia enim,quæ uere ens est,non nisi composita est;quare & hæc uere,& propria substantia dici
tur,aliæ uero,aut non dicuntur secundum eandem rationem substantiæ, uel si ita affirmantur sub
stantiæ quoniam quidquam substantiæ huius sunt.Quod etiam Simplicius primo de phy. auditu 52
& uita suam & Eudemi sententiam cōfirmat : quando hanc diluit dubitationem,quæ ita se habet.
fieri enim non posse uidetur,quòd materia, & forma, quæ substantiæ principia sunt, substantię
sint, quandoquidem principium longe ab eo,cuius est principium diuersum esse oportet. quare
cum id,quod ex materia,& forma constat, substantia sit;materia igitur, & forma substantiæ non
erunt.Rursus principium prius est, eo cuius est principium. At substantiæ principia,substantiæ
nuncupantur:ergo priora substantia,non ergo substantiæ sunt, alioquin substātia esset antequàm
gigneretur.hæc Simplicius.Soluens,inquit,Id quod uere,& proprie substātia est,id quod,ex utris
que constat, existit; quemadmodum ex Arist.cathegorijs colligit,ibi enim solum,quod ex mate
ria,& forma constat substantiam nuncupat, hæc enim est, quæ cum nullo pacto in subiecto sit,
omnia alia,utpote accidentia,in ea sunt,quare cum de huiusmodi substantia, ratio substantiæ ue-
rificetur,quinimmo ei solū proprie competit,nemo igitur ambigere debet,quin hæc non sit uerę
substantię.Materia enim & forma non substantia,inquit Simplicius,sed potius substantialia sunt;
D quare iuxta aliud substantiæ significatum,quoniam ad substantiæ rationem pertinent, quod pla-
ne Aristot. septimo huius confirmat; quando, ait; quare si species materia est prior, & magis 8
ens, & ipsum quod ex utrisque prius erit, & magis ens, propter eandem rationem. Verum,
quoniam hæc scriptura alio modo reperitur; ideo ostendemus illam, quam Auer. & eius sequa-
cés sequuntur, rectam non esse, & hanc solam esse suscipiendam, alterum enim exemplar, ita
se habet, quare si species materia est prior, & magis ens,& ipso quod ex utrisque, prior erit ob
eandem rationem. Hanc Arist. rationem ita deducunt. forma est actus, materia est poten-
tia, sed actus prior potentia, ergo forma prior materia; quare forma magis substantia & ens; ex
his constat. quomodo iuxta horum sententiam, forma, magis ens materia dicitur; probat se-
cundum Auer. compositum est in actu per formam, ergo forma, magis ens substantia composi-
ta. id quod consequitur,ex eoprobatur. forma est id propter quod compositum est,id quod est,
sed compositum est substantia ergo forma id est, per quod compositum substantia est. Sed prop-
ter quod unum quodque tale, & illud magis est,igitur forma, eo quòd ex utrisque constat, ma-

gis

gis ens, & ſubſtantia erit. Sed hæc figmenta ſunt, & ſcriptura, quam ſunt interpretati, recta E
non eſt; nempe, ſi ſcopus Ariſt. eſt, de ſubſtantia agere, quæ prima ſubſtantia eſt, atque com-
poſita, hoc uero nomine, neque materia, neque forma uere ſubſtantia dicitur, niſi quia quic-
quam primæ ſubſtantiæ ſunt: (quemadmodum retro, accidentia docuimus entia nuncupari, quo
niam eius quod eſt, aliquid ſunt) ita materia & forma ſubſtantia dicuntur, quoniam aliquid
primæ ſubſtantiæ ſunt. Adhuc ſequeretur, Ariſt. rationem, nullam fore: nam cum de ratione
ſubſtantiæ, quæ ſubiectum ab Ariſt. appellatur, ſit, ſubijci, ob materiam forma ſubijcitur, &
53 non materia propter formam, ueluti 2. de ortu Ariſt. docet, quando inquit, materiæ eſſe pati,
2 & ſi forma patitur, ex accidenti patitur, quoniam in materia eſt, ut Auer. etiam 9 huius monuit
quare ſi materia cauſa eſt, quare forma patiatur, ergo hoc eſt ratio, quare forma ſit ſubiectum:
non ergo forma cauſa eſt, propter quam ſubſtantia meteria nuncupetur, quæ ſubiectum dici-
tur, quoniam res uice uerſa ſe habet. Deinde quod magis ad primam ſubſtantiá accedit, dignius
eſt, ut ſubiectum nuncupetur, hoc enim ſubſtantiæ ſignificatum definiens Ariſt. quod ſubiectum
uocat, ei, primæ ſubſtantiæ rationem aſcribit, quoniam inquit, quod dicitur, quòd non eſt in
ſubiecto, ſed cuncta in ipſo exiſtunt, ſed meteria, ad primam ſubſtantiam, eiuſque rationem,
quam forma, magis accedit. cum ipſa formis omnibus ſubijciatur ſua natura, quamuis acci- F
dentibus, non niſi, cum forma eſt affecta, atque corpus facta eſt. forma uero non ſubijcitur, ſed
in ſubiecto potius eſſe uidetur, ergo potius materia, quàm forma, iuxta hoc ſignificatum ſub-
524. ſtantia nuncupabitur. Demum Simplicius, diligens literæ Ariſt. inquiſitor, & primo & 2. phy-
ſicorum hunc locũ citans, numquã huius exemplaris meminit; quinimmo ex hoc loco patere in-
quit ſubſtantiam compoſitam magis ſubſtantiam eſſe, materia & forma. quod etiam Alex. con-
firmat, qui primam recipit ſcripturam, & ſecundæ nunquam meminit. Verum ea ſe offert
dubitatio, ſi prima ſcriptura recipienda eſt, quomodo Ariſtot. ratio eſt ualida? hanc dubita-
tionem diſſoluimus ita, Ariſtot. demonſtrare cœpit, ſubſtantiam, quæ ex utriſque conſtat,
quam nomine ſubiecti primæ uocat, eſſe magis ſubſtantiam; materia, non enim demon-
ſtrat, formam eſſe magis ſubſtantiam, quoniam, hoc ut manifeſtum accepit, ſiquidem clarum
eſt formam ſubiectum nuncupari non poſſe, cum in ſubiecto ſit, ſed dubitatio de materia erat,
hæc enim ſubijcitur, ideo quis ambigere poſſet ipſam maxime ſubſtantiam eſſe, quinimmo uete-
res, hoc ipſum fatentur, ut 7. huius Ariſt. monet, proinde materia, compoſitam ſubſtantiam
magis ſubſtantiam nuncupari oſtendit. & nititur argumento à proportione, quod ita componi-
tur, quemadmodum forma, quoniam cauſa eſt, quare materia eſſe completum, atque ſuam ha- G
beat perfectionem per prius ens et magis, quam materia dicitur; ita quæ, ex utriſque conſtat
ſubſtantia, quoniam cauſa eſt, quare materia ſit ſubiectum, magis & prius ſubſtantiæ quæ ſubie-
ctum eſt, dicitur, quam materia. Similitudo perſpicua eſt; nam cum forma & materia exiſtant
& hæc ob formam, ergo per prius forma ens, quàm materia; (uerum entis nomen, non proprie
ſumitur) nam, quod uere eſt, ſubſtantia compoſita eſt, quemadmodum in prima diſputatione
docuimus: ita cum eſſe ſubiectum, materiæ, & cumpoſito conueniat, & materiæ, ob compoſi-
tum; ergo magis ſubiecti nomen, compoſita ſubſtantia meretur, quàm materia, nempe ſubſtan-
tia, quæ dicitur ſubiectum, ea eſſe dicitur, quæ non eſt in ſubiecto, ſed omnia alia ſunt in ipſa.
quæ quidem ratio, non niſi per ſe, & primo primæ competit ſubſtantiæ ueluti ex cathegorijs
Ariſt. conſtat; quare cum Ariſt. inquit, quòd ob eandem rationem, materia, quod ex utriſque
conſtat, magis ſubſtantia, per eandem rationem, non uniuocam, ſed analogam intelligit; quo-
niam analogia & proportione, ratio eadem eſt. Auer. ratio, de facili ſoluitur, nam & ſi com-
poſita ſubſtantia propter formam omnibus ſubſtet: tamen quoniam eſſe ſubiectum formæ non
competit, ideo non ſequitur, ut magis ſubſtantia forma nuncupetur, regula enim, uera eſt,
quando diſpoſitio cauſæ, & cauſato conuenit, & ob cauſam cauſato; quare, etſi ſubiectum H
compoſito per formam conueniat, non tamen formæ competit.

Subſtantiam ex utriſque conflatam, uere quod quid eſt, & rationem habere. Cap. 3.

EX his conſtare arbitror, uere ens, atque ſubſtantiam fore, quæ ex utriſque conſtat. ea igi-
tur, uere quod quid eſt habet, cæteræ uero ſubſtantiæ, ut puta materia, & forma, quo-
niam neque uere entia, neque itidem ueræ ſubſtantiæ ſunt, igitur neque uere quod quid
eſt habent, pariter neque ueras definitiones. nempe definitio ex genere, & differentia conſtat;
genus uero materiam refert compoſitam, differentia uero formam, ergo uere ea definiuntur,
quæ ex materia compoſita, atque forma conſtant. cum itaque, neque materia, neque forma
ex his conſtent, non ergo uere definiuntur. Ex oſtenſis etiam patet, ſeparatas mentes, ueras de-
finitiones, atque proprie quod quid eſt non habere. Nempe, ſi quod quid eſt, principium eſt,
quo res eſt, cum abiunctæ mentes ſe ipſis ſint, id quod ſunt, ergo quidditate uera carent, prin-
cipium

A cipium enim, diuersum est, ab eo cuius est, & ideo ipsæ potius simplices formæ, & quidditates existunt, quàm quod quid est, habeant. Iam uero sicut se habet res, ut sit ens, ita ad quod quid & definitionem; cum huiusmodi mentes, uere entia non sint, neque quod quid est uerum, neque ueras definitiones habebunt. quare cum sola composita substantia uere sit ens, hæc igitur uere quod quid est, & definitionem obtiuebit, id enim uere definitur quod ueras causas habet. definitio enim propria sumpta, ex causis prioribus constat, quemadmodum 6. Topicorum, & primo, & 2. Posteriorum patet, atqui composita substantia causas priores habet; ea igitur tantum uere definitur. Forma enim si uere definiretur, quæ igitur magis forma atque maxime forma est, maxime definiretur, uti ex regula ea constat, ut simpliciter ad simpliciter, ita magis ad magis, & maxime ad maxime: quare cum separatæ mentes ueræ & simplices formæ sint maxime igitur definerentur, atqui omnium philosophantium consensu liquet ueris huiusmodi formas definitionibus uacare, non igitur formæ per se primo est definitio. consimiliter neque formæ in materia consistentes, propriæ definiuntur, neque itidem materia, quia uere entia non sunt, nisi quia causa entis, aut quia extra nihil sunt, non igitur uere quod quid est, & definitiones habent. Quod etiam Auer. 7. diuinæ sententiæ declarat, quando inquit formas 9
B materiæ inexistentes non proprie definiri, quoniam entia in alio sunt, & Arist. 8. eiusdem operis monuit composita proprias definitiones & uerum quod quid est habere conclusit. 40

Quæ causæ ad quod quid est, & definitionem pertinent uaria opinio. Cap. 4.

SAtis itaque apertum factum est, solam substantiam quæ ex utisque constat, quod quid est, & rationem proprie habere, nunc que causæ ipsum quod quid est, & definitionem complectant aperiendum est. Qua in re peripatetici philosophi consentientes non sunt: eorum enim nonnulli causas externas, utpote agentem, & finem ad harum substantiarum essentiam non pertinere testantur. Etenim partes quod quid est rei partes sunt: cum causæ extra rem, sei partes non sint, non ergo ad quod quidem est attinere uidentur. insuper cum quod quid est, sit rei natura, atque substantia, non est separatum ab eo cuius est, ut 7. diuinæ scientiæ Arist. docuit. Externe uero causæ, à te separatæ sunt; ad eius igitur, quod quid est non pertinent. huius sententiæ esse uidetur Auer. qui opinari uisus est, non esse opus, ad hoc ut perfectam scientiam, quæ ex definitione habetur, consequamur, omnes scire causas, sed tantum intra rem, ut puta eam
C quæ forma est, extra rem uero causæ, non nisi ex accidenti ingrediuntur, uti causa agens, cum accidit, ut ab effectu separari non possit, ueluti de interpositione patet: finis uero, quando differentia propria quæ ab eius forma accipitur, latet, & eius uice, finis ponitur, & proinde, hi aiunt, solas causas intra rem, ad quod quid est, & definitionem pertinere. nam omnis definitio ex genere, & differentia constat. Atqui genus materiam refert differentia uero formam, agens uero, & finis, uice formæ accipi non possunt, nisi ex accidenti, sit igitur, ut rei natura, atque substantia; ex sola materia, & forma pendeat. Nonnulli uero alij, asseruere solum formam ad rerum naturam pertinere; materia enim ad quod quid est non attinet: itaque licet in ratione formæ materialis, materia cadat, consimiliter & substantiæ compositæ, horum quidditatis particula, non est censenda, sed ut uehiculum, & subiectum quod quid est deferens, ingreditur, causa enim, quæ rei naturam constituit, sola forma est; quare definitio cum quod quid est & rei naturam manifestat, solam formam declarat: huius opinionis uaria atque diuersa sunt fundamenta, quæ omnia referre decreuimus ut ne quempiam iniuste arguere uideamur: & primum, quòd existendi principium per se est, hoc ad rei naturam per se pertinet; nempe ut se habet principium ad esse rei, ita ad eius quod quid, atqui sola forma principium est, quo res per se existit, & non
D materia; nam Auer. cui, hanc opinionem ascribunt, 7. huius, forma inquit, est causa, qua res est, materia, qua res potius non est, sola igitur forma ad rei substantiam pertinebit. secundum, id quo composita substantia est sensibilis, & non intelligibilis, ad quod quid est, non pertinet, atque materia id est, quo substantia composita est sensibilis, & non intelligibilis, uti Auer. 12. diuinorum inquit, ob materiam res sentitur, ob formam uero intelligitur, materia igitur, ad quod quid est non spectabit, sed sola forma. tertium, id quo res definita uniuersalis est, ad eius, quod quid est pertinet: definitio enim ut in eodem 7. Arist. docet, uniuersalium est, at ob formam & non ob materiam, uniuersalis res est, quæ definitur; nam ob materiam, res singularis est, ut Arist. eodem uolumine monet. ea inquit, sunt unum numero, quorum natura est una; fieri igitur nequit, ut materia ad quod quid est pertineat. quartum rei natura, atque substantia principium est, cognitionis eius, cuius est, ob rerum naturam res exactè comprehenduntur. materia uero, cum secundum se ignota sit, alicuius cognitionis causa esse nequit, non igitur ad rerum naturam pertinere potest. quintum, partes quidditatis, priores sunt, eo cuius sunt, & non posteriores, quoniam causæ sunt, & causa, ut causa, prior est, eo cuius est causa,

at quæcumque partes ſunt, ut materia, & in quæ diuiditur totum, ut in materiam, ſunt poſte- E
riores, quæ uero ſubſtantiæ & rationis partes priores, uti Ariſt. eodem 7. docet. partes igitur,
quæ ut materia ſe habent ad rerum ſubſtantiam noo pertinebunt. Sextum, id quo quod quid eſt
ſeparatur ab eo cuius eſt, ad ipſum non pertinet; ſed materia cauſa eſt, ut in conceptis cum ma-
teria, aliud ſit quod quid eſt, ab eo cuius eſt: ergo materia quod quid eſt, pars noo eſt. minor
Ariſt. eſt eodem lib. ubi exemplo circuli, ſit ne materia pars quidditatis docet: quæcumque igi-
tur facta ſunt, in diuerſis ſpecie, ut circulus io ære, & lapide, & ligno hæc manifeſta eſſe uiden-
16 tur, quia nihil circuli ſubſtantiæ æs, neque lapidem, propter ſeparari ab ipſis, hoc idem 8. eiuſ-
9 dem monet in his quæ materia careot, idem eſt, quod quid eſt, cum eo cuius eſt, & 3. de anima
2 in conceptis cum materia, aliud eſt, quod quid eſt, ab eo cuius eſt, & 5. meth. definiens formam
ait, eſſe rationem, & quod quid erat eſſe. Quare ſi ratio cum eo, cuius eſt conuertitur, ſola
12 forma erit quod quid eſt, & io 8. eiuſdem operis ait, quod cauſa, quæ eſt, ut quod quid eſt,
ſpecies & forma eſt. Horum igitur ſententiæ Ariſt. fauere uidetur, & ſi Ariſt. non aſſerat, ma-
84 teriam eſſe uehiculum deferens quod quid eſt, id ex Auer. concluduot, qui 7. eiuſdem operis,
inquit, materiam non eſſe partem quidditatis, & formæ, ſed uehiculum deferens quidditatem,
& formam. quod etiam, eodem contextu Ariſt. aſſerere uidetur, inquit enim caroem noo eſſe F
concauitatis partem, ſed materiam, & ſubiectum, in quo concauitas eſt. Hanc opinionem,
21 omnes uno conſenſu Auer. aſcribunt, qui 7. huius, ſophiſtarum ſoluens ſophiſma, ait, ſi homo
capiatur pro aggregato, ex materia, & forma, ita homo non eſt ſuum quod quid eſt, ſed habens
quod quid eſt, at ſi pro hominis forma ſumatur, idem homo eſt, quod ſuum quod quid eſt. qua
re aperte inquit, ſolam formam ad quod quid eſt, pertinere. ex his itaque concludunt ſolam for-
mam ad quod quid rerum, quæ compoſitæ ſunt ſpectare.

Horum opinio refellitur. *Cap.* 5.

SEd an horum philoſophantium ſententiæ ueræ ſint, & rationi atque Ariſt. conſentiant, nunc
inquirere iuuat: & ut recta progrediamur uia, primum aduerſus ſecundam inſtabimus, de-
monſtrantes materiam, quod quid compoſitæ ſubſtantiæ, partem eſſe, atque ad eius attine-
re naturam; mox quod omnes cauſæ ad rerum, quæ eas habent, naturam pertineant, ita quod,
res, quæ materiam, formam, agentem, atque finalem cauſam habent, ſua completa natura ex
omoibus his conflata eſt, rem itaque aggredientes, prima ita componatur demonſtratio. partes
definitionis, ſine quibus definitio eſſe nequit, aut ipſius quod quid eſt partes referunt, aut par G
tes ſubſtantiæ rei, quæ ex materia formaque cooſtat, atqui genus, & differentia, definitionis
partes ſunt, ſine quibus nequit definitio ſubſiſtere; ergo partes quæ ad rei naturam pertinent,
referuntur, atqui genus ut poſtea docebimus, materiam refert, differentia uero formam, mate-
ria igitur, & forma ad quod quid eſt rerum, quæ ex his conſtant, pertinent. Ad idem quemad-
modum res ſe habet, ut ſit, ita ad quod quid, & definitionem, utı non ſemel explicatum eſt à
nobis, ſed cum ex materia formaque conſtantes res, ex utriſque per ſe io eſſe pendeant. Earum
igitur quod quid eſt, ex ambabus conflatum eſt. Ariſt. enim primo phy. materiam, & formam per
65 ſe principia rerum eſſe docuit, priuationem uero ex accidenti, quare & ſi per prius forma ad re-
rum eſſe concurrat, non tamen negaodum, eſt materiam per ſe principium, quod res ſint, non
eſſe, alioquin duo forent ex accidenti principia rerum, quæ natura conſtant, neque Auer. exem-
plum obſtat, quoniam non abſolute inquit, materiam eſſe principium non exiſtendi, ſed ſi ad
formam conferatur, potius non eſſe, quàm eſſe, cauſa eſt, quoniam forma ſolum ipſius eſſe
cauſa eſt, at materia quoniam eius natura eſt omnes poſſe ſuſcipere formas, & cum ſint ſub una
forma, potentia eſt, ut oppoſitam ſuſcipiat; ideo eſt principium etiam ipſius non eſſe, & huius
non niſi per accidens, & ſecundo, quoniam oppoſitam appetit, quam ſuſcipere nequit, niſi ea,
quam habet, priuetur, ideo ſecundario ipſius non eſſe principium dicitur. Iam uero ut Ariſt. H
34 regula, 7. diuinæ ſapientiæ arguamus, ſicut, inquit, materia ſe habet ut ſit pars rei, ita ad
quod quid eſt, atqui, ſi ad compoſitam ſubſtantiam materia conferatur, illius eſt pars, quam-
uis non formæ pars ſit, quare rei compoſitæ pars, quod quid, erit, & non formæ. uerba Ariſt.
34 " quibus apertiſsime, regula habetur, hæc ſunt; Sed hæc quidem prætermittãtur: ex quibus uerò
" ſubſtantia eſt ut partibus perſcrutandum eſt, ſi igitur eſt hoc quidem materia illud uerò ſpecies
" aliud ex his, & ſubſtantia eſt materia, & ſpecies, & quod ex his eſt quidem ut materia pars ali-
" cuius dicitur, eſt autem ut non, ſed ex quibus ſpeciei ratio, ut concauitatis non eſt pars
" caro, hæc enim materia eſt, quæ fit, ſimilatio uerò pars aliqua eſt, & totius quidem ſtatuæ
pars eſt æs, eius autem quod & ſpecies dicitur, ſtatuæ, noo, & reliqua. ſani uerò, ut
eorummet armis eos iaculemur, quod eſt principium intelligendi, & cognoſcendi ſubſtan-
tiæ compoſitæ, ad eius pertinet quod quid eſt, quandoquidem, ut ipſi recte ſeotiunt quod
quid eſt principium eſt, quo res perfecte cognoſcantur, & intelligantur, ut Ariſt, ſeptimo di-
uinæ

A uinæ ſapientiæ inquit; tunc res perfectæ apprehendi, quando earum quod quid eſt cognoſcitur.
& primo de anima, ait, principiũ omnis demoſtrationis eſſe ipſum quod quid eſt, ſed materia
& forma principia ſunt intelligendi, cognoſcendiq; res, quæ ex eis conſtant. Ariſt. enim in adi-
tu primi phyſi. inquit, res naturales, atque omnes quæ principia habent, exacte tunc cogno-
ſci, quando illarum cognoſcuntur principia, atqui cũ res cõpſitæ principia habeant; ergo tunc
perfecte cognoſcuntur, quando earum principia noſcimus, atqui materia, & forma principia
ſunt rerum quæ ex utriſque conſtant; ergo cauſæ ſunt, quòd res, ex his constructæ, perfecte
cognoſcantur; neque noſtræ rationi obſtat, ſi dicatur materia ſui natura ignota eſt, quare al-
terius cognitionis cauſa eſſe nequit, nempe Ariſt. 7. meth. dubium ſoluit, aſſerens, quòd & ſi
ex ſe ignota ſit, ſit ex forma nota, qua cognita, ſimul cum forma principium eſt, cognoſcendi
eius quod ex ea conſtat: uerum materia hæc ſignata non eſt, ſicut poſtea docebimus, nam hæc
principium ſpeciei, quæ definitur cognitionis non eſt, ſed ſentiendi, cum ſit materia accidenti-
bus affecta, ob quæ quidem accidentia indiuiduum ſenſibile euadit, quare materia ſpecifica,
principium cognitionis eſt: & quamuis cognitionis principium ſit forma tamen magis. ex his
itaque conſtat materiam ad rerum quæ ex ea conſtant, quod quid, & naturam attinere, ſed ſu-
B perne modo, ut hoc idem Ariſt. teſtimonio illuſtretur, atque primum occurrit ratio eius in pri-
mo phy. qua oſtendit materiam, & formã rerum, quæ natura conſtant, eſſe principia per ſe & 65
prima, quæ ita componitur. materia, & forma attinent ad ſubſtantiam rerum naturalium; er-
go ſunt principia et prima rerum naturalium, & nomine ſubſtantiæ, ut notat Simplicius, intel-
ligit ipſum quod quid eſt, quæ quidem ratiocinatio his uerbis habetur. Manifeſtum igitur eſt "
quod ſiquidem ſunt cauſæ, & principia eorum quæ natura conſtant rerũ. Quare ex his uerbis "
aperte accepit, quod quid eſt rerum, quæ natura conſtant, ex materia, & forma conſtare, & 2.
eiuſdem operis; quando Platonis arguit ideas, monet, res naturales per materiam & formam 19
eſſe definiendas, atque earum rationes ex eis pendere; quod etiam primo de anima confirmauit,
nempe docuit exactas rerum naturalium rationes, ex materia & forma conſtare, & rationes il-
lorum quæ materiam non accipient, uanas, & dialecticas eſſe monet; & in 7. diuinæ philoſophiæ 14.15
monet, quòd ſicut res ſe habet ut ſit, ita ad quod quid eſt, & definitionem. Quare cum ea, quæ
ex materia formaq; conſtant, ineſſe ab utriſque pendeant: ergo earum quod quid eſt, & de-
finitio ex utriſque conſtabit, & eodem libro, monet, quod uti materia ſe habet, ut ſit pars; ita 34.35
ad quod quid eſt. Quare cum rei compoſitæ ſit pars, & non formæ, igitur ad compoſiti quod
C quid eſt, & non formæ pertinebit, at non multis interpoſitis, quando iunioris Socratis parabo- 39
lam arguit, qui hominem ſine carnibus & oſsibus exiſtere opinabatur, inquit, non recte hoc di
ctum eſſe; nam neque eſſe, neque definiri ſine materia homo poteſt, & in 8. eiuſdem operis, cum 9
docuiſſet compoſitum uere definiri, adiungit, huius rationem ex materia formaque conſtare,
& ſub finem eiuſdem lib. quando cauſam largitur; cur ex materia & forma fit unum per ſe, ait, 15
quod cauſa eſt, quoniam hac, ut puta materia eſt potẽtia, forma uero actus, & ſub finẽ cõtex-
tus ſubiungit, utrãque cauſam ad quod quid eſt, & rationẽ pertinere, & de materia ſubdit,
quod & ſi altera ſit ſenſibilis, altera uero intelligibilis, ſemper utraque rationem ingreditur, ita
quod altera pars definitionis, materia eſt, altera uero forma, uti circulus, figura ſuperficialis.
eiuſdem opinionis Auer. apertiſsime eſt, quamuis ipſius ſectatores oppoſitum ſibi aſcribant, &
ideo ut eorum appareat error, Auer. loca referemus quibus noſtram confirmat ſententiam, 2.
enim phys. inquit, cum definierimus carnem, & os, & alia naturalia, ſtatim apparebit materia in 18
definitione eorũ, & ideo dixit, in iſtis, qđ definiũtur, ſicut definit ſimitas. ſi itaq; ut ſimitas, res na
turales definiũtur, cũ in ſimitatis ratione, ſubiectũ cadat, quod ad eius quod quid eſt attinet: igitur
materia cũ in rerũ naturaliũ ratione cadat ad earũ pertinebit ſubſtãtiã; atq; ibidẽ Ariſt. (ſicut Sim
D plicius, et Ioãnes Gram. monuere) regulã dat quod uti res ſe habet ad eſſe, ita ad definitionẽ. Qua
re cum res naturales ſecundum eſſe à materia ſeparari nequeant, neque igitur, ſecundum defini-
tionem, opus eſt .n. in earum ratione ſemper materiam apparere. hoc idem primo de anima 16
apertiſsime confirmat, quando ait perfectas naturales definitiones per formam eſſe, & materiã,
quod etiam 3. de anima docuit, & 6. huius Ariſt. inquiens, quorundam quod quid, & rationẽ, 35
ut puta naturalium eſſe, ſicut ſimum, non ſicut concauum, & ſe exponens, inquit, ſimum quod
quid, & rationem, materiam claudere, nempe ſimum, eſt naſus curuus, quare apertiſsime mate-
riam ad quod quid ad rerum naturalium pertinere Ariſt. monet, & eo loco Auer. ab Ariſt. non
recedens, hoc idem fatetur, & in 8. diuinæ ſapientiæ inquit, impoſsibile eſt, ut formæ ultimæ 9
in definitionibus, habeant definitionem. Quoniam formæ ultimæ ſunt ſimplices, & definitio
nes ſunt compoſitorum, definitiones enim ex materijs, & formis ſunt. & eodem libro paulo
poſt, idem monuit. Verum qui hanc inſaniam Auer. aſcribunt, confitentur, materiam ſem-
per in rerum, quæ natura conſtant, ratione apparere, non tamen inquiunt, partem definitionis
& quidditatis eſſe, ſed uehiculum quod quid eſt deferens. Sed horum ſententia de facili argui-

tur, nam inqnrimus eñ alia sit formæ ratio ab ea compositi, quoniam forma in materia non ue E
40 re definitur, sed compositum uere, quemadmodum Auer. 7. huius testatur, animæ exemplo, quæ qm̃ in alio est, uera definitione uacat, materia itaque in formæ rõne nõ apparet. et in cõposi ti definitiõe, atq; in formę rõne nõ cadit, ut suæ substãtiæ pars, sed ut uehiculũ qđ quid ẽ deferẽs: quare cũ etiã ma in rerũ quæ natura cõstãt, definitionẽ cadat, si igitur nõ, ut earũ quod quid ẽ, sed ut uehiculi formæ definitio, ea cõpositi nõ erit perfectior, sed æquæ perfectionis utraq; erit. Insu per ut se habet res ut sit, ita ad quod quid, & definitionem, ergo à quibus causis res, ut sit, dependet, ab eisdem quo ad quod quid, & definitionem, si ergo à materia res natura constantes, per se pendent ut sint: absque igitur ipsa quod quid est, & rationem non habent. Demum ab Arist. & Auer. dissentiunt, Nempe uterque philosophus inqnit, quoniam materia substantiæ compositæ, & non formæ pars est, ideo ad simul sumpti, & non ad formæ substantiam pertinet. Aner. etiam in paraph. Meth. lib. 2. hæc habet uerba, sed quia quidditates rerum sensibilium nihil aliud sunt, quàm sua forma, & sua materia, idem etiam paucis interpositis repetit. Deinde Auer. inquit, genus referre materiam & dfiam formam. Quare cum definitio non sit, nisi generis, & differentiæ collectio, ergo materiã, & formã refert, sed quod quid est indicat, ergo quod
94 quid est materia, & forma est, & hoc idem Auer. eodem opere fatetur, & 2. Posterio. inquit, definitionem, quæ demostrationis conclusio est esse quæ ex materia & forma constat, quæ uero de mostrarionis est principium, ex fine & agente. & in eo capite, quod de demostratione, quæ sola positione à definitione differt, nuncupat. perfectas inquit, definitiones causas fore, in qui- F
93.42 bus omnes apparent causæ, & in eodem 2. ait. materia, & forma sunt quibus quidditas constat, uoco autem causas, quę sunt rei quidditas, ipsius materiam, & eius formam. Perspicuum igitur est, secundum Auer. materiam ad quod quid est attinere. At nunc aperire iuuat, externas uidelicet
cap.9. causas, ad rerum naturam spectare, & primum Arist. testimonio utemur, qui secundo Post. asserit, quod quid est bipartiri, alterum quod causam habet, alterũ, quod causa uacat: quem locum Auer. exponens, inquit, quod quid est, quod causam habet, quod etiam demonstrationis conclusio ab Arist. nuncupatur, illud esse, quod per formam & materiam conflatum est, quod uero causa uacat, & demonstrationis principium dicitur, est quod ex fine, & efficiente cõstat. Hoc idem Auer. eo quæsito, quod de demonstratione inscribitur à definitione positione differente, perfectas rerum quidditates, habentium quatuor causas, ex illis pendere asseuerat. Arist. etiam primo de phys. auditu, inquit, tunc res perfecte appræhendi, cnm causas omnes cognoscimus, cùm primas tùm
5 ultimas. sed per quod quid est, perfecte res sciuntur quemadmodum. 7. meth. philosophus docet; G
ergo cnm per qnod quid est, cognoscuntur, per omnes causas apprehenduntur. Verum quidam aiunt, scire perfectum duplex esse, alterum quod quidditatiuum appellant; & hoc per formas tantum proficisci, testantur, alterum uerò est simpliciter scire, quod per omnes causas habetur, sed hi maximo opere hallucinantur: nempe illa scientia, est absolutè perfecta, qua habita, omne quod de re scire expetitur, absoluitur, sed quidditate rei cognita, quicquid de re cognoscere appetimus, scitur; ergo quidditate cognita, perfecte, & absolutè res scitur: minor ita probari potest, nem pe duo de re sciri expetuntur, rei natura, atq; substantia, & accidentia non communia, cum hæc à scientia expellãtur, sed propria, atqui ex quidditatis notione utrumq; habetur, cognoscitur enim rei natura, cum qnod quid est non nisi rei substãtia sit. rursus propria accidentia sciuntur, quoniã perfectæ definitiones, quæ perfecte rerum naturas, & quod quid est, declarant, causa sunt, om-
31 nium eorum, quæ rei per se insunt, queádmodum 4. phys. & primo de anima Arist. monet. Notio
21 igitur quidditatis scientia simpliciter, & absolute perfecta est. Non recte ergo hi sentiunt. Quare ut unde recessit, redeat sermo, hoc idem, ratione confirmari potest, quemadmodum res se habeat ad esse, ita ad qnod quid, & definitionem. At res, cuius quatuor sunt causæ in esse, ex his omnibus pendet, Igitur eius quod quid est, & definitio ex his omnibus constabit. Ad idem, cui conuenit H
ratio quidditatis, hoc ipsum ad quod quid est, pertinet, sed omnibus causis essentiæ ratio cõuenit, omnes ergo causæ ad quod quid est, pertinent. Docuimus enim retro, quod quid, esse principiũ, quo res sunt. Quare cum res, quæ quatuor causas habent, sint id quod sunt, ob quatuor causas: quatuor igitur omnes causæ, ad eius naturam pertinebunt. hoc Auer. confirmat, 2. de phys. aud. dans differentiam inter artem, & naturam, inquit, definitiones artificiosas completas esse, quæ ex
2 fine fluunt, ut inde apppareat causæ materialis necessitas, sic etiam in naturalibus, & 6. diu. ait primam philosophiam esse, naturali scientia digniorem; nam ut in definitione naturalium ponitur, natura, non secus in definitione diuinorum Deus, & 5. de animali generatione Arist. testatur, in cuiusq; rei generabilis, & corruptibilis definitione, finem apparere. quod etiam Auer. confirmat, qui in epith. logicis inquit, definitionis partes, alias priores, alias posteriores esse, & priores, in du plici differentia esse testatur, quædam intra rem, ut materia, & forma, quædam uerò est extra rem
48 sunt, ut finis & efficiens; & secundo Post. demonstrationem simpliciter per formam, & finem pro ficisci posse, testatur. Quare cum huius demonstrationis medium, quod quid est, sit, finis igitur ad quod

A quod quid est attinebit. Demum cum in definitione naturalis substantiæ interdum causæ extra
rem ingrediantur; definitiones igitur illæ ex additione essent; quoniam causæ extra rem, extra rei
substantiam sunt: quare ex his satis apertum habetur, causas extra rem, ad rerum, quod quid est,
spectare.

Propria opinio. Cap. 6.

QVibus declaratis superest, ut quid ipsi sentimus in medium afferamus. Rerum itaq; essen-
tiæ, ex illis causis constituuntur, ex quibus in esse pendent, idcirco si aliquæ sunt, quæ qua-
tuor causas habent, quemadmodum quæ ortum & interitum patiuntur, completa earum
substantia ex his omnibus pendet. Sin uero res sunt, quæ duas, uel tres habent causas, talium quo-
que natura ex his constabit. Et ut aperta nostra reddatur oratio, suscipiendum erit, quod quid
est bifariam spectari, & quatenus quod quid est: nempe quo ad ea, quæ quod quid est competũt:
Altero uerò modo, ut rerum definitarum, essentia nuncupatur, utpote, ut rerum naturalium, aut
mathematicarum. Si itaq; primo modo spectetur, non nisi forma erit, quòd ex eo constare po-
test; nam quod quid est, rei natura, & substantia est, sed rei natura id est, quo res est, id quod est;
B hæc uerò forma est, essentia igitur absolute considerata forma est. ad idem, ut Auer. testimonio
utamur, mathematicæ non nisi causam formalem considerant, quæ tamen quod quid est, habent,
quare eis quod quid est, tantum forma est. Deinde separatis substantijs quod quid est competit,
quod non nisi forma est, quamuis in eis idem sit esse, & essentia, quare si rei natura absolute consi-
derata, aliam causam, quam formam clauderet, fieret ut neq; rebus mathematicis neque obiun-
ctis mentibus quod quid est conueniret, fit igitur ut essentia quatenus essentia est, non nisi forma
sit, & idcirco Aris. formam per quod quid est definit, non quoniam forma tantum quod quid
est sit: Interdum enim cum forma aliæ cócurrunt causæ. sed quoniam quod quid est, ut in se con-
sideratur, non nisi forma est: inde fit, quòd cum aliæ causæ essentiæ partes efficiuntur, forma etiã
claudatur, nunquam enim perfectum quod quid est sine forma habetur. altera quidditatis conside
ratio, est, ut rebus quibusdam coniuncta; ita eas causas claudit, ex quibus res in esse dependet,
quoniam quod quid est, principium est, quo res est; quare cum interdum ab una causa esse rei pẽ-
deat, puta à forma, ergo eius quidditas tantum forma est, quemadmodum separatarum mentiũ
esse, cum sit suum quod quid est, illud forma est. in meth. etiam, uti placet Auer. essentia non nisi
forma est, quoniam cæteris carent causis, sin autem res sunt, quæ quatuor causis pendent, omnes
C ad earum quod quid est pertinent, nam ut res se habent, ut sint; ita ad quod quid, & definitionẽ:
quod satis apertè confirmat Aris. secundo Post. quando quod quid est, dupplex esse testatur, alte-
rum quod habet causam, alterum uero quod causa caret. quem locum exponens Auer. inquit, 42
quod quid est, quod causam habet, quod etiam demonstrationis conclusio ab Arist. nuncupatur,
illud est, quod per materiam, & formam procedit. Quod uerò causa uacat, & principium demon-
strationis est, finem, & efficientem claudit, & proinde Auer. intendit, inquit, demonstrationes sim
plices, interdum per formam, & finem fluere, & idem Auer. eo quæsito, quod de demonstratione
inscribitur positione, a definitione differente, perfectas quidditates rerum habentium quatuor
causas, ex illis quatuor constare, asseuerat. Et Arist. primo phys. inquit, tunc perfectæ res sciri, cũ
causas omnes earum cognoscimus, cùm primas tùm ultimas. sed per quod quid est perfectæ res
cognoscuntur, uti 7. huius constat: ergo perfectum quod quid est, omnes claudit causas; sed du- 1.
bia hæc esse uidentur, si partes quidditatis, rei partes sunt, causæ uerò extra rem, rei partes non 4
sunt: non ergo ad rei quod quid est attinere uidentur. Deinde quod quid est rei natura, atq; sub-
stantia est, quæ ab eo cuius est, non separatur, quemadmodum 7. huius Arist. monet. causæ uerò
extremæ à re separatæ sunt; non ergo ad quod quid est, spectabunt. Demum cum causæ tam intra
D rem, quàm extra rem; aliæ propinquæ, aliæ uerò longinquę sint, inquiritur, si omnes ad quod quid
est pertineant. Sed priora dubia bifariam solui possunt, & prima solutio est, quod causæ externæ,
quamuis ad quod quid est pertineant eorum, quorum sunt; non tamen eo modo quo causæ intra
rem. Hæ namq; uerè ad essentiam spectant, quoniam partes quidditatis sunt, partes enim rei in-
existentes sunt, ergo ad quod quid est, quemadmodum ex regula Aris. 7. huius constat, ut se ha- 14.15.
bet ut sit pars rei, ita quod quid est, quare cum rei partes materia, & forma sint, igitur quod quid
est partes, idcirco ad quod quid est pertinent, quoniam rei partes sunt, causæ uero extra rem, ad
quod est pertinere dicuntur, non quoniam huius quidditatis partes sunt, sed quoniam causæ hu
ius essentiæ, ut materiæ, & formæ, nisi enim finis agens moueret, ut agat, numquam materia perfe
ctum esse susciperet, neq; corpus euaderet: materia enim & si actu corpus non sit, potentia tamen
est ut cum formam suscipit, corpus efficiatur, ut secundo de ortu Grammaticus testatur. Rur-
sus forma cum ab agente de potentia ad actum producitur actu est; quare dicuntur quod quid
est, quoniam causæ eius, ut materiæ, & formæ, quæ sunt quod quid est, sicut materia, & forma, en-
tia, & substantia dicuntur, quoniam entis, & substantiæ causæ, ita extra rem causę, ad quod quid est

pertinent,quoniam causæ quidditatis,ueluti etiam Auer.inquit,substantiam pertinere,ad acciden B
tium naturam,quoniam causa eius,ita materia ad quod quid est formæ,& uice uersa spectat;quo-
niam altera,cum alterius causa sit,etiam quidditatis causa est. Altera solutio, quæ ex Arist. secundo
Post.satis apertè colligitur,quod quid est bipartitur,alterum quod causam habet, ut quod ex ma-
teria,& forma fluit,& hoc neque loco,neq; subiecto,neq; itidem ratione separatur, uti Arist.do-
cuit aduersus Plat.7.meth. alterum uerò quod causa caret, ut id quod ex causis extra rem cōstat,
& hoc separatum est,ab eo cuius est,perfectum tamen, ex utroque constat, ut satis antea ex Auer.
demonstratum est. Postremum quidam soluunt & inquiunt,causas longinquas, siue intra,siue ex-
tra rem sint,ad quod qnid est minime pertinere,sed solum, quæ propinquæ sunt , quandoqnidem
huiusmodi causæ perfectam non aggenerant scientiam. Sed hi In apertissimo errore sunt. nem-
pe si illæ causæ ad quod quid est rei spectant,à quibus res in esse dependent, cum à longinquis cau
sis esse rei pendeat,licet magis à propinquis,quoniam illæ non solum huius rei, sed etiam aliarum
causæ sunt istæ uero definitæ rei,ergo eius quod quid ab illis quoq; pendet. demum Arist. primo
phys.inquit,res exactę sciri,cum omnes causas earum scimus, cùm longinquas,tum proprias,qua-
re,cnm per quod quid est,scitur,perfecte scitur;ergo cum quod quid est scitur , tunc perfecte om
nes causas scimus,secus igitur dubitatio soluenda erit,quod omnes causæ tam longinquæ , quàm
propriæ ad quod quid est rei pertinent,atq; ad definitionem,uerum illæ definitiones,quæ ex com
munibus,& longinquis causis constant,uariæ, & dialecticæ sunt, quemadmodum Arist. primo de
anima monet. perfectæ uero,quæ ex proprijs , perfectissimæ,quæ ex utrisq; , quandoquidem ex
omnibus his causis esse rei pendet.ex his itaq; planum euasit,quæ causæ ad quod quid est pertinēt.

Quas causas definitio declarat. *Cap. 7*

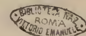
EX quibus alterum manifestum fit,quas uidelicet causas definitio explicat,nēpe si nt ad qnod
quid est res se habet,ita ad definitionem,ergo quæ causæ,ad quod quid est pertinent,huius-
modi quoq; ad definitionem,cum definitio non nisi quod quid est manifestet , ergo, quem-
admodum quod quid est,bifariam spectari potest,& in se,& ut est diuersis rebus coniunctum. A
pari definitio bifariam consideranda uenit,& ut definitio est, puta quo ad ea prædicata, quæ ei ut
definitio est, conueniunt , quomodo quod quid,non nisi forma est,manifestat,alioquin,si omniū
causarum esset declaratiua,omnes igitur res, cum definitione non uacent , habent omnes causas.
Altera definitionis consideratio est,ut rebus diuersis applicatur , quomodo ex his rebus pendet, G
ex quibus,cuius definitio quæritur , dependet.uerum, quoniam nonnullæ res , ex quatuor causis
pendent,earum igitur definitiones completæ,ex omnibus illis constant , sed ea se offert dubitatio
diluenda,si definitio ex genere,& differentia constat, & genus materiam refert , differentia uero
formam,ergo definitio,ut definitio,non solum formam declarat,sed etiam materiam. Verum di-
luitur dubitatio,quia definitio,uox est unius ad unum,uel ab uno,& eius species non eadem ratio
ne dicuntur definitiones,itaque prima definitionis species ea est, quæ cum ex genere uero & diffe
rentia constet,materiam,& formam refert. At definitiones non ueræ, & quæ quoquo modo defi-
nitiones uocantur,non est necesse, ut uerum genus referatur . sed genus includunt,quod aliquam
generis figuram gerit. Definitiones uero omnes , cùm perfectæ,tum imperfectæ , quod quid est,
quod forma est declarant,atque id cunctis definitionibus commune est. Ex his uaria Auer.loca,
quæ pugnare uidentur,conciliantur , nempe interdum , solam formam ad definitionem,& quod
quid est pertinere,testatur,uti nō semel 7.meth.apud ipsum legere est,alibi uero, ut in quæs. log.
quæs.de def.à demonstratione solo situ differente,asserit,demonstrationes, & definitiones perfe
42 ctas omnes,includere causas.& secundo Post.cum ea Arist.uerba interpretatur , quod est , quod
quid est,quod causam habet,& quod causa uacat,inquit,illud causam habere , quod ex materia,& H
forma cōstat,quod causa uacat,ex efficiente,& fine,sicut ex Arist.exemplis ostendit. accipit enim
æclipsis definitionem,quæ ex materia & forma constat,uti æclipsis , est priuatio luminis in Luna,
priuatio luminis forma est,Luna uero subiectum. Altera quæ ex agente fluit,est,quod sit terræ in-
terpositio,est enim interpositio effectrix causa,priuationis luminis. idem exemplo tonitrui mani
festum facit,tonitruum,est,sonus factus in nubibus,sonus forma,nubis materia . Altera est,extin-
ctio ignis in nubibus,& hæc ex agente fluit. sunt & alia loca,quorum in commenta. Anal.memini
mus.ex his,quæ à uobis explicata sunt,conciliantur, nempe definitio cum in se spectatur , solum
formam declarat,atq; ita definitionem Auer.considerat quando dicit , formam definitionem in-
gredi . At cum ut uarijs est rebus applicata consideratur , ex illis causis fluit ex quibus res in esse
pendent.& quoniam non nullæ res sunt, quæ ex quatuor causis dependent earum completa defi-
nitio ex his omnibus conflatur,deq; huiusmodi rerum definitionibus Auer.loquens,inquit,defi-
nitiones perfectas esse,quæ omnes causas includunt,fit etiam ex his , & aliud apertum,definitio-
nem uidelicet per se,speciebus carere,sunt enim eius ex accidenti species , scilicet ut est rebus ap-
plicata.

A plicata,nam definitio,ut definitio,non niſi ex forma fluit, eius igitur ratione, nullam uarietatem
definitio ſortitur,quare definitionis diſtributio, eſt à definitione petenda ut rebus eſt coniuncta,
& ita ſi definitio rerum eſt quæ quatuor cauſas habent,ea quæ ex materia,& forma conſtat demon
ſtrationis concluſio nominatur.nam & hanc contingit eſſe ignotam,atque cauſam priorem habe
re,quę demonſtrari poteſt,quare cum duo hæc neceſſaria ſunt,ut aliquid demonſtretur,definitio
igitur,quæ ex materia formaq; conſtat,demonſtratur. uerum per cauſas extra rem demõſtratur,
ueluti per agentem,& finem:ſunt enim hæ cauſæ,ut materiæ,& formæ, atque rei cauſæ, unde defi
nitio quæ principium demonſtrationis eſt ex agente,& fine conflata eſt; hæc enim quoniam me-
dio,& cauſa uacat, qua monſtrari poteſt, atque nota eſt,iure demonſtrationis principium nuncu
patur: atqui duobus modis contingit cauſam,& medium non habere, aut quod eius ſimpliciter
medium nullum ſit aut medio caret in ea arte,inqua ut principium demonſtrationis accipitur,li-
cet in ſuprema arte medium habeat,utraq; tamẽ definitio artifici perſpicua eſt, & altera,cuius me
dium nullum eſt, hæc enim ex ſe nota & manifeſta,altera ſupponitur & ſubijcitur, ut Auer.pri-
mo & ſecundo Poſt.non ſemel docuit.Ex his,quæ definitio demonſtratio eſt,ſolo partium ordi-
ne differens manifeſtum fit,quoniam ea eſt,quæ omnes cauſas declarat, quæ perfectiſsima eſt, &
B demonſtratio quæ per omnes cauſas fluit,eſt perfecta demonſtratio, ut ipſemet Auer. teſtatur,
in quæſ.log. quæſ. 8. cuius hæc ſunt uerba,Demonſtrationes ex quibus edueuntur definitiones,
quas ipſe uocat demonſtrationes poſitione differentes ſunt demonſtrationes, quibus contingit
quòd ipſarum termini medij ſint cauſæ quæ ſunt extra ipſam rem, & in re quæ ſunt ipſum agens,
& ipſe finis,& materia,& forma. Nam hæc cauſæ ſunt ex quibus conſtituuntur quidditates rerũ,
Auer.etiam ſecundo.Poſt.teſtatur definitionem,quæ demonſtratur ex materia, & forma conſta-
re,ſed definitio,quæ demonſtratur concluſio demonſtrationis eſt: ergo definitio demonſtratio-
nis concluſio ex materia,& forma conſtat,quæ uerò demonſtrat,inquit ex agente,& fine eſſe con
ſtitutam.Sed quæ demonſtrat principium eſt demonſtrationis, ergo definitio quæ eſt demonſtra
tionis principium,ex agente,& fine fluit.idem Auer. eodem cap. ſæpius teſtatur, quod ex Ariſt.
haberi poteſt ſecundo Poſt. ubi quod quid eſt in duas diuidit partes alterum quod cauſa caret, &
hoc principium demonſtrationis eſt,alterum quod cauſam habet,& demonſtrari poteſt, quod &
demonſtrationis concluſio nuncupatur; quod uerò utrumq; aggregat ea definitione explicatur,
quæ ſolo ſitu à demonſt.diſcrepat.Idem Ariſt.exemp.quibus rem hanc explanat, declaratur. De
tonitruo ea demonſtratur definitio,ſonus factus in nubibus,quæ ex materia, & forma conſtat per
eam quæ agentem claudit ut per ignis extinctionem:definitio igitur quæ principium demonſtra-
C tionis eſt ex agente cauſa fluit,quæ uero demonſtrationis concluſio nuncupatur ex materia & for
ma.Idem exemplo eclipſis liquet,cui duæ aſcribuntur definitiones altera,quæ materiam,& formã
exponit,quòd ſit luminis priuatio in Luna, altera agẽtem cauſam manifeſtat,quæ eſt terræ inter-
poſitio inter Solem,& Lunam;conſtat itaq; quæ ſit definitio quæ eſt demonſtrationis principiũ,
& quæ eius concluſio,atq; quæ eſt demonſtratio ſolo ſitu differens.

Quales ſingulis ſubſtantiæ ſpeciebus conueniant natura & definitiones. Cap. 8.

QVæ cum explicata ſint,tempus eſt,ut unde digreſſa eſt,redeat oratio. Rerum itaq; eſſen-
tiæ,atq; definitiones,ut rebus coniunctæ ſunt,ex his omnibus conflantur cauſis,ex quibus
res in eſſe dependent;ſubſtantiæ itaq; compoſitæ natura,atq; ratio, ex his igitur conſtabit
cauſis,ex quibus dependet,uerum quoniam huiuſmodi ſubſtantia altera caduca,& ortui, ac interi
tui ſubiecta eſt,altera uero ſempiterna,ut cęleſtia ſunt,utriq; igitur quod quid eſt, eas claudit cau-
ſas,ex quibus utraq; conſtat: caduca ſubſtantia quatuor habet cauſas,utpote materiam,formam,
D agentem,& finem,ſiue ſpectetur ut naturalis eſt,ſiue ut exiſtit, quare eius completum quod quid
eſt,pariter & ipſius exacta definitio,ex his omnibus conſtabit,neq; tamen putandum eſt, cuiuſq;
ſubſtantiæ caducæ eſſe,ueram definitionem;quoniam ſimplicium corporum exactæ definitiones
non ſunt,quandoquidem definitio exacta,cum ex uero genere,ueraq; differentia conſtet: uero ge
nere ſimplicia uacant,quoniam uerum genus,materiam compoſitam refert, hoc eſt materiam ha
bentem formam uniuerſalem,quare cum huiuſmodi materia uacent, ueræ igitur non definiũtur,
quare ſolius ſubſtantiæ,quæ compoſita eſt,uera eſt definitio,neq; cuiuſq;, ſed quæ ſpecies eſt, ut
Ariſ.7.meth.docet,aſſerens,ea quæ non ſunt,ſpecies ſub genere,non habere definitionem, & eo- 13
dem libro monet,uniuerſalis,& ſpeciei eſſe definitionem, quibus etiam apertum fit, ſubſtantiam 37
ſempiternam,ſiue fuerit ſimplex nullam compoſitionem includens,ſiue corporea,non uerè defini
ri; nempe ſi ea definiuntur,quæ ſunt ſpecies ſub genere, cum nulla ſubſtantia ſempiterna ſub ge-
nere ſit,quemadmodum Auer.in expoſ.Porph.docet;quoniam ait, genus generaliſsimum in præ
dicamento ſubſtantiæ eſſe ſubſtantiam ſenſibilem ſenſu, tactus:cæleſtia.n. & abiunctę mentes ſen
ſu,tactus minime ſentiri poſſunt;ergo in genere non ſunt. Demum ſi genus refert materiam com

 poſitam,

poſitam, cum hæc in ſubſtantijs illis, non includatur, igitur neq; ſub genere ſunt, quare neque ueras definitiones habent. E

An genus referat materiam, uaria opinio. *Cap.* 9.

ATqui, ut res ab ouo intelligatur, neque ullus poſt hac relinquatur dubitandi locus, inquirendum erit, an genus à materia, uel potius a forma ſumatur. Qua in re, neque conſentientes peripatetici ſunt, nonnulli enim genus, materiam referre aſſeruere, quod ex
5 his confirmant. Partes definitionis, quemadmodum Auer. primo de anima docet, ex partibus, quæ ſunt in re, accipiuntur; genus uerò potentiam indicat: ergo à potentia, quæ in re eſt accipitur. Hæc uerò materia eſt, à materia igitur genus accipitur, differentia uerò ob actu, qua
23.25 in re eſt, qui forma eſt. Hoc idem Ariſt. confirmant, qui 7. huius, inquit, genus materiam referre, & 10. eiuſdem operis ait, quæ genere, conueniunt, in materia etiam conuenire. Auer.
49 etiam 2. cæli, Auicennam arguens qui orbes ſpecie differre, & in genere communicare aſſeruit, ita argumentatur, ſi orbes ſpecie differrent, & genere conuenirent, eſſent ex materia & forma compoſiti. quoniam quæ in materia conueniunt, in genere etiam conueniunt. ſunt & aliæ authoritates, uerum quoniam eodem tramite diſſolnuntur, ſat eſt, has in medium afferre: quare F opinio horum eſt, quod genus materiam referat, atque à materia ſumatur. Sed aduerſus hos inſtat Alex. 2. quæſt. nat. cap. ultimo, & prima eius ratio, ita ordiri poteſt, pro cuius intellectu notandum, quod materia bifariam capi poteſt, & ut eſt tota ſimul, quo pacto communis dicitur, quoniam omnes formas materiales in ſe habet; poteſt rurſus capi materia, prout diuerſas habet portiones, quomodo quæque materiæ portio communis dicitur, quia omnium formarũ contrariarum eſt ſuſceptiua: ſed genus nullo horum modorum commune dicitur, non igitur materia, genus namque commune eſt, ſecundum prædicationem ſuis ſpeciebus, de quibus in quid, in recto prædicatur. Item ſingulare animalis, ut animal, quod eſt in Socrate in alio reperiri nequit. Quare neque materia tota ſimul accepta, neque portio materiæ, genus eſt. 2. materia in re eſt, atque principium eſt eorum, quæ fiunt, genus aũt eſt ſolum nomen, atque eſſe habet per opus intellectus. Quare nõ eſt genus materia. 3. materia una numero permanẽs incorruptibilis eſt genus autem æternum eſt ſcd'm ſpeciem, item per ſucceſſionem continuã eorum quę fiunt. 4. materia eſt altera pars compoſitæ ſubſtantiæ, quæ in compoſiti corruptione ſeparatur, & permanet, atque aliam formam ſuſcipit, genus autem, non tantum in habentibus materiam ſenſibilem reperitur, ſed in his quæ hac caret; ut in mathematicis. 5. genus quod in naturali ſubſtantia reperitur, refert aggregatum; ex forma & materia, ut animal, quod genus eſt hominis non materiam tantum dicit, ſed aggregatum ex materia, & animã ſenſitiua. Materia autem, compoſitum quoddam non eſt, non igitur genus, & proinde fit, quod cum res corrumpitur, non ſeparatur, & permanet genus uti materia, unde animal, quod eſt in Socrate, cum corrumpitur, Socrates non permanet ſed corrumpitur, ſed materia, quæ eſt in eo manet, unde ſi omnia ſingularia animalia tollantur, non remanet animal: materia autem ſemper permanet. ſunt & rationes aliæ, quæ, quoniam intelligi nequeunt niſi Alex. opinio explicetur, proinde uſque ad G
14 illud tempus differatur. Ad idem eſt Auer. 12. huius, ubi dat differentiam inter materiam, & genus, aſſeritque materiam dicere puram potentiam, genus autem dicit potentiam mediam inter actum ſimpliciter, & potentiam ſimpliciter. Quare ex his uidetur, quod genus non ſumi-
28 tur à materia, ſed à forma uniuerſali, unde 2. phyſi. ait, genus dicere formã uniuerſalem, differentiam uerò formã particularem, quod ratione oſtendi poteſt. nam genus, eſt pars definitionis, materia autem non eſt pars definitionis, ut ex Auer. ſupponunt, non igitur eſt genus. Sed decipiuntur huius opinionis fautores, rationi enim & Ariſt. Alex. atque Auer. aduerſantur H rationi, nam genus ſumitur à potentia, quæ eſt in re, hæc modo materia eſt, igitur à materia.
25 Ad huc planè philoſophus in littera, & decimo huius aſſerit genus referre materiam. Alex. etiã citato capite, ait, genus referre non materiam puram, neque formam abſque materia, ſed formam cum materia, unde genus dicit aggregatum ex materia, & forma uniuerſali. Idem Auer. 2.
14 Epith. met. idem 12. huius, cum ait, genus dicere potentiam mediam inter actum, & potentiam puram, ſi modo tantum referret formam uniuerſalem, non potentiam, ſed actum diceret.
49 & 2. cæli ait quæcunque genere conueniunt, materia conuenire. Eſt, & 3. opinio quæ Alex. Auer. atque noſtra eſt. Quod genus non refert abſolute materiam, neque formam uniuerſalem, ſed utrunque refert, formam uidelicet in materia. ſed ut eluceat opinio, ſunt quamplura explicanda, primum quod definitio eſt opus intellectus, quare et partes definitionis, ut genus, & differentia, quæ à latinis, ſecundo intellecta nuncupantur, hæc autem, non ſunt quod quid eſt neque partes quod quid eſt, nam ut antea oſtendimus, quod quid eſt, eſt, natura, & rei ſubſtantia, quæ in re eſſe habet, genus, & differentia, cum in re eſſe non habeant, ſed intel-

lectum

A lectum, non igitur quod quid est, aut pars eius, sed referunt atque repræsenāt partes quod quid est. Ex his id colligitur, quòd genus non est materia, neque forma; quoniam hæc in re sunt, cum sint partes substantiæ compositæ, sed, referunt, atquæ explicant partes quod quid est, uti definitio explicat totum quod quid est, ita & partes eius referunt, partes naturæ rei, quare genus, & differentia, non sunt rei natura, atque substantia sed referunt, ac explicant rei naturam, atque substantiam. ex his aliud patet, quod genus cum commune sit, est secundum prædicationem commune, quoniam de pluribus prædicari, est opus intellectus. Accipiendum secundo, quod ea, quæ definiūtur, ut antea patuit, & infra magis patebit, ea sunt, quæ ex materia, & forma constant; neque quæ ex omni materia uti prima tantum, & forma, sed quæ ex materia habente formam uniuersalem. Quare ea definiuntur, quæ materiam habent, habentem formam communem præter formam particularem uti homo definitur, quoniam constat ex materia habente formam communem, & ex propria forma uti cum dicimus homo est animal rationale, animal genus hominis aggregatum dicit ex materia, & forma communi, ut ex corpore organico, & anima sensitiua, ut Alex. author est eodem Cap. quod ratione confirmari potest. Nam si definiuntur quæ materiam tantum, & formā habent; ergo generis generalissimi de prædicamento B substantiæ esset definitio. consequentia probatur uno ex Auer. sumpto cap. de specie, & 6. disputatione, & 12. huius, quòd genus generalissimum est corpus sensile sensu tactus. Hoc modo nulli dubium quod ex materia, & forma constat. quare definiretur. Ex his quæsiti solutio 25 perspicua fit quòd genera non sunt materia neque forma uniuersalis, non enim sunt materia, ut antea patuit ex Alex. licet materiæ, & generi quædam communia sint, siquidem genus pluribus est commune, atque prius natura est his quorum est genus ita & materia pluribus comunis, ut omnibus generabilibus, & corruptibilibus atque his natura prior, adhuc uti adueniente forma materia distinguitur, atque compositum facit, ita differentia adueniente generi, distinguitur, & definitur genus, atque ipsum determinatum constituit: licet autem conueniant, idem tamen non sunt, sed longe differunt, quoniam materia est communis, quoniam omnes formas potest recipere materiales; sed genus dicitur commune, quoniam de speciebus, quarum est genus prædicatur, adhuc materia est aliquid in re existens præter opus intellectus, est etiam pars compositæ substantiæ; genus autem per intellectum esse habet, neque pars compositæ substantiæ est. materia etiam est numero æterna, sed genus nequaquam, sed specie atque continua indiuiduorum successione, materia etiam substantia composita corrupta permanet, at genus, quod C in alicuius speciei indiuiduo est, cum indiuiduum corrumpitur, interit ut animal, quod est in Socrate, non igitur est materia, neque forma uniuersalis; nam forma actus est genus potentiam refert, & ideo genus ut Auer. eodem lib. testatur est in potentia in definito & licet genera, neq; materia, & forma sint, repræsentant tamen materiam non omnem, sed eam quæ formam communem habet, quare genus refert materiam habentem formam. forma enim illa communis materiæ adueniens facit, ut sit respectu rei generandæ proxima materia, ut Ioannes Gram. primo phys. aperuit, ut anima sensitiua adueniens corpori habenti animā uegetalem facit ipsum esse materiam proximam hominis. ex his id apparet quod Auer. 12. huius dicit, & 2. lib. Epith. meth. 14 quòd ea materia quam genus refert media quodamodo est, inter potentiā & actū: nam quatenus formam habet, omnes formæ potestate non est quemadmodum materia prima. Verum quoniam ad ulteriorem perfectionem in potentia adhuc dicitur, quare media est, genus itaque hanc refert materiam, quæ in re definita in potentia media dicitur. ex his etiam id elucescit, cuius sepius Arist. & Auer. meminit; genera materias referre nempe materias quæ quoquo modo sunt in actu, atque ab his suscipiuntur. Aliud rursus patet, genus formam uniuersalem referre, sed non solum, sed quatenus est in materia, & quemadmodum Alex. refert genus repræsentat ex D utroque collectum. Manifestum etiam & aliud factum est, interdum contingere hæc genera materiam habentem formam referre, quare ea genera definiri possunt, habet enim unde genus & dr̄ia accipi possint; ueluti animal eius proxima materia corpus uiuens est, cui sentiens anima adueniens animal constituit, niuens enim corpus materia est habens formam, utpote animam uegetalem. Verum, quoniam in generibus in infinitum non proficiscitur, ad primum genus occurrimus, cuius materia non habet formam: quare ea definiri nequeunt: nam & si materiam habent, ea tamen uacant, à qua genus sumitur. Deinde aliud manifestum efficitur abiunctas mentes, cælestia corpora, quoniam hac uacant materia non definiri, recte igitur ab Auer. dictum est, ea solum definiri, quæ ortui subiecta sunt, & ex huiusmodi constant materia. quod ab eodem Auer. confirmari potest eodem libello ubi hæc habentur uerba, & huiusmodi esse quod habent genera, medium est inter formam quæ est in actu, & materiam primam, quæ non habet formam. & paucis interpositis, genera nihil aliud sunt, quàm repræsentatio uel exemplar materierum compositarum, quæ sunt partim actus, partim potentia: plane igitur patet genera ex materia composita suscipi. Cæterum hæc materia altera sensibilis est, quæ uere materia est; altera

intelligibilis, ut materia quæ in rebus mathematicis est, & quemadmodum in naturalibus à materia sensibili composita, genus sumitur, atque hanc refert, ita in mathematicis genus, materiam eam intelligibilem refert, quæ composita est, quemadmodum ex definitione circuli apparet, ubi figura ut genus capitur, quæ materiam refert compositam, uere tamen genus in naturalibus reperitur, quoniam materia sensibilis uere est materia. quæ cum ita explicata sint, superest nonnullas diluere dubitationes. E

Dubitationes diluuntur Cap. 10.

GEnus materiam compositam reffere ad eius exemplar esse docuimus. Iterum genus bipartitum est, alterum enim uniuocum, alterum analogum nuncupatur. iure quispiam quærere posset, an utcumque genus eiusmodi materiam referat. Deinde, si genus materiam refert compositã, ergo simplicia corpora, ut quatuor elemenra nocata, definitionibus uacarent: nempe talium corporum materia composita non est, quare ab eorum materia genus nullum suscipi potest. Nonnulli primam dubitationem soluentes, (quemadmodum Auer. 2. lib. Epith. Met.) asserunt, & recte solum genus uniuocum, materiæ compositæ esse exemplar, uere namque definitiones ex genere uniuoco constant, ueluti Auer. monet in logicis Epith. eo cap. quod de qualitate conficiendi definitiones, & demonstrationes inscriptum est, quod ratione confirmari potest. genus enim ab ea sumitur materia, quæ specierum communis est. quæ quoniam singulis speciebus communis est, ideo genus quod ab ea sumitur omnibus speciebus erit commune; atqui talium specierum materia non nisi composita esse ualet, quemadmodum posterius docebimus. quæ quoniam eadem ratione omnibus conuenit speciebus, igitur & genus ab ea sumptum singulis speciebus, eadem ratione cõe erit. Analoga uero genera definitiones exactas non ingrediuntur, quoniam analogum non nisi uox, & nomen est & naturam tertiam ab ea F
31 specierum seiunctam, non refert. Nempe ipsum aliud non est, nisi suæ species ordine quodam (quemadmodum 2. de anima Ioannes Gram. monet.) Huiusmodi igitur genera cum definitiones ingrediuntur, ueras definitiones non efficient, immo Ioan. Gram. analogas definitiones asserit esse, compendiosas atque breues specierum rationes. Secundam uero dubitationem uario pacto Peripatetici soluunt, qui enim formam corporis materiæ coæternam concedunt, elementa uere definiri aiunt, quandoquidem eorum genus à materia composita summi potest, ut pote à materia prima habente formam corporis. Corpus autem hoc quod ex materia prima & huiusmodi forma conflatum est, non definitur, quoniam eius materia formæ expers est, à qua genus sumi nequit. Sed horum solutio dubia est, cnm ambiguitas maxima fit inter peripateticos de forma corporis. Quidam uero, etsi corporis formam non concedant aiunt tamen, in elementis præter formas proprias quandam omnibus cõem formam inesse, quare elementa materiam habebunt compositam à qua iuxta hos, genus sumi potest, & horum ratio hæc est, Auer. monet genus generalissimum de genere substantiæ, corpus esse sensibile sensu tactus: ergo cum elementa corpora sint, quæ tactui subijciuntur, uerum igitur obtinebunt genus, quod materiã refert compositam, in elementorum enim materia, primum, forma suscepta est, per quam habent, ut sensu tactus sentiantur elementa, deinde forma peculiaris in eorum suscipitur materia, per quam eorum unumquodque in specie constituitur. Sed horum fundamentum de facili ruit. Nam id quo sensu tactus elementa sentiuntur, forma substantiæ non est, tangendi enim uis substantiam non percipit, sed solum accidentia, utpote corporis qualitates. Auer. uero ita intelligendus est, in genere substantiæ, ea corpora sunt constituta, quæ qualitates habent, quibus tactui subijciuntur, quod propter cælum dictum est, hoc enim & si sensu uisus apprehendatur, non tamen tangendi potẽtia, & iccirco in genere substantiæ non collocatur. Dubitatio igitur alio pacto uenit soluenda, quæ, ex his quæ retro docuimus, solui potest: monuimus enim quod ueluti quod quid est res habent, ita, & definitionem: atqui quod quid est ratio, eadem singulis rebus non est, quare neque definitio, ea enim uere quod quid est habent, quorum materia composita est, quare neque hæc ueras habebunt definitiones. itaque elementa, quoniam absolutum non habent quod quid est, quoniam materia carent composita, neque igitur exactas habebunt definitiones. G H

Qualis sit formæ, atque materiæ ratio. Cap. 11.

QVales itaque compositæ substantiæ definitiones, & naturæ existant, retro expositum est, at nunc qualis formæ, materiæq; ratio tradenda sit, inquirendum erit. Et initium disputationis ex his erit, quæ retro à nobis explicata fuere. Docuimus enim definitionem spectari posse; ut uarijs, diuersisq; rebus coniuncta est, atque ratio hæc, eas explicabit causas,

A quibus res eſt, id quod eſt. Quare ſi forma definitione eſt declaranda, cum altera materiæ ſordibus coniuncta ſit, altera uero ab illis ſeiuncta, hæc ita definienda erit, ut in eius ratione materia non appareat, nec ut pars eius, neque itidem, ut uehiculum quod quid eſt deferens. quãdoquidem à materia nullo modo pendet. & cum hæc ſe ipſa ſit, id quod eſt, inde fit quod diffiniri nequit, definitione, quæ cauſas priores manifeſtat, ſed potius definitione manifeſtatur, quæ ex poſterioribus eſt, conſtituta. Nempe per aliqua prædicata huius formæ natura, explicatur, quemadmodum ab Ariſt. 12. huius, & 8. de phyſ. auditu, unuſquiſque perdiſcere poteſt, & id circo non imperite latinorum quidam aſſeruere, potius nos ſcire quid non ſit, quam quid ſit, talis enim formæ natura, ut in ſe conſiſtit, non currit curſu ſcientiarum ſpeculatiuarum, quemadmodum Auer. 3. de anima monet, hæc enim cognitio hominis fœlicis eſt. Ea etenim perceptio, quæ ex ſcientijs ſpeculatiuis comparatur talium entium naturas exacte non exponit. Cũ 36
uero mens noſtra erit, ſic ſingula facta, utpote quando ſe ipſam intelligere diuinarum mentium quidditates, ut in ſe conſiſtunt cognoſcere, in qua contemplatione beatur. Altera uero forma materiæ ſordibus prorſus immerſa eſt, quæ definiri nequit, niſi in eius ratione materia appareat, quoniam ineſſe à materia pendet, ſunt enim ſibi mutuo cauſæ: materia namque à forma perfectionem, & complementum ſuſcipit, quæ formam deinceps ſubſtentat. quare ſi ut res

B ſe habet ad eſſe, ita ad rationes, igitur ſine materia forma hæc non definitur, & quamuis ad formæ rationem pertineat, non ita tamen, ad eius ſpectat definitionem, quemadmodum quando materia in ſubſtantiæ compoſitæ ratione apparet. Cum enim ipſius pars ſit etiam quidditatis pars efficitur, at cum ad formã confertur, quoniam ipſius pars non eſt, neque ſuæ naturæ pars efficietur. Dicitur tamen ad quod quid eſt formæ pertinere, non quoniam pars eius ſit, ſed quia formæ cauſa eſt, atque formam deferens. Neque mirandum eſt idcirco materiam ad formæ naturas pertinere, quoniam formam ſubſtentat, quoniam quidditas ſingulis rebus eadem ratione non conuenit. Nam ſi ut res ſe habet ut ſit, ita quod quid eſt, huiuſmodi forma in alio exiſtit, ut in materia, ſuam ergo quidditatem à materia dependentem habet, quod Auer. docuit 7. diui. 40
anims quia eſt exiſtens in alio, non habet perfectam diffinitionem. idem 8. eiuſdem operis con- 9
firmat aſſerens compoſitorum ueras eſſe definitiones. & 2. de phyſ. aud. formæ in materia exi- 19
ſtentes, abſque materia definiri nequeunt, quare cum huiuſmodi formæ ueris careant definitionibus, materia & ſi ad quod quid eſt formæ pertinere dicatur, non ita tamen, quod ſit ſuæ naturæ pars, ſed quoniam cauſa eſt, formam ſubſtentans. Verum res clarior fiet, quando de ac-

C cidentis natura diſputabimus, & ex dictis tamen id conſtat, quòd materia non idcirco ad formæ naturam pertinet, quoniam eius pars eſt. Verum ex addictione huiuſmodi definitio non eſt, quandoquidem illæ definitiones ex addictione uere nuncupantur, in quibus aliquid apparet, quod extra rei naturam exiſtit, ita quòd neque rei, neque ipſius naturæ pars eſt, atque extra genus, materia uero quamuis formæ pars non exiſtat, extra genus non eſt, in eodem enim genere materia, & forma continentur.

Dubitationes ſoluuntur. Cap. 12.

SEd ex his complures dubitationes ortum trahunt, quarũ prima eſt quæ definitionem ingrediuntur, uniuerſalia ſunt, ut primo & 2. Poſt. Ariſt. monet; materia uero formæ definitionem ingrediens, non uniuerſalis ſed ſingularis, non recte ergo in formæ definitionem apparet. Eſt, & altera dubitatio, ſi quid uere definitur compoſitum eſt, quod ſingulare eſt, igitur ſingularium erit definitio. Deinceps ſi materis ad quod quid eſt compoſita pertinet, non recte ergo ab Ariſt. dictum eſt, quod in conceptis cũ materia idem non eſt quod quid eſt, cum eo

D cuius eſt, demum Auer. auctoritas ſolutionem quærit, qui docet, ſi homo pro forma capiatur, idem erit quod quid eſt, cum eo cuius eſt, ſed ſi pro aggregato ex materia, & forma ſumatur, nequaquam, quare negat materiam eſſe quidditatis partem. Sed horum dubium primum, ex Ariſt. 7. diuin. dilui poteſt, qui docet materiam, quæ tam compoſiti quàm formæ rationes ingreditur eam eſſe, quæ uniuerſalis eſt, atque ſpeciei pars, quæ uero ſingularis eſt, & ſignata materia nuncupatur, extra definitionẽ, & quod quid eſt ſemper eſt, hæc namque accidentia includit, quæ extra rei ſubſtantiam ſunt. Quod per Ariſt. oſtendi poteſt, qui eodem libro dubium ſoluens, an omnes partes definitionem ingrediantur, inquit, ſi definiatur forma, in eius ratione 34
non niſi partes, quæ ſecundum formam ſunt accipiũtur, ſi uero quod definitione explicatur, compoſitum fuerit, ipſius rationem, cum partes quæ forma ſunt, tum quæ materia ingrediuntur, uti exemplo concauitatis oſtendit, quæ cum forma ſit, in eius ratione, ut pars ſubſtantiæ non cadit caro, ſed tantum ipſius eſt ſubiectum. Simum uero quod ex concauitate, & naſo conſtat, naſus in ipſius definitione apparens ſimi naturæ pars efficitur, & proinde regulam largiens philoſophus, monet, quòd ueluti materia ſe habet ut ſit pars, ita ad quod quid eſt, quare cũ formæ

pars non ſit, neque igitur ſuæ ſubſtantiæ pars erit, ſed cum ſimul ſumpti pars ſit, ita ſuæ naturæ E
40 pars efficietur, quemadmodum Auer. ibi monet. Secundum dubium ex eodem lib. per Ariſt.
diſſolui poteſt, qui concedit ſimul ſumpti eſſe definitionem, non tamen ut ſingulariter ſunt, ſed
ut uniuerſaliter concipitur, & ſpectatur. Neque tamen hi audiendi ſunt, qui aiunt, compoſitũ
eſſe ſingulare eſſe, & nullum uniuerſale. Nam uniuerſale, uti aiunt pro prima intentione, aliud
non eſt, niſi natura à proprietatibus indiuidualibus ſpoliata, ergo utramque naturam ita conſide-
rare poſſumus, ut uidelicet ſimul iuncta eſt, materia uero & forma ſimul iunctæ, compoſitũ ſunt,
ergo compoſitum pro mentis opus, uniuerſale fieri poteſt. Neque tamen obſtat, quod ex Auer.
obijciunt, formam uniuerſalem uniuerſalitatis fundamentum eſſe. Nempe principium, quo
res uniuerſalis fit, forma eſt, nam ſi à mente uniuerſale efficitur, mens uero, cuncta contempla-
tur ratione actus, ergo forma primo fit uniuerſalis, deinde ueluti per formam, materiam, mens
concipit, ſic ſecundo materiam uniuerſalem reddit, & ita compoſitum, quare compoſiti uniuer-
ſalis diffinitio erit. Ad tertium dubium dicimus nomine materiæ ſignatam materiam Ariſt. intel
ligere, quippe in conceptis cum materia ſignata, quod quid eſt, ſeparatur ab eo cuius eſt, hæc
enim materia accidentia claudit, quæ extra rei naturam ſunt, quare in his rebus, aliud eſt, quod
quid eſt, & aliud quod ipſum habet, quod quid eſt enim rei natura eſt, ueluti materia & forma ac- F
cidentibus ſecluſis, quod uero per quod quid eſt habet, indiuiduum eſt, ſignatã materiam clau-
dens, quæ merito accidentium, ſignatur. hæc uero à generante ante formæ aduentum producta
ſunt, quæ omnia ſimul in alio indiuiduo inueniri non poſſunt, quemadmodum Porf. monet.
ergo cum indiuiduum ultra naturam, accidentia etiam claudat, ob quæ natura fit ſingularis, id
circo fit, ut aliud ſit indiuiduum quod materiam ſignatam retinet, aliud ipſius natura. Eſt uero
natura materia ſpecifica, atque forma, uti hominis forma, & materia ſingularium hominum quid
ditas ſunt. quando uero Socrates gignitur hominis materia, Socratis accidentibus ſignatur
conſimiliter & eius forma, quando in hac ſignata materia ſuſcipitur, & idcirco recte ab Ariſt. di-
ctum eſt, in habentibus materiam, uidelicet ſignatam, quod quid eſt, ſeparari ab eo cuius eſt,
& proinde homo uniuerſalis non eſt niſi ſua humanitas, quæ ab eo neque ſubiecto, neque ratio-
ne diſtinguitur, errant igitur ſi qui materiam nullo modo ad quod quid eſt, pertinere aſſeue-
rant, quamuis enim ſignata materia, conſimiliter, & ſingularis forma, ad rei naturam non ſpe-
ctent; diuerſum tamen eſt, de materia ſpecifica iudicium. Quod uero ex Auer. obijciunt, ſol-
uimus, & ut in Auer. exemplo perſiſtamus, homo enim ex materia & forma conflatus eſt, ita per
hominis materiam, & eam, quæ ſignata eſt atque ſingularis, intelligere poſſumus, hæc enim G
cum certis & definitis accidentibus affecta ſit, quorum merito unius & non alterius indi-
uidui propria fiat, indiuiduationis cauſa eſt, nec non cauſa eſt quare res ſentiatur, & quod ſingu
lariter concipiatur, & hæc ad quod quid eſt non pertinet: quemadmodum ex latinis diuus Thom.
monuit. ſi uero per humanam materiam, non ſingularem intelligamus, ſed eam, quæ à ſingu-
laribus proprietatibus, ut ſine quantitate, & cæteris accidentibus mentis beneficio ſecluſa eſt,
ita ad quod quid eſt ſpectat. Quare homo materiam, & formam includens, utramque mate-
riam ſignificare poteſt, atque ita ſi cum materia ſignata concipitur, in eo aliud eſt quod quid
eſt ab eo cuius eſt, quod Ariſt. docuit 7. diuin. quando aſſerit in his, quæ ſunt per accidens, aliud
eſſe quod quid eſt, ab eo cuius eſt, ſi uero homo concipiatur non ut materiam ſingularem clau-
dit, ita quod quid eſt, in eo non ſeparatur ab eo cuius eſt, ſed ſolutio dubium habet, ſi homo pro
uniuerſali materia, atq; forma accipiatur in eo natura ab eo cuius eſt non ſeparatur? cur materiæ
non meminit. ſed diluitur hoc, & ſcire oportet, quemadmodum etiam Auer. primo de anima &
5. Alex. ſecundo diuin. teſtantur, ea quæ definiuntur ſingularia eſſe, nempe diffinitiones rerum ſunt
extra animam exiſtentium, quæ ſingulares ſunt, licet ut uniuerſaliter concipiantur, quare cum ſin
gularia materiam ſignatam claudant, ideo nomine materiæ, ſignatam materiam intelligit, & idcir H
co ſi res definienda, ita conſideretur, forma eſt, & non materia. uel formæ meminit, quoniã ipſa eſt
præcipua quidditatis pars. Aut fortaſſe per formam totius formam intelligit, quemadmodum La
tini monent. Eſt uero totius forma, rei ſubiecta, omnibus accidentibus ſecluſis, & ita nomine for-
mę, rei ſubſtãtiam Auer. intelligens, recte, inquit, ſi homo per forma uidelicet, totius capiatur, idẽ
erit in eo, qđ quid eſt, cũ eo cuius eſt, ſi uero pro aggregato ex materia ſignata, & forma totius,
quod quid eſt ab eo cuius eſt, ſeparatur, ita. n. ſola totius forma erit, quod quid eſt, quoniã ſignata
materia ad rei naturã nullo mõ ſpectare põt. Quare ut redeat oratio, formæ in materia exiſtẽtes ſi
ne materia definiri nequeunt. Nã & ſi forma rõne, à materia ſeparetur, alia. n. eſt eius ratio, & alia
materiæ, in formæ tamẽ rõne neceſſario materia capitur. Cæterũ quãuis per materiã, hæc facta diſ
finiatur, ipſius tamen ratio exacta non eſt, pendet enim ab agente, à quo de potentia ad actum per
ducitur, igitur agens in eius actione apparere oportet, quoniam ut res ſe habet ad eſſe, ita ad quod
quid & definitionem, deinceps quod gignitur alicuius gratia gignitur, idcirco finis in definitio
ne formæ ſuſcipiendus erit, ſed non ille, qui generationis finis eſt, quoniam hic non niſi forma eſt,

A quæ quatenus ortum terminat, finis nuncupatur. finis itaq; qui rei genitæ est, in formæ definitione cadit. Verum huiusmodi causæ ad formæ naturam non pertinent, quoniam partes formæ sunt, sed quoniam ipsius causæ, quemadmodum de materia retro docuimus. Quales igitur formarum in materia consistentium diffinitiones sint, satis elucet. At nunc quomodo materia diffinienda sit, inquirere oportet. Quod ex declaratis constare pôt, nempe ut res se habet. ut sit, ita ad quod quid, & definitionem, quare cum materia & à forma, & ab agēte, & deniq; à fine pendeat, sine his, etenim suum complementum, & perfectionem materia non sortitur, igitur cū his causis definienda erit. Dicuntur uero ad ipsius naturam pertinere, quoniam eius causæ sunt, & non ipsius partes, quemadmodum antea de forma docuimus. Demum ut singulis substantijs breuibus definiendi modum perstringamus, quemadmodum unaquæq; substantia ut sit, se habet, ita ad quod quid, & rationem, substantiæ igitur causæ ex quibus dependet, cognoscendæ sunt, ab his enim suam naturam, & definitionem sortitur. Et hæc de substantię natura, definitioneq; dicta sint. Ad accidentiū naturas explicandas, sermo conuertendus est.

De accidentis natura, prima opinio. *Cap.* 13.

B

QVa in re consueta philosophātium uia, progrediemur, nempe prius aliorum referemus sententias, demū Aristotelis opinio adijcienda erit. Sunt quidam, quemadmodum Scotus, & qui ipsum perditè sectantur, qui aiunt, accidentis naturam esse, subiecto inhærere, quorum sententia ut menifesta reddatur, erunt nōnulla explicanda. Et primum accidens, aiunt, bifariam spectari posse, & pro intentioni, & pro re, quæ intentioni subijcitur, pro intentione ens secundum intellectum esse affirmant, quo pacto de accidente sermo non habetur, pro re uero intentioni subiecta, accidens in nouem prædicamenta distribuitur; deq; hoc accidente disputatio futura est, & de eo quæritur an esse in subiecto, sit eius natura. Accipiunt secundo, inhærentiam accidentis subiecto unionem esse, ex his quid quærant constat: Nam quærunt si inhærētia hoc est unio accidentis ad subiectum sit accidentis natura, cæterum duas constituunt inhærentias, quarum altera actualis, altera uero, aptitudinalis ab eis nuncupatur. prima inhærentia est, quando actu subiecto existenti accidens est unitum; Igitur hæc inhærentia utrumq; esse, & accidens, & subiectum exquirit, quemadmodum albedo parieti actu inest, & paries, cui actu inest, etiam existit. Altera uero inhærentia, quæ aptitudinalis nuncupatur, quod actu accidens insit non oportet, potest tamen ex sui nam illi uniri, quare inhærentia hæc accidentis est aptitudo, secundum quam licet actu subiecto accidens non sit coniunctum, potest tamen illi copulari. Quibus ita constitutis, multa de quæsito affirmant, primum, inhærentiam aptitudinalem ad accidentis naturam non spectare, sed illius solum esse affectionem: secundum uero, quod affirmant, est, neq; actualem inhærentiam ad accidentis substantiam spectare, neq; eiusdem esse affectionem. Neutram inhærentiam ad accidentis naturam pertinere ita probant, Nullus respectus ad absoluti essentiam spectat, utraq; uero inhærentia respectus est, cum sit accidentis unio ad subiectum, est enim unio per se respectus, quare neutra inhærentia accidentis substātiam manifestat. Priorem propositionem per Arist. confirmant, qui quarto huius ueteres arguens, inquit, quòd si respectus ad absoluti naturam pertineret, tunc omnia essent, ad aliquid. Cæterum quoniam accidens alterum absolutum est, quemadmodum quantitas, qualitas, quando, ubi, agere, & pati. Alterum uero respectiuum est. ostendunt etiā, neutram inhærentiam ad accidentis respectiui quod quid est attinere. fundamentum religionis alterum est, à relatione, atqui respectiuum accidens, inhærentiæ quæ relatio est, fundamentum existit, neutra igitur inhærentia ad accidentis rationem attinebit. Deinde si altera inhærentia utpote actualis, uel aptitudinalis, ad accidentis essentiam spectaret, illud contingeret absurdum, quantitatem, qualitatem, relationem, & cætera, suprema genera non esse. Nam ab his communis conceptus abstrahi posset, uniuoce de eis, inquit prædicans, quandoquidem inhærentia omnibus accidētium generibus communis est, de quibus secundum idem nomen, eandemq; rationem, & in quid prædicatur, quare eorum fieret genus, & ita suprema genera, supra se genus haberent. Ad idem, si inhærentia ad accidentis naturam spectaret, igitur accidens sine habitudine ad subiectum concipi non posset, nihil. n. sine his quæ ad eius naturam spectant, concipi potest, quod quidem falsum est, quoniam Mathematicus quantitatem contemplatur sine subiecto. Demum quando aliqua affectio de subiecto est demonstranda, primum sine subiecto intelligitur, alioquin frustra demonstraretur, sed affectio accidens est, igitur sine subiecto accidens comprehendi potest, ergo non erit esse in subiecto accidentis natura. Veruntamen asserunt, quòd & si aptitudinalis inhærentia accidentis natura, non est, est tamen eius propria affectio, atq; re idem cum accidente est, siquidē omnis rei aptitudo, est eius affectio, aptitudinalis uero inhærentia accidentis aptitudo est, ergo eius affectio erit, quare ab eo re non separatur, nulla enim affectio, ab eo cuius est, re seiungi potest, hæc inhærentia accidentis affectio est, ergo re cum accidente eadem est. Quæ ratio ita confir-

C

26

D

matur,

matur,nulla aptitudo est, ab eo cuius est distincta , inhærentia hæc , aptitudo accidentis est,ergo ab eo nequit realiter distingui. Affirmant deinceps actualem inhærentiam accidentis non esse affectionem sed re separari ab eo potest,accidens.n.actu esse ualet,nulli subiecto inhærens, quæ res ita probatur,nulla affectio re ab eo cuius est,separatur,actualis uero inhærentia re cum accidente eadem non est,ergo non est accidentis affectus. Secúda propositio ita ostendit, quæ eadē generatione oriuntur,atq; eadem corruptione Intereunt , re eadem sunt , quemadmodum quarto Met. constat,accidens uero actu nulli subiecto inhærens esse potest, ueluti ex sanctissimo altaris sacramento,in quo panis accidentia existunt,pane iam mutato in saluatoris corpus, re igitur ab hac inhærentia accidens separatur. Ex quibus iuxta hos,aliud constare potest, subiectum ad accidentis naturam non pertinere.Nam de quo magis uidetur inesse,& non inest neque de quo minus, magis enim uidetur esse in accidētis naturā explicare quàm subiectum , quare si illud accidētis quid non dicit multo minus subiectum,quod etiam his fundamentis confirmant, si enim ad accidentis quod quid est,attineret,ergo ex subiecto,& accidente,unum per se fieret, & non unum per accidens,& ita homo albus unum per accidens non esset,id quod consequitur,ex eo planum fit. Nam cum alicui additur,quod ad eius essentiam pertinet,ex addito,& ex eo , cui additur , unum per se fit,& non per accidens . Quæ ratio ita confirmatur , si ad accidentis naturam subiectum pertineret,accidentis definitio , ex additione non foret , quippe illud ex additione non definitur in cuius ratione aliquid extra naturam eius,non accipitur,quare cum in accidentis definitione , quod additur ad accidentis naturam pertineat,ergo eius definitio non est ex additione , quare non recte ab E F

58 Aris.dictum est,accidentia ex additione definiri. Demum per Arist.idem confirmant,qui 4.Phys. quærit si esset spatium,in quo non esset nisi color,& sonus,an tale spatium sit uacuum,soluens inquit,si in hoc spatio nullum esset corpus,quoniam corporis receptaculum est,uacuū esset, si itaq; ad accidentis naturam subiectum pertineret,igitur ad naturam sion , & coloris subiectum , quod corpus est spectaret , ergo si in uacuo color, & sonus ponantur,cum hæc sine subiecto esse non possint,ergo ibi corpus foret,quare spatium esset uacuum,& non uacuum. Ex Arist. igitur aperte constat,subiectum ad accidentis naturam,non spectare;sed ea aduersus hos,se offert dubitatio diluenda,si Arist.opinatur,subiectum ad accidentis substantiam non pertinere, cur asserit accidens secundum esse à subiecto separari non posse,accidens enim existere nequit,nisi subiecto insit. soluunt,& eam afferunt causam,quoniam Arist.opinatur,inter causam primam, & secundam respectu effectus,qui ab utraq; fluit ordinem atq; nexum necessarium fore,ita quod dum prima operatur,quæ necessario & naturale agit,secunda etiam necessario causat , quare cum subiectum respectu accidentis causa sit,non solum ut materia , sed etiam effectrix,& conseruans, quemadmodum G

32 ex Arist. 7. huius accipiunt , ergo accidens sine subiectio idcirco esse nequit ob nexum uidelicet essentialem,qui inter primam , & secundam causam existit , non quoniam subiectum ad accidentis naturam pertineat.

Secunda opinio. *Cap.* 14.

NOnnulli uero ex posterioribus,parum ab his dissentientes, Et si opinentur,nullius accidentis naturam esse,subiecto inhærere : A prioribus tamen dissentiunt, quoniam nullam aptitudinalem inhærentiam concedunt,sed omnem asserunt esse actualem, quandoquidem accidens esse non posse testantur,nisi subiecto inhæreat, hæc tamen actualis inhærentia non est accidentis natura,sed illius affectio,quā quidem rem,ex multis persuadent,& prima ratio,ita componi potest,id quo res est formaliter talis , & causa ut talis sit , forma est , à forma enim res per se, & formaliter talis nuncupatur,& accidens per se ens ob subiectum,igitur subiectum accidentis for-

2 ma erit,quod minime concedit Auer.quarto huius,quoniam inquit, quòd subiectum est causa accidentis,non ut agens,uel finis,uel forma,sed ut materia, quare si ad accidentis pertineret naturā , accidens igitur cum per se ens sit ob subiectum,illius ergo forma esset. Deinde non magis ad naturam accidentis pertinet habitudo eius ad subiectum , quàm primæ materiæ ad formam respectus. Atqui primæ materiæ respectus ad formam, non est de natura eius, quemadmodū ex Them. primo Phys.colligunt,neque igitur accidētius habitudo ad subiectum ipsius erit substātia, similitudo enim aperta est . Nam quemadmodum accidentia inesse per subiectum constituta sunt , ita formæ per materiam inesse constituuntur , quare cum persimilis sit utriusq; dependentia , igitur idem de utrisq; erit iudicium. Ad hæc Arist. in genere substantiæ proprietates substantiæ inuestigans , inquit non esse in subiecto,omnis substantiæ cōe esse, ex his ita arguunt , quemadmodū nō esse in subiecto,ē substātię proprietas,ita esse in subiecto,erit accidētis affectio. Auer.deinceps H

31 1.huius, inquit,mixtio intētionis uniuersalis cum suis particularibus est fortior mixtione accidentium cum suis subiectis , si itaq; esse in subiecto accidentis natura existeret,uniuersalis intentionis

14 mixtio firmior minime esset. Arist.insuper 5.huius,ens diuidit in id quod est per se, & in id quod est

A est per accidens. Deinceps diuidit ens per se in decē prædicamenta. si subiectum itaq; ad acciden tis spectaret naturam, accidens per se ens minime diceretur. Postremo in genere accidentis sunt propria principia. igitur per hæc definiri accidentia possunt, quoniam definitio, quemadmodum primo de anima Auer. docet ex principijs, quæ sunt in re accipitur. Antecedens Auer. est 12. hu- 5
ius ea parte in qua quæritur, an sint omnium generum eadem principia: & solutio est remota ea- 19
dem sunt, propinqua uero uaria, & diuersa existunt. Sed ambigunt, si esse in subiecto non est accidentis natura, cur Arist. accidens per subiectum definit. soluunt ex prioribus accipientes, acciden tis definitionem duplicem esse, altera enim quidditatiua est, quæ rei naturam explicat, altera uero quietatiua, itaq; in definitione accidentis quidditatiua, subiectum non accipitur, sed per propria accidētis principia fluit. in quietatiua uero subiectum apparet, mēs enim nunquam quietatur, nisi id quod accidens connotat, utpote subiectum in eius definitione afferatur.

Vtraq; opinio refellitur. Cap. 15.

B Atqui utraq; opinio ab Aristotele, & ratione dissentit. Arist. n. 7. huius, quando subiectum 4
accidente ratione priorem esse probat, ita ratiocinatur, quemadmodum Auerroi placet, substātia in accidentium ratione suscipitur, accidentia uero in substātiæ definitione non apparent, igitur substātia accidentibus ratione prior erit. Si igitur accidentia sine substantia definiri possent, ergo ratione prior accidentibus substantia non foret. Quare si in accidētium ratione substantia semper apparet, ergo ad eorum quod quid est, pertinebit. Ibidem Auer. causam largitur, cur in accidentium ratione, substantia collocatur, inquit, definitionis partes esse, ea per quæ res in esse constituitur. quare cum accidentia in esse per substantiam constituantur, ergo substantia in accidentium ratione, necesse est, ut suscipiatur, & non uice uersa, quoniam per accidentia substantia non existit. Ex qua quidem ratione aperte constat eos maxime allucinatos esse, secundū Aris. doctrinam, qui aiunt accidentia ex propria natura sine substantia existere posse. Deinde quemadmodum res se habet ut sit, ita ad quid per quid atq; ad definitionem, ut eodem uolumine Arist. monet, sed accidens est id quod est, per substantiam, ergo eius quod quid est, atq; ratio à substan 14.15.
tia pendet. Secunda propositio ab Arist. eodem opere ita probatur, quando est aliquid prædicatū pluribus conueniens, & uni primo, atq; modo digniori, alteri uero secundo, & uiliori modo, dignius causa est, ut uilius illud habeat prædicatum. Atqui ens prædicatum est, quod substantiæ
C primo & magis competit, accidenti uero secundo, ergo substantia cur accidens existat causa est, Ad hæc quod quid est, quemadmodum eodem libro patet est principium quo res est, substantia uero principium est, quo accidens est, id quod est, ergo substantia ad eius quod quid est pertinet, quæ quidē rō, ex his quæ ab Ale. initio eiusdē operis dicuntur, cōfirmari pōt, inquit. n. ut res sunt, ita definiunt, & earū definitiones habētur. quare cū accidētia sine substantia esse nequeant, igitur hinc illa nō definiuntur. Iā uero quod quid est primo substātia simpliciter competit, quēadmodū non semel Arist. eodem libro testatur, & secundo accidenti, igitur substantia causa est, quare quod quid accidentia habeant. Nempe uti retro docuimus, quando nomen est pluribus conueniens, & uni magis, alteri uero minus dignius, causa est, ut uiliori nomen obtineatur, sed quod quid est, primo substantiæ, secundo accidenti competit, substantia ergo, cum causa est, ut accidens quod quid est, habeat; & hæc est Arist. ratio, loco citato. Insuper 17. particula hoc soluens dubium, quis enim putare posset sic subiectum in accidentium ratione collocatum fore, quemadmodum interdum accidens in alicuius substantiæ definitione apparet, ueluti si dicamus signum esse animal candore nitens, dubium persoluens inquit, ita accidentia per subiectum, aut eius rationem definiri, quod fieri nequit, ut sine illo definiatur, album enim & si absque homi-
D ne definiat, non tamen simpliciter sine subiecto, sed ita se habent accidentia respectu subiecti, quemadmodum femella respectu animalis, femella enim sine animali non definitur, consimiliter accidentia sine subiecto non definiuntur. Quare cum res ita se habeat, ad accidentium naturam substantia pertinebit. & paulo post causam largiens, cur in accidentibus quod quid est, non est idem, idcirco inquit, quoniam accidentis quod quid est duo significat, formam, & subiectum, quare aperte, subiectum ad accidentis quod quid est attinere, testatur. Cuius hæc sunt uerba, & quod quid erat esse, idem esse dicere uere non licet, propterea qui duplex significat, id inquam cui accidit, & ipsum quod accidit, insuper accidentia alia communia sunt, alia uero propria, hæc uero apertissime sine subiecto non definiuntur. Arist. enim primo Poster. quando quæ sint secundi modi per se prædicata exponit, quæ propriæ rerum affectiones sunt, asserit, subiectum ad horum accidentium quod quid est pertinere. Deinde ut ab Auerroe rationem mutuemus, differentia ad naturam eius, cuius est, spectat, subiectum uero in accidentium ratione, ut differentia cadit, quemadmodum Auer. docet 7. & 8. Met. & primo Poster. qui largiens inter accidentis, & substā 17.12.
tiæ definitionem discrimen, inquit, in substantiæ definitione differentiam à forma suscipi. At in 31.

E accidentium

accidentium definitione à subiecta materia, quæ substantia est, quare ad accidentium naturã substantia pertinebit. E
Ad hæc si esse in subiecto non est accidẽtis natura, cum aliquid sit, inquirimus,
an sit substantia, uel accidens, primum concedi non potest, ergo secundum dandum est, quod fieri
nequit. Nam omne accidens inhæret actu, uel aptitudine, sed inhærentia accidens est, ergo inhæret,
& cum hæc inhærentia accidens etiam sit, iterum per aliam inhærebit inhærentiam, quare abitio fiet in infinitum.
Sed consueuit ratio hæc molestari, nam quidam aiunt, inhærenttiam utpote
albedinis ei inhærere: & cum de secunda quæritur, aiunt, hanc cum priori re eandem esse, ibiq; status
est, & causam adducunt, ea siquidem relatio fundamento eadem est, sine qua fundamentum esse
includit contradictionem, ita se habet inhærentia, qua accidens inhæret, fieri enim nequit, albedinis
inhærentiam ad superficiem actu, uel aptitudine existere, & non inhærere. Sed hi minime rationes
soluunt. Nam sit albedo, quæ inhæret, ergo inhærentia inhæret, & uocetur hæc. A. quæ accidens
est, ergo inhæret. ergo uel inhærentia, quæ formaliter, & per se ipsi. A. eadem est, aut quæ
per se formaliter eadem non est, si primum detur, quod quærimus habemus. Nam si aliqua inhærentia
accidentis est natura, ergo omnis, nam in his quæ eiusdem rationis sunt, quod per se uoi omnibus
competit, sed albedo, & sua inhærentia in accidentis ratione, eandem habent naturam, ergo
quod uni eorum conuenit, & alteri, sed inhærentia albedinis cum propria inhærentia formaliter F
eadem est, ergo albedo cum sua inhærentia eadem formaliter erit. Si secundum detur tum hæc sit
accidens, ergo alia inhærentia inhærebit, & ita in infinitum fiet abitio: rationẽ igitur non soluũt.
Neq; eorum solutio audienda est, quando, aiunt, inhærentiam non inhęrere, sed id esse, quo aliud,
ueluti accidens inhæret, eadem enim ratio aduersus hos componi potest, nam & si sit id, quo accidens
inhæret, quærimus cum formaliter ab accidente sit diuersa, an sit accidens, uel substantia, nõ
secundum, ergo primum, ergo inhæret, quare ratio adhuc stabit. Nam alterum duorum sequi necesse
est, uel quod quædã inhærentia formaliter cum suo accidente eadem sit, uel abitio dabitur
in infinitum.

De duplici accidentis definitione, distributio refellitur. Cap. 16.

NOn minus decipiuntur, quando accidentis bipartitam definitionem tradunt, quarum alteram,
quietatiuam nuncupant, in qua necessario subiectum cadit, alteram uero quidditatiuam,
in qua subiectum non apparet, hæc enim distributio nulla est, quandoquidem exactę,
& perfectæ rerum definitiones sunt, quæ rerum naturam explicant, definitio. n. sermo est, quod G
quid est rei aperiens, ut non semel Arist. docuit. quæ namq; definitiones, ita non se habent, uanæ
xi. 16. sunt omnes, atq; dialecticæ, quemadmodum primo de anima Arist. docuit, quare ea erit exacta,
& intellectum quietans accidentis ratio, quæ accidentis naturam perfectæ explicabit. sed hæc accidentis
ratio cum perfecte quod quid est exponatur, quidditatiua eodem erit, quare accidentia
definitio quidditatiua diuersa non est, à quietatiua. Insuper ea rei definitio intellectum quietat,
quæ causas omnes à quibus res in esse dependet, claudit, quoniam definitionis partes à principijs
accipiuntur, quibus res in esse cõstituitur. & ideo Arist. inquit, ut res se habet ad esse, ita ad quid,
quod quid, & definitionem. Sed hæc quidditatiua ratio, cum quod quid est, & accidentis naturã
perfecte exponat, igitur eadem erit cum definitione, cui mens acquiescit. Deinde ea accidentis
ratio, quæ subiectum claudit, est quietatiua, at accidentis quidditatiua definitio subiectum includit,
retro enim docuimus ad accidentis quod quid est subiectum pertinere, ergo ea ratio, in qua
subiectum apparet, quidditatiua est. quæ ratio ita confirmari potest, accidentia existunt ob substãtiã,
ergo quod quid est accidentis à substantia pendet, accidens ita probatur quod est primum
in aliquo genere, & eorum omnium causa, quæ sunt sub genere, sed substantia in genere entis est
primum, ergo causa est, quare cætera entia sint, accidentia itaq; cum à substaotia diuersa sint, er- H
go per substantiam existunt. Ad idem, quod est per se, & simpliciter tale, causa est, quare alia sint
talia, sed substantia per se & simpliciter ens est quemadmodum secundo diuin. non semel Arist.
docuit, quare causa erit quòd accidentia sint. eodem etiam opere Arist. inquit, ipsum quod quid
est, nun æquiuocę dici, sed ut uox unius ad uoum, uel ab uno, primo enim & simpliciter substantiæ
conuenit, secundo & quoquomodo cæteris cathegorijs, ex his ita ratio componatur, in his
quæ dicuntur secundũ prius, & posterius, primum est in causa, ut posterius prædicatum habeat,
sed quod quid est substantiæ primo conuenit, ergo causa est, ut accidentia quod quid est habeãt,
quare ad accidentium quod quid est, substantia pertinebit, igitur accidentium ratio, in qua
substantia apparet, quidditatiua est, quæ cum quietatiua per hos sit, nullum igitur inter has accidentium
rationes discrimeo erit. Iam uero hos percuotemur, an accidentis ratio, quæ sine subiecto
est, perfecte accidentis naturam exponat. si hoc confiteantur, ergo hæc intellectum quietabit.
Nempe tunc intellectus quietatur, cum per definitionem exacte rei naturam apprehendit,
si uero accidentis ratio sine subiecto eius naturam exacte non declarat, ergo accidentis ratio sine

subiecto

A ſubiecto eſt imperfecta, & tunc perficietur cum ſubiectum appareat, quare ad accidentis quod quid eſt ſubiectum ſpectabit. Rurſus definitio ſermo eſt, quod quid eſt rei explicans, ergo definitio completa rei naturam perfecte manifeſtat, quare accidentis ratio ſine ſubiecto accidentis naturam perfecte declarabit: hæc igitur erit quietatiua, ſemper enim definitio completa intellectũ quietat. Demum ea definitio, quæ rei naturam exacte exponit, omnium quæ rei inſunt, per ſe cauſam largitur, necnon dubitationes omnes, circa rem contingẽtes ſoluit, quare intellectum quietat, accidentis uero ratio ſine ſubiecto, accidentis naturam iuxta hos, perfecte exponit, ergo hæc omnium, quæ accidentibus inſunt per ſe cauſam largitur, & dubitationes ſoluit, quare intellectũ quietat, ergo in accidentis ratione quietatiua non eſt neceſſaria ſubſtantia, diſtributio igitur de duplici accidentis definitione, nulla eſt.

Propria opinio. Cap. 17.

Hucuſque uarias philoſoforum ſententias enarrauimus, atq; arguimus, nunc propria eſt ſtabilienda opinio, quæ Ariſtotelis, Auer. & omnium Græcorum eſt, quæ talis eſt, eſſe uidelicet in, atq; ſubiectum, naturam, & accidẽtis quod quid eſt cõſtituere, ita quòd accidẽtis eſ-
B ſentia, eſt, ut ſubiecto inſit, quemadmodum aperte 7. diuin. Ariſt. docuit, quando quæſiuit cum accidentia bifariam accipi queant, & per modum nominis incomplexi uti album, & per modum orationis, uti albus homo, an horum ſit quod quid, & definitio ſoluit primorum accidentium definitionem eſſe, quod in ſubiecto indicantem, utpote quòd accidens ſit in hoc ſubiecto, quare confitetur eſſe in quid accidẽtis eſſe. Deinde eum oſtendit quomodo accidentiũ ſit definitio, inquit, quòd uti ſe habet quod quid eſt, ita definitio, at quid, & ſi in omnibus cathegorijs reperiaẽ, prius tamẽ in ſubſtãtia, poſterius in cæteris, & quemadmodum ꝙ accidentia ſint, ſubſtantia cauſa eſt, ita quòd quid, & definitionẽ obtineãt, quod Alex. confirmat. Et ſequenti particula, inquit, ipſum quod quid non ſimpliciter dici, ſed ut uox unius ad unum, uel ab uno, Nam primo, & ſimpliciter ſubſtantiæ cõuenit, ſecundo & quoquo modo cæteris, quare ſi res ita ſe habet, in his quæ ſecundũ prius & poſterius dicuntur, primum ſemper cauſa eſt, cur poſteriora prædicatum habeant, quare accidentia quod quid eſt, & definitionem ob ſubſtantiam habebunt. Ibidem etiam uti ſunt entia, ita quod quid eſt habent, ſunt uero cum additione entia, quare cum additione quod quid habebunt, & uti per ſubſtantiam entia ſunt, ita per eam, quod quid eſt, ſunt ſortita. & paulopoſt con-
C cludit accidentia, aut non habere definitionem, & quod quid, aut ex additione, quemadmodum inductione oſtendit, & dubium tollens, quemadmodum Alex. placet, quoniam dictum eſt accidẽtia abſq; ſubiecto definiri non poſſe, quod dubium uidetur, impar. n. dicitur, quod in duo æqualia diuidi nequit, & albũ quod ſit color diſgregatiuus uiſus, in horum. n. definitionibus non apparet ſubiectum. tollit dubium Ariſt. & ait, hos, qui has afferunt definitiones non exactas, & perfectas tradere rationes, ſed mancas, & diminutas, accidentium enim perfecta ratio, abſq; ſubiecto nõ habetur. Ex Ariſt. itaq; ſatis conſtat, ſubiectum, atq; eſſe in, ad accidẽtis naturam pertinere. Ab hac ſententia non recedit Auer. qui in eodem 7. inquit, cauſam propter quam res eſt, ad eius quod quid pertinere, quoniam definitionis partes illæ ſunt, quibus res in eſſe conſtituitur, atqui ob ſubſtantiã accidens eſt, ergo ſubſtantia ad accidentis quod quid eſt ſpectabunt. ibi etiã ait, ſubſtãtiæ ſunt cauſæ eſſentiæ, accidentium. eodem etiam libro monet, idcirco accidentia in ſubſtantiæ definitionibus non accipi quoniam non ſunt cauſæ quibus ſubſtantiæ exiſtant, quare ſi accidentia propter ſubſtantiã ſunt, ergo ſubſtantia ad eorum naturam ſpectabit. Et particula 15. ubi Ariſt. modum affert, quo in accidentium definitionibus tradendis utitur, ait, modum eſſe, eas afferre defitiones, quas ſubiecta res expoſtulat, quemadmodum enim res
D exquirit, ita definitio traddenda eſt. Auer. hæc uerba exponens, inquit, idcirco ab Ariſt. hæc uerba fuiſſe prolata, quoniam, qui dicunt accidentia habere definitiones, & quid, dicunt habere magis, quàm habent, qui uero aiunt, accidentia neque definitiones, neque quid habere, aſſerunt non habere quod habẽt; duæ enim fuerunt. Verum opiniones, altera eorum, qui nullo pacto accidentibus definitiones aſcribunt, quemadmodum Plato, qui idearum definitiones eſſe teſtatur. Altera uero opinio, eorum eſt, qui ueras definitiones accidentibus aſcribunt. Ariſtotelis uero opinio media eſt, quoniam quodammodo, inquit, accidentium eſſe definitionem, & quodammodo non. Nam opinatur, ut res ſe habent ut ſint, ita quid, & definitionem. cum itaque accidentia non ſint ſimpliciter entia, ſed in alio, ergo non niſi cum ſubiecto definiuntur. Ex his itaque conſtat, eſſe in ſubiecto, accidentis naturam eſſe. Cæterum per eſſe in, duo intelligere poſſumus, aut imperfectam accidentis exiſtentiam, accidens enim imperfecte exiſtit, nam eſſe ſimpliciter ſubſtantiæ conuenit, accidenti uero cum additione, ergo accidentis eſſe imperfectum eſt, quare per eſſe in, imperfectum exiſtere intelligere poſſumus. Atque hoc accidentis naturam eſſe dicimus. hoc enim accidentis eſſe, eius naturam conſtituit, ita quòd accidens,

eatenus accidens est, quatenus inexistit. Rursus esse in, accidentis ad subiectum unionem indicare potest. Nam esse accidentis imperfectum, ad subiectum unio consequitur, atque ita accidentis natura nō est, nullus enim respectus est de natura accidentis, ut accidens est, quoniam nullum accidens absolutum foret; unio enim hæc ipsius affectio est, omni enim accidenti inest. & semper. Verum quando dicimus accidentis naturam esse in, non totam ipsius naturam indicare dicimus, duplex enim accidenti natura ascribitur, quarum altera causata est, altera uero causa uacat. Nam omne id, ad accidentis naturam pertinet, quo accidens est, id quod est. retro enim monuimus rei substantiam esse principium quo res est id quod est quare & si formaliter accidens sit accidens, per suum inesse, nulla namque forma est, id quod est ab alia forma, alioquin in infinitum abitio fieret, se ipsa enim formaliter est, id quod est forma, eius tamen in existentiæ causa subiectum est, quo non ueluti a forma pendet, sed secundum aliud causæ genus, quemadmodum postea docebimus. Accidentis uerò subiectum substantia est, quæ accidentis causa est, ut sit, sed cum eius esse, sit inesse, quare esse in, accidentis est natura causata. Non causata uero accidentis natura, subiectū est: hoc enim accidentis causa est quòd in existat, & nihil quod ad accidentis naturam pertinet subiecti causa est, quare subiectum ad naturam accidentis non causatam spectat. Completa itaque accidentis natura, ex utroque habetur, ita & perfecta definitio utrumque amplectitur, quare accidens est, quod in subiecto esse habet, & cum ita accidentis ratio assignatur, exacta erit, etenim sine subiecto imperfecta est, quemadmodum Arist. auctore Alex. 7. diuin. docet. Neque tamen obstat in accidentibus idem non fore, ut quod quid est, idem sit, cum eo cuius est, quoniam in his solum quæ per se dicuntur idem est, sed in accidētibus ita res non se habent, quoniam duplex significant, quemadmodum Arist. eodem libro monet, esse enim in, & subiectum indicant, quare accidens, & substātia idem forent. Cæterum, quoniam pars omnis in cuiusque rei ratione posita, aut generis, aut differentiæ uicem gerit, iure inquiritur, quæ natura harum partium generis, aut differentiæ locum habent. Sed res hæc
31.6. de facili aperta fieri potest, si quæ primo Poster. & 8. huius Auer. docet afferamus, ait enim accidentis differentiam, non eodem modo se habere, cum differentia substantiæ, hæc enim formam refert & non nisi à forma suscipitur, sed ea accidentis à subiecto, & materia, atqui acci-
2 dentis subiectum, substantia est, quemadmodum Auer. monet 4. huius, quādo inquit, substantia est, causa accidentis, non ut agens, neque ut forma, nec ut finis, sed ut materia, in accidentium igitur rationem substantia, ut differentia cadit. Esse igitur in, genus accidentis est, atque hoc accidentis formam refert, genus enim accidentis, (ueluti Auer. putat) formam refert. Et quamuis genus sit, uniuocum non est, suprema enim genera, superius non habent genus, neque æquiuoce dicitur, casu, & fortnitu, huiusmodi enim uoces à definitionibus excluduntur,
2 ab his enim nulla per se prædicatio trahi potest, nisi per accidens, ut Auer. eodem 4. monet, quæ uero ad rei naturam pertinet, per se de re prædicantur, qnemadmodum ab Arist. in primo
30 Posterio. patet, quare æquiuoce dē singulis rebus quæ accidentia sunt, non affirmantur, ergo erit uox unius ad unum, uel ab uno, & genus analogum, seu ambiguum. Cæterum quoniam analoga prædicata de multis affirmantur, de his non nisi ordine quodam, & secundum prius, & posterius, quare esse in, cum analogum genus sit, omnibns accidentibus conuenit non æque primo, sed ordine quodam, Nempe uni accidenti primum, quod causa erit, quòd reliqua substantiæ insint, atque hoc accidens, quantitas est, quemadmodum Auer. in paraph. Met. libro 2. docet, asserit enim quòd & si, omnium accidentium substātia sit causa, non tamen æque primo, sed unius primo, alterius 2. Primum enim accidens, quod in substantia suscipitur quantitas est, qua substantia affecta ipsius qualis causa, atque subiectum efficitur, quare quantitas ratio est, ut in subiecto qualitas suscipiatur. Demum quantitate, & qualitate substantia affecta relationis fit causa, quare utrumque accidens ratio est, ut relationem, substantia suscipiat. Cætera uero genera uere suprema genera non sunt, nisi secundum famositatem, sunt enim trium generum species, ad quæ reducuntur. Vbi enim, & quando ad quantum pertinent, Agere uero, & pati ad quale, situs & habere relationis sunt, quare cum ordine quodam substantiæ, accidentia insint, fit ut esse in, non eadem ratione, sed secundum analogiam singulis accidentibus cōueniat. Sed his ea se offert dubitatio, cur in accidentium ratione substantia differentiæ locum gerit, sed tolli potest dubitatio, differentia enim constitutiua, ea est, quæ principium refert, quo res est, quare cum accidentia ob substantiam existant, iure itaque in accidentium ratione, ut differentia cadit, quæ cum accidentis sit materia, & subiectum ergo in accidentibus à subiecto differentia suscipitur. hinc eorum aparet error, qui subiectum ad accidentis definitiones non pertinere affirmant, nulla enim perfecta definitio absque diffinita habetur, quare sine substantia non definietur accidens.

A

Quo pacto ad accidentis Naturam substantia pertineat. Cap. 18.

AT nunc inquirere iuuat quo pacto ad accidentis naturam substantia attinet. Ad acciden
tis enim quod quid est substantia pertinet non quoniam ipsius sit pars, uel eius naturæ cau
satæ pars existat, quoniam hanc naturam esse in, retro monuimus, sed ad essentiam non
causa causa pertinet,& quoniam causa accidentis essentiæ causatæ existit,nam est inhærentiæ cau
sa, quæ natura accidentis causata est quemadmodum Auer. 7. diuin. monet, quando inquit,
substantiæ sunt causæ essentiæ accidentium, hoc idem confirmat in 6. disputatione destructio-
num, & 2. lib. paraph. Met. quare subiectum dicitur de essentiæ causatæ, aut essentia hæc est,
sed tñ causa essentiæ accidentium est. quod quid est enim accidentis causatum, quod ab eo, ne-
que subiecto, neq; ratione separatur, esse in, est cuius causa substãtia, quãdoquidẽ accidens in alio
ens est, utpote in substãtia, ideo completum quod quid est, nisi cum substantia dicitur. Sed quæ
de accidentis differentia dicta sunt, dubitationem habere uidentur. Nempe in proprio genere
eius differentia sumi potest, quoniam in omni genere, sunt actus & potentia, hæc omnia cir-
B cuunt genera, ergo unumquodque accidens ab eo actu, qui in suo genere est differentia accipi po
test. Sed hæc dubitatio euerti potest, quia accidens bifariam spectari potest, altero modo, ut
accidens est, altero modo, ut tale est accidens, ut album, & nigrum. si enim ut accidens est spe
ctetur, id aliud non est, nisi quod in subiecto est, & ita substantia causa est, quòd accidens sit,
quoniam causa est, quòd inhæreat, quare, quodque accidens, ut accidens est, sine substantia
definiri nequit, & ita substantiæ causa est, quòd accidens sit, idest quòd in subiecto insit, sin
uero accidens spectetur, ut esse habet definitum, eius differentia sola substantia non est, sed pro
priam ex suo genere differentiam habet, à qua, cum definitum accidens sit, ab alijs non solum
accidentibus secernis, quæ in eodem subiecto simul stare possunt, sed quæ in alio sunt subiecto
sicuti uisibile non solum per subiectum differt, ab inuisibili, sed propriam habet differentiam,
per quam secernitur ab alijs, ita & si differentia ab actu, qui est in eodem genere cum accidente
sumi posit, non tamen illa completa est differentia, uerum hæc sine subiecto proprio acciden-
tis sumi nequit, hoc enim causa est, ut difinitam speciem accidens habeat, ut Arist. primo Post.
docet, cum dicit prædicata per se secundi modi esse, ea, in quorum defitionibus ipsa cadunt
subiecta, & ideo imperfectæ sunt accidentium rationes illæ in quibus non apparet subiectum, uti
C retro ex Arist. secundum Alex. esposítionem monuimus. At quod nuper dictum est dubitatio-
ne non uacat, quoniam, si in cuiusque accidentis ratione subiectum aparet, tunc omnia acci-
dentia propria erunt, nos ita hanc dubitationem tollimus, & fatemur uniuersa accidentia pro-
pria esse, uerum nonnulla, ita subiectum sibi definiunt, quòd in alio reperiri nequeunt, & causa
est, quoniam huiusmodi accidentium subiectum pluribus specie sciunctis cõmune non est, ut
disciplinæ capax respectu hominis, ita enim in homine reperitur, quòd fieri nequeat, ut alteri
insit subiecto, quoniam homo eius subiectum in alijs rebus specie separatis non inuenitur, atqui
hæc accidentia propria, & essentialia, uocare consueuimus, alia uero sunt, quæ & si definitum
subiectum sibi definiant, cui primo & per se semper insunt, tamen, quoniam horum subiectum
pluribus specie distinctis commune est, ideo illa communia nuncupant, quemadmodum album
subiectum proprium habent, cui primo, & per se inest, ut corpus, quod mixturam multi luci-
di, & exigui opaci in se continet, quod quidem subiectum, quoniam multis speciebus commu-
ne est, album accidens eius proprium commune nuncupamus, quare uniuersa accidentia subie-
ctum proprium habent, ob id omnia accidentia exacte sine subiecto definiri nequeunt, ideo, si-
ue accidens, ut accidens est spectetur, siue ut definitam, & peculiarem naturam sortitum est,
D consideretur, semper in eius ratione subiectum apparet. Verum si res ita se habet, mathemati-
ce definitiones res imperfectæ erunt, quandoquidem in nulla earum, substantia apparet. At
litem hanc in aditu cõmentarij de cælo satis aperte diluimus, Nempe rerum mathematicarum
definitiones in duplici serie sunt, aliæ simpliciter perfectæ, & in his necessarium est, ut substan-
tia appareat, ut Auer. 2. paraph. Met. docuit, est enim opus inquit, ut in definitione accidentium
perfecta, substantia appareat. Nam si accidentia in esse à substantia dependent, absque ea defi-
niri nequeunt. Quantitas itaque, cum accident sit, sine substantia perfecte definiri non potest.
& Arist. 2. diuin. inquit, substantia, ideo ratione ab accidente separatur, quoniam rationem 4
substantiæ accidens non ingreditur, sed in ratione accidentis substantia apparet, & perspicuum
est, quòd non nisi in commune perfecta, quare si simpliciter mathematica accidentia definian-
tur, opus est, ut in eorum ratione substantia appareat. Altera uero huiusmodi accidentium defi-
nitio dicitur perfecta in genere, & in hanc non est opus, ut substantia cadat, sed per propriũ
genus, atque propriam differentiam fluit, & causa est, quoniam subiectum quantitatis primũ
ipsa est substantia, nempe primum accidens, quod substantiæ in est, ipsa est quantitas, non ea

ratione, qua sensibilis est, sed quatenus substantia. hæc enim per propriam rationem, accidentis causa est, quapropter causa est, & quòd quantitas sit, & quod sit quantitas. si itaque in definitione quantitatis, quam Mathematicus tradit, substantia poneretur, esset in definitione transitus, quoniam substantia à Mathematico nõ consideratur, & ideo suam quantitatem, substantiæ inesse, accipit: & ob substantiam quantitatem esse id quod est, & per ea, quæ in genere quantitatis sunt, sua accidentia definit, simpliciter tamen huiusmodi rerum perfectæ definitiones, sine substantia nõ sunt, quæ neq; sincere diuinæ, neq; simpliciter mathematicæ sunt, sed quoquo modo & diuinæ, & mathematicæ, & ideo qui simpliciter perfectæ huiusmodi rerũ definitiones afferre cupit, ut utriusque philosophi personam induat, est opus, nonnulli uero alio pacto dubitationi faciunt satis, & confitentur mathematicas definitiones, cum actu substantiam non includunt imperfectas esse, perfectæ uero sunt cum actu in eis substantia apparet, neque tamen uerum est Mathematicum à substantia simpliciter abstrahere, quoniam nullum posterius à priori abstrahi potest, & ideo, cum quãtittas sit posterior substantia, à qua uti in esse, ita & quo ad quid est, dependet: ergo ab ea abstrahi non potest. cum dicitur Mathematicum à substantia abstrahere, intelligendum est à substantia sensibili, quæ aliud non est, nisi substantia mobilis, nti 7. Met. E

39 Arist. docet: atqui mobilitas posterior quantitate est: à nobilitate igitur potest quantitas abstrahi, quare, bi inqniunt, rerum mathematicarum definitiones perfectas esse, in quibus substantia actu apparet, & neque definitionis est transitus. an uero horum opinio uera sit, ex retro data solutione liquet. Verum, ut res magis constet, alia ambiguitas diluenda est, si accidentium alia concreta sunt, alia abstracta, nunquid utraq; per substantiam definienda sunt, in huius dubitationis solutione quidam asseruere, accidentia abstracta sine subiecto definiri, quoniam hæc à concretis penes hoc separantur, quia hæc subiectum concernunt, & ideo concreta nuncupãtur, illa uero, quia à subiecto abstrahũt, abstracta uocãtur. at hi de facili arguũtur, quoniã abstracta accidentia, accidentia sunt, quare in esse à substãtia pendent, ergo eorum quod quid, & definitio absq; substantia haberi nequit, & ideo secusdicendum est, in utrorumq; enim accidentium rationem, subiectum semper cadit, uerum non eodem modo, in eorum rationem, quæ abstracta uocantur, subiectum non in recto, sed in obliquo cadit, uti simitas dicitur nasi simitas, at cum accidentia concreta definiuntur, subiectum in eorum ratione, in recto apparet; uti si simum definiatur, dicitur nasus curuus, & quoniam priora accidentia non ita uidentur, quòd à subiecto pendeant, ueluti secunda, ideo ea abstracta, hæc uero concreta nominantur, neutra tamen exactè definiri queunt sine subiecto. Sed illud inquirere iuuat, cum nonnulla accidentia inueniantur, quæ nõ solum sunt id quod sunt, ob subiectum, sed agentem, & finem habent, utrum agens, & finis in huiusmodi accidentium ratione apparere debeant, an sat est, si subiectum tantum, uerum propositæ rei dissolutio ex regula non semel à nobis retro tradita haberi potest, nempe Arist. monuit, quòd sicuti res se habet, ut sit, ita ad quid quod quid, & definitionem, atqui nonnulla accidentia, ut sint, non solum à subiecto, sed ab agente, & fine pendent, ergo sine his eorum exacta ratio ha- F G

14.15. beri nequit, que res per Arist. confirmari potest, qui primo de anima aperiens quales esse debeant definitiones affectionum, quæ ad animam sensitiuam pertinent, inquit, quòd non solum per materiam sensibilem definienda sunt, sed etiam per finem, & agentem, quemadmodum exemplo ira sci ostendit, inqniens, ut irasci motus quidã existit, talia corporis, aut partis, aut potentiæ, ab hoc, gratia huius. quibus uerbis omnes exprimit causas, nempe forma habetur, cum dicit motus quidam, quoniam ebullitio est; materia subiecta, cum inquit, talis corporis, utpote animalis, aut partis, quoniam ebullitio sanguinis est, quæ in corde fit ab hoc, & intelligit agens. huiusmodi enim ebullitio, ab anima irascibili, per calorem, facta est, calor enim agens, ut instrumentum est, & ideo adiecit, aut potentiæ, & subiungit, & gratia huius, & ita finis habetur, nam ob uindictam quare causæ omnes habentur, ita quòd, ira, cum motus quidam esse dicitur, forma habetur, circa cor, ut circa subiectum, ab anima per calorem naturalem, nt ab agente, ob uindictam, tamquam ob finem. Atq; hunc in modum 4. Meteo. simplicem generationem, putrefactionem, & concoctionem definit, omnes enim causas, à qnibus pendent in eorũ adiungit rationibus, quemadmodum Arist. uerba intuentibus patere potest. H

Dubitationes opposita diluuntur. Cap. 19.

Haec itaq; cum in hunc modum exposita sint, quæ ex aduerso obijciuntur, diluenda succedunt, & quo ad primam pertinet, latinorum quidam, inquiunt, id quod absolutum est, & respectum non dicit, bipartitum esse, alterum enim a termino absolui dicitur, alterum uero à subiecto, ita relatiuum, alterum ad terminum habitudinem dicit, quemadmodnm pater ad filiũ, relatiue dicitur, ut ad terminum, alterum uero, dicit respectum ad subiectum, ueluti omnis forma, quæ in materia suum esse habet, ad materiam, ut ad subiectum, & non ut ad terminum refertur,

A tur, forent enim materia, & forma in genere relationis, si ita referri quis asserat. in hunc itaque
modum accidentia referuntur, quoniam ad substantiam, ut ad subiectum, hæc enim habitudo
effectus est, ad suam causam. Sed huius solutionis authores plurimum hallucinantur, quod
enim alicuius rei relationem terminat, illius terminus est, quare hoc, ut ad terminum ad illud
refertur, subiectum uero accidentis relationem terminat, omnis enim habitudo terminum ha-
bet, quare & si accidens refertur, relationis terminum habebit, qui alius esse nequit, nisi subie-
ctum, quare si ad subiectum accidens refertur, ad ipsum igitur non nisi ut ad terminum refer-
ri potest. Demum accidentia, iuxta hos, quoniam inhærent, respectum dicunt, ergo si meri-
to inhærentiæ habitudinem dicunt, ergo ratione formæ sunt relatiua, uniuersa igitur acciden-
tia formaliter relatiua forent, est enim inhærentia accidentis forma, non recte igitur dissoluunt.
Nos uero iuxta retro explicata, esse in, quod ad accidentis naturam pertinere docuimus, nul-
lam habitudinem dicere asserimus, quippe imperfectam accidentis existentiam indicat, quam
respectus insequitur, qui accidentis unio est, ad subiectum, atque hæc unio ad accidentis sub-
stantiam non pertinet. Secunda dubitatio diluitur. Nam & si relatio aliquid sit, præter funda-
mentum, esse in, pro respectu & accidentis unione ad subiectum, ad accidentis naturam non per
B tinet, sed gradus ille existentiæ imperfectus forma, & accidentis natura est. Ad tertiã uero obie-
ctionem, ex declaratis manifesta est solutio; non enim omne id quod de genere supremo ueri-
ficatur, genus est, si namque hoc daretur unum esset generalissimum genus, quoniam ens de
omnibus generibus dicitur, sed opus est, ut uniuocum prædicatum sit, id quod supremum genus
est, & idcirco ens cum uniuoce non affirmetur, sed quoquomodo æquiuoce, & ut uox unius
ad unum uel ab uno, genus esse nequit: cum itaque esse in, non eadem ratione singulis acciden
tibus conueniat, sed cum ordine, genus esse nequit. Non minus ea quæ subsequitur, ex osten
sis soluta est, docuimus enim Mathematicum, non ita suam quantitatem considerare, quòd
ipsa sine subiecto sit, nam proculdubio speculatio hæc mendax esset, sed supponit, atque acci-
pit subiecto quantitatẽ inesse, & deinceps quæ quantitati ut quantitas est, conueniunt, contem-
platur, immo affectiones de substãtia quanta Mathematicus demõstrat, & idcirco retro monui-
mus, quãtitatis definitionẽ simpliciter perfectã sine subiecto non esse. Cum uero propriũ demon
stratur accidens, definitum, accidens est, & nõ absolute accidens, ut accidẽs est, & in tali demõstra
tione quoquomodo accipitur, quòd insit, nẽpe quod alicui insit subiecto, ponitur, & non quæ
ritur, quod uero per demonstrationem quæritur, est an huic definito subiecto insit, & cur insit,
C quare non quæritur, quòd simpliciter sit in subiecto, hoc enim ex accidentis natura, in cõmuni pa
tet. Aut dissolui hoc & consimilia possunt ita, accidentia bifariam concipi ualent, & confuse,
& exacte. si eorum spectetur confusa cognitio, fieri potest, ut subiecto non cognito apprehen-
dantur, quemadmodum homo confuse intelligi potest, animal rationale non concipiendo, quod
tamẽ hominis natura est: at uero cũ exacte homo cõcipitur, nõ nisi ut animal rationale intelligi
põt, ita si accidẽtia exacte sunt percipiẽda, fieri nequit, quin cũ subiecto nõ cognoscantur. Sed ea
nunc sunt diluenda obiecta, quibus probatur, subiectum ad accidentis quod quid est, non per-
tinere. Et primum multis modis solui consueuit, atque solutio prima est, omne illud, quod ad
alicuius essentiã pertinet, cum eo cuius est, unum per se non facere, quemadmodum Arist. pri-
mo Poster. monet, subiecta, inquit, ad quod quid est prædicatorum per se secundi modi atti-
nẽt, quæ affectiones sunt, cũ quibus subiecta unũ per se non faciunt, eo modo quo de uno per
se 8. huius Arist. loquitur, ea enim quæ ad quod quid est pertinent, cum re unum per se faciunt.
quæ ita se habent, ut eorum alterum potentia simpliciter sit, uti materia se habet, alterum ue-
ro sit simpliciter actus, quemadmodum forma, & Arist. inquit, non aliam esse causam traden-
dã, quare ex materia & forma unum per se fiat, nisi quia eorum alterum, ut materia est, poten-
D tia, alterum uero, ut forma, & actus est, quo pacto subiectum respectu accidentis non se habet,
peccat itaq; ratio, quoniã non cãm pro causa adducit. Deinceps antea monuimus causas extra rẽ
ad quod quid est pertinere, quæ cum re, cuius sunt, per se unum non faciunt, non recte ergo
ab his dictum est, quando rei additur, id quod ad eius spectat essentiã, ex addito & ex eo cui addi-
tur fieri unũ per se. Est secũda solutio, si subiectum ita ad accidentis naturam attineret, quòd eius
esset pars, quemadmodum materia respectu simul sumpti se habet, ita ex subiecto & accidente
unũ per se fieret, atqui subiectũ non dicit de accidẽtis essẽtia quia accidẽtis pars ẽ, sed quoniã ip
sius existit essentiæ causa, quare opus non est, ex subiecto, & accidente unum per se fieri, queád-
modum, causa extra rem, ad rei naturam pertinet, cuius cum partes non sint, unum cum re per
se non faciunt. Quod uero ex Arist. 4. phys. obijciunt, eorũ opinioni minime fauet, immo Arist.
non intelligere indicant, & ut res aperta fiat, primum Arist. uerba referemus, demum exposi-
tionẽ non a nobis inuentam, & recentem, sed satis ueterem, atque ab antiquis expositoribus
Græcis traditam adducemus, Verba hæc sunt. Videtur itaque inane uno modo dici id quod
non est plenum corpore tactu sensibili, est autem tactu sensibile quod grauitatem habet, & le-

" uitatem, quocirca etiam dub itauerit aliquis, quod dixerint si spatium habet colorem, uel sonū. E
" Vtrum est inane, uel non, num clarum est, si suscipiat quidem tactile, esse inane, sin minus
" non esse. quæ uerba bifariam interpretari possunt quemadmodum Simplicius docet, & secundū utrãq; expositionem Arist. quod Latini sibi ascribunt, non sentit. Quidam asseruere inane spatium esse, quod natura quidem aptum est, ut corpus tactu sensibile suscipiat, & ab eo impleatur. Aduersus hos Arist. obijcit, si spatium hoc corpus sensibile sensu tactus non habeat, habeat tamen corpus sensibile affectum qualitatibus sensibilibus aliorum sensuum, ut si huiusmodi corpus colorem uel sonum habeat, an spatium hoc uacuum dici possit, & Arist. iuxta hos qui hanc habent de uacuo opinionem, soluit, asserens, (iuxta hos, uacuum esse; nempe tactili corpore plenum non est; & in his uerbis obiectionem diluit. Num clarum est, si suscipiat corpus tactile causæ inane, sin minus non esse. quare constat secūdū hanc simplicij interpretationem Arist. non supponere sonum, & colorem esse in spatio sine corpore, quemadmodum latini imaginantur.
Nonnulli uero aiunt, Arist. quorundam de inani referre opinionem, quidam enim asserebant inanē aerem esse, qui tactilis est eo quod grauitatis, & leuitatis, aliquid momentum habeat. Hanc opinionem Anaxagorei conabantur euertere ut res torquentes. Itaque si inane de aere dicatur ea oritur dubitatio, sit hic aer, quem inanem dicunt, colorem, uel sonum assumpserit, uel aliam qualitatem, alio sensu sensibilem, quæ à tactu differat. Vtrum adhuc maneat inane, uel non. F
si enim uacuum adhuc dixerint, ergo inane, non id est, quod plenū corpore tactu sensibili existit, uti dicebatur, siquidem alia habens sensibilia adhuc mansit inane, sin uero non fuerit amplius aer inane, qui eorum aliquid acceperit qualitates, & non corpora inane susceperit. Sed prior expositio est magis scripturæ conformis.

Alterius opinionis obiectiones soluuntur. Cap. 20.

Sed nunc, quæ à posterioribus philosophis obijciuntur, soluenda sunt, & quo ad primam pertinet, dicimus. quod & si in substantijs uerum sit, principium quo primo res est, formam esse, in accidentibus tamen secus res se habet, principium enim hoc, subiectum est, quod quidem, ut ipsimet testantur, suastantia est. Secunda, eadem facilitate euertitur. Nam neluti habitudo primæ materiæ ad formam, ad eius non attinet naturā neque accidentis ad subiectum habitudo, ad accidentis rationem spectat, etenim esse in, ut natura accidentis est, habitudo, ut pote accidentis unio ad subiectum non est, quemadmodum retro monuimus. Non minus quo ad tertiā hallucinantur, & aduersus eos uerti ratio potest. Nam uti substantiæ ratio est, non esse in subiecto, & non substantiæ affectio, ita esse in subiecto accidentis erit ratio. Arist. enim in G
cathegorijs, inquit, primæ & secūdæ substantiæ cōmune esse, non esse in subiecto, quare hæc est substantiæ, ut substantia est ratio, quare accidentis ratione est, esse in subiecto. Quod demum ex Auerroe afferunt, eis non opitulatur, dicitur enim mixtio uniuersalis, cum suis singularibus fortior mixtione accidentium, cum subiecto, quoniam uniuersale, uti aiunt, pro prima intentione una res numero cum singularibus est, siquidem uniuersale hoc natura est, quæ ut in re existit, quoniam singularibus proprietatibus coniuncta est, singularis efficitur. hæc eadem secundum Auer. agentis mentis beneficio à singularibus proprietatibus spoliata uniuersalis euadit, quoniam non magis uni, quàm alijs singularibus propria est, quemadmodum 2. lib. paraph. Met. Auer. testatur. At una numero res non est accidens, & subiectum, quocirca accidentis cum subiecto mixtio inferior est. Non tamen inferendum est, ad accidentis rationem subiectum non pertinere. Nam à pari, causa extra rem cum non sint una numero res, cum eo cuius sunt, ad rei quod quid est non spectabunt. Neque postremum allatum nobis obstat, accidens enim & ens per se, & per accidens diuersa ratione dici potest, etenim, ut contra illud distingui tur ens, quod aggregatum per accidens nuncupant; atque ab ente rationis, uti quod uero & falso per se ens nūcupat, unio.n. inter partes aggregati p accidēs definitā causam nō habet, cōsimiliter H
42 ens in anima diminutū ens est, & in cōpositione diuisioneq; cōsistit, queādmodum Aris. 6. & x 1. Meth. monet. Accidens uero definitā causam habet, & in cōpositione diuisioneq; esse non habet ideo per se ens nuncupatur. Si uero entis per se nomine, illud intelligamus, quod ut existat, nulla causa quæ extra genus suum est, indiget, sed ob causas, quæ eius partes sunt existit, ita sola substantia per se ens uocatur, & ita accidens non per se ens erit. Verum quis ambigere posset si substantia ad accidentis rationem pertinet, ergo non ex addictione definitur, consimiliter, neq; ens per accidens diceretur, quoniam indiget aliquo extrinseco, quod ad eius quod quid est, non pertineat. sed hæc euertuntur accidentium enim definitiones idcirco ex addictione dicūtur, quoniam in eorum ratione cū subiectū ponatur, extra genus accidētis est, & neq; pars accidēts existit. forma uero in substantiæ compositæ definitione sumpta, neque extra ipsius genus est, sed eius pars, quocica ex addictione definitio compositæ substantiæ dici nequit, quæ uero accidentis est ex addictione nuncupatur, quemadmodum Auer. in 7. diuinæ philosophiæ non semel docuit.

FINIS

IOANNIS IACOBI PAVESII
TERTIA DISPVTATIO PERIPATETICA, DE IDEIS.
AD AMPLISSIMVM FRANCISCVM Cardinalem Gonzagam.

Præfatio.

B

Ltissima profectò diſputatio proponitur,in qua Peripatetici, & Platonici diſſentientes, plurima, & difficillima uerſant, num uidelicet ſenbilium rerum ortus, ſcientiaq; ab ea proueniant cauſa, quam ideam nuncupant. Enimuero Plato, non modo animalium, & ſtirpium,uerum etiam quacunq; ſimplicis, aut compoſitæ ſubſtantiæ generationem, ab idea fieri commemorat, neq; in materia quicquam eſſe, quod generet arbitratus eſt, niſi qualitatum facultatem, quæ alienam materiam ciet, prouocet, atque diſponat: conſimiliter rerum, quæ oriuntur, ſcientiam eſſe negauit, quoniam idearum ſcientiam eſſe putauit. Etenim eorum,quæ ſemper ſunt,ſcientia eſt,quæ uero ſenſibilia ſunt,ortum, atque interitum patiuntur, quorum ſcientia eſſe nequit. Quare idearum,quæ ſenſibilium rerum exemplaria ſunt,ſcientia eſt. Nos itaq; hanc ipſam diſputationẽ aggredientes, illud ſuſcipiemus munus, Platonis, & eorum, qui ipſius partes tuentur, ſententiam pro uiribus enucleare, & quæ pro eiuſdem defenſione, ſinguli afferunt, referemus. Quibus ſigillatim expoſitis, Ariſt. referenda erit opinio, qua expoſita, atque à dubijs, in eam contingentibus defenſa, ſuccepto nego-
C tio finem imponemus. exordiemur itaque, ut plerumque fieri ſolet, ſingulas referendo ſententias quæ Platoni aſcribuntur.

Prima de ideis opinio. Cap. 1.

Communis fere opinio, cui Ariſtoteles adhærere uidetur, Platonem rerum, quæ, oriuntur, ideas, ita ſtatuiſſe, commemorat. Ideas, quæ rerum ſenſilium exemplaria ſunt, formas ab omni materia abiunctas eſſe, atque ſub ſublunarẽ globum per ſe exiſtentes, quas iuxta eorũ, quæ fiunt ſpecies, multiplicari aſſeuerat, ita quòd cuiq; ſpecici, quæ ſub ſublunarem mundum inhabitat, propria reſpondeat idea, atque ita hominis, & bouis ſpeciei idea eſt, quæ ſæpe ſæpius, per ſe homo, & per ſe bos nuncupatur. Ad duo uero huiuſmodi formas conferre, Plato fuit opinatus, & ad rerum ſenſilium ſcientiam; atque ad earundem ortum, quæ enim ortui ſubiecta ſunt, ſub ſcientiam cadunt, quæ perfecte apprehendi nequeunt, niſi per proprium quod quid eſt, ita enim ſingulæ res perfecte intelliguntur, ergo talium rerum quod quid eſt, uel eis eſt coniunctum, uel ab illis ſeparatum, primum enim dandum non eſt, etenim æternorum ſci-
D ſentia eſt, atque uniuerſalium, ergo ſi ſenſibilium uniuerſalia quoquomodo in rebus caducis eſſe haberent, cum interitum tales res patiantur, ergo earum malo, uniuerſalia peribunt, quare caducorum erit ſcientia, adiuncta igitur, atque ſeparata à rebus caducis, erunt uniuerſalia, quæ ideæ ſenſibilium rerum ſunt. conferunt demum, ad earumdem rerum ortum, ſiquidem ſublunaria hæc gigni nequeunt, ſi ideæ non ſunt, agentia etenim, quæ apud nos ſunt, ſubiectam materiam ſolum afficiunt,& præparant, ſubſtãtiæ uero forma de foris accedit,idea igitur opus eſt, quæ in diſpoſita materia, rerum, quæ oriuntur formas gignat. Quare quorſum ideæ inſtitutæ ſint conſtat. Nunc fundamenta referenda ſunt, atque primum tale eſt. Nulla forma ſubſtantiæ quidquam proxime operatur, & quod gignit, à conſimili in ſpecie gignitur, ergo pro rerum ortu neceſſaria eſt idea, res enim ſenſibiles oriuntur, ergo uel ab indiuiduis eiuſdem ſpecici, quod dici nequit, in his etenim duo agendi principia eſſe ualent, alterum rei forma, quæ cum agendi principium proximum eſſe nequeat, non igitur ab alterius indiuidui forma res fiet. Alterum uero agens qualitas eſt, quæ cum accidens ſit, ſubſtantiam non producet, nam à conſimili in ſpecie non fiet res, à propria igitur cuiuſque rei idea, formæ prodibunt. Quæ ratio

ita confirmari consueuit, animalia quæ sponte, & ex putri materia ortum trahunt, quando fiunt à consimili in specie gignuntur, quoniam omne quod fit ab eiusmodi agente fit, sed tale agens nullum apud nos est, neque cælum, quoniam, & specie, & genere ab ortis, separatur, ergo à propria eorum idea gignuntur. Idem iudiciū est de his quæ ex semine fiunt, hæc enim ab eiusdem speciei indiuiduo gigni nequeunt, cum hoc agendi principium esse non posit, nisi ob formam, quæ proxime quicquam non operatur. Neque à semine fiunt, etenim hoc consimile, & uniuocum non est, quare à propria idea. Idem ex nobilitate, & uilitate agentis, & eius quod fit, ostendunt, omnis enim causa cum suo effectu uniuoca, uel æquiuoca est: si uniuoca, eandem atque consimilem perfectionem habebit: à semine igitur, atque ab eius calore uiuentia ex semine orta in lucem non prodibunt, non est enim semen animali orto uniuocum. Si ęquiuoca causa est, primum illud sequitur absurdum, quod à consimili in spetie res non fierent, deinde causa uel perfectior, uel imperfectior est; secundum dari non potest. Namque totam naturam, omnesque quas habet effectus uires, ab agente suscipit, nil enim quo caret alteri impendere potest, neque à semetipso causa perfectionem assequi potest, esset enim sui ipsius causa. Si perfectior effectu causa existat, indiuiduum igitur eiusdem speciei agens non erit, neque cælum, cum ipsum quicquam non operetur, absque causa secunda. Quare hoc agens, si ęquiuocum, & perfectius est, aliud esse nequit, nisi cuiusque rei propria idea. formas itaque abiunctas ad rerum quæ fiunt ortum, atque scientiam conferre, ex his concludunt. F

Ideas ad rerum sensibilium scientiam non esse necessarias. Cap. 2.

CAEterum sit ne horum opinio ratione consentiens, explicandum est. atqui cum pluribus sustineatur fundamentis, id earum moles, idcirco hæc primum sunt euertenda. Et ut ordinate procedamus, primum illud discutiemus, num ad rerum scientiam conferant ideæ. Deinde quòd neq; ad ortum pernecessaria sint, & quòd id quod gignitur non forma est. Deinceps, si substātiæ forma agendi principium proximum esse ualeat, insuper an omne quod fit à consimili in specie fiat, demum huiusmodi formas agendi principium proximum esse non posse ostendemus. Et ut primum propositorum discutiendum aggrediamur. inquiunt itaq; ad rerum quæ oriuntur scientiam ideas conferre, quod uero non consonat, singulæ enim res per secte sciuntur per proprium quòd quid est, atqui ideæ rerum sensibilium non sunt quod quid est, ergo per ideas res sensibiles non sciuntur. secunda propositio ita ostēditur, ipsum quod quid est ab eo cuius est seiunctum non est, nec subiecto, nec ratione, ideæ uero ab his quæ fiunt secretę sunt, & subiecto, & ratione, igitur rerum sensibilium non erunt quod quid est. Prima propositio quamuis ex dictis in secunda disputatione aperta esse ualeat, ita tamen confirmari potest, quod quid est, natura atque rei propria substantia est, sed rei natura cognita perfecte tunc res scitur, quandoquidem rei natura principium est, & causa omnium eorum, quæ per se rei insunt, existit, atqui de re alia scire non expetimus, duo etenim in re sunt, quæ summopere à nobis sciri expetuntur, rei natura, atque accidentia, non communia, cum hæc sub scientiam non cadant, sed propria, quorum causa rei natura est. quare rei quidditate cognita uniuersa sciuntur de re, G

20.21 quæ scire appetimus. Et idcirco recte philosophus 7. huius monet, quidditatis scientiam, cuiusque rei esse cognitionem, insuper tunc res perfecte apprehenditur, quando causam ob quam est & quoniam illius est causa, & non contingit aliter se habere, cognoscimus. sed rei natura cognita, hæc causa habetur, igitur tunc res perfecte apprehenditur, quando suum quod quid est cognoscitur, quod non nisi rei natura est. rerum itaque ideæ natura et substantia esse nequeunt, nam cuiusq; rei natura à re cuius est non separatur, sunt uero ideæ à rebus sensibilibus abiunctæ, ergo earum quidditates esse non possunt. quæ ratio ita confirmatur, si ideæ ad rerum sensibilium naturam pertinerent, aut ipsę solę sunt tantum rerum naturæ, aut cum materia propria, & forma propria & cum his agentibus, quæ sunt hic non secundum, nam rueret eorum ædificium. H
Nempe ideo ideæ sunt, ut scientia sit, si enim scientia est, non nisi æternorum est, quare cū cuiusque rei materia, & forma consimiliter & agentia, quæ apud nos sunt interitum aliquo modo patiantur. Ad suarum igitur rerum scientiam non facerent, ergo solę ideæ rer um sensibilium quidditates & naturæ forent, quare semper rei natura à re cuius est, seiuncta foret, quod absurdum est, cum unumquodq; aliud esse non uideatur à sua substantia, sed quod quid est uniuscuiusq; substantia est, hæc enim est quod quid erat esse, igitur quod quid est aliud non est, quàm unaqueq; res cuiua est. Sed dubia ideo uidetur si idem est cum re cuius est quod quid est, copulatorum accidentium quod quid est idem erit cum suis accidentibus. diluitur hæc dubitatio, quia in his quæ per accidens sunt, uti quæ ex substantia, & accidente constant, aliud est quod quid est cum eo cuius est, uti albi hominis quod quid, aliud est ab homine albo, nempe si homo albus idem est, quod quid est albi hominis. tunc quod quid est hominis separatim idem erit quòd

A quod quid est hominis albi, quod absurdum est. Nam hominis quod quid substantia est, at copulati non accidens, ergo substantia & accideus idem essent, & ideo solum in his quæ per se sunt, sicut postea docebimus quod quid idem est habet quamuis per se idem non sit esse homnis, & hominis albi, neque etiamus ex accidenti, nam de quo magis uidetur in esse, & non in est, neque de quo minus, at esse musici, & esse albi magis uidetur quòd idem fit per aeidens, & non sunt, quia & si subiecto idem esse possint, ratione tamen fieri nequit, numquam enim musici natura erit albi natura: quare cum hæc quæ in eodem genere collocata sunt ex accidenti idem esse uon habeāt ergo neque esse hominis, & esse hominis albi, in his itaq; quæ sunt per accidens esse rei, idem cum re non est. Alterum oritur dubium, Platonici enim quod quid est abiunctum à re esse nou semper concederent, in ideis enim quod quid est non separatur neque subiecto, neque itidem ratione, atque hoc ratione conforme est: si enim idearum natura ab eis separata esset substātiæ ideis priores darētur. natura enim rei principium & rei causa est quæ prior est eo cuius est causa quare substantiæ ab ideis separatæ illisque priores, atque earum causę darētur, quod tameu consiteri non possit, ergo in ideis quod quid est separatum nou erit. Deinceps illud contingeret absurdum idearum nó esse scientiā, si enim ideæ & suæ quidditatis ratio altera foret, cum quod quid

B est ideæ cognoscimus ideam minime apprehēderemus. & ut exemplo rem ante oculos ponamus si quod quid est per se boni, aliud foret secundum naturam à per se bono, ergo cum suum quod quid est intelligimus per se boni notionem non haberemus; persimile enim est uti siquis quid sit homo scire expetat cognoscat quid equus sit, quippe quemadmodum hominis natura ab equi natura altera est, ita idea à sua quidditate altera erit. Accideret rursus ideæ quod quid est non esse ens, si enim aliud est ideæ quod quid est ab idea, ergo quod quid est boni non erit bonum, ita quod quid est per se entis non erit ens, quare si cuiusdam ideæ quod quid est non erit ens ergo nullum idearum quod quid est ens erit, idem enim de omnibus iudicium est. Hæc recte ostensa sunt, quæ plurimum nostræ sentētiæ fauent. Nempe si in ideis quod quid est ab eis, neque subiecto, neque itidem natura abiunctum est, neque in rebus substantialibus. Nempe, ut ipsi testantur, ideæ, & ideatum eiusdem speciei sunt, quæ utro eiusdem naturæ sunt, quòd uni per se, & alteri per se quoque competit, in rebus igitur, quæ ortum patiuntur, quod quid est ab eis neque subiecto, neque natura separatur, quare ideæ rerum quidditates non erunt, neque agitur ad earumdem scientiam pertinebunt.

C

Dubitationes diluuntur. Cap. 3.

CAEterum multa sunt, quæ obstant. monuimus enim superiori disputatione ad rerum quod quid est, causas omnes pertinere, agentes uero causæ itidem, & finales cum re extra rem fiut & neque rei partes existant à rebus separata sunt, recte ergo dictum non est quod quid est ab eo cuius est separari non posse. quæ dubitatio ita confirmari potest, ideæ enim, ut Plato opinatur, etsi rerum sensibilium causæ existant, non tamen forma, aut materia sunt, sed agentes causæ, quare nihil impedit ideas rerum quidditates esse posse, etsi ab illis seiunctæ sint. Demum in accidentibus aliud est quod quid est, ergo quemadmodum in accidentibus separata est eorum natura, quæ tamen per proprium quod quid est sciri possunt consimiliter, quamuis ideæ ab his rebus abiunctæ sint per eas dignosci possunt, quare retro allatę rationes momenrum nullum habent. Sed hæc dissolui possunt. Verum in eorum solutione consueta philosophantium progrediemur uia. Namque primum aliorum sentētias referemus, mox quid nos ipsi sentimus. Quidam tribus sumptis ad quæsitum respōdent & primum est, quòd quid est id esse, quod ex prædicatis, in quid colligitur, prædicata enim in quid, uti in libro de demonstratione constat tria

D sunt genus, differentia, et definitio, quod quid est itaque prædicatum collectum erit ex genere, & differentia, quod asserere uidetur Arist. 7. huius, quando inquit, quod quid est ex prædicatis per se fieri. quem locum exponens Auer. ait, ex prædicatis per se fieri in primo modo, quæ ea dicuntur quæ in ratione dicente quid est, igitur quod quid est prædicatum, quòd ex prædicatis per se in primo modo est conflatum. Secundum sumptum est, prædicata, quæ in quid de re affirmantur nou prædicata per se talia, nisi per rationem, ergo quod quid est substantia erit per rationem secundum se dicta. Tertium quòd accipiunt, ea, quæ quod quid est habent non esse simpliciter omnia, nisi species substantiæ, hæc enim sola intellectum completum per differentiam habet, quæ proprij generis est. Accidentia uero quamuis proprij generis differentiam obtineant, semper tamen dependent à subiecto, ergo solum substantiæ uere quod quid est habent, accidentia, quoniam subiectum includunt, nequaquam. ex his tria affirmant dicta, primum quod quid est in substantijs idem est cum eo, cuius est. Nam quod quid est non nisi eorum existit, quæ habent prædicata in quid, quæ non sunt nisi substantiæ species. Secundum eorum dictum, in his, quæ per accidens dicuntur, quod quid est non est idem cum eo, cuius

ſus eſt, quod ita probant entis per accidens non eſt quod quid eſt, & definitio,homo enim albus non poteſt definiri, quoniam unum per ſe non dicit, unaqueque uero definitio ex genere, & differentia conſtat, quæ unum per ſe faciunt,ergo ens per accidens idem non eſt, cum ſuo quod quid eſt, neque etiam accidens, ueluti album idem eſt cum ſuo quod quid eſt, quod quid eſt enim rei ſubſtantia eſt, at album ſubiectum claudit, quare ſubſtantia, & accidens idem erit. Tertium eorum dictum, in ſingularibus quod quid eſt idem non eſt, cum eo cuius eſt. Nempe in his idem exiſtit, quæ prædicata in quid adepta ſunt, ſingularia uero prædicata in quid merito ſpeciei habent, ergo propria quidditate carent, & ſi aliquam habent, merito ſpeciei eſt illis attributa. Verum quoniam aliquid ſingularia claudunt,quod extra ſpeciei rationem eſt,idcirco idem non ſunt, cum ſpeciei quidditate. Sed aduerſus hæc nonnulli, qui Scoti doctrinam magnifaciunt, argumentantur,& primum contra aſſumpta,utpote aduerſus illud quod,quòd quid prædicatum in quid non ſit, & per rationem factum. Omne enim quod formaliter tale eſt,ſua natura,quæ eius exiſtit quod quid eſt,eſt tale,ergo omne quod eſt formaliter tale per intellectum, & rationem, erit ſua natura tale, quare nullum eſſet ens extra animã. Nam (ut ipſi aiunt) quod quid eſt à mente efficitur, quæ prædicata in quid facit. Secundo, philoſophus ait, quòd, quod quid aliud non eſt, niſi rei cuiuſque ſubſtantia:ergo ſi quod quid eſt ab intellectu fieret, unumquodq; eſſet ens rationis. Tertio ueritas in intellectu componenti oritur, & cauſatur, ex re extra, ab eo enim quòd res eſt, uel non eſt omnino dicitur uera, uel falſa, & ita, quia aliqua ſunt in re compoſita,proinde intellectus ea cõponit, ergo prior naturaliter eſt identitas in re,quam in intellectum ſe homo & quod quid eſt hominis ſecundum rationem ſunt, ſequetur, quòd homo antequam ab intellectu conſideretur non ſit idem ſuæ quidditati, quare ſequitur, quod præter omne opus intellectus non erit idem quod quid eſt, cum eo cuius eſt, uel neque pendebit à prædicatis in quid neque ab intellectu. Aduerſus eoſdem, arguit quidam, principium cuiuſque demonſtrationis eſt aliquid in re exiſtens, ſed quod quid eſt, principium eſt demonſtrationis,
x I primo de anima, ergo quod quid eſt, eſt quid extra animam exiſtens. maior ita monſtratur,principium & cauſa affectus in re,eſt realis, & extra animam exiſtens, ſed principium demonſtrationis eſt cauſa effectus in re, quoniam ſcientiæ, quæ eſt effectus in re, nam ſcientia ponitur in prædicamento qualitatis, modo quæ ponuntur in prædicamento ſunt entia in re, ergo ſcientia eſt quid in re, quare eius principium in re erit, fieri enim non poteſt, ut ens in re,dependeat ab ente rationis,cum ens in re id ſit, quod non præſupponit ens rationis. ratio confirmatur, ea quæ ſunt principia agendi, & mouendi intellectum, ſunt in re, quia actio in intellectu, & motio eſt in re, & ex natura rei, nam lapis non mouet intellectum, quia conſideratur ab eo,ſed prius mouet,quàm conſideretur,ergo ea motio & actio erit realis, ſed principia demonſtratiua mouent intellectum igitur habent eſſe in re. ſunt & aliæ rationes, quæ quoniam eodem fundamento ſoluuntur ſilentio mandantur. Contra tertiam concluſionem, horum nonnulli, arguunt, quod quid eſt, eſt idem in ſubſtantijs cum eo cuius eſt, ſed prima ſubſtantia, eſt maxime ſubſtantia,& maxime ens,ergo prima ſubſtantia, quæ eſt ſingularis, maxime habet quod quid eſt, quare idem eſt,cũ eo quod quid eſt.ſecũdo,illud quod ſingulare addit ſpeciei,quod quid ſit,aut facit unũ per ſe cum natura ſpeciei, aut non.ſi ſecundũ,eſi illud additũ ſit de natura primæ ſubſtãtiæ,prima ſubſtantia erit ens per accidens, quare neque generabitur, neque per ſe corrumpetur, quod falſum eſt, ut prohemio Meth. patet, omnes generationes per ſe ſunt circa ſingularia, ſi uero facit unũ per ſe, ergo totum illud erit ſibi uere idem, & proprium quod quid habere poteſt: licet aliquid includat quod extra naturam ſpeciei ſit.Sed horum argumẽta aduerſus hos nullius ſunt momenti, atque ex falſa eorum imaginatione ortum ſumunt. ac, ut res plana fiat, aduertendum quòd quod quid eſt, interdum collectum genere, & differentia dicitur, ut primo Poſter. prædicata primi modi, ſunt prædicata quidditatiua quæ per genus, & differentiam explicantur, ex quibus definitio conſtet, & dicitur quod quid eſt collectum ex genere, & differentia, quoniam accipitur à materia & forma, quæ rei ſubſtantia, & quod quid eſt dicuntur.nam genus à potentia,quæ eſt in re, quæ materia eſt, & differentia ab actu, qui in re eſt, & forma dicitur:& ita, quia ab his accipitur, quæ in re, rei ſubſtantia ſunt, ideo interdum quod quid eſt dicitur, quo etiam modo definitio ab Ariſt. ſecundo Poſter. quod quid eſt dicitur, quoniam ipſum explicat. Accipitur rurſus quod quid eſt pro principio, à quo res extra animam eſt id quod eſt, quo modo materia & forma dicuntur, quod quid eſt ſubſtantiæ compoſitæ & generabilis,quare cum bifariam quod quid eſt accipiatur, ſi primo modo intelligitur; nulli dubium quòd ab intellectu pendet eſſe; quoniam ita non eſt, niſi genus, & differentia certo ordine conſtituta: at genus, & differentia ſunt entia, quæ ab intellectu fabricantur, pariter, & definitio ab intellectu fit, extra animam .n. genus non eſt, neque differentia, ſed res explicatæ genere, & differentia, ut materia, & forma, (uti ipſi aiunt, genus) & differentia dupliciter capi poteſt, & pro ſecunda intentione, & ita in intellectu ſunt, & pro prima, & ita in re, cum quod quid ſit collectiuum generis, & differentiæ

E (line 1)

A ſententiæ ergo bifariam capi poteſt, ut in mente & uti in re, & ita D. Thom. & Egidius de quod quid eſt loquuntur, & ideo idem eſt quærere an idem ſit quod quid eſt cum eo cuius eſt, ac ſi quæratur an definitio, ſit idem cum definito, ſi uero ſecundo modo quod quid eſt capiatur, ita in re eſt, & ab opere intellectus non pendet, ut eorum argumenta concludunt, quo modo D. Thom. ac Egid. non loquuntur. Veruntamen, & ſi ita horum poſſit deffendi ſententia, Ariſt. uero in 7. diuin. ut idem quod definitio eſt, quod quid eſt non accipit, ſed ut rerum, quæ exiſtunt, nam eo modo ſumptum eſt quod quid eſt, uti Plato rerum ſenſibilium quidditates ideas eſſe fuit opinatus. atqui non ita Plato quod quid eſt nomen, ut a mente pendet, uſurpauit, quare neq; Ariſt. Deinde priori diſputatione ſatis abunde à nobis explicatum eſt, neque genus, neque differentiam ad rerum naturas teucra pertinere, ſed exemplaria eſſe cauſarum, utpote materiæ, & formæ quibus res exiſtit. Demum cum nomen eſt pluribus conueniens, & uni primo alij ſecundo, cũ ſimpliciter prolatum eſt, pro primo ſignificato uſurpatur, quare cum hoc modo, ut ipſi met monent, accipiatur quod quid, eſtque abſolute prolatũ, pro primo ſignificato ab Ariſt. uſurpatur, ut ſcilicet eſt rei natura, atque ſubſtantia, & principium eſt, quo res eſt id quod eſt. Deficiunt deinceps, quia cum quod quid eſt, (ut ipſi aiunt) bifariam, capi poſſit, iuxta alterum,
B & non proprium ſignificatum, quæſitum enucleant. Nos tamen ſecundo modo quæſtionem aperiemus. Nam ſi ſciuerimus quomodo quod quid eſt ſe habeat, cum eo cuius eſt, manifeſtum etiam erit quo modo definitio idẽ erit cum definito, ad id, quod ultimo obijciunt, quòd ſequeretur indiuiduam ſubſtantiam maxime definiri, & habere quod quid eſt, reſpondemus, uti ſæpius dictum eſt ex Alex. & Auer. quòd definitiones non ſunt, niſi ſingularium exiſtentium extra animã, prout tamen cõcipiũtur, cõcipiũtur autẽ uniuerſaliter, cũ nomine ſpeciei intelligũtur. quare ratio quod uolumus, monſtrat. ad ſecundum nulli dubium quòd indiuidua ſubſtantia, ut extra animam eſt, quod aggregatum eſt per accidens, eſt enim terminus generationis, non ratione accidentium, ſed ratione ſuæ formæ, hæc eſt, quæ generationem terminat, quam poſtremo accidentia conſequuntur. ſed quæ ſit D. Thom. opinio paulo poſt, explicabitur, cum quæ ſit Ariſt. Alex. ac Auer. ſententia aperietur. Scotus in hoc 7. queſ. 16. & 22. diſt. tertij, & Ant. Andr. hic quæſt. 7. fatentur idem eſſe quod quid eſt cum eo cuius eſt, uerum prius nonnullas diſtinctiones accipiunt. prima eſt quòd idem interdum poteſt confuſe, & exacte intelligi, confuſe, cum quid nomine illius ſignificati apprehendimus, diſtincte autem cum id definitione cognoſcitur, ut ex primo phyſ. 5. ab Ariſt. haberi poteſt, cum ait, quòd res, quæ definitur
C prius confuſe comprehenditur, cum nomina eius cognoſcimus, diſtincte, cum per definitionẽ, definitio enim diuidit in in ſingularia. ſecunda uti forma bifariam capi poteſt, ita & materia, cauſa eſt, quoniam materia & forma relatiuæ opponuntur, 2. phyſi. & quot modis unum oppoſitorum dicitur, tot, & reliquum primo Top. forma autem alteta eſt totius, quæ rei quod quid eſt dicit, uti forma totius hominis humanitas eſt quæ quod quid eſt hominis dicit, & includit materiam & formam, altera uero forma partis, uti anima, forma partis dicitur, ita materia bipartitur, altera, quæ correſpondet formæ partis, & ita materia eſt pars eſſentialis compoſiti, quæ cum forma conſtituit unum per ſe de genere ſubſtantiæ. Altera autem materia totius dicitur quæ reſpondet formæ totius, hæc enim contrahit formam totius, ut quidditatem ad eſſe hoc, & hæc eſt proprietas indiuidualis, quæ hæcceitas dicitur, nam hæc cum ipſa quidditate ſpecifica conſtituit indiuiduum ſpeciei, unum ens per ſe. tertia eorum quæ ſunt, alia per ſe entia dicuntur, ut decem genera rerum & ſpecies omnium generum, & indiuidua omnia, quæ ſunt per ſe in genere, utque res diuerſorum generum non includunt, alia entia per accidens, uti ſunt omnia aggregata ex duobus generum diuerſorum, ſiue diuerſis nominibus, ut homo albus, ſiue uno nomine, ut album uocetur, album enim cum accidens concretum ſit, includit diuerſas res
D ut ſubiectum, & accidens. quarta quòd eorum, quæ habent quod quid eſt, alia per ſe primo habent tale, uti ſpecies compoſita uniuerſalis quæ conſtituitur ex forma partis, & materia partis, quæ ideo per ſe, & primo quod quid eſt habet, quoniam ei tale per aliud non aduenit, ſicuti indiuiduis, quibus per ſpeciem, quod quid eſt conuenit, alia habent quod quid eſt per ſe non primo, ut indiuidua quæ abſtrahunt ab exiſtentia & tempore, ut hic homo ſingularis: eiuſmodi enim indiuiduum per ſe in genere eſt, quatenus conſideratur, ut ex materia totius & forma totius conſtat, quòd per ſe non habet quod quid eſt, quoniam per aliud quod quid eſt habet, ueluti ſpeciei ratione. Nonnulla uero, neque primo, neque per ſe quod eſt habet, ſed ex accidenti, ut indiuiduum exiſtens, & in tempore quod accidens includit, quod extra quidditatis rationem eſt. Ex his duo inferunt, quorum primum eſt, in his quæ per ſe ſunt, idem eſt quod quid eſt cum eo cuius eſt, uerum, quoniam ea, quæ per ſe ſunt, alia ſpecie ſunt, in his per ſe primo idem eſt quod quid eſt, cum eo cuius eſt, alia uero indiuidua exiſtunt, quatenus ab omni abſtrahunt accidente, atque in his idem eſt quod quid eſt per ſe, & non primo. Quare ſemper quod quid eſt in his quæ per ſe ſunt idem eſt cum eo, cuius eſt. Atque hoc Ariſt. ratio-

ne confirmant, Vnumquodque idem eſt cum ſua ſubſtantia atque natura, ſed quod quid eſt E
rei natura, atque ſubſtantia eſt, ergo, unumquodque, quod per ſe dicitur idem eſt, cum
ſuo quod quid eſt. Alterum, & ſecundum quod inferunt eſt, in his quæ per accidens di-
cuntur, idem quod quid eſt, cum eo, cuius eſt non exiſtit. Nam quòd quod quid eſt non
habet cum ſua quidditate idem eſſe nequit, quod uero per accidens eſt quidditate uacat,
propter duplex ſignificare, uti Ariſt. monuit, hoc igitur idem non erit cum ſua quidditate. Sed
hi multifariam decipiuntur, & ut horum errata aperta fiant à traditis diſtinctum, exordiemur,
atque primam concedimus, ſecunda uero omnino falſa eſt, non enim eam materiam, quam to-
tius appellant, & alio nomine hæc theitatem nuncupant, peripatetici concedunt, et primũ Porph.
teſtimonio utemur qui aſſerit indiuidua numero diſtingui, hoc eſt accidentibus, quare ſi ab in-
diuiduis accidentia ſecludantur, non erunt amplius indiuidua, ſed ſpecies, quod etiam Simpli-
cius, Amon. & Boet. in cathegorijs confirmant, & Auer. in de ſubſtantia orbis indiuidua per ac
cidens differre inquit. Them. etiam primo lib. de anima, indiuidua aſſerit, quæ ſub ſpecie athoma
ſunt, non niſi accidentibus differre. Hoc idem ratione confirmari poteſt ſi indiuidua eiuſdem
ſpeciei athome, per has proprietates adinuicẽ diſtinguerentur, ergo eſſentialiter differrent. Nam
omnia differentia, quorum ratio diſtinguendi non eſt accidens, accidentaliter non diſtinguntur, F
ſed eſſentialiter, atqui indiuidua eiuſdem ſpeciei, cum per proprietates indiuiduales diſtinguan-
tur, eorum diſtinguendi ratio accidens non eſt, cum neque proprium, neque commune ſit, er-
go eiuſdem ſpeciei indiuidua eſſentialiter differrent. Deinceps accipiatur Platonis hęc cheitas, &
ſit A. illa uero Socrat. uocetur B. tunc ſic componatur ratio, hęc cheitas. A. omni mentis opere
circumſcripto plus cum B. conuenit, quam cum hęccheitate indiuidui bouis, ergo ſecluſa in-
tellectus operatione dabitur unitas communis realis, in qua illę duę conſentirent, id, quod con-
ſequitur ex eorum fundamentis deduci poteſt, cuiuſcunque enim relationis realis fundamentũ
in re eſt, conuenientia uero pręter mentis opus in re exiſtit, ut ipſi teſtantur, igitur conuenien-
tiæ fundamentum in re erit, quod cum ſingulare non ſit, igitur communis natura erit, quæ,
cum non ſit ſpecies ergo inter ſpeciem athomam, & indiuiduum dabitur natura communis. Ad
hæc indiuidua ſiue eiuſdem, ſiue alterius ſpeciei exiſtant, inter ſe relata, æque different, quem-
admodum Plato, & Socrat. & bouis indiuidua, quod abſurdum eſt, quandoquidem priora ſo-
la numero diſtinguntur, ſecunda uero numero & ſpecie. id quod conſequitur ita probatur, quæ-
cunque per primo diuerſa diſtinguuntur, æqualiter differunt, nam primo diuerſa maxime diſtãt,
atqui Socr. & Plato, cum per proptias hęccheitates diſtinguuntur, per primo diuerſa differunt, G
quemadmodum Plato & indiuiduum bouis, æque igitur differunt, quare materia totius uana eſt.
Neq; itidem tertia diſtribuitio uera eſt, nõ enim uerum eſt accidentia per ſe entia eſſe, ſunt enim
entia, quemadmodum retro docuimus, quoniam entis quicquam ſunt. Inſuper philoſophus,
uti retro docuimus aſſeruit in his, quæ ſunt per ſe, hoc eſt in ſubſtantijs, idem eſſe quod quid eſt
cum eo cuius eſt, quare, & ſi accidentia per ſe entia eſſe confiteamur, non tamen cum eis idem
erit quod quid eſt. Inſuper philoſophus cauſam largiens, cur in his, quæ ſunt per accidens idem
non ſit quod quid eſt docuit, quoniam duplex ſignificant, nempe eſſe in, & ſubiectum, atqui
omne accidens duplex ſignificat, quoniam ſubiectum ad illius pertinet naturam, ergo omne ac-
cidens, ſiue per ſe, ſiue ex accidenti ens ſit, duplex ſignificat, ergo nullum accidens cum ſua
quidditate idem erit. quarta diſtributio etiam multifariam peccat, quoniam putant quæ per ſe
primo definiuntur non eſſe ſubſtantiam indiuiduam, retro enim oſtendimus per Alex. & Auer.
hanc definiri, ut uniuerſaliter concipitur, & ita ſpeciei nomine nuncupatur. indiuiduum enim,
quatenus indiuiduum, quoniam accidentia claudit, per accidens definitur, & cauſa eſt, eorum
enim quæ per ſe exiſtunt, & in re ſunt, definitio eſt, quæ ſingularia ſunt, quæ definiuntur, dum
ſecluſis accidentibus conſiderantur, quod eſt ipſa uniuerſaliter concipere. falluntur etiam, quan H
do aiunt indiuidua ab exiſtentia, & accidentibus abſtrahi poſſe, non enim ſi ita conſiderarentur,
eſſent indiuidua, indiuiduum enim eſt, indiuiduum, quoniam certis, & definitis accidentibus
materia affecta eſt; quæ omnia ſimul in altero indiuiduo reperiri non poſſunt, & ita indiuidua
ſpectare, eſt ipſa ſub ratione ſpeciei concipere. Deinceps quęrimus, à qua uirtute an ab intel-
lectu, uel potius a ſenſu, hæc abſtractio fiat, ſi à mente uniuerſalis erit, ſi à ſenſu, ergo ab exi-
ſtentia, & accidentibus abſtrahi nequeunt, nam ſenſus ſolum accidentia percipit, nequeunt
igitur ab exiſtentia, & accidentibus indiuidua abſtrahi. Sed quo ad eorum ſpectat dicta, fallun-
tur etiam, primum enim quod Ariſt. inquirat prorſus ignorant, quando inquirit, an idem ſit
quod quid eſt cum eo cuius eſt, quippe, ut Alex. & Auer. authores ſunt, quærit an quod quid eſt
re ſit, ab eo cuius eſt ſeparatum, atque ob Platonem, qui cum ideas conſtituiſſet rerum ſenſibi-
lium quidditates illas eſſe putauit, quare non quærit, an definitio per ſe primo ſit ſpeciei, &
per ſe non primo ſit indiuidui. Deinde ſi Ariſt. ſcopus eſt manifeſtare, an definitio ſit primo
per ſe ſpeciei, cum definitio Ens ab intellectu fabricatum ſit, ut ipſi aiunt, ergo non recte alios,

ut

A ut D. Tho. & Egidium, arguunt, qui asserunt, quod quid est, esse prædicatum à ratione col-
lectum, quoniam sub eodem sensu ipsi quoque quæsitum dissoluunt. Demum ex eorum decla-
ratione non habetur si quod quid est, quod per se, primo speciei asserunt, idem re, & ratione
sit, uel diuersum cum specie, quod quidem Arist. quærit. Tertia quorundam opinio est,
qui prius id accipiunt, quod quid est, illius per se, & primo esse cuius per se, & primo
est definitio. Nam definitio sermo est rei quod quid est exprimens, definitio uero speciei
est, ergo quod quid est per se, & primo speciei est, id autem quod definitur per se, & pri-
mo formæ existunt, siquidem materia pars non est quidditatis, quæ quidem forma, nomine spe
ciei significatur. Ex his quæsitum soluunt, quod quid est idem re, & ratione esse, cum eo cu-
ius est, & nõ differunt nisi secundum modum concipiendi, quod probatur, Nam cum eius sit
quod quid est, cuius per se primo est definitio, id uero forma est, ut nomine speciei significatur,
at quod quid est non nisi forma est, quoniam materia pars quidditatis non est, ergo idem re, &
ratione sunt, sed differunt penes diuersum modum concipiendi, quippe forma ut nomine speciei
concipitur confuse concipitur, ut per genus & differentiã cõcipitur, & cum definitione eam con
cipimus, distincte concipitur, quoniam definitio partes formæ explicat confuse contentas in
B nomine speciei, quare id quod per se & primo definitur, & quod quid est penitus idem re, &
ratione sunt. Secunda conclusio, singulare compositum quod per se, non primo definitur, ut
sub ratione uniuersali confuse comprehenditur, definitio seu quod quid est differt ab eo cuius
est, quod probatur, nam hoc claudit materiam ultra formam, quod quid est, est enim forma, nul
lo modo materia, ergo differunt, ut compositum habens formam, & ipsa forma, quæ, re idem
sunt, ratione uero differunt, quoniam ratione materiæ utriusque non est eadem ratio. tertia con
clusio singulare singulariter conceptum, quod per accidens definiri asserunt, hoc singulare di-
fert à quod quid est, uti forma, & aggregatum per accidens, ab altera parte. patet hoc, quo-
niam eiusmodi singulare est aggregatum per accidens, cum includat materiam, & formam, &
accidentia, quare ratione suæ partis ut formæ, idem erit re & ratione, commune aut aliarum
partium, idem per accidens, quoniam idem subiecto, non ratione. Sed horum opinio, neque
recta est. Et primo peccat, cum asserat, quod primo & per se definitur, id esse formam, siqui-
dem antea ostendimus, quod forma uere non definitur, sed compositum ex materia, & forma,
ut uniuersaliter cõcipitur, est quod definitur, etenim definitio ex genere, & differentia omnis con
stat, quæ à materia, & forma sumuntur, quare id definitur quod ex materia, & forma constat,
C 8. Meth. quoniam id quod definitur compositum est ex materia & forma, proinde separatæ for 9
mæ definitione carent; modo si formæ per se & primo esset definitio, maxime separatæ formæ
definitionem haberent, cum primæ formę sint, hoc patet per regulam topicam, ut simpliciter,
ad simpliciter, ita magis ad magis, & maxime ad maxime, neq; dici potest, quod forma materialis
sit, quæ per se primo definitur, cum Auer. oppositum infra dicat: huiusmodi enim formæ imperfe 40
ctam definitionem habent, quia ut se habent ad esse, ita ad definitionem, cum sint entia in alio, ab
alio itaque habebunt definitionem, uerum hæc imperfecta definiuntur, ergo forma materialis
non est, quæ primo, & per se definitur. secundo prima conclusio recta nõ est, primo quia credunt
isti, idem esse definitionem, & quod quid est, quod uerum non est, ut patebit, secundo cum
id quod definitur forma non sit, sed compositum, recte non dicunt, quod ideo quod quid est,
est idem, quoniam forma est quod quid, materia uero pars non est quod quid est substantiæ
compositæ, retro enim monstrauimus, quòd materia pars est quod quid est, cum in ratione sub-
stantiæ compositæ includatur, atque ex his patet, quòd secunda conclusio peccat, cum ait quòd
ratione alterius partis, quod quid est, idem est cum substantia composita, ratione formæ, & non
materiæ. Nam cum utraque pars ad quod quid est, spectet, ratione utriusque partis idem erit,
D ac cum ex eodem fundamento tertia conclusio fluat, fit, ut neque hæc recta sit. quarta opinio
est, quòd in conceptis cum materia, ut in substantijs generabilibus, & corruptibilibus quod quid
est ratione materiæ, non est idem cum eo, cuius est, substantia namque generabilis, cum com-
posita sit ex materia, & forma, ob materiam, quam in se habet, quod quid est, non est idem
cum ea. hoc probantur quoniam materia non est pars quod quid est, ut ex Auer. colligunt, cum
ait quòd materia est deferens quod quid est, & non pars. secundo dicunt quòd ratione formæ
idem est quod quid est, cum eo cuius est, patet quia forma est quod quid est, quod ex Auer. col
ligunt, ubi sophistarum quest. persoluens, ait, quòd homo si capiatur pro forma hominis, idem
est, quod suum quod quid est, sed si capiatur pro aggregato ex materia & forma non est idem. ter
tio asserunt quòd accidentia simplicia, ut album, & consimilia, cũ sint per se entia, idem est quod
quid est in eis, patet ex Arist. quòd in his, quę per se dicuntur idem est quod quid est, cum eis,
accidentia cum entia per se sint, non sunt aliud a quod quid est eorum. Vltimo aiunt,
quòd in his quæ secundum accidens dicuntur, ut ea quæ aggregata per accidens talia sunt
ut homo albus, idem non est quod quid est. quod ex Arist. patet, quod non habet quod quid est,

F 2 idem

idem non est cum eo. at, quæ secundum accidens dicũtur, ita se habent, Verum horum opinio fal E
so innititur fundamento uidelicet quòd in conceptis cum materia, materia non sit pars quidditatis, retro enim monstrauimus quòd hæc est pars quidditatis, alioquin compositum uere non definiretur uti forma in materia, quæ uere non definitur, uti Auer. infra refert, quoniam in definitione formæ materia cadit, quæ suæ substantiæ pars non est, propterea uere non definitur, ita cũ in definitionẽ cõpositæ substãtię materia cadat, quæ non est pars quidditatis non uere definiretur, ad huc ut res se habet ad esse, ita ad quod quid, sed compositum est ob materiam, & formam, ergo eius quod quid erit ob materiam, & formam, & ita materia in habentibus eam, pars est quidditatis. Decipiuntur penes aliud quoniam quid Arist. quærat, non percipiunt, nam que philosophus ob Platonem, ut Auer. & Alex. testantur, inquirit an in substantijs generabilibus idem sit quod quid est cum eis, ita quòd re, & subiecto non separentur, uti Plato, qui asseruit, quod quid est substantiæ sensibilis esse ideas, quæ loco, & subiecto separatæ sunt, quare cum in substantia composita forma, & materia non sint, loco & subiecto separate, siue materia sit pars, siue non, quod quid est idem est, tum Arist. peteret id quod in principio est, cum inquirat, an idem sit quod quid est in substantijs compositis, nam si ratione formæ esset idem, sensus esset quod forma compositi, non esset quid diuersum, à semetipsa, quæ est quod quid est, F
& de hac re nullus unquam dubitauit, neque Plato asseruit formam rei sensibilis esse à semetipsa loco & subiecto separatam. Arist. itaque mostrat idem esse quod quid non separatorum à substantia composita, quare idem ita erit, neque uerum est, quod ex Auer. colligunt, quod materia non sit pars quod quid substantiæ compositæ, siquidem Auer. ibi comparat materiã ad formam, & ait quod si materia referatur ad formam, cum definitur forma, licet materia includatur in definitione, non est pars quidditatis, & formæ, sed est deferens quidditatem, & formam, namque ponitur non ut pars, sed quoniam causa quidditatis formæ, quoniam subiectum formæ est, Verum si materia ad substantiam compositam referatur, est pars quod quid est substantię compositæ, ut Auer. ibi explicat, hi enim tantum uerba Auer. in principio commenti legerunt, sequentia uero minime respicientes, in quibus plane Auer. ut magis antea patebit, oppositum asserit. id tamen animaduersione dignum, quod si interdum Auer. materiam à quidditate excludit, nomine materiæ, signatam materiam intelligit, non eam, quæ pars est speciei, quia hæc quod quid est pars dicitur. Ad id ex commento Auer. in priori disputatione explicatũ fuit, neq; uerum est id, quod in alio dicto asserunt quòd in accidentibus, idem est quod quid est, primo Arist. literæ aduersantur, cum det exemplum de accidentibus simplicibus, ut de albo, & mu- G
sico, & inquit, in his non esse idem ratione quod quid cum eis, ratio, qua Arist. utitur, de omnibus demonstrat, quoniam esse accidens dupplex significat, id quod in est, & cui in est, in eo igitur non erit idem quod quid est, preterea uerum non est, quòd accidens sit ens per se, sed ob aliud, ut ob substantiam, uti antea dictum fuit, item ut res se habet ad esse, ita ad quod quid, sed accidens est ob substantiam, ergo quod quid habet à substantia & ita omne accidens duo significat. non itaque idem erit quod quid est, tum hæc accidentia sunt abstracta, aut concreta, non primum, quoniam ea habent esse per intellectum, ut Auer. 2. epith. Meth. hæc non habent quod quid est, neq; entia per se sunt, si concreta, cum hæc in eorum essentia actu subiectum includant, duplex significant, & ob id non habẽt quod quid est, quod idem in eis sit. Sed his reiectis tempus est, ut quid nobis Arist. sentire uidetur, referamus.

Propria opinio. Cap. 4.

QVibus ita constitutis, quoniam ea, quę sunt non eadem ratione dicuntur, & ut res se habent ut sint, ita ad quod quid est, inde fit, ut neque eadem ratione, quod quid est idem sit cum eo cuius est. & ut res aperta fiat substãtia, quæ uere est ens, est substantia. quæ H
ea est, uti retro explicatum est, quæ ex materia & forma conflata est, si spectetur, ut materiam significatam includit, ita enim aggregatum per accidens est. Nempe materia significata est, quæ certis, definitisq; accidentibus est subiecta, & ita in hac substantia quod quid est, idem non est, quandoquidem hæc substãtia quod quid uocat, & hoc non semel Arist. docuit, utpotè in 7. Meth. quando inquit, in conceptis cùm materia aliud esse quod quid est, ab eo cuius est, nomine enim maximę significata audit, in hac enim substantia neque secundum rationẽ, idẽ est quod quid est, substãtiæ. n. ratio non est accidẽtis quod quid est, cum esse accidentium sit in alio, substãtiæ uero minime. igitur ut indiuidua & particularis consideratur substãtia, ita quod quid est, ab ea abiunctum est. At uero si sub ratione speciei concipiatur, quo pacto, ut ab omnibus accidentibus spoliata est, consideratur, utpote si Sortes spectetur, seclusis uniuersis eius accidentibus non erit nisi homo, singulares. n. substantiæ mutuo non nisi accidentibus seiunguntur, & præcipue in rebus caducis, quemadmodũ Porph. & Græci testantur, ita substantia hæc quod quid est habet, quod cum bipartitum sit, nempe alterum causatum est, ut quod ex materia & forma, Alte-

rum

A rum uero causa uacat. ut quod ex agente, & forma conflatur, primum neque re, neque ratione à substãtia separatur, Non enim re separantur, & subiecto, quandoquidem materia, & forma à re non separantur, quemadmodum Arist. 4. phys. docuit, quando locum neq; materiam, neq; formam esse docuit, cum eius quod quid est, non sit nisi propria substãtiæ materia, atque forma, ab ea igitur abiunctæ non sunt. deque hoc Arist. loquens, inquit unius cuiusque rei natura, non separatur ab eo cuius est, quemadmodum, de, rationale quæ hominis natura est, re ab homine non separatur, esse enim hominis non est nisi esse animalis rationalis. Neque itidem ratione, non enim alia est animalis rationalis ratio, ab ea hominis, eius enim ratio non est nisi animal rationale. Tunc enim unumquodque scire potuimus, cum cuiusque quod quid est, atque substantiã cognoscimus, si modo quod quid est hominis, esset diuersum secundum naturam ab homine, ergo cũ eius quod quid est cognoscimus, quid sit homo, non cognoscimus, per similiter enim est, inquit Arist. ut si quis, quid sit equus scire appetat, cognoscat, quid sit bos. Nam uti equi natura, est diuersa à bouis natura, ita homo à sua natura, quod quid est igitur quod cau sa habet, neque subiecto, neque itidem ratione ab eo cuius est separatur, sed an aliquo pacto huiusmodi quod quid est separetur, ambigere quis posset, nã, ut in dato extremo persistamus, qui

B hominem cognoscit, eius quod quid est cognoscit, quod minime uerum est, sed ex Arist. hoc primo phys. deleri potest, qui modo concipiendi distingui docet, Nempe qui hominem dicit, 5 confuse, & indistinctè hominem cognoscit, sed cum definitione cognoscitur, distinctè eius natura cognoscitur. Alterum uero quod quid est, quod causa uacat, quoniam non eadem ratione quod quid est, dicitur, Nempe causæ extra rem a re separatę sunt loco, & subiecto, cum eiusmodi quod quid est causæ non nisi extra rem sint, numero igitur à re separatur, non igitur cuiusque substantiæ quod quid est, idem secundum esse est, cum eo cuius est. Verum ea se offert dubitatio diluẽda, Arist. 7. diuin. absolute inquit, quod quid est, neque materia, neque itidem ratione, absolui ab eo cuius est, quare cuiusque rei quod quid est, uidetur asserere idem esse cum re: ab Arist. igitur dissẽtire uidetur nostra opinio. sed ex his quę superiori dubitatione docuimus, dubitatio dilui potest, Nempe docuimus, quod quid, bifariam spectari posse, & in se, quum quod quid est, quo pacto non nisi forma est, quare cum forma non separetur a re, fit ut quod quid est, ut in se spectetur, abiunctum a re non sit. Itaque quando Arist. inquit, absolute quod quid est non absolui a re, per se quidditatem spectat. Aut uti retro docuimus de quidditate causata sermone habet. At si quod quid est spectetur, ut definitis rebus coniunctum est, quoniam

C ita causas omnes includit a quibus res in esse dependet, ita absolui a se subiecto potest, Nempe illud quod ex causis extra rem constat, abiunctum est, quod ex causis intra rem conflatum est, ut potè ex materia, & forma, abiunctum non est, quum huiusmodi causæ rei partes sint, & a re non separentur. 7. uero diuinorum, de quidditate absolute sumpta, Arist. loquitur, Nempe de ea, ut rebus coniuncta est, scientiæ particulares disputant. Sed illud inquirendum nunc est, an quod quid est, quod ex causis extra rem constat, ratione absoluatur a re, subiecto enim separari iam demonstratum est, sed ad hoc dicimus (quemadmodum Arist. monet) huiusmodi quod quid est, à re non esse ratione abiunctum, Nempe si ratione separatum esset, per ipsum quid sit, res non cognosceretur, foret enim, ut si quis quid sit homo cognoscere expetat, & quid sit bos noscat. Namque uti hominis natura, est diuersa à bouis natura, ita homo ab hac eius natura, quare huius quidditatis ratio à re non absoluitur, & si subiecto abiuncta hæc natura à re sit, quare quo pacto quod quid est, à re absoluatur, & quonam modo idem sit, ex his satis constat, quo uero ad aliam dubitationẽ pertinet, quandoquidem uidetur ad rerum scientiam ideas attinere, cum agentes causæ sint, quæ à re saltim subiecto separari ualent, dicimus nulli dubium esse, quod iuxta Platonem ideæ agentes causæ sunt, atque eas tantum ad scientiam re-

D rum conferre opinabatur, quæ quidem non solum subiecto abiunctæ sunt, sed etiam ratione, quoniam ideæ substantiæ sunt, prorsus ab omnibus materiæ sordibus abstractæ, quare rerum sensibilium ratio idea esse non potest, essent enim res sensibiles à materia separatæ. Secundum rationem igitur ideæ à sensibilibus separatæ sunt, quare non sunt quidditates rerum, siquidem nulla quidditas à re ratione absoluitur. At cum ideæ à sensibilibus ratione abstractę sint, eorum non erunt quidditates, quare ad eorum scientiam non conferunt, & ita Arist. ratio aperta est, nullum quod quid est a re secundum rationem separatur, at ideæ a rebus sensibilibus secundum rationem separatæ sunt, ergo non earum quidditates. multifariam demonstrauit Arist. priorem propositionem (uti retro monuimus) Nam ut in ideis, ita in rebus sensibilibus, at in ideis diuersa non est ratio ideæ, & quidditatis, neq; in sensibilibus. Rursus contingeret, quod si quis expeteret scire quid sit, eius naturam non cognosceret, quoniam simile est ac si quid sit bos cognosceret, cum utriusque natura diuersa sit, quare quod quid est ratione à re non abstrahitur, ergo ideæ non erunt rerum sensibilium quidditates, & ita ad earundem scientiam non conferunt, quoniam tunc exactè res cognoscitur, cum quod quid est eius cognoscitur. Arist. quidem nostra

opinio consona est, sed si rerum sensibilium rō separata est ab idea, & eius ratione, ergo cum Deus sit causa earundem rerum, ut existunt, eius ratio, non esset ab eisdem rebus separata, alioquin nulla esset Arist. ratio, de ideis, sed diluitur, Nam res ut existunt, diximus, quod secundum rationem separatę sunt, & cum ratio earum sit separata, ac prima causa est Deus, ab his secūdū ratione nō separatur. Postrema dubitatio ab Arist. 7. diuin. diluitur, Nāq; accidēs duo significat esse in, & substantiam, inde fit, ut omnibus modis in eo quod quid est non sit, sed quo dam modo idem, quodam modo non, ratione idem non est, & si ratio accidentis à substantia, & ab eius natura dependeat, non tamen accidentis ratio, ac natura est substātiæ eadem, esset enim accidens substantia. ergo cum accidens duo significet, secundum rationem idem non est, omnino cum suo quod quid est. Verum quis ambigere posset, contingeret tunc quòd per substantiam accidens non cognosceret, quoniam natura utriusque diuersa est, ueluti in rebus sensibilibus dicebamus, ideo per ideas non sciri, quoniam ideæ ratio, est diuersa a sensibilibus, ita cum substantiæ ratio alia ab ea accidentis sit, per substantiam accidens apprehendi non poterit: dilui tur dubitatio, ac par ratio non est, quia, & si accidentis ratio non sit substantiæ eadem, ea tamen includit substantiam, (retro enim docuimus,) ad accidentis quod quid substantiam attinere, & ideo per substantiam accidens apprehenditur. At rerum sensibilium ratio, nullo pacto ideam, neque itidem eius rationem includit, Nam sensibilium natura est, ut materiam habeat, idea uero eiusque ratio omnem prorsus explodunt materiam, quare, & si accidentis esse ab ea substantiæ aliena sit, quia substantiam in sua ratione includit, per substantiam apprehendi potest. est uero accidens cum suo quod quid subiecto idem, quia secundum subiectum separata non sunt, alioquin, (ut recte monet Auer.) denominatiue de subiecto accidens non prædicaretur, Nam dicitur homo albus, & musicus, quoniam album, & musicus ei insunt, quare ut unde digressa est, redeat oratio, satis apertum sit, ideas ad rerum sensibilium scientiam non pertinere. E F

De eo quod per se gignitur prima opinio. *Cap.* 5.

Sed quod neque rerum ortui conferant, nunc aperiendum est, Non enim rerum quæ fiunt formæ, ab eis proxime in materia pręparata, dispositaque, (ut opinionis fautores testantur) prodeunt, quam rem ita demostramus, quod secundum naturam fit, est compositum, ergo ab idea, ut ab agente proxime non fit, consequētia hæc perspicua est, quoniam generans, & genitum in specie consimilia esse confitentur, atqui, genitum eum in sui ratione materiam, atque formam habeat idea uero, quæ generans est, nullam includat materiam, neque formam, quæ per materiam consistat, eiusdem speciei non erunt, quæ ratio ita confirmari potest. Ea, quæ fiunt in eorum ratione materiam claudunt, quandoquidem quod fit ex præexistenti materia fit, quare ab ideis non fiunt, alioquin à consimili in spetie non fierent, ideæ enim non sunt rebus, quæ oriuntur, specie consimiles, cum nullam materiam habeant. cæterum, quoniam id ratio accipit, quod complures non ignobiles philosophi minime confitentur, compositum uidelicet per se fieri, Proinde sumptum à nobis ita se habere ostendemus, & ut ueritas magis elucescat, uarię philosophorum erunt referendę opiniones. Nonnulli ex peripateticis, quemadmodum Them. & Auic. qui formas desoris accedere, ac à forma separata produci testantur, aiunt, formā per se & primo gigni, compositū non nisi ob aliud participatione scilicet formæ, quorū mul ta sunt fundamenta primum est, generatio simplex est ad esse simpliciter, Nam mutatio ortus est, ex non esse simpliciter, ad esse simpliciter, sed quod uere est, forma est, ut Arist. secundo de anima asserere uidetur, ergo quod per se, atque primo ortum terminat, forma est, & eius merito compositum. Deinde ortus, & interritus oppositæ sunt mutationes, quare ex oppositis in opposita tendunt, interitus primo est formæ in materia præexistentis, igitur generatio oppositæ formæ, primo erit. Adhuc, compositum ob formam generatur, habitibus enim in materia præsentibus cessat omnis motus, ut primo de ortu docetur, ergo forma per se, & primo generatur, quia propter quod unumquodque tale, & illud magis. Demum id gignitur, quod de potentia ad actum deducitur, nam generans id quod potentia est facit, ut acta sit, atqui forma est quæ de potentia ad actum deducitur, igitur ipsa est, quæ per se oritur. Verum horum sententia ab Arist. aperte 7. diuin. redarguitur, atque prima ratio ita componitur: generans materiam non generat, quare, neque formam, quandoquidem omne quod per se fit, præsupponit aliquid sui, ergo forma sui partem præsupponeret, & ob id neque materia per se fit, & hac ratione Arist. primo phys. usus, materiam primam sempiternam esse, docuit. Rursus omne quod oritur ex materia præsupposita, est compositum, sed omne quod per se fit ex materia præsupposita oritur, quod omne quod per se fit, compositum est, & ita forma non est, quæ primo ortum terminat; Deinceps, si forma per se gigneretur, tunc ex forma fieret, & ita duo sequerentur absurda, quòd abijtio fieret in infinitum in formis & quod ex materia, ac forma esset compositæ G H Vltimo.

formæ

A formæ, consequens ita deducitur, omne quod per se gignitur, ex materia & forma gignitur, hæc enim sunt principia interna rerum, quæ fiunt, quare si forma per se oritur, ex materia, & forma oritur, & ita ex materia, & forma constaret: at cum forma ea, quæ præsupponitur, forma sit, & de non esse ad esse deducatur, per se fieret, & ita alia forma, & alia, quare in infinitum quod natura maxime abhorret, forma itaque per se non orietur. Sed absurdum ad quod ratio deducit, non uidetur, nempe in singularibus in infinitum abire potest. Nam forma quam per se gigni hi testantur, singularis est, ergo absurdum illud non est, diluitur dubitatio, Nam tertio physicorum, demonstratum est, actu infinitum neque secundum molem, neque secundum multitudinem dari, ratio uero actu infinitas formas esse ostendit, quoniam si forma per se oritur, & quòd ita fit, ex forma fit, quæ permanet, & rei generatę pars fit, cum una numero forma fieret, actu infinitę formæ in re forent. Deinde quod fit in alio, non simpliciter fit, forma in alio ut in materia, fit, ergo non simpliciter fit. Rursus, quod per se fit, diuiditur in id ex quo, ut materia, & in id quod, in materia fit, uti forma. Nam hæc sunt interna principia rerum quæ fiunt, atqui forma in has partes non diuiditur ergo per se non fit. Adhæc generatio simplex ea est quæ ad ens simpliciter terminatur, at neque forma, neque materia, Ens simpliciter sunt, sed
B dicuntur entia, quia sunt aliquid entis, sicut retro docuimus, quare neutrum horum simpliciter fit, sed id per se oritur, quod simpliciter est ens, atque per se existit, quod non nisi tertia est substantia. Ad idem unaqueq; res, uti se habet ad esse, ita fit, at forma habet esse in alio, ergo non simpliciter. Tum, quod primo simile generato est, primo fit, primo de ortu, generans generat ut sibi passum assimilet, sed hoc est compositum, non enim forma ignis generati similis est igni generanti, cum non sit ignis, sed ignis genitus, ergo hic est, qui primo generationem terminat. insuper materia esset pars formæ, quia id quod fit ex aliquo, ut ex materia fit, habet enim materiam, ut partem sui, quia materia in existit ei, quod fit. Oppositæ rationes de facili soluuntur, & prima generatio simplex mutatio est, de non esse simpliciter, ad esse simpliciter, quare id per se generationem finit, quod esse simpliciter habet, at forma non est, hæc enim et si fit, ratio quare compositum esse simpliciter habeat, non tamen est simpliciter ens, cum sit in alio, ut in materia. Diluitur secunda quòd primo & per se corrumpitur, priuatio non est, sed ipsum compositum, quod merito priuationis interit, ita ratio, qua res corrumpitur, est priuatio, hæc enim ex accidenti deletur, ut Arist. 7. Meth. monet. soluitur postrema, quòd id quod primo de potentia ad actum extrahitur, est compositum, forma uero est, id, quo compositum 26.27.
C extrahitur, quoniam forma ingeneratur, id est, in alio, ideo compositum generatum est, ea uero regula audienda est cum dispositio, utrumque denominat, & causam, & causatum, & huic ob causam conuenit, tunc causæ magis competit. At simpliciter fieri solum composito, & non formæ conueniens est, cum forma non simpliciter generetur, sed ingeneretur, quare regula minime Aristoteli obstat.

Secunda opinio. Cap. 6.

NOnnulli uero, & si eum prioribus conueniant, nam formam per se gigni testantur, ab eis tamen separantur, quoniam hi formas deforis accidere non confitentur, sed ex materiæ gremio esse eductas. Sed ut horum aperta fiat sententia accipere oportet (iuxta hos) duplicem esse formam, altera etenim est totius forma, uti humanitas, altera uero partis forma nuncupatur, quemadmodum anima. Totius uero formæ, altera generatione ab ea compositi gigni non affirmant, quoniam ipsummet compositum totius forma est, At partis forma ea est, quæ per se, & propria generatione gignitur, huic enim formæ duplex esse conuenit, Alte- 3
D rum quod proprium, & internum ei est, ut pote illud quo est forma, & quo a materia distinguitur, Alterum uero esse ei accidit, quoniam esse totius est, quod dum in toto est forma participat, quod etiam materiæ conuenit. Ex his tres ortus inferunt, primus est formę proprius, ob quem forma, esse sibi proprium accipit, secundus uero compositi est, Tertius uero est materiæ, & formæ, dum enim in composito sunt, esse compositi participant. Consimiliter tres interitus, tribus ortibus correspondentes constituunt. Horum opinio multifariam confirmari pōt, primo unius mutationis ē unus per se terminus. atqui Socratis dealbatio est per se una, mutatio ergo eius est unus per se terminus, hic uero terminus, aut Socrates, aut albedo est, non primum dandum est, generationis enim terminus per ortum capit esse, Socrates uero praexistebat. Neque itidem ex Socrate, & albo aggregatum, de albationis terminus per se est, illud enim aggregatum per se unum non est, quare albedo est, quæ per se gignitur. Deinde prius forma habet esse, quam compositum, ergo in eo priori forma genita est per se, & non ad compositi ortum, quoniam ipsum adhuc non est, Nempe in quoque temporis momento compositum factum est, ex aliquibus prioribus est factum, componentia enim & constituentia, priora con-

stituto semper sunt, quare per generationem compositi proprium esse constituentia non accipiunt, itaque primo forma genita est, deinceps compositum. Demum id magis genitum est quod se toto, sui quolibet est factum, quàm id quod non se toto, & sui quolibet, est productum, quod enim alicui adequate competit, prius quàm rei, cui non adequate, conuenit, forma uero se tota producta est, compositum uero non se toto, quoniam materia eius pars existit. Quare forma est, quæ per se, & primo gignitur. His itaque fundamentis eorum confirmant opinionem. Cæterum quoniam duo sunt ab eis tradita, quorum alterum est formam per se gigni, huius asserti deceptio, ex retro explicatis patere potest. Alterum uero quod esse formæ proprium, diuersum est,ab eo compositi,immo hoc formæ accidit. De hoc itaque secundo disserendum erit, de quo apud philosophos controuersia est. Nonnulli aiunt, esse formæ, atq; compositi unum,& idem prorsus esse, ita quòd cōpositi esse,est formæ in materia esse,quam rem ita confirmant. Esse compositi,illud est, quod ex formæ cum materia unione fluit, ex hac enim unione compositum pullulat, forma uero cum materiæ coniungitur, ipsi, suum comunicat esse. Nam sub forma non existit materia, nisi per esse formæ, ergo esse,quod formæ proprium est compositi est. Deinde quod habet esse sibi proprium, est ens actu, illud enim esse proprium habere dicitur, quod existit; sed hoc in actu est, ergo si forma proprium haberet esse, F
in actu ens foret,quare cum materia etiam proprium habeat esse, igitur ex mateeia, & forma per
15.16. se unum non fieret, quemadmodum 8. huius Arist. docet. Sed hi cum alios arguunt arguendi ueniunt, quandoquidem idem prorsus non est formæ, & compositi esse. Ea namque, quorum alterum in alio existit, alterum uero nequaquam, sed per se subsistens est, idem prorsus esse habere nequeunt, atqui forma in alio, utpote in materia existit, & hoc est eius esse: compositum uero per se existit, igitur utriusque unum, & idem non est. Insuper, si eorum idem foret esse, forma suimet causa existeret, siquidem causa, ideo causa, quia quidquam causat, forma causa est, ergo aliquid causat, & non nisi compositi esse, quod cum suum proprium sit,igitur suimet causa erit. Deinceps forma principium per se est, quo compositum est id, quod est, ergo utrique idem non est esse, alioquin principium,& quod ex principio fluit, idem foret, forma.n. definitur quod sit, quod quid erat esse, quod idem sonat, quod principium, quo res est,quemadmodum ex retro dictis constare potest, igitur formæ & compositi, non est idem, & unum esse. Ad idem quemadmodum esse materiæ proprium, idem quod compositi esse non est, materiæ namque esse, in complectum, & imperfectum est, & idcirco forma indiget, Nam & si materia aliquam habet existentiā, ea tamen diminuta est, & forma eget, ut perficiatur,quemadmodum in disputationibus de principijs naturæ docuimus. Compositi uero esse completum est, G
ergo materiæ, & compositi alterum est esse, ita & esse formæ proprium ab eo compositi diuersum erit, utraque enim interna causa est, atque rei pars: non magis igitur de earum altera esse proprium affrimandum erit. Et idcirco nos prioribus consentientes, affirmamus horum trium utpote formæ, materiæ,& compositi esse,ratione alterum & diuersum fore:materia enim esse proprium habet omni forma seclusa, alioquin per se.principium eorum quæ fiunt non existeret.
66 Arist. primo de phys. aud. priuationem per accidens, principium,materiam uero per se ostēdens ita ratiocinatur,uti principia se habēt,ut sint ita ut sint pricipia, priuatio uero per se esse nō habet neque principium per se est, at materia, quoniam esse per se habet,idcirco principium per se esse concludit. si enim totum esse a forma materia suscipere, per accideus principium, ueluti
8c priuatio foret, & eodem libro inter priuationem, & materiam discrimen largiens, inquit, materiam esse per se ens, per accidens non ens, priuatio uero per se ens non est, sed solum per accidens, ergo esse proprium materiam habere Arist. affirmat. Verum esse hoc imperfectum est, & idcirco Arist. materiam definiens, inquit, esse potentiam,quod idem sonat, ut Simplicius secun
2 do de anima monet, quod substantia imperfecta, quæ à formis est apta perfici, complementum enim atque perfectionem postremam à forma suscipit, à forma namque corpus efficitur, nam H
& si de incorporea sit materia, potestate tamen, est ut corpus euadat, efficitur uero corpus, cum formam suscipit. Pari pacto esse suum peculiare forma habet, quod à compositi esse diuersum est,esse enim ens est in materia, à qua substentatur, quemadmodum secundo phys. Auer. docet, materia est causa formæ, quia formam substentat, sed, quoniam dum in materia forma est, compositum factum est, inde fit quod sine composito nullibi materialis forma existit, & quoniam ipsa ratio est, per quam fit, & conseruatur compositum; idcirco ea interempta, ipsum amplius non est, quare esse formæ proprium est, ut in materia sit, cuius merito, etiam diuidua efficitur, compositi uero esse,est per se subsistere, Nempe ex materiæ, & formæ coniunctione, id, quod per se stat, efficitur, quod tertiam substantiam, & compositum nuncupamus. Et quamuis horum unumquodque proprium esse habeat, solum compositum per se gignitur,cætera uero ex accidenti: à generante enim ideo materia mouetur, & disponitur, ut ipsa corpus tale euadat, quale actu est generans, sed corpus tale non efficitur, nisi forma producatur

A catur, & idcirco generans formam de potentia ad actum deducit, ut corpus tale, quale ipsum est gignatur. Quare si materia, & forma in ortu ob corpus uniuntur, igitur quod generationem terminat per se corpus est, forma uero, per accidens, quoniam compositi aliquid est, quod belle docuit Auer. inquiens, quod id, quod in rei ueritate generatur, materia est, hæc enim est, quæ generationem defert, ipsa etenim est, quæ de potentia ad actum, deq; esse diminuto, ad compositum traducitur, quod uero ortum terminat, & finit, & gratia cuius materia mouetur, corpus est, hoc est materia facta corpus, quæ corpus fieri nequit, nisi formam suscipiat: & propterea forma ratio est, ob quam id quod corpus potentia erat, actu corpus euadat. Sed hæc dubitatione non uacant si materia & forma peculiare esse habent, quare secundum proprium esse ortus non finiuntur. Demum hæc esse diuersa sunt. Qui fieri potest, ut simul in eodem permaneant? Sed dissoluuntur hæc, et quo ad primam pertinet dubitationem, materia secundum peculiare & proprium esse, sempiterna est, quemadmodum primo de phys. aud. Arist. docuit, semper enim materia substantiæ imperfecta est, quæ successiue, a singulis perficitur formis, quare secundum hoc esse ortum terminare nequit. Neque itidem forma generationem secundũ suum esse terminat, quoniam alterius gratia facta est, quoniam propter corpus, quare si ob aliud, ortum per se finire non potest. Diluitur secunda, Neque absurdum aliquod contingere putamus, si simul illorum trium existentiæ permaneant, esse enim materiæ proprium, consimiliter & formæ quoniam imperfecta sunt, alterum alterius auxilio eget, quippe materia causa est formæ, quoniam ipsam substentat; & forma materiæ, cum eius sit complementum. & idcirco, quoniam in corpore uno sunt, eorum esse unum numero fit, quamuis ratione alterum; quæ enim idem numero sunt, bifariam dicuntur; alia enim per se idem numero sunt, utpote quorum ratio eadem est, quo pacto esse materiæ & formæ idem numero in corpore non efficitur. quoniam ratio, (ut ex retro dictis constat) alia est. nonnulla idem numero sunt ex accidenti, & hæc sunt, quæ subiecto idem sunt, sicuti albedo, & dulcedo in lacte, idem sunt numero quoniam idem subiecto dicuntur, ac priuatio & materia, ut Arist. primo phys. docet, ita idem numero esse materiæ, & formæ, esse asserimus, quia utraque pars, ob cópositum & corpus existit in quo sunt, quare idem numero suut, quia eodem numero subiecto existunt. His ita explicatis, eorum sunt dissoluenda fundamenta, qui aiunt esse formæ, & compositi, unum, & idem prorsus esse. & ut primum diluatur, cum eis confitemur, ex materiæ formæq; concursu, compositum fieri, Verum falsum accipiunt principium cum dicunt, forma dum materiæ unitur, esse suum materiæ

C communicare, quippe, cum materia duo esse habeat, alterum quod sibi conuenit, ut materia est, & est substantia imperfecta, quod esse, formæ esse non est, quoniam secundum hoc esse, materia est apta perfici à formis, atque esse formæ, est perficere, quare suum esse, materiæ non cómunicat, ad idem, esse formæ, est esse in alio, at esse materiæ, est ut aliorum sit subiectum, ergo forma cum materiæ unitur, esse suum ei non cómunicat. Opus itaque est, ut dicant, quòd forma dum materiæ unitur, dat esse, quòd si id uelint, perspicuum est, quòd non dat esse, quod materię proprium est, quoniam materia non est materia, per formam, ergo esse, quod materiæ forma dat, est id quod est complementum, quod est esse corporis, quod est per se stare, atque subsistere, quod formæ esse, minime est, cum ipsa non per se stet, sed in alio. Demum si huiusmodi esse, est formæ effectus, ergo non est esse formæ, sed ab illo separatum, & ita prima eorum ratio nulla est, neque secunda, quia, & si materia, & forma esse proprium babent, non tamen entia in actu sunt, id enim ens in actu dicitur, quod esse completum habet, quare cum neutra pars, esse habeat perfectum, nulla earum ens in actu dici potest, Nam fit unum per se, quoniam & si materia suum proprium esse habeat, potentia tamen est, ut compleatur, & perficiatur à forma, quæ eius actus, & perfectio est. Iure igitur unum per se fit. quare, ut unde digressa est oratio redeat, quanti momenti, hæc opinio sit, ex dictis constat, ad alias opiniones sermonem uertamus.

D

Tertia opinio. *Cap.* 7.

Aiunt alij, aliquid gigni bifariam intelligi posse, & ut subiectum, & ut terminus; generatio enim & subiecto inest, & termino, Nam hæc utrumque denominat. Verum terminus generationis bipartitum, Alter est, ut quo, Alter, ut quod, dicitur generationis terminus, ut quo, id cuius ratione aliud fit, ut forma est ratio ob quam compositum fit, terminus uero, ut quod, est quod ortum terminat. Ex his multa inferunt, primum quod materia generatur ut eorum uerbis utamur, subiectiue. Nempe in ea generatio est, tamquam in subiecto, quia generationis est subiectum, ipsa igitur subiectiue generatur. Adhuc generatio est, actus generabilis, ut generabile, sed generabile est materia, ergo materia subiectiue generatur. quod primo phys. Auer. confirmat, cum dicit quòd id, quod in ueritate generatur, est materia, ut

ut autem terminus, ut quod generationis, minime materia oritur, Nam id ita gignitur, quod materiam, ut sui partem includit, quare cum materia ut sui partem, materiam non habeat, ita non oritur, Demum materia est primum subiectum ex quo fit res, cum insit, ergo ingenita est. secundo asserunt, neque formam gigni, ut subiectum, quia materia, neque in idem numero uel specie cum forma coincidit, igitur generationis subiectũ esse nequit, neque forma oritur, ut quod, Nam quod hunc in modum gignitur, materiam ut sui partem habet, at forma eam ut sui partem non claudit, ergo ut quod non oritur, generatur uero forma ut quo, cum ipsa sit principium quo compositum fit. postremo aiunt quod id quod generatur, ut quod, & per se primo compositum est, quia hoc solam materiam ut sui partem habet, ergo compositum tantum per se primo, ut quod, generatur. Verum hæc opinio & à ratione, & ab Arist. dissentit. & uti sermo noster apertus fiat, id arguemus formam uidelicet, ut quo non gigni, si enim ita forma gigneretur, non per se eius ortus esset, quia id dicitur, ut quo gigni, quod est ratio, per quam aliud fit, ergo id gratia cuius forma oritur, per se gignitur. Deinde ea actio, quæ aliquid passiue non denominat, est in eo, ut in subiecto. ut Aristot. tertio physic. monet, ideo inquit In termino motus, non est motus ut in subiecto, quoniam non dicitur moueri, ita quod passiue non denominatur, atqui forma, ut ipsi fatentur à generatione passiue denominatur, quia dicitur per se gigni, ergo in ea, ut in subiecto per se ortus erit, quare materia efficitur forma per se, quod an sit absurdum eorum iudicio relinquitur. Ad idem si forma per se generatur, ergo generatio ei, cum per se conueniat, aut per se primo modo, aut secundo modo, non primo, quoniam generatio ad quod quid formæ, non attinet. Nam prædicata primi modi ad quod quid est, rei pertinent, primo Poster. ergo per se secundo modo, ortus formæ conueniet, at prædicata secundi modi sunt ea quæ, cum subiecto insint, subiectum, ut causam adæquatam, habent, quare si generatio prædicatum per se secundi modi respectu formæ esset, forma, cum subiectum per se ortus esset, causam sui ortus includeret, quod maxime absurdum est, & falsum, quippe forma neque subiectum esse ualet, neque sui ortus causam includit, quoniam Arist. testatur, ea sui ortus causam includere, quę materiam ut sui partem habent quare materia formę pars tunc esset. Ab Arist. dissentit opinio. Namque asseruit solum compositum per se fieri, formam, & materiam non nisi ex accidenti, at si esset alius modus generationis per se, qui formæ conueniret, utique illum aperuisset, alioquin diminutus esset, atque nihil contra Platonem haberet. Nam Plato non negat formam principium esse quo compositum generatur, quare concedit Plato, ut quo formam generari, & compositum, ut quod, quare si Arist. eum arguit, opinio eius est, formam nullo modo per se gigni, neque ut quo, neque ut quod, Demum ubiq; 7. diuin. & primo cœli cum geniti, & ingeniti significata distinguit, semper formæ, esse accidenti ortum ascribit, & nunquam per se gigni asseruit, quare signum euidens est, philosophum, hunc per se generationis modum, non cognouisse.

E F G 112 H

Quarta opinio. *Cap.* 8.

POsteriorum nonnulli propriam sibi effingunt opinionem, aiunt, & formam per se fieri & compositum, diuersa tamen ratione, nam generatio est mutatio ex non esse ad esse. atqui esse est duplex, alterum esse existentiæ, alterum esse subsistentiæ, esse existentiæ est quo res est, actu ens extra nihil, atque eius causam esse subsistentiæ est ens in actu, quo res est extra nihil, & extra causas, nec pars alterius, nec accidens alteri, itaque si generatio spectetur, ut est ad esse existentiæ ita per se fit forma quoniam forma est quo res est actu ens, & extra nihil, atq; extra suas causas. si uero generatio consideretur ut terminatur ad esse subsistentiæ ita quod per se fit compositum est, quia quod uerè subsistit compositum est, quod nullius est accidens, neq; alicuius pars est, materia uero, ut subiectum solum generatur, quare tria sunt quę uere & per se generantur, materia quidem ut subiectum, forma ut terminus, quatenus generatio ad esse existentiæ est compositum quoque, ut terminus quatenus generatio est ad esse subsistentiæ. Verum horum sententia, & si eisdem refelli posit, quibus superiorē arguimus opinionem, Nam que eadem incōmoda contra hanc sequuntur, proprijs tamen rationibus ipsam refellemus: atqui primum id arguimus, cum inquiunt solum materiam, ut subiectum generari formam, ut terminum & ad esse existentiæ, hæc enim simul stare non possunt, quippe esse existentiæ, aiunt esse principium quo res est actu ens & extra nihil, atque eius causas, sed materia est principium quo res est actu ens, & extra nihil, & causam eius, ergo esse materiæ est esse existentiæ, ergo ad eam, ut terminus generatio esse potest, ut generatio terminatur ad esse existentiæ, sibi ipsis itaque non constant, quando solum formam ita gigni dicunt, adhuc, si ut res se habet ad esse, ita ad generari, & ideo forma quoniam esse existentiæ habet per se fieri dicitur, igitur cum forma esse in alio habeat per se & simpliciter fieri non dicetur, ad hæc quod ob aliud fit per se & primo non gignitur

A gignitur, atqui forma ob aliud fit, quoniam ob compositum, ergo licet esse existentiæ habeat per se, & primo non fit. Demum philosophus inquit ex accidenti formam & materiam fieri, quo igitur pacto materia fit ex accidenti ita & forma, at materia fit ex accidenti ut terminus, quoniam aliquid est eius, quod per se fit, ita forma, ut terminus non nisi ea accidenti fit.

Propria opinio. *Cap.* 9.

Diuersis philosophantium positis atque reiectis opinionibus, propria nunc est stabilienda sententia. dicimus itaque, quòd id quod per se, & uere fit, non est nisi materia. atque, ut nostra perspicua fiat opinio, id in primis accipere oportet, quòd quicquã fieri bifariam dicitur, ut subiectum, & ut terminus, dicitur enim fieri aliquid ut subiectum quod ortus est delatiuum, atque susceptinum, quippe fieri passionem notat, que rei non nisi ob materiam aseribitur, quandoquidem philosopho teste, ratio formæ est agere, ratio uero materiæ, est pati. secundo de ortu, & interitu, atque primo eiusdem, inquit, si caliditas, a materia esset separata tantum ageret, & nullo modo pateretur, ergo quod generationem recipit subiectum ortus est,
B & fieri subiectiue dicitur, at cuius merito ortus ulterius non progreditur, sed ipsum finit dici generationis terminus, atqui ut terminus gignitur, itaque, id quod ortus est subiectum, & ita fieri dicitur uno omnium consensu materia est, hæc enim est quæ generationem defert, atq; recipit, Nempe cum generatio non fit, nisi forma diminuta, quæ per partem, post partem completur, formæ partes, non nisi in materia suscipiuntur, ea enim distributio de motu pro forma, & fluxu formæ non solum de motu uera est, ut contra ortum separatur, sed de generatione, ut in disputatione de accretione docuimus, suscipit uero materia generationem, ea ratione, qua formam respicit, est materiæ ratio ut sit substantia imperfecta apta a formis perfici, recipiens itaque formæ partes materia perficitur, atque hoc est, quod Auer. primo phys. monuit, cum dixit, quod in rei ueritate generatur est materia, quare materia, ut forma potentia est, ita dicitur subiectiue generari. Apertum itaque est, quid sit quod ut subiectum generatur. Materia rursus est, quæ ut terminus generatur, Veruntamen materia nõ ut potentia forma ita gigni dicitur, sed quatenus est potẽtia corpus. materia etenim, etsi de se expers sit corporis potentia tamen est corpus, & id fit, quando formam recipit, atque cum forma tota recepta est, facta est actu corpus, quod Arist. & ratione confirmari potest, philosophus enim cum primo phys. tum
C 7. diuin. inquit, quod fieri hoc conuenit materiæ, & non priuationi, sed bene ex hoc, priuationi conuenit. Quare si materia fit hoc, clarum est, quod non fit forma, ergo cum materia dicitur fieri hoc, non fit nisi corpus, & quoniam corpus non est materia facta, nisi formam habeat, ideo Arist. inquit, quòd id, quod fit, & factum est, compositum est, idem ratione confirmatur, materia namque dicitur potentia non solum ad formam, uerum etiam ad hoc aliquid ut Arist. primo phys. docet, Nam inquit, quòd subiecta materia scibilis est per analogiam uidelicet ad materiam, quæ est in rebus arte factis, quemadmodum hæc se habet in arte factis, ita materia in rebus naturalibus, at in artificiosis materia non est forma artis, neque res arte facta, sed potentia ad formam artis & ad arte factum, Verum non dicitur potentia ad formam artis, quoniam fit forma artis, sed ut ipsam suscipit, dicitur potentia ad arte factum, non ut recipiat illud, cum sit corpus, & compositum, ergo ut fiat illud, æs .n. est potentia statua, quoniam fit statua, ita in rebus naturalibus materia dicitur potentia forma, quoniam potest suscipere formam, potentia uero dicitur res naturalis, non quoniam recipiat rem naturalem, cum ipsa in alio, ut in materia uel subiecto non sit, sed alia sint in ea, ergo dicitur materia potentia corpus naturale, quoniam fieri potest corpus naturale, fit uero huiusmodi corpus cum formam recipit,
D & cum formæ complementum susceperit facta tunc est naturale corpus. Materia igitur, etsi actu, ac ut materia est, corpus non sit, potentia tamen est, ut corpus fiat, & fit, & facta est corpus, cum actu formam claudit, quare cum materia corpus fieri posit, dicimus materiam ortum terminare. Verum non secundum esse suum imperfectum. Nam, ut non semel docuimus, ita sempiterna est, sed quatenus est apta fieri corpus, fit uero, ut est potentia corpus, quoniam, quod fit, non est, uti quinto phys. demostratum est. Quare cum materia non sit actu, sed potentia corpus, ut potentia corpus est, fit, at quatenus est corpus facta est generationis terminus sed non fit, neque facta est corpus, nisi per formam, cum enim partes formæ in materia suscipiuntur, cum forma uero suum complementum susceperit, facta est corpus, quare forma est, quo corpus materia euasit, atque corpus hoc compositum Arist. uocat, quoniam, & materiam hoc est substantiam illam imperfectam, quę rursus apta est, in aliud conuertit corpus, & formam per quam materia facta est, corpus tale nuncupat. sed ambiget quis, quid corpus materiæ addit? soluitur, per se existere, & stare, forma enim cui in materia est, facit materiam esse corpus, hoc est per se existere, quare per se existentia, est id quod materiæ adiungitur, per formam, & ideo terminus

terminus generationis primus non est, nisi id quod per se existit, sed hæc dubitatione non uacant, E
nam gigni & fieri passionem indicant, quæ ratio est materiæ, ergo sola materia est, quæ fit, & non compositum. quod idem Arist. 5. phys. demonstrat, in termino motionis, neque ut in subiecto, neque ut in agente esse motum, quoniam terminus motus neque mouet, neque mouetur, ergo in termino generationis non erit generatio, neque ut in subiecto, neque ut in agente, quoniam terminus generationis neque generat, neque generatur. Quare cum huiusmodi terminus sit corpus, seu compositum, ipsum gigni, denominari non potest. quæ res ita confirmari potest, fieri, & factum sexto phys. sunt distincta, sed quod factum est, corpus est, igitur fieri corpori non competit. Mox si materia est, quæ ortum finit, igitur materia cum fine in idem numero coincidere posset. Verum hæc soluere non est difficile, & quo ad primas dubitationes pertinet, quod fit uti docuimus, non est ens actu, sed solum potentia, quare corpus, cum dicitur fieri, actu non est, sed potentia, atqui corpus potentia non est, nisi materia, uti explicatum est, ergo cũ fieri corpori ascribitur, non accipitur, ut actu corpus, quoniam ita fieri non denominatur simpliciter, nisi secundum accidens, utpote album, uel grãmaticum, quare dicere corpus potentia fieri, idem est, ac si dicatur materia, quæ ab agente mouetur, fit corpus, generans enim disponens, & materiam mutans, ideo mutat, ut fiat corpus alterum, quale ipsum, & ita recte ratio probat, quo generationis terminus se habet, ut motionis terminus. Nam F
uelut hic neque mouet, neque mouetur, ita generationis terminus, huiusmodi enim terminus est actu corpus, quod neutro modo denominatur, & ita composito & corpori, ut actu est fieri non conuenit, sed esse factum, atque genitum, ut uero potentiæ est fieri, & gigni, quippe, quod fit, non est, quod est, factum est, quare, etsi fieri, & factum eidem corpori conuenire possint non tamen secundum eandem rationem. Diluitur postrema dubitatio, & dicimus, quòd finis generationis duplex est, alter quo, & hic forma est, alter cui, forma enim, ideo per generationem complementum recepit, ut corpus factum sit, finis igitur, quo generationis, & forma idem numero sunt, etsi alia ratione dicatur forma, & finis, ut secundo phys. philosophus docet. Nam ut est, quo generatio terminatur, finis nuncupatur, forma uero, ut quod quid erat esse rei est, quare, ut diluatur dubitatio, nunquam finis cum materia coincidit, neque in idem numero uel specie, quippe corpus, ut terminus generationis est, materia amplius non est. Nam, etsi ante ortum, ut cum potentia erat corpus, materia sit, completa tamen generatione, quoniam materia mutata est, & corpus euasit, non est amplius materia. Verum, quoniam non solum substantiæ fiunt, sed etiam accidentia, in his idem iudicium est. Nam non æs, neque figura fit, sed G
statua, ut philosophus 7. diui. monet, quod quidem eisdem conuincitur rationibus, quibus, ostendimus corpus, & compositum generationis simplicis esse terminum, & ut in substantijs materia est, quæ fit, uidelicet corpus, ita in accidentali mutatione subiectum fit, utpote album, quod uero factum est, corpus album. Quare tam in simplici, quam in generatione quadam, semper compositum fit. Quibus ita explicatis, ad nostrum redeundum est, si quod fit compositum est, ideæ igitur ad rerum naturalium ortum, ut agentes causæ proxime non prosunt, quandoquidem, & secundum Platonicos, quod fit, à consimili in specie fit.

An id quod gignitur a consimili agente in spetie efficiatur, opinio prima & secunda. Cap. 10.

CAEterum, quoniam proloquium hoc, non solum a Platonicis, sed etiam à philosophis peripateticis concessum est, habetq; ambiguitatem; Iure de eo inquirere iuuat, & rem aggredientes, consueta uia progrediemur, Nam aliorum placita primum referemus. Non nulli, ut qui Scoti doctrinam magnifaciunt, primum quibusdam susceptis, ad quæsitum respõdét. H
Primum itaque accipiunt, inter generans, & genitum similitudinem formæ in re existentem exquiri. quæ dupplex est, Altera formalis, Altera uirtualis. prima, est quando generans in se formam habet, quam efficit, ita quòd producti, & producentis forma, specie eadem sit, quemadmodum cum homo hominem generat. Altera uero est, quando agens uirtute formã habet, quam producit, quemadmodum sol in aerem calorem efficit, actu calido sole non existente, sed uirtute, Nempe calefaciendi uirtutem habet. secundum, formæ similitudo bipartita est, Altera secundum speciem athomam, ut cum homo hominem generat, Altera secundum genus propinquum, uti mulus generatur ab equo. tertia distinctio, similitudo secundum speciem indiuiduam bipartitur, altera est secundum formam, & modum essendi formæ, uti cum homo hominem generat, altera est in forma, & non in modo existendi formæ, uti faber lignarius producens arcam, habet formam arcæ, in artifice tamé est secundum esse spirituale, uerum in arca secundum rem; ex his inferunt quatuor esse gradus in generatione uniuoca, & similitudine, qui distinguuntur secundum prefectum & imperfectum, Vnde ea similitudo est perfectissima,

A ſima, quum generans & genitum conueniunt in forma, & in modo eſſendi formæ. ſecundus,
qui hanc conſequitur eſt, cum ſimilitudo eſt in forma, & non in modo eſſendi formæ. tertius
eſt cum eſt in forma, non ſecundum ſpeciem, ſed ſecundum genus propinquum. quartus eſt,
cum non eſt formalis ſed uirtualis. & hæc eſt uniuocatio improprie dicta ſecundum quid. Ex
his ſoluunt quæſitum quòd omne quod fit a ſibi ſimili fit, ſecundum aliquem gradum ſimilitudi
nis explicatum, & hæc eſt philoſophi opinio, hanc ſententiam ipſi ab Alberto acceperunt duo-
decimo, Diuin. ubi ait, quòd omne quòd fit ab uniuoco fit, uel in forma, uel in uir-
tute. Verum horum ſententia Ariſt. & rationi aduerſatur; Ariſt. quippe, qui aſſerit 7. diuin. 33
ſubſtantiam, & accidens conuenire. Namque uti id, quod fit non eſt forma, ſed compoſitum,
ita in accidentibus quod fit, non eſt forma, ſed compoſitum ex ſubiecto, & accidente, differunt
tamen quia ſubſtantia à ſibi ſimili fit, accidentia interdum à ſimilibus, uti cum calor calorem
generat, interdum non à ſimilibus, ut cum à ſubſtantia producuntur, idem Auer. & Alex. aſ-
ſerunt, ſi modo omne quod fit à ſimili, ut in forma, uel in uirtute fieret; accidentia ſemper à
ſimili fierent, uel in ſpecie, uel in uirtute, tum philoſophus in litera teſtatur quòd ea quæ caſu
fiunt, à ſimili non fiant uti aiunt. ſi itaque inter generans, & genitum, ſufficiens eſſet uniuoca-
B tio, & ſimilitudo ſecundum uirtutem, tunc quæ caſu fiunt, à ſimili fierent, probatur ſequela, quia
id dicitur fieri à ſibi ſimili in uirtute, quod fit ab agente, quod habet uirtutem producendi illud
licet in ſe formam conſimilem actu formæ genitæ non habeat, modò agens a caſu, ſimile eſt
producto in uirtute, Namq; niſi eſſet ſimile, nũquã poſſet id producere, at ſi eſt productum, po-
tuit itaque ab agente produci, quia niſi potuiſſet, nunquam productum fuiſſet; per regulam phi-
loſolphi primo prio. quod factũ eſt, poſsibile fuit fieri, alioquin impoſsibile eſt fieri, quare nũquã
factũ fuiſſet. Agens igitur caſu potens eſt effectum producere, quare uirtute ei ſimile eſt, ad
idem, id ab uniuoco fieri dicitur, quod ſecundum idem nomen, eandemque rationem cum ge-
nerante conuenit, patet, ex definitione uniuocorum, ſed genitum à generante ſecundum uirtu-
tem, neque in nomine, neque in generatione cum eo conuenit, igitur cum ab eo fit, non ab
uniuoco fit, Adhuc ſequeretur, quod generatio æquiuoca, eſſet uniuoca. conſequẽtia probatur,
ex his, quæ ipſi dicunt, in hoc 7. Namque aiunt, quod generatio æquiuoca eſt, cum generans,
& genitum non conueniunt in forma, at generatio, quæ prouenit ab agente ſimiliter ſecundum
uirtutem, fit ab agente, quod cum genito in forma non conuenit, igitur æquiuoca eſt. ex alio
aiunt quod eſt uniuoca, ergo generatio æquiuoca eſt uniuoca, aut hæc cum à tali agente fiunt,
C non fierent ab uniuoco. Præterea ſequeretur, quod ſibi ipſi aduerſaretur. Namque ait, quod
inter uniuocum, & æquiuocum non datur medium, modo ſi eius opinio eſſet uera, utique da-
retur medium, quia ea generatio, quæ eſt, à generante ſimili ſecundum uirtutem, ait, quòd
eſt æquiuoca, ea autem, quæ a generante ſecundum ſpeciem ſimili, eſt, uniuoca. cum itaque
inter has generationes mediet ea, quæ eſt ab agente conſimili ſecundum genus, ſibi ipſi itaque
non conſtaret. quod uero Auerroi aduerſetur, patet, qui duodecimo diuin. ait, hoc effatum, 13
conueniens fieri à conuenienti, eſſe uerum in ſubſtantijs, & non in accidentibus, quod etiam
aſſeruit ſecundo cœli, modo ſi conueniens à conuenienti ſecundum uirtutem fieret, utique ac-
cidentia, à conuenienti fierent. tum 7. diuin. inquit, uerum non eſſe effatum in his, quæ ceſſa- 13
bili generatione generantur, ut orta ſunt ex putri, & ex diuerſis ſecundum ſpeciem, ut mulus qui 28
conſimile generare non poteſt. Philoſophus etiam arguit aduerſus Plat. qui ut genitum à con-
ſimili ſecundum ſpeciem fieret, poſuit ideas. Namque ſibi conueniunt in hoc effato, omne quod
fit à ſimili in ſpecie fieri, ergo quomodo id. Plat. cõcedit, ita et Ariſ. qui Plat. in hoc nõ arguit,
modo Plat. accidẽtiũ id eas nõ poſuit: quoniã hæ entia erãt p ſe exiſtẽtia, ergo Ariſ. cõueniẽs cum
Plat. in effato, accidentia non ponit, à conuenienti fieri, ut ex ipſo 7. diuin. patet. non itaque re- 33
D cta eſt opinio. Neque, defuerunt alii, qui aſſeruere, effatum tantum uerificari in ſubſtantiis &
non in accidentibus, uerum non in omnibus ſubſtantiis, ſed tantum in perfectis, quod adiiciunt
ob elementa, quæ, & ab uniuoco, & ab æquiuoco fieri poſſunt, uti ignis; qui ab igne, & à mo-
tu, fieri ſolet. hæc autem ideo ab utroque fiunt, quoniam ſubſtantiæ diminutæ & quodammo-
do mediæ inter ſubſtantiam, & accidens, ut famoſum eſt in doctrina Auer. confirmant hoc ex
Auer. duodecimo Meth. ubi ait in ſubſtantijs, & non accidentibus effatum eſſe uerum, aiunt 18
iſti, quod per ſubſtantias intelligit perfectas, alioquin ſibi ipſi aduerſaretur; quoniam ait, eo-
demmet libro ignem fieri &, ab igne & à motu. At hi, & ueritati, Ariſt. tum aduerſantur Auerroi,
& quod Auerroi aduerſentur primum moſtrabimus; Auer. 12. diuin. arguens Alex. qui aſſeruit
cum ſubſtantias tum accidentia à conuenienti fieri, ut accidentia, ea, quæ arte fiunt, & priuatio-
nes artis nõ ſunt, ait, ꝙ nõ recte ſentit, quoniã nõ opus eſt, ut accidẽtia à cõueniẽti fiãt, ſed ſolæ
ſubſtãtiæ. Neq, gloſema uerum eſt, quod intelligit perfectam ſubſtantiam, alioquin à ſemetipſo
diſſentiret, quippe in 7. diuin. aſſeruit effatum eſſe uerum in his, quæ generatione non ceſſabili 28
fiunt. in his enim quæ generatione ceſſabili ſecus, uti ſunt orta ex putri, hæc modo, ſubſtantiæ

perfectæ sunt, cum eorum formæ mediæ non sint, inter substantiam, & accidens, neque inten- E
tionem, & remissionem patiantur. Arist. aduerasantur, qui cum Platone huic enunciationi
consentit, quòd generans & genitum secundum speciem conuenire debent, atque ob id Plato
constituit ideas. Nam cum substantiæ, quæ hic sunt, iinmediatum principium agendi non sint,
quod fit ab accidente fieri non potest, quia à consimili non fieret, ergo opus est idea à qua res
fiunt, quæ secundum speciem ab ideato non differunt, modo Plato omnium substantiarũ ideas
posuit & non accidentium. igitur uoluit omnem substantiam à consimili fieri secundũ speciem,
Arist. uero in hac propositione minime Plat. aduersatur, sed fatetur generans, & genitum in
specie conuenire, eius itaque opinio, est effatum in omnibus substantijs uerum esse, Auer. item
eodem lib. ait, quòd oẽ genitum generatione non cessabili, à sibi consimili fit, elementa ita se
habent. Adhue philosophus ibi aperiens quòd generans, & genitum secundum speciem conue
nire debeant, dubitauit tantum de mulo, si modo elementa à consimili non fierent, de illis etiam
dubitasset, & magis si Auer. præstanda est fides, eodemmet libro. Nempe Plato ex igne occa-
sionem accepit, ut ideas constitueret, quia, hic genitus ignis, aut ab alio igne, aut a calore, aut
à forma separata fit non ab altero igne, quoniam substantia non est principium inmediatũ agen F
di, neque a calore, quoniam tunc à cõsimili non fieret, ergo ab idea ignis. si itaque ignis à con
simili non fieret, præcipue de eo philosophus dubitasset, ut Platonis rationes solueret, item 12.
diuin. philosophus ait, quod omnis substantia fit ab uniuoco, quod etiam testatur Auer. ibidem,
cuius hæc sunt uerba, omnis enim substantia fit, a conueniente in nomine, & definitione. Demum
esse prædicatum pluribus conueniens, & uni non per aliud necesse est, ut per naturam commu-
nem conueniat, atqui substantijs perfectis, & imperfectis, a consimili fieri conuenit, etenim
quandoq; elementa à consimili in specie fiunt, & his non per substantias perfectas hoc conuenit,
ergo per naturam cõmunem, quoniam naturalia corpora sunt, neque ratio soluitur quod ex
accidenti à consimili fiant, quia tunc ignis ignem per accidens generaret, atque raro, Nam quæ
ex accidenti conueniunt, raro conueniunt.

Opinio propria. Cap. XI.

SVnt & aliæ positiones, uerum quia uanæ sunt, ideo silentio prætereundæ. superest modo,
ut quid ipsi sentimus, aperiamus, sed ut disputatio manifestior fiat, nonnulla, ut bases erunt G
accipienda. Ea, quæ fiunt, alia natura, alia arte, alia uero casu. quæ natura oriuntur, ea
esse dicuntur, quæ ui naturalis agentis in lucem prodeunt, & nihil impedit, ut Simplicius 2.
phys. monet., si dicatur ea esse, quorum generationis terminus natura est, nam quæ secundum
15 naturam oriuntur per se & primo à consimili in specie athoma fiunt, uti docebimus, & quia
utrumque & terminus, atque agens natura est, nihil refert, siue ab agente, siue à termino de-
nominatio fiat, atque ita in his, quæ ab arte conficiuntur, non contingit, quandoquidem fa-
ciens, & factum omnino consimilia in specie athoma minime habent & ideo a termino generatio
artificiosa nomen non sortitur, ut Arist. 2. phys. monuit. Arte uero fiunt, quorum causa effe-
15 ctrix ars est, casu, & fortuna ea fiunt, quæ raro, & præter agentis intentionem eueniunt, ut sa-
tis secundo phys. declaratum est, quare in singulis, quæ fiunt inquirendum erit, an quod fit, à
consimili fiat, ac exordiemur ab his quæ natura fiunt. Horum alia primo, & per se fiunt, ut quæ
secundum agentis intentionem generantur, & quorum gratia agens primo suas actiones exercet,
uti homo genitus per se, & primo ab agente homine productus est, Namque agens æternitatem
cupiens, quoniam ita Deo persimile fit, ut philosophus 2. de anima docet, alterum qua-
34.35 le ipsum generare intendit, ac nisi sit impeditum, semper illud gignet, quare quæ à consimili in
specie agente fiunt, primo & per se secundum naturam fiunt: Alia per se & primo ab agente. H
non fiunt, uti omnia illa, quæ in eorum ortu impediẽs habuere, ut in muli generatione, impediun
tur enim generantia, quæ eiusdem speciei non sunt, quippe horum utrumque, etsi secundum
primam intentionem consimile in specie athoma generare appetant, cum fieri non possit, ori-
tur quoddam, quod, & si in specie athoma non sit consimile, in genere tamen propinquo con-
simile est. Ex his ueritas aperitur quæ in his duobus dictis consistit, quorum unum est quòd ea
quæ fiunt secundum naturam per se & primo semper à consimili in specie efficiuntur, quod ratio
ne atque inductione in singulis quæ natura fiunt planum fieri potest, omne agens, quicquid
operatur idcirco agit ut alterum quale ipsum producat, quemadmodum primo de ortu Arist. mo
nuit, & causa est, ea quæ oriuntur secundũ numerum sempiterna esse non possunt, secundum
speciem æternitatem sunt adepta. atqui ita deo optimo maximo persimillima fiunt, idcirco ge-
nerans ob id gignit, ut quale ipsum est producat, quare ea quæ primo secundum naturam ori-
untur a consimili in specie athoma efficiuntur. Deinceps agens in principio cum patienti sit con
trariũ ipsum in cõtrariũ mutat, nam omnis mutatio ut ex physicis constat, in contrarium fit ergo
agens

A agens si aliquid nō obstiterit sui simile patiēs uertit, quod Aris. primo de ortu docuit, asserēs agēs ideo agere ut sibi simile passum efficiat. quod inductione planum fieri potest, calidum enim si id quod actu frigidum est mutat, ipsum actu calidum reddit, ita de amaro, dulci, anque cæteris, constat. quare recte à nobis dictum est, ea quæ per se primo oriuntur, ab agente in specie athoma cōsimili fieri, idē de elementis iudicium est, etenim terra, aqua, ignis, atque aer quando per se primo fiunt, non nisi à consimili in specie fieri possunt. par iudicium de mixtis est, siue anima uacent siue eam includant, uniuersa enim hæc cum per se & primo fiunt, non possunt nisi a consimili in specie athoma gigni. At uero quæ secundum naturam nō primo efficiūtur hæc, à consimili in specie athoma non gignuntur, sed ab eo, quod secundum genus propinquum persimile est. quod ita demonstrari potest. docuimus retro generans si quidquam non obstiterit, simile, in specie athoma gignere, ergo si patiens in sui simile non mutat, quatenus fieri potest illud sibi assimilabit, quare cum generationes ordinatæ fluant, in id primo passum mutabit, quod post speciem athomā succedit, siquidem transitus nullus fit de extremo ad extremum absque medio, hoc uero genus propinquum est, igitur illud sui simile secundum genus propinquum efficiet ut Arist. 7. metha. de mulo dubitationem diluens, monet, Inquit enim illud ea, simili B secundum genus propinquum gigni, nempe parentes secundum eorum primam intentionem cō similia in specie athoma producere expetunt, quod cum fieri nequeat, quoniam parentes specie, seiuncti sunt, quæ genitum assimilant secundum id quod primo post speciem succedit, quod genus propinquum est, quare in his quæ secundum naturam fiunt, non secundum primam intentionem exacta uniuocatio postulanda non est, ut idem Arist. eodem lib. testatur. 31

Dubitationes diluuntur. *Cap.* 12.

VErum multa sunt, quæ nobis obstare uidentur: atque primum, sunt etenim nonnulla quæ per se primo à natura non fiunt, quæ à consimili secundum genus propinquum non gignuntur, quemadmodum cum ignis a motu uel a radio fit, hæc enim igni secundum genus propinquum simillima non sunt, sunt enim accidentia. Deinde mixta imperfecta, cum oriuntur ueluti grando, pruina & cætera, quæ aquæ naturam sapiunt, necnon & ea quę ignis a prędominio sunt secundum naturam fiunt, a consimili secundum speciem uel genus proximum non efficiuntur. aquea enim ut Arist. primo Meth. docet a frigido ortum trahunt, ignea uero ab C aere orbiculariter lato. Deinceps uapor qui secundum dominium aer est, conflatur ex aqua & aere, magis tamen ex aere. exhalatio rursus quæ terræ & ignis miscella est, licet magis ignis, a calore cælesti fiunt, qui, genitis neque secundum speciem, neque secundum genus proximum similis est. Insuper neque mixta perfecta uita carentia, quemadmodum uniuersalia utpote aurum, argentum & cętera. hæc enim in terræ uisceribus orta neque a simili secundum speciem, neque secundum genus propinquum oriuntur, Demum animalia ex putri materia orta, quoniam, a cælesti calore ortum trahunt, neque a consimili secundum speciem neque secundum genus proximum fiunt, ergo non recte a nobis dictum est quæ secundum naturam fiunt à consimili aut secundum speciem, aut secundum genus proximum fieri. Hæc itaque sunt quæ dubitationem faciunt, quæ dissoluenda sunt, & quoad partem de elementis dubitationem attinet qui dam asseruere in elementorum ortu, uniuocationem secundum genus propinquum uel speciem athomam perquirendam non esse, quippe elementa, cum media sint, inter substantiam & antecedens accidentis quodammodo naturam sapiunt, & ita ab uninoco ei ab æquiuoco ueluti antecedentia gigni possunt, ignis itaque et ab igne, & a motu atque a radio commode produci potest. sed horum sententia uana est, si enim ignis a motu & a radio ut a principali agente produci D posset, ignis genitus alium ignem gignere non posset. Arist. n. 3. de animalium ortu, de apum generatione disputans, inquit, causam esse quare ex apibus non fiunt apes sed fuci, quoniam ex diuersis secundum speciem sunt apes producti, & cuius generans diuersum specie est a genito, genitum non nisi specie diuersum producere potest, quare cum motus uel radius agentia sint ab igne producto specie separata, igitur ignis genitus secundum speciem consimilem ignem non producet. Ad idem generanti & genito est idem secundum speciem generandi modus, ergo si ignis genitus, ab igne eius speciei ortus esset, ergo ignis generans ab alio igne genitus fuisset, alioquin genito & gignenti idem generationis modus secundum speciem non esset, quemadmodum primo de animalium ortu Ar. monet. quo fundamento Arist. animalia ex putri orta consimilia in specie gignere non posse ostendit, propterea quod geniti & generantis idem est gignendi modus, quod etiam docuit in eius operis secundo quando docet genitum quod a generante specie diuersa ortum est non posse nisi spetie diuersum generare. quod Auer. primo libro eius operis accipit, dubium contra se soluens, nēpe eundem specie effectum a pluribus generantibus spetie secretis gigni posse uidet, uti aurum ab arte, & a natura. soluit & negat aurum a natura

Ca. Vlt.

Cap. 1.

Cap. 4. & 5.

tura, & ab arte productum eius speciei esse, nam & si alterum alteri in quibusdam antecedétibus persimile, q̃ sit in substantia tamen & natura separatur, nō recte quæ ab his dictum est, ignem & ab igne, & a motu posse gigni, quare alio modo dubia soluenda sunt. Dicimus itaque ignem a motu, ac a solis radijs, non ut a principe causa produci, sed ab his, ut a disponente causa, natura motus atque luminis flexio aerem præparant, atque disponunt, ut igniatur, latio quippe uelox in corpore apto igniti caloris effectrix est; & causa est, quoniam corpus quod calefieri est idoneum disgregat atque rarefacit, siquidem sua uelocitate corporis partes distrahit, ut Arist. 2. de ortu testatur, namque uelocitate sui motus, est conterens aerem, atque disgregans, huiusmodi corpus ob lationis uelocitatem in multa disttahitur, quàm secundum suam naturam est aptum distrahi, atqui subtiliatio, & rarefactio caloris & ignis sunt dispositiones, ignitur uero a corporibus, quæ se mutuo feriunt, Nempe cum illa mixta sint, actu ignem in se habent quam uis remissum. per ignem igitur quem in se habent, cui dispositiones productæ satis fauēt, aer Ignitur, atque idem numero agens est, quod disponit, & ignem producit, quia corpus quod ferit per lationem disponit per ignem quem in se habet, atque aerem proximum in ignē uertit. Idem iudicium de radio est, natura specie aerem disponit ut a corpore terso a quo facta est luminis flexio, igniatur, lucidus nanque aer inflectitur, conteritur, moueturq;, quæ omnia maxime aerem preparant, ut igniatur, ignitur uero a corpore terso, atque lucido per ignem, quem in se habet quare siue per lationem, siue per radiorum flexionem, ignis producatur semper ab igne fit. Ad secundum eodem modo respondemus quod grando, pruina, & huiusmodi generis cætera, quæ ex uapore sursum lato fiunt a consimili in specie fiunt. Diuus Thom. & alij complures opinantur, uaporem secundum substantiam, aquam esse, & non nisi secundum antecedentia, & qualitates esse uariatum, qui mox a frigido, secundæ regionis aeris proprias suscipit qualitates. quippe aer frigidus calorem corrumpit, atque uaporem constipat, & ita secundum suam substantiam, & qualitates aqua euadit, quare secundum hos nulla secundum substantiam fit mutatio, sed sola in accidentibus. At qui confitentur elementa secundum qualitates non posse mutari, quin secundum substantiam non mutentur, secus respondent, quorum numero & nos sumus. Dicimus itaque nos, uaporem mixtum corpus esse, ex aere, & aqua, neque in eo aqua omnino corrupta est quamuis in eo aer dominetur, & cum in secundam aeris fertur plagam, quæ non alget uti omnes uno ore confitentur, sed in sua naturali dispositione manet, natura calida est, atque frigidum in uapore intus existens ob contrarij undique inxta positionem, suas unit partes, ac condensat, & ita aqua est facta, uerum de ortu uaporis dubitatio est, Nam si ipse aqua, & aer est, a quo aer genitus est, non a consimili est ortus, quoniam à cælesti calore. Diluitur, quia ab aere calore cælesti affecto, quippe aer hic aquas calefacit, atque eo rarefiunt, & leues fiunt, quoniam cælesti calore affectus est, ut uero aer est eam aquæ portionem in aerem mutat, quare aer in uapore existens non nisi ab ambiente aere producitur. De ignitis impressionibus facilior est solutio, exhalationes enim igniuntur, ab aere supremæ regionis, qui ea ratione, qua uelociter circum fertur, exhalationem ignit, quippe ipse est potius ignis quā aer, feruet, atque hipocahuma est, inquit philosophus, ergo ab igne ignis fit. At de exhalationis ortu est ambiguitas, quia ipsa est ignis, & terra. Ad hoc dicimus, quòd ipsa quoque à consimili fit, non secundum speciem athomam, sed secundum genus propinquum, Namque aer ex calore cælesti effectus in terram operans, eam calefacit, rarefacit, atque leuem reddit, & expetit in sui naturam illam uertere, quod minime fieri potest, quia esset opus, ut terræ siccitas tollatur, quæ haud expellitur, cum ipsius humidum, illius siccitatem non uincat, quia aer huiusmodi non sincerus, & purus est, ergo illud producit elementum, quod fieri potest, at ei persimile est, quod non est nisi ignis, qui in exhalatione includitur, exhalatio itaque quo ad ignis partem, à consimili secūdum proximum genus fit. Ad id uero quod deinceps obijcitur de mineralibus, idem iudicium esse profitemur, huiusmodi enim mixta ex duabus constant partibus, utpote, ex materia & forma, uerum eorum materia non simplex, sed mixta est, quæ bipartita est, Altera enim lutus, altera uero luteus nuncupatur, est uero lutus terræ, & aquæ permixtio, uerum terræ uis in eo magis dominatur, succus autem, aquæ, & terræ est permixtio, sed magis aquæ, Nam succus non nisi aqua terræ imbibita est, quemadmodum lutus terra à prædominio aquæ comixta. Ex luto itaque tenaci, uti ex materia, lapides oriuntur. Altera uero pars forma est, quæ ut mixtum constituat, agente indiget, quod dupplex existit, Nempe alterum principale, alterum uero instrumentale, quod secundum sapientum consensum calidū & frigidum est, quemadmodum 4. Meteo. Arist. monet, in lapidis ortu calidum, hoc enim exsiccando, tenacem lutum conglutinat, propterea quod, illę humoris partes, quæ in lapidem conuerti non erant aptæ, resolutæ sunt, itaque per continuam deinceps caloris actionem, lutus magis siccus euadit atque magis constipatur, quare calidum est agens, ut instrumentum. Verum de his lapidibus sermo nunc est, qui liquescere nequeunt, quippe qui liquescunt, ex succo, ut ex materia, & a frigido, ut ab agente instrumentali efficiūtur.

A In materia ita affecta, dicimus à frigido, uel calido formam gigni, non propria uirtute, quoniam accidentia ipsa sunt, & substantiam producere nequeunt, quare aut eiusdem perfectionis accidens & substantia essent, uel accidens, substantia nobilius foret. Nempe agens præcipuum genito, aut uniuocum, aut æquiuocum est: si uniuocum eiusdem erit perfectionis, & dignitatis, si æqui uocum genito præstantius esset, quare propria uirtute mixtorum formas calidum, & frigidum non efficient, quare, ut alterius agentis instrumenta sunt. Sed de hoc agente dubitatio, & lis apud philosophos est, quidam enim aiunt, cælum esse, quod minime uerum est, quoniam cau sa uniuersalis cælum est, quæ sine causa secunda, quidquam non operatur: alio igitur agente particulari præter cælum, mixta egent, si gignenda sunt. Et iccirco alij aiunt, esse uirtutẽ minera lẽ, hæc enim est, quæ mineralia producit. Sed neque hi recte sentiunt, Nam ab his inquirimus sit ne substantia, uel accidens uirtus hæc. atqui accidens non est, alioquin substantia, ab accidente produceretur. si uero substantia est, non erit materia, quoniam eius ratio pati est, & non agere, quare erit forma non tamen abiuncta, & separata, ergo alicuis corporis forma, quare corpus hoc uniuersa mineralia per suam formam gigneret, quod purum figmentum est, quippe, ut eadem ratione aduersus hos utamur, huiusmodi agens aut genito uniuocum est, quare aurum
B non nisi aurum generabit, & ita de singulis dicendum. si uero æquiuocum, ergo omnibus mineralibus perfectius erit, quod non apparet, cum hæc inter uita carentia perfectissima mixta sint. Ridiculum uero est, uitam huiusmodi corpus clauderet putare. & iccirco nos dicimus calidum, & frigidum quę instrumenta sunt cum uaria diuersaque mineralia efficiunt, non nisi in gignentium uirtute, quæ eiusdem speciei sunt cum genitis, producunt, quare aurum non nisi ab auro, & argentum & cætera non nisi a consimilibus in specie producuntur. Quod alchimistarum signo comprobari potest, qui arte aurum gignere expetentes, in ea multarum rerum miscella, aurum semper permiscent, quod iusta ratione factum est, Nempe ea quæ m iscentur, idcirco mi scentur, ut materiam præparent, aque afficiant, quæ cum disposita est, mox aurũ aurũ producit, mineralia itaque, consimilibus in specie oriuntur. Postremam dubitationem nonnulli ita soluunt; asserunt enim, quæ ex putri materia orta sunt, secundum naturam non gigni, sed casu, quoniam præter agentis intentionem fiunt, quippe cælestis calor uniuersalis causæ instrumẽtum est, quare non magis horum animalium, quàm rerum omnium, quæ fiunt causa effectrix erit, quare casu fiunt, & idcirco opus non est, ut a consimilibus in specie oriantur. Sed hi ab Arist. dissentiunt, qui tertio de animalium ortu, quoniam de huiusmodi animalium generatione lo-
C quitur, casu hæc fieri non confitetur. Deinde ut eorum utamur argumẽto, quæ preter intentio nem agentis nõ fiunt, casu orta nõ sunt, atqui animalia hæc præter agentis, utpote caloris cælestis intentionem non sunt orta, nam etsi cælestis calor in se spectetur, omnibus effectibus producendis cooperetur, ut tamen definitæ materiæ putridæ promiscetur, non nisi certi, & definiti animalis causa esse ualet, utpote, si uino corrupto permisceatur, non nisi muscillones generabit, consimiliter si carni uaccinæ putridæ fuerit comixtus, uespes procreabit, (quemadmodũ Them. & Auer. testantur) quare alio pacto dubitatio uenit soluenda, quemadmodum ipsemet Arist. 7. diuin. & secundo de anima docet, ea enim, secundum naturam facta, ab uniuoco ortum tra- 34
hunt, quæcunque perfecta sunt, neque mutilam, neque spontaneam generationẽ habent, hæc si à consimilibus in specie fiunt ergo ipsa quoque consimilia in specie generabunt, quoniam generantis, & genito, idem est secundum speciem generationis modus, quare cum hæc animalia, quemadmodum primo de animalium ortu docet Arist. consimilia in specie efficere non posint, neque ipsa ab uniuoco facta sunt. quod Auer. confirmat 7. huius, quoniam inquit ea ab uniuoco 28
fieri quæ non cessabili generantirone fiunt, at ea quæ sponte oriuntur, cessabilem habent generationem, ut idem Auer. 8. phys. testatur, quare in his animalibus non est affirmandum ipsa ab uni 47
D uoco fieri, sed res magis inferius aperta fiet, quando de ortis ex putri disputabimus. Cæterum, quoniam generantia suis utuntur instrumentis, ut ipsis consimile ædificium constituant, quemadmodum elementa per suas qualitates, ita & mixtum unum quodque, idcirco explicandum est an res, quæ natura constant, quando ab huiusmodi agentibus instrumentibus fiunt, dicantur quodammodo à consimili gigni. sed hoc dissoluit Arist. in hoc settimo & confitetur hæc quo- 31
quomodo ab uniuoco fieri, Verum non ab uniuoco actu, siquidem actu alterius speciei est, & forsan generis, sed ab uniuoco secundum potestatem oriuntur, instrumenta etenim non mouent nisi ab agente principali mota extiterint, quare cum motum suscipiant, secundum hunc mou ent cuius merito potestate genito simillima sunt, Nempe potestate illud habent, quod generanti simile secundum speciem existit, quemadmodum semen, homo potentia est, & penes hoc ab agen te principali separantur, hoc, actu genito persimile est, & ab eo instrumentum, uim, & motum suscipiens genito potentia simile efficitur. Quare quomodo, quæ secundum naturam oriuntur, à consimilibus fiant, satis constat.

E

Si qua per artem fiunt ab uniuoco oriantur. Cap. 13.

SEd an quæ arte procreantur à consimili fiant, perquirendum est. nonnulli asseruere, quæ arte perficiuntur a consimili in specie fieri, nempe horum agens est per cognitionem, atqui in eo rei producendæ similitudo est, quæ ratio est, ut artificiosa ei simillima fiant, sicuti domus ad extra, ex domo in mente artificis fit, idea illa, ac ratio eiusdem speciei est, cum re artificiosa, Verum omnino ei similis non est, Nam etsi in se similitudo considerata, eiusdem speciei sit, cum re arte effecta, separatur tamen ab illa, in modo existendi formæ: imago enim in artificis animo esse spiritale habet, at res quæ extra est, materiale, insuper illa in mente hæc uero in re, & extra esse habet, quare, & si in forma simillima sint, in modo tamen essendi forma seiuncta sunt. At horum opinio dubia est, quæ eiusdem speciei sunt quod uni per se conuenit, & alteri, atqui forma, quæ in re esse habet, contrarium habet, quæ uero in anima secus, ergo eiusdem speciei non sunt. Ad hæc quæ eiusdem speciei sunt eundem existendi modum habent, Namque in forma conueniunt, quæ principium primum est, quo res existit, quare si similitudo, & res artificiosa in specie conueniunt, & forma, eundem existendi modum habebnnt. quod cum uerum non sit, (ut ipsi concedunt) non itaque in forma conueniunt. Ad idem si arte constantia à simili secundum formam fierent, ergo simpliciter à consimili in specie, res etenim à forma simplici-
29 ter denominantur, a materia non nisi secundum quid, ut Arist. 7. Meth. docet, sed quæ arte con stant, secundum Arist. simpliciter à consimili in specie, non fiunt, nisi quodammodo, & secun dum partem (ut eodem opere constat) à consimili in specie fiunt. Dissentiunt itaque ab Arist. Nos uero, ab his, quæ ab Arist. dicuntur, non recedentes, dicimus, quæ arte conficiuntur quodammodo, & non simpliciter à consimili in specie fieri, Nam effigies, quæ in artificis animo residet eiusdem speciei cum re arte facta non est; quandoquidem effigies secundum subiectum non est, nisi anima, ipsa, ab ea ratione secreta (quemadmodum in disputationibus de anima sentiente docuimus.) Insuper contrarium non habet, neque materiam claudit, atqui, his, quæ secundum artem sunt opposita insunt, eiusdem itaque speciei esse nequeunt, igitur arte facta simplicia
23.29 ter à consimili in specie non fiunt, sed ut inquit Arist. 7. diuin. in parte, & quodammodo, Nempe effigies res artificiosa non est, sed refert, repræsentatq; rem artificiosam quæ construenda est, quare quatenus rem arte conficiendam refert, dicitur repræsentatiue similis, & ita quodammodo & in parte non simpliciter similis, Nam hoc fieri nequit, cum similitudo, & id cuius est, si in nomine conuenire possint, in ratione tamen substantiæ secundum id nomen, non consentiunt, ut Arist. monuit in aditu prædicamētorū cū de æquiuocis disputat, Nam inquit, animal pictum, & uerum, quamuis in nomine conueniant, in ratione tamen nequaquam. At animal pictum similitudo est animalis, igitur effigies, & id cuius est, in nomine tantum conueniunt, Nominis uero cōmunicatio, æquiuocum facit, ueluti nominis, & rationis cōmunio, uniuocum, quare effigies rei artificiosæ cum re arte facta in nomine tantum consentiunt, non in ratione, ergo cum ab illo simulacro fieri dicimus simpliciter ab æquiuoco fiunt, si uero ab uniuoco, & consimili in specie, non nisi secundum similitudinem, quatenus rem conficiendam refert. hinc eorum apertus fit error, qui, ut res à consimili in specie fieret, ideas statuere, aperta mendacia proferunt, quandoquidem cum idea, similitudo, & exemplar rei faciendæ sit, ei uniuoca esse nequit, quemadmodum docuimus. F G

An ea, quæ casu, & fortuna fiunt ab uniuoco fiant. Cap. 14.

CAEterum, quoniam in his, quæ tum natura, tum arte conficiuntur, quędam casu, et fortuna fiunt, proinde explicandum est, an hæc cum fiunt ab uniuoco ortum trahant. Vniuersi fere, pari consensu asserunt, quæ casu orta sunt, ab uniuoco non fieri, cum raro, & H
28 præter naturæ intentionem fiant. quam rem ex Arist. confirmant, qui 7. diuin. cum de muli ortu loquitur, inquit quòd proinde ab uniuoco non fit mulus, quoniam præter naturam fit. uerum isti in apertissimo sunt errore, cum asserunt omnes effectus casu ortos ab uniuoco non fieri. Nam dissentiunt à ueritate, & ab Arist. cum monstra, ut Arist. secundo phys. & alibi, casu fiant quæ speciem generantis non transgrediuntur, ut eodem opere docet, monstra ab uniuoco fiunt. Ad hæc generans in animalibus, ut in pluribus agens est, quod pro maiori parte facit effectum omnino sibi similem, quare pro minori parte effectum producit, qui omnino sibi similis non est, propterea quòd peccat, aut in excessu, aut in defectu, quare effectus genitus speciei similis est generanti, quamuis deficiat, aut abundet, & ideo res secus se habet. Dicimus Nos quòd cum in his, quæ secundum naturam fiunt quædam sint, quæ casu fiunt, atque horum alia substantię sunt, ut monstra, alia sunt accidentia, substantiæ casu factæ cum in lucem ueniunt, à consimili

A in ſpecie, uel in genere propinquo fiunt, quæ res exemplis aperta fieri poteſt. cum enim in ho-
minis ortu peccatum fit, hoc non eſt, niſi, quoniam effectus, uel abundat, utpote cum duo ca-
pita habet, aut ſex digitos, uel quia deficit, effectus itaque genitus in ſpecie generanti eſt ſimi-
lis, conſimiliter peccata accidere poſſunt, in mulorum ortu, & in his, quæ à parentibus conſi-
milibus ſecundum ſpeciem non fiunt, quia aut ſecundum exceſſum aut defectum fiunt, quare
huiuſmodi effectus, & ſi ſecundum ſpeciem athomam perſimiles non ſint, ſecundum tamen ge-
nus propinquum, non eſt negandum. atque hæc manifeſta ſunt ex philoſopho ſub finem 2. phyſ.
igitur ſubſtantiæ, à caſu ortæ, in his, quæ natura fiunt, à conſimili uniuoco fiunt, Verum, quæ
ſunt accidentia caſu genita, non eſt neceſſe ab uniuoco ſemper fieri, neque ſecundum genus
propinquum, neque ſecundum ſpeciem, quippe ita in his accidentibus res ſe habet, uti in his,
quæ recto ordine fiunt. Ad hæc ab uniuoco, & æquiuoco fieri poſſunt, ut philoſophus 7. Meth. 31
teſtatur. accidentia itaque caſu facta ab uniuoco, & æquiuoco fieri poſſunt, atque huius rei quam
plures cauſæ aſsignari poſſunt, & prima eſt, quod dat formam dat conſequẽtia formam, ut acci-
dẽtia, quæ ſubſtãtialia ſunt, formam neceſſario conſequuntur, igitur à generante, cum huiuſmo-
di accidentia fiunt, a conſimili neque ſecundum ſpeciem, neque ſecundum genus propinquum
B fiunt. ſecunda cauſa eſt, forma, quæ eſt rei perfectio, & actus, eſt cauſa effectrix eorũ omnium
quæ per ſe rei conueniunt, ſicut Ariſt. 2. de anima docet, ergo accidentia à forma rei, quæ ſub 37
ſtantia eſt, interdum producuntur. iure itaque Ariſt. ait, accidentia, & ab uniuoco, & ab æqui
uoco fieri. quæ cum aperta ſint, An quæ fortuna fiunt, ab uniuoco fiant inquirendum erit.
Namque philoſophus monuit, quod uti in his quæ natura oriuntur. quędam caſu fiunt, ita in his
quæ arte fiunt, quædam ſunt, quæ fortuna fiunt, iure igitur perquirere iuuat, an hæc quoque
cum oriuntur, à conſimili generentur. Verum quæſiti ueritas ex his quæ paulo ſuperius docui
mus clara efficitur, ea enim, quæ arte conſtant non ſunt niſi accidentia, quare, quæ fortuna ori-
untur accidentia erunt, uniuerſa uero accidentia & ab uniuoco, & ab æquiuoco fieri poſſe re-
tro oſtendimus, quare quæ fortuna oriuntur, non ſemper ab uniuoco, ſed ab æquiuoco agen-
te fieri ualent.

Si in omnibus, Quæ natura fiunt, ſint ea quæ caſu gignuntur. *Cap.* 15.

C CAEterum duo perquirere iuuat, quorum alterum eſt, an in cunctis, quæ natura oriuntur,
ſint ea, quæ caſu gignuntur. Alterum uero dubium, num uniuerſa, quæ arte oriuntur,
fortuna generari poſsint. Sed quo ad primum pertinet dubium ipſius ſolutio ab Ariſt. ha 31
betur, qui 7. huius, his uerbis dubium diluit, Quæcumque autem à caſu, ibi fit, quorumcunq;
materia poteſt à ſe ipſa moueri, hoc motu quo ſperma mouet, quorumcunque uero, non ea im
poſsibilia ſunt, fieri aliter quam ex ipſis. & particula 29. inquit, Dubitauerit autem non iniuria
quiſpiam, cur quædam fiunt & arte, atque etiam caſu ut ſanitas, quædam non fiunt, ut domus.
Cauſa uero eſt ex eo, quia materia quæ generationis eſt. princeps, ut efficiatur, & fiat aliquid
eorum, quæ ab arte proficiſcuntur, in qua pars eſt aliqua rei, alia talis eſt, ut à ſe ipſa moueatur
alia talis non eſt, & huius alia hoc modo moueri poteſt, alia non poteſt, complura namq; mo-
ueri quidem à ſeipſis poſſunt, at non hoc pacto, uelut ſaltare. Quorum igitur talis eſt materia
ut lapides, impoſsibile eſt ſic moueri, niſi ab alio, ſic tamen & ignis profecto, ideo alia non erunt
ſine eo qui artem habet, alia autem erunt, nam ab his mouebuntur, qui quidem non habent ar-
tem, poſſunt autem ipſa, aut ab alijs non habentibus artem aut ex parte moueri. Ex his itaque
conſtat ueluti artificioſam, ita naturalem materiam, bipartitam eſſe. Namque altera eſt, in qua
rei fiendæ pars eſt, quemadmodum in materia ex qua ſanitas fit, naturalis calor eſt, qui rei fien-
D dæ pars exiſtit, utpote ſanitatis, & in his caſus poteſt: per huiuſmodi enim partem materiam
à ſe ipſa ad opus perficiendum moueri poteſt. Eſt, & aliquorum materia, in qua rei gignendæ
pars incluſa non eſt, & hæc natura tantum, & non caſu producuntur. Verum hæc ſunt exa-
ctius explicanda. atqui primum aperiemus, quid Ariſt. intelligat, quando inquit, in quorun-
dam, quæ fit, materia, eſſe rei producendæ partem. Nonnulli fuere, qui aſſeruere, per huiuſ-
modi partem Ariſt. intelligere materiæ aptitudinem. Nam non ex omni materia quodlibet eſt
gigni aptum, ſed ex definita, determinataque, quemadmodum in arte factis, ſecuris non ex om-
ni materia, ſed ex ferro ſolum efficitur, quoniam aptitudo in ferro ſolum reperitur, utpote du-
rities, quæ ferrum aptum reddit. Sed hi multifariam hallucinantur, Nam ſi materiam cum ap-
titudine Ariſt. intelligeret, efficeretur, ut caſui uniuerſa naturalia eſſent ſubiecta, quippe res
naturales, non contingenter, & temere, ex omni materia efficiuntur, ſed ex definita, quæ apta
eſt certam ſuſcipere formam. Deinde Ariſt. inquit huiuſmodi materiam ex ſe ſine motore exter
no moueri poſſe, atqui materia apta, motore externo indiget, quare non materiæ aptitudinem
intelligit, mox aptitudo materiæ accidens eſt, ut ipſi teſtantur, accidens uero rei naturalis, quæ

fit pars non existit, ergo fieri nequit, nomine partis rei fiendæ, ut materiæ aptitudinem audiat. E
Et idcirco nos ab Alex. & Auer. non recedentes per hanc partem, asserrimus, causam effectricem, atque uirtutem gignendi rem Arist. intelligere, hæc enim materia quoniam in se uim productiuam habet, sine extrinseco, & singulari agente, sed rem producendam moueri potest, & ut res extrinseco apta reddatur, uirile semen, cum monstruosæ fæmellæ materiæ permiscetur, interdum materia hæc, pro aliqua parte producenda, utpote ad caput, uel ad digitum gignendum abundat, itaque hæc materiæ portio per uirtutem formatiuam, quam in se habet sine extrinseco mouente ad aliud caput, uel digitum producendum mouetur, & per materiam non eam, quæ rei pars est intelligit, sed mutationis, seu alterationis materiam: hæc enim, quando uim per mutandi in se claudit absque mouente extrinseco per uirtutem, quam in se habet mutatur & mouetur ut inde res producatur. quare quorum materia alterationis, uim effectricem habet hæc, quoniam ex se moueri potest, talia casui subiecta sunt. At ea quorum materia huiusmodi causam non habet, ex se moueri non potest. quare, quæ ex ea fiunt casui subiecta non sunt, quemadmodum ex ligno fit ignis, lignum mutationis materia in se agentem causam non habet, utpote ignem, ad eundem producendum ex se non mouetur, sed forinseco agente utpote igne actu existente in diget. Sed dubia explicatio nostra uidetur, quoniam agens causa rei gignendæ pars non est, F
ergo materiæ nomine, quæ uim productiuam habet, non intelligit, sed dissoluitur dubitatio, nam, etsi agens rei gignendę per se pars non fit, ex accidenti rei producendæ pars fieri potest, quamuis nunquam pars rei factæ, cum respectu rei factæ semper loco, & subiecto separetur, rei enim productæ materia, & forma solum partes existunt, & nunquam causa generans: at respectu rei producendæ effectrix causa ex accidenti rei pars fieri potest, quippe res quæ fit, cum est in
85 eo à quo, tum in eo ad quod, quemadmodum 6. phys. Arist. docet, quando sophistarum cauillum soluit, inquit enim; id quod fit, cum esse in eo a quo, tum in eo, ad quod, quare cum res dum fit, partim sit in eo à quo, partim in eo ad quod, id a quo alterationis materia est, quæ cum uim sgētē claudat igitur ex accidenti effectrix causa rei producędæ efficitur pars, per se enim fieri nequit, Nam quæ per se insunt semper insunt primo Post. Quare si per se uirtus effectrix rei gignendæ pars existat, semper illius foret. quod aperte absurdum est. Ex his itaque constat, quæ ex natura ortis casui sint subiecta, quæ uero non.

Si omnia Quæ arte fiunt, fortuna produci possint. Cap. 16. G

AT nunc alterum dubium diluendum est, si quæ arte fiunt, hæc eadem fortuna produci possint. Sed in eius solutione non sunt consentientes peripatetici. Alex. primo top. quem Io. Gram. 2. Post. insequitur, arbitratur, quod nō omnia quæ arte fiunt, fortunę sint subiecta, asseritq; artes bipartiri, quædam sunt coniecturales, quædam effectiue, quæ ita seiunguntur, quòd opus artiū coniecturalium à fortuna, et ab arte fieri potest, quare eiusmodi artes fortunæ subijciuntur, quorum numero, est ars medica, ars nauigandi, & consimiles. namque sanitas, & arte & fortuna fieri potest, artes uero effectiue, fortunæ non subijciuntur, quoniam earum opus fieri à fortuna nequit, uti ars ædificandi, fortunæ non est subiecta, quoniam domus, eius opus arte tantum fit, & nunquam fortuna. cuius sententiæ Arist. 2. Post. esse uidentur, ait ibi quòd sunt nonnulla, quæ tantum à mente fiunt, uidelicet ab arte, & non à fortuna, ut domus & effigies, quædam uero & ab arte, & à fortuna fiunt, ut sanitas, & salus. quare ex his planum habetur, quod nonnullæ artes fortunæ non sunt subiectæ. sed quis ambigeret, cur coniecturales artes fortunæ subijciuntur, soluit Alex. quod causa est quoniam eiusmodi artes nō utūtur certis, & definitis uijs, sed incertis, & proinde fortunæ sæpe sæpius subijciuntur. uerum hæc Alex. opinio uidetur dubia, primo quia ea artium diuisio uera non est, secundo, quia fieri non potest, ut sint nonnullæ artes, quæ fortunæ non sint subiectæ, omnis namque ars fortunæ H
4 subijcitur, quod artis diuinatio uera non sit, ex his monstrari potest. Philosophus 6. moral. ait, quòd ea quæ aliter se haberi possunt, nonnulla cadunt sub effectionem, nonnulla uero sub actionem, artes uero omnes asserit ex his esse habitus cum recta ratione effectiuos, quare omnes artes effectiuas esse concludit, aliquæ itaque non sunt, quæ effectiuę haud sint. ex quibus apparet alterum non esse uerum, uidelicet artes coniecturales non uti certis, & definitis medijs, sed incertis, atque dubijs, Nam hoc artis definitionem euertit, à philosopho ibi traditam, cum dicit, quod ars est habitus cum recta ratione effectiuus, & cum artes coniecturales artes sint, omnes igitur cum recta ratione agunt, non enim potest esse recta ratio nisi sit certa, certis itaque, & definitis uijs artes coniecturales utuntur. At ostendamus modo uniuersas artes fortunæ subiectas esse, ea, quæ possunt esse, & non esse, impediri possunt non esse, sed omnes artes uersantur circa ea, quæ possunt esse, & non esse, ut 6. moral. philosophus his uerbis declarat, Eorum-
= autem, quæ aliter se habere possunt, est & aliquid, quod sub effectionem, & aliquid, quod sub

A sub actionem cadit, diuersa uero sunt effectio & actio. De his ipsis, & externis sermonibus credimus, quare, & habitus, qui cum ratione actiuus indiuersus est ab eo habitu, qui cum ratione " est effectiuus, neque alterum ab altero continetur, neque enim effectio actus est, neque actus " effectio. ex quibus patet habitus cum actinos, tum effectiuos circa ea uersari, quæ esse, & non esse possunt. quare cum ars sit habitus cum ratione effectiuus, ut constat, eorum erit, quæ aliter se haberi possunt, quare quæ impediri possunt esse, ergo in his fortuna potest, Nam in his fortuna est, quæ possunt esse, & non esse. Sed circa ea quæ esse, & non esse possunt atque impediri ars est, ergo ubi ars, ibi fortuna. idē eodem lib. philosophus authoritate Agathonis confirmat, qui circa eadem uersari artem, & fortunam monuit, ars inquiens, fortunam adamauit. idem Eustrat. fatetur, quare fieri nequit, ut sint nonnullę artes, quæ fortunæ subiectæ non sint, nam si qua ars daretur in quam fortuna non posset, fieret, ut non omnis ars eorum esset, quæ esse possunt & non esse. Vniuersa itaque ars siue coniecturalis siue effectiua dicatur fortunæ est suibecta. Est secunda opinio, nonnulli aiunt, omnia, quæ arte fiunt, etiam fortuna fieri, nempe ars non est, nisi eorum, quæ esse, & non esse possunt, atqui horum est fortuna, ergo quorum est ars, eorum etiam fortuna est. Verum hi ab Arist. dissentire uidentur qui 7. diuin. dubitationem mo- 29

B uens inquit, Dubitabit autem aliquis, quare alia fiunt arte, & à casu, alia autem non ut domus, " ecce quòd in dubitatione accipit aliqua, quæ arte fiunt, ut domus fortuna non fieri, quod etiam supponit solutio, quæ his habetur uerbis, Causa uero est ex eo, quia materia, quæ generationis " est particeps ut efficiatur, & fiat aliquid eorum, quæ arte proficiscuntur, in qua pars est aliqua " rei, alia talis est, ut à se ipsa moueatur, alia talis non est, & huius alia, hoc modo moueri potest " alia non potest, complura quidem moueri à se ipsis possunt, at non hoc pacto, ueluti saltare. " Quare ex his constat ea cum arte, tum fortuna fieri, quorum materia talis est, ut a se ipsa moueri possit, & ea est in qua est pars rei fiendæ. quorum uero materia, ita non se habet, arte solum conficiuntur, non fortuna. Atque uerba sequentia hoc osteodunt, & hæc sunt, Quorum igitur " talis est materia, ut lapides, imposibile est sic moueri, nisi ab alio, sic tamen, & ignis profecto, " ideo alia non erunt sine eo, qui artem habet, alia autem erunt, Nam ab his mouebuntur qui qui- " dem artem non habent, possunt autem ipsa aut ab alijs non habentibus artem, aut ex parte moueri, quæ ab eodem philosopho paulo post repetuntur. quæcumque autem à casu ibi fit, quoruncunque materia, potest à se ipsa moueri, hoc motu, quo sperma mouetur, quorumcumque uero non ea imposibilia sunt fieri aliter, quàm ex ipsis, aperte igitur ab Aristot. dissentit " 31

C opinio.

Propria opinio. Cap. 17.

NOs uero dicimus, quod si utraque opinio recte intelligatur, fortasse ab Arist. non dissentit. & ut res constet, sciendū, multum interesse, asserere opus arte factum, fortuna posse produci, & hoc ipsum à fortuna impediri posse. si enim primum insequamur sensum, ita prima opinio Arist. consentit, quippe non omnia artis opera, à fortuna gigni possunt, quemadmodom Arist. inquit, nunquam tamen fortuna facta est, domus, consimiliter pingendi arte elaboratum opus nunquam à fortuna fiet, quare si quæratur, an omnia quæ arte oriuntur, hæc eadem à fortuna produci posint, ita dicendū est, non omnia, sed ea solum, quorum materia talis est, ut à se ipsa, ad opus perficiendum moueri posit, quemadmodum sanitas arte, & casu produci potest, quoniam in sanitatis materia pars est, ob quam ad sanitatem procreandā moueri potest, etenim calorem naturalem continet, qui interdum sine arte sanitatem cansat: ergo ea arte & fortuna fiunt, quorum talis materia est, quæ potest se ipsa moueri, at, quæ hanc non

D habent materiam, ut à se ipsa moueatur, per artem solum, & nunquam per fortunam, producuntur, ueluti domus, cuius materia lapides sunt, qui sine eo qui artem habet, nunquam ad domum producendam mouentur. At si quæramus num quæ arte fiunt, fortunæ subiecta sint, ita quòd, etsi ab ea produci nequeant, impediri tamen per ipsam posint, ne fiant, Re ita intellecta, uniuersa artis opera, asserimus fortunæ subiecta esse, & ab ea impediri posse, domus enim arte constructa, etsi à fortuna nequeat produci, ei tamen subijcitur, quatenus, ne fiat, impediri potest, utpote, siquis pro domo construenda fundamentum iaciat, terræ tremor contingat fundamentum rueret, & domus nunquam fiet. Ex his uaria, diuersaque Arist. loca, quæ pugnantia uidentur, conciliantur, 6. enim moral. uniuersas artes fortunæ subiectas esse, confitetur, at 7. huius, contrariam uidetur tueri sententiam. Hæc loca ex dictis conciliantur, omnes etenim artes fortunæ subijciuntur, uerum inter artes discrimen est, nonnullæ enim ita se habent quòd earum opus arte, & fortuna fieri potest, ut quorum materia à se moueri potest, quorum uero operum materia talis non est, solum arte fiunt, sunt uero aliæ artes quarum opera, etsi à fortuna nunquam fiant, ei tamen subijciuntur, nam ne fiant impediri ualent, quare, etsi domus

&

& statua fortuna non efficiantur, ei tamen subijciuntur, cum impediri possit, quare uniuersaris opera, iuxta explicata, fortunæ subiecta dicuntur. E

Si à separatis mentibus in sublunarem mundum proxime quidquam produci possit, Prima opinio. Cap. 18.

HVcusque ad scientiam, pariter ad ortum formas, quas ideas nuncupant, non conferre, docuimus, at nunc, ut omnis tollatur ambiguitas, inquirendum erit, num in mundum hunc sublunarem, quidquam proxime ab abiunctis mentibus gigni ualeat, uerum quoniam philosophi inter se consentientes non sunt, diuersa eorum placita, primum referemus. Quidam, quemadmodum Scotus, formam à materia abiunctã proximum generationis principium esse posse, fuere arbitrati. Et ut opinio aperta reddatur, illam in quattuor dicta perstringemus, atque primum est, forma separata, quæ omnes formas uitales, atque animas producit, Deus est, quod hac ratione confirmat, querens, quando anima cuiusdam animalis, ut puta equi, producta est, uel à uirtute in semine, aut à cælo anima à forma separata, non à seminis uirtute, nam momento, quo anima oritur, neq; semen, neq; eius uirtus est, cũ pereat, quare effectus sine causa effectrice erit. rursus nullum perfectius ab imperfectiori produci potest, animal genitum semine perfectius est, ab eo ergo produci non potest. non enim semen uirtute generantis animalis opus complere potest, quoniam contingit animal non esse, atqui uirtute eius quod non est, nullum ens agere potest. Demum generantis uirtus, & semen ex accidenti ordinata sunt, quare ortus fieri potest neutro illorum concurrente. Neque à cælo producitur anima, cum causa sit uniuersalis. tertium igitur dandum est, à Deo proxime animas esse productas. secundum, eorum dictum est in omni ortu, quoniam agens disponens materiam concurrit, hoc agens cælum est, quod per calorem, quem lumine & motu producit materiam mouet, atque disponit, ut animas suscipere possit. Quod ita probant, huiusmodi enim alterationis principium semen esse nequit cum sit uniforme, quare à difforme alterare nequit. Deinde ad sui interitum ageret, dum enim alteratur corrumpitur, quare ad cælum recurrendum est, quemadmodum Auer. de ortis ex putri asseruit. Cælum itaque est quod per calorem, organorum diuersitatem effingit, atque corpus præparat, ut animam suscipiat. Tertium est, quod et si abiuncta forma animas producit, has tamen non creat, si Arist. assentiendum est, est enim animarum productio non creatio, sed in ductio, Nam creatio est alicuius productio, nulla eius parte præsupposita, anima uero aliquid præsupponit utpote materiam, iure non creatur. sed quis ab his querere posset. Arist. negat huiusmodi formas esse causas ortus effectrices. soluunt Arist. non simpliciter negare, has formas ad generationem non esse pernecessarias. Tollit enim Arist. ideas quæ particulares formæ erant, quæ iuxta numerum specierum, eorum, quæ fiunt, erant secundum Platonem multiplicatæ. confitetur uero esse unicam separatam formam dandam, ueluti diuinam mentem, quæ omnes animas efficere potest. Quartum est cæteræ formæ ab agentibus particularibus sunt productæ, uti ignis ab igne, aqua ab aqua, quod probatione indigere non putant. Hæc isti secundum Arist. sentiunt, quorum sententia à ratione, & ab Arist. aliena est. F G

Arguitur opinio, atque ostenditur idem esse agens disponens, & formam producens. Cap. 19.

SEd hi primum illud euertunt proloquium, quod peripatetici confitentur. proloquium uero tale est, agens quod materiam preparat, & disponit, idem non esse, cum eo quod formam producit: iuxta hos proloquium hoc tollitur: nempe Deus est animarum effectrix causa, cælum uero disponens. Cæterum quoniam latinorum quidam de effato dubitarunt, idcirco, ut ueritas elucescat eorum sententias referre decreuimus. Nonnulli itaque asseruere, agens disponens, diuersum esse ab eo quod substantiæ formas producit, formæ enim deforis accedunt, quoniam uel à mundi anima, & colchodea, ut Auic. Placuit, aut ab ideis, uel ut isti fingunt à Deo, agentia uero, quæ materiam mouent, agentia, quæ apud nos sunt, quæ proximæ formas substantiæ principia producendi esse nequeunt, quare ad agentia separata recurrere oporteret, alio quin rerum tolleretur generatio. Hos arguit Auer. 7. huius, & prima ratio ita componi potest si agens, quod materiam mouet alterum esset, ab eo quod formam produeit, illud accideret absurdum, subiectum & suam formam esse duo entia in actu, quare ex materia & forma per se unum non fieret. Sed quo pacto hoc sequatur, lis, & controuersia est, apud Auerroistas. eorum quidam aiunt idcirco sequi, quoniam cuiusque agentis actio ad ens actu terminatur, quare disponentis actio, cum ad subiectum finiatur, ergo subiectum ens in actu erit, consimiliter producẽtis actus, cũ ad formam terminetur, quare forma erit ens actu. Verum probatio hæc H

31

iuxta

A iuxta Auerois placita nulla est, quoniam Auer. opinatur, eodem temporis momento, disponentis motum terminare, & formam substantiæ esse productam, quoniam secundum Auerroem, generatio momento fit, quare utriusque agentis actus ad compositum finitur. Alij uero ita id, quod consequitur ostendunt, iuxta Auerroim, subiectum nullum esse habet, nisi per formam, insuper actio agentis quemadmodum Arist. docet, ad formam sine materia non terminatur, quoniam forma quæ producitur, non nisi in materia esse habet, consimiliter, neque ad materiam sine forma terminatur, ex his id quod consequitur, deducunt. si agentia hæc diuersa essent, ergo disponentis actio, cum ad subiectum finiatur, ergo ad subiectum cum forma quod ens actu est, consimiliter gignentis actio, quando ad formam finitur, non nisi ad formam cum subiecto, quod ens actu est, quare subiectum, & sua forma erunt duo entia in actu. Sed uana est quomodocunque componatur ratio, quippe alteratio, quæ disponentis motus est. Ad id ens actu terminatur, quod corrumpendum est, quod eo momento, quo alterationis complementum habet, corrumpi exorditur, & oppositum produci, etenim generatio, & interitus tempore efficiuntur, quemadmodum in disputatione de accretione docuimus, quare absurdum nullum contingit, si utriusque agentis actio, ad diuersa in actu entia terminetur: etenim alterantis actio, ad
B id quod corrumpendum est, finitur, ad id uero, quod factum est, gignentis actus terminatur. Secunda Auer. ratio est, si hæc essent agentia diuersa, idem ens in actu, utpote compositum, à duobus agentibus fieret. quæ quidem ratio, neque ualida est, quoniam absurdum nullum uidetur, ut a duobus agentibus, quorum alterum disponat, alterum formam efficiat, idem actu exiltens pendeat. tertia ratio, si quod formam producit, non disponeret, hoc quidem agens cum forma separata sit, ergo quando formas producit, non dependeret à materia, siquidem formæ, quæ à materia in agendo pendent, abiunctæ non sunt, sed materiæ immersæ, & ita formæ genitæ à materia separatæ essent, nam omne quod fit à consimili secundum speciem, uel secundum genus proximum gignitur. Sed ratio hæc à quibusdam molestari consueuit, etenim quodcumque agens, excepto primo, materiam, in quam suum exercet actum supponit, & tamen datur aliquid agens, præter primum, quod separatum est, quare recte dictum non est, nullum agens separatum in agendo à materia dependere. Insuper non recte dicitur, agens secundum totum esse, effectui persimile, quippe Deus materiam, et formam, atque compositum producit & tamen nulli eorum persimilis est. Iam uero, quicquid potest uirtus inferior, potest & superior præstantiori modo, sed agens naturale, quod inferius est, formam, et compositum producere
C ualet, ergo magis agens abiunctum hæc efficiet. Demum cæli motus à forma separata producitur, & tamen subiectum supponit, ergo agens separatum cum agit à subiecto dependere potest. Sed hi multifariam peccant, & primo quoniam eorum rationes uanæ sunt, nam si omne agens præter primum in agendo requirit materiam, nos percuntamur, cum duæ actiones separatis mentibus à peripateticis ascribantur, uidelicet intelligere, & in girum mouere, si materiam requirunt, uel quo ad primam actionem, uel quo ad secundam non quo ad primam, quia illa est substantia operantis, si quo ad secundam, pariter, & prima intelligentia subiectum, & materiam requirit, quoniam prima mouet in girum & cum motus absque subiecto esse nequeat, nam est eius actus, igitur & prima, cum operatur materiam requirit. uerum forte quis pro his dicet, quòd dicitur prima non indigere materia, cum agit, quoniam creat, atqui creatio soli Deo conuenit, sed hoc non est peripatetice dictum, etenim peripatetici creationem, & nouam, & æternam penitus tollunt, sicuti in sequenti disputatione demonstrabitur, neque dicendum quòd cum Deus ad rerum productionem concurrit, materiam non perquirat, nempe antea docuimus, cum Deus ipsius esse, sit causa effectrix, materiã perquirere, quare nulla est prima ratio, neque in alia ratione recte accipiunt, cũ dicunt, opus non esse, causam effectricẽ esse toti effectui persimi
D lem, Arist. enim & Platoni contradicunt, cum hæc fatentur, Nam uterque a consimili uel secundum speciem athomam, uel secundum genus propinquum uniuersa, quæ natura fiunt, fieri asserit, quare si non est opus, ut agens sit effectui consimile, ruit utriusque fundamentum. insuper si Deus materiam, formam, & compositum producit, aut hæc productio est generatio aut creatio, si primum, cum illa, materiam supponat, igitur Deus in agendo materiam supponit, neque secundum cum peripatetici philosophi creationem minime concedant, ruit adhuc eorum ratio, sed quidquid potest uirtus inferior potest & superior; si hæc nunciatio esset uera, illud contingeret absurdum, quòd ignis non calefaceret, neque aqua humectaret, quia in sempiternis non differt esse a posse. si itaque uirtus superior, uti Deus, potest sine igne calefacere, actu calefacit, & semper sine igne. postrema demum nulla est, quippe omne quod fit, ita fit, uti est aptum fieri, & sicut est aptum fieri, ita fit, cum entia, quæ ortui subijciuntur, sint apta ex materia fieri, cum fiunt, semper ita fiunt; ergo siue à forma in materia, siue à forma abstracta fiant semper ita, ut, ex materia fiant. quare separatæ formæ etsi in aliqua actione à materia nullo pacto pendeant, uti cum intelligunt, cum tamen motum producunt, subiecto egent, quoniam

motus absque subiecto fieri nequit, non tamen ab eo intelligentia pendet, quoniam sat est, ut E
13 huius aliquud opus à materia non pendeat, sicut Arist. de ui intellectiua primo de anima docuit
cum inquit, si est aliquod opus proprium, contingit ipsum separari, quare ait, si habet aliquod
opus & non inquit, omnia opera oportere esse separata, ita sat est, ut mentium intellectio ab-
iuncta sit, & necesse non est, ut altera earum operatio ut motus sit sempiterna, at de re hac, in
alia disputatione satis dicemus, quo ad Auer. rationem pertinet, dicimus non sequi ex his, quæ
ab his dicuntur, ac dicimus, ea ratione nolle probare idem esse agens disponens, & inducens for
mam, sed quod forma per se non fit, nam si forma per se fieret, aliquid eius præexisteret, quo-
niam ex omni eo quod per se fit, aliquid præexistit, atque docuit hoc esse materiam, quare uel
forma, materiam, ut sui partem supponeret, quod cum fieri nequeat, remanet, quod si forma
13 fit, sine materia fiat, quod etiam Auer. docuit 12. diuin. cum dicit, si forma fit, creatur, quo-
niam aliquid, quod est pars eius non supponit. Quare in generatione non esset opus materia, &
subiecto, nam hæc ratio reprehendi nequit, nisi quod ab Arist. demonstratum est, negetur. Qua
re ut unde dissessit redeat oratio, cum Auerrois rationes nullę sint, opus est explicare, si quæ sine
quæ propositum ostendant. Nos hanc rem demonstrandam ita aggredimur, si hæc agentia di-
uersa forent, quod fieret, à consimili, neque secundum speciem, neque secundum genus pro- F
pinquum fieret, nempe producens formam, est forma separata, quæ neque idem secundum spe
ciem, neque secundum genus, propinquum sunt, quoniam genitum, & sempiternum differunt
genere, & plusquam genere, uti docebimus. Deinde, quod largitur, id quod necessario, & ne-
xu quodam essentiali antecedit formam, dat formam, at agens disponens dat id, quod necessa-
rio antecedit formam, quoniam dispositiones dat, sine quibus non potest suscipi forma, ergo
dat eam. Verum, quia difficultas tota in prima est propositione, idcirco ea est probanda, nam
si disponens non daret formam, aut hoc est, quia difficile est formã producere, aut quia sibi re-
pugnat, non primum, quoniam tota mutationis difficultas ex cõntrarietate causatur, nam te-
24 ste Arist. 2. de ortu, in habentibus simbolum facilior est transitus, igitur in quibus non est sim-
bolum, sed contrarietas, transitus est difficilis. At inter qualitates, quas disponens producit,
est uera cõtrarietas, inter substantiæ uero formas nequaquã, ergo difficilius est qualitates efficere
quam substantiæ formas, ergo si dispositiones substantiæ, formam facilius producere potest,
neque secundum dari potest, atque primum ex eorum hypotesi ostendi potest, quidquid potest
uirtus inferior, potest, & superior, & magis, ergo si agens apud nos, potest disponere, ergo &
agens supremum, utpote forma abiuncta, sed cum in ęternis non differat esse a posse, ergo si ma G
teriam mouere potest, ergo disponit, & cum hæc formam producat, uti ipsi aiunt iuxta eos, er-
go idem est agens disponens & formam producens, quod separata forma est. Verum quoniam
ratio ex concessis est, nunc simpliciter demonstranda est, quod potest in media, quæ nexu essen
tiali sunt ad finem ordinata, potest in finem, at agens disponens, potest in media, quæ essentia-
liter ad finem sunt ordinata, quoniam dispositiones producit, quibus productis necessario for-
ma gignitur, quæ eius gratia productæ sunt, ergo potest in finem, qui forma est, quare neces-
sario consequitur idem esse agens quod disponit, & substantiæ formam producit. Demum
ab Arist. dissentiunt, Arist. enim inquit, omne quod fit ab agente consimili, aut secundum spe
ciem aut secundum genus propinquum fieri, & docuit huiusmodi agens esse apud nos, quare si
huiusmodi agens tantum disponeret, ergo quæ ab eo ortum suum trahunt, non à consimili in
specie, uel in genere propinquo efficerentur, aperte, igitur ab Arist. dissentiunt. Demum ut
aduersus opinionem, sermonem conuertamus, si substantiæ formæ a Deo producerẽtur, ergo
creantur, consequens apud peripateticos, absurdum est, quod ita probatur, nulla enim alia ratio
ne ab his anima intelligens creari debet, nisi, quia licet agens naturale disponat materiam, for-
mam tamen non attingit, neque ipsam ex materiæ gremio producit, sed a Deo optimo maximo H
in materia recte affecta producitur, consimiliter si agens naturale non attingit animam eius, quod
ex semine efficitur sed tantum disponit, & Deus animam producit, ergo illam creat. Deinceps
30 ut ab Arist. 12. huius demonstrationem accipimus, qua ostendit primum omnium mouens esse
purissimum actum; ita ratiocinatur, primum mouens semper mouet, ergo est purissimus actus,
nam si non semper moueret, esset potentia, eadem nos utimur ratione, Deus huiusmodi ani-
Arist. ratio. mas producit, ergo semper producit. Nam si semper non efficeret, potentia esset. Insuper agens
quod ad uarios, diuersosque effectus producendos indifferens est, si eorum aliquem magis ef-
ficit, necessa est, ut noua causa concurrat, quæ magis ei, quam alijs faueat, cui effectus diuer-
sitas ascribitur: atqui Deus omnes uiuentium animas producere potest, ergo si unius uiuentis po-
tius animam, quam aliorum effecit, noua causa ut concurrat oportet, cui diuersitas ascribitur,
quare non proxime Deus, ex se solo huiusmodi animas producit. Deinde alterius proloquij
manifesta ruina succedit, ab ęterno & in mobili proxime nouum proficisci, Deus enim & sem-
piternus, & immobilis est, quare ab eo, si uerum est proloquium, nouum non fluit. Ad idem
si huiusmodi

A ſi huiuſmodi animę, à Deo proxime efficerentur, mutationis capax Deus fieret, Nam omne quod aliter ſe habet modo, quam prius, mutatur, ut mutationis nomen oſtendit, Deus uero prius alicuius bouis animam producebat, quam non amplius modo facit, quare non eodem modo nunc, & prius ſe habet, mutationis igitur particeps efficitur. Ab Ariſt. etiam diſſentiunt, qui ſecundo de animalium ortu, mortales animas ex ſeminis potentia traduci teſtatur, & ita raciocinatur Ca. 3.
omnis forma, cuius opus à materia pendet, ex eius gremio educitur; animæ uero uegetantis, & ſentientis opera, à ſubiecto corpore pendet, non autem intellectus opus, ergo (mente excepta) ex ſemine traducunt. Secundum eorum dictum, neque rectum eſt, ſi cælum materiam diſponeret, & mouere, contingeret enim animalia ſine maris, & fæmellæ concubitu gigni poſſe, nempe mas, neque diſponit, cum cælum ſit, neque formam producit, quoniam Deo hoc aſcribunt, ergo ſine mare, animalis ortus fieri poſſet. Deinceps primo ſecundo & tertio de animaliũ ortu, marem actiue ad generationem concurrere, quoniam formam largitur, teſtatur, ergo ſi mas agit aut materiam mouet, quod dari non poteſt, quoniam cælum eſt, neque gignens eſt, quoniam generans abiuncta forma eſt, ergo non recte ab Ariſt. dictum eſt, marē formam in animalis generatione largiri. A ſe ipſis etiam diſſentiunt, ſiquidem decimo huius marem, & fæmellam
B ad animalis ortum actiue, & paſsiue concurrere affirmant, ergo ſi agit mas, uel materiam ad animas ſuſcipiendas mouet; quare non cælum, aut animam generaret, quare non Deus, ut ipſi teſtantur. Deinceps 7. huius unumquodque à ſibi conſimili indiuiduo in ſpecie, uel in genere propinquo fieri docuit, quare non à Deo, & a cælo, à quibus genitum ſpecie, & genere & pluſquam genere ſeparatur, ueluti decimo huius conſtat. Inſuper 2. phyſ. inquit philoſophus, generans 25
& formam in idem ſpecie coincidere, ſi Deus animam generet forma uero genita, anima eſt, ergo Deus, & anima in idem ſpecię conuenirent Ad idem omne agens, ut patiens contangat neceſſum eſt, quemadmodum 7. de phyſ. aud. Ariſt. monuit, Deus uero materiam non contangit, quare, ut animam producat fieri nequit. neque obſtat, ſi dicatur, per calorem cæleſtem materiam contangere, Nam tunc proxime, à Deo animæ non eſſent productæ. Verum ſingula horum errata proſequi ſtultum eſt. Neque his fauet, ſi quis aſſerat actu huiuſmodi animas non eſſe productas, ſed quod poteſt illas Deus producere, auxilium enim hoc nullum eſt, primo, quoniam in æternis non differt eſſe à poſſe uti 3. phyſ. declaratur, quare, ſi Deus poteſt, ergo animas producit. Deinde ſi poſſet animas producere, & non efficeret, non eſſet ſimplicisſmus 32
actus, naturam potentia producens, ita enim 12. huius ratiocinatur, Ariſt. ſi non ſemper mo- 30
C ueret eſſet potentia mouens, quare non ſimpliciſsimus actus. Demum poſsibili poſito in actu, nullum ſequitur abſurdum, quemadmodum, non ſemel, & 8. phyſ. & primo de cælo Ariſt. docuit. Quare ſi Deus has animas producere poteſt, ſi igitur actu producens efficiatur, non debet abſurdum ſequi, quod minime uerum eſt, nempe omnia retro enumerata abſurda ſequũtur.

Varia opinio de eo, an idem ſit agens, diſponens, & formam producens. Cap. 20.

CAEterum, quoniam diſputatio retro propoſita fuit, num idem ſit agens, quod materiam mouet, & formam producit, ut ueritas aperta reddatur, & dubitatio omnis tollatur, eorum opinionem referre iudicauimus, qui ueritatem omnino aſſecuti non fuere, ſiquidem ſapientis munus eſt, & rem apertam facere & mentientē etiam manifeſtare. fuerunt itaque non nulli, qui in omnibus, quæ fiunt, uerum non eſſe inquiunt, idem eſſe agens, diſponens, formam producens, etenim quæ fiunt, alia ſimpliciter fiunt, quemadmodum ſubſtantiæ, alia uero ſecus, ueluti accidentia uniuerſa, itaque in ſubſtantijs, quæ oriuntur uerum eſt idem eſſe agens
D quod materiam præparat, & formam diſponit, in accidentium uero ortu ſecus, aliud enim, & diuerſum, eſſe poteſt agens, quod materiam præparat, & formam producit. Et hi Auer. dictis innituntur, qui ſecundo de anima teſtatur, corpus lucidum aerem afficere, ut colorum ſuſcipiat 67
ſpecies, ſed quod colorum intentiones producit, lucidum corpus non eſt, ſed corpus colorę affectum. Demum 2. phyſ. Ariſt. monet duplex eſſe agens, artificioſum, Alterum quod materiam præparat, Alterum, quod formam producit, quare in accidentibus diuerſum eſt agens diſponens, ab eo quod formam producit. quod etiam per Auer. 7. phyſ. confirmant, qui Zenonis cauillum ſoluens inquit, quodam eſſe mouens præparans, quod mouens in potentia nuncupat, quatenus eius effectum ad actum ultimum refertur, aliud eſt mouens perficiens, quod uide- 37
licet in ſubiecto iam præparato, actum poſtremum producit, quare ex Auer. liquet, enunciationem omnibus, quæ fiunt communem non eſſe, ſed hi de facili arguuntur, ſi uarietatem diſpoſitionum, atque agentis diſponentis referemus, quemadmodum diſpoſitio bipartita eſt, ita agens diſponens, Altera etenim diſpoſitio eſt inter quam & formam producendam, nexus eſſentialis exiſtit, ita quod in materia producta, forma neceſſario producatur, quemadmodum

in ignis materia sufficiente dispositione producta ignis forma necessario exoritur. Est altera di- F
spositio, inter quam, & formam accidentalis nexus existit, quemadmodum de lumine constat, quo posito non necesse est ut id, pro quo disponat, ponatur, ita agens disponens bifidum est, alterum enim necessarias facit dispositiones, alterum uero aduentitias: quod uero primas dispositiones efficit, hoc idem formas producit, siue subiecti, siue accidentis forma extiterit, quod uero secundas, & aduentitias dipositiones producit, formã producere non est necesse, deque hoc secundo disponente Auer. loquitur, ad quod quidem probandum rationes retro allatę ualidissimę sunt, quare simul opinionis defectus, atque dictorum Auer. concilium constat. Neque defuerunt quidam qui proloquium uetum esse asseruere in formis, quæ ex materiæ gremio productæ sunt, at si forma ex materia non producit, agens quod disponit formam, non producit, quemadmodum de anima intelligente constat, in ea enim producenda, alterum est agens quod disponit, & quod ipsam producit, siquidem disponens calor est, in semine existens, animam uero Deus creat. Sed hi partim recte, partim non recte sentiunt, etenim formæ omnes, quæ ex materia educuntur, ab eo agente, à quo dispositiones factæ sunt producuntur, quod uero de anima intelligente asserunt, Arist. non consentit, siquidem Arist. omnem prorsus creationem tollit. Demum rationes retro allatæ, eorum sententiam euertunt, Nempe demonstrant F
agens quod necessarias, & non aduentitias dispositiones facit, hoc idem formam necessario gignere, itaque si uirtus in semine existens, dispositiones necessarias pro ui intelligente producit, igitur hanc animam facit, opinio igitur hæc, peripateticis non consentit. Opinio itaque Arist. consona est, quòd agens, quod necessarijs dispositionibus materiam præparat, hoc idem formam producit, sic enim à consimili, uel secundum speciem athomam, uel secundum genus proximum id quod oritur, fit, si enim agens sublunare materiam tantum præpararet, dispositiones, cum accidentia sint, quibus species non constituitur, & agens a materia abiunctum, formam produceret, qua species constituitur, ergo genitum simpliciter separatæ menti, ut eius opus, & non disponenti, asscribendum erit, quare factum, & faciens, neque eius speciei athomæ, neque eiusdem generis proximi erunt, igitur secundum Arist. asserendum est, idem numero esse agens, quod materiam necessario præparat, & formam producit.

Num substatiæ forma, agendi proximum principium esse ualeat. Cap. XXI.

CAEterum, ea se ingerit dubitatio diluenda, si agens sublunare utrumque exercet opus, ergo substantiæ forma proximum agendi principium efficietur, quandoquidem geniti formam non nisi merito suæ formæ producit, quod a peripateticis alienum esse uidetur. In G
huius quæstionis solutione, ut recto ordine pertractetur, quid quæritur primum exponemus. Deinceps uarias philosophorũ sẽtẽtias, mox quid nos ipsi sentimus, adijciemus. Difficultas itaq; est, an in rerum ortu proxime, aliquo accidente non intermedio, substantiæ forma materiam attingere possit, ita, ut ex illa opus producere ualeat, uel potius, quodcumque operatur, semper aliquo intercedente accidente, tamquam eius instrumento producit, quemadmodum ignis, merito suæ formæ, ignem producit, an eius forma immediate materiam attingat, ex qua consimilem formam producit, an potius ita operatur, quod per calorem intermedium, ut per instrumentum materiam disponat, & formam producat, ita, ut calidum, ignis instrumentum, materiam moueat, & ignem producat. In hoc quæsito diluendo non sunt philosophi conformes. nonnulli, quemadmodum D. Th. asserunt nullam substantiæ formam agendi principium proximum esse posse, sed earum unaquæque aliquo accidente intermedio operatur. eorum multa sunt fundamenta, primum unaqueque res naturalis, mediante sua potentia agit, atqui accidens potentis est, quoniam sub secundam qualitatis speciem collocatur, ergo unaqueq; H
forma in materia esse habens mediante accidenti operatur, & idcirco inferunt, solum Deum agendi principium proximum esse posse, quoniam in eo potentia, a sua substantia, non distinguitur. Adhuc omne agens materiale nõ agit nisi disponendo, generans enim opus est, ut prius materiam moueat, deinde gignat, sed accidente disponit, ergo accidente generat, alioquin idem numero agens disponens, & formam producens non foret. Sed horum sententia dubia, & ab Arist. aliena uidetur, & penes duo deficere apparet, primum quoniam omnis potentia, quæ proximum agendi, uel patiendi principium est, à substantia non distinguitur. secundo deficit, quoniam omnis forma, principium agendi proximum est, & quamuis de primo, satis abunde diximus, in disputatione 6. de facultate sentiendi, nunc, quædam breuibus perstringemus. Philo-
8.39 sophus itaque 2. de anima, & 7. huius, unumquodque dicitur tale, cum in sibi debitam potest actionẽ quod uero in eã nõ potest, æquiuoce tale dicitur, ut dolobræ exemplo atq; securis, patet, acutie namque remota, æquiuoce securis dicitur, quare cum unaquæque forma materialis, in operationem sibi debitam, ob potentiam feratur, ergo sua facultate sublata, forma æquiuoce

diceretur,

A diceretur, atqui accidentis ablatione, ſubſtantiæ forma æquiuoce ialis non euadit, igitur poten
tia accidens non eſt. Deinde accidens nullo alio accidente intermedio, ſuum actum exercere
poteſt, ergo omnis forma ſubſtantiæ, nullo intermedio, quod ſuum eſt, efficere poteſt. id quod
conſequitur, ita probatur, agere ſine medio eſt perfectionis ſimpliciter, cum in omnium per-
fectiſsimo ente reperiatur, utpotè in Deo, ergo ſi accidenti, quod ſubſtantia uilius eſt, magis
ergo ſubſtantiæ, agere ſine medio, aſcribendum erit, Deo enim, ea ſolum aſcribimus, quæ ſim
plicem perfectionem dicunt: quare cum ſine medio agere Deo aſcribatur ergo perfectionem ſim
plicem dicit. Neque ratio diſſoluitur, quod alia ratione calor, alia ratione Deus, eſt proximum
agendi principium, nam accidentis ita agere eſt, in perfectionis, quoniam illud, ut alterius
inſtrumentum eſt, explet, atqui Deus ſine medio operatur non ut alterius inſtrumentum
idcirco ita agere perfectionis eſt. Hoc enim non obſtat, nam accipimus Deum
accidens, & formas ſubſtantiæ, atque, ut ſine medio agunt conſideremus: & quærimus, an ſine
medio agere dignius ſit, quam per medium operari, ſi ſecundum, cum primus agendi modus
Deo conueniat, ergo imperfectus agendi modus Deo attribuitur. ſi primum datur, cum ſub-
ſtantiæ forma, accidente longe nobilior ſit, ergo ei magis ſine medio agere conueniet. Ad huc
B ſi agere ſine medio accidenti, ut inſtrumentum conuenit quoniam generandæ ſubſtantiæ inſtru
mentum exiſtit, igitur accidens, & accidentis, & ſubſtantiæ inſtrumentum erit, calor enim, &
calorem, ut ipſi aiunt, & ſubſtantiam generat, cum ignis efficitur; quare calor caloris erit in-
ſtrumentum quoniam ita agere ei ut inſtrumentum conuenit. quod ſi concedant, accidens per
aliud accidens operari profectio erit in infinitũ, Nempe de eo inquirimus, quando accidens pro
ducit, an cum inſtrumento uel ſine inſtrumento producat, & quodcunque dabunt, id eue-
niet, uel quòd accidens ſit ſubſtantiæ & accidentis inſtrumentum, aut quòd in infinitum abijtio
fiat. ſi uero accidenti, ut accidens producit, ſine medio agere, conuenit, igitur non ut alterius
inſtrumentum agendi proximum principium eſſe ualet. quare cum ita agere dignitatis ſimplici-
ter ſit, ergo ſubſtantiæ magis conueniet, quoniam accidente longe præſtantior eſt. Ariſt. de- 53
inceps, ſecundo de ortu, eos arguit philoſophos, qui aſſeruere alterans per ſe eſſe, generationis
cauſam, merito qualitatum agentium, & patientium, ait, hos non recte ſentire, quoniam cau
ſam præcipuam, & quod quid eſt, atque formam è medio tollunt; hi enim non negabant quòd
accidens in uirtute ſubſtantiæ ſubſtantiam producere poſsit, quare penes hoc ipſos arguit quo-
niam per intermedia accidentia ſubſtantiam gigni putarunt, igitur unaquæq; forma ſubſtantiæ
C proximum agendi principium eſſe ualet. Ad idem materia ſine intermedio formas recipit, eius
enim receptio paſsio eſt, ergo forma ſine medio agit, ueluti enim materiæ ratio pati eſt, ita
formæ ratio, eſt agere, quemadmodum 2. de ortu Ariſt. docet. Inſuper philoſophus 7. 53
huius aſſerit, ſubſtantiam, ſolum ab uniuoco fieri, accidens uero ab uniuoco, & æquiuoco, quod 32
quidem uerum eſſe nequit, niſi ſubſtantia proxime accidens producat, mox unumquodq; per-
fectum dicitur, quando in propriam actionem poteſt, nam cuiuſque rei perfectio, in actio-
ne conſiſtit, uti primo moral. Ariſt. ſed indiuiduum de genere ſubſtantiæ, omni ſecluſo acci- Cap.9.
dente perfectum eſt, non enim accidentia perfectionem adiungunt, ergo indiuiduum ſubſtan-
tiæ, omni per intellectum, ſecluſo accidente, in ſuam actionem poteſt, ex quibus apertum fit
animæ potentias ab anima non eſſe diſtinctas, nam ſi unaquæq; forma, ſe ipſa, ſuas actiones
explere poteſt, igitur ſi anima per ſuas potentias operatur, ſuæ potentiæ erunt eius ſubſtantia.
Quod plane, Auer. confirmat 7. phyſ. ubi auctore Alex. dubium perſoluit, quod tale eſt, cur 20
Ariſt. non monſtrauit, ad animæ potentias non eſſe motum, ſoluit cum Alex. illud idcirco fa-
ctum eſſe, quoniam quinto eiuſdem operis, ad ſubſtantiam non eſſe motum, docuit. & quinto
huius, quærit, cur Ariſt. inter ſignata qualitatis, potentiæ, & impotentiæ naturalis non memi 19
D nit, de quibus in cathegorijs mentionem fecit, dat cauſam, & idcirco factum fuiſſe aſſerit, quo-
niam potentia, & impotentia naturalis, per ſe ſubſtantiæ ſunt, & merito, præparationum dicun-
tur qualitates.

Propria opinio. *Cap.* 22.

ARiſtotelis itaque opinio eſt, à quo nec Alex. nec Auer. diſſentiunt, ſubſtantiæ formæ
agendi principia proxima eſſe ualent, ſed ut res aperta fiat, erunt nonnulla accipienda.
Et primum, quod potentia bipartita eſt, Altera etenim actiua, Altera paſsiua nuncupa-
tur, quemadmodum 5. & 9. huius Ariſt. monuit, Actiua uero poteſtas definitur principium 17.2.
agendi in alio quatenus aliud, alterum enim agens, à paſſo per ſe eſt, quamuis ex accidenti agens
pati poſsit, ut 9. huius Auer. docuit. Patiendi uero poteſtas eſt principium patiendi, ab alio, 2
quatenus aliud, formæ uero naturalis potentia paſsiua non eſt. Nam ſi formæ eſt agere, igi-
tur non pati, quare agendi potentia erit principium unde motus, quibus conſtat formæ poteſta-

tem ab ipsa forma, ratione solum seiungi, nam quatenus rei actus & perfectio est, forma nuncupatur, ut uero unde motus principium est, potestas actiua nuncupatur, si uero interdum qualitas ab Arist. nuncupatur, ex accidenti qualitas dicitur, quoniam ratione dispositionum, quibus forma indiget, cum operatur, ob quas interdum cum facilitate, interdum cum difficultate agit, per se uero formæ potestas ipsamet forma est, ab ea solum ratione secreta. sed dubium est, si substantiæ forma in esse ab accidentibus non pendet ergo neque dum operatur, ergo non indiget his præparamentis, ut agat, sed soluitur potentia, namque actiua formæ, his non eget præparamentis, ut ratione agendi, quippe agendi ratio formæ natuta est, sed his indiget, ut
24.26 materiæ dispositionibus, actus namque agentis, quemadmodum secundo de anima Arist. testatum reliquit. Alterum dubium est, si actus, & potentia eiusdem generis sunt, cum potentiæ actus accidens sit, ergo & potestas erit accidens. sed soluitur, potentia etenim, & actus multifariam dicuntur, interdum enim ad idem genus spectant, ut si potestatis nomine, id intelligamus quod actu non est, potest tamen esse, ueluti Socrates generandus, qui nondum est, potest tamen esse, quemadmodnm Simpl. 3. phys. admonet: interdum uero nomine potestatis, agendi, & patiendi potentiam intelligimus, atque ita ad idem genus, non est necesse ut spectent, Nam patiendi potentia, materiæ substantia semper est, eius enim est pati, & recipere, & omne quod recipit, eius ratione recipit & patitur, potestas uero agendi, si fuerit formæ substantiæ, substantia erit, si uero accidentis erit accidens: interdum uero potestatis nomine, respectum intelligimus, ob quam, materia, formam, ut terminum oppositum respicit, quæ formæ aduentu desinit. F
70 nit. cuius Auer. primo phys. meminit, quæ in relatione collocatur, quare constat, non semper ad idem genus, actum & potentiam spectare. Sed adhuc dubium est, quo uidelicet pacto, agendi principium substantiæ forma sit, & quo modo hæc simul stent ut idem sit agens generans, & disponens, sed de facili soluitur hoc, idem enim numero agens est, quod disponit, & formam producit, quemadmodum ignis, si ignem perducere debeat, primum suis qualitatibus materiam disponit, qua recte affectæ, substantiæ formam per propriam formam producit, ita enim quod agit, non est forma, neque accidens sed suppositum est, ueluti prohemio Meth. constat, forma uero siue substãtię, siue accidẽtis extiterit, agẽdi est ratio, & nõ id quod agit, quare ignis est agẽs generans & disponens, nõ tamen ob eandẽ rationem, quoniam propter sui formam, substantiam gignit, ob qualitates uero materiam mouet, quare idem numero, agens, quod disponit, & generat, licet non eiusdem ratione generet, & moueat. & ita Arist. intelligendus est, lib. de sensu, & sensili, quod ignis non agit, ut ignis, sed ut calidus, quoniam si debet ignem generare, non potest nisi prius materiam per caliditatem attingat, licet Alex. alio modo soluat, quod G
ignis duo includat, materiam & formam, quare si ut ignis ageret, tunc ratione utriusque, quod uerum non est, quoniam ratione materiæ patitur, & non agit, quare nult dicere, quod agit,
3. phys. ut calidus, id est ratione suæ, formæ, quod etiam 3. phys. Arist. testatur & clarius primo
8.16.1. de generatione & secundo eiusdem, sed dubium est, nunquid forma substantiæ, possit esse in-
de Gen. strumentum alterius formæ substantiæ, soluimus, quod forma substantiæ, interdum instrumen
51.2. tum est, Verum non omnibus formis substantiæ accidit, ut habeant alteram formam ut instru-
eius. 53. mentum, sed his tantum, quæ perfectarum substantiarum sunt, imò tantum formis uiuentium, & animalium, quæ ex semine oriuntur, tales enim formæ, ob earum perfectionem, cum consimiles formas debeant generare prius instrumentum conficiunt, quo intermedio, deinde generant, uti anima animalis prius semen producit, forma autem seminis, quæ uirtus formatiua, & anima uegetalis dicitur, cum per calorem naturalem menstruum fuerit dispositum ex illius sinu animam consimilem primo generanti educit, hic enim, ut instrumentum prioris, ut animalis perfecti, anima agit, quæ etiam formæ, & animæ, quoniam perfectissimæ in genere formarum materialium sunt, ob eandem causam, non possunt producere suas actiones, ut uegetare & sentire nisi, accidente quodam, ut calore intermedio, Nam hoc utuntur, non ut actiones expleat H
sed ut disponat, dispositioneque facta actiones anima producit, uti de nutritione, & incremento plane patet, prius calore naturali alteratur, mox ab anima in substantiam uertitur, eius quod augetur, & nutritur, quare patet, quòd forma substantiæ omnis, principium immediatum est agendi, patet & modus, quo agat. His ita explicatis Scoti, eiusque sequacium rationes soluendæ sunt, quibus persuadent animas perfectorum animalium à Deo optimo, produci, & quo ad primam pertinet rationem, cum quærunt à quo, ut ab agente anima, est producta, respondemus, ac asserimus, à semine. At ipsi insurgunt, quoniam momento quo anima producta est, semen, & sua uirtus non est, quare effectus esset sine causa agente. Verum cum hæc afferunt, propriam ignorantiam manifestant, neque Aristotelem perlegisse secundo de animalium ortu indicant, Namque philosophus eo in libro docet maris semen, formam in animalis generatione producere, & completa generatione seminis partem, quæ crassa, atque corpulenta est foras propelli, quæ uero subtilis est, in spiritum resoluitur, atque ita euanescere testatur, quare momento

quo

A quo completus est animalis ortus, non asserit corrumpi semen, sed permanere. & ne hæc ex nobis dixisse quis opinetur, Arist. uerba adducemus, quæ ita se habent, Genituræ autem corpus Cap.3. in quo semen animalis principijs congreditur, hoc quidem separabile à corpore est, in quibuscumque numen comprehenditur, qualis est quæ mens appellatur, hoc autem inseparabile, hoc « inquam genituræ semen dissoluitur, uersumque in spiritum euanescit, cum naturam humidam « aquosamque habeat. Quamobrem, an ipsum semper foras exeat, non oportet quærere, neque « an pars aliqua sit formæ, constitutæ, quomodo, nec de succo, à quo lat eogitur. Nam his quo« que mutat, & nulla pars constitutarum magnitudinum est. Non minus & secunda efficaciam « nullam habet, quippe imperfectum per se & propria uirtute, se perfectius producere nequit, sed alterius uirtute, procul dubio potest. quare semen in uirtute parentis animal producit, & quamuis ante animalis ortum, contingit parẽtem mori nihil tamen impedit, quando semen suum non possit explere opus, quoniam sat est, quod dum semen productum est, fuisse, à quo cum uim acceperit per illam sine agentis potentia sua munera exerceat. quod rursus de semine afferunt, nullum est, quod cum sit uniforme, difforme producere non potest, Nam semen, & si uniforme sit, difforme facit, quoniam difformis instrumentum est, & illius uirtute operatur,
B quod ex Arist. confirmari potest. Inquiunt cælum esse, quod membrorum diuersitatem facit. quod si eis concedatur, perspicuum est, quod non proxime difformitatem operatur, sed calore cælesti intermedio, qui cum uniformis sit, difforme tamen producit, ut cæli instrumentum. Quare cur nos idem confiteri non ualeamus, nulla ratio est, nam semen uniforme existens, difforme facit, in uirtute difformis. Ex his itaque aperte constat opinionem, neque rationi consentire, neque alicuius momenti fundamenta esse. quæ cum explicata sint, alias perquirere opiniones oportet.

Themistij, & Auic. opinio. Cap. 23.

EST secunda opinio, quæ Themistij est, ut apud ipsum, primo de anima legere est. hic quoque opinatus est, agentia, quæ apud nos sunt, formas non generare, sed earum productionem formæ abiunctæ ascribit, uerum hanc formam non Deum, neque aliquam cælum mouentem intelligentiam esse fuit opinatus, sed quandam formam per se existentem, quæ mundo inferiori præest, ut ipsam conseruet, gubernet ipsique prouideat, quam mundi ani- Cap.24.
C mam, Platonici nuncupant, existere putauit, quæ idcirco mundi anima dicitur, non quoniam actus, & perfectio intus mundo inexistens sit, sed quoniam mundo singulisq; eius partibus, formas, & animas largiatur, quemadmodum elementis suas formas largitur, consimiliter uiuentibus suas animas producit, quas quidem animas, uitas secundas uocat. hæc itaque mundi anima formas omnes rerum, quæ oriuntur producit, ob similitudines, & ideas quas in se habet. sunt enim in ipsa rerum omnium, quæ fiunt similitudines, ad quarum instar formæ naturales in lucem prodeunt, se habet enim ueluti artifex, hic enim ob rationes, quas in se habet, artificiosas formas in subiecto producit. sed quis à Them. quærere posset, si anima hæc in se rerum omnium sensibilium similitudines continet, ex se igitur æque ad formas omnes producendas indifferens erit, iure quæritur, quæ causa est, ut hanc, uel illam potius generet. Sed nos pro Them. ostendemus, atque secretionis causam, esse dicimus, agentia, quæ apud nos sunt, hæc enim materiam mouent, atque disponunt, ut secundas uitas suscipiant. quare quoniam materia disposita, non omnes potest suscipere formas, sed definitas, & proprias, idcirco forma separata definitas largitur formas. & hæc fuit Platonis opinio, qui asseruit secundum materiæ merita formas dari, quare agentia, quæ apud nos sunt, solum materiam mouent, anima uero hæc, mun-
D di, formam largitur. Auic. parum à Them. recedens, à forma separata, quam colchodeam nuncupauit, formas produci putauit, quam lunaris orbis intelligentiam esse asseruit, ab hac enim formæ omnes in præparatis subiectis producuntur, mouent autẽ materiam, et disponunt agentia quæ hic sunt, uarias uero, & diuersas formas producit mens hæc, quoniam uarias rerum, quæ fiunt similitudines habet. Sed utraque opinio ab Arist. dissentit, etenim multa proloquia ruũt, atque primum illud rueret cuius retro meminimus; omne quod secundum naturam oritur à consimilibus secundum speciem uel secundum genus proximum fieri: euerteretur enim nam neque mundi anima, neque quæ lunarem orbem mouet, neque itidem rationes quæ in his animabus existunt, cum genitis rebus in specie, uel genere propinquo consentiunt, quippe hæc secundum numerum ęterna sunt, quæ uero oriuntur nequaquam, æternum uero, & corruptibile genere, & plusquam genere separantur, quemadmodum decimo huius patet. Iam uero & illud periret effatum, agens formam producens, ab eo quod materiam mouet, alterum esse: quare non uerum est, quod retro docuimus, hæc agentia idem numero esse, nempe mundi anima formas largitur, quæ uero apud nos agentia sunt, materiam mouent. insuper non semel monuimus ab

æterno, & immobili, proxime quicquam noui non proficisci. si itaque mundi anima proxima E
formarum, quæ in materia consistunt, effectrix causa esset, rueret proloquium. Deinceps illud contingeret, quòd anima hæc mutationis esset particeps, natura continuo in huiusmodi formarum productione, aliter se habet, quare mutabitur. Ad idem, materia in rebus esset distinctionis causa, & non actus, & forma: quare mentitur Arist. 7. huius, quando inquit,
89 actum esse, quod distinguit & separat. Demum Arist. non semel in lib. de animalium ortu monuit, quod cum animal gignitur, marem, formam largiri, & non inquit, mundi animam, uel Auic. colchodeam, sed opinionis deceptio inferius magis aperta fiet.

Themistij & Auic. à quibusdam defensio. Cap. 24.

NOnnulli, quorum numero nos quoque fuimus, asseruere, quòd & si Them. & Auic. opinio ab Arist. eiusque principijs dissentiat, iuxta naturæ principia, eam defendi posse affirmarunt, & pro opinionis tutela accipiunt, philosophos cuique orbi, propriam formam, quam intelligentiam nuncupant, tribuisse, quæ causa est, non solum, ut orbis constituatur, sed
etiam omnium eorum quæ per se orbi insunt, quemadmodum solis intelligentia, & orbem con F
stituit, & motum orbicularem, cæteraque accidentia ei tribuit. ex hoc itaque fundamento, Them. opinionem tuentur, mundus hic sublunaris, quidam orbis existit, ergo ei propria intelligentia est ascribenda, quæ mundum hunc, atque singulas eius partes costituat, & accidentia largiatur, cæterum, quoniam huius orbis partes perpetuæ numero non sunt, sed ortum, atque interitum patiuntur, & unius partis interitu, alia, ueluti opposita oritur, hæc mutatio cum perpetua sit, & nunquam deficiat, ergo forma indiget sempiterna, Nam corruptibilium princi
61 pia corruptibilia sunt, & æternorum æterna, quemadmodum 3. cæli Arist. monuit. hæc itaque forma non nisi mundi anima esse potest, quæ cum orbi præsit, causa est, ut ipsius partes perpetuo oriantur, & perpetuo corrumpantur. Verum quoniam agentia naturalia, quemadmodum 2. phys. Arist. auctor est, sine cognitione effectus agunt, ergo si semper, uel ut plurimum, consimiles effectus efficiunt ut ab aliqua dirigantur, quæ effectus procreádos cognoscat, opus est: at qui cognitio per similitudinem rei fit, ueluti 3. de anima constat. in hac itaque anima, rerum quæ oriuntur rationes, & simulachra relucebunt, per quas, ut per rationes agendi uariæ, diuersæque res efficiuntur. & hoc uidetur Themistium docuisse, quando inquit, naturam dirigi ab
18 intelligentia non errante, quod Auer. 12. huius confirmauit. Quare huius animæ necessitas ex G
his constat, sed quo pacto anima hæc, sit rerum causa, explicandum est, & ut res aperta fiat, accipere oportet, quod substantiæ forma, eum proxime agere nequeat, instrumento eget, quo suum explet opus, & quanto substantiæ forma præstantior extiterit, tanto pluribus instrumentis utitur, quemadmodum ex ortu hominis, apertum fieri potest, homo enim cum hominem generat, pluribus eget instrumentis, ueluti uirtute existente in semine & calore naturali, at ignis suis qualitatibus tantum agit, & per illas ignem gignit. Modus itaque producendi hic est; res omnes, quæ oriuntur ab anima mundi non proxime, sed causis naturalibus intermedijs quibus ut instrumentis utitur, fiunt, quemadmodum enim calor, quatenus calor, non nisi calorem producit, ut uero ignis instrumentum, ignem generat, ita agentia naturalia, quando consimiles effectus efficiunt, hos, ut mundi animæ instrumenta sunt efficiunt, Nam eius uirtute consimillima faciunt, quæ enim apud nos agentia sunt, propria uirtute solum materiam mouent, & disponunt. quare mundi anima artifex erit, agentia quæ hic sunt, eius sunt instrumenta, quemadmodũ Auer.
47 8. phys. monuit, Cælum inquiens, esse artificem, sublunaria uero agentia, eius esse instrumenta, hoc idem Them. confitetur. quare cum instrumentum non nisi in uirtute principalis agentis
operetur, igitur sublunaria agentia, cum mundi animæ sint instrumenta, eius uirtute operantur. Sed circa hæc dubia sunt, primum, quoniam tunc à consimili in specie, res non fierent, H
formæ enim, quæ apud nos sunt, ortum & interitum patiuntur, rationes uero in mundi anima existentes, perpetuæ sunt, ergo neque eiusdem speciei, neque eiusdem generis, cum formis genitis esse queunt. secundum dubium illud contingeret absurdum, quod in rerum ortu non esset materia necessaria, quemadmodum Auer. ratiocinatur. sed hæc solui possunt, & primum, pro cuius solutione est accipiendum, id, quod Arist. etiam confitetur, naturæ indiuiduum, non nisi ex accidenti curæ esse, quod enim per se natura intendit, species est, sed cum species perpetuari nequeat, nisi indiuiduorum ortu eorundemq; interitu, ideo ex accidenti indiuidua curat. ex hoc solutio constat formæ productæ à mundi anima, sunt intentæ, perpetuæ sunt secundum speciem, per accidens uero interitum patiuntur, quo pacto ab hac anima non intenduntur, nisi ex accidenti. Aut solui potest genitas formas, cum simulachris in anima mundi existentibus in forma conuenire at in modo existendi formæ ab eis secretæ sunt, quomodo interitui subiectæ sunt, quemadmo dum forma in mente artificis, cum re artificiosa in forma consentit, ab ea

tamen

A tamen in modo existendi forma dissentit, ita genitæ formæ si spectentur non, ut sunt in materia
quibusdam proprietatibus alligatæ eiusdem speciei erunt, cum illis quæ in anima mundi residēt,
ita enim formæ uniuersales sunt, quare in anima mundi uniuersales rationes sunt, & non singu-
lares. Non enim Socratis imago in ea residet, sed hominis, quare nihil impedit, quin genitæ
formæ, cum illis in mundi anima residentibus, eiusdem speciei sint. secundum de facili soluitur
nam non opinatur isti, id quod oritur esse formam, sed compositum, cuius species, & ima-
go in anima mundi relucet, illæ siquidem species eorum quidditates sunt, atqui, quod quid est
rei compositæ, non solum forma, sed etiam materia est, ergo species illa non est solum forma par
tis, sed totius forma, atque natura; quæ ex utraque constat, quare cum id, quod oritur sit com
positum, quod materiam claudit, ergo in eius ortu materia est necessaria. Hęc pro Them. Auic.
uero quoniam fere idem, quod Them. sentit, pari pacto defenditur, immo facilior est Auic.
defensio, quoniam instrumentum, per quod intelligentia lunaris agit, & ea quæ sunt hic, causat,
apertum est, lumen esse, per hoc enim materiam mouet, & formam producit, agentia uero
sublunaria simul cum lumine materiam disponunt, & idcirco superuacanea non sunt. ex his ita
que constat modus, quo utraque opinio defenditur. sed tempus est, si rationi defensio consen-
B tiat, explicare.

Arguitur utriusque opinionis defensio. *Cap.* 25.

HAEC quæ pro Them. atque Auic. defensione, explicata sunt, etsi plurimum appareant,
nullam tamen in se ueritatem habent, & ut defensionis errorem aperiamus, singula eorum
dicta examinabimus. Primum itaque animæ necessitatem ostendunt, nam si quæ oriun
tur, & intereunt, perpetuo hæc pati debeant, necessum est, ut agens sempiternum detur, quod
perpetui ortus, atque interitus causa existat. Hanc rationem accipimus, cum ipsa, cum 8. phys. 48
tum 2. de ortu, Arist. fuerit usus, uerum huiusmodi agens non mundi anima est, sed primum
omnium mouens causa est, ut quæ oriuntur, & intereunt perpetuam mutationem patiantur,
quemadmodum quarta disputatione docebimus. quod deinceps accipiunt, sublunaria agentia
quoniam sine eorum, quæ fiunt cognitione agunt, idcirco agente indigere quæ ipsa dirigat, ut
semper, uel ut plurimum eis consimilia faciunt. Verum utique quod accipiunt, est; sed agens
hoc mundi anima non est, hæc enim cum uis intelligens sit, singularia percipere nequit, ut de-
C fensionis auctores etiam asseruerant, sola enim sentiendi potestas est, quæ singularia cognoscit
quemadmodum tertio de anima ostendimus, sublunaria uero agentia singularia sunt, consimi-
liter & res effectæ, singulares sunt, igitur à mundi anima dirigi nequeunt. Idcirco agens hoc cæ
lum est, quod ob sentiendi uirtutem, quam in se habet, hæc dirigit agentia, ut optatos fines,
uel ut semper, uel ut plurimum consequantur: nulla itaque rationum, quæ animæ necessitatem
ostendit, momentum habet. Neque iisdem fundamentum quo producendi modum manifestum
faciunt, uerum est, accipiunt enim, substantia formam, agendi proximum principium non esse:
hoc enim, quod accipiunt, falsum esse, ex retro ostensis constat, quare cum hic producendi
modus falso innitatur principio, totum ædificium ruit. Neque etiam producendi modus ratio-
ni consentit, quippe agentia, quæ apud nos sunt, cum rebus effectis, æqualis perfectionis sunt,
& substantiam gignendi proximum principium, esse ualent, igitur nil impedit, ut ipsa sint, quæ
consimiles pariant effectus, ergo non tantum materiam mouent, sed etiam propria uirtute sub-
stantiam gignunt. Sed inquiramus modo, si recte dubium soluant, bifariam itaq; primum sol-
uunt, atque prima solutio est hanc mundi animam speciem per se indiuiduam non nisi ex acci-
denti curare. solutio hæc se ipsam euertit, quippe mundi anima se habet, ut artifex, atque effe-
D ctus quos producit cognoscit, Atqui effectę res singulares sunt, non enim homo gignitur, sed
hic homo ut Plato, & Socrates, quemadmodum uniuersalis homo non sanatur, sed hic homo,
uti non semel Arist. monuit, quare singulares effectus cognoscit quos producit. Insuper ut
res ad generari se habent, ita ad esse, quoniam ortus, & existendi eædem sunt causæ, sed dum fiunt
materiam signatam claudunt, ergo dum existunt, quare neque dum oriuntur, neque dum per-
manentiam habent eiusdem speciei cum rationibus in mundi animæ existentibus erunt. Rerum
enim simulachra formæ uniuersales sunt ueluti ipsi aiunt, quæ asignata sunt prorsus separatæ,
res uero effectæ illam claudunt, ergo eiusdem speciei esse nequeunt, & idcirco secunda ruit
solutio. insuper si eiusdem naturæ res effectæ ut in se spectantur cum suis rationibus forent, er-
go quod rei effectæ per se conuenit, & rationibus conueniet, res uero effectæ ortum patiun-
tur, materiam habent, ob quam intereunt. Quare rationes generationi, & interitui erunt
subiectæ, atque materiam habebunt: ergo sempiternę non erunt; quæ enim sub eandem collo-
cantur speciem quoniam eandem habent naturam quæ eorum uni per se & cunctis conuenient.
Præterea à se ipsis dissentiunt; nam idcirco anima hæc instituta est ut uidelicet quæ apud nos agen

 tia,

tia sunt dirigat, sed dirigire nequit, nisi ea, quæ agunt, & quæ oriuntur cognoscat, quæ cum E
singularia sint, ergo mundi anima singularia concipit. Quare recte dictum non est solum uniuersales formas cognoscere. Quando insuper adijciunt res effectas in natura conuenire cum proprijs actionibus, non autem in modo existendi naturæ, aperta mendacia proferunt, nam si in natura conueniunt ergo in modo existendi naturæ. Nempe cuiusque rei natura principium est quo res existit, ergo hæc simul stare nequeunt, ut cum suis rationibus res effectæ in natura comunicent, & non in modo existendi naturę. Quod demum de artis ratione, & de artificis proferunt figmentum ex retro dictis esse constat. Neque ea, quæ pro Auic. afferunt rationi consentiunt, nempe cælestia uniuersales causæ sunt, uti sequenti disputatione docebimus, a quibus nulla in rebus effectis prouenit diuersitas, sed tota à causis secundis petenda est, ergo causæ secundæ non solum materiam mouent, sed etiam substantiam gignunt. Demum quando est aliquod agens ad uarios, diuersosque effectus producendos indifferens, si eorum aliquem magis quam alium efficit, noua causa concurrit, quæ illi magis, quàm huic faueat: quare cum Auic. colchodea ita se habeat simul cum ipsa ad rerum ortum noua causa concurrit: quæ materia esse nequit, quoniam actus est qui distinguit, & separat, ergo agentia, quæ sunt apud nos: quare hæc non solum materiam mouebunt, sed substantiam generabunt, hoc enim lumine fieri nequit F
cum uniuersalis causæ instrumentum sit, & non nisi in eius uirtute operatur. Verum singula horum hominum dicta prosequi stultum esse iudicauimus.

Aristotelis opinio. Cap. 26.

ARistoteles itaque opinatur, ab abiunctis mentibus proxime rerum ortum non proficisci, quamuis ab eis, ut ab uniuersali causa pendeat, causę enim in duplici serie sunt, Aliæ uniuersales sunt quæ illę dicuntur, quæ simul cum causis secundis, rebus omnibus quæ fiunt cooperantur, a quibus in rebus effectis, nulla proficiscitur diuersitas. sed tota à causis secundis petenda est. Cælum namque uniuersalis causa existens, cum boue bouem, cum leone leonem procreat. Verum res hæc exactius sequenti disputatione explicabitur, particulares uero causæ, illæ nuncupantur, quæ definitis rebus effectis, destinatæ sunt, à quibus, & rerum effectarum diuersitas habetur, atque res, quæ oriuntur suum ortum trahunt, causis uniuersalibus concurrentibus, siquidem secunda causa aliquid sine uniuersali non operatur, quare proxime causæ, à quibus diuersitas in rebus efficiendis prouenit, agentia sublunaria sunt; & ut res aperta reddatur, G
per res, quæ fiunt, percurremus. Quæ enim fiunt, alia uita carent, alia uitā includunt: prima rursus, alia simplicia corpora sunt ut quattuor elementa uocata, alia uero mixta, quorum alia perfecta, ut quæ ex quattuor elementorum miscella ortum trahunt, alia uero imperfecta sunt, hæc omnia, uti retro docuimus ab indiuiduis eiusdem speciei, uel generis eiusdem propinqui fiunt, indiuiduum enim per qualitates, materiam mouet, per propriam formam, substantiam gignit. Quæ uero uitam habent, eorum alia ex semine oriuntur, alia uero ex putri. Quæ uero ex putri ortum habent a separatis mentibus proxime non fluunt, neque cælum, eiusque calor se solo eorum causa existit, sed agens particulare concurrit, quod in ortis ex putri materia diuersitatem facit, quemadmodum posterius docebimus, quando de ortis ex putri materia disputabimus. Cælestis etenim calor, cæli instrumentum uniuersalis causa existit, & ab eo in rebus effectis nulla prouenit diuersitas, Nam eodem calore cælesti linteamina dum lauantur, albescunt & lauantia facies denigratur, atque durus limus efficitur, ergo a calore hoc, diuersitas non est expetenda, quare agens particulare necessarium est, quod simul cum calore cælesti, orta ex putri gignat, sed hæc paulo inferius clariora fient. Viuentia uero, quæ ex semine ortum trahunt non à cælo, non à separatis mentibus proxime oriuntur, ab his .n. solū ut à causa uniuersali dependent, proxime uero ab indiuiduis, uel eiusdem speciei, uel generis propinqui oriuntur, Nempe uiuens, primum, semen producit, quod deinceps per calorem seminalem materiam mouet, mox per uirtutem formatiuam quæ eius anima uegetalis est, substantiam producit, sed res aperta à nobis facta est, in disputatione de semine, quare quę Arist. sententia sit, ex hisce constat. Quæ ab ipsomet Arist. tum in libro hoc 7. tum etiam in lib. de animalium ortu, haberi possunt. H

Si Vniuersalia habeant esse in Re. uaria opinio. Cap. 27.

HVcusque eorum de ideis opinionem euertimus, qui ideas formas per se existentes asseuerarunt, nunc opinionis fundamenta tollenda sunt, quibus ideas necessarias esse persuadēt. Atque primum, illud inquirendum erit, si uniuersalia in re esse habent, quippe si in rebus caducis existerent, uniuersalia aliquo pacto, interitum paterentur, & ita eorum non esset scientia, quare, ne tollatur scientia uniuersalia prorsus à rebus caducis separata erunt. In explicatione

A tione rei uaria est philosophorum opinio. Plato itaque, ut Arist. sibi ascripsit, uniuersalia per se existere, omni intellectus opere secluso, fuit arbitratus, quæ ideas alio nomine nuncupauit, homo enim, qui natura communis est, singularibus hominibus secluso mentis opere substantia est per se existens, atque una numero, & primum opinionis fundamentū est, quemad-nodum res se habet ad cognosci, ita ad existere, sed uniuersalia sine singularibus apprehendi ualent, ergo existere absque singularibus possunt. secundum, scientia neque de singularibus est, neque de his, quæ in singularibus collocata sunt quoniam æternorum scientia est, singularia uero, & quæ per ipsa existunt, interitui sunt subiecta, quare eorum scientia esse nequit, ergo cum uniuersalium scientia sit, ipsa prorsus à singularibus separata. hanc Platonis sententiam compluribus rationibus Arist. arguit, & primum ut a Platone concessum, accipit, uniuersale esse rei substantiam, atque quod quid est: Deinceps ita ratiocinatur, cuiusque rei quod quid est, eius solum est, & non commune, nempe declaratum est, quod quid est rei naturam esse, atque substantiam: atqui rei substantia propria ei est, & non cōmunis, uniuersale uero proprium non est, sed commune eis quorum est uniuersale, quemadmodum ex eius ratione patet, etenim definitur, quòd si natura pluribus communis, ergo rei quod quid est, & substātia non erit; quare eius scientia non B est: Nempe tunc res sciuntur, quando eorum quod quid est scitur; uniuersalia rerum quidditates non sunt, eorum igitur scientia esse nequit. Ad idem unum numero; pluribus numero secretis, commune esse nequit, atqui uniuersale unum numero est, (ut Plato senrit) ergo singularibus, quæ numero secreta sunt, commune esse nequit. Demum si hominis, uniuersale per se existeret, daretur tertius homo separatus. id quod consequitur ex principijs Plat. ostendi potest. Plato enim ita ratiocinatur, quæ in aliquo communi conueniunt, ideam, & uniuersale habent, sed homo uniuersalis, & singularis, in aliquo communi conueniunt, quoniam homines sunt, ergo habent communem ideam, & uniuersale, quare dabitur tertius homo separatus. Sunt & aliæ rationes, quæ, quoniam ex uerborum serie, apertæ sunt, & idcirco silentio mandantur. Cæterum, quoniam inter peripat. de uniuersali existentia lis, & cōtrouersia est, iure eorum quoq; sunt referendæ opiniones. sunt itaque nonnulli, qui meras animi notiones, atque solum mentis beneficio uniuersalia consistere, opinati sunt. Vniuersalibus enim nullum in re respondet esse, extra enim solum singularia sunt. opinio hæc multa habet fundamenta quorum primum tale est, si uniuersale aliquo modo in re existeret ergo unum numero pluribus esset commune. Ad idem omne, quod est extra animam, est unum numero, & singulare, sed uniuersale singulare non C est, igitur in re aliquo pacto esse non habet. Hos Scotus arguit; Verum primum eius referemus opinionem, demum argumenta. & ut manifesta eius efficiatur opinio, accipere oportet, uniuersale bipartitum esse, Alterum enim est secundæ intentionis, alterum uero primæ intentionis. primum respectus quidam est, rei attributus, quæ cognita est, per actum comparatiuum mentis, mens enim eum res ipsas apprehendit, illas mutuo comparat, & quoniam earum altera magis communis est, altera uero minus, primam genus nuncupat, secundam uero speciem. Vniuersale pro prima intentione, res ipsa est à mente apprehensa uti homo. Itaque disputatio de uniuersali pro secunda intentione instituta non est, quoniam uniuersale hoc solum mente consistit, quare sermo de uniuersali pro prima intentione est. secundo accipere oportet, uniuersale esse nomen concretum quod, ut Auer docet, pro forma & pro re subiecta formæ accipi potest: uniuersale itaque pro re subiecta, adhuc bifariam, nam pro subiecto propinquo, & est ipsa natura per intellectum indeterminate sumpta, ueluti animal, quando per intellectum accipitur, ut indifferens est, accipi rursus potest pro subiecto remoto, quod natura est, cui non repugnat esse in pluribus. his sumptis aliquas infert conclusiones, quarum prima hæc est, uniuersale pro secunda intentione non est in re, sed solum mente consistit; siquidem ens rationis non est aliquid in re- D bus existens, atqui uniuersale hoc, ens rationis est: ergo solum mente consistit. quod per Auer. confirmant 12. huius asserentem, intellectum uniuersalitatem in rebus efficere, ob similitudinem in singularibus repertam. quam sententiam libro primo de anima etiam confirmauit. quod eo. lib. Them. confitetur, quando ait, uniuersalia esse meras animi notiones. Secunda conclusio, uniuersale pro re subiecta intentioni sumptum, siue pro subiecto propinquo, siue remoto accipiatur, est aliquid in re; propinquum uero uniuersale, est obiectiue existens in intellectu, remotum uero, nam quædam in re est alia ex natura rei à singularibus, cuius unitas realis est, minor unitate numerali maior uero unitate uniuersalis in actu, Quæ conclusio ita ostenditur. Secluso omni mentis opere non repugnat naturæ humanæ, intelligi ut uniuersale, & pluribus commune. naturæ uero singulari repugnat ita intelligi, igitur prҿter omnem mentis operationē, natura humana est alia, à natura singulari, quare eius unitas altera ab illius unitate erit. Secundo, natura coloris, ratio est obiectiua uidendi potestatem terminandi, hic uero color, non est ratio terminandi uisum, ergo ex natura rei differunt. Tertio unitas naturæ specifice realis est, ergo & natura. antecedens multifariam probatur, si unitas realis minor unite numerali non daretur, ergo

ergo in unoquoque genere non esset unum, quod est metrum, & mensura omnium, quæ sunt E
7 sub illo genere, quod est contra Arist. decimo diuin. & probatur id, quod consequitur, hæc enim mensura realis est, quoniam mensurata in re sunt, atqui ens, quod in re est ab ente rationis metiri nequit, ergo primi mensurantis unitas in re est, hæc unitas non est singularis, quoniam nullum singulare est in genere, quod sit metrum omnium, quæ sunt in illo genere, quoniam in indiuiduis eiusdem speciei, non est hoc prius, hoc uero posterius, uti 3. huius Arist. docet, ergo unitas numeralis in re existens, omnium quæ sub genere sunt, mensura non erit, neq; eorum mensura est, quæ in specie sua sunt, ergo erit aliqua unitas in re existens, minor unitate numerali. Quarto in specie athoma fit comparatio, quæ est una natura, non autem in gene
29 re, quoniam hac unitate uacat, ueluti ex 7. phys. constat, hæc unitas non est rationis, nam generis conceptus, apud mentem, ita unus est, ueluti speciei conceptus, alioquin nullus conceptus in quid, de multis speciebus diceretur, quare nullus conceptus genus esset. ergo Arist. opinatur, quòd species est una, non unitate numerali quoniam in ea non fit comparatio, quare unitas hæc speciei, in re erit, & altera ab unitate numerali. Ad idem unius oppositionis realis opposita, & extrema in re existunt, contrarietas uero realis oppositio est, ergo contrarietatis extrema sunt in re. Secunda propositio ita ostenditur, omni mentis opere circumscripto, contrariorum alterum, destruit alterum, ergo utrumque contrarietatis extremum debet esse unum, F
aliqua unitate reali, sed unum numerali unitate non est, quoniam tunc præcise hoc album, huic nigro esset contrarium, & ita tot essent prima contraria, quot indiuidua, utrumque igitur extremum, cum unum sit, unitatem in re existentem habebit, à numerali diuersam. Demum si omnis unitas esset numeralis, ergo omnis diuersitas realis esset numeralis. sequitur enim ratio, quoniam idem, & diuersum sunt immediate opposita, uti decimo huius patet. consequens absurdum est, quoniam tunc omnia æque different. confirmatur ratio, ignis generans ignem, aut hunc singularem ignem intendit, aut uniuersalem non singularem: quoniam singularia sunt præter intentionem artis, & naturæ: si uniuersalem, ergo datur ignis uniuersalis, & communis. Sed horum opinio multifariam argui consueuit, & primum, conclusio prima arguitur: si enim uniuersale pro secunda intentione, nullum esse in rebus haberet, ergo figmentum foret nempe id, cui ad extra esse aliquod non respondet, figmentum est, quare cum uniuersale hoc, iuxta eos ita se habeat, figmentum erit. Deinde huiusmodi uniuersale, est prædicatum pluribus commune, atqui in re, ut ipsi restantur est natura, cui non repugnat ex se, ut communis pluribus sit, ergo aliquid in re est. Ad idem, affectio entis existentis in re est, sed uniuersale, teste G
Auer. 2. libro paraph. Meth. est naturæ affectio, quæ, secundum hos in re est, ergo uniuersale hoc reale erit. Arguitur etiam secunda conclusio, per Auer. eod. lib. si uniuersale est aliquid in rebus, uel ita est, quòd per se stat, & non in ipsis singularibus existentiam habet, quemadmodum Plato fuit opinatus, quod si confiteantur, Arist. aduersantur. si uero per se non stat, sed in suis singularibus esse habet, hæc communicatio cum suis indiuiduis, opus est, ut altero modorum fiat, uel quòd unumquodq; indiuiduum suam portionem habeat, ut puta, quòd humanitatis quandam partē Socrates habeat, ita & Plato, & cæteri singulares homines, quod si detur, absurdum sequeretur, hominem de suis indiuiduis in quid non prædicari, hæc enim, uera non esset prædicatio, Plato est homo, Nam quod hominis partem habet, homo non est, Aut intelligi potest, ipsum uniuersale in singularibus indiuiduis totum esse, quod altero modorum necessum est, ut fiat, aut quòd uniuersale in se multiplicatū sit, ita quòd uniuersale, quod Socratis quidditatem manifestat, aliud sit, ab eo quod Plat. naturā notificat. sed neque hoc cōcedi potest, nō.n.eis unū esset intelligibile. Aut intelligi potest, idē numero in omnibus uniuersale esse & ita in infinitis foret, quorū aliqua oriūtur, aliqua intereūt, quare idē generabit et corrūpetur secūdū numerū. Insuper cōtingeret, ut idē numero simul cōtraria habeat, quoniā uniuersaliū aliqua, H
per differentias oppositas diuiduntur, quemadmodū animal, per rationale & irrationale, quare si idem numero est quod in homine, & bruto reperitur, ergo idem numero animal simul contraria habebit. Neque itidem asserendum est, uniuersale unum in multis, quemadmodum totius forma, in suis partibus est, quoniam contingeret animal ex asino, boue, & equo, alijsque speciebus compositum esse, quare species inuicem ligatæ erunt, aut contiguæ, uti sunt partes formæ totius, quod nefas est asserere. Deinde uniuersalis natura in singularibus est, ergo per modum naturæ suscipientis recipitur; ergo singulariter, omne enim quod in aliquo recipitur, secundum modum illius recipitur; ergo erit singularis, ergo actu in re uniuersalis non erit. Mox omnis affectio per se primo superiori conueniens per se non primo, inferiori competit, quemadmodum primo poster. Arist. monuit, sed unitas illa specifica, quæ minor est, unitate numerali, est affectio per se primo speciei conueniens, ergo per se non primo suis indiuiduis, ergo indiuidua pluribus communia erunt. Quare dubia horum sententia est. sunt, & aliæ opiniones, quæ quoniam uanæ sunt, idcirco silentio mandantur.

Propriā

A

Propria opinio. Cap. 28.

HVcuſque uarias philoſophorum ſententias de uniuerſali attullimus, nunc propria eſt referenda, quæ ut perſpicua reddatur, erunt quædam tamquam baſes, & fundamenta ſuſcipienda, atque primum eſt, naturam ipſam, utpote hominis, bouis, & animalis ex ſe, neque uniuerſalem, hoc eſt pluribus communem, neque ſingularem eſſe, ſed indifferens eſt, ut uniuerſalis, atque ſingularis efficiatur, ſe habent enim ueluti animal quod neque rationale, neque irrationale eſt, ſed utrumque eſt fieri aptum, hoc ita probatur. Si natura ex ſe uniuerſalis eſſet, nunquam ſingularis fieret, & ſi ſingularis nunquam uniuerſalis redderetur: hæc enim opponuntur, quare ut utrumque efficiatur, indifferens eſt, ex quo aliud inferri licet, uniuerſale & ſingulare proprietates naturæ eſſe, quæ ei ſecundum alterum, & alterum eſſe conueniunt, nam quemadmodum poſtea explicabimus, natura, ut in re eſt, ei conuenit, ut ſingularis efficiatur, ut uero in mente eſſe habet, uniuerſalis euadit. Singularis uero natura efficitur per proprietates indiuiduales, quæ accidentia ſunt, quæ ita in uno reperiuntur indiuiduo, quod omnia ſimul in alio

B reperiri nequeunt, quemadmodum Porph. docuit. Itaque quando natura his accidentibus aſtricta eſt, ſingularis, & indiuidua efficitur, uniuerſalis uero fit natura per mentem, mens enim quando naturam contemplatur, non ut eſt proprietatibus coniuncta, uniuerſalis fit, ita enim pluribus communis euadit, quare uniuerſale actu ab intellectu fit, ex his illud elicet, uniuerſale naturā non eſſe, ſed prædicatum, quod naturæ conuenit, quando illam mens ab accidentibus indiuiduantibus ſpoliat, quemadmodum Auer. 2. libro. paraph. Meth. monet, his uerbis, Sed de uniuerſali iuxta hunc modum poterit aliquis dubitare, & dicere, quod cum nos putamus hæc uniuerſalia eſſe abſtrahibilia ergo de neceſsitate ſunt accidentia, quomodo ergo poterunt manifeſtare ſubſtantias rerum per ſeſtantium, cum iam ſit dictum quod id, quod notificat quidditatem ſubſtantiæ, eſt ſubſtantia. Sed hoc dubium facile ſoluitur, uidelicet, quia quando intellectus abſtrahit illas formas à materia, & intelligit eſſentias earum, ſecundum ſuam ueritatem, ſiue ſint formæ ſubſtantiæ, ſiue accidentium, Tunc accidit eis in intellectu ipſa uniuerſalitas, non quod uniuerſale ſit, eſſentia formæ illarum ſubſtantiarum, & ideò uniuerſalia ſunt de ſecundis intentionibus, ſed quibus accidunt, uniuerſalia, ſunt de primis, hæc Auer. quibus patet, uniuerſalia, accidentia eſſe ſecundo intellecta, & quod neque manifeſtant indiuiduorum quidditates, ſed id

C utpote natura, cui uniuerſalitas accidit, indiuiduorum quod quid eſt notificat.

Dubitationes diluuntur. Cap. 29.

SEd circa hæc dubia ſunt, & primum, ſi natura poteſtate eſt, ut uniuerſalis, & ſingularis efficiatur, ergo intelligi poteſt, abſque eo, quod intelligatur, ut uniuerſalis, & ſingularis, ſecundum dubium, ſi uniuerſale ſecunda intentio eſt, ergo eſt figmentum, nam, id cui nihil ad extra reſpondet, figmentum eſt. Sed dubia hæc eodem lib. Auer. ſoluit, & primum aſſerens naturam, ſiue ſubſtantiæ, ſiue accidentis extiterit, cum eam mens contemplatur, iuxta eius eſſentiam, & quidditatem, neque uniuerſale, neque ſingulare fore, quoniam tunc mens, iuxta earum ueritatem illas comprehendit. & ut exemplo rem oſtendamus, quando mens naturam humanam in Socrate exiſtentem comprehendit, proprietates indiuiduales non intelligens, quibus Socratis facta erat, ita in ſe concipitur, atque iuxta eius rationem, quo pacto neque ut uni propria neque ut pluribus communis apprehenditur, Verumtamen naturam hanc ita conceptam, uniuerſalitas conſequitur, ita enim ſibi, ut pluribus communis ſit, conuenit, & cum ita à mente intelligitur,

D nullum accidit mendacium, nam natura iuxta propriam rationem ſpectatur, ita enim neque proprietates indiuiduales claudit, neque pluribus communis eſt, quemadmodum cum mens à ſuperficie, lineam obſtrahit, quæ quidem ſeparatio non eſt niſi longitudinis conſideratio abſque latitudine, quippe in lineæ ratione, latitudo non cadit, & idcirco a latitudine lineam ſeparare poteſt, hoc eſt, ipſam comprehendere, ſuperficie non intellecta: quoniam abſtractio non eſt, niſi rei conſideratio, iuxta eius rationem, ea non intelligendo, quibus ad extra res eſt coniuncta, quemadmodum poſterius magis patebit. ſecunda uero dubitatio ſoluitur, ſed primum quædam ſuſcipienda erunt, atque à falſi ratione exordiemur, quod id dicitur quod non eodem modo in mente, & in re ſe habet, Nam uerum id eſſe, aiunt, quod uniformiter in mente, & in re ſe habet. Sed falſi ſignificata diuerſa ſunt & primum eſt, quòd res ſolum mente conſiſtat, & nullo modo extra: ſecundum, quòd res extra eſſe habeat, ſed ita in mente, non ſe habet, quod bifariam contingit, quod, in mente ſit ſecundum rerum compoſitionem, quæ extra ſimul compoſitę & unitę non ſunt ita quod res extra reperiuntur, ſed earum compoſitio nequaquam, uti dicitur de hirco ceruo. Aut intelligere poſſumus quod extra res inueniantur, ſi quæ

uarias,

uarias, diuersasque naturas habeant, quæ tamen secundum existentiam colligatæ, & coniunctæ. E
sunt, mens itaque huiusmodi res adiungcem separat quoniam eas apprehendit non intelligendo
quæ ad earum naturam non pertinent, atqui hæc apprehensio falsa minime est, Nam proinde
mens ita res intelligit, quoniam ita separabiles sunt, quemadmodum enim res separabiles sunt
xt ita intelliguntur, ueluti Arist. 3. de anima monet. atqui ita mens naturam ob uniuersali, atque
singulari abstrahit, quoniam eam percipit, his, quæ ipsam consequuntur non intellectis. in hunc
modum Mathematicus punctum à linea, hanc à superficie, quam a corpore abstrahit, quoniam ita separabiles sunt, hoc est sunt ita aptæ intelligi. inde fit, quoniam mens formas naturales absque materiam intelligere nequit, ut in earum ratione materia includatur. Verum quam
uis mens sine materia, formas non percipiat, non tamen eodem modo, ueluti sensus, quippe
sensus has iudicat formas prout singulares sunt, & in materia significata consistunt, mens uero à
materia significata abstrahit, hoc est intelligit huiusmodi formas, proprietatea accidentales,
quibus signãtur non Intelligendo, quoniam signata materia formæ rationem non ingreditur,
quare formas percipit, iuxta suas ueritates. Ex his dubitationis solutio aperta fit, an uniuersale
aliquo pacto esse in re habeat, & constat quod potentia extra existit, Nam extra, natura est,
quæ apta est, cum mens ipsam, à signata materia separauerit, ut communis fiat, quare actu F
uniuersale in mente est, potentia uero in re, fit uero actu, à mente, quotiens naturam a materia
signata spoliauerit: ei contingit, ut uniuersalis fiat, hoc est, pluribus communis, non quod uniuersale ipsa natura sit, sed naturæ accidit, & hoc fortasse latini asserere uolunt, quando naturam,
uniuersale pro prima intentione nuncupant. Verum cum in re est, natura pluribus communis
non est, sed singularis est, quare solum potentia natura est, ut uniuersalis efficiatur, & hoc quidam affirmare uolunt, quando aiunt, naturæ non repugnare, ut uniuersaliter percipiatur, quo-
4 niam in re potentia est uniuersalis. Atqui ita Auer. uerba intelligenda sunt 12. huius, intellectus
8 est, qui facit uniuersalitatem in rebus: & primo de anima, uniuersale, aut nihil est aut posterius
est, quoniam est accidens naturæ conueniens, quando iuxta suam ueritatem intelligitur, & id-
Cap. 1. circo recte Auic. 5. suæ Meth. equinitatem, esse tantum equinitatem, & neque uniuersalem,
neque singularem quoniam in eius ratione, neque uniuersale, neque singulare accipiuntur, quan
do sunt proprietates quæ naturæ accidunt, ob uarium, & diuersum esse, itaque potentia, uniuersale in re est, quoniam in re est natura, quæ de pluribus est apta affirmari, actu uero, de pluribus prædicatur, quando mens eam à materia signata separat. ex his id apertum fit, quo pacto fie
ri potest, ut genus utpote animal, de homine prædicetur, si pars eius est. Auer. hoc declarat asseritque, animal, ut in re est, de homine non prædicari, quoniam ita hominis pars factum est, & G
pars de toto in recto non prædicatur, ut uero in mente est, animal de homine affirmatur, ita enim
non pars, sed totum est quoniam spoliatum ab omnibus his est, ob quæ singulare erat. Ex quibus quid secunda intentio sit constat, quoniam affectio est, quæ naturam consequitur, ut in mente esse habet, quare secundæ intentioni esse in re non actu, sed potestate respondet, est enim extra, naturæ aptitudo, ut uniuersalis à mente fiat. Sed dubium contingit, nam non omne uniuersale, pluribus commune esse uidetur, ueluti illud quod in rebus sempiternis reperitur, utpote sol, & luna, hæc enim uniuersalia sunt, quæ tamen pluribus communia esse nequeunt. huic dubitationi Auic. facit satis, asseritque uniuersale trifariam accipi, primo id uniuersale dicitur quod
actu de multis affirmatur, secundo pro eo, quod possibile est, de multis affirmari, etsi eorum
nullum in re sit, ueluti de eclipsi constat. tertio uniuersale dicitur id cui non repugnat, ut de
multis affirmetur, si uero non prædicatur, ei accidit ex causa extrinseca, quemadmodum sol,
Cap. 2. quam sententiam Albertus insequitur, in secundo de intellectu, & intelligibili, inquit enim
solem, & lunam esse formas communicabiles, si uero actu non communicantur causa est quoniam totam materiam sub se comprehendunt. Verum hi plurimum hallucinantur, his enim H
formis non solum ex parte interna, sed externa, repugnat, ut pluribus communicari possint,
Nempe aput peripat. fieri nequit, ut quippiam ab intrinseco sit possibile, quin etiam ab extrinseco possibile non sit, quare si ex propria natura possunt pluribus communicari, ergo nulla esse
potest causa extrinseca, quæ hoc impediat. Deinceps, si horum sententia uera esset, contradictio de eodem simul esset uera, nam si ex propria natura, possunt pluribus communicari, ergo si possibile ponitur in actu, non sequitur impossibile, ergo si hæc possibilitas in actu ponatur, huiusmodi substantiæ erunt, actu communicabiles, ergo cum eo tunc, à causa extrinseca
impeditur, ergo non erunt communicabiles, quare simul erũt cõmunicabiles & nõ cõmunicabiles.
ita ratiocinatur Arist. aduersus eos, qui, quod sua natura corruptibile est, ab alio fieri sempiternũ posse putabant. Ex his eorum claret error, qui aiunt, quod unaquæque quidditas, quatenus est
de se, potest absque contradictione, sub ratione uniuersali intelligi, & proinde plures angelos
sub eadem specie esse posse credidere, hoc enim quod accipiunt uerum non est, natura omnis
quidditas quatenus est de se, non est pluribus communicabilis, quoniam illud contingeret ab-
surdum

A sutdum, in æternis sub eadem specie, actu plura esse indiuidua, quoniam in æternis non differt esse, à posse, quare si sempiterna multiplicari possent, actu iam multiplicata essent. Et idcirco iuxta peripat. asserendum est, quidditatem, quatenus quidditas est, neque esse communicabilem, neque sibi repugnare, se habet enim, ueluti animal, quod quatenus animal est, neque rationale neque irrationale est, quidditas enim materialis, pluribus communicabilis est, ob id, quoniam imperfecta est, quemadmodum primo cæli & secundo de anima Auer. docet, miserta enim inquit, est natura, nam cum non potuit ipsam facere, ut secundum indiuiduum permaneat, miserta est, & ei dedit uirtutem, ut secundum speciem permaneat. Quidditas uero sempiterna pluribus communicari nequit, quoniam materia uacat, quæ multiplicationis causa existit. Quare quidditatis sempiternæ, ut quidditas est, neque ei conuenit, ut pluribus sit communis, neque item repugnat: ueluti enim homo quatenus animal spectatur, neque ei conuenit, ut sit rationale, neque ei repugnat. sempiterna itaque natura, quatenus sempiterna est, ei ut pluribus sit communis, repugnat. quare ut dubitatio soluatur, natura in rebus sempiternis, re uera uniuersalis non dicitur, quoniam nunquam intellectus comprehendere potest, ut est pluribus communis, sed si uniuersalis dicitur, non uere, sed secundum naturam intelligendi modum, Nempe nos
B discrimen facimus inter hunc solem, & solem, & hunc solem singularem, solem uero uniuersalem nuncupamus. quoniam ei quatenus natura non repugnat ut sit uniuersalis.

Scoti rationes soluuntur. Cap. 30.

HAEc cum ostensa sint, Scoti rationes nunc soluendæ sunt. & quo ad primam attinet, dicimus naturam, mentis actu secluso, esse solum singularem & uniuersalem, non nisi potestate, quæ enim actu singularis est, potentia est uniuersalis, & actu uniuersalis euadit, cum mens eam à proprietatibus indiuiduantibus spoliauerit, quare, quoniam natura ex se non magis est apta, ut singularis, & uniuersalis efficiatur, iure ab utroque separatur. Diluitur secunda, Non enim hic color, neque uniuersalis color, uisum mouet, sed coloris natura, ut ab utroque abstrahit, nempe hoc album uidendi potestatem excitat, quoniam in se albedinis naturam claudit, quę neque uniuersalis, neque itidem singularis est. Non minus & tertij argumenti solutio constat, quod tale est, obiectum naturaliter sua potentia prius est, uniuersale mentis obiectum est, ergo ipsa mente naturaliter prius est, ergo priusquam ab intellectu fiat, uniuersale est.
C multifariam argumentum peccat, primo quoniam uniuersale mentis obiectum non est, ipsius enim res subiecta natura est, prout ab uniuersali, & singulari abstrahit, quæ cum ab intellectu percipitur, uniuersalis euadit. Deinde, ut ipsemet testatur, obiectum dupplex est, alterum enim agentis actionem terminat, & finit, quemadmodum obiectum, quod gignentis actum terminat res genita est, Alterum uero obiectum est, quod mouet, & illud dicitur, circa quod potestas, suam actionem exercet, quemadmodum uegetalis anima obiectum, circa quod operatur est alimentum, quod potentia caro est, actu uero oppositum, ueluti primo de ortu, & secundo de anima ab Arist. unusquisque perdiscere potest, quare huius hominis ratio, aut de obiecto, quod mouet, fluit, & ita propositum minime concludit, sed potius oppositum, nempe obiectum tale actu nō est sed potētia, quare si uniuersale motiuū obiectū est, antequā mentem moueat, potentia erit, & non actu, si uero uniuersale intellectus actum terminat, constat iam ab intellectu esse fabricatum. Verum ut exactius res manifestetur, intelligere oportet, hominis mentem, neque nouas formas, neque species, quas intelligibiles nuncupant, suscipere, in se enim rerum omnium naturas, & quidditates retinet, (quemadmodum tertio de anima satis abunde docuimus) itaque mens naturam repræsentans, sine proprietatibus indiuidualibus, atque ita eam in-
D telligens, causa est, ut uniuersalis euadat. Nam ita, cum natura relucet, pluribus communis est, quare, natura ad extra intellectum minime mouet, sed quam primum à fantasia apprehenditur, ob nexum, quæ est inter ipsam, & mentem, intellectus statim naturam sine proprietatibus indiuidualibus refert. Diluitur & alia ratio, quæ id, quod in principio est petit, accipit .n. mensurata in re existere, quare accipit naturā uniuersalē eē in re, & inferre eius unitatem, in re esse, modo, quis dubitat, quòd si natura uniuersalis in re est, quòd eius unitas realis erit, ergo ratio petit, docuimus .n. naturā in re actu esse singularē, potestate uero uniuersalē ergo unitas extra actu existēs, numeralis existit, potestate uero minor est unitate numerali quoniā naturā cōsequitur, quæ potentia est uniuersalis, itaque id, quod metrum est, natura est, non tamen, ut singularis, neque ut uniuersalis, sed quatenus natura, quare metrum non singulare est, sed natura, quæ in singulari clauditur. quo ad aliam spectat, confitemur in specie athoma, fieri comparationem non tamen admittimus huic naturę, actu unitatē, minorē unitate numerali in re correspōdere, sed hoc ei à mente ascribitur, & quemadmodum hæc comparatio ab intellectu fit, ita hæc unitas, ei à mente tribuit. Neque tamen obstat, id quod infert, in genere, huiusmodi comparationem fie-

ri posse, quoniam in mente, speciei unitas, maior non est, illa generis. Decipitur arguens, si- E
4 quidem in mente specifica unitas maior est, ea quæ generis est, quemadmodum 12. huius Auer. docet, inquiens, uniuersalia sunt collecta ex singularibus in intellectu, qui accipit similitudinem inter ea, & facit unam intentionem. Verum in hac singularium similitudine latitudo est, quemadmodum primo de anima Them. monet, asserens genus ex tenui, & subobscura similitudine singularium collectum esse, speciem uero ex maiori similitudine: mens itaque ex similitudine maiori, unitatem maiorem efficit, & ex minori minorem. soluitur, & alia, contraria etenim, quæ actu existunt, actu non nisi numeralem unitatem retinent, quoniam in re non nisi singularia sunt, potentia uero uniuersalia, quare, & unitas actu numeralis, potentia uero minor unitate numerali, contraria etiam quæ agunt, singularia sunt, ratio uero agendi, neque singulare, neque uniuersale est, sed natura in singulari clausa, uelut hoc calidum agit, non quia hoc calidum, sed quia calidum, Postrema dissoluitur ratio, omnis nāque diuersitas, quæ in re est, actu numeralis est, uerum quoniam in re natura existit, quæ potentia uniuersalis est, ita in re præter numeralem unitatem, est unitas ea minor, non actu, se potestate, quemadmodum natura non actu uniuersalis est, sed potestate.

F

Si orta ex putri, & ex semine eiusdem speciei sint prima opinio. Cap. 31.

QVo pacto in re uniuersalia esse habeant, consimiliter quomodo mente consistant, iam docuimus, quare ad alia diluenda fundamenta, sermo conuertendus est. Verum, quoniam id quod subsequitur, iam solutum est, nempe substantiæ formam, proximum gignendi principium esse posse, probauimus, idcirco de tertio disputabimus, quod ex his, quæ ex putri materia oriuntur, suum trahit ortum. Hæc enim uiuentia dubitationem pariunt, propterea quòd sine agente particulari hæc orta esse uidentur, & calori cælesti eorum ortus ascribendus non est, cum, quoniam accidens est, & in cæli uirtute operatur, quod, cum uniuersalis causa sit, in rebus effectis diuersitatem nullam facit, quare ut uaria, & diuersa uiuentia oriantur, causa esse nequit, neque cælestis calor propria uirtute hæc uiuentia gignit. quoniam accidens est, At uero accidens substantiam generare nequit, quare ad ideas recurrendum est. Cæterum, ut omnis de re proposita dubitatio tollatur, & funditus idearum moles euertatur duo a nobis, de ortis ex putri, explicanda erunt, quorum alterum est, si ex putri orta, cum his, quæ ex semine originem trahunt, eiusdem speciei sint. Hoc enim plurimum confert, nam si eiusdem erunt speciei ergo eorum agentia particularia sunt, à quibus sunt facta, si uero alterius speciei existunt, agens eorum proprium excogitandum erit. Et idcirco secundum quæsitum de generante erit, sed quo ad primum pertinet prius aliorum sententias referemus. Plato in oratione funebri, quam in Menexeno composuit, Atticas gentes laudibus extollens, inquit, tempore, quo tellus animalia gignebat aliquas feras producebat, Attica uero tunc sterilis erat, sed cum fœcunda, quam primum facta est, homines gignere cœpit. quæ res ita confirmari potest, tellus hominis, & animalis cibum subministrat, ergo hominem, & animal gignere potest, ex quibus enim animal nutritur, ex eisdē generatur, quare si alimētū animaliū terra præstat, ergo animalia effingere potest. G

prob.13 Huius sententiæ Arist. esse uidetur, decima particula problem. quærit enim, cur animalium quædam ex se inuicem oriuntur, quædam uero ex putri, ueluti à principio genita sunt, ueluti quidam naturales asserunt, ob cæli reuolutiones, ex putri a principio cuncta orta fuisse. soluens inquit quædam animalia parua esse, quæ paruo semine indigent, atque parum affecto, & idcirco pro illis gignendis cæli mutatio sufficiens est, Vniuersa itaque uiuentia in principio ex terra orta fuisse confitetur. & secundo polit. priscos legis latores arguens, asserit, putandum est priscos illos homines, siue ex terra geniti, siue ex corrupto semine rerum omnium ignaros fuisse. Quam etiam opinionem Auic. prosequi uidetur, qui libro de animalibus asserit, animalia uniuersa sine discrimine ex putri, & ex semine oriri posse, & idcirco fæmellam ad generationem non esse necessariam putauit, nisi ob locum generationi bene accomodatum. Raro enim extra uterum, ob elementorum repentinas mutationes, locus alicuius animalis generationi accomodatus reperitur, iure prouida natura de fæmellę utero sollicita fuit. Hanc sententiam, Ioannes Gram. tertio de animalium ortu, Euripidi & Petosiri, & Neocepso ascribit. Hi enim uniuersale uiuentium interitum, interdum fuisse putarunt, qui ex illuuione emersit, quare cum uiuentium species restauratę sint, non nisi ex putri instauratę sunt. Huius opinionis uaria, & diuersa sunt fundamenta, & primum, Quæ consimilem resolutionis modum habent, etiam consimilem generationis obtinent modum, atqui uiuentia omnia in terram dissoluuntur, ergo ex ea gigni possunt. secundū, Cælū cum elemētis sufficiens principiū interitus omniū uiuētium existit, ergo cælum cū elementis uiuentia omnia producere ualet. tertium, Quod potest uirtus inferior, potest, & suprema, sed agentia quæ apud nos sunt, cælo uiliora sunt, & ex semine animalia procreare H

possunt,

A possunt, ergo magis cælum, sine agentibus particularibus, & sine semine hæc eadem animalia gignere potest, cum sit uirtus superior. Quartum, quemadmodum est in rebus artificiosis ita est in rebus naturalibus, atqui ars artificiosa eiusdem speciei ex uarijs, diuersisque specie materijs facit, hoc idem igitur natura efficere potest. Arguunt, & alij probantes, hominem ex terra gigni posse. Homo, uel libere, uel necessario gignit. non secundum dandum est, nam tunc hominis libertas tolleretur, ergo primum dandum est, ergo poterit non generare, at possibili posito in actu, non sequitur absurdum, non generet, ergo oportebit alterum duorum affirmare, uel species non esse sempiternas, quod nefas esset consiteri, uel quod homines ex putri gigni possint. Deinde uidemus plantas ex siluestribus fieri domesticas, mures etiam ex putri & ex semine gigni possunt, ergo, & uniuersa uiuentia, sine discrimine ex semine, & sine semine oriri possunt, nam nulla ratio uidetur quare hæc & non omnia ita generari possint.

Refellitur opinio. Cap. 32.

SEd horum sententiam, tertio de animalium ortu Arist. arguit, si quandoque homines, & quadrupeda ex terra genita fuissent altero modorum, ut oriantur, necesse est, aut enim ex uerme constituto primum, aut ex ouo. Quippe quam primum animal genitum est, alimento
B indiget, ergo uel à parente, uel in ipso conceptu præparatum est, non enim extrinsecus est, non enim adhuc perfecta sunt, ut alimentum extrinsecus sibi comparari possint, atque ipsum concoquere, atqui à parente alimentum non habent, essent enim ex semine orta, ergo ut in ipso conceptu alimentum sit, oportet. quare, uel erit à parte ex qua animal generatur, alimentum distinctum & ita ouum, in eo enim est materia generationis animalis, distincta, à materia, ex qua nutritur. ex albumine enim animalis, corpus effingitur, ex uitello uero, totum animal nutritur. si uero alimentum à parte, ex qua generatur animal, separatum non est, ita ex uerme generabitur, in uermibus enim pars, ex qua animal oritur, a parte nutriente distincta non est, primum enim superiora fiunt, septum uidelicet & caput, deinde ex eo toto, quod superest, inferiora generantur, nutriuntur uero à cibo, in parte superiori, confecto, utpote in septo, quemadmodum in caseo uidere licet, uermiculi enim geniti, secundum partem quidem superiorem determinati sunt & mouentur, secundum inferiorem immobiles sunt, & caseo anexi. Quare si homines, & quadrupeda, ex terra orta fuissent, ergo uel ex ouo, uel ex uerme, sed non ex ouo, nempe nullius animalis generationem sponte ex ouo factam fuisse uidemus. neque etiam ex uer-
C me, quoniam hoc insectorum proprium est, ex terra igitur homines, & quadrupeda oriri nequeunt, Deinde ex eisdem, animalia nutriuntur, ex quibus generantur, ergo si homines ex limo geniti essent, etiam ex limo nutriri possent. Ad hæc, dantur animalia quæ solum ex putri fiunt ut ostreæ atq; anguillarũ genus. Rursus sunt animalia, quæ & ex putri & ex semine fiũt, ergo dantur animalia, quæ solum ex semine oriuntur, & idcirco perfecta animalia, ueluti homines, & quadrupeda oriri secundum Arist. ex terra nullo modo possunt. si uero Plato oppositum uisus est affirmare, dicendum secundum uulgarem opinionem fuisse loquutum, quemadmodum, etiam Arist. decima particula problematum, ibi enim concedit homines, ab initio ex terra fuisse genitos, uoluit enim uulgari opinioni adhærere, quoniam nihil obstabat ad causam tradendam, si uulgaribus adhæreat, cur uidelicet aliqua ex semine, aliqua ex putri generentur, secundo uero polit. dubius fuit, & nihil certi affirmauit, eius tamen opinio est, uniuersa uiuentia, sine discrimine ex terra, & semine oriri non posse, quemadmodum ex multis ipsius locis constare potest, ueluti quarto de Historia animalium, quinto eiusdem operis, hoc idem etiam in sexto & primo de animalium ortu, & septimo huius, quod secundo de anima confirmauit. Oppositæ uero rationes de facili dissoluuntur, & quoad primo pertinet fatemur, animalia uti in terram resoluun- Ca. vlt. C. 1.15. 1.23.24
D tur, ex terra oriri, sed non solum, nam unum quodque mixtum in quattuor resoluitur elementa, ita ex horum miscella generatur, neque etiam proxime in terram dissoluitur, quemadmodum ex hominis dissolutione constat, quare neq; proxime ex terra generatur. Secũda de facili soluitur, non enim cælum solum interitus causa est, sed necessum est, ut corrumpens particulare concurrat, quemadmodum in generatione se solo cælo uiuentia non gignit. Tertia ratio quanti momenti sit, ex retro explicatis constare potest, nempe ea propositio, quod potest uirtus inferior, potest, & superior, secundum peripat. uera non est, alioquin illud contingeret absurdum, quod aqua non humectaret, nec ignis combureret, quemadmodum antea docuimus. Soluitur quarta. Et simile non est de artificiosis, & naturalibus. Ars enim solum accidentia producit, & idcirco rei artificiosæ forma, in pluribus specie distinctis materijs reperiri potest, natura uero, substantiam gignit, ideo rei naturalis forma, non nisi in unica secundum speciem materia reperiri potest, ueluti in 7. huius Auer. exponit. Ad postremam uero rationem dicendum est homines secundum speciem necessario generare, ne species deficiant, secundum indiuiduum uero contingenter, & libere gignit.

 E

Secunda opinio. Cap. 33.

QVidam uero alij, animalia uniuersa in tres gradus distinguunt. Sunt enim non nulla quæ solum ex semine oriuntur, ut quæ perfectissima sunt, queamdmodum homo & animalia quæ ei finitima sunt, & causa est: Nam etsi in horum animalium ortu, duplex materia requiratur, utpote materia compositionis, quæ rei pars in existens est, est & materia alterationis, uti lignum in ligni ortu: tamen quanto animal generandum perfectius est, tanto in eius ortu pauciores alterationis materiæ exposcũtur, sed quanto imperfectius, tanto plures exquiruntur, quare cum homo & reliqua animalia, quæ ei proxima sunt, perfectissima animalium sint, igitur ex unica tantum alterationis materia procreari possunt, ut puta ex semine. Sunt & non nulla alia animalia, quæ & alterum extremum sunt sortita, ueluti sunt animalia petris affixa, & anguillarum genus, & alia complura, hæc enim ob naturæ imperfectionem, ex putri materia solum oriuntur & nullo pacto ex semine. sunt & inter hæc animalia media, quæ non sunt adeo, uti prima, perfecta, neque ita imperfecta, ueluti secunda, ueluti sunt illa, quæ ex putri solum oriuntur, sed media sunt, & ita hæc ex semine, & sine semine, & ex putri materia oriri possunt, F
ueluti mures, uespę, & cætera huiusce generis. Hanc eorum sententiam, ex pluribus confirmant, primum per Arist. 7. huius, qui asserit, esse nonnulla animalia, quæ eadem, ex semine,
23 oriri possunt, Deinde, quæ easdem actiones habent eandem quoque naturam & speciem sunt sortita, sed nonnulla animalia ex putri, & semine orta, eadem membra, & consimiles actiones habent, habent enim eadem organa, & membra. cerui non differunt, à leonis membris, nisi quia anima, differt ab anima, eandem etiam motionem retinẽt, ex unitate enim motionis primo cæli Arist. naturæ unitatem conclusit, ergo eiusdem naturæ erunt. Ad idem, quæ eundem operandi modum habent, eiusdem naturæ sunt, Nam unius naturæ secundum speciem, est unicus operandi modus secundum speciem, quæ uero ex putri materia orta sunt, sibi simillima in specie generare possunt, quemadmodum, ea, quæ ex semine oriuntur, ergo erunt eiusdem naturæ.
18 Demum ignis, & ab igne, & à motu fieri porest, ueluti 12. huius testatur Auer. ergo a pari erunt nonnulla animalia, quæ sponte, & ex semine oriri possunt.

Refellitur opinio ab Aueroe. Cap. 34.

G

46 ATqui horum opinio ab Auer. arguitur, cum 8. phys. tum primo de animalium ortu: & prima ratio hæc est, si eadem uiuentis species ex semine, & sine semine gigneretur ergo species hæc duas materias proximas haberet, quare una species nõ una sed plures haberet, Nempe in his quæ materia constant eorum natura, & quod quid est non magis à forma, quam à materia pendet, quemadmodum superiori disputatione docuimus, ergo ueluti forma si diuersa est species diuersa erit, consimiliter, si speciei materia erit diuersa species alia efficietur, quare cum materia ex qua orta ex putri fiunt, alia sit ab ea ex qua uiuentia ex semine oriuntur, ergo una species non esset una, sed plures. Quæ ratio ita confirmatur, species idcirco una est, quia forma est una, atqui forma una esse nequit, nisi materia propria una sit, ergo, si plures speciei materiæ propriæ fuerint formæ quoque plures erunt. Quare cum utriusque animalis materiæ diuersę sint & specie distinctæ, ergo formæ erunt quoque natura distinctę, quare species erunt, distinctæ Secunda ratio, Effectus ad suas causas habitudo necessaria est, ergo quemadmodum effectus specie unus non potest a pluribus agentibus proximis, neque aduersis proximis formis dependere, ita neque à pluribus materijs proprijs, quare cum seminalis materia, & putris specie ad inuicem distinctæ sint, ergo ab eis idem effectus, secundum speciem proficisci nequit. Atqui hæ H
duæ rationes à latinis molestantur, & propositum non probare affirmant. Quippe in animalium ortu duplex semper apparet materia, quarum altera materia alterationis nuncupatur, & est ex qua corrupta, & alterata quidquam oritur, quæ rei pars, quæ fit, non est; altera uero materia compositionis nuncupatur, ex qua res ut ex sui parte constituitur; quare ad rationes ita respondent, Vnicus effectus secundum speciem, ex uaria diuersaque alterationis materia oriri potest, quemadmodum ex uario, diuersoque alimento, utpote ex carne, pane, uino, & consimilibus, sanguis quidem secundum speciem effectus est, oritur, itaque quamuis putrida materia à seminali materia specie sit distincta, nihil tamen obstat, quin ab utraque idem uiuens secundum speciem gigni non possit. sunt enim alterationis materiæ. Materiæ uero compositionis diuersæ esse nequeũt sed in utroque animali una & eadem secundum speciem est, quod ita probant. In putri enim materia solis, & aliarum stellarum uirtute, uirtus quædam formatiua producitur quæ ad eiusdem speciei animalia procreanda ordinata est, quemadmodum uirtus in semine existens,
18 ueluti ipsemet Auer. 12. huius testatur, ubi hæc habet uerba calores generantes quamlibet spe-
ciem

A ciem, specierum animalis proprias habent mensuras ex quantitate motuum cælestium, & dispositionibus stellarum in propinquitate, et remotione illarum. quæ quantitas motuum est uelocitas & tarditas motuum planetarum, quibus horum inferiorum materiæ alterantur ob calores productos ab eis mediante lumine, & motu, ex his caloribus diuerso modo affectis, ob distantiam & propinquitatem calor in materia putrida fit qui ad hoc, & non ad aliud animal in specie producendum regulatur. idem ratione ostendunt, expertum etenim est ex aliqua putri materia hoc potius quam aliud gigni animal, ueluti idem Auer. ex opinione Themistij refert 12. huius, ut pote ex carnibus humanis iam corruptis uermes, ex uino uero putrefacto muscilliones oriuntur, quod fieri non posset, nisi quia in materia hac aliquod est effectiuum principium huius, & non alterius formæ. Sed quis ab his quærere posset quomodo calor in materia putri alius, & diuersus à cælo effici potest. soluunt atque aiunt diuersitatem proficisci ex propinquitate, & distantia stellarum secundum situm, & locum penesque accipi potest alia, & alia proportio in caloribus, à cælo genitis pro quanto stellę plus, uel magis soli copulantur, secundum distantiam, & propinquitatem ad putridam materiam, atqui ita uarius & diuersus calor commixtus à stellis ad hæc animalia producenda exoritur. Ex quibus duo apparent, alterum compositionis materiam secundum speciem eandem esse, quæ eadem efficitur, ab agente partiali utpote à calore in materia putri existente, alterum quod apparet agens uniuersale non esse sufficiens ad hæc animalia producenda, sed agens particulare requiritur, quod est calor in materia putri a sole, & stellis genitus. Est alterum dubium, quo pacto à stellis in materia hac putri calor hic produci potest, cum maxime à materia putri stellę procul sint. soluunt cælum stellis intermedijs in aere, & aqua, atque in terra, calorem producere, qui cum genitus est alium in materia putri generat, qui cæli uirtute, in quo formæ omnes uirtute continentur animal gignit. Cæterum sunt nonnulli, qui Auer. subsidium afferre conatur atque demonstrare nituntur idem secundum speciem effectus à uaria, diuersaque alterationis materia, quod gigni non posit, atque horum hæc est ratio, quodlibet, non fit ex quolibet, sed ex suo definito opposito, ex cuius interitu, fit id quod gignitur, quemadmodum in physicis Arist. docuit, unaqueque species materiam alterationis definitam habet, in qua rei producendæ propria priuatio continetur ergo aliqua species, ex uaria diuersaque secundum speciem alterationis materia gigni nequit. Sed hi multifariam decipiuntur, Nempe primum sensui aduersantur, cum apertissime constet eundem secundum speciem effectum ex diuersa alterationis materia gigni quemadmodum sanguis ex carne, pane, uino, & consimilibus gignitur. Deinde materia alterationis latitudinem habet, cum non sit species athoma, quare ex pluribus materijs alterationis dummodo in una ratione propinqua consentiant, idem secundum speciem effectus gigni potest, ratio uero hæc propinqua propria rei producendæ priuatio est, quæ in his diuersis materijs reperitur, eius merito idem secundum speciem uiuens produci potest, quippe ex illis oritur non quatenus diuersæ sunt, sed ut in illa ratione consentiunt.

B

C

Defenditur Auerroes. Cap. 35.

SEd hi cum Aueroim arguunt, summopere increpandi sunt, nempe putris materia, à calore in ea à stellis producto, nunquam eiusdem speciei cum materia, ex qua uiuentia ex semine oriuntur, fieri potest, & ita Auer. rationes, non de alterationis materia (quemadmodum latini fingũt) sed de cõpositionis materia intelligẽdę sunt. quod ita probare aggrediamur. Calor materiæ putridæ in existẽs, si materiã illã eãdẽ secundũ speciẽ cũ materia, ex qua aialia ex semine oriũtur, efficit, aut uirtute propria hoc operaĩ aut stellarũ uirtute, quarũ merito animalia hæc gignit, atqui, primũ dãdũ nõ est, materia propria uirtute, nõ nisi calorẽ producere põt. deinde calor hic, accidẽs est, ergo in substãtia, diuersitatis causa esse nequit. neq; secundũ cõfiteri possunt, quãuis aperte hoc concedant, stellæ etenim, & cælestia uniuersales causæ solum sunt, à quibus in rebus effectis nulla diuersitas proficiscitur, quare stellarum uirtute calor hic, materię diuersitatem non operabitur. item stellæ sunt de substantia cæli, ergo propria ratione non possunt in rebus effectis distinctionem efficere, siquidem nullum prædicatum, quod rei sub ratione generis competit, repugnat illi, quòd eidem rei sub propria conuenit ratione, sed stellis per naturam cælestem conuenit, distinctionem non efficere, ergo per propriã rationem, oppositum, eis conuenire nequit, uidelicet diuersitatem efficere. Adhuc cælum non agit, nisi per stellam tamquam per organum, ueluti 2. cæli constat, ergo si à cælo nulla uarietas causatur, ergo neque à stellis. Quare calor in materia putri residens, nullam operabitur diuersitatem. Demum aspectus, situs, & quantitas, stellarum accidentia sunt, ergo stellę in uirtute suorum accidentium, substantiam uiuentem, atque in rebus effectis distinctionem producerent, quod absurdum esse, cunctis constat. Quare si materia utriusque animalis propriæ, ut Aueroes ratiocinabatur, speeie seiũctæ sunt, igitur ex illis idem secũdum speciem effectus fieri nequit. Tertia Auer. ratio est,

D

ſi eadem ſpecies ex ſemine, & ſine ſemine fieri poſſet, igitur, mas, & fæmella fruſtra forent, E
quippe natura abſque maris fęmellæq; coniunctione, huiuſmodi animalia æque bene, ueluti ex ſemine gignere poſſet. ratio hæc Ariſt. ſapit, qui primo phyſ. Anaxagoram arguit, qui rerum infinita ſtatuit principia. ita ratiocinatur, fruſtra per plura, quæ fieri poſſunt per pauciora & æque bene, quare ſi per principia finita, ortus, & ſcientia rerum defenditur, fruſtra igitur infinita ſtatuuntur principia. ita ratiocinatur Auer. ſi æque bene ſine ſemine, hæc animalia gigni poſſunt, fruſtra igitur mas & fæmella in hac ſpecie erunt. Poſtrema Auer. ratio deducit ad incōmodum, ſi animalia hæc, eiuſdem eſſent ſpeciei, ergo eadem ſpecies natura & caſu fierent, nempe ea caſu, gigni dicuntur, quæ raro & præter agentis intentionem fiunt; ea uero à natura oriuntur, quæ ſemper, uel ut plurimum ſecundum agentis propoſitum fiunt. atqui animalia ex ſemine orta, ut plurimum ita gignuntur, & ſecundum agentis propoſitum, ergo à natura fiunt, quæ uero ex putri generantur raro & præter agentis intentionem, ergo caſu facta ſunt. ſed ratio hæc, a latinis moleſtatur, nempe aiunt, non præter intentionem caloris, quæ in putri materia reſidet, animalia hæc gigni, immo calor hic, non niſi ad hæc animalia producenda, effectus eſt. ſed ſolutio hæc nulla eſt, nempe antea docuimus, huiuſmodi calorem, quoniam ſtellarum uirtute operatur, nullam in rebus effectis diuerſitatem operari poſſe, quare talis calor huiuſmodi uiuentium non intendit diuerſitatem, cum uniuerſalis cauſa inſtrumentum ſit, at nullum caſu factum pręter uniuerſalis agentis intentionem, fiunt, ea enim caſu gigni dicuntur, quæ cum raro fiant, pręter agentis particularis intentionem oriuntur. quare recte ratiocinatur Auer. Cum itaque Auer. rationes hunc in modum defenſæ ſint, ſupereſt proprias nunc referre rationes, quarum prima eſt, quęcumque eandem habent naturam, eandem quoque ut actionem habeant, opus eſt, & cum quæ ex ſemine ſunt, eis ſimillima generent, ſi ea, quæ ex putri fiunt, eandem ſortiuntur naturam, ergo eandem actionem, hæc enim actio naturaliſsima eſt uiuenti, ſed nequaquam eandem habent actionem, ut ſecundo de anima habet philoſophus cum inquit, Natu- F
34 raliſsimum opus uiuentibus eſt, quęcumque non orbata, ſed perfecta: aut ſpontaneam generationem habent, facere alterum tale, quale ipſum, ut animal quidem animal, planta autem plantam, ſed quæ ex putri, ſpontaneam generationem habent, nam ea ſponte oriri Ariſt. aſſerit, ergo ſibi conſimilia non procreabunt, ergo eandem naturam non habent. ratio confirmatur, animalia, quæ ſui generis prolem non generant, eiuſdem naturæ non ſunt cum his, quæ ſui generis prolem generant, ſiquidem quę in natura conueniūt, & in actione naturaliſsima adhuc conueniunt, at quæ ex ſemine ſunt orta ſui, generis ſobolem procreant, quæ uero ex materia putri G
Ccap.1. nequaquam, ut philoſophus primo de animaliū generatione refert, illa generant quidem, uerum non ſui generis prolem, hæc ſunt quæcunque fiunt, non ex animalibus, ſed ex terra putri, aut ex
c.16.c.1 &4 excrementis, & eod. lib. tum ſecundo eiuſdem, ſunt nonnullę, inquit, quæ neque marem, neq; fæmellam generant, ut quæ ex non fæmellæ mariſque coitu procreantur, igitur fieri non poteſt, ut animalia hæc eandem naturam ſortiantur. ſecūdo confirmatur, quæcumque ſunt eiuſdem ſpeciei, quicquid uni per ſe conuenit, & alteri indiuiduo conuenit, ſi itaque animalia hæc eiuſdem ſpeciei eſſent, quicquid uni per ſe conueniret, & alteri, at animalibus ex ſemine ortis per ſe con-
c.1. « uenit, ut alterum quale ipſum generent, ergo, & animalibus ex putri, quod Ariſt. primo de
« gen. animalium negat, his uerbis, Eorum autem ipſorum, quæcunque quidem ex coeuntibus
« cognatorum animalium fiunt, ipſa quoque ſecundum cognationem progenerant, quæcumque
« uero ex non animalibus, ſed ex putri materia, generant quidem, ſed diuerſum genus, & quod procreatur, neque fæmina eſt, neque mas, igitur non eiuſdem ſpeciei ſunt. ſecūdo quæcumque
c.1 eiuſdem ſpeciei ſunt eundem generationis modum habent, ut idem philoſophus primo de gen. animaliū habet, ſed animalia orta ex ſemine, & ſine ſemine, ut quæ ex putri orta ſunt eundem generationis modum non habent, cum ea à ſibi ſimilibus in ſpecie, hæc uero nequaquam, ergo non ſunt eiuſdem ſpeciei. tertio generationes ſpecie diſtinctæ, arguunt formas ſpecie diſtinctas, ſi- H
6 quidem 5. phyſ. mutatio, & terminus mutationis eiuſdem ſpeciei ſunt & non differunt, niſi ſecundum magis & minus, quoniam mutatio eſt forma tendens ad perfectionem, terminus motus eſt forma perfecta, quæ ſuam perfectionem eſt conſequuta, ſed generatio ex putri & generatio ex ſemine, (ut ipſi fatentur) ſunt ſpecie diſtinctæ, ergo & termini harum mutationum ſunt ſpecie diſtincti, forma igitur animalis ex putri materia & animalis ex ſemine eiuſdem ſpeciei non erunt, ergo neque animalia ipſa. minor ratione etiam probatur, uno accepto, quod termini à quibus fluunt, eiuſmodi mutationes, ſunt ſpecie diſtincti, (ut etiam ipſi fatentur) ex
18 his arguo, demonſtratione Ariſt. 5. phyſ. motus, qui fluunt à terminis, à quibus, ſpecie diſtinctis terminantur, ad terminos ſpecie diſtinctos. ſed eiuſmodi generationes fluunt à terminis, à quibus, ſpecie diſtinctis, ergo termini eorum, ad quos, erunt ſpecie diſtincti, ita enim philoſophus arguitur 5. phyſ. ut Gram. teſtis eſt, motus, qui ex diuerſis principijs fiunt, in unum terminum duci nequeunt, nam qui ex diuerſis, non niſi ad diuerſos terminos, cuius cauſa eſt, inquit

A inquit Gram. quoniã omnis mutatio cũ ſit, in terminos contrarios, ergo ſequeretur ut uni & eidem, duo eſſent contraria, quod abſurdum eſt, quoniam uni, unum ſemper contrarium correſpondet, quæ ratio monſtrat, cum ipſi fateantur, terminos à quibus, eſſe ſpecie diſtinctos.

Tertia opinio. *Cap.* 36.

EX poſterioribus nonnulli, opinati fuere, ea quę ex putri oriuntur uiuentia, eſſe eiuſdem ſpeciei, cum his, que ex ſemine oriuntur, nõ tamen ueluti hæc, illa perfecta ſunt, uerum, quoniam quattuor iſti exponunt, idcirco nos ſingula eorum dicta referemus. Primum itaque oſtendunt uiuentia ex putri orta aliquo modo eiuſdem ſpeciei, & aliquo modo non, cum his, quæ ex ſemine oriuntur, quod ita oſtendunt. Ea eiuſdem ſpeciei eſſe dicuntur, quæ eandem formam ſecundum ſpeciem habent, uerum cum forma, aliud non ſit, quam actus ex temperamento, & proportione qualitatum reſultans, proportio uero talis erit, quales erunt diſpoſitiones productæ, quæ ueluti natura agentis ſe habet, & aptitudo ſubiecti, pro illis recipiendis, ita ſe habebunt. Quare ſi agentis natura, & ſubiecti aptitudo, manifeſti fuerint, omnia aperta erunt.
B Cælum itaque uiuentia, quæ imperfecta ſunt gignit, perfecta uero nequaquam, & cauſa eſt, quoniam materiam perfecte diſponere nequit, ſi enim diſpoſitiones, quæ ad animalium perfectorum ortum conferunt producere poſſet, utique huiuſmodi animalia efficere poſſet. Quare cum animalia ex putri orta generet, cauſa eſt, quoniam materiam afficere poteſt. Verum quoniam appropriatum materiæ putri non eſt agens, ideo ita perfecte materiam non diſponit, ueluti agens proprium & particulare, quare forma in tali materia ſuſcepta, quoniam in materia minus præparata reſidet, imperfecta eſt, quare animalia ex ſemine & ex putri orta eandem formam habebunt, quæ tamen ex putri orta ſunt imperfecta ſunt, quoniam eorum forma, materiæ, imperfectas diſpoſitiones habenti, coniuncta eſt. quæ à ſimili perſuadent, ſi quis enim optimæ temperaturæ fuerit, & ſalubri cibo utatur, ſanguis optimus generabitur, ſi uero inſalubriori cibo utatur, ſanguis imperfectus gignetur, ita cæleſtia cum ſint agentia uniuerſalia, & alicui ſubiecto nõ ſint propria, minorem agendi uim habent, quàm agentia propria, putris uero materia generationi minus apta eſt, quam ſemen, quare effectus imperfectus efficietur, & quo materia, minus apta erit pro generatione, eius quod generandum, eo, imperfectior effectus erit. quare ad primum quæſitum ſolutio conſtat, ea quę ex putri orta ſunt aliquo modo eadem cum genitis ex ſe-
C mine ſunt, aliquo modo non. ſunt enim eadem, quoniam formam eandem habent, non eadem uero, quoniam imperfectiora ortis ex ſemine ſunt, cum ſint ueluti monſtra in illa ſpecie. Secundum eorum dictum, an ex putri orta generare poſsint, ad quod reſpondent, & dicunt, quòd ſi omnia ex putri orta imperfecta ſint, & ueluti monſtra, inter ſe tamen relata, ſecundum magis, & minus diſtinguuntur, ueluti in plantis, illæ imperfectiſsimæ ſunt, quæ paucis organis egēt illiſque non multum elaboratis, ideo facilius ab agente ad perfectionem reduci ualent. putris etiam materia minus indiſpoſita eſt, etiã e terra nutriantur, quare ea, quæ imperfectiſsima ſunt, quoniam hæc magis ad ſpeciem accedunt, idcirco alterum quale ipſa ſunt, generare ualent, ueluti in plantis apparet, quæ ex ſiluestribus fieri poſſunt domeſticæ, quæ gignere poſſunt. Quæ uero minus imperfecta ſunt, quoniam pluribus egent organis & magis elaboratis, quæ ab agente complete fieri non poſſunt, hæc quamuis generent genitum, neque mas, neque fæmella erit. Tertium eorum dictum eſt, an hæc, quæ genita ſunt, a uiuentibus ex putri ortis, ſint eiuſdem ſpeciei, cum parentibus. ſoluunt, aſſeruntque non ita diuerſæ ſpeciei eſſe, uti homo, & bos, neque ita eiuſdem ſpeciei ſicuti ſingulares homines ſed ut monſtra illius ſpeciei, magiſque imperfectiora ſunt, ſuis parentibus. Res enim in his non ſecus ſeſe habet, quam ſi parentes, imbe-
D cillis complexionis extiterint, filios imbecilliores generarent: ita cum orta ex putri imperfecta ſint, quæ ab ipſis oriuntur, imperfectiora erunt, & uidētur potius eſſe non talia, quàm talia, ueluti lendines uidentur potius non eſſe pediculi, quam pediculi. Poſtremum eorum dictum eſt, an hæc generare adhuc poſsint, quod ſoluentes aſſerunt, plantas, quoniam inter uiuentia imperfectiſsime ſunt, & præcipue, quæ ex putri ortę ſunt, quæ ex his oriuntur, generare poſſe, ſed orta ab animalibus ex putri, non amplius gignere ualent, quoniam in talibus neque mas neque fæmella eſt. Ex his uaria, atque pugnantia Ariſt. loca conciliant. Ariſt. enim ſecundo de anima & 12 huius uocat hæc orbata, & imperfecta. 7. uero huius & 6. de Hiſtoria animaliũ, & decima particula problem. inquit, aliqua eadem ex putri, & ex ſemine fieri, in iſtis uero locis, de his loquitur quæ immediate ex putri oriuntur, quæ non ita à ſpecie recedunt, ueluti ea quæ ab ipſis genita ſunt, ideo rectius eadem, quam non eadem dicuntur, quoniam eandem formam habent, propter hoc tamen nõ tollitur, quin ſint, imperfecte eadem. quando uero 5. de Hiſtoria animaliũ, & primo de animal. gen. inquit, non eſſe eiuſdem ſpeciei, neque poſſe generare, quoniam in eis, neque mas, neque fæmella eſt, his enim in locis non loquitur de his, quæ proxi-

34. 13
21. 15.
prob. 66
Cap 1.

me ex putri oriuntur, sed de illis, quę à genitis ex putri ortum habuerunt, quia hæc maxime à specie recedunt, quæ rectius non eadem, quam eadem dicuntur, in quibus neque mas, neque fæmella est, non tamen diuersarum specierum sunt, quoniam eandem habent formam, quamuis satis imperfectam. E

Arguitur opinio. *Cap.* 37.

ATqui horum hominum sententia uana est, & ut eius mendacium apertum fiat, singularia dicta erunt increpanda. Inquiunt enim primo, orta ex putri eiusdem speciei esse, cum his, quæ ex semine, uerum his imperfectiora sunt. hoc itaque primum dictum, ita eorum armis arguimus, quemadmodum se habet proportio, ita actus, & forma, quæ ex illa proportione resultat, proportio uero, ut dispositio se habet, quæ agentis naturam consequitur, quare cum agens spontinorum animalium specie diuersum sit, ab eo, quod animalia ex semine gignit, ergo dispositiones specie erunt distinctę, quare proportio, & forma: si ergo in forma dissentiunt, eiusdem speciei esse nequeunt. Deinde, ut Auer. ratione horum errorem conummcamus, materiæ propria specie distinctę sunt, ergo & formę, quare animalia orta, specie erunt diuersa. Retro enim docuimus, fieri non posse spontinorum animalium materiam propriam, ab agente specie eadem fieri non posse, cum ea, quæ sunt animalium, quæ ex semine orta sunt. Penes aliud quoque decipiuntur, aiunt enim, quoniam cælestia alicui subiecto appropriata non sunt, idcirco minorē agendi uim hebere, & materiam rectè disponere nequeunt, ueluti particularia agentia. Si namque cælestia appropriata non sunt, ergo absque agente particulari materiam nullo modo disponere ualent, siquidem, quando est aliquod agens, quod ad uiuos, diuersosque effectus gignendos indifferens est, si magis hunc, quam alios perducit, necesse est, ut noua causa agens concurrat, cuius merito magis hunc, quam, alios gignat, quare cum secūdum eos nullum agens aliud concurrat, nisi cælum, eiusque calor, ergo materiam aliquo modo pro alicuius animalis ortu, disponere nequit. falluntur etiam, quo ad secundum dictum, inquiunt enim imperfecta uiuentia, ueluti stirpes, simillima gignere posse, cum hoc enim affirmant, Arist. demonstrationem euertunt, primo de animal. ortu, qua ostendit, spontina animalia, aut non generare, aut specie diuersum gignere, si enim consimilia efficerent, ipsa quoque à consimilibus in specie genita essent, quoniam generanti, & genito idem est gignendi modus secundum speciem. Ab Arist. etiam dissentiunt, qui eodem uolumine, inquit, de plantis idem esse iudicium, uti de animalibus, ex putri ortis: quare cum secundum eos animalia spontina propriam speciem perpetuari non posint ergo neque stirpes hoc opus explere possunt. Allucinantur etiā penes tertium, quemadmodum ex allata Arist. demostratione patet. si enim animalia ex putri orta, gignunt, id quod neque mas, neque fæmella est, quærimus si genitum hoc, eiusdem, uel alterius speciei sit, si eiusdem, ergo parentes à consimilibus in specie orti sunt, si uero alterius est speciei, ergo parentes à diuersis secundum speciem orti sunt, ita enim Arist. ratiocinatur. quartum eorum dictum omnino falsum est, plantas uidelicet, quæ sponte genitę sunt, consimiles plantas gignere posse; ab Arist. enim dissentiunt, qui idem iudicium de plantis, & spontinis animalibus esse fatetur. Euertunt demum Arist. rationem, ita enim Arist. ratiocinatur, hæc, uel non generare, uel si gignunt, aliud secundum genus gignere. Quare horum hominium dicta ueritatem in se nullam continent, quorum etiam mendacium ex his quoque, quæ aduersus secundam opinionem diximus, depprehendi potest. F G

Cap. 1. (margin)

Aristotelis opinio, de ortis ex putri. *Cap.* 38.

ARistotelis itaque opinio, (cui Ioan. Gram. & Auer. consentiunt) hæc est. animalia, quæ ex semine, atque ex maris fæmellæque concubitu orta sunt, siue perfecta, siue media sint eiusdem speciei, cum his quæ sponte oriuntur, non esse, sed alterius naturæ, atque speciei. Nempe si eiusdem naturæ essent, eundem secundum speciem gignendi modum essent sortita, quæ enim secundum speciem eadem sunt, eundem generandi modum secundum speciem habent, quare possent consimilia in specie generare, quod fieri nequit. quod Arist. primo de animal. ortu ita demonstrat, Si namque animalia sponte orta animalia specie eadem generarēt ipsa quoque ex semine genita forent, animalibus enim quæ eiusdem speciei sunt, id est à natura tributum, ut eundem generationis modum secundum speciem obtineant, ergo non suæ speciei sobolem gignunt, ergo si generant, dissimilima in specie procreabunt, & iterum quæratur, an hæc, sui generis, uel alterius partem efficiant, non enim eiusdem naturæ animalia gignunt, ipsa enim ex diuerso genere orta sunt, quare dissimillima gignunt, de quibus iterum quæratur, an nihil, uel dissimile secundum speciem, non secundum, ne in infinitum abeatur, quare eorum generatio H

A generatio complebitur. Verum Arist. demonstratio difficultatem patitur. Animalia namque non unigenia, ut quorum tempora sunt æqualia, & gestationes proximæ, & corporum magnitudines, non multum discrepant, cum simul coeunt, diuersum specie generare 2. de animalium ortu Arist. testatur, Quare idem absurdum Arist. contingit, Nam si generant, aut in infinitum generatio fieret, aut idem specie generabunt. eodem etiam libro quorundam de mulorum sterilitate sententiam arguens, qui idcirco mulorum genus sterile esse testantur, quoniam ex genere diuersis ortum est, ex diuersis siquidem speciebus, ut specie diuersum gignatur, opus est, quare, cum mulorum genus, ex equa, & asino quæ specie diuersa sunt, gignatur, id in causa est, ut aliquid ex mulis non gignatur, ne in infinitum in speciebus abeatur. Hanc rationem inanem, uanam, atque logicam esse fatetur, quare, cum eodem modo eius demonstratio fluat, ergo uana, atque logica erit. Demum in his, quæ eiusdem speciei sunt, absurdum non est, ut in infinitum proficiscatur, igitur cur natura abhorret, ut quæ sunt specie seiuncta in infinitum non tendant? Sed hæc ita solui possunt, & pro solutione, intelligere oportet, animalia quæ ex diuersis specie orta sunt, ex semine tamen, aut coeunt, cum his, quæ eiusdem speciei sunt, eum parentibus, ueluti animalia, quæ ex cane & uulpi orta sunt, si cum cane, aut uulpe Cap. 5. Cap. 6.

B coiuerint, uulpem cum Vulpe, Canem uero cum cane, efficient. Sed hoc dubium parit, Nam pe idem est generanti, & genito secundum speciem gignendi modus, ergo si ex specie diuersis ipsa orta sunt, non possunt nisi specie diuersum generare. Quidam inquiunt, hæc animalia idcirco adhuc generare, quoniam eorum parentum, uti canis, & uulpis naturam retinent & ideo sui generis prolem gignere possunt. Sed hæc Arist. non sapiunt, Nam animalia ex cane, & uulpi orta, quærimus sint ne, ab eorum parentibus specie seiuncta. & secundum Arist. perspicuum est esse specie diuersa, quare non nisi specie distinctum generabunt, quare si cum cane fæmina coiuerit, cuius etiam parens fœmina fuit, licet canem efficiat, id in causa est, quoniam canis modo genitus, à parentum altero specie seiungitur, quare cum canis hic, sit a parentibus specie diuersis genitus, alterum specie distinctum procreabit, & non animal, quod eiusdem generis est. Arist. adhuc 3. de animal. gen. apum generationem inuestigans, cum ostendisset ex Regibus, seu Ducibus, apes, & Duces generare, causam largitur, cur ab apibus non nisi fuci, & non apes generari, inquir, causam esse, quoniam apes ex diuerso genere, utpote à Regibus oriuntur, quæ enim ex diuerso genere procreantur, dissimilis generis prolem generant, eadem quoque causa canis nuper genitus, cum à diuerso oriatur genere, suis generi prolem non generabit. Quare animalia hæc semper dum gignunt, nunquam sui generis sobolem gignunt, neque tamẽ in infinitum proficiscitur, sed ad id deueniendum erit, quod amplius non generat. pari pacto etiam, si quid ex cane & uulpe ortum est, cum leone coiuerit diuersum secundum genus procreabit, quorum generatio & si aliquantulum protrahatur, ut complementũ habeat oportet, quod per Arist. confirmari potest, qui causam largiens cur fuci, qui ex apibus sunt orti, non gignant, inquit quod quæ secundum naturam sunt ordinem habent, quare licet perfectorum generatio longius protrahi possit, non tamen in infinitum, ne species actu infinitas esse confitemur. Animalia itaque, quæ a parentibus secundum speciem diuersis ex semine genita sunt gignunt quidem, non tamen eiusdem speciei sobolem, sed alterius speciei, & eorum ortus complebitur, ita quæ ex putri orta sunt, generant quidem non tamen sui generis prolem in eis enim mas, & fæmella est, quare simul coire possunt, sui tamen generis prolem non gignunt, sed dissimilem, ueluti pulices lendines gignunt, qui aliud animalis genus amplius non effingunt, primum ex eo planum fecit, nam si id, quod generant orta ex putri, esset cum parentibus eiusdem speciei, consimiliter gignentia ex semine fuissent orta, siquidem gignentibus & genitis idem est secundum speciem generandi modus. Secundum ita ostendit, si generent alterum specie distinctum, & eorum nunquã compleretur generatio, in speciebus abitio in infinitum foret. Quare non tollit philosophus, Cap.vlt.

C

D hæc generare non posse, sed quod genitum eiusdem speciei sit cum parentibus negat, quod amplius generare nequit, quoniam neque mas, neque fæmella est, quod ortum est. Sed ut res magis distincte percipiatur, sciendum est animalia ex semine orta, quæ suam trahunt originem à parentibus specie dissimilibus eorum ortus aliquantulum in rectum trahi potest, quoniam ad ternarium numerum saltim extendi potest, nisi aliud non impedierit ut si ex parentibus ferè sterilibus orta sunt, ueluti mulorum genus, spontinorum uero animalium ortus binarium numerum non pertransit, sed eorum generatio ibi completur, quemadmodum Arist. docuit, ex his apertissime claret animalia ex putri orta, & si generant, sui tamen generis prolem non gignunt, quare ut eandem cum his, quæ ex semine oriuntur naturam habeant fieri nequit. Sed quis ambigere posset, si ex semine orta à dissimilibus parentibus, diuersam generis prolem procreant, cum mas formam à qua speciei unitas suscipitur, fæmella uero materiam largiatur, igitur mas eam dabit formam quam habet, quoniam nemo, quod non habet largiri potest, ergo si canis mas est qui coit formam canis dabit, quod igitur ex uulpe fæmella, & cane mari gignitur canis formam

formam habebit, sed quæ eandem secundum speciem formam habent, specie non distinguuntur, E
igitur quod ex diuersis specie ortum est dissimile, specie non erit, consimiliter neque mulus ab equo, & asino specie distinguitur, neque itidem quod à spontinis animalibus ortum est, ab eis specie separabitur. Mures deinceps ex putri orti in naui nouiter constructa, murium multitudinem generant. Qui semen anima uacare testantur, ita primam dubitationem diluunt, facultas in semine existens, quam formatiuam medici nuncupant, quamuis ea animam largiri oportet quæ specie eadem est cum ea, quæ generantis est ob materiæ diuersitatem, eam producit, quam potest, & quæ generanti magis consimilis est, quod quidem ob materiæ ineptitudinem, atq; retinentiam prouenit. Sed ab his dubium rectè non soluitur, Nempe dubitatio quærit, cum nemo det, quod non habet, generans itaque animam quam eius instrumentum educit, non habet & instrumentum non agit nisi in uirtute primi agentis, igitur, aut generanti consimilem in specie formam, aut nullam procreabit. Deinceps facultas formatiua, uel materiam superat, uel ab ea superatur: si primum generanti procul dubio formam consimilem gignet; si secundum, ea orietur forma, quæ generanti materiæ est specie eadem. Arguitio hæc Arist. sapit, ita enim ratiocinatur, quando causam largitur cur quandoque fæmina quandoq; mas interdum procreetur pariter cur parentibus, uel maioribus genitum quandoque consimile est, si enim maris facultas superat sibi consimilem effectum efficiet, si superatur, fæmellæ persimilis efficietur. Et idcirco nos secus dubitationem soluimus. Atque primum id accipimus, quod retro non semel docuimus rei compositę uidelicet substantiam, & quod quid est ex materia, & forma conflatum esse. secundum accipiendum est semen anima non uacare, sed uegetali anima prēditū esse, quem admodum in disputatione de semine docuimus. Ex his ita soluitur dubium, quod enim ex cane mari & uulpi fæmella procreatur formæ ratione specie à cane non distinguitur: eadem enim secundum speciem generanti, & genito forma est, & utriusque forma non nisi accidentalibus quibusdam præparamentis separatur, quorum causa generantis munera, aut non explet, aut diminutione explet, deficit enim quodammodo a propria natura. Materia uero ex qua ab his parentibus oritur, quod generandum est specie à cane generante distinguitur, quę itidem materia una cum forma ex cane tradita genitis substantiam componit, ob quam genitum à generante cani specie distinguitur, seminis namque forma, quoniam materiam non conuenientem inuenit ad eam ducit conuenientiam, ad quam potest, nititur enim pro uiribus materiam specie consimilem generantis materiæ efficere. Verum cum seminis forma non nisi in generantis uirtute operatur, ex ea materia nō nisi formam specie generanti consimilem educere potest, & id circo genitum neque omnino simile, neque omnino dissimile parentibus est, sed partium ratione partim simile, partim dissimle. Nempe ratione materiæ à fæmella specie non separatur, quàmuis merito formæ. cuius causa à mare non distinguitur. canis itaque, & uulpes generantes magis adinuicem separantur, quam id quod ab eis ortum est, quæ cum specie separentur secundum utrumque principium genitum ab his alterius principij solum ratione separatur, & hu- G

Cap. 3. ius rei signum ab Arist. secundo de animal. ortu accipi potest inquiens si quod ex uulpe, & cane mare genitum est cum uulpe coiuerit, quod ex his oritur uulpis efficietur, quoniam cum quod generandum est uulpis materiam obtinet, & ei tantum uulpis forma deficit, quę à uulpe mari traditur necessario uulpis efficitur, si modo materiæ, & formę ratione à uulpe distingueretur nunquam ortum uulpis fieret, quoddam à uulpe specie distinctum, Nam quæ ex omnino specie diuersis generantur, prorsus à suis parentibus specie diuersa sunt quemadmodum Arist. eo libro non semel docuit, neq; tamen horum ortus in infinitum progreditur, quoniam hoc amplius gignere nequit, nempe orbatum, & imperfectum est, semper enim quod à parentibus dissimilibus oritur ab illis deficit, atque eis impefectius est. Ad id uero, quod de muribus asseritur confitemur mures in naui repertos ex putri ortos fuisse, & ex concubitu alios generare, qui cum suis parētibus eiusdem speciei non sunt quoniam eorum parentes ex semine geniti non fuerunt, Verum nunc exorti alios generare nequeunt, quoniam in eis, neque mas, neque fæmella est, quare murium multitudo idcirco causatur, quoniam eorum quidam ex putri, nonnulli uero ex concubitu eorum, qui sponte ortum habuere, geniti sunt. Idem quoque iudicium de muscis, & cicadis faciendum est. Arist. uero proinde uanam, atque logicam eam rationem nuncupat, non quòd ex falsis fluat sed quoniam non ex proprijs, sed ex communibus, non enim idcirco mulorum genus sterile est quoniam à diuersis specie parentibus ortum est, Nam animalia, quæ à dissimilibus genere parentibus oriuntur generare possunt, quamuis eorum soboles in infinitum non tēdat, quare mulorum genus, etsi à parentibus dissimilibus ortum sit, diuersi generis sobolem generare posset. ergo inquit philosophus hos fuisse deceptos, quoniam non causam pro causa tradunt, quippe causa uera est, quoniam à parentibus ferè sterilibus muli oriuntur. Diluitur postrema dubitatio, in his enim quæ eiusdem speciei sunt infinitum natura secundū successionem non abhorret, quoniam ob continuam indiuiduorum succeßionem, specierum æternitas salua H

fit

A fit, at in his indiuidua quæ alterius speciei sunt infinitum modo admittit natura, quoniam actu in finitę species essent; nempe species sempiternas esse oportet. quare ut unde fluxit redeat sermo, animalia ex putri orta quæuis gignant, ortum tamen alterius speciei est, & neque mas, neque fæmella est, & idcirco ulterius eius non progreditur generatio, quod iusta de causa à natura factum est, natura enim quando res fieri potest semper paucioribus utitur. quare si absque maris, & fęmellæ secretione hæc animalia generare potest, cur ita non semper ea natura generet nulla ratio est, otiose enim maris & fæmellæ secretionem in his animalibus fecisset, cum per pauciora sine secretione hac æquebene horum ortum efficere posset. ex possibilibus enim semper quod melius est natura operatur: non ergo eiusdem speciei animalia hæc erunt cum his quæ ex semine genita sunt.

Dubitationum solutio. *Cap. 39.*

QVæ cum in hunc modum explicata sint, opposita fundamenta nunc soluenda sunt; & quo ad primum pertinet uerum minime est animalia spōte orta, & quæ ex semine sunt easdem
B habere actiones, siquidem naturalissimum uiuentium opus & generare alterum quale ipsum, ut quæ orbata non sunt, & imperfecta, neque spontaneam habent generationem. Quare cum spontina uiuentia consimilia generare nequeant, easdem actiones non habebunt; quare, neque formæ à quibus actus fluunt, neq; organa speciē eadē erūt, quauis eadē genere sint, neq; etiā corpus & motus, siquidē unitas motus specifica ab unitate mouentis & mobilis pendet, ut 5. & 8. phys. Arist. docuit, quare si hęc specie sunt distincta ita motus erunt distincti. signum autem est complura animalia bruta, quæ specie seiuncta sunt, motu progressiuo mouentur, hic uero motus idem specie non est cum ipsa sint distincta. stirpes quoque ex putri orti sui generis sobolem non gignunt, neque apes, & uespes uti retro docuimus. Quod uero ad Arist. auctoritatem pertinet inquit nonnulla eadem & semine, & sine semine fieri, nō intelligit, quod eadem specie athoma uiuentia ex semine, & sponte oriantur, alioquin à semet ipso, & à ratione dissentiret, sed dicuntur eadem Analogia, nam ueluti uiuentia sunt, quæ ex semine oriuntur, ita sunt quæ sponte oriuntur, quemadmodum in herbis ut inquit Alexander sunt quedam quæ ex semine fiunt, ita quædam sunt, quæ sponte oriuntur, quare eadem dicuntur non specie, sed analogia, quæ cum declarata sint secundum quæsitum de ortis ex putri de quo disserere polliciti fuimus,
C dissoluendum est.

De Causa effectrice eorum, quæ ex putri oriuntur prima opinio. *Cap. 40.*

SEcundum quod de ortis ex putri explicare polliciti fuimus, de eorum causa effectrice fuit, in quo neq; consentientes philosophi sunt, quidam à calore cælesti in aere & aqua diffuso gigni asseruere, quemadmodum .7. & .12. huius uisus est Auer. sentire, hic enim calor ex pro 31.t8.
portione calori existenti in semine respondet, quemadmodum enim hic uirtute parentum ita uiuena producit, ita ille cælestis corporis instrumentum existens in quo sublunaria omnia uirtute comprehenduntur, huiusmodi uiuentia ex materia putri gignit, cælestis etenim calor putri materiæ permixtus solis, & aliarum stellarum uirtute uaria diuersaque animalia effingit, quæ quidem diuersitas ob quantitatem cælestium lationum, & stellarum dispositiones in propinquitate & remotione efficitur, quemadmodum Auer 12. huius asserere uisus est. iuxta hos itaque proximum talium uiuentium agens cælestis calor est qui stellarum uirtute operans talia uiuētia producreat. Sed hi plurimum hallucinantur, nam quamuis sine uiuifico calore uiuentia hæc gigni ne-
D queant, eorum tamen diuersitas stellarum uirtute produci non potest, quippe stellę cælestia causæ uniuersales sunt, à quibus in rebus effectis nulla procedit diuersitas, quare stellarum uirtute in his animalibus producendis nullam uarietatem uiuificus calor effigere potest. Deinde, quando est aliquod agens ad plures effectus producendos indifferens est, si quendam potius, quam alium producit, causa particularis ut concurrat oportet, cuius merito magis hæc quàm alis efficitur res, alioquin, uel omnes simul, uel nullam rem efficeret: atqui cælestia ad omnes effectus sublunares gignendos concurrunt, ergo sine causa particulari nulla res efficitur, quare cælestis calor stellarum uirtute nullam diuersitatem faciet. Deinceps stellæ de substantia cæli sunt, ergo propria ratione in rebus effectis distinctionem producere non possunt, quippe nullum prædicatum quod rei conuenit merito generis, ei repugnat prædicato quod rei per propriam rationem conuenit, atqui stellis per naturam cælestem non efficere distinctionem competit, ergo per propiam naturam oppositum prædicatum ut puta diuersitatem efficere competere nequit. Iam uero cęlum non nisi per stellam tamquam per organum operatur, quemadmodum 2. cæli patet. ergo 42
si a cælo nulla in rebus effectis diuersitas causatur, ergo neque à stellis. Demum aspectus, situs

& quantitas sunt stellarum accidentia, ergo stellæ suorum accidentium uirtute substantiam ui- E
uentem & in rebus effectis diuersitatem perducerẽt, quod nefas est asserere. sed huius opinionis
falsitas quarta disputatione magis aperta fiet. ibi enim ostendemus in rebus effectis à cælestibus
specificam diuersitatem nullam in rebus effectis produci, si enim aliqua ab eis diuersitas cau-
satur, illa accidentalis est, quippe in radiorum omnium permixtione, qui in aere sunt est aliquid
ut ita dicamus substantiale, aliquid quasi accidentale, substantiale uero est esse unum lumen,
siue unum calorem ex omnibus cæli luminibus, uel congregatum uel resultantem, & hoc qui-
dem perfectum, & immobile est saltim secundum successionem. Accidentale uero ut hic radius
fiat intensior, alius uero remissior & mutetur pro cælestium corporum iugi mutatione. Huius
uero distinctionis causa ex eo liquet, in cælo enim quod simus huius caloris principium esse ali-
quid est per substantiæ modum, atque hoc substantiale uocamus, quoniam rei substantiam inse-
parabiliter consequitur, multa uero sunt hæc in cælo, utpote corpus æternum figuræ circula-
ris, circumlatio, lumen, atque calor. est uero aliquid in cælo, & in stellis quod uariabile est, et
hoc accidentale est uti in omnibus astris situs, mutatio in luna, lucis uicissitudo; quod igitur in
radiorum mixtura est substantiam cæli sequens à simili substantiale nuncupamus, quod uero in
eadem mixtura uariabile est accidentale, ab eo itaque, quod in radiorum mixtura per substan- F
tiæ modum se habet nulla uarietas proficiscitur, sed ad omnia producenda indifferens est, & æque
concurrit, quod uero ex uario siderum statu & latitudine ad terram plus, & minus caloris di-
funditur, & pro alia radiorum mixtura noua calidæ lucis proportio, & mensura resultat, hoc
est quod accidentale in cælestibus, accidentale quoque in rebus effectis diuersitatem causat, ut
si quis dicat in plenilunio fieri meliorem conceptum, & crescente luna plus crescere fætum, &
sub temperato cælesti statu melius affici semen, propterea meliorem sobolem procreari, quare
substantialis effectuum uarietas non à causis uniuersalibus, sed à proximis petenda est. Quare
ut unde recessit redeat sermo, ex stellarum uaria mutatione calore cęlesti intermedio uaria spon-
te orta uiuentia gigni nequeunt.

De eadem causa effectrice diuersa opinio. Cap. 41.

NOnnulli uero alij, cælestem calorem talium uiuentium sufficiens principium esse non cre-
didere, & idcirco alium adiungunt calorem, quem putredinalem appellant, & hunc pro-
ximum principium producendi esse, instituunt, qui uarius, diuersusque est, ob cælestis G
caloris uarietatem, cælestis etenim calor in aere diffusus, putri materiæ permixtus, alium calo-
rem effingit, qui quoniam uarius, & diuersus est, idcirco ab eodem uaria uiuentia producũtur.
Sed neque hi ueritatem sunt assequuti, quippe nouus hic calor, aut propria uirtute hæc anima-
lia gignit, aut ut alterius agentis instrumentum non primum dandum, quoniam nunquam sub-
13 stantia ab accidente gigni potest, alioquin nulla esset differentia. 7. huius ab Arist. instituta,
quando inquit, accidens, & ab uniuoco, & ab æquiuoco fieri, substantia uero minime. Deinde
imperfectum nunquam se perfectius uirtute propria efficere potest, atqui huiusmodi calor his
uiuentibus imperfectior est, ergo hæc uiuentia non gignit, neque alterius gignentis uirtute,
hoc munus explere potest, quoniam nullum aliud agens est, præter cælestia, & eorum calorem,
sed ab his nulla in rebus effectis diuersitas causatur, igitur horum uirtute putridus calor diuer-
sa animantia non effingit. Non minus ab Arist. dissentiunt, qui tertio de animal. ortu de hu-
iusmodi animantium generatione loquens, alterius caloris non meminit, nisi cælestis, quare
si alius calor esset, qui proximum gignendi principium foret, igitur Arist. causam uniuersalem
dedisset, & particularem, quæ in rebus effectis diuersitatem causat, subticuisse. Quidam ue-
ro alij, ad rem magis accedentes, ultra calorem cælestem, putredinalem instituunt, qui semi- H
nali ex proportione respondet. non enim ex cælesti calore diuersitas producitur, sed ex uaria,
putrida materia, nempe uno eodemque calore cælesti, durescit limus, cera liquescit, & sub eo-
dem calore lintea dum lauantur albescunt, & lauantis in aerem facies denigratur, quare uaria
animalia ex putri materia oriuntur, quoniam calor putredinalis uarius est, qui uarius fit, ob pu-
tridę materię diuersitatem, Sed hi etiam, decipiuntur, quoniam nulla caloris putredinalis urget
necessitas, cælestis enim calor sufficiens est, quemadmodum Arist. 3. de animal. ortu docuit.
Deinde inquirimus si hic calor gignendi principium proximum est, & substantiam uiuentem
producit, huius uirtute eam gignit, non materię putridæ uirtute, quoniam materia principale
agens foret, quod fieri nequit, cum eius ratio non sit agere, sed pati. si uero dicatur, quod stel-
larum uirtute, cum hoc idem cælestis calor efficere possit, sine putredinali, quare calor hic ua-
nus erit, entia enim sine necessitate multiplicanda non sunt. Quare cum retro enarratæ opinio-
nes, ueritatem non sint consequutæ, Arist. opinio referenda erit.

A

Ariſtotelis opinio. *Cap.* 42.

ARiſt. itaque ſententia eſt, uiuentia ſponte orta, ex putrido corpore, tamquam ex mate-
ria, & à calore cæleſti, tamquam ab agente ortum trahere. ſed ut opinio aperta fiat, ac-
cipere oportet, duo in cuiuſque rei ortu, eſſe neceſſaria, ſine quibus res gigni non po-
teſt, utpotè materia, & agens, quare hæc duo animalia ſpontina in eorum ortu expoſcunt, id ue
ro quod in his uiuentibus materiæ uicem gerit, eſt aqua terræ permixta in quam cæleſtis calor
operans, quod dulce eſt, & leue, euaporare facit, quod uero permanet, ſalſum terrenumque
eſt, atque hoc, putridum corpus eſt, quod idonea materia adhuc non eſt, Nam nullum fit ani
mal ex putrida materia, ſed ut concoquatur, & dirigatur oportet, atque in hanc diſpoſitionem
ab eodem calore deducitur, quare quod ex dulcis humoris euaporatione ſuperfuit, cum conco
ctum eſt, uiuentium ſpontinorum materia efficitur. Verum non ſolùm ſpontina uiuentia, quæ
in terra oriuntur, ſed etiam, quæ in mari ita gignuntur, Nempe in mari multum portionis ter-
renæ eſt, hæc enim pars, cum à calore concreſcit, & digeritur, huiuſmodi animalium materia fit,
B quæ quidem materia, fæmellæ ſemini ex proportione reſpondet. quemadmodum enim fæmel-
læ ſemen, à maris genitura concoquitur, ita corpus putridum à calore uiuifico, intra bullas in
cluſo, digeritur. hunc etiam in modum plantę, quæ ſponte naſcuntur fiunt. Differentia tamen
aliqua eſt, inter talium uiuentium materias, quippe aliqua ſecundum dominium aquea aliqua ue-
ro terrea, & quamuis ex putrido corpore ut ex materia hæc uiuentia gignantur, totum tamen
corpus putridum in uiuens non mutatur. Nihil enim quod fit, ex aliquo, tanquam ex materia
& toto illo efficitur, quemadmodum ex arte factis conſtare poteſt, opus enim artis ex tota ma-
teria non fit, non enim ex toto lapide, ſed ex aliqua parte, portione tamen aliqua extracta, mer-
curius efficitur, ſi enim ex toto lapide fieret, nulla induſtria nullaque ars per neceſſaria eſſet, ita
in huiuſmodi animalium ortu, non uniuerſa putrida materia, ſed ipſius portio aliqua, in ani-
mal mutatur, quod uero inutile eſt, & non conuerti aptum, expellitur. Quæ itaque horum ui
uentium materia ſit, quomodo etiam ſe habeat, ſatis conſtat. Agens uero, cæleſtis calor eſt,
quem animalem, & uiuificum Ariſt. nuncupat, quoniam animam, & uitam largitur, & quo-
niam calor hic, in terra, mari, atque in aere reperitur, idcirco inquit, anima omnia plena eſſe,
quibus conſtat, non alium calorem ultra cæleſtem, ſecundum Ariſt. neceſſarium eſſe. Gignē-
C di uero modus ita ſe habet, uiuicus calor, in putridum corpus operans, ipſum calefacit, ob
quem ſpumoſa bulla efficitur, intra quam calor cæleſtis, cum ea aeris portione, in qua exiſtit,
clauditur, atque ab eadem bulla continetur. hic calor eſt, qui materiā digerit, & concoquit, ut
inde animal gignatur, atqui ita fætui perſimilis fit, qui ab humoribus corporeis incaleſcentibus
continetur, ſed quis ambigere poſſet, ſi cæleſtis calor, ubique unus & idem eſt, cur uaria, di-
uerſaque ſpontina uiuentia exoriuntur. Sed hanc dubitationem, eodem lib. Ariſt. ſoluit, ſub
finem eiuſdem libri, aſſerens cæleſtem calorem, quem animale principium ubeat, uarium at-
que diuerſum fieri, quoniam putrida corpora, atque loca, in quibus hæc uiuentia oriuntur, ua-
ria, atque diuerſa ſunt, ſunt enim materiæ diuerſæ (quemadmodum Them. & Auuer. docuere)
Nempe non ex omni putrido corpore, temere quodque animal oritur, ſed eorum quodque
definitam materiam habet. ex uaccinæ carnis corruptione, ueſpes ſolum procreantur, ex ui-
no uero corrupto, muſciliones, ex humanæ uero carnis corruptione, non niſi uermes oriun-
tur, calor itaque cæleſtis uarijs, diuerſiſque corporibus coniunctus, ſecundum putridorum cor
porum uarietatem, diuerſa effingit animalia. locus etiam confert, quandoquidem ſponte orta,
non temere ubique gigni poſſunt, cum eorum nonnulla in terra, alia in mari, aliqua in ſtagnis, &
D paludibus gigni apta ſint, itaque caloris cæleſtis, atque ſpontinorum uiuentium diuerſitatem à
corporibus putridis, atque locis, proficiſci Ariſt. cenſet. Hæc Ariſt. de ortis ex putri: quæ
dubitationem habent.

Dubitationum ſolutio iuxta aliorum opinionem. *Cap.* 43.

ET prima dubitatio ita ſe habet, calor uiuificus, & cæleſtis, quando animal gignit, ſua uir
tute illud non efficere, aperte conſtat; accidens enim, ſubſtantiam uiuentem propria na-
tura, non generat, quoniam agens præcipuum, ſi æquiuocum eſt, re effecta eſt præſtan-
tius, ſi uero uniuocum, eiuſdem perfectionis erit, quare ſponte ortum, animal ſua ui non gignit,
ergo ut alterius inſtrumentum, uel ut cæleſtium, & ſtellarum inſtrumentum eſt, quod dandum
non eſt, ſunt enim cæleſtia, uniuerſales cauſæ, à quibus nulla in rebus gignendis diuerſitas fluit,
quare, ut materiæ putridæ inſtrumentum, ergo putrida materia, præcipuum agens erit, quip-
pe inſtrumentum non mouet, niſi motum, quare cæleſtis calor à putrido corpore motus, mo-

uet, quod fatendum non est, quoniam secundum Arist. materia nullo modo agit, inquit enim E
53 in secundo de ortu, materiæ ratio pati est, forma uero agere, & primo eiusdem operis ait, si ca
53 liditas à materia separata esset solum ageret, & nu llo modo pateretur, & secundo phys. mate-
70 ria nunquam, inquit, cum forma agente & fine in idem neque specie, neque numero coincidit
17. 2 quamuis hæc tria sæpe in idem specie coeant, quod etiã monet 5. & 9. huius, quando potestatem passiuam deffinit, inquiens, esse principium transmutandi ab altero, quatenus alterum, quare cælestis calor, ut putridi corporis instrumentum, nullum animal gignere ualet. Est altera dubitatio, cælestis etenim calor, uniuersa hæc uiuentia gignendi principium esse nequit, nam in corpore humano uermes, ex humorum corruptione oriuntur, qui uero uermes, à cælesti calore minime gignuntur. Sed quo ad prioris dubitationis solutionem pertinet, uniformes philosophi non sunt, nonnulli quorum Ephesius est, animã eorum, quæ sponte oriuntur, extrinsecus admitti, opinati sunt, & pro eorum opinione, Arist. testimonium adducunt, qui sub finem tertij de animal. ortu de his, quæ sponte gignuntur, loquens, hæc habet uerba, Si differentia nobilioris, ignobiliorisue generis constituendi in comprehensione animalis principij est, ex qui bus animam haberi, per comprehensionem, & extrinsecus admissionem, accipiunt. & retro docuit, generantur in terra, humoreque animalia, & plantæ, quoniam humor in terra spiritus F in humore, calor animalis in uniuerso inest, ita ut quodammodo plena sint animæ omnia. quæ uerba illud indicant, animale principium extrinsecus esse per comprehensionem in uno quoque animato exceptum, atque disceptum in singulis uiuentibus de anima uniuersali. Idemque iudicium de uiuentibus ex semine ortis, esse testantur, nam ueluti in his quæ sponte nascuntur, sic in his quæ per coitum, ab æterno perpetua successione oriuntur, anima comprehensa de uniuersali habetur, quod secundo de animal. partibus, his uerbis Arist. asserere uisus est. ut enim ars in artificiosis, ita in rebus ipsis, aliquod esse principium, aliud & talis causa uidetur, quam ex uniuerso, perinde ut caloris, frigorisque primordia. & in libro de mundo ad Alex. spiritum dicimus non solum flatum aeris, sed etiam eam substantiam, quæ & in plantis, & in animalibus, & per omnia transit, animalisque fæcunda, de qua disserere hoc loco non est necesse. Sed quis ambigere posset, solum uim intelligentem extrinsecus admitti, soluunt non solum intellectum, siue potestatis, siue agentis ab anima uniuersali admitti, in hominibus per comprehensionem: & huius opinionis Arist. esse inquiunt, quemadmodum aperte Theophrastus 5. phys. qui secundus de anima est, testatur, cuius hęc sunt uerba, Intellectus uero quodammodo extrinsecus existens, & tanquàm additus, cognitus tum est. & quibusdam interpositis, cum igitur extrinsecus dicitur, non ut additum, & superueniens intelligendum est, sed ut comprehensum prima generatione. per quæ patet, etiam intellectum, per comprehensionem extrinsecus, de intellectu communi, in singulis hominibus haberi. Ex his itaque concludunt, omnem animam, eiusque uirtutem extrinsecus esse per comprehensionem de anima uniuersali, quę mundi anima est, à qua, omnium uiuentium animæ habentur. Sed multifariam opinionis fautores decipiuntur, & pri mum ab Arist. dissentire, deinceps ab eius principiis, recedere, ostendemus. Arist. enim aperte ipsis aduersatur secundo de animal. ortu, eo enim libro, solum mentem deforis, atque extrinsecus accedere docet, quare si cæteræ quoque animæ, ergo non solum mens, ibidem etiam alias animas, potentia in semine contineri, atque ex semine traduci monet. A ratione etiam recedunt, si omnis anima extrinsecus admittitur, ergo aliud esset agens disponens, ab eo, quod formam largitur, Nempe cælestis calor materiam afficit, & agentia, quæ apud nos sunt, anima uero communis, animas gignit. insuper si ab anima communi, omnis anima, omnisquę eius uirtus extrinsecus habetur; aut intelligunt, ut anima communis dissecetur in partes, quotiens aliquod oritur uiuens, aut quòd communis anima animæ partem creat, qua uiuens animatur, uel absolute animum creat; primum enim dandum non est, ridiculum enim confiteri est, cum uiuentia nascuntur ab anima communi, partem abscindi, neque secundum & tertium affirmare H possunt, nam philosophi omnem creationem tollunt. Demum à sempiterno & immobili proxime nonum aliquod proficisci non posse, retro docuimus, anima uero communis sempiterna, & immobilis est, ergo ab ea nouæ animæ produci proxime nequeunt, sed opinionis mendacium ex retro declaratis haberi potest, utpote quando docuimus uiuentium animas proxime neque à Deo, neque ab anima mundi, neque itidem a colchodea produci posse. Quæ uero ab Arist. accipiunt, eis non suffragantur, quandoquidem, quando inquit, differentiam nobilioris, ignobiliorisque generis constituendi, esse in comprehensionem animalis principij: per animale principium calorem uiuificum intelligit, quem uarium esse profitetur, pro differentia locorum, & corporum putridorum, & hoc causa est, ut animantia diuersa gignantur, ergo per animale principium cõmunẽ animam non intelligit, cum deinde inquit, ita ut quodammodo plena sint animæ omnia, hoc dicit, quoniam omnia calore uiuifico plena sunt, qui uirtute omnes animas continet. Quo uero ad Theoph. testimonium pertinet, per intellectum qui à communi intel lectu-

A Iectu producitur, non potestatis, & agentem mentem intelligit, sed intellectum pasiuum, seu patibilem, quem cogitatiuam Auer. Arist. uero interdum fantasiam rationalem nuncupat, hic enim ab intellectu communi producitur, non proxime, sed per calorem in semine existentem, calor enim uiuificus, ut hominis gignentis instrumentum cuius forma intellectus communis est, intellectum patibilem producit, quo intermedio geniti hominis, communis intellectus forma efficitur. Sed de his satis abunde in disputationibus de ui intelligente, disseruimus. ergo non recte ab his dictum est, spontinorum animalium anima, ab uniuersali anima produci.

Propria opinio. Cap. 43.

NOs uero, si propriam, licet afferre opinionem, alterum & esse agens, ultra cælestem calorem asserimus, quandoquidem uiuificus calor, nec sua ui, neque ut cælestium, neque itidem ut materiæ putridæ instrumentum, spontina uiuentia gignere posit, cælestia enim uti toties sumus testati, uniuersales causæ sunt, à quibus in rebus effectis, nulla prouenit diuersitas, neque putridum corpus opus hoc explere potest, eum materię locum habeat, cuius est
B pati, & non agere: igitur uti aliquod sit agens, oportet, quod uarium, diuersumque sit, quemadmodum res effectæ. sed cum huiusmodi agentis necesitas, satis constet, quod uero sit occultum est, idcirco pro uiribus ipsum excogitandum erit. Arist. 7. huius causam largiens, cur non nulla arte, & casu, nonnulla uero arte solum, fiant, ait, ea quorum materia, in se aliquam rei gignendæ partem habet per quam à se ipsa mouetur, hæc casu, & arte gigni possunt, sed quorum materia hanc partem non obtinet, hæc solum arte orinntur, idemque iudicium in his, quæ secundum naturam fiunt esse testatur, quippe res naturales illæ, natura & casu nascuntur, quorum materia se ipsa moueri potest, per principium quod in se habet, sed quorum materia principio hoc uacat, natura solum fiunt, & nullo modo casu, quod etiam eodem lib. paucis interpositis confirmat, quemadmodum retro monuimus. quare cum animalia spontina casu fieri ibi Arist. testetur, igitur eorum materia principium obtinet, per quod ad animalia hæc gignenda à se ipsa mouetur. ibidem etiam Arist. ait, uti semen se habere, semen enim cum principium à gignente accepit, à se ipso mouetur ad animal formandum, ita materia hæc, principium in se habens, ab illo mouetur, ut hæc uiuentia efficiantur. huic sententiæ Alex. adhæret, qui uerba, uti nos interpretatus, exemplum affert, herba enim ex semine nascitur, & sine semine, propterea quòd eius materia mouetur, motu, quo semen mouetur, quorum uero materia nequit à se
C ipsa moueri, ut in homine, hæc animalia generare nequit, sed ex suis genitoribus gignuntur, non fortuitu. Ecce aperte quòd in ortis ex putri, Alexander quemadmodum Arist. in eorum materia, agens à calore cælesti diuersum esse testatur, quibus patet solum ea animantia sponte gigni, quorum materia huiusmodi principium per quod à se ipsa moueri potest, obtinet. Sed circa hæc quæ à nobis exposita sunt multa occurrunt dubia, quorum primum est, si huiusmodi uiuentium materia, effectricem in se causam habet, qua ad eorundem motum moueri potest, igitur uiuentia hæc, sine calore cælesti gigni possunt, quod Arist. non concedit, qui calore cælesti uim efficiendi ascribit. Secundum dubium, si in talium uiuentium materia ob hoc principium residet, quodnam principium hoc sit, inquiritur. Tertium dubium à quo materia hæc huiusmodi principium obtinuit. sed quo ad duas priores dubitationes pertinet, dicimus calorem cælestem, necessarium esse, quoniam quemadmodum sequenti disputatione docebimus, uniuersalis causa, sine particulari, quemadmodum particularis, sine uniuersali quicquam producere nequit, uniuersalis etenim causa, ipsius esse principium est, quod sine determinato esse non consistit, & rei effectę diuersitas, solum à causa secunda procedit, quare altera, sine altera non opera-
D tur, inre igitur principium quod in putri materia residet, sine uiuifico calore quicquam non operatur. est & altera causa, quæ his animantibus propria est, huiusmodi etenim principium diminutū est, & ideo agēte extrinseco indiget, cuius beneficio quod suū est operaur, qnod per Arist. planum fieri potest, qui loco citato inquit, materiā hanc moueri à se ipsa, quemadmodum animalia à se ipsis mouentur, quando incedunt, sed hæc non mouentur, nisi extrinsecus sit mouens, cuius merito nunc mouentur, prius uero non, ut idem philosophus 8. phys. testatur. 25
Quare cum in hunc modum, materia hæc se habeat, a semetipsa sine extrinseco agente moueri nequit. Verum priora animalia motore externo indigent, qui causa particularis est. At materia hæc, non indiget nisi calore cælesti, qui uniuersalis causa existit, quippe putridum corpus, non mouetur, nisi primum à calore uiuifico digeratur, concoquaturq; atque bullas, in quibus comprehenditur, efficiat, quo munere peracto, materia moueri incipit, Nam calor cælestis illius principij instrumentum efficitur, & materiam præparat, ut formam suscipere ualeat. Demum principium in materia putri residens, membra uaria format, atque effingit, atque animam educit, sunt uero uariæ, diuersæque animæ, quoniam principia in materia contenta, diuersa

 sunt,

sunt, quare proximum agens quod ut instrumentum se habet, calor cælestis in materia putri E
comprehensus, existit, qui ut cælestium instrumentum est existentiam rebus largitur, ut uero certum, & definitum esse efficitur, à principio in materia contento habetur. Arist. uero 3. de animalium ortu, huius principij meminit, nam diuersitatis causam largiens inquit, rationem esse quoniam corpora putrida diuersa sunt, & aperte constat quòd non merito materię uaria sunt, ipsa enim distictionis causa esse nequit, quare merito actus, qui in corpore putrido continetur,
49 Nam actus est, qui distinguit, & separat, ueluti ipsemet philosophus 7. huius testatur. forma uero putridi corporis, principium hoc est, siquidem Arist. ait, principium hoc rei partem esse, & siue intelligatur esse rei fiendæ partem, siue materiam quæ composita est, nihil refert. Verum cum duæ sint rei partes inexistentes, materia, & forma, materia esse nequit, quoniam eius ratio pati est, & non agere. Quare putridi corporis forma, huiusmodi principium erit, per quod putris materia mouetur. Sed dubium est, si enim putridi corporis forma, principium hoc foret, ergo suam materiam generationis motu moueret, quare se ipsam gigneret. Deinceps forma, & si cum gignente in idem secundum speciem concurrat, non tamen in idem secundum numerum
70 ueluti ex 2. physic. constat, pars igitur hæc putridi corporis forma esse nequit. Sed ex his, quæ retro docuimus, solutio constare potest, materia enim putrida corpus mixtum est, quare est ma F
teria habens formam, quæ quoniam ad ulteriorem formam potentia est, idcirco materia adhuc nuncupatur, ergo forma, per quam putrida materia est, tale definitum corpus mouet, quemadmodum animal, etenim putrida materia, quando per calorem uiuificum concocta digestaq; est, per eundem calorem ad hæc animalia gignenda mouetur, quare, etsi principium in materia putrida comprehensum, eius sit forma, non tamen animalis producendi principium est, potest tamen animalis generandi pars nuncupari, quoniam putridum corpus, cuius hoc principium forma est, animalis gignendi pars dicitur. Sed nūc tertiū diluendū est dubium, cuius solutio paucis absoluitur, posterius enim res aperta fiet. hoc itaque principium, genitum est ab eo, quod corpus putridum genuit, Nempe cum principium hoc sit corporis putridi forma, igitur ab eodem agente procreatur, quod ambientis calor est, quemadmodum 4. Meteo. de putref. disputans, monuit, Quare à calore ambientis, principium in materia putri residens, ortum suum trahit, Verum res perspicua magis fiet, si de putrefactione disputabimus, exqua quidem disceptatione apertum fiet, quo pacto uermes in quorundam animalium corporibus oriantur, quorum ortus dubitationem facit, Nam non à calore cælesti gigni uidentur, quam etiam dubitationem persoluemus, & quid alij sentiant referemus, & Demum Arist. opinionem adijciemus. Verum G
primum quid putrefactio sit, exponemus.

De Putrefactione. Cap. 44.

ARist. 8. Meteo. Volumine, ita putrefactionem definit, Putrefactio corruptio est, in unoquoque humido, proprie, & secundum naturam caliditatis, ab aliena caliditate, hæc uero, continentis est. Cæterum, quoniam ratio hæc, pluribus dubia uisa fuit, idcirco ea, quo ad singula uerba à nobis exponenda erit. Inquit itaque putrefactionem interitum esse non semper intelligendum est, quoniam simplex corruptio totius rei, deperditio est, putrefactio uero rei interritus est, secundum partem, & non secundum totum. Rursus, neque quod putrefit, statim simpliciter deletur, & ad non esse simpliciter tendit, quod, aperte Arist. docet quando inquit, interitum esse caliditatis proprie, & secundum naturam, quæ in unoquoque humido est, eius quod putrescit. Et caliditatis nomine, substantiam calidam, quæ calor innatus est, & spiritus, qui ex sanguinis puriori parte gignitur non intelligit, Nempe Arist. dicit esse corruptionem caliditatis, & non calidi, nam etsi calidum, & pro accidente, ut pro caliditate, H
& pro substantia calida, aput philosophos interdum suscipiatur, caliditas tamen, non nisi qualitatem indicat, ergo per caliditatem substantia calida non est exponenda. Demum inquit, quæ in unoquoque humido est, atqui substantia calida in humido non est. & propterea dicimus nos, caliditatem, quæ qualitas est, intelligere, hæc enim ut in proprio subiecto, in corporibus mixtis, in humida substantia esse habet, Nam etsi esse in, ueluti 4. phys. constat, multis dicatur modis, hoc tamen in loco accipitur, quod sit ut accidens in subiecto, mixtorum enim caliditatem non nisi in humido reperitur, atque in eo conseruatur, quoniam caloris pabulum humor est, licet in elementis sine humido existere possit, ueluti in igne, & ideo Arist. subiungit, § IN VNOQVOQVE HVMIDO, § ut non cuius uia caliditatis interitum, putrefactionem quis esse opinetur, sed eius solum, quæ in unoquoque humido esse habet, neque in quocūque humido indifferenter caliditatis corruptio, putrefactio est, sed eius uidelicet, quod putrescit, non enim caloris eris. qui in humido consistit, interitus est, ergo recte adiecit, § EIVS, § scilicet quod putrescit. Deinde inquit, § PROPRIE & secundum Naturam § Quæ uerba dubium faciunt, nempe

A pe nominibus synonymis in definitionibus uti non debemus, quemadmodum non semel Auer.
monuit. Nam philosophus naturam imitatur, quæ neque abundat, neque in necessarijs deficit,
sed paucis est contenta, quando res fieri potest, ita philosophi faciunt, quando res unico nomi
ne exponi ualet, synonymis minime utuntur, quare non recte ab Arist. adiecta ea uerba sunt, pro
prie, & secundum naturam. Sed solui dubium potest, Arist. enim ad diuersa respiciens, his
nominibus usus est, Nam inquit, proprie, ad differentiam caliditatis aduentitiæ, quę ab igne,
uel ab alia causa produci potest, adiecit uero secundum naturam, ut ostenderet, putrefactionem
interitum esse illius caliditatis, quam res putrescens sibi secundum naturam propriam definit,
Verum ea se ingerit dubitatio, si innatus calor mixtorum non tantum in humido, sed etiam in
sicco subiecto consistit, cur Arist. inquit, interitum caliditatis esse, quæ in humido consistit?
Dicunt quidam, humidum non uere materiã esse, sed materię uicem gerere, quoniam conna
tus calor proprium subiectum non habet, cum pars sanguinis purior sit, conseruatur tamen in hu
mido, quo pabulatur, quare humidum uere calori subiectum non est, sed quodam modo ma
teria dicitur, quoniam humido pabulatur, quemadmodum oleo flamma nutritur, alioquin in
teriret. sed isti decipiuntur, si iuxta hos calor hic spiritus est, qui substantia calida & humida est
B in quam per se non agit, sed ex accidenti, etenim nulla forma in motu alterationis in subiectum
in quo est, agit, ueluti 2. phys. Auer. monet & idcirco dicimus caliditatem innatam in substan
tia humida, & sicca consistere, in humido tamen esse dicitur, quoniam circa ipsum suas uires
magis exercet. His uero uerbis, §IN VNOQVOQVE HVMIDO§ Differentiam humidi in mixto
existentis indicat, in uiuente enim est humidum aerum, & aqueum, & hoc mixti partes ad in
uicem coniunguntur, atque continuantur & utrumque in putredinem ab aliena caliditate resol
uitur. Est Tertium humidum, quod aduentitium est, ut quod ex nutritione habetur, quod
etiam putrefactionis causa est, ob prauam enim nutrimenti assumptionem putredo fit, quemad
modum medici testantur, quare putrefactio caloris existentis in unoquoque horum humidorum
interitus. Aut inquit, in unoquoque humido, quoniam quodlibet mixtum suum humidum
habet, ab alijs diuersum, quemadmodum eorum quodque, formam ab alijs distinctam, obti
net. §AB ALIENA CALIDITATE§ causam putredinis effectricem his uerbis indicat, quam am
bientis caliditatem esse inquit. Verum ut hæc definitionis particula pateat, primum exponere
oportet, quo pacto ab aliena caliditate putredo fiat, Demum quid per ambiens Arist. intelligat.
Sed ut primum fiat manifestum, sciendum, calorem multis modis interimi posse, Nam à con
C trario, utpote a frigido, uti à calido, frigidum, & humidum à sicco, & uice uersa, omne nam
que contrarium à suo contrario deleri aptum est. Deficit etiam calor ob subiecti alimenti defe
ctum, & hic interitus alijs qualitatibus communis non est, sed calori proprius est, qui ob pabu
li defectum efficitur, ignis enim inter elementa solus nutriri dicitur, quare inter qualitates so
lus calor alitur, & idcirco si alimentum deficiat, & recens non succedat ad alimenti defectum de
ficit. Interit etiam in mixtis calor, cum ab humido uincitur. potest etiam à sicco deleri, ut cum
superat siccum, quoniam humore nutritur calor tamquam proprio pabulo, siccitas enim, etsi
ad humidum contemperandum necessaria sit, quando uero multa est, humorem superat, & hu
moris defectu, quo pasci debet, calor interimitur: humor etiam cum multum exuperat, calo
rem strangulat, neque perspiratum fieri permittit, & ideo detentus calor, maior efficitur, &
pabulum præparatum statim consumit, & cum aliud idoneum non inueniat alimentum, extingui
tur. Hinc apparet, quam uera sit de hominis natura Hyppocratis sententia, cum scribit ab unius
cuiusque quottuor qualitatum exuperatione, interitum fieri. Verum tamen modus quo à ni
mio humido, & sicco calor perit, ad caloris interitum, qui ob pabuli defectum fit reducitur.
Postremo calor à calore interimitur, utpote internus calor, ab externo: qui enim extra est ca
D lor, & mixtum corpus ambit, suam uim exercens, rarefacit, & relaxat, Ex rarefactione ue
ro sequitur, ut intus penetret, & ita internus calor augetur, & internum frigus, quo tempera
batur, superat. cum itaque ultra terminum internus calor crescit, paruo tempore suum pabulũ
consumit, quo conseruari maiori tempore ualuisset, & ita nihil alimenti idonei remanet, ad ca
lorem nutriendum, quamuis restet humor, & non totus absumatur, illud tamen quod remanet
caloris idoneum non est pabulum, quare conficit, & marcescit alimento deficiente. Humor ue
ro, qui in mixtura remanet quoniam calore afficiebatur, destituitur, & idcirco non amplius ter
minatur, sed ad rei superficiem delabitur, & defluit, experientia enim constat, quæ sic intereunt
mixta, extra, humida esse, intus uero sicca. Eiusmodi uero caloris interni consumptio, ab ex
terno paulatim temporis progressu fit, & ita omnia genita ętate marcescere, & corrumpi dici
consueuit. Veruntamen, quod in multis, temporis progressu necessario fit, ut calor uidelicet
internus, ab externo uincatur, breuiori tempore fieri potest, si ambientis calor multus sit, atque
uehemens, cuiusmodi esse solet calor ęstiuus, qui paucis diebus id facit, quod multo tempore
calor externus temperatus existens faceret, ergo, quo pacto internus calor, ab externo uincatur

satis cōstat. At nunc explicandum est quid per calorem ambientis Arist. intelligat, & quāuis in re hac uaria sit interpretum opinio, quemadmodum 4. Meteo. docuimus, solum tamen aeris, uel aquæ calorem Arist. non intelligit, sed omnem calorem qui rem ambit; siquidem aer externus, non minus est frigidus hieme quam æstate calidus, quare æstate tantum putredinis causa foret, constat tamen, & hieme & æstate, & quouis tempore, & sub quouis cæli statu, Ac regimine consumi internum calorem, quare ambientis calor, non aeris, uel aquæ solum erit. itaque quid intelligendum sit subijciendum est, & ut res constet primum accipere oportet, in animalibus, & plantis calorem humido retineri, & eo nutriri; dum nutritur uero necesse est, uapores, & fuligines ab humido, sicut a candela cum incenditur, expirare, & assidue effluere, ignis enim natura est, ut assidue fluat, exeunt ergo uapores, & ueluti fuligines calidæ, ab humido, dum nutritur calor, eiusmodi itaque fuligines, quæ debent egredi, si retineantur, cum calidæ sint, calefaciunt, & cum humoris, proprie non sint, quem ambiunt, sed tamquam res esterna habēt uim ambientis, & esterni calidi, & eodem modo internum consumunt. Retinentur uero in corporibus nostris, ex prohibita transpiratione, astrictis uel obstrictis uijs, per quas exire debent, quo circa medici prohibitam transpirationem, causam ponunt, cur humores in corpore nostro corrumpantur, & febris accedant. Potest etiam aeris frigus, animalium, stirpiumque corpora spissando huiusmodi perspiratum prohibere, efficereque ut uapor ille calidus rationem calefaciendi habeat, tamquam res ambiens. In corporibus quæ anima carent, res non ita manifesta est, quia minus calida sunt, quamobrem non apparet perspiratus, sed tamen aliquem ratio fieri dictat, & tanto obscuriorem, quanto minorem calorem habent, hic tamen ab aere frigido prohibetur, quo fit, ut retentus ille calor, qui deberet expirare, uim caloris ambientis habeat, & ita internum absumet, & idcirco corpora anima tam hieme quam æstate consumuntur, & calori innato destituuntur, non secus, quam animalia, & plantæ. Vbicumque igitur calor internus, ab esterno interimitur, naturalis corruptio fit, quæ ad putrefactionem uia est, uti Arist. docet. Et quamuis ad hoc opus perficiendum præcipue calor esternus concurrat, namque hic est, qui innatum calorem auget, & humidum præparatum, & idoneum consumens ex alimenti defectu interimitur, quare nouum alimentum ex humore, qui superest non præparat, & ideo deficiente calore, humor formam suam amittit, & idcirco separatur, & ad superficiem fertur, & propterea philosophus ait, quia quæ putrescunt, extra humidiora sunt, intus sicciora conspiciuntur. Concurrit etiam & frigus, quod Arist. exprimit, cum dicit defectum caloris interni, frigus esse, Nam in huiusmodi interitu, calor esternus qui præcipuum agens est extinguendo calorem, adiungit sibi frigus socium, interitum efficiens: hoc uero frigus non nouum est, sed id ipsum, quod antea calorem temperabat, quod aliquo modo putredinis causa est. Ex qua quidem definitione tres causæ apparent, forma, quæ caloris innati corruptio est. Nempe genus in accidentibus à forma suscipitur, ueluti secunda disputatione docuimus: materia, etiam, utpote humidum rei putrescentis: atque tandem effectrix causa, quæ ambientis caliditas est. Ex hisce constat, calorem putredinalem, ambientis calorem esse, quoniam hic est qui putredinem per se efficit, facitautem putredinem ea solum ratione, qua calor est, & non ut cælestis, uel alterius, quippe calor, ut calor semper calefacit, quare cum auget innatum calorem, producit calorem, namque caloris intentio est, generatio partis caloris, quæ priori adiungitur, ita ambientis calor, ea ratione qua calorem efficit & auget causa putredinis existit. & hoc modo putredinis calor nuncupari potest, consimiliter calori innato adiunctus calor, quoniam humidum præparatum, & idoneum consumit, putredinis calor dicitur, uerum quia hic, adiunctus calor, humidi defectu perit, nullus alius permanet calor putredinalis. Quæ cum explicata sint, superest modo, ut quo pacto uermes generentur, in animalium & fructuum corporibus, explicemus, qua in re, neque uniformes sunt Arist. interpretes. Non nulli testantur, non semper à cælesti calore huiusmodi animantia produci, sed interdum à calore putredinali, qui putri materiæ proprius est, atque in ea inclusus, ab hoc enim in intestinis uermes ortum trahunt; quare duos calores spontinorum animantium, ut effectrices causas instituunt, utpote & qui à materia putri comprehensus est, & qui cælestis nuncupatur, & proinde Aueroem, & Albertum errasse aiunt, qui stellarum calorem sufficiens agens esse monuere. Quidam Aueroem tueri credentes aiunt, eum non negasse calorem putredinalem, etiam ad hæc uiuentia producenda concurrere, quandoquidem huiusmodi calores se iuncti non sunt, sed unus numero sunt, qui diuersa ratione cælestis, & putredinis calores nuncupātur, Nam ut à putri materia comprehensus est, putredinalis dicitur, ut hic idem à stellis ortum habet, & earum uirtute operatur, cælestis nomen sortitur. At nonnulli arguunt hos primum, quoniam multa animantia in maris profundo, ac terræ uisceribus procreantur, quo nemo calorē cælestem penetrare posse confitebitur, quare idem numero ratione diuersus non est cælestis & putredinis calor, sed omnino numero diuersi, quare auxilium horum nullum est. ex his itaque

A itaque concludunt, stellarum calorem sufficiens principium non fore. Verum hi cum alios arguunt, reprehensione non uacant, Nempe calor hic à putri materia comprehensus, qui à cælesti calore numero secretus est, aut is est qui putredinem causauit, aut alius ab eo diuersus, non primus quoniam ille iam corruptus est, etenim putrefactio fit, cum calor, qui prius innatus erat, ultra terminum augetur, & cum ita creuit, quoniam humidum præparatum cito consumit, ad humidi interritum aboletur, & quod remanet putridum corpus est, ergo nullus in putri materia remanet calor, si uero alius est, & de nouo productus, non potest nisi à continentis calore produci, qui indigestam, & putrem materiam concoquens, in ea, calorem efficit, quare is non est, qui putredinem fecit, ut ipsi dicunt, sed à continentis calore alius productus est calor. Dein de si alius hic calor est, aut se solo sine cælesti hæc animalia gignit, aut simul cum cælesti, non primum, quoniam nihil causa secunda, & particularis sine uniuersali operatur, igitur simul cũ cælesti calore, atque retro docuimus stellarum calorem esse sufficientem, ergo alius calor, à cælesti diuersus, necessarius non est. Demum ab Arist. dissentiunt, qui uti totiens sumus testati, alterius caloris per horum animantium ortu, nunquam meminit, sed stellarum calore est contentus, atque eorum fundamentum nullum est, Nam stellarum calorem Arist. asserit, in terra, in B mari, atque in aere esse, & ideo subiungit omnia esse animæ plena, quare in maris profundo, atque in terræ uisceribus uiuificus calor reperitur, Nanque per partem post partem, aquas, & terram calefaciendo ubique est, ac penetrat; ruit igitur eorum fundamentum.

Arist. opinio. Cap. 45.

ARistotelis itaque opinio est, quemadmodum apud ipsum tertio de animalium ortu legere est, à quo non dissentit Auer. spontina animalia solum à cælesti calore, & non ab alio gigni, quare, uermes, qui in intestinis oriuntur ab eodem quoque nascuntur. Nam si usque ad terræ, & maris uiscera stellarum calor se diffundit, magis igitur stirpium, fructuum, animaliumque corpora penetrabit, in quibus uaria, diuersaque animantia gignit, quoniam calor hic ignis non est, quandoquidem hic est adurens, mortem inducens: stellarum uero calor uitas largitur, quæ uariæ sunt, quoniam putrida corpora uaria, diuersaque existunt, ueluti retro monuimus. putris itaque materia, si in animantium corporibus afficiatur à calore hoc uiuifico, cum ipsam obtinuerit, in uiuens mutari potest. Quare cum tot sint de ortis ex putri di- C cta, tempus est, ut ad cæteras Platonicorum diluendas rationes, sermonem conuertamus, & quo ad illud pertinet fundamentum, quod ex nobilitate, atque agentis uilitate procedit, dicimus in animalium ortu, quæ ex semine suum ortum trahunt, duo particularia agentia spectanda esse, quorum alterum principale, alterum uero huius est instrumentum præcipuum agens uniuocum cum animali genito est, uel secundum athomam speciem, uel secundum genus proximum ueluti antea monuimus, quod eiusdem perfectionis cum effectis rebus existit, agens uero, quod ut instrumentum se habet, semper ignobilius est, quoniam non sua uirtute, sed ut alterius instrumentum rerum effector est, Quare neque ad cælum, neque ad ideam recurrendum erit. Demum in ea arguitione à se ipsis dissentiunt, si enim idea æquiuoca causa est, igitur quod fit ab uniuoco non fit, ergo uerum non est, id, quod accipiunt, ideas idcirco stabiliendas esse, quoniam quod gignitur, ab uniuoco fit. cætera uero fundamenta ex retro explicatis soluta sunt.

SECVNDA DISPVTATIONIS PARS.

De Ideis Secunda opinio. Cap. 1.

D SVblunares res proprias, & formas per se existentes, quas ideas Platonici nuncupant, non obtinere, hucusque docuimus, Nunc aliorum sunt referendæ sententiæ, qui diuersa ratione Platonem ideas constituisse, defendunt. Quidam itaque credidere, Platonem uarias in mundo sublunari, ideas, & formas abiunctas statuisse, ac tot, quot sunt rerum, quæ fiunt species, ita quod cuique eorum, quæ oriuntur speciei, spiritalem substantiam præesse fuerit opinatus, sunt uero necessariæ, non ut talium rerum defendatur scientia, neque ut res oriantur, sed ut sensibilibus prouideant, easdéq; gubernent, atque regant, & idcirco idearum quæque propriæ speciei singularia cognoscens hæc ipsa dirigit, atque gubernat, consimiliter ab hominis idea, bona & mala eidem contingere opinantur, atque hæc est eorum, quæ fortuna fiũt causa, à qua etiam homines ad agendum interdum excitantur, ab hac quoque de rebus agendis moniti homines, quæ proficua sunt, prosequuntur, immo interdum neque consultantibus, neque cogitantibus, sed inuitis multa postera à propria idea eueniunt, quare unaquæque idea suæ speciei prouidet. Verum quoniam trifariam prouidentia dicitur, non enim per se primo sublunaribus rebus pro-

uident, quoniam nobile per se primo gratia ignobilis non est, neque ex accidenti, quoniam for E
tuitum prouiderent, igitur per se non primo prouident. Quippe Dei gratia primo sunt, ut ei
complaceant, & quatenus possint consimiles fiant, Deus enim omnis bonitatis fons & origo est;
hæc itaque bona singulę res à sua idea directę, quemadmodum eis datum est, consequuntur, qua
re primum Dei gratia sunt, secundo uero propter sublunaria: ex his itaque, qua de causa ab his
ideæ institutę sint constat. Non sunt uero sub concauum sublunaris ortis, sed in singularibus,
quibus prouident. Nam abiunctę mentes ibi esse dicuntur, ubi operantur, per operationem enim
non immanentem, sed per eam, quæ transit, alicubi existere philosophi confitentur, atqui ideę
cum abiunctę formæ sint, ergo ibi erunt, ubi operantur, sed in singularibus cunctis proprię
speciei operantur, ergo unaquæque idea in speciei singularibus existit, quare idearum locus,
specierum singularia erunt. Sed horum sententia à ueritate prorsus aliena est, si enim eorum,
quæ oriuntur species singulare proprias ideas haberent, à quibus diriguntur, atque ut proprios
fines consequi possint adiuuantur, inquirimus, si cognoscendo prouident an sint intellectus,
uel potius sensus, primum enim concedi nequit, Nam solum uniuersalia mens contemplatur, &
nullo pacto singularia, quemadmodum tertio de anima monuimus. Neque obstat, si dicatur
huiuscemodi formas, etsi cognoscant naturas, quæ in materia existunt, à rebus causa imagines F
non suscipiunt, quoniam earum quæque rerum omnium sublunarium rationes continet, ita quod
cuiusque speciei singularium ratio in propria idea continetur; hoc enim non impedit, Nam
mens humana pariter, & sentiendi uires rerum omnium, quas cognoscunt rationes continent,
humana tamen mens absque sensu mancas naturas non comprehendit, quoniam ueluti res se
habet ad esse, ita ad cognosci, quare cum rerum in materia consistentium nec non nisi in singula
ribus esse habeant, ergo absque singularibus cognosci nequeunt. Virtus uero singularia ap-
prehendens, sensus est, hoc enim à mente sensus separatur, quoniam ipse singularium est, mens
39 uero uniuersalium. atque hæc Arist. ratio est, 3. de anima, quando causam largitur, cur dia-
gnia, quæ intellectus progressus nuncupatur, sine sensu mancas naturas non percipit, & inquit,
quoniam huiusmodi naturæ in singularibus esse habent, ergo sine his non intelliguntur, quorum
sensus est, iure igitur oportet intelligentem fantasmata speculari, itaque tales ideæ mentes non
erunt. Neque sentiendi uires, quoniam corpori semper coniunctę sunt, sensus enim omnes
ipsi aiunt, uires organicas esse, ergo quidquam huiusmodi ideæ non percipiunt. Deinceps non
semel retro monuimus, ab immobili, & sempiterno aliquid nouum proxime fieri non posse, sunt
uero ideæ sempiternæ, & immobiles, ergo noui quidquam ab eis proxime non efficietur. Ad G
huc cælestę animal per sensitiuam potestatem, quam in se continet, singulis rebus, quæ oriun-
tur prouidet, atque eas in proprios fines dirigit, quemadmodum prima disputatione de ui senti
ente docuimus, ergo frustra ideæ institutę sunt, ut sublunaris mundi singulis rebus prouideant.
Iam uero nulla forma à materia libera, mali causa esse ualet, quoniam ab his formis omnis ma-
litia relegata est, & idcirco non nisi boni causa esse ualent. atqui ab his ideis multa præter meri-
tum & rationem eueniunt, quemadmodum ab hominis idea. Namque uidemus probos, do-
ctos, integerrimos, egere, pellere, trucidari, ignaros, nequissimos affluere atque iuuari si proui
dent, & curant bona bonis semper largiri debent, immo nullus homo mala perpaterare posset,
quoniam de singulis hominibus curam propria idea habet, à qua cum non nisi bona procedant
ergo unusquisque bona semper necessario operabitur. quæ ratio ita confirmari potest, hominis
idea singulos homines dirigit, quare non nisi ad bonum prosequendum, ergo recte unusquisque
semper operabitur, quare in actionibus humanis nulla erit prauitas, immo, neque bonitas, quo
niam si alterum contrariorum in rerum natura non existit, neque alterum, ergo si mala actio non
est, neque bona; ita enim secundo cęli Arist. ratiocinatur.

H

Simplicij opinio. *Cap.* 2.

SImplicius, quemadmodum apud ipsum legere est 2. de phys. aud. etsi satis perplexus esse ui-
detur, tria tamen de ideis exponere nobis uidetur, primum quo pacto naturalis philosophus
à materia naturales formas separare ualet: secundum quibus rationibus Plato suam de ideis
opinionem probat: postremo uero Arist. à Platone non dissentire docet. Et primum expo-
nens ab ideæ notione exorditur, quid uidelicet idea sit, ideas itaque inquit rationes, & exempla
ria in mente diuina naturalium formarum existere, quemadmodum si naturalis forma producen
da est, exemplar habet ad cuius similitudinem in lucem uenit, quod quidem in opifice exemplar,
notio, & ratio est. Nam per rationes ars, res producendas cognoscit, & ita notio ra-
tio, & exemplar nuncupatur, quoniam eius similitudine res fiunt. Verum ratio in opi-
ficis mente existens, materiæ non est, sed solummodo formæ, Nam quod fit, propter for-
mam fit, & existit, per materiam uero res potius non est, quare solius formæ, & non materiæ

A idea est, erit itaque formarum idea, in materia existentium exemplar, atque in opifice notio exi stens. quibus etiam liquet, cur compositi ideam Plato non confiteatur, quoniam compositum aliud non est, nisi materia, & forma; ergo si compositi, etiam materię idea esset. Nuncupat ue ro Plato ideam, & id cuius est idea, eodem nomine, quoniam per se formam appellat, quod nō absque ratione à Platone effectum esse inquit, namque effectus, & causa eodem nomine nuncupantur. quare cum ideæ effectus forma uocetur, siquidem naturalis forma est, quare idea idem nomen sortitur, immo idea magis forma, quam ea quæ per materiam existit, uocanda est, Nempe naturalis forma compositum est, quoniam aliud non est compositum, nisi forma in materia, & idcirco simul sumptum dicitur, quare si forma in materia existens, quæ ab idea suam originem trahit, forma nuncupatur, ergo idea magis hoc nomine digna erit, est enim forma causa, per quam res est, per ideam uero res esse magis habent, iure itaque magis species, & forma idea nuncupatur. Quod per Arist. confirmat, qui in cathegorijs eodem nomine hominem uerum, & hominē pictū; uocat, quare recte Plato ideam & id cuius est idea, eodem nomine appellat, quemadmodum enim homo uiuens, & homo pictus æquiuoce, homines dicuntur, ita idea & cuius est, æquiuoce formæ appellantur, etenim formæ in materia existentes, & idea æquiuoce formæ appellantur, quoniam uarias definitiones habent, Nempe alia est formæ definitio, ut in materia existit, alia uero, ut in opifice esse habet, quare, etsi nomine conueniant, definitione tamen separantur, & idcirco æquiuoce formæ nuncupantur, inde fit, ut quæ in Deo est forma nullum interitum patiatur, quæ uero per materiam existit, ortui & interitui subijcitur. Neque ab hac opinione alienus Arist. uidetur, siquidem 12. huius, utpote sub finem, illius Voluminis monuit ordinem uniuersi in Deo esse, & in ipsomet uniuerso, & ideo mundus ab ornatu uocatur, & utrumque ordinem eodem nomine uocat, ibidem consimiliter ordinem in Duce, atque in exercitu esse confitetur, & utrumque eodem nomine appellat, ergo mirandum nō est, si ideam, & id cuius est idea, Plato eodem nomine uocat. Est uero idea cum eo cuius est, eiusdem speciei, & ideo utramque eodem nomine uocatur. Nempe uniuersa naturalia corpora ex materia, & formæ participatione constāt, materia enim formæ particeps fit, per eam, quæ in ipsa est, participationem, atqui unaquæque participatio media est, eius, quod est particeps, & eius, quod participatur, quoniam ab eo quod participatur tributa est ei quod fit particeps, sed participatio, & id quod participatur eiusdem speciei sunt, quemadmodum caliditas, quæ ab ignis caliditate in aqua immittitur eiusdē speciei est, cum calido quod calefacit; Vnumquodque enim

C id quod habet, his quo participant, largitur, forma uero sublunaris, quoniam formæ separabilis participatio est, erit igitur eiusdem speciei, cum forma separabili, quod uero separabili formæ simile est, & ad eius similitudinem factum est, & est eius imago, exemplar habet formam separabilem, ergo recte Plato formas producentes, atque productas eodem nomine nuncupat. Sed quis ambigere posset, formæ, quæ hic sunt, participationes non existunt earum, quæ in Deo rationum sunt, Nempe in mente diuina neque homo, neque bos, uel aliud huiusmodi est, quorum formæ participationes dicuntur, quarum causæ in alijs formis existunt, à quibus consimiles formæ gignuntur. dubium hoc Simplicius soluit, & quærit num in Deo secundum Arist. sit uita, pulchritudo, substantia, & mens, & iam perspicuum est hæc in Deo existere, hæc enim in mundo reperiuntur, quare in Deo, & in mundo uitam, pulchrum, bonum, & mentem Arist. collocat, consimiliter Plato hominem in opifice, & in mundo ponit. Neque impedit, inquit Simplicius, si quis pro Arist. dicat aliam uitæ rationem esse, quæ in Deo est, & in mundo, quoniam idem testatur Plato, quippe hominis ratio, quæ in Deo est, & quæ in mundo, alia est, homo enim sublunaris materiā claudit, & proinde mortem patitur, qui uero in opifice est, ortu, & interitu caret, cum nullam materiam habeat. Ex his quid idea sit secundum

D Simplicium satis elucet, nunc eius rationes referendæ sunt, quibus sibi ideas esse persuasit; & prima eius ratio ita se habet, Si formæ in Deo existentes earum formarum, quæ apud nos sunt, non essent causę, abijtio in infinitum fieret, omne enim quod gignitur, cum à consimili secundum speciem fiat, si hæc quoque fit, ergo ab alia, quare progressus in infinitum erit, quare ut à rebus infinitum Plato tollat, formas, quæ hic sunt, ab his, quæ in opifice sunt, gigni est arbitratus, ad has enim formas status est, cum generantes solum sint, & nullo modo genitæ. Ad idem quicquid fit, ac gignitur, à causa fieri necesse est, quæ eius quod fit rationem præhabet, alioquin temerè, & recta ratione res non fierent, gignunt uero formæ sublunares, ergo à causa, quæ earum rationes percipit, quas producendo rationi assimilat, sed quid quęso ratio hæc est? nisi eorum, quæ gignuntur exemplar. Deinde Arist. in 8. de phys. aud. demonstrat ante ea, quæ perpetuo mouentur esse causam immobilem motionis, quæ nunquam deficit, Verum quoniam multa sunt, quæ perpetuo & continuo mouentur, docuit eorum omnium non solum unam communem causam esse, sed singulorum propriam atque definitam, quare cum unaquęque forma ex his, quæ apud nos sunt in indiuiduis æternam mutationem habeat, ergo uniuscuiusque

prius

prius erit causa immobilis & definita, quæ non nisi exemplar, & in opifice ratio est. Deinceps E
in arti fice rerum omnium, quæ ab eo fiunt præsunt imaginea, atqui Deus rerum omnium est artifex, ergò in eo rerum omnium ratione existunt. quæ ratio per Arist. confirmari potest, qui arti naturam æquiparat, 2. enim phys. inquit quemadmodum ars dicitur ad id, quod est ex arte, & id quod est artificiale, ita natura ad id, quod est secundum naturam, & id quod est naturale, ergo si ars facit per rationes, & facta per artem rationibus assimilat, ita etiam natura faciet & idcirco nihil temere efficiet, quare cum natura prima causa non sit, est tamen aliqua prima causa omnium, ergo hæc per rationes quas habet res effingit, quas rationibus in ea existentibus assimilat, & ratio magis prima causa probat, quoniam, arte natura superior est. Demum omnis forma, quæ discretam definitamque substantiam habet ipsius est aliquod principium ingenitum & immobile, sed id in materia esse nequit, tale enim participatio, & materia affectio est, neq; id, quod est in natura, cum id quoque consistat in subiecto, neque itidem id est quod in anima existit & si hoc separabile sit, tum quia est per se mobile, & habet quandam duplicitatem, cum moueat, & moueatur, & idcirco non magis principium quam à principio, ergo oportet principium esse immobile, & ingenitum, & solum efficiens, non autem quòd etiam gignatur. tales uero formę sunt, quæ in prima mente existunt discretæ, & immobiles, & ingenitę, & quæ sunt F
propriæ, quæ causæ dicuntur eorum, quæ gignuntur, quibus ea quæ gignuntur assimilari oportet. Quæ ratio ita confirmari potest, si rerum, quæ fiunt exemplaria & rationes in Deo non existerent ergo omnium causa Deus non foret, quoniam ab uno in quantum unum uaria, & quæ maximam inter se diuersitatem habeant proficisci nequeunt, quare, si à prima omnium causa tanta rerum diuersitas fluit, ratio est quoniam in ea aliqua est multitudo, quæ non nisi rerum quæ gignuntur rationes esse possunt. Postremum exponendum erat consilium inter Arist. & Platonem, Arist. enim inquit ideas Platonis non tollit, & duo largitur consilia, & primū tale est, Arist. solum argumentari aduersus uulgares de ideis notiones, quæ eorum quod est quæ illic sunt nihil omnino sentiunt, formas uero materiales ne. perfecte quidem suam exeuntes in opifice mentem prius esse uisione apprehendunt omnium, quæ cum materia considerantur, & cum modo eorum quæ hic sunt substantiæ sumuntur, ideas esse putantes, atque etiam similitudinem non tamquam imaginum ad exemplaria, eorum quæ sic sunt ad illa, sed tamquam si dici possit identitatem esse existimantes. Quare uulgares de ideis notiones Arist. arguit, & non simpliciter ideas tollit, quoniam eas confiteri necesse est. Nam si quę apud nos sunt genita sunt, quod autem genitum, seu factum est, à causa factum esse oportet, & non solum communi, sed G
definita, ergo in mente opificis prius esse distinctas eorum, quæ fiunt per formas causas oportet, quemadmodum in ædificatore domus, alia etenim in eo est parietis ratio, alia uero tecti. Atque ita Arist. ideas non tollit. Sub eiusdem disputationis finem secundum affert consilium Arist. eorum de ideis euertere sententiam, qui compositorum ideas esse credidere, & recte hos arguit, Nam etsi aliqua nomina apud nos sint, quæ non formarum, sed compositorum sunt, non est eorum similitudo ad illas transferenda, quoniam proprietates quidem à summis usque ad ultima per summissionem procedunt, quemadmodum ipsemet Simplicius 3. de anima docuit. Nempe eorum, quæ fiunt formæ tres habent gradus, primus est secundum quem ideę uocantur quo pacto in nulla materia comprehensæ sunt formæ, ita enim puræ quidditates sunt. secundus gradus est, secundum quem forma natura uocatur, ita enim ut in uniuersali materia est comprehenditur. tertius gradus, quando in singulari materia est suscepta, igitur formæ semper à summis usque ad ultimam per summissionem procedunt, quare cum primus formæ gradus nullam comprehendat materiam, sublimis sit, ita in opifice esse habent, & ita ideæ nuncupantur, & sic formas separari Arist. concedit, tollit uero eorum ideas, qui aiunt esse exemplaria formarum, iuxta postremum, & medium gradum, ita composita & singularia formę efficiuntur, formæ etenim ut in materia comprehensæ sunt ab illa separari nequeunt, quare talium formarum in opifice nulla erit idea neque exemplar. Hæc est de ideis Simplicij sententia, sed an rationi consentiat nunc perquirere iuuat. H

Simplicij sententia arguitur. Cap. 3.

SEd ut recto ordine progrediamur, singularia Simpl. dicta à nobis examinanda erunt. primum itaque asserit, in opifice mente, eorum quæ fiunt, esse notiones, & exemplaria. Hoc enim peripatetice dictum non est, Nam Deus optimus summe simplex est, ergo nullā rationum multitudinem in se habet. Quæcunque enim in aliquo sunt, secundum illius modum sunt, quemadmodum Arist. 6. phys. docet, quare cum omnino simplex sit Deus, ita quod Deo simplicius quicquam non reperitur, ergo quæ in eo sunt omnibus modis ipsis eadem erunt, ergo nulla rationum multitudo in Deo erit. Amplius omnis multitudo, secundum peripateticos, aut

A est rerum differentium secundum quantitatem, aut secundum formam, quemadmodum Auer. primo phys. testatur, quare cum exemplarium multitudo in opifice existens, neque secundum 6
quantitatem, neque secundum formam, differentiam habere posit, ergo nulla in Deo multitudo ponenda erit. Demum ueluti quęcumque diuersitatis principio insunt, diuersa sunt, ita quæ unitatis principio insunt, eadem omnibus modis erunt. Deus uero cum unitas ipsa sit, ergo quæ ipsi insunt, omnibus modis eadem cum eo erunt, ergo in Deo nulla multitudo notionum reperitur. Quo uero ad id, etiam ab Arist. recedit, quando testatur ideas cognoscendi rationes esse, Nempe per ipsas, ea quæ fiunt Deus apprehendit, Arist. enim opinatur, Deus Deum solum intelligere, & quæ Deus non sunt, non apprehendere, quoniam facultas cognoscens, quæ absolute perfecta est, & nullo modo imperfici potest, formam se ipsa uiliorem non apprehendit, propterea quod res intellecta potentiæ iudicantis perfectio, & forma est, Diuina itaque mens, cum omnino perfecta sit, & nullo queat imperfici modo, ergo uiles formas non percipit. Verum ratio hæc molestari consueuit, quidam enim aiunt, quòd & si Deus uilia cognoscat, non tamen ut prima obiecta, neque per species merito agentis intellectus productus, sed ut obiecta secundo cognita, & in sua substantia relucentia. Non nulli uero consecutiue
B uilia a deo percipi instituunt. Sed neutra solutio Arist. principijs consentiens est, intelligibile enim sua natura perfectio est, quemadmodum Arist. docet, qui secundo & tertio lib. de anima, intelligere pati ab intelligibili, esse testatur, quod salutem & perfectionem affert, & 12. huius, Deo honorabile inesse docet, per intelligere, ubi nos monet, intellectionem, suam præstantiam à forma intellecta sortiri, Nam nobilis formæ, intellectio nobilis est ueluti uilium notio, est uilis, & idcirco Auer. 4. lib. paraph. Met. rem intellectam inquit, formam, & intelligentis perfectionem esse, quare si res intellecta sui natura perfectio est, ergo in quocumque inuenitur, atque cuicunque confertur, perfectio semper erit, ergo si quæ extra opificem mentem sunt, ab ea intelligerentur, siue ut secunda obiecta, siue consecutiue, ipsius perfectiones semper erunt. Amplius cum posterius priori accidit, eius non mutat naturam, sed potius ligat, & coarctat, sed secunda, uel primo intelligi, seu consecutiue, forma intellecta, posteriora sunt, ergo quando cum ipsa unita, coniunctaque sunt, eius naturam non mutant, ergo si sua natura intellecta res perfectio est, siue igitur secundo uel consecutiue intelligatur, perfectio semper erit, quare, si quæ nascuntur, à prima causa percipiuntur, eius perfectiones semper erunt. Mox quando ad antecedens, sequitur consequens necessario, idem si utrobique addatur idem semper
C sequitur, rem uero intellectam, ut perfectio sit necessario consequitur, quam primum enim, sub intellectionem res cadit, statim perfectionem adducit, quare si res secundo, uel consecutiue intelligatur, erit secundo aut consecutiue intelligentis perfectio, quare Deus, quod Deus non est secundum Arist. non intelligit. Et ne nos hæc Aristoteli ascribere uideamur, ipsius Testimonium adducemus, qui tertio lib. de anima, causam largiens, cur mens humana, quando ea, quæ in magnitudine sunt, percipit, fantasia indiget, inquit, causam esse, quoniam huiusmodi formæ cum magnitudine sunt, idcirco sine fantasia non intelliguntur, formæ etenim materiatę in signata materia, & singulari, atque illi secundum esse coniunctæ sunt, ergo quemadmodum formæ apprehensę secundum esse unitę sunt, ita uirtutes, ut in cognoscendo uniantur, oportet, Nam uti res ad esse se habet, ita ad cognosci 2. Met. Quare mens cum formas, & naturas sensibiles intelligit, à sensu separari nequit, eadem ratione nos utimur, si Deus naturas in materia existentes perciperet, sensu & fantasia in talium rerum notione indigeret, consimilis enim ratio est. Arist. rursus 12. huius, cum dubitasset, an Deus solum Deum intelligat, an potius quidquam, quod Deus non est, soluens inquit, Deum se solum intelligere, quemadmodum eius uerba indicant, nempe primum ostendit, Deum, mentem semper actu intelligentem
D existere, aloquin optimum quippiam non esset, per intelligere enim ipsi honorabile inest. Deinceps demonstrat sui intellectionem, sui ipsius subiectum esse, nam cum per intelligere in optima dispositione constituatur, ergo à se non erit optima substantia, sed per aliud. Postremo Deum se tantum intelligere ostendit, alioquin Deo quidquam præstantius foret, Nempe res intellecta perfectionem intelligenti largitur. & quibusdam interpositis, dubium diluens (contingeret enim quæ extra Deum sunt, Deum ignorare) inquit, etenim non uidere quædam dignius, quàm uidere, ergo si Arist. opinio esset, Deum ea, quæ non sunt Deus, intelligere, omni procul dubio hoc, & modum, qua alia intelligeret, docuisset, quorum tamen non meminit, sed se solam diuinam mentem intelligere testatur. Non enim æquum est inquit Them. 2. de anima C. 20.
in altissimis philosophiæ quæstionibus, aliud sentire, aliud dicere, cum semper homini digna res sit, ne à mente uerba dissentiant, tum id maxime in rebus obscuris obseruandum, cum ea, quæ suapte ingenio remota, & condita uidentur, uerbis illustribus, & quam maxime potest, de clarantibus uendicentur à tenebris. Non tamen inferrendum est, hæc Deum ignorare, non enim Deus horum scientia, uel ignorantia disponi aptus est quemadmodũ Auer. docuit; dicitur

tamen

tamen quoquomodo omnia ſcire, atque modo longe nobilioti, quàm ſi in ſe ipſis hæc apprchen E
deret, quoniam quicquid in rebus perfectionis eſt in Deo continetur, quippe perfecta, & bo-
na alia dicuntur, quoniam Dei perfectionem & bouitatem participant. Rerum itaque perfe-
ctiones in diuina ſubſtantia continentur, non ita tamen, ueluti in ſe ipſis conſiſtunt, ſed Deo
omnibus modis eadem efficiuntur, quicquid enim in Deo eſt, Deus eſt, Nam cum Deum di-
cimus, rem maximam & optimam exponimus, quæ nil auctionis, diminutionisque pati poſsit,
neque ullo queat extrinſecus perfici, quod utique fieret, ſi ſapientia, bonitas, & eiuſmodi reli-
qua idem non eſſent, & idelrco, quoniam ipſe omnino ſimplex eſt, atque maximé idem, ergo
quæ in eo ſunt, in ſumma ſimplicitate, atque identitate exiſtunt, quare perfectiones quæ in opi-
fice mente ſunt, omnibus modis eum ea eædem ſunt. quod ſatis aperte Auer. docuit. libro 4.
paraph. Met. ubi inquit, pluralitas intelligentijs ineſt, ex hoc, quod unaquæque intelligit de ſe
ipſa pluralitatem, ideo oportet, quòd prima intelligentia ſit unum indiuiſibile, quoniam intel-
ligit unam rem ſimplicem. Et paulo poſt, intelligentia prima non poteſt intelligere aliquam
multitudinem neque in eius eſſentia, neque extra eius eſſentiam, ipſa enim eſt idem ſimplex de
ſe. Alia poſſem adducere loca, uerum, quoniam de re hac ſexta diſputatione dicemus, hæc
ſint ſatis. Quare, etſi rerum omnium perfectiones in diuina mente contineantur, Deo omni- F
bus modis eædem ſunt, ergo cum ſe Deus apprehendit, qui omnia eſt, omnia noſcit, & modo
præſtantiori, quam ſi in proprijs naturis perciperentur, Nam in Deo, Deus ſunt, atque pura
ſcientia, eum à Deo nullo queant diſtingui modo. quæ res Auer. exemplis oſtendi poteſt, qui
51 12. dini. inquit, quod qui cuinſdam rei naturam apprehendit, ea non ignorat, quæ illa partici-
pant, uti qui caloris naturam perfecte cognoſcit, cætera calida non ignorat, non tamen ſecun-
dum proprium eſſe; ita cum entis naturam Deus apprehendat, cætera, quæ exiſtentia partici-
pant, non ignorabit. & in tertia diſputatione inquit, & ueritas conceſſa apud philoſophos eſt,
quod primus intellectus, non intelligit de ſe, ni ſe ipſum, non aliud relatum, ſcilicet, ipſum
eſſe principium, ſed eſt apud philoſophos omnia entia, in gradu nobiliori, quam ipſa ſunt in ſe
ipſis, quare eminenter philoſophi diuinam mentem cuncta in ſe ipſo intelligere, teſtantur, quæ
quidem intellectio non eſt rerum ſecundum proprias, & peculiares naturas cognitio, quippe id
dicitur eminenter alia continere, quod cum aliorum perfectiones contineat, adhuc perfectius
eſt, ueluti aurum omnia metalla eminenter continet, quoniam ipſum tantæ perfectionis eſt,
quantæ perfectionis cætera metalla ſunt, & adhuc plus in auro uero, ſecundum proprias natu-
ras, metalla non comprehenduntur, & ideo diſtinctiſsime aurum quis cognoſcens, eminenter G
omnia metalla percipit, quoniam id intelligit, quod cæterorum metallorum perfectionem con
tinet, & adhuc plus, ita Deus omnia eminenter eſt, quoniam cum perfectiones rerum omnium
habeat, adhuc ampliorem obtinet, & ſe ipſum intelligens omnia eminenter noſcit, non tamen
ſecundum proprias naturas, quemadmodum de auro dictum eſt, quare ſi hæc eſt Ariſt. opinio
in Deo, ergo rerum, quæ oriuntur rationes nõ erunt. Non minus penes id arguendus Simplicius
eſt, quando à Platone recte factum fuiſſe aſſerit, cum ideam, & id, cuius eſt idea, eodem no-
mine nuncupauit, Nam ſi eodem nomine appellari poſſunt, Simplicium percuntabimur, an,
cum nomine conſentiant, eandem rationem habeant, an potius ſolum nominis, & non ratio-
nis cõmunionẽ obtinent. atqui primum dandum non eſt, Nam ipſemet teſtatur, ideam ratio-
nem ſempiternam in opifice mente eſſe, Ideata uero, quoniam materiam claudunt, ortum, &
interitum patiuntur, quare eandem rationem, etſi nomine conſentiant, habere nequeunt, ne-
que ſecundum dari poteſt, rueret enim Platonis illud fundamentum, quo ideas neceſſarias eſſe
monet, ut id, quod fit à conſimili in ſpecie oriatur. Quibus patet, quod quamuis Ariſt. mor-
talibus uiuentibus, & Deo uitam, & intellectum tribuit, conſtat æquiuoce fere, uitæ, & intelle-
ctus nomen dici, Nempe, quæ de rebus caducis, & ſempiternis affirmantur, fere æquiuoce di- H
cuntur, quemadmodum non ſemel Auer. monuit. Ariſt. tamen nullum accidit abſurdum, Nam
uitam, quæ mortalibus communicata eſt, non aſſerit à diuina uita; tamquam à proxima cauſa
oriri ſed ab ea, tamquam ab uniuerſali cauſa ſolum modo pendere. Sed aliud nunc eius dictum
euertendum eſt, utpote, ſi ideæ ſunt, non niſi formarum, & non compoſitorum eſſe, quod ita
probandum aggredimur. Deus ut Simpliciuſmet teſtatur omnium quorum eſt cauſa, cognoſcit,
ergo in eo rationes, atque exemplaria erunt, eorum quæ fiunt, quippe idcirco ideæ poſitæ ſunt,
cum ut ſint rerum, quę oriuntur, intelligendi principia & rationes, tum etiam ut earundem ſint
exemplaria. quare eũ ſingulariũ, compoſitorũque, Deus effector ſit, ergo hæc cognoſcit, qua
re in eo huiuſmodi rerũ ideæ erunt. Adhæc Deus ſuã uirtutẽ perfecte apprehendit, atqui uir-
tus perfecte cognoſci nequit, niſi etiã uniuerſa, ad quę uirtus extendit, noſcantur, quare cũ ad
ſingularia, & cõpoſita opifex mens ſe extendat ueluti ipſemet Simplicius monet, igitur hæc om-
nia congnoſcit, quare horũ omniũ in Deo erũt ideæ. Mox intellectus, qui ualde intelligibilia
cognoſcit, minora apprehẽdere ualet, quẽadmodũ Ariſt. tertio de anima monet, quoniã mens

à ualde

A à ualde intelligibili nō deletur, ſed potius perficitur, At deus ualde intelligibilia cognoſcit, quo
niam formas, quæ nullam claudunt materiam, atque ſe ipſum, uti Simpl. aſſerit, ergo minora in
telligibilia apprehendit, quę ſingularia, & compoſita ſunt, quare hęc per proprias ideas perci-
piet. Quibus conſtant ſecundum quod inter Ariſt. & Platonem concilium affert, nullum fo-
re, Ariſt. uidelicet compoſitorum, & ſingularium, ideas tollere, quoniam Plato etiam cogitur
compoſitorum & ſingularium notiones in mente diuina ſtatuere, ſi ea eſt Platonis opinio, quam
ſibi Simpl. aſcribit. Quod uero de formis naturalibus, in eodem concilio affirmat, prorſus
uanum eſt, Nempe naturales formę ſine materia non percipiuntur quemadmodum Ariſt. 2.
phyſ. monet, inquiens, ſine materia naturales formas non eſſe definiendas, & quòd ſe habent ſi- 19
cuti ſimum, quod abſque materia, ut ſine naſo definiri nequit, & non ſicut curuum, quod abſq;
naſo definitur. Deinceps 7. huius quemadmodum priori diſputatione monuimus, Ariſt. in-
quit, quòd uti ſe habent res uti ſint, ita ad quod quid, & definitionem, Naturales uero formę ſi-
ne materia eſſe nequeunt, quare neque earum natura, & ratio percipi ſine materia poteſt, Qua
re Deus, cum materia huiuſmodi formas percipiet, alioquin non ueluti ſunt, illas intelligeret.
Quod uero ſecundum concilium, figmentum ſit, poſterius docebimus, utpote cum demōſtra
B bimus omnes idearum modos, quos Platonici imaginati ſunt tollere. Sed nunc ipſius ratio-
nes diluendæ ſunt, & quo ad primam pertinet, hæc ipſa manifeſta pugnantia claudit, Nam ſi id
circo participatio, & id quod participatur, eodem nomine nuncupantur, quoniam eiuſdem ra
tionis ſunt, ergo aut participatio, & quod participatur interitum patientur, aut utrumque per-
petuum erit, Nam quæ eiuſdem ſpeciei ſunt, quod uni per ſe, etiam omnibus competit, quem
admodum non ſemel Ariſt. primo lib. de cælo docuit. Quare ſi participatio, quæ media eſt, in
ter id, quod participatur, & quod particeps fit eiuſdem ſit ſpeciei, cū eo, quod participatur, ut ipſe
inquit, participatio uero caduca ē, ergo & quod participat̃, & ſi hoc perpetuū, participatio quoq;
ſempiterna erit. Deinde participatio, quæ eſt forma in materia conſiſtens, ortum, & interitum
patitur, ergo eiuſdem ſpeciei, cum eo quod participatur eſſe nequit, Ariſt. etenim decimo hu 25
ius æternum, & corruptibile genere, & pluſquam genere differre docet, participatio uero ca-
duca eſt, id autem, quod participatur, quoniam idea eſt, in opificis mente ſempiterna eſt, er-
go genere, & pluſquam genere diſtinguuntur, quare fieri nequit, ut eiuſdem ſpeciei ſint. Et ut
eius diſſoluatur ratio, participationem mediam, atque ut plurimum eiuſdem ſpeciei, cum eo
quod participatur, eſſe confitemur, ſed quod participatur idea non eſt, retro enim monuimus,
C alterum eiuſdem ſpeciei indiuiduum eſſe quod genitum eſt, & corrumpetur quandoque, ueluti
homo generans, & homo qui gignitur, Nempe quod gignitur, retro docuimus, ſæpe ſæpius
à conſimili ſecundum ſpeciem fieri. Tertia uero ratio, 8. de phyſ. aud. tertia diſputatione con-
tra Grāmaticum, ab eodem Simplicio diluitur, quo loco concedit, abſurdum non eſſe, immo
neceſſarium in his, quæ oriuntur, progreſſum in infinitum fieri, quoniam cum ſempiternæ ſpe-
cies eſſe debeant, alia ratione perpetuæ fieri nequeunt, indiuiduorum enim ſempiterna, atque
infinita ſucceſsione ſpecies ſemper conſeruantur; quare ad formas in opifice exiſtentes recurrere
non eſt neceſſe. Quod aperte Ariſt. 3. phyſ. confeſſus eſt, ueluti Simplicius ibi auctor eſt, mo-
net enim ibi, quòd & ſi actu infinitum non datur poteſtate tamen infinitum concedendum eſt,
quomodo in generatione, motu, & continuo reperiri aſſeruit. Deinceps tertiæ rationis aſſum
ptum uerum eſt, ſemper enim effectus imago, in cauſa exiſtit, & præaccipitur, & precipue, cum
id quod facit, & quod gignitur eiuſdem ſpeciei ſunt, Verum effectus imago, quæ in cauſa prę-
exiſtit, ſi cauſa hæc natura fuerit, non eſt niſi gignentis forma, quæ geniti exemplar eſt, cum
ad eius ſimilitudinem, alteram producat, quemadmodum Alex. 2. phyſ. monuit, cum Ariſt. in 28
quit, forma & exemplar, quare ratio, & effectus imago, in Deo non eſt, ſed in indiuiduo gi-
D gnente, quod eiuſdem ſpeciei exiſtit. Quod rurſus ex Ariſt. deducit, eorum uidelicet, quæ per
perpetuo mouentur, cauſam immobilem eſſe, recte illatum eſt. Verum quæ perpetuo mo-
uentur, alia motu continuo, & ſempiterno mouentur, quemadmodum cæleſtia, quæ ſi
uaria, & diuerſa ſunt, eorum non eſt una cauſa immobilis, ſempiterna, ſufficiens, quoniam eo-
rum quodque, ut definitam cauſam habeat, oportet, Nam motiones, quibus cæleſtia mo-
uentur, non ſolum numero, ſed ſpecie & genere ſeparantur, & cum ſimplices lationes ſint,
cauſas mouentes ſingulis cæleſtibus proprias expoſcunt. Alia uero ſunt, quæ etſi perpetuo mo
uentur, non tamen motione continua, ſed eorū motio ſecundū ſpeciē ſolū perpetua eſt, quæ
ut talis euadat, ſufficiens eſt cōmunis cauſa immobilis, & ſempiterna una numero exiſtens, quæ
effectrix cauſa non eſt, ſed finis, Nempe omnia quatenus poſſunt Deo perſimilima fieri excu-
piunt, ita uero euadunt, quoniam æternitatē affectant, quam ſublunaria ſecundum numerum con
ſequi nequeunt, ob materiam, & contrarietatem, quam in ſe habent, ſecundum ſpeciem per-
petua efficiuntur; Nam generando alterum, quale ipſa ſunt, perpetua fiunt, ergo prima cauſa, ut
finis cauſa eſt, ob quam ſublunaria perpetua fiunt, non enim effectrix cauſa eſt, quoniam æterna

L efficien-

ficientē causam non habent. Singulæ uero caducorū species definitis causis non indigent, quoniā si idcirco æternitatē excupiunt, ut Deo similes efficiantur, ergo sat est cōmunis causa, Nā quando est aliqua disputatio pluribus conueniens, & uni non per alia, necessum est, ut cunctis per causam communem conueniat, atqui omnibus rebus caducis competit, ut secundum speciem perpetuæ fiant, & uni non per alias, ergo per causam communem, quæ Deus est, qui rerum omnium ultimus finis existit, ergo in sublunaribus sufficiens est communis causa immobilis, & perpetua, & ad sempiternas rationes recurrere non est opus. Neque itidem alia ratio obstat, Deus enim si ad res, quæ oriuntur conferatur artifex non est, si artificis nomine agens, quod cum cognitione res producit intelligamus: ita enim Deus ad rerum ortum non concurrit, sed agens mere naturale est, quemadmodum sexta disputatione docebimus. Est uero intelligens, & expetens se, quare etsi agens intelligens, & uolens Deus sit, non tamen respectu eorum, quæ fiunt, sed cum ad semetipsum confertur, eodem pacto ratio, quæ confirmat, deletur, Nempe quemadmodum arte constructa, per rationes in artifice permanentes fiunt, ita quæ natura oriuntur, per exemplaria in natura permanentia, gignuntur. Verum exemplaria hæc, non nisi gignentium formæ sunt, quæ consimiles generant, ob æternitatis appetitum: diuersitas tamen, inter naturam, & artificem est, quoniam hic cum cognitione operatur, natura uero nequaquam, ueluti 2. phys. constat. & quamuis sine cognitione natura agat, nil tamen obstat, ut suum finem semper, uelut plurimum consequatur, quoniam à cælo dirigitur, quod sentientis animæ beneficio, quæ in ipso est sublunaria dignoscit, per animam enim hanc, agentia quæ apud nos sunt, per quosdam impetus ipsis elargitos, in proprios fines diriguntur, quemadmodum octaua disputatione de anima sentiente docuimus, quare similitudo inter naturam, & artem, Simplicio teste, hoc est, quoniam ars ueluti per rationes quas præhabet effectus illis assimilat, ita natura, per exemplaria, quæ in se habet, effectus quos producit, eis persimiles facit, Nam quod à natura fit uel retro expositum est, à consimili uel secundum speciem athomam, uel secundum genus proximum fit. postrema uero ratio, ex dictis tolli potest, formæ enim quæ gignuntur, causam immobilem & sempiternam, habent, per quam existunt, & semper ita se habent: hæc uero est prima causa, quæ ea ratione qua est primum agens, formarum ut existunt causa est, quemadmodum sequenti disputatione docebimus, ut uero rerum ultimus finis est, quod semper ita fiant, causa est. Quod uero demum ratio confirmans onstendit, tollitur, Nam Deus, si ad ea quæ gignunt, referatur, uniuersalis causa solum existit, quare effectus, quem in sublunaribus producit, non nisi uniuersalis est, qui rerum existentia est, ergo ab eo diuersitas nulla prouenit, sed eodem modo omnibus quæ fiunt cooperatur; hæc enim est causæ agētis uniuersalis ratio, ut ab ea nulla in rebus effectis distinctio proueniat, sed diuersitas tota à secundis causis petenda est. quę enim in hunc modum explicata sint, tempus est, ut aliorum opiniones referendas, sermonem uertamus.

Opinio peripatetica.

E

F

G

Alia De Ideis opinio. Cap. 4.

CAEterum nonnulli, partim Simplicio consentiunt, partim ab eo dissentiunt. cum Simplicio enim concordes sunt, quatenus rerum quæ gignuntur in opifice mente ideas constituunt, quippe cum primum agens Deus sit, & per cognitionem operetur, ergo ea omnia cognoscit, quorum est effector, quare cum rebus omnibus quæ oriuntur, cooperetur, huiusmodi res percipit, Atqui cognitio per similitudinem fit, ergo in Deo rerum, quæ fiunt rationes erunt, A Simplicio uero dissentiunt, quoniam non solum formarum, sed singularium compositorum, atque materiæ, ideas instituunt, siquidem idcirco rationes id cales institutæ sunt, ut eorum, quę fiunt causæ sint, quæ enim oriuntur, ad sua exemplaria Deus assimilat; ideæ uero exemplaria, in Deo sunt, quæ uero gignuntur, singularia sunt, quoniam singularium, & suppositorum actus, & ortus existit, ergo singularium dandæ sunt ideæ. Adhæc, eorum, quæ sunt cognoscendi rationes, ideæ existunt, atqui singula cognoscuntur per proprias quidditates, naturæ uero notio perfecta est, compositarum autem rerum natura, ex materia, & forma conflata est, quare cum Deus, composita perfectæ cognoscat, ergo per ideam, quæ compositorum naturam refert, quare compositi idea materiam, & formam repræsentabit. Huius opinionis Io. Gram. est, qui 2. phys. asserit, res naturales sine materia apprehendi non posse, ergo idea, quæ diuinæ menti res naturales cognoscendi ratio est, cum formam, tum etiam materiam repræsentabit: penes hoc itaque, hi à Simplicio dissentiunt. Verum an idem subiecto, & ratione cum Deo ideæ existant, inter se non consentiunt. quidam ideas, quidquam ad diuinam substantiam spectantes esse asseruere, quemadmodum rationale, & animal, ad hominis substantiam pertinēt. Sed hi de facili arguuntur, Nam in Deo, compositio esset, quare simplicissima mens, Deus non foret. Alij uero accidentia diuinę menti superaddenda, opinati fuere, qui neque audiendi sunt,

H

tum

A tum, quoniam in Deo ex ſubſtantia, & accidente compoſitio foret, tum etiam, quoniam ſeparatæ mentes nullis accidentibus ſubijciuntur, igitur multo minus ſuprema mens. Et proinde recte alij inquiunt, ideas non niſi diuinam eſſentiam fore, ita quod reuera idea, Dei eſt eſſentia quæ ea ratione, qua res ab eo ſeiunctas, refert, idea & notio nuncupatur, Verum quoniam uaria, & diuerſa refert, idcirco merito rerum, quæ referuntur, multiplex ratione euadit, quare idea ab opificis ſubſtantia diuerſa non eſt, niſi ratione rerum, quæ referuntur, quare id, quod idea eſt, unum numero eſt, atque ſumme ſimplex, quoniam Deus eſt, merito uero rei, quæ præſentatur, non una eſt, ſed multiplex. Sed ab his, ea ſe offert dubitatio diluenda, ideæ enim rationes incommutabiles, & æternæ ſunt, res uero, quæ referuntur, ſempiternæ non ſunt, ergo merito rerum, quæ referuntur, idearum multitudo in opifice mente non eſt collocanda. ſoluunt, atque inquiunt, res quatenus ab opificis ſubſtantia referuntur, ſempiternas eſſe, ab æterno enim Deus res omnes nouit, quare, ut obiecta ſunt, in diuina ſubſtantia relucentia, ſempiterna ſunt, quare recte dictum eſt, idearum multitudinem, ob res, quæ referuntur, & non ob rem, quæ refert, proficiſci, res enim quæ refert ſumme ſimplex eſt, atque una. Sed ſint ne omnium ideę, controuerſia eſt, conſentiunt omnes, neque mali, neque itidem priuationis, & ne-
B gationis, ideas conſtituendas eſſe. hæc enim etſi à Deo intelligantur, per propriam ideam non percipiuntur, malum enim boni ratione, & priuationem habitus idea, Deus apprehendit: ſed an accidentium idea ſit, dubium eſt. quidam inquiunt, omnium accidentium ideas eſſe, Nempe diuina mens, ea refert, quorum eſt cauſa, atqui accidentium cauſa eſt, ergo accidentia refert, ſubſtantia itaque diuina, quatenus accidentia repræſentat, eorum idea nuncupabitur. Adhæc Dei ſcientia, rerum cauſa exiſtit, quæ ad accidentia ſe extendit, ergo per accidentium rationes quæ ideę ſunt. At uero qui Platonis doctrinam magnifaciunt, accidentium ideas nullas conſtituunt, neque itidem omnium, quæ ſunt, quoniam non entis, neque boni, nam in quibus prius & poſterius eſt, idea non eſt, quare cum, mens, bonum, & alia multa ſecundum prius & poſterius ſe habeant, talium ideæ non erunt. Neque accidentium, quoniam idcirco ideę inſtitutæ ſunt, ut producendi rationes exiſtant, atqui accidentia à conſimilibus accidentibus, quę aput nos ſunt, gigni queunt, ergo accidentium non ſunt neceſſariæ ideæ. Sed horum ratio nulla eſt, Nam ideę non ſolum ut producendi rationes, ſed ut cognoſcendi rationes, quare etſi eis concedatur, ut rationes producendi, accidentium ideas non eſſe perneceſſarias, ſunt tamen, ut rationes cognoſcendi ſtatuendę, cum Deum non ſolum ſubſtantiam, ſed etiam accidentia perci
C pere ipſi teſtentur. Verum ex retro dictis, conſtare poteſt, horum ſententiam ab Ariſt. doctrina plurimum diſſentire, docuimus enim retro, in opifice mente nullam multitudinem colloeandam eſſe, neque, ſecundum rem, neque itidem ſecundum rationem, ergo ſecundum Ariſt. idearum multitudo ratione rerum, quę referuntur eſſe nequit, ibidem etiam docuimus, Deum, non niſi Deum percipere, ergo in eo rationum multitudo nulla eſt. Demum ſequenti diſputatione oſtendemus, primum opificem non niſi ipſius exiſtentię cauſam fore, rerum enim diuerſitas à cauſa ſecunda petenda eſt, quare ut producendi rationes, ideę perneceſſariæ non ſunt, quare iuſta peripatetica dogmata, neque intelligendi, neque producendi in diuina mente rationes exiſtunt.

Aliorum De Ideis opinio. Cap. 5.

POſtrema de ideis ſententia, à Recentioribus quibuſdam tradita eſt, hi enim tres idearum ordines conſtituunt, primus in mente diuina eſt, ſecundus in angelica mente, tertius, & poſtremus, in anima rationali, Plato etenim tres mentium ordines conſtituit, & in primo
D ordine, opifex ſummus collocatur, in ſecundo uero, Angelica mens, in poſtremo uero, rationalis anima, ſub qua & mundi, & elementorum, atque hominum animæ comprehenduntur. Ideæ itaque primo, in opifice mente ſunt, per quas cæteræ mentes, atque earundem ideæ, à Deo procreantur, mens etenim diuina, Angelicas mentes creans, ſimul proprias illis largitur ideas, conſimiliter, enim rationalis anima creatur, rerum notiones ipſi elargitur, (creare enim ſolius Dei opus eſt; quoniam uirtutem infinitam arguit, quæ ſoli Deo propria eſt). Cæterum in opifice exiſtentes rationes, eius ſubſtantia ſunt, à qua ratione ſolum diſtinguuntur, Nam ueluti priores aſſeruere, multiplex diuina eſſentia euadit, quoniam uaria ſunt, quæ referuntur, quare cum prioribus penes hoc conſentiunt. Atqui in Angelica mente rationes exiſtentes, eius eſſentia non ſunt, ſed quid ſuperadditum, Deus enim ſumma unitas eſt, Angelica uero mens, quoniam à Deo deficit, ab unitate quoque recedit, & ad multitudinem accedit, quare Angelicæ rationes, à propria ſubſtantia diſtinctæ ſunt. In mente uero Angelica neque tot ſunt, quod ea, quæ referuntur, ſed certo numero definitæ ſunt, Verum quoniam Angelicæ mentes, ſi adinuicem conferantur, quoniam æqualem perfectionis gradum non habent, idcirco per æqualem idearum

numerum non intelligunt, & proinde quanto mens hæc sublimior erit, per pauciores intelligit ideas, quoniam Deo proximior existit, & ad unitatem accedens, à multitudine magis recedit. inde fit cum rationalis mens inferior Angelica sit, ut per infinitam fere rationum multitudinem intelligat. Animæ etiam rationales, quoniam neque inter se eiusdem perfectionis existunt, nempe mundi anima, humana mente, & elementorum animabus, sublimior est, quare perpauciores ideas intelligit: in mente itidem humana pauciores erunt cognoscendi rationes, infinitę denique, quæ in elementorum animabus continentur. Verum quoniam de mundi anima sermo factus est, & quid ipsa sit, non constat, idcirco de ea quædam breuibus erunt perstringenda. E

De Mundi Anima uaria opinio. Cap. 6.

DE mundi anima quid, cur posita sit, uaria est philosophantium opinio. quare, ut res ad unguem discutiatur, singulas referemus. Nonnulli itaq; asseruere, terreni orbis intelligentiam, & per se permanentem formam existere, hæc enim sublunari mundo prouidet, & singulis, quæ in eo sunt. hæc enim etsi unica numero sit, per rationes tamen uarias, diuersasque quas in se continet, omnium sublunarium effectrix causa est. elementorum enim formæ rursus, & omnium compositorum, siue uitam habeant, siue hac uacent, ab huiusmodi anima prodeunt, quare, quoniam mundum hunc sublunarem constituit, eique uires largitur, iure eius anima nuncupatur, quare iusta hos, mundi anima, intelligentia est, quæ terreno orbi assistens, uires & formas singulis eius partibus largitur, quas etiam, ut proprios possint consequi fines dirigit, easdem gubernat, ne temere hac, uel illac ferantur: hæc uero munera mundi anima explere non potest, nisi rerum quibus pronidet, & quas effingit rationes habeat, Nempe rerum, quę oriuntur rationes intuens, res suis exemplaribus persimiles gignit, quibus formatis, etiam prouidet. Alij uero non sublunaris orbis, sed totius mundi mentem, mundi animam esse credidere, & nomine mundi, elementarem, atque cælestem globum intelligunt, ita totum uniuersum mundi anima constituit, alioquin nnum non esset, Verum cælestem globum, primum constituit, qnoniam perfectior, atque diuinior est, deinceps in alijs mundi partibus se diffundit, atque elementari cælestem coniungit, quibus coniunctis, uaria diuersaque effingit, siquidem alia in terra uiuentia gignit, ut stirpes, alia in aquis, ut pisces, & in aere aues, per uires elementis elargitas intermedias, alia denique proxime per cælnm producit, ut animalia quædam perfectiora, & alia complurima, quæ ab elementorum uiribus nullam dearticulationem suscipiunt. Qualia cuncta fuisse opinantur, quæ definitum elementum, tamquam locum, non possident, quemadmodum uniuersa spirantia se habent. Porro cum aere pro sui tutela, & refrigerio indigeant, terramque, aut aquam pro eorum habitatione requirant, nullius obligatione, à quo prodeant, detinentur. Varijs itaque uiribus astricta, uaria operatur, itaque mundi anima est, quæ totum constituit uniuersum, Veruntamen non mediante cælo, elementa constituit, sed per totum proxime uitam diffundit, & si gratius, & peculiarius cælum, natura prius exornet. Quod animalis humani similitudine ostendi potest, Huius enim animalis capiti, authore Platone, rationalis anima ascribitur, quoniam perfectius est, & à quo cætera membra dependent, cum tamen passim per uniuersum corpus diffunditur, quamuis membra singula non animas, sed uarias formas obtineant, & assistente anima operantur, & à capite quoque dependent, quum inde operum instrumentum ueniat, ita mundi anima totum format, & elementaribus formis actionem concedit, quæ ab eadem assistente dependet, à cælo uero, & à cælestibus animabus uerum instrumentum suscipiunt. Ex his itaque neque Deum, neque sublunaris, mundi mentem mundi animam esse aperte constat. Idearum necessitas in mundi anima, ex retro dictis satis elucet. Quare ideæ primum in simplicissimo rerum uno principio sunt, quæ ad inuicem, non nisi ratione distinctæ sunt, in intellectu uero primo proprijs rationibus distinguuntur, sed simpliciori modo, atque diuiniori, quam in cæteris, quum & ipse diuinior sit, & Architecto simillimus. Et Deinde per omnes intermedios transeunt intellectus, & ad mundi animam deueniunt. quæ ex Philebo Platonis haberi possunt. Cum itaque duæ de mundi anima, sint opiniones enarratę, quæ Platoni magis consentiens sit, Platonicis iudicium relinquatur. An uero Arist. mundi animam confiteatur, in disputationibus de cælo, idipsum nos docuimus. F G H

Refellitur opinio. Cap. 7.

ATqui multa sunt, à recentioribus dicta, quæ ab Arist. doctrina recedũt, & primũ arguẽdi sunt, quoniã in opifice mente ideas collocant, quemadmodũ priores, quare eodẽ modo arguendi ueniunt. secundum, asserunt angelicas mentes sensibilium rerum rationes obtinere,

A tinere, quod minime Peripatetice licet, Nam quemadmodum diuina mens, ea, quæ Deus non sunt, apprehendere nequit, ita angelicæ mentes, quæ ipsis uiliora sunt percipere non possunt, à uilium enim cognitione imperficerentur. Philosophi, angelicas mentes se ipsas, atque superiores apprehendere confitentur, quoniam ab huiusmodi rerum perceptione, non imperficiuntur, immo perficiuntur, supremas uero cognoscunt, in sua substantia, quoniam ipsæ quodammodo supernarum mentium sunt effectus, quare cum causæ imago, semper in effectu reluceat, Angelicæ itaque mentes, cum se ipsas exacte apprehendant, & omnia quæ in ipsis relucent, dignoscunt, quare cum suprema mens, in talium substantia reluceat, hanc ipsam etiam, in se ipsis intuentur. Insuper si omne, quod in aliquo est, secundum modum, & illius naturam existit, sunt uero sensibilium rationes in angelica mente, ut ipsi testantur, ergo per modum, & naturam Angelicæ mentis, cum ab omni prorsus materia, eiusque sordibus libera sit, ergo in hunc modum sensibilia in ea erunt, quare amplius nec singularia, nec sensibilia existere ualent, Nam sine materia, nulla sensibilis res apprehendi potest, Nam quemadmodum se habent ut sint, ita ad quod quid, & definitionem, quare sensibilium quidditas, & ratio sine materia non erit, cum absque materia existere nequeant, & idcirco peripatetici philosophi recte asserunt, eminenter

B infima in supremis contineri, Nam omnibus modis cum eis eadem euadunt. & idcirco Auer. 4. libro paraph. Met. inquit, cum effectus suam causam æquiuocam cognoscit, causa in effectu ut ab eo distincta relucet, at cum causa æquiuoca suum effectum cognoscit, effectus notio, à causæ notione non est separata, quoniam effectus in causa æquiuoca comprehensus, omnibus modis idem cum sua causa efficitur, quare Angelicæ mentes, sensibilia intueri dicuntur, quoniam id noscunt, quod sensibilia eminenter est, quemadmodum de Deo retro docuimus. Tertium ab his dictum, uidelicet mundi animam per rationes quas de rebus in se habet, singulis mundi partibus, formas, uiresque proxime largiri, atque ab ea omnem ortum dependere. hoc inquam philosophis aduersatur, Primum philosophi, sensibilia mundi animam intueri non confitentur, quoniam ipsa à materia abiuncta est, ergo per modum, & naturam suam, quare sensibilia referre nequit, hæc enim sine materia non existunt, neque eorum imagines in ea esse ualent, quoniam absque materia in ea existerent, ergo anima hæc, neque sensibilia apprehendit, neque eorum ideas habere potest, non minus etiam à uero illud recedit, generationem omnem, formas uiresque singulis mundi partibus, ab hac anima esse elargitá. Retro enim docuimus proxime quidquam noui, ab abiunctis mentibus non proficisci, mundi uero anima, à materia se-

C parata est, ergo quidquam proxime de nouo producere nequit. Quare cùm neque horum opinio ueritatem in se contineat, superest, ut ostendamus, omnes idearum modos, quorum meminimus, Arist. ex Platonis principijs euertisse.

Omnes Idearum modos Arist. tollere. *Cap.* 8

AB his itaque rationibus exordiemur, quę in primo uolumine huius sapientiæ ab Aristot. traditæ sunt. Atque prima ita se habet. Quorum est scientia, est idea, etenim ideæ, 26
(ut Platonici sentiunt) cognoscendi rationes sunt, & per hanc enunciationem, sensibilium ideas esse ipsi ostendunt, quoniam eorum scientia est, At si sub hac propositi one, illa suscipiatur, negationum est scientia, ergo earundem idea erit. hæc quidem ratio, omnes idearum modos aperte tollit, Nempe siue formæ per se existentes, siue in opifice mente, uel mundi anima existunt ideæ, semper ex accepta propositione, quæ Platonis est, negationum ideam esse ostenditur. quod cum fieri nequeat, fit ut fundamentum, quo ideę constituuntur, nullum sit.

D Deinde ibidem, aliam Platonis accipit propositionem, per quam idearum existentiam ostendebat. Si datur unum multis commune, quod etiam preter multa est, idea est, atqui unum multis commune, & quod præter multa existit, dandum est, ergo idea concedenda est. Hoc etiam fundamento Arist. demonstrat negationis ideam confitendam esse, Nempe non homo, unum commune multis est, quoniam cunctis, præter hominem communis, ergo non hominis idea dabitur. Hoc enim fundamento Plato ideas existere probabat, quare quomodocunque illas in stituerit, Platoni semper absurdum accedit, non hominis, & negationis ideam fore eadem etiam particula Platonis fundamento eorum, quæ ad aliquid sunt, ideam concedendam esse ostendit, Nam si sunt sensibilium exemplaria, inquit Plato, ideæ sunt, sed eorum, quæ sunt ad aliquid, exemplaria sunt, ergo horum est idea. ex quo quidem fundamento omnes idearum modi tolluntur. Ibidem etiam arguit philosophus, si sensibilium ideæ sunt, ergo datur tertius homo, quæ quidem ratio ex Platonis acceptis ortum trahit, Nempe ita Plato argumentatur, quę inter se simillima sunt, idem, præter ipsa habent. huic propositioni suam Arist. adiungit, idea hominis, & singulares homines, persimiles sunt, cum eiusdem speciei athomæ secundum Platonem existant, ergo præter hominis ideam, & singulares homines, dabitur communis idea, quæ

hominis ideæ, & singularis hominibus, communis est, & non solum quòd tertius detur homo, E
sed quòd quartus, & sextus inferri licet; quare, siue per se existant ideæ, siue alicui menti inhæreant, hoc fundamento satis aperte tolluntur. Deinceps eodem libro Platonis rationem accipiens, qua ideas constituit, ita ratiocinatur, Quorum est aliquod commune, eorum est idea, sed sensibilium eiusdem speciei commune aliquod est, ergo eorum idea est, pariter Arist. eadem ratione numerum dualitatis ideam esse concludit, Nempe numerus omnibus dualitatibus communis est, quare earum erit idea. Ea rursus demonstratio, eodem uolumine tradita, omnes idearum modos euertit, si ideæ sunt, aut eadem, ideæ, & quorum est idea ratio est, uel diuersa. si primum datur, ergo quemadmodum ideatorum est idea, ita, & idearum idea erit, Nam quęcumque eiusdem speciei sunt, quod per se eorum uni, & omnibus competit. Si uero diuersa ratio est, ergo tantum nomen commune est, quare idea hominis æquiuoce homo diceretur, quod Plato non fatetur. Et sequenti particula ad res sensibiles, neque ad earum ortum ideas conferre ostendit, quoniam immobiles ideæ sunt, quare status potius, quam motionis causæ erunt quare ideas rerum, quæ gignuntur exemplaria esse, siue per se existant, siue alicui menti inhæreant, tollit. Sunt eodem uolumine alię rationes, uerum allatę sufficiant, & ad eas rationes referendas, quæ alibi ab Arist. traditę sunt, sermo conuertendus est. 7. huius ad rerum sensibilium F
scientias ideas non conferre ostendit, nam res unaquæque tunc exacte scitur, quando suum quod quid est dignoscitur, ideæ uero ad sensibilium quod quid est non pertinent, ergo ad sensibilium notionem non conferunt. ratio hæc cuncta de ideis figmenta tollit, siue per se existentes formæ sint, siue alteri insint, nunquam sensibilium intelligendi rationes erunt. 10. etiam diuinorum omnes idearum modos tollit, quando ita ratiocinatur, Qui ideas tuentur, eiusdem speciei cum his, quorum sunt ideæ esse testantur, quoniam idcirco sunt, ut id, quod fit, à consimile in specie gignatur. Arist. ita argumentatur, quæ genere differunt, eiusdem speciei esse nequeunt, sed ideæ, & ideata genere, & plusquam genere differunt, ergo eiusdem speciei esse nequeunt. Secunda propositio ita ostenditur, æternum & corruptibile genere, & plusquam genere distinguuntur, Nam genus, quemadmodum secunda disputatione monuimus, à materia sumitur, æternum materia caret, sed corruptibile materiam claudit, igitur materia separantur, quare genere. Demum Arist. cum 12. Met. Deum non nisi Deum intelligere ostendit, prorsus ab opificis mente ideas tollit, quoniam ideæ rerum intelligendi dicuntur rationes. quibus satis constare arbitror, eos omnes fuisse hallucinatos, qui Platoni Arist. conciliare student, asserentes solum ideas, quæ formæ per se existentes sunt, Arist. tollere, cum omnes idearum G
traditiones euertere, ipso authore docuimus. Quæ cum ita sint explicata, Arist. opinio referenda est.

8 *Aristotelis opinio.* Cap. 9.

Aristoteles itaque, neque prorsus rerum cognoscendi, neque omnino illas confitetur. Tres enim mentium ordines constituit, supremum, infimum, & intermedium. in supremo uero Deus est, in postremo, humana mens, in medio angelicæ mentes. opinatur itaque Arist. neque in opificis, neque in angelica mente, ideas & intelligendi rationes rerum inferiorum esse collocandas, quoniam nulla mens, quæ cum animali diuino commercium habet, sensibilia dignoscit, quare in ea sensibilium rationes non erunt. Et quamuis infima non intelligant, supremas tamen mentes apprehendunt, quare mentium, quæ mediæ sunt, quoniam supremas intelligunt, idcirco ideæ, ut intelligendi rationes in ipsis erunt, non tamen re sunt ab intelligentia intelligente distinctæ, quoniam composita esset uel ex accidenti, & substantia, uel ex substantia, & substantia, (si cognoscendi rationes accidentia esse non confitebimur) ratione H
enim solum separatæ sunt, quoniam idea non nisi intelligentis mentis substantia est. hæc enim, ut supremam refert, Cuius est quoquomodo effectus, idea, & cognoscendi ratio nuncupatur, atque ita ratione à semetipsa separatur, & quum inferiora, intelligentię secundæ non cognoscant, ergo earum substantia inferiorum idea non dicetur, quare mediæ mentes solum respectu supernarum ideas secundum Arist. habent. Opifex uero mens, quum non nisi se ipsam comprehendat, & quæ Deus omnibus modis non sunt, nullo modo percipere possit, fit ut nullo pacto diuina mens ideas, & intelligendi rationes habeat. Ex his itaque constat cęlestes mentes, ueluti quæ mediæ sunt, quodammodo ideas habere. Nempe respectu supernarum. at si ad infima referantur, quoniam talium nullam notionem habent, intelligendi rationibus uacant. Quæ etiam neque ut producendi rationes ideas habent, quoniam uniuersales causæ sunt, à quibus in rebus effectis nulla uarietas prouenit. Ob eandem causam, neque opifex mens, ideas habet, neque ut intelligendi, neque itidem ut producendi rationes. Quæ cum de supremo, atque medio mentium ordine declarata sint, de infimo disserendum est, an in humana mente rerum ideæ existant.

A *Humana mens rerum Ideas Obtinet. Cap. 10.*

QVa in re consentientes peripatetici sunt, quippe omnes pari consensu testantur, rerum sensibilium ideas, ut intelligendi rationes sunt, mentem humanam obtinere, & non solum humana mens, sed etiam sentiendi potestas, quæ in animali caduco est, sensibilium rationes, & ideas habet. Rerum enim sensibilium species, in duplici serie sunt, aliæ quæ res sensibiles singulariter referunt, aliæ uero, quæ uniuersaliter easdem repræsentant. primæ communi nomine sensibiles species nuncupantur, quas eorum complures, ab externis sensibilibus in sensitiua genitas fuisse, testantur, in sentiendi enim facultate non nisi ex accidenti suscipiuntur. Alij uero (quemadmodum nos satis aperte docuimus prima disputatione de sentiendi ui) sensibus congenitas esse monent, & quæ ab externis sensibilibus productæ sunt, non uere species, sed potius passiones nuncupantur, quæ ut uim sentiendi excitent, productæ sunt, Nam quæ sensibilia singularia referunt, illæ sunt, quæ congenitæ, atque in animæ substantia resident, Quæ ad duo deseruiunt, & ad rerum notionem, Nam cognitio non nisi per simile fit, cognoscenti uero res, quæ sub cognitionem cadit, similis efficitur, per species, & sui ideam, quare
B ad rerum singularium notionem conferunt. Demum ad rerum productionem utiles sunt, Nam quicquid ab animali, ut animal est, efficitur, per cognitionem producitur, quemadmodum à caloris idea, calor efficitur, consimiliter artifices, ea quæ artis sunt efficiunt. Species uero, quæ res sensibiles uniuersaliter referunt, humanæ menti insunt, sola enim hominis mens uniuersales rerum sensibilium naturas cognoscit. Verum omnes fere peripatetici de nouo genitas, ab imaginatis formis, agentis mentis beneficio esse testantur. Nos uero, (quemadmodum tertio de anima docuimus) menti coæternas existere, atque re à mente non esse secretas, sed ratione solum confitemur, Mens enim, ut uaria, diuersaque intelligibilia refert, diuersorum efficitur, atque dicitur idea, quæ etiam ad duo conferunt, Nempe ad rerum sensibilium notiones, quo pacto mens contemplatiua dicitur. Rursus ad rerum productionem deseruiunt, & idcirco actiua mens, seu practicus intellectus nuncupatur, atque ita dicitur, quoniam quæ sub actionem, & effectionem cadunt aprehendit. quare, quemadmodum in sentiendi facultate, & rerum cognitioni, atque earundem productioni, ideæ conferunt, consimiliter, quæ in mente humana sunt, rerum cognitioni, atque productioni conducunt. Verum quoniam humana mens, non
C solum sensibilia apprehendit, sed etiam supercælestes mentes (ut eodem tertio commentario docuimus;) inde fit, ut supercęlestium ideas habeat, quæ ab ipsamet distinctæ non sunt, nisi solum ratione, Nempe cum ipsa quodammodo talium mentium sit effectus, se noscens, illas refert, & ita earum idea dicitur, quare merito cælestium mentium ideæ in hominis mente residentes, intelligendi rationes solum erunt. Verum, quoniam hæc satis aperte libro 3. de anima explicata fuere, idcirco hæc sint satis. Cæterum, quoniam sentiendi uis non solum morticinio animali communicata est, sed etiam animali diuino, in eo enim sensus omnes sunt cum externi, tum etiam interni (quemadmodum disputatione 8. de sentiendi facultate ostendimus) cæleste itaque animal, ob uim sentiendi, sensibilia per ideas, quas in se habet, & cognoscit, & dirigit, atque ita agentia, quæ apud nos sunt, ut proprios fines consequi possint, diriguntur, sed hæc, ea disputatione satis abunde declarata fuere. quę uero ibi ostensa fuere, supponantur modo. Quare quo pacto secundum Arist. ideæ institutę sint, ex declaratis satis elucet.

F I N I S.

D

IOANNIS IACOBI PAVESII

QVARTA DISPVTATIO PERIPATETICA, DE ABIVNCTIS, ET CAELESTIBVS MENTIBVS,

AD AMPLISSIMVM FRANCISCVM Cardinalem Gonzagam.

Præfatio.

F

QVVM multarum rerum cognitio, Cardinalis Amplissime, Princeps;
illustrissime, homini præclara, eademq; utilis sit, eam præclarissimam,
atque utilissimam esse, philosophia omnis, cum humana, tum diui-
na existimauit, quæ Dei Optimi Maximi, cæterarumque cælestium
mentium existit. Quippe notio hæc, cum diuina, & admirabilis sit,
non solum ab infelicitate, & miseria hominem liberat, sed eundem
felicem, beatumque etiam reddit; quid enim homine, qui Deum
nouit, beatius esse possit, non facile est excogitare. De his itaque
mentibus disputatio proposita est, de quibus multa discutienda pro-
ponemus, quorum primum erit, ad quam philosophiam, primarum causarum notio pertineat,
num diuino, an naturali potius consideratio hæc ascribenda sit, sunt enim huiusmodi mentes,
primæ causæ, utpote primum agens, prima forma, atque ultimus finis. Deinde quibus uijs,
qua etiam methodo, talium notio philosophis aperta fuit. Et ad quam philosophiam, de earum
multitudine differere attineat. Rursus quo pacto se intueri queant. Demum quo modo eo- G
rum, quæ sunt, principia existant, presens disceptatio pertractabit. Hæc enim, & si satis am-
bigua, atque obscura sint, & apud philosophos non satis constent, Nos tamen sententiam no-
stram aperte dicemus, & ueluti consueuimus, primum aliorum opiniones referemus.

Auerois opinio de primis causis. Cap. 1.

ult. 3. AVeroes, quemadmodum apud ipsum legere est primo & 8. de phys. aud. & 7. & 12. diui-
9. 5. 6. næ scientiæ abiunctas mentes, ab utroque philosopho, & naturali, & diuino diuersa tamen
ratione considerari opinatus est, quippe cum in eis idem sit agens, finis & forma, & sola
ratione seiuncta sint, hæ itaque substantię ut mouentes, & agentes sunt, à naturali philosopho
9. 6. considerantur, ut uero formæ, et finis, à diuino. Suæ opinionis fundamentum ex 7. & 12.
huius scientiæ haberi potest, ratio enim primæ causæ mouentis, atque efficientis, à motu non ab
strahit, causa enim agens unde motus principium est, ergo eius retio à motu dependet, atqui mo
tionem naturalis philosophus solum contemplatur, ergo hic solum primam causam mouentem
considerat, ratio uero primæ formæ, atque ultimi finis à motu abstrahit, ergo à naturali philo- H
sopho considerari nequeunt, etenim quæ à motu separata sunt, à diuino philosopho, duntaxat
considerantur. Verum, ut nullum Auer. subsidium relinquatur, locos omnes Arist. referemus,
2 qui ei fauere uidentur. Et exordiemur ab his, quæ ab Arist. 6. huius scientiæ scribuntur. eo
enim loco dans differentiam inter naturalem, & primam philosophiam, atque Mathematicam,
inquit primam philosophiam omnino formas à materia abiunctas considerare. & multis non in
terpositis primam philosophiam omnem nobilitatem sortiri à formis à materia seiunctis testa-
tur, idem prohemio Meth. docet. itaque si naturalis scientia has formas considerarę, æqualis.
2 perfectionis cum prima philosophia foret. & 12. huius scientiæ formas abiunctas à prima philo
ult. sophia considerari monet, & primo phys. inquit de principio formali, quod est à materia ab-
71 iunctum primus philosophus considerat, naturalis uero formas corruptibiles. & 2. de phys. aud.
16 formas, quæ omnino immobiles sunt non à naturali, sed à diuino philosopho considerari. quod
prius eodem lib. docuit quando terminum naturalis scientiæ formas à materia dependentes esse
14 monuit. hoc idem primo de ortu ostendit. Rursus sunt omnia loca, in quibus, Arist. inquit,

naturalem

A naturalem solum, ea, quæ sunt cum materia, considerare, & ipsius definiendi modus non nisi cum materia est, quare considerandi modus naturali conueniens à quo separari nequit, cum materia erit, formæ itaque, quæ à materia non dependent, sub naturalem considerationem minime cadunt. Verum qua uia usus sit diuinus philosophus ad primæ formæ notionem inuestigandam, non consentiunt, qui Auer. doctrinam magnifaciunt. Eorum quidam Aueroi innitentes, aiunt, quod à formis naturalibus, quatenus, ut substantiæ sunt, considerantur ad primæ formæ notionem diuinus philosopus accessit, quippe in causis formalibus, abijtio infinita non efficitur, quare ad primam formam deueniendum est. Sed hi cum hæc proferunt, ab Auer. dissentiunt, Nempe Auer. inquit, quod formæ naturalis notio, ut substantia est, ad primam formam ducit, at in ratione eorum non accipitur forma naturalis ut substantia, sed ut forma. Deinde fieret, ut secundum Aueroim, primus philosophus primam materiam, & primam causam effectricem consideraret, quoniam in his causis ab Arist. 2. huius demonstratur, esse ad primam causam perueniendum, utpote ad primam materiam & primam causam effectricem, Alij uero aiunt, formæ naturalis notionẽ quatenus ut substantia, hoc est, ut quod quid est, nomine.n.substãtię qđ quid est, intelligitur, ad primã formã ducere, forma.n.naturalis quatenus, ut quod quid est

B & substãtia spectatur, principium est quo res sunt, ergo principium quo res sempiternæ sunt erit quod quid est, & prima forma. Nonnulli uero alio pacto Auer. uerba interpretantur, nẽpe aiunt formam naturalem, quatenus naturalis est, non esse per se intelligibilem, quoniam materiam claudit, quæ cognitionem impedit, ergo ut substantia sub intellectionem cadit: ergo illa forma, quæ maxime substantia, maxime intelligibilis: itaque Deus cum summe intelligibilis sit, est enim à materia abiunctus, erit prima forma. Quam rationem ab Alex. primo difficultatum C. 1. naturalium lib. accipiunt, quo loco ita ratiocinatur, cælestis corporis formam probans esse, primo intelligibilem, nam forma, quatenus forma intelligibilis est, quoniam actus est, qui ratio intelligendi, & cognoscendi est, ueluti 9. huius patet. inter formas uero, ea magis intelli- 29 gibilis est, quæ substantia, & non accidens est, & inter has summe intelligibilis, quæ simplex & purus actus est, itaque cum forma animalis diuini sit purus actus, ergo summe intelligibilis, qusre prima forma. Quibus constat hanc uiam prorsus à motu esse semotã. Rursus siue motu ultimus finis inuestigatur: finis enim, quoniam boni rationem habet, appetibile est, ergo quod sui natura maxime bonum, summe appetibile est, atqui Deus summa est bonitas, ergo summe appetibilis, quare postremus rerum omnium finis. Quare constat uiam, quæ ad ultimum re-

C rum finem ducit, motionem nullam includere. Prima uero causa effectrix per motum cognita est, quoniam per motum sempiternum ueluti ab Arist. in lib. 8. de phys. aud. constat. iure igitur Auer. inquit, priores causas à diuino, hanc uero à naturali considerari.

Auerois opinio arguitur. Cap. 2.

ATqui Auerois opinio bifariam peccat, primo enim decipitur, nam primo philosopho solum primæ formæ, atque ultimi finis contemplationem ascribit, quandoquidem non solum huiusmodi causas, sed etiam primam causam effectricem, immo hanc ipsam solus diuinus philosophus contemplatur. Hallucinantur demum, cum ultimum finem à naturali non considerari testatur, & primum ita probatur, primæ philosophiæ interest considerare causas entis ea ratione, qua ens, ut 4. 6. 8. & 10. Meth. patet. Sed Deus ut primus finis, prima forma, & primum efficiens est causa entis, ut ens, ergo sub his tribus respectibus à primo philosopho consideratur. Amplius in 2. Meth. pbilosophus docet, quod in unoquoque genere causæ, non sit processus in infinitum, sed ad unam primam est deueniendum, & quòd in efficientibus,

D ad primum efficiens; considerat ergo primum efficiens, quod Deus est, demonstrat etiam ibi, quòd in causis formalibus ad primam formam deueniendum est, similiter in caulis finalibus ad ultimum finem, sed prima forma, & ultimus finis, est Deus, ergo Deus sub istis tribus respectibus, in prima philosophia consideratur. Amplius x1. Meth. 12. secundum Alex. diuisionem, philosophus primus omnia principia considerat, quæ naturalis considerat, uerum consideratio penes hoc distinguitur, Nam naturalis ea considerat ratione, qua sunt principia entium, quatenus mouentur. Sed primus philosophus quatenus sunt principia entis, ut ens, sed naturalis primam causam efficientem considerat, uti Auer. inquit, ergo & primus philolophus, quamuis non eo modo. Amplius eadem scientia est, quæ considerat primam causam efficientem, & quæ demonstrat eam esse sempiternam, & immobilem, nam primo Poster. Arist. eadem scientia est, quæ considerat subiectum, & quæsitum quod de subiecto demonstratur, sed prima philosophia, ut Arist. 12. Meth. demonstrat, primum mouens esse sempiternum, & immobile, ergo prima philosophia considerat Deum, ea ratione, qua mouens est. Ad idem, quo loco con- 30 sideratur operatio propria alicuius, ibidem & illud à quo fluit operatio considerantur. sed 12.

Meth.

Meth. monſtrat, motum eſſe ſempiternum, qui eſt operatio propria Dei, ea ratione, qua effi- E
ciens eſt, ergo Deus ibi ea ratione, qua primum efficiens, ac primum mouens eſt conſideratur.
34 Confirmatur etiam in eodem 12. ex perpetua generatione,& corruptione concludit neceſſe eſſe
quòd ſit aliquod agens, quod ſit cauſa huius perpetuæ generationis, & corruptionis, hoc autem
agens, ut ibi patet, eſt primum agens, ergo de primo agente ibi ſermo habetur. Mox quo lo-
co agit, de primo mobili, ibi etiam de primo motu, & primo mouente ſermo habetur. ſunt
enim hæc relatiua, quæ, ut ex Ariſt. patet, in præſentis cap. de relatione, alterum abſque al
tero cognoſci non poteſt. Sed de primo mobili, quod ſempiternum ſit, & motu perpetuo mo
34 uetur 12. Meth. ſermo habetur, & quod perpetuum ſit,ex eo oſtendit, quoniam primum agens
ſemper mouet, ergo ibi de prima cauſa mouente, quod ibi, & Alex. & ipſemet Auer.confiten-
tur, quòd rurſus Deus, ut prima forma conſideretur à primo philoſopho, licet hoc Auer. con
30 cedat, tamen ex Ariſt. manifeſtum fieri poteſt, qui 12. Meth. demonſtrat primum principium
2 eſſe purum, & ſimpliciſsimum actum, quare ibi ut prima forma, eſt enim forma,2. de anima,
perfectio, & actus, quare prima forma purus, & ſimpliciſsimus actus, cui nulla eſt admixta po-
36 tentia, & 12. eiuſdem primum principium mouere cętera, uti intelligibile, & appetibile, cæ-
tera autem mouent, eius gratia, ut appetentia, & intelligentia ipſum, quæ ſunt conditiones fi- F
nis ultimi, ſunt etiam Alex. teſtimonia in his locis, in quibus, idem confirmat. Non minus
penes ſecundum decipitur, quandoquidem poſtremus rerum omnium finis, à naturali philoſo
pho conſiderari ualet. Nam ultimus finis eſt cauſa rerum, quæ natura conſtant, quatenus na-
turales ſunt, ergo ipſius conſideratio naturali erit aſcribenda, id quod conſequitur, apertum
eſt, nempe hęc conſideratio, diuiuo accomodari nequit, quoniam non niſi entis cauſas, prout
ens eſt,primus philoſophus contemplatur,quare naturali philoſopho propria erit.antecedens ita
oſtendi poteſt, res naturales propter ultimum finem agunt, ergo poſtremus finis earum cauſa
erit, Nempe illud dicitur alicuius rei cauſa finalis, gratia cuius hæc ipſa res operatur, atque hu-
34.35. ius rationis antecedens,Ariſt. eſt 2.libro de anima. Adhuc Deus eſt ultimus finis, res naturales
agunt propter Deum, ergo propter ultimum finem, ergo Deus ut ultimus finis eſt, rerum na-
turalium cauſa exiſtit. Ad idem, ſecundo de ortu, & interitu, alijs cauſis continuæ generatio-
nis allatis, generationem contiuuam ex Deo oſtendit, atqui Deus finis eſt, ergo neceſſe eſt,
ut hanc ipſam cauſam, naturalis couſideret, alioquin continuæ generationis cauſam ex Deo,
tamquam à fine, uon præberet, quoniam quæſitum, & medium, per quod demonſtratur eiuſ-
dem generis ſcientiæ eſſe debent, quemadmodum primo Poſter. conſtat, quare ſi quæſtio hæc, G
generatio eſt continua, naturalis eſt, ergo medium, per quod probatur, naturale erit, atqui
medium hoc, Deus eſt, quatenus finis, ergo Deus,ut eſt rerum naturalium finis,à naturali con
ſideratur. Demum Deus, quatenus eſt poſtremus finis, à primo philoſopho, ut entis ea ratio
ue, qua ens, cauſa finalis eſt, couſideratur,cum alia ratione cauſas primus philoſophus cogno-
ſcere nequeat, ueluti non ſemel Ariſt. & 4. & 6. & 11. huius docuit, ergo quatenus rerum na-
turalium, ut naturales ſunt, cauſa finalis Deus eſt, ergo ad naturalem eius conſideratio ſpectat,
64.66. quod Ariſt. 2. cęli, apertæ confirmat, ubi ait, res naturales agere propter Deum, quem dicit
eſſe rerum omnium finem, quod paucis interpoſitis repetit. Ex his itaque ſatis conſtat, ultimi
finis ſpeculationem, naturali philoſophiæ aſcribi poſſe.

Recentiorum opinio. *Cap.* 3.

EX recentioribus nonnulli, (quorum numero, nos diu quoque fuimus,) utramque philo-
ſophiam, & diuinam, & naturalem,abiunctas mentes, ut forma, finis, & agentes cauſæ
ſunt, modo tamen diuerſo, conſiderare credidere, Nempe, quatenus rei naturalis, ut na
turalis eſt, cauſæ, & principia exiſtuut, earum conſideratio naturali philoſopho propria eſt, at, H
ut ſunt entis, quatenus ens, principia à diuino philoſopho conſiderantur. Verum, quoniam
duo affirmant, alterum, primam formam, ultimum finem & primum agens, naturalem conſi-
derare, alterum, quod hæc ipſa tria, diuinus, contemplatur primum ita probant, naturalis
philoſophus, quemadmodum initio de phyſ. aud. Ariſt. monet,rerum omnium naturalium cau
ſas, cum longinquas, tum propinquas contemplatur, etenim tunc exacte res naturales cogno-
ſcuntur, quando earum primæ cauſæ, prima principia, uſque ad elementa percipiuntur, atqui
abiunctæ mentes, quatenus forma, finis, & agentes cauſæ ſunt, rerum naturalium, prout na-
turales, principia exiſtunt, ergo ſub his tribus reſpectibus, ipſas naturalis contemplatur. Quę
ratio ita confirmari poteſt, Deus quatenus forma, finis, & agens rerum naturalium, prout na
turales ſunt, cauſa exiſtit, ergo ſub his tribus reſpectibus à naturali conſideratur. id, quod con
ſequitur, ita oſtenditur,in ſcientia unicus eſt conſiderandi modus, quare, cum res, quæ natura
conſtent, ut naturales ſunt, naturalis contempletur, igitur cauſas rerum naturalium, ut
naturales, naturalis conſiderabit. Demum hæc couclufio, (quemadmodum Aueroes
opinatur)

A cipiatur) Deus est separatus à materia, est naturalis philosophi, ergo hæc, quæ ex ista sequitur, Deus est primus actus, indiuiduus, immobilis, naturalis erit, Nempe medium, & quæsitum, quod demonstratur, ad idem scientiæ genus spectant, ergo si illud medinm naturale est, ergo quæsitum, quod ex illo deducitur, erit naturale, utpote Deus est purus actus, indiuiduus & immobilis, sed substantia, quæ has conditiones obtinet, forma, & finis est, ergo abiuncta mens, quatenus formæ, & finis, à naturali consideratur. Quod uero, quatenus agens est, ab eodem philosopho spectetur, ut ab omnibus confessum, accipiunt. Alterum quoque demonstrant, primam philosophiam primam formam, primum agens, atque ultimum finem considerare, primæ philosophiæ interest causas entis ratione, qua ens, contemplare, atqui Deus prima forma, primum agens, & postremus finis, rerum, ut existunt, causa est, ergo sub his tribus respectibus primus philosophus, Deum spectabit. Ex his itaque constat utrumque philosophum primum principium sub illis tribus respectibus considerare. Quibus explicatis superest modo, ut aperiamus, quomodo considerationes utriusque philosophi adinuicem distinguantur. ut res plana fiat, illud accipiendum est, subiectum naturalis philosophiæ, esse corpus naturale, quatenus naturale, igitur ex his fit, quod causæ, & principia, quæ ab eo considerantur, non po
B sunt nisi ut principia naturalis corporis, ut naturale est, considerare. patet cõsequentia, primo 179
Poster. idem est considerandi modus, subiecti principiorum, & omnium quæ in scientia considerantur, ergo qua ratione consideratur corpus naturale, eodem modo, & principia, quare, cum prima forma, ultimus finis, & primum agens à naturali philosopho considerentur, ergo quatenus principia rerum naturalium, ut naturales sunt, hoc est, ut principium motus, & quietis obtinent, Accipiendo secũdo id quod passim ab omnibus conceditur, & ex Arist. habetur, 4. 6.7.8. 9.& 10. Meth. ubiq; quòd primus philosophus considerat ens, & quæcũq; huic accidunt tex. 1
est opus, ut eas consideret, ut principia enti, non ut naturale, sed ut ens. patet hoc, ex fundamento ante accepto, quod idem est considerandi modus, subiecti, & principiorum, quare si prima causa agens, prima forma, atque ultimus finis, à diuino considerantur, ergo quatenus principia entis, ut ens: quare, si utraque doctrina primum principium sub illis tribus respectibus considerat, considerandi tamen ratio, est diuersa, quoniam diuina philosophia, ut principium entis, ut ens, quare latius, atque uniuersalius ipsum considerat, altera autem, ut naturalis ut entis naturalis causa, & principium, quare pressius, & particularius. Id ex Arist. testimonio, atque ipso Aueroe confirmabitur. & ut ab Arist. ordiamur, x 1. Meth. testatur, quòd ea- 12
C dem principia utraque philosophia considerat, naturalis, & diuina, sed naturalis, ut causæ entis, ea ratione, qua mouetur. Diuina, autem, ea ratione, qua causæ entis, ut ens. Iem etiam 4. & 6. Meth. utrobique confirmat. Idem etiam Auerois authoritate habetur, qui primo Meth. 15
ait, quòd consideratio, de causis in prima philosophia, est de eis, ut causæ sunt, & non ut naturalis corporis, & com. 8. eiusdem lib. ait, quòd elementa, ut materia & forma, & causæ naturalis corporis, à primo philosopho non considerantur, sed à naturali. Hæc enim consideratio est ei propria, ut autem principia substantiæ, à primo philosopho, & 2. Meth. ait, quòd 6
consideratio uniuersalis de causis, quòd sunt causæ, est primæ philosophiæ, ut autem entis naturalis causæ, est naturali propria, & 4. Meth. ait, quòd causæ quæruntur entis, ut ens, sed in 1
naturali scientia, ut causæ naturalis entis, & 7. Meth. quòd causæ considerantur à naturali scientia, ut naturalis corporis causæ, in diuina scientia, quatenus causæ, substantiæ, ut substantia, 5
& 12. Meth. quod utraque philosophia, licet consideret causas, non tamen eodem modo, Nam 3
ut principiũ entis ut ens, à diuina philosophia, ut autem entis naturalis, ut naturale, à scientia naturali, ergo patet, quòd consideratio causarum utrique philosopho propria est. Verum altera, illas considerat ut principia entis, ut ens, altera uero, ut naturalis entis.
D

Dubitationes dissoluuntur. *Cap. 4.*

SEd aduersus his dubitationes quasdam adducere consueuimus, quarum prima hæc est, si utraque philosophia substantias sepatatas considerat, cur Arist. in pluribus locis, primo philosopho, & non naturali, hanc contemplationem ascribit. secunda si prima causa agens, atque mouens, non nisi per motum sempiternum inuestigatur; motus autem naturalis est, non igitur de ea primus philosophus considerat. soluitur prima & pro intellectu notãdum, quòd una quæque scientia nomen sortitur, & distinctione ex subiecto, in subiecto tamen duo sunt, res considerata, & modus considerandi, non tamen distinguitur scientia ob subiectum ratione rei consideratæ, sed ratione modi considerandi, ut ex Auer. claret primo Post. & nos clarius dici- 79
mus in expositione prologi, Accipiendo secũdo, quòd naturalis philosophus, quæcumq; considerat, in ordine ad materiam sensibilem, hoc est, ad corpus naturale considerat, quare principia, species, & accidentia in ordine ad materiam sensibilem, quare quãuis substantias separatas consideret,

siderent, non tamen ut ab habitudine à materia sensibili abstrahunt, sed in ordine ad materiam E
16 sensibilem, ut Arist. asserere uidetur 2. phys. quòd naturalis considerat formas usque ad aliquid, quoniam ut principia materię sensibilis, quare naturalis philosophus, quamuis separata consideret, non tamen modo separato, sed, ut dicunt, habitudinem ad materiam sensibilem. Diuinus autem philosophus, quoniam considerat ens, ea ratione, qua ens, quare consideratio diuina abstrahit à materia sensibili, quoniam considerat ens, non ea ratione, qua sensibile ens, sed ea ratione, qua ens, ita considerat substantias separatas, ut uidelicet abstrahunt à materia sensibile, quare modo separato, & sic solutio liquet, quod ideo primæ philosophiæ consideratio separatorum ascribitur, quoniam ipsa sola separata considerat, modo separato, naturalis autem, quamuis separata consideret, non tamen modo separato, ideo non dicitur, quòd separata consideret, q;ñ de nominatio nõ ex re considerata, sed ex modo cõsiderãdi fit, igitur, cũ modus considerãdi naturali cõueniens, nõ abstrahat à materia, iure nõ dicitur, quòd naturalis separata cõsideret. Soluitur secũda, per interẽptionem, & negamus quòd motus nõ sit cõsiderationis primi philosophi. & ne noua paradoxa dicere uideamur, ratione, & authoritate confirmabimus, &
6 primo ab Aueroe exordiemur, qui 2. Meth. ait, quod consideratio uniuersalis in omnibus causis, secundum, quòd sunt causæ, est huius scientiæ, puta Meth. & Arist. quamuis in F
Meth. utatur demonstrationibus scientiæ naturalis, tamen inducit eas uniuersalius, quoniam, quanto fuerit demonstratio uniuersalior, tanto magis erit propria huic scientiæ, & Arist. obseruat se in hac intentione, sed inducendo demonstrationes uniuersales, alio modo, quàm in
29 scientia naturali, idem, t 2. Meth. ait, ex his ita arguimus, demonstratio, qua Arist. est usus in prima philosophia, in demonstrando naturam abstractorum, inquit Auer. quòd est eadem, cum ea, quæ in naturali philosophia, modo tamen uniuersaliori. sed hæc demonstratio, ut Auer. concedit, est propria primi philosophi, & non naturalis, quoniam est uniuersalior, ergo motus spectat ad primum philosophum, alioquin illa demonstratio non esset propria primi philosophi
5 ut ipse dicit, Motus igitur à Meth. consideratur, & 12. Meth. idem testatur. Ratione etiam monstratur, motus est una ex speciebus entis, eo modo, quo Arist. loquitur, cum appellat prędicamenta species entis, ergo de motu disserere ad primum philosophum spectat. consequen-
6 tia est Arist. 4. Meth. ubi ait, quòd prima philosophia considerat ens, & species entis, atque specierum entis species. Præterea actus & potentia pertinent ad primum philosophum, ergo, & motus. consequentia probatur, ad quam facultatem spectat partes definitionis, ad illam definitio, & definitum, sed motus est actus eius, quod est in potentia, quatenus in potentia, 3. G
6 phys. igitur si partes definitionis motus cõsiderat, Methaphysicus ergo, & definitionẽ motus, igitur & motum. Amplius potenia definitur, per motum, sed potentia spectat ad primum philoso-
17 phum, ergo, & motus, antecedens est Arist. 5. Meth. quo loco, definiens potentiam, tum actiuam, tum passiuam, definit per motum, ergo si potentia per motum definitur, necessario igitur motus spectat ad primum philosophum, alioquin ignorato motu, ignorabit potentiam. Præterea quicquid consideratur à philosopho naturali, particulariter etiam consideratur à primo philosopho uniuersaliter, sed motus consideratur à naturali philosopho, ergò à primo philosopho ratione uniuersali id etiam confirmatur, substantiæ abstractæ sunt causæ entis, quatenus ens, igitur a philosopho primo debent cognosci, eo modo, quo sunt causæ entis, sed sunt cau
4 sæ entis, per motum, ergo ita illas cognoscit, quare considerat motum. Adhuc primus philosophus considerat causam efficientem, ut 5. Meth. patet, ubi illam definit, igitur considerat definitionem illius, quare partes definitionis, igitur motum, probatur ult. consequentia, Nam in definitione causæ efficientis, ponitur motus quoniam dicitur, quòd est principium unde mo
1 tus, Modus arguendi est Arist. 3. phys. ubi ait, quoniam in definitione naturæ, fuit positus, motus, ideo ait, quod motus spectat ad naturalem A pari, in definitione causæ efficientis, quæ H
à primo philosopho consideratur, sed in eius consideratione ponitur motus, ergo ad primum philosophum spectat illius consideratio. Ex his itaque claret, quòd motus ab utroque philosopho consideratur, modus tamen idem utrobique non est, nã naturalis philosophus illum considerat, ea ratione, qua est naturalis entis affectio, atque ut à materia, & forma fluit, ea ratione, qua ista, dicuntur natura, materia enim & forma, ut dicuntur natura, principium motus sunt, sed à primo philosopho, sub ratione uniuersali, quatenus sub entis affectionibus cadit, est enim motus actus potentiæ admixtus, actus autem, & potentia entis, ut ens, sunt affectiones, quare patet, quòd licet naturalis philosophus, motum consideret, non tamen eo modo, quo primus philosophus. Quæ cum explicata sint, ut in oppositum rationes dissoluamus, oportet.

A

Auerois rationes tolluntur. Cap. 5.

ET prima ex prædictis soluta est, nam, etsi concedimus quod prima causa agens non sciatur, nisi per motum, tamen motus à primo philosopho consideratur, sit ergo, & hęc ipsa, cum ab eodem philosopho consideretur. Quod etiam superaddunt, quòd prima forma non cognoscitur per motum, falsum est, cum oppositum ex Arist. colligatur, 12. Meth. ubi 30 monstrat primam causam mouentem esse formam simplicem, & purum actum non nisi ex motu sempiterno, ergo si motus sempiternus à naturali consideratur, prima ergo forma ab eodem consideratur, Authoritates omnes Arist. unico uerbo dissoluuntur, ut ex dictis constat, Nam primus philosophus dicitur considerare substantias separatas, quoniam modo separato illas considerat, licet complures authoritates adductę proposito non conferant, uti illa primi philosophi ultimo, ubi non negat, naturalem philosophum non considerare formas separatas, sed ait, utrum unam, an plura & quę sunt, ad naturalem non spectant, quoniam unum, & multa sunt affectiones entis, ut ens, de quibus primus philosophus, neque idem eis fauent, quæ ex 2. phys. 26
B in medium feruntur, nam contextus ille huic potius fauet opinioni, quàm aduersetur, Nam eo tex. Arist. uult. tradere differentiam, inter considerationem formarum, quæ fit à naturali philosopho. & ait, quòd naturalis philosophus formas considerat usq; ad aliquid nã usq; ad certũ terminũ, nã non considerat formas omni modo, quoniã non ut principium entis, sed in ordine ad materiam sensibilem, & corpus naturale, ut illius causæ sunt, quod exemplum, quod philosophus affert hoc ostendit, nam ait, naturalem considerare formam usque ad aliquid, uti medicus considerat neruum, & faber æs, huiusmodi enim artifices non omni modo considerant hæc, sed, ut proprio operi deferuntur ita &, naturalis usque ad aliquid formam considerat, quod probat philosophus per ea uerba, § Alicuius enim gratia unumquodque eorum consideratur § quoniam gratia operis, Deinde subdit, § & circa ea, quæ sunt separabilia quidem specie §. Quibus uerbis modum declarat, quo formæ separatæ à naturali considerantur, & ait, quòd etiam considerantur usque ad aliquid, quoniam ut in materia, uidelicet sensibili, sunt, Nam ut illius principia & causæ, § Homo enim hominem generat, & sol §, His uerbis probat substantias separatas in habitudine ad corpus naturale, considerare, & ratio eius accipit fundamentum declaratum primo Poster. eadem scientia est, quæ considerat subiecti principium & subiectum, sed 179
C naturalis philosophus considerat corpus naturale, & ut eius subiectum, ergo & causas ipsius, sed formæ separatę sunt causæ corporis naturalis, ergo eas considerat ut causæ corporis naturalis sunt, & de hac ratione tantum probationem exemplarem posuit, Homo enim hominem generat, & sol, quibus uerbis uult, quòd una, & eadem scientia consideret hominem, & solem. quod autem ibi probationem superioris dicti afferat, nobis manifestat illa particula enim quæ causam reddit. subdit deinde § quomodo se habet § his uerbis dubium soluit, quis enim ab Arist. quęrere posset, formas abiunctas à naturali quatenus formæ sunt, non considerari, quoniam rerum naturalium causæ non existunt. soluens Arist. concedit quod dubitatio concludit, quoniam talis consideratio diuina est, quare etsi naturalis philosophus eam contempletur causam, quæ separata forma est, Non tamen, ut separata est. Aut uult manifestare, non omnem formam abiunctam, naturalem posse considerare, quoniam non eam, quæ prima forma est, Nam et si formæ separatæ, ut proprij & definiti subiecti formæ existunt, à naturali considerentur, non tamen quatenus prima forma, Ita enim à primo philosopho considerantur, Nam quo pacto hęc forma separabilis se habeat, & quid sit ad primum philosophum pertinet, quasi dicat, quod hæc forma ut à materia abstrahit, primæ est philosophiæ. Similiter neque tex. 71. eiusdem secundi
D naturę obstat opinioni, ibi enim Arist. monstrare aggreditur, quæ mouent idem sint quæ in idem specie cum forma coincidant, & ait quod ea mouentia in idem specie cum forma coincidunt, quæ sunt physica, id est habent in se principium motus, quæ autem mouentia mouent, & non mouentur physica non sunt, & hæc cum forma in idem specie non coincidunt, & ideo decipiuntur latini, cum uerbum illud, physica, ad scientiam referunt, cum non ad scientiam, sed ad mouens sit referendum. Hæc expositio est Arist. infra ubi distinguit, quod mouens naturaliter duplex est, Alterum est mouens physicum, & est illud, quod habet in se principium motus quod cum mouetur, mouetur. Alterum est mouens naturaliter, non naturale, non enim habet motus principium in se ipso, uti est mouens immobile. quod illius tex. hæc sit expositio uerba sequentia in tex, 71. posita ostendunt, ubi infert. tria esse negotia quæ uersantur circa mouentia. Vnum est, quod circa mouens mobile corruptibile tantum uersatur, uti est ea scientiæ naturalis pars, quæ circa generabilia, & corruptibilia uersatur. secundum negotium est id, quod circa mouens mobile, incorruptibile tamen, uersatur, ut scientia libri de cælo. Tertium quod circa mouens immobile incorruptibile ut liber 8. phys. si modo illud uerbum physica, ad 7.

ſcientiam eſſet referendum, illud ſequeretur, quòd liber 8. phyſ. qui circa mouens immobile E
uerſatur, non eſſet pars naturalis philoſophiæ. Sed quod dubium facit apud latinos eſt, quoniam in aliquibus exemplaribus ſcriptum eſt, PHYSICAE, & idcirco ad ſcientiam hoc uerbum referunt, ſed hoc non obſtat, nam ſi hæc exemplaria recipiantur, ſenſus eſt, phyſicæ cauſæ ſunt, & ita cum additione, uerba legenda erunt.

Refellitur opinio ex principijs Ariſt. Cap. 6.

ET quamuis retro explicatam ſententiam, diu nos proſequuti fuimus, rectius cum rem conſiderauimus, hanc ipſam ſententiam à ueritate, & ab Ariſt. prorſus recedere opinamur, & primum ita inſtamus. Eiuſdem ſcientiæ eſt, cauſas cum longinquas, tum propinquas, & ea quorum ſunt cauſæ contemplari, quemadmodum, & primo de phyſ. aud. & in anal. Poſt, Ariſt. docet, ergo ea facultas, quæ res, ut exiſtunt, conſiderat, etiam cauſas, propter quas exiſtunt, contemplabitur, ſed ſola prima philoſophia res, ut ſunt, cōſiderat, quare cauſas, ob quas exiſtunt: atqui abiunctæ mentes, ut formæ, & agentes cauſæ ſunt, rerum ſunt cauſæ, quatenus exiſtunt, ergo ſub his reſpectibus prima philoſophia ſeparatas ſubſtantias contemplabitur. Quod uero prima forma, & primū agens ipſius exiſtentiæ cauſæ ſint, ſic oſtendi poteſt, cauſæ F
prioris, eſt effectus prior, atqui primum agens, & prima forma priores cauſæ ſunt, ergo effectus prior eis reſpondet, ſed effectus hic, ipſum exiſtere eſt, cum in omni effectu claudatur, & non uice uerſa, ergo primum agens, & prima forma ipſius exiſtentiæ ſolum cauſæ ſunt. Deinde cauſæ, quę nullam in effectibus gignendis, diuerſitatem facit, effectus illimitatus, atque uniuerſalis reſpondet, ſed uniuerſalis cauſa, ueluti primum agens, nullam in effectibus producendis uarietatem facit, ergo ipſius effectus communis, & illimitatus erit, qui non eſt, niſi ipſum exiſtere, Rerum itaque exiſtentiæ primi agentis effectus erit. Quæ ratio ita confirmari poteſt, cauſa uniuerſalis ea dicitur eſſe, quæ nullam in effectibus gignendis uarietatem efficit, ſed tota rerum diſtinctio à cauſis ſecundis petenda eſt, ergo effectus, qui in ſe diuerſitatem habent uniuerſalis cauſæ non ſunt, ſed is ipſius effectus eſt qui indiſtinctus, atqui limitatus eſt, quem retro docuimus eſſe ipſum exiſtere. Rurſus cauſæ uniuerſalis effectus eſt uniuerſalis, atqui primum agens, & prima forma uniuerſales cauſæ ſunt, quare huiuſmodi cauſarum effectus uniuerſalis erit. Verum hæc ratio moleſtari conſueuit, quandoquidem uniuerſalis cauſa bifariam dicitur, aut ſecundum perfectionem & uirtutem, quoniam eius uirtus ad plures extendit, & ita primum agens cauſa uniuerſalis nuncupatur, uel dicitur, ſecundum prædicationes uniuerſalis, G
quoniam de pluribus cauſis prædicatur, uelut forma uniuerſalis dicitur, quoniam de omnibus his, quæ hoc nomine gaudent affirmatur. pari quoque pacto effectus uniuerſalis dicitur, aut ſecundum perfectionem, qui cauſæ uniuerſalis ſecundum uirtutem effectus eſt, Alter uero effectus ſecundum prædicationem uniuerſalis dicitur, qui alteri cauſæ uniuerſali reſpondet, quare cum ipſum exiſtere effectus ſecundum perfectionem uniuerſalis non ſit, agentis uniuerſalis, ut pote Dei, effectus eſſe nequit. Sed hi cum ratione tollere nituntur ab Ariſt. prorſus recedunt,
1 quandoquidem eius euertunt rationē 4. diu. quæ talis eſt, id, quod eſt, eſt effectus per ſe, ergo cauſam per ſe habet, hæc uero nō niſi prima cauſa eſt, quare inquit Ariſt. primę cauſæ effectū uniuerſalē qui in omnibus rebus effectis clauditur, reſpondere. qua ratione Ariſt. eſt uſus quando ad primam philoſophiam pertinere primarum cauſarum notionem oſtendit, quoniam cum ſint cauſę, non niſi entis, ea ratione, qua ens, cauſæ exiſtunt, Adhuc omnis effectus per ſe in effectum per ſe reducitur, ipſum uero exiſtere effectus per ſe eſt, ergo ad cauſam per ſe reducendum eſt, quæ nulla particularium eſt, quoniam earum quæque definitum eſſe, & non eſſe abſolutum, producit, quare ipſum exiſtere cauſæ uniuerſali agenti attribuendum erit. Quare, ut inſtantia diluatur, & rationis uis magis appareat, intelligere oportet, cauſam uniuerſalem trifariam accipi poſſe, aut ſecundum perfectionem, & ea dicitur, quæ perfectione alias excedit, aut dicitur uniuerſalis, quia multa ſua uirtus ſe extendit, & ita eius effectus ille dicitur, qui in omnibus clauditur, uel dicitur uniuerſalis ſecundum prædicationem. Deus itaque uniuerſalis cauſa bifariam dicitur, & ſecundum perfectionem, nam nobilitate cauſas omnes antecellit. dicitur H
rurſus uniuerſalis cauſa, quoniam uirtus eius ad multa ſe extendit, & ita eius effectus ipſum exiſtere eſt, & ei effectus uniuerſalis ſecundum prędicationem reſpondet, quoniam talis cauſæ uirtus, quanto ad plura magis ſe extendit, tanto uniuerſalior eſt, quare, cum ipſum eſſe in omnibus claudatur, ergo cum ipſum prima cauſa efficit, ad omnes effectus ſua uirtus ſe extendit. Quare, ut unde digreſſa eſt redeat oratio, primum agens, cum uniuerſalis cauſa ſit, non niſi ipſius eſſe cauſa eſſe ualet. Deinde, ut ex eorum datis arguamus, quando ſunt aliqua plura, quibus aliqua diſputatio competit, non per unicam, & communem naturam, neceſſum eſt, ut inter ea aliquid unum primum ſit, cui primo diſputatio conueniat, & ipſius merito cæteris competat. Atqui iuxta hos ipſius exiſtere omnes cauſæ ſunt, atque hoc eis per unam naturam com-

munem

A munem non conuenit, quoniam primæ causæ & secundæ nihil commune uniuocum est, quoniam earum altera ueluti prima, æterna est, secunda uero caduca, & æterno, & corruptibili nullum comune uniuocum est, quemadmodum ex decimo huius constat, ergo per unam communem naturam prima causa & secunda ipsius esse principia non sunt, quare, inter causas, prima erit cui per se, & primo conuenit, ut ipsius esse causa existat, cæteris uero non, nisi ob ipsam; quoniam primæ causæ instrumenta sunt, quare sola uel maxime prima causa ipsius esse effectrix erit. Demum, ut Arist. ratione arguamus, primæ causæ sunt causæ, ergo alicuius naturæ causæ, sed non nisi entis ea ratione, qua ens, ergo ipsum esse primarum causarum effectum esse testatur, & Arist. uerba hæc sunt. Quoniam autem prima principia summasque causas quærimus, patet ipsas necessario per se cuiusdam esse naturæ, quòd & si, & hi, & entium elementa quærebant, hæc principia quærebant, necesse est, & elementa eius, quod est ens quatenus ens & non per accidens esse, quapropter, & à nobis entis ea ratione, qua ens, primæ causæ sunt sumendæ, ex quibus constat primas causas nullius alterius naturæ principia esse, nisi entis ea ratione, qua ens, quare earum contemplatio non nisi ad diuinam philosophiam spectabit.

B

Propria opinio ex Arist. sumpta. Cap. 7.

HVcusque aliorum enarrauimus, atque reiecimus sententias, nunc propria stabilienda est. Quæ hæc est, utrumque philosophum primum & naturalem quodammodo primas causas contemplare, Verum diuinus philosophus absolute quattuor primas causas considerat, quoniam prima principia causæ sunt, ergo alicuius naturæ per se causæ erunt, sunt uero causæ eius, quod est, quatenus est, ergo earum absoluta consideratio ad primam philosophiam pertinebit, Vnius enim scientiæ est causas per se, & ea quorum sunt causæ contemplarie, ergo si primę causæ eius, quod est, causæ existunt, una itaque scientia primas causas, & id, quod est, considerabit, quæ diuina philosophia est. Naturalis uero philosophia primas causas contemplatur, non tamen omnes, sed solummodo duas, utpote primam materiam, & postremum finem, primum enim agens, atque primam formam non considerat, huiusmodi enim causæ, in rebus naturalibus non nisi, ipsam existentiam efficiunt, à quibus nulla, in rebus effectis uarietas causatur, sed tota à secundis causis petenda est. Nam quando est aliquod agens, quod, ad multa producenda indifferens est, si magis ad unum, quàm ad aliud, producendum concurrit, noua causa
C adest, cui res effecta ascribitur, atque illius esse dicitur, sed primum agens, & prima forma, omnibus effectibus, qui producuntur cooperantur, ergo si hominis, uel bouis, uel cuiusdam alterius causæ sunt noua causa concurrit cui effectus per se ascribitur, ergo rerum effectarum uarietas secundis causis attribuenda est, quare, primæ causæ effectricis, atque primæ formæ contemplatio diuino philosopho propria est. At prima materia, & ultimus finis naturalis philosophiæ speculationem non subterfugiunt, natura, etsi absolute harum causarum cognitio primæ philosophiæ conueniat, etenim entis, ut ens, causæ per se sunt, quatenus uero tales causæ contrahuntur à naturali scientia contemplari queunt, prima enim materia, quamuis per se non nisi entis causa sit aque ita à diuino consideratur, est tamen rerum quatenus naturales sunt causa, atque hic eius cognitio naturalis est, quippe prima materia non solum ipsius formę, quatenus existit receptaculum est, sed ut talis forma est, utpote naturalis. Rursus materia non solum ut perfectæ existat, atque ut substantia completa fiat, potens est, sed ut talis substantia, atque tale corpus euadat, atqui ita ipsius consideratio naturalis erit. Postremus etiam finis non solum rerum, ut existunt, sed rerum, quatenus naturales sunt causa, est; iure itaque eius consideratio ad naturalem pertinebit, est enim Deus non solũ rerũ ut existunt, sed rerũ quatenus naturales sunt
D postremus finis, Nam finis hic uti Simplicius 2. de anima monet, rerum, ut sint, causa non est, sed ut esse nobile habeant, ut quòd ipsius gratia agant, & operentur.

Dubia tolluntur. Cap. 8.

SEd multa sunt, quæ nobis obstare uidentur, & primum, ipsum esse primę causæ effectricis, atque primæ formæ, effectus esse, non uidetur, quoniam nobilissimæ causæ, pręstantissimus effectus respondet, atqui ipsum existere, uilissimus effectus est, ergo primæ causę non erit ascribendum. Deinceps quod compositum gignit, eidem existentiam largitur, causa uero secunda, compositum generat, ergo eidem existentiam præbet. prima propositio ita ostendi potest, generatio est ad esse, ergo si secunda causa gignit, esse etiam largitur, quæ ratio ita confirmatur, quod cõpositũ gignit, esse etiã præbet, nã per eius actionẽ formã in materia pducit, at formã in materia esse, aliud nõ est, nisi cõpositum, existentiã habere, ergo secunda causa est; quæ composito esse largitur. Demum in naturali philosophia de primo agente disputatio fit, ergo ipsius

consideratio non solum ad diuinum, sed etiam ad naturalem spectabit. Sed hæc diluuntur, & E quo ad primum attinet, nonnulli asserunt, ipsum existere bifariam concipi posse. primo ut ab effectu minus communi clausum est, puta si esse ad uiuere conferatur, in quo inclusum est. secundo absolute, & secundum ipsius rationem, utpote secundum existentiæ rationem, quo pacto, si capiatur, effectus nobilissimus est, at si priori modo suscipiatur, deterius efficitur, ita enim includitur, includens uero, & ipsius esse, & suam habet perfectionem. Opinionis fundamentum tale est, quod magis communicatiuum est, perfectius est, quoniam bonum id esse dicitur, quod communicabile est; ergo quod est, magis communicatiuum, magis bonum est, esse uero magis communicabile est quam quicumque inferior effectus, ergo ipsum esse, omni alia re effecta perfectius est. Demum quanto quicquam magis dependet, tanto minus perfectum est, & deterius efficitur, dependentia enim imperfectionem arguere uidetur, at quicumque effectus, qui sub esse est contentum, ab esse dependet, ergo ipsa existentia deterior erit. sed hi plurimum decipiuntur, in quibus enim essentiale nexus est, orta posteriora, semper perfectione priora sunt, ueluti 8. phys. Arist. monet. At intèresse, & effectus inferiores, nexus essentialis est, & contenti effectus, ipso esse, posteriores sunt, ergo eo perfectione priores erunt. Deinceps, illud contingeret absurdum, hominem animali deteriorem esse, atque ipso corpore, F quippe, quæ homine priora sunt, communicatiua magis sunt, minusque dependent. Horum rationes uanæ sunt. Nempe id magis bonum nuncupatur, quod sine sui diuisione communicatiuum magis est, ipsum uero existere, omnisque superior effectus, inferioribus sine eorum diuisione non communicantur, etenim aliud animal specie secretum est, quod in homine, quod in boue, atque in cæteris eiusdem generis speciebus, reperitur. soluitur secundum atque dicimus, rei dependentiam, imperfectionem non semper indicare, quemadmodum res naturales, ex materia, magis dependent, quam materia, ab ipsis, ea tamen deteriores non sunt quare ea propositio, ita audienda est, quod ab aliquo extrinseco, & aduentitio, & ad eius naturam non attinente, dependet, eo imperfectius est, sed quod ab aliquo intimo, quod ad eius naturã attinet, dependet, non est opus, ut sit deterius immo magis perfectum, cum hoc ipsum, & propriam, & illorum, à quibus dependet, perfectionem claudat. Nos uero dicimus, esse inferioribus rebus relatum, illis uilius esse, quandoquidem, gradus inferior, superiori perfectionem semper adiungit, nihil tamen impedit, quin Dei effectus esse non possit, quoniam Deus uniuersalis causa dicitur, non solum, quia nobilissima causa, sed quoniam ad omnes gignendos effectus, sua uirtus se extendit, ita effectus ei respondens duplex est, alter, nobilissimus, ueluti G sunt secundæ intelligentiæ, quæ quodammodo Dei effectus sunt, consimiliter cælestia, immo plures testantur, huiusmodi res, ab æterno per simplicem emanationem, à Deo productas fuisse, effectus uero, quem Deus in sublunarem mundum producit, ipsum existere est, quoniam ad ea, quæ apud nos sunt, Deus causa uniuersalis dicitur, quatenus cum causa secunda, ad omnes effectus gignendos, sua uirtus se extendit, quare respectu ipsius existentiæ, non dicitur uniuersalis causa, quoniam nobilissima, quare ipsum esse, ipsius effectus, esse ualet. Sed ea se offert dubitatio dissoluẽda, quòd Methaphysica scientiarum nobillissima nõ foret, quoniã scientiæ nobilitas, à subiecto sumitur, quare, cum id, quod est, quatenus est, subiectum diuinæ philosophiæ sit, quòd nullam habet nobilitatem, ergo diuina scientia ab eo nobilitatem nõ suscipiet. Sed Arist. hanc dubitationem soluit, suam nobilitatem à suis causis ens habere asserens, sunt enim primæ, summæque causæ, quæ rerum omnium pulcherrimæ & nobilissimę sunt, ipsius esse principia, & idcirco philosophus primæ philosophiæ præstantiam ostendens, ait quoniam circa primas causas uersatur. sed quo ad aliam dubitationem pertinet, prima propositio duplicem intelligentiam pati potest, Atque prima, quòd compositum gignit, esse, hoc est existentiam largitur, & si ita propositio percipiatur, uaria ratione, uera, & falsa esse potest, est enim uera, si H ita intelligatur. causa secunda, uirtute propria, compositum gignit, ut tamen primæ causæ instrumentum existentiam largitur, agens uero particulare, compositum gignens, existentiam præbet, rem naturalem uero efficit, uirtute propria, ut uero uniuersalis causa instrumentum est existentiam præbet. Si uero ita intelligatur, quòd ueluti rem naturalem uirtute propria causa secunda gignit, ita & existentiam largiatur, propositio sic intellecta nequaquam uera est: Retro enim docuimus, existentiam solius primæ causæ agentis, atque primæ formæ, effectũ esse. Et ut res aperta reddatur, explicandum erit, quo pacto à prima omnium causa, esse res suscipiant, rursus, qũo secundæ causæ ad rerum ortum concurrãt, si enim hæc declarata erũt, omnis tolletur ambiguitas.

Quo pacto prima causa, atque secunda ad rerum ortum concurrant. Cap. 9.

DVo itaque modi assignantur, atque primus hic est. Causa, uniuersalis, ueluti de ea nunc sermo habetur, dicitur ea, quæ ad rerum omnium genituram concurrit, quoniam simul

A cum causa secun da, rebus omnibus gignendis, cooperatur, causa uero particularis atque secun da, ea dicitur, quæ certum, & definitum effectum gignit, quare, cum uniuersalis agentis actus ad uniuersos gignendos effectus se extendat, particulari causa eget, quæ uniuersalem definiat, atque ad definitam rem gignendam coarctat, uniuersalis enim causa de se non magis unum, quam alium effect um gignit, iure secunda causa indiget, quæ rerum effectarum diuersitatem fa cit. Verum quoniam agens per contactum agit, quemadmodum primo de ortu declaratum est, Cælestia, ea quæ aput nos, pati sunt apta, quoniam procul sunt, non contangunt, & idcirco per instrumentum in hæc agunt, motu enim & lumine, in sublunarem mundum, calorem producunt, quo intermedio ad rerum ortum concurrunt, quare cælestis calor, apud nos diffusus, est qui proxime operatur. Cæterum, quoniam huiusmodi calor accidens est, cuius ratio est, alter inesse, subiecto indiget, in quo suscipiatur, est uero eius subiectum illud idem, quod luminis est susceptiuum, atque hoc corpus perspicuum est, à quo deinceps cæteris rebus diffun ditur calor. Quibus constat cælestem calorem, & elementarem subiecto non distingui, quam uis ratio diuersa sit, Nempe, ut à cælo productus est, & ut ipsius uirtute operatut, cælestis nun cupatur, quatenus uero in aere, & acqua susceptus est, elementaris dicitur. Hoc itaque calo-

B re, uniuersæ procreantur formæ, secunda causa concurrente, hæc enim cælesti calori alligata causa est, ut definitus effectus gignatur, quemadmodum seminis calor, cælesti calori permixtus, causa est, ut cælestis calor ex animalis materia, animalis formam gignat, quippe calor hic, de se non magis hanc, quam alterius rei fotmam gigneret: si enim definitam producit, causa secunda in causa est, quate id, quod formam, de non esse ad esse gignit, cælestis calor est, definitam uero producit, quoniam huic, & non illi agenti coniunctus est, quare à calore cęlesti, & quòd sit, & quod talis forma fiat, utpote animalis, forma habet. Verum, ut cęlestium instrumentum est, & eorum uirtute operatut, formæ existentiam præbet, definitam ueto dat existen tiam, quoniam definitæ causę coniunctus est. forma deinceps in lucem orta, rem, & quòd sit, & quòd talem sortiatur speciem, efficit. Verum primum, ut uniuersalis causæ instrumentum, operatur, alterum uero, & secundum, quoniam certa, & definita forma est. Quod ita confirmari potest, Quando sunt aliqua plura, quæ in uno communicant nomine, & eorum aliquod est alijs dignius, causa est, quare cætera illud nomen habeant, quemadmodum 7. huius Auer. docuit, atque prima forma, & cæteræ formæ, in formæ nomine communicant, & prima forma dignior forma, cætetis est, ergo prima forma, causa est, quare alię formæ sint formæ, omnes 3

C itaque formæ particulares primæ formæ instrumenta erunt, & eius uirtute causæ sunt, ut res exi stant, propria tamen ui, ut tales sint res, & definitam naturam habeant. Ex dictis cuiusdam ambiguitatis solutio claret, ambiguitas uero sic se habet, esse simpliciter, & esse hoc, re idem sunt, & sola tatione distinguntur, quemadmodum commune & limitatum, ergo quod causat esse in hoc, esse simpliciter largitur, sed particularis causa esse in hoc præbet, ergo hæc quoque dat esse simpliciter. Sed ex nunc declaratis ambiguitas soluitur, quippe causa secunda, una numero existens utrumque facit, sed propria ui esse in hoc præbet, ut uero primę formæ instrumen tum est, esse simpliciter. Sed hic modus dubius uidetur, illud enim absurdum contingeret, aliud esse agens, quod materiam disponit, & quod formam producit, quippe agens, quod formam gignit, calor cælestis est, sed quod disponit agens particulare. Sed dubitatio hæc bifariam di lui potest, primo quòd ex utrisque agentibus unum numero fit, ueluti calor in aere diffusus, in animalis ortu, seminis calorem intendit, & auget, quare caloti seminis cęlestis calor permixtus materiam præparat, atque formam gignit, non tamen secundum eundem caloris gradum, Nam secundum caloris gradum ab animali productum, at secundum alium caloris gradum fotmam in esse producit. Potest rursus solui, cælestis calor utrumque facit Nempe materiam disponit,

D ut talem formam suscipiat, quoniam tali agenti coniunctum est. Nam quatenus cęlestis calor est materia, ad certam & definitam formam suscipiendam non præparat, quoniam ipse ad omnes formas gignendas indiferens est, mareria uero dispositiorie indiget, ut definitam formam suscipiat, quod quidem cælestis calor, ut agenti particulari permixtus est, exercet. Secundus uero modus ita se habet, agens particulare formã gignit, atque materiam disponit, non tamen sine causa uniuersali, ab hac enim secunda agenda uirtutem suscipiunt, ut esse gignere possint, & ut per singula genera eorum, quæ gignuntur percurramus, atque ut à primis corporibus otdiamur, si ex aqua ignis gignendus est, simul cum calore cælesti agens particulare concurrit, utpote ignis, hic enim à calore cælesti uim suscipiens existentiam igni genito largitur, uerum quoniam ipse ignis definitum agens est, non quodlibet esse gignit, sed definitum, utpote illud, quod ei in specie persimile est, non enim sua uirtute agentia sublunaria rebus existentiam largiri ualent sed quatenus supernorum instrumenta sunt, quemadmodnm 8. de phys. aud. Arist. docet, prima enim causa inquit magis est hic causa quàm secunda, quoniam hæc non agit, nisi quia uim à prima suscipit, sed ipsa sine illa agere ualet, quare magis prima quàm secunda rei existentiam

M 3 præbet,

præbet, quoniam secunda non nisi ut primæ instrumentum. quæ res ita confirmari potest, quando est aliquod prædicatum pluribus conueniens, & uni primo, cęteris uero secundo, primum causa est, quare alia illud prædicatum habeant, atqui primum agens pariter, & secunda agentia agens nuncupantur, & primum ut sit agens primo agenti conuenit, secundo cæteris, ergo primum agens causa est quare secunda agentia sint agentia, ergo sublunaria agentia non agunt nisi quia uim à prima suscipiunt. Recte igitur dictum est in ignis ortu, agens particulare à calo re cælesti uirtutem suscipere, per quam rebus esse largitur, definitum uero, & ad certam speciem determinatum propria uirtute tradit, ex quibus illud apertum fit, quod à peripateticis dictum est inter primam & secundam causam nexum esse essentiale, ita quòd secunda non operante, neque prima quicquam non operatur, & uiceuersa, quoniam nulla res est, quæ simpliciter existit, quæ etiam definitum esse non habeat, quare, cum à prima esse simpliciter habeat, à secunda uero definitam existentiam, ergo utraque, ut agat, oportet. Ex tum explicatis constat etiam à cælestibus non solum calorem, sed omnes qualitates gigni, cælum enim quatenus ad res generandas concurrit, cum causa secunda omnes qualitates producit, at se solo sine secunda calorem tantum, & si frigus non nisi in respectu, quemadmodum in secundo cæli Auer. monet. Patet rursus agentia secunda à prima uirtutem necessario recipere, at eius merito necessario agere, quoniam esse necessario gignitur. Quod uero de elementorum ortu dictum est de cæterarum rerum generatione est intelligendum, quare quo pacto in sublunarem mundum cælestia agant ex dictis constat. E F

Quo modo in sublunaribus à cælestibus uarietas causetur. Cap. 10.

SEd uterque explicatus modus, ambiguus uidetur, Nempe asseritur, à cælestibus nullam proficisci diuersitatem, sed totam à causis secundis petendam esse, quod rationi consonum minime uidetur. & primum tale est, secundum commune omnium philosophorum placitum, est, mundum inferiorem à Deo per cælum gubernari, atque hæc est illa Aristotelis uulgatissima sententia, in primo Meth. necessario mundum hunc inferiorem superioribus lationibus esse contiguum, ut omnis eius uirtus inde gubernetur, omnes igitur rerum sublunarium mutationes, à motibus supernorum corporum fiunt, quod uel ipsa quoque demonstrat experientia, uariatis anni temporibus, ex accessu solis ad nos, atque recessu, inde uiuentium quoque omnium habitus, & conditio uariatur, dum temperat arua cælum, dum uariat fruges, redditque, rapitque in diurna etiam reuolutione, sol aeris qualitates immutat, plus minus, tum meridie, mane, uespere, calefaciens, exsicans, humori, frigorique dereliquens; luna, quantas habeat uires, in omnia corpora præsertim fluxiora, quis ignorat. Ad lunæ etiam motum, uariantur animalia, corpus, luna plena nascente, diuidua, persæpe cieri tempestates, & in corporibus agitari uidemus humores. Hinc pastoribus, nauticis, agricultoribus obseruationes multæ, de lunæ motibus acceptę, multiplicique experientia, multis retro sęculis comprobatæ, quare si hæc de luna, & sole per sentimus, idem de cęteris erit iudicium, cum eandem habeant naturam. Non minus illud à peripateticis concessum, à ratione dissentit, calorem tantum, cælestia producere, nam illud contingeret, reliquas qualitates, ex accidenti in mundo fore, utpote frigus, siccum, & humidum. hæc itaque sunt, & alia complura, (quorum in disputationibus de mundo meminimus) quæ dubitationem faciunt, quæ diluenda sunt. Et ut à postremis solutione ordiamur, sicendum, cælestia bifariam in mundum sublunarem agere, & se ipsis sine causa secunda intermedia, & cum causa secunda. At si primo modo spectentur, cælestia, non nisi calorem gignunt, Namque motum mundo sublunari in gyrum præbent, atque lumen, & per utrumque non, nisi calorem gignunt, quemadmodum in disputationibus de mundo docuimus, & si algorem efficiunt non nisi in respectu, quoniam minus calidum, ut si plures stellę cum sole in orizonte inueniantur, dupplatum lumen diffundunt, quare maioris caloris productiuæ sunt, at si sol in orizonte extiterit, sine stellis, quoniam dupplatum lumen non diffunditur ergo minor oritur calor, & ita algor in respectu, ueluti in secundo de cælo Auer. docuit, se ipsis igitur cælestia, non nisi calorem gignunt, & algorem in respectu; quoniam minorem caliditatem. At si cum causis secundis agant, ita omnes qualitates cum illis producunt, etenim calor ille uiuificus, quoniam cælestium instrumentum est, in quibus sublunaria uirtute continentur, cum aqua algorem, & humiditatem, cum terra frigiditatem, & siccitatem, & cum reliquis elementis, cæteras qualitates, ueluti cum boue bouem, cum leone leonem, non ergo ex accidenti cæteræ qualitates in mundo sunt. Neque, quæ prius obijciebantur, obstant, Nam & si à superioribus lationibus, mundus sublunaris gubernetur, nulla tamen uarietas à cælestibus causatur, (quemadmodum 8. disputatione de uirtute sentiente docuimus) quippe Deus per motum, & lumen singulis rebus suam bonitatem largitur, quoniam cunctis esse præbet, quod uarium, G H 42

A rium, atque multiplex à cauſis ſecundis efficitur, quæ in proprios fines, à cæleſtium ſentienti anima, diriguntur, ueluti in ea diſputatione docuimus. Sed ſingulæ experientiæ nunc ſoluendæ ſunt, & accipere oportet, in omnium radiorum mixtione, qui in aere ſunt, eſt aliquid, ut ita dicam, ſubſtantiale, aliquid quaſi accidentale: ſubſtantiale uero eſt, eſſe unum lumen, ſiue unum calorem ex omnibus cæli luminibus, uel aggregatum, uel reſultantem. & hoc quidem perpetuum, & immutabile eſt, ſaltim ſecundum ſucceſsionem. Accidentale autem eſt, ut hic radius fiat intenſior, alius uero remiſsior, & mutetur, pro cęleſtium corporum iugi mutatione. Huius diſtinctionis ratio liquet, nam in cælo, quod huius caloris eſſe principium ſcimus, aliquid per ſubſtantiæ modum dici poteſt, atque hæc ſubſtantialia uocamus, quæ rei ſubſtantiam inſeparabiliter inſequuntur, talia ſunt, corpus æternum figurę circularis, motus in gyrum; & cum ſuo calore omnia uegetans: quod uero in cælo, & ſtellis eſt, ut uariabile, accidentale eſt, ut in omnibus aſtris, ſola mutatio ſitus, & in luna uicisſitudo lucis. Quod igitur in radiorum mixtura eſt, ſubſtantiam conſequens, ſubſtantiale uocamus, quod accidentalia, accidentale. Hac itaque uirtute, quæ uariabilis non eſt, alioquin non ſemper adeſſet, Ariſt. & Plato gignunt hominem, & hunc hominem, ex hac materia, & hoc ſemine, quare ad hanc actionem, ſiue naturam, ſiue indiuiduum ſpectes, indifferens quoque conſtellatio eſt, & æque concurrit.

B Quod ex conſtellationum uarietate, hoc eſt uario ſiderum ſtatu, & habitudine, ad terram plus, & minus caloris diffunditur, & pro alia radiorum mixtura noua calidæ lucis proportio, & menſura reſultat, hoc eſt, accidentale in cæleſtibus. Accidentalem quoque in effectis rebus cauſat diuerſitatem, ut ſiquis dicat, in plenilunio meliorem fieri conceptum, & creſcente luna, plus creſcere fœtum, & ſub temperato cæleſti ſtatu, melius affici ſemen, propterea meliorem ſobolem procreari, illa diuerſitas, quæ de uaria cæleſtium poſitione in ſubſtantijs generandis eſſe poteſt, quam accidentalem, & aduentitiam dicimus, quoniam uti docuimus ipſa, & quæ ad concepti fœtus naturam ſpectant, à ſuo proximo pendent principio, quoniam ſubſtantialis effectuum uarietas, non ab uniuerſalibus cauſis, ſed à proximis eſt petenda, licet uaria ſiderum diſputatio, pro mutationibus aeris, corporum, & mixtorum, iam, uel generandorum uariare diſpoſitionem aliquo modo poſsit, quę ualde extrinſeca, & generalis mutatio eſt, ſed quæ ad ſubſtantiã ſpectant non à cælo, ſed à proximis cauſis oriuntur, uno etenim, & eodem calore cæleſti exiſtente, dureſcit limus, & cera liqueſcit, & ſub eodem lintea dum lauantur albeſcunt, & lauantis facies denigratur. Conſtat itaque, quo pacto à cæleſtibus in rebus effectis uarietas cauſatur.

C At nunc poſtrema dubitatio diluenda eſt, & quo ad ipſam attinet, dicimus de prima cauſa effectrice, quatenus effectrix eſt, naturalem philoſophiam non diſſerere, nam in 8. de phyſ. aud. etſi de prima cauſa, quæ effectrix eſt, ſermo fit, non tamen, ut effectrix, ſed quatenus finis eſt, conſideratur, quod per Ariſt. planum fieri poteſt, qui eodem uolumine, ortum, interitum, cæteraſque mutationes, perpetuas eſſe, demonſtrat ex prima cauſa mouente, & perſpicuum eſt, mutationis ęternę, quatenus effectrix eſt, cauſam eſſe non poſſe, ſed ut finis, Nam res æternæ, efficiente uacant, primo enim cauſa, quoniam poſtremus finis eſt, idcirco generatio perpetua eſt quippe res omnes, quæ natura conſtant, Deo perſimiles fieri excupiunt, quoniam diuinum, & ſempiternum eſſe expetunt, quod cum ſecundum indiuiduum conſequi nequeant, materiam enim, & contrarietatem habent, ſecundum ſpeciem ſempiternæ efficiuntur, æternitatem uero naneiſcuntur, eis ſimilima gignendo, quare ſi per conſimilium ortum, æternitatem nanciſcuntur, generatio ſempiterna erit, ergo prima cauſa, quatenus rerum poſtremus finis eſt, æterni ortus cauſa dicitur. ſed de re hac latius, 8. uolumine de phyſ. aud. diximus.

Si ſubſtantiæ ſeparatæ alio modo, quam per uiam motus, inueſtigari poſsint.

D *Prima opinio.* *Cap.* II.

ABſolutam primarum cauſarum notionem, primo philoſopho aſcribendam eſſe docuimus, conſimiliter & quo pacto ad rerum effectarum ortum concurrant, Nunc qua uia cæleſtes mentes inueſtigentur, inquirere ſuccedit, Verum primum aliorum referamus opiniones. Latini itaque, & inter Arabes Auicẽna, opinati fuere, per aliam uiam, quàm per motum ſempiternum, dari ſubſtantiam quandam ab omni materia abiunctam, & prima uia hæc eſt. In rebus nonnulla ſunt, quę poſsibilia ſunt, & eſſe, & non eſſe poſſunt, quoniam generari, & corrumpi uidentur, quare eſſe, & non eſſe capacia erunt, ſed fieri non poteſt, ut quæ ita ſe habent perpetua ſint, quod enim poſsibile eſt eſſe, & non eſſe, interdum non erit, quare ſi omnia poſsibilia erunt, quandoque nihil erit, quare neque modo quicquam eſſet, Nam quod non eſt, ſui initium ex eo, quod eſt, habet, quare ſi nullum fuerit ens, ergo ut quidquam aliquo tempore fiat fieri nequit, quare cuncta poſsibilia non erunt, ergo in rebus quidquam erit neceſſarium quod erit cauſa, quare entia, quæ poſſunt eſſe, & non eſſe, ſecundum ſucceſsionem perpetua

sunt, omne autem necessarium aut suæ necessitatis causam aliunde habet, aut non, quare, cum E
in necessarijs in infinitum abijtio non fiat, ad unum primum necessarium deuenire oportet, quod causa sit, cur cætera sint, hoc uero, Deus, & primum principium est. secunda uia ex causa, & causato habetur, sensui enim manifestum est, quoddam fieri, hoc aut à se, aut à nullo, aut ab alio ut gignatur oportet, à se uero produci nequit, quoniam simmet causa nihil esse potest, neque à nullo, ergo ut ab effectrice causa, ab aliquo erit. Quæritur deinceps, an ipsum agens factum sit, necne: si factum, abijtio in infinitum fieret, quare ad aliquid quod tantum facit, & nullo pacto factum est, occurrendum erit, quod omnium primum principium erit. Tertia uia ex bonitate, atque rerum nobilitate fluit, in rebus enim quidquam est, quod magis, & minus bonum, atque nobile dicitur, magis uero bonum, & nobile, & minus, de diuersis diuersimode uerificatur, secundum quòd ad aliquod quod est maxime tale accedit, ueluti magis calidum, quod maxime calido proximum est, ergo in rebus quidquam erit, quod uerissimum, optimum, atque nobilissimum est, quod primum omnium principium est, & Dei nomine nuncupatur. Hoc idem, ex rerum gubernatione ostendunt, quippe uidemus, quę cognitionis expertia sunt, ueluti naturalia corpora, propter finem operari, quæ uel ut semper, uel ut frequentius consequuntur, ad quem fortuita non tendunt, ergo cum ipsa cognitione uacent, si ut semper, uel frequenter, finem attingunt, necesse est, ut ab aliquo, finem, cognoscente dirigantur, ueluti à F
proijciente, sagitta dirigitur, quare aliquid erit, cuius beneficio res omnes naturales ad proprium finem diriguntur, quod Deus est. D. Thom. adiungit, quòd etsi motus sempiterni uia ad primum principium probandum efficacissima sit, sublata tamen motus perpetuitate, ex motione noua longe efficacius demonstrari potest, ueluti omne, quod mouetur, ab alio mouetur, & in mouentibus, & motis in infinitum non proficiscitur, ergo ad primum principium occurrere oportet. ex his itaque concludunt, non solum motionem sempiternam ad scientiam de primo principio conducere, sed sunt aliæ uiæ longe efficaciores.

Recentiorum opinio. *Cap. 12.*

Recentiores, Auerois placita tueri credentes, aiunt, ad primi principij cognitionem solam motionē sempiternam conducere, cæterasque uias cum principij petitione esse. quam rem ita probare nituntur, Abstractorū genus duplex est, alterum, quod per essentiam nuncupatur, alterum, quod per indifferentiam, & non inclusionem materiæ, huiusmodi uero genera, etsi distincta, atque separata sint, mutuo pertinentia sunt, quoniam non potest esse ens abstractum à materia per indifferentiam, & non inclusionem materiæ, nisi sit ens separatum per essentiam. hoc accepto ita rem monstrant, si primum principium demonstrari posset, medium inquirunt, quo hoc ostenditur, aut est naturale, aut diuinum, non secundum, quoniam medium à diuino consideratum, est abstractum altero illorum modorum, ergo aut accipiet ens separatum per essentiam, quare petitio erit cum principio, cum accipitur id, quod est monstratum, si medium est separatum per indifferentiam, ergo supponit tale ens esse, sed hoc esse non potest, nisi supponatur ens separatum per essentiam, ergo id, quod est in principio, petitur, medium igitur non erit diuinum, quare erit naturale, sed hoc medium, quo naturalis utitur non est, nisi motus sempiternus, ergo ex motu tantum sempiterno primi principij sermo habetur. G

ult.22. Secundo arguunt ratione Auer. primo phys. 2. phys. & 12. Meth. nulla scientia probat suum
26.5. subiectum esse, sed diuinæ scientię subiectum, substantię sunt separatæ, ergo ibi monstrari non possunt, cum ergo lateant, aut à mathematico demonstrantur, quod dici non potest, quoniam circa quantitatem uersatur, ergo à naturali, sed naturalis utitur motu sempiterno, ergo motus sempiternus tantum ad cognitionem primi principij ducit. Tertio arguunt, & quærunt medium, quo ad primi principij cognitionem deuenimus, aut est substantia, aut accidens: si primum aut est generabilis, aut æterna substantia, si generabilis, ergo ex ea non deuenimus, nisi ad cognitionem agentis noui immediate, mediate tamen ad agens æternum, quod agit median H
46.47 te motu æterno, ut 8. huius Auer. si substantia æterna est, huiusmodi autem substantia æterna non inuenitur, nisi per mutationem æternam, ergo medium proximum, erit motus æternus: si medium est accidens, hoc est, aut nouum, aut æternum, non primum, quia tale non ducit nisi ad agens nouum, & corporeum, ergo erit accidens ęternum, Quare aut permanens, aut successiuum, non permanens, quoniam hoc non est, nisi accidens cæli, aut dimensio materiæ, & in quolibet horum motus inuenitur, Quare relinquitur, quod solum est motus orbicularis. Quare ex his planum faciunt, quòd ad cognitionem primi principij tantum motus sempiternus
5. conducit. Hoc etiam Auer. authoritate confirmant 12. Meth. ait enim, si essent aliæ uiæ, essent numeratę in prima philosophia, modo Arist. non accepit, nisi eam, in qua accipitur motus
3 & 8. phys. inquit, quod omnes aliæ uiæ, quas dedit Auic. sunt debiles, & non transcendunt ordinem

A ordinē sermonū prob abilium. Argumētationes oppositas unico uerbo dissoluunt, & aiunt, quòd omnes illæ supponunt non esse progressum in infinitum in causis, quod quidem demonstrat naturalis, per uiam motus, ergo motui innitunt, quare demonstratio ferme erit, per motum, ergo motu ablato, omnes illæ rationes sunt debiles, & quod in principio est petunt.

Propria opinio. *Cap.* 13.

NOs autem in solutione propositi Theorematis duo dicimus, alterum, quòd per aliam uiam, quàm per motum sempiternum, possumus deuenire ad cognitionem primi principij, ita quòd in rebus sit unum primum principium à quo cætera dependent, & hanc uiam dedit Arist. & Auer. Alterum, monstrabimus, hoc primum principium esse separatum, & illa uia usus est Arist. & 8. phys. & 12. Meth. non tamen dicimus posse demonstrari primum principium esse separatum, illis uijs, quibus fuere Arabes, & Latini usi, immo illæ uiæ non probant primum principium esse separatum, neque propositum demonstrant. Primum ita demonstramus, Arist. 7. & 8. phys. ostendit, quòd omne, quod mouetur, ab alio mouetur, & quòd
B fieri non potest, ut idem sit mouens, & motum, sed opus est, ut mouens à motu distinguatur. Mox ostendit, quod in mouentibus, & motis non est abijtio in infinitum, sed est deueniendum ad unum primum mouens, quod est causa omnium eorum, quæ sub illa sede ordinantur, modo patet quod hæc demonstratio concludit, quod detur primum mouens, medium tamen in ea non est motus separatus. Adhuc 2. libro de generatione & 8. phys. per motum nouum inuestigauit, quod est necesse, quòd detur mouens primum, quod per motum æternum conseruet ea, 47
quæ possibilia sunt, esse, & non esse. Si enim perpetuari opus est, necesse est fateri, quod detur aliquod ens, necessarium, quod sit causa, quod hæc secundum successionem semper permaneant, quare cum in necessarijs non sit progressus in infinitum, opus est, ut ad primum necessarium deueniamus. Hanc etiam uiam dedit Auer. in 7. disputatione destruc. in solutione 6. & dixit, hanc esse firmam. Amplius 2. Meth. philosophus ostendit, in causis agentibus non esse processum in infinitum, sed esse deueniendum ad primam causam agentem, quæ demonstratio uti patet, non tantum non procedit per motum sempiternum, sed neque per motum. eodem etiam libro monstrauit in finibus non esse processum in infinitum, sed ad primum deuenimus, quæ demonstratio non ex motu, sed ex finis definitione procedit. Pariter, & secunda de-
C monstratio, neque per motum fluit. ibi etiam demonstrauit, quòd in formis status est, & datur prima forma, quæ rationes etiam neque per motum proficiscuntur, quare constat, quod ostendi potest in rebus esse primum principium ut puta primum mouens, postremus finis, & prima forma, per aliam uiam, quàm per motionem sempiternam. Atque hoc, à latinis rationes allatæ demonstrant, quod in rebus uidelicet sit primum agens, prima forma, & ultimus finis. Sed an hoc primum principium à materia semotum sit, minime ostendunt, & idcirco rationes, quæ sumuntur, quòd non est in infinitum in efficientibus progressus, & quòd in bonis datur primum optimum, in ueris primum uerum, primum necessarium, & primum gubernans, ad æternum sensibile, ut ad corpus cæleste conducunt, quod ex ueteribus philosophis, nonnulli, quem admodum Chaldei, ut Auer. primo & secundo cęli, & 12. huius, Deum esse credidere. cuius 22.4.68
etiam opinionis Empedocles fuit, ueluti Auer. 8. phys. author est. Hi itaque philosophi, pri- 50.2.
mum principium; quod Deum esse putarunt, non à materia abiunctum, sed corpus esse confitentur, quod Auer. in 3. disputatione destruc. in solutione 18. affirmauit, hæc inquit, demonstratio non ducit ad ens incorporeum, quæ ratio hæc est, omne nouum ab aliquo agente fit, & cum abijtio non fiat in infinitum, ergo ad unum primum deueniendum est agens, quod tantum
D facit, & nullo modo est factum. Et primo cæli, inquit, rationes, quibus demoustrant Deum 22
esse, ducunt tantum ad cæleste corpus. Antiqui enim ea de causa cæleste corpus Deum esse affirmarunt, ueluti Plato in Cratillo asseruit, quoniam uiderunt illud cursu quodam semper ferri, quare ex dictis constat latinorum rationes, quæ de primo principio fiunt, quodammodo demonstratiuas esse, utpote, si ad illud scopum referantur, in rebus unum primum principium dari, debiles uero, & neque probabiles, si ex illis dari ens incorporeum, & separatum dari excupiunt, quæ cum explicata sint, superest alterum aperire, quo uidelicet medio primum principium, quod à materia separatum sit, demonstretur. Auer. & qui ipsum sequuntur, aiunt, tantum quod per motum sempiternum monstratur. probat hoc Auer. quoniam si esset alia uia, Arist. illa esset usus, sed ipsa non utitur, nisi motu sempiterno, ergo non est alia uia. Secundo cum philosophus non nisi ex actionibus formas dignoscat, quales sint, cum igitur duæ sint actiones quæ immediate à Deo proficiscantur, ut intelligere, & motus sempiternus, ex his igitur tantum naturam primæ formæ dignoscere possumus, sed non ab ipsa intellectione, quoniam ut 3. de anima, 12. Meth. cognoscimus, quòd Deus, & cæteræ intelligentiæ sint intelligentes ex 16.51.
hoc

hoc quod sunt à materia separatæ, ergo ex motu sempiterno. Sed Auer. in re hac à semetipso, & E
78 ab Arist. dissentit; à se, natura 8. phys. dubium soluit, ibi Arist. proponit monstrare primum
mouens esse separatum à materia. Dubitat, quoniam est superfluum hoc theorema, nam ex ea
demonstratione qua monstratur primum mouens, neque per se, neque ex accidenti moueri, ha
betur, quod sit separatum à materia. soluitur, quod quamuis hoc uerum sit, tamen alio modo
uoluit idem Theorema demonstrare, quod fluit per motum sempiternum, quare, quòd per
aliam uiam, quàm per motum sempiternum posit monstrari primum mouens esse à materia se-
30 paratum, fatetur, Ab Arist. etiam dissentit, quoniam 12. Meth. alio medio fuit usus ad mon-
strandum primum principium esse à materia abiunctum, quam motione sempiterna. Et idcir-
co dicimus nos, tribus uijs Arist. usum fuisse ad demonstrandum primum pricipium abiunctum
esse, duę ex 8. phys. habentur, & prima hæc est, illud mouens, quod neque per se, neque ex ac-
cidenti mouetur, non est corpus, neque uirtus in corpore, sed forma à materia separata; nam,
quod per se mouetur, corpus est, forma uero in materia, ex accidenti mouetur, ergo mouens,
quateuus per se non mouetur, non est corpus, & ea tatione, qua ex accidenti non mouetur, non
est in materia forma, sed ab ea separata, atqui primum mouens, neque per se, neque ex acciden
ti monetur, ut ibi demonstratur, ergo non est corpus, neque uirtus in corpore. Secunda uia F
quæ in eodem uolumine habetur, per motum sempiternum procedit, quæ hæc est, Nullum fini
tum mouet motione sempiterna, sed omne corpus, & uirtus in corpore finita sunt, ergo eorum
nullum, motione sempiterna mouent. Deinceps alio sillogismo propositum concludit, Nul-
30 lum corpus, uel uirtus in corpore, motu sempiterno mouet, sed primum mouens sempiterna
motione mouet. ergo non est corpus, neque uirtus in corpore. Tertia uia 12. huius habetur,
quæ ita componitur, Primum mouens est purissimus actus, cui nulla est admixta potentia, er-
go est à materia abiunctum. Ex his ad primam Auer. rationem solutio liquet, datur enim alia uia
qua Arist. & in naturali, & in prima philosophia usus est. secunda diluitur, nam altera uia per
motum procedit non tamen sempiternum, postrema uia proxime non per motionem sempiter-
nam procedit, sed per attributum, quod fuit de Deo, per motionem sempiternam demonstra-
tum, ex eo enim quòd Deus motu sempiterno mouet quod purus actus sit, ostendit, Demum
quòd à materia semotus sit. Vię autem quibus latini utuntur, peripateticis principijs non innitun
tur, nam monstrant primum principium esse abiunctum, quoniam est uirtus infinita, & quo-
niam ex nihilo aliquid facit, ambo enim hæc media à peripateticis non conceduntur. G

An primus philosophus primum principium à materia esse abiunctum, demonstratione ualeat. prima opinio. Cap. 14.

PRimum principium à materia abiunctum esse demonstrare ad naturalem philosophum so-
lum pertinere, & diuinum, ab eo pro constanti accipere, separatarum substantiarum ge-
ult. 3.5. nus Auer. fuit opinatus, quemadmodum apud ipsum met Auer. legere est, primo de phys.
aud. & 8. eiusdem operis, & 12. huius. subdit deinceps, diuinum philosophum, hoc separatum
principium, ostendere esse primam formam, & postremum finem, atque sui dicti causam affert;
separatorum quippe genus, solum per motum sempiternum nobis inuotescit, atqui solus natu
ralis motionem considerat, quare ad ipsum solum spectabit, primum principium esse à materia
liberum demonstrare. Quod etiam sic confirmat, nulla scientia probat suum subiectum esse, se
paratorum uero genus, diuinæ philosophiæ subiectum est, ergo quod sit in ea demonstrari ne
quit. Recentiores etiam arguunt, hoc medium, quo primus philosophus utitur, aut est mate
riam concernens, aut non, si secundum datur, ergo à materia, uel per indifferentiam abstrahit,
aut per essentiam, & quodcumque datur, patet, quod semper principij petitio est, si uero pri- H
mũ admittatur, solus ergo naturalis separatorum genus demonstrabit. Verum Auer. opinio
recta non est, & primũ rationes aliorum, quibus refellitur, referemus, atque earundem pec-
catũ, demum nostras rationes adducemus. Scotus, ita aduersus Auer. argumentatur. illa scien
tia, cuius principia, in alia demonstrantur, est illi subiecta, atqui separatæ substantiæ, diuinæ
scientiæ principia sunt, & declarantur esse, in naturali philosophia, ergo diuina sapientia natu-
rali scientiæ erit subiecta. maior est Arist. primo Poster. quando de facultatum subalternatione
uerba facit, minor Auer. est, in principio paraph. Meth. Secundo arguit, illa faculras, quæ eui
dentiam dat, atque alterius scientiæ ptincipia manifestat, ea simpliciter prior est, atqui natura-
lis, principiis diuinæ scientiæ euidentiam præbet, nempe separatas substantias esse demonstrar,
ergo naturalis est, Meth. simpliciter, prior. Sed huius hominis rationes uariæ sunt, & prima ab
Aueroe primo Post. soluitur, ubi, Auic. arguens, inquit, scientias particulares sua princi-
pia per signum, & non à priori demonstrate posse. Quare licet, naturalis principia diuinæ
scientiæ ostendat, non tamen à priori, sed per signum, & idcirco diuinus, naturali non subijci
tur

A tur.secunda nero ratio cõtra Arist. est,qui in 8. de phys. aud. uti retro docuimus, per motionem
sempiternam separatorum genus ostendit, quare secundum Arist. naturalis, euidentiam prin-
cipiis huius scientiæ præbet, & idcirco nos soluimus,quòd si naturalis philosophia,à priori hanc
euidentiam daret, hac scientia simpliciter prior foret, Verum quoniam à posteriori tradit eui-
dentiam, idcirco ratio nulla est.

Propria opinio. *Cap. 15.*

NOs itaque asserimus naturalem, & diuinum philosophum quasdam à materia abiunctas
substantias esse, demonstrare posse, sunt enim huiusmodi substantiæ utriusque scientiæ
principia, & quamuis earum quæqne eas contempletur, considerandi modus secretus est,
quippe naturalis eas considerat,ut entis naturalis principia sunt, diuinus uero philosophus, qua
tenus entis, pro ut ens, principia existunt. quòd uero diuinus philosophus, tale substantiarum
genus demonstret ita ostendimus, & primum Arist. testimonio utemur, qui 3. Metha. pollice- 5
tur, se uelle disputare, an præter substantias sensibiles, sit aliqua substantia separata. & particu-
B la 9. inquit, quòd quærendum est, si præter ea, quæ in materia sunt, sit aliquid separabile, er-
go in prima philosophia quærendum esse proponit, nnm sit aliqua separabilis causa. & 28. par-
ticula, disputandum esse asserit, utrum præter substantias sensibiles, aliæ substantiæ separatæ
sint, ergo an sint tales substantiæ, primæ philosophiæ ascribit. etiam 6. eiusdem operis, inquit 4
quòd si aliquid immobile sempiternum in ratione rerum est, hoc asserit, spectare non ad natu-
ralem, non ad Mathematicam, sed ad eam philosophiam, quæ prior utrisque est, & 7. huius 4
scientiæ, an substantia aliqua sit separata, & quod sit, & cur sit, ad primam philosophiam per- 46
tinere, monet, & posterius inquit, se uelle perscrutari de substantia sensibili,ut mox de substan
tia separata agere posit, & x1. huius scientiæ, asserit propositum suum esse, uelle quærere an 6
sit aliqua substantia separata. & particula 26. naturalis inquit, circa ea uersatur, quę motionis
principium in se ipsis habent, Mathematica uero circa immobilia, sed non separabilia, sed cir
ca ens separabile, & immobile prima philosophia, & subdit, se uelle quærere, si talis substantia
separata, & immobilis, de qua in posterum differere pollicetur, & 12. eiusdem operis, in- 5
quit, substantiæ tres sunt, una sensibilis, cuius alia est perpetua, alia corruptibilis, quas omnes
esse fatentur, alia immobilis est, quam dicunt separabilem esse, & mox concludit, quod de hac
C tertia ad primum philosophum spectat, de cæteris uero ad naturalem. & particula 30. quod sæ-
pe pollicitus fuerat, in hunc modum demonstrare aggreditur: primum principium est actus pu
rus, ergo ab omni prorsus materia liberum est. & quod de primo principio Arist. affirmat, idem
iudicium de cæteris cælestibus mentibus habendum est. Hoc idem ratione confirmari potest,
ad eam facultatem, substantias abiunctas esse probare, pertinet, ad quam spectat uidere sint ne
ideæ. atqui munus hoc prima philosophia explet, ergo ad ipsam pertinet, num substantiæ sepa-
ratæ sint: & prima propositio ita probatur, etenim in prima philosophia quæritur, num ideæ
sint, propterea quòd existimabant, qui illas astruebant entium causas esse, quemadmodum pri- 38. 39
mo & 7. huius constat, quæruntur enim in prima philosophia causæ rerum, exclusis ideis, tam- 40
quam non sint causæ: ergo quęrendum restat, an sint aliæ causæ præter ideas. Deinde si natu-
ralis philosophus demonstrare posset substantias abiunctas esse,ut sunt causæ entis, prout ens, nul
la Arist. ratio 6. huius foret, ubi asserit diuinam philosophiam entis quatenus ens, causam quæ- 1
rere, quia nulla alia facultas hoc præstare potest, hoc enim naturalis philosophia præstaret,
quod, cum fieri nequeat, ergo ad utramque philosophiam, separabile entis genus demonstra-
re pertinebit. Verum naturalis, quatenus entis naturalis causæ sunt, diuina uero ut entis, pro-
D ut ens, causæ sunt. Quod uero sic huiusmodi scientiæ distinguantur, per Auer. probabimus,
qui primo huius inquit, hæc entia in diuina scientia considerari, prout entia sunt, in naturali 15
uero secundum quòd principia corporis naturalis. & retro docuit, quòd talium speculatio, est 8
in diuina scientia secundum quòd principia sunt substantiæ, ut substantia, & 4. Metha. conside-
rantur inquit, causæ, ut entium causæ, & non ut entium transmutabilium, & 7. eiusdem ope-
ris, differt ait, speculiatio de principijs in naturali philosophia, quoniam ibi considerantur, pro
ut corporis naturalis principia, hic uero quatenus substantiæ solum principia sunt, constat ita
que per Auer. (quòd, ueluti docuimus) utraque speculatio distinguitur.

Auerois rationes tolluntur. *Cap. 16.*

QVæ cum monstrata sint, superest modo, ut Auer. rationes dissoluamus, & ad primam
negamus maiorem, non enim substantiæ separatæ sunt subiectum, sed ut principia subie
cti in diuina philosophia considerãtur. quod ne noua paradoxa dicere uideamur, ita mon

strамus

ſtramus, res eo modo quo ſunt, ita à ſcientijs conſiderantur, ſed ſubſtantiæ abſtractæ cauſæ ſunt, E
ergo ita cõſiderari debent, uti ſunt, non ſunt igitur neq; ſubiectũ, neq; ſpecies ſubiecti, minot ex
7.13 Ariſt. oſtenditur, qui primo Metha. aſſerit, quòd omnes, eam ſcientiã, quæ ſapientia nuncupatur,
circa primas cauſas, & principia, eſſe putant, & inquit, eam eſſe contemplatricem primorum
16 principiorum atque cauſarum & Deus omnibus cauſa, & principium, quemadmodum eſſe ui-
5 detur, & 6. Metha. cum monſtraſſet, primam philoſophiam circa immobilia & ſeparabilia uer-
ſari, hæc ſubdit, omnes autem cauſas ſempiternas eſſe, neceſſe eſt, maxime autem iſtas, ſunt
enim cauſæ diuinorum his, quæ ſunt manifeſta, iſtæ enim ſunt ſubſtantiæ abſtractæ, & x1.
Primo. Metha. ſapientiam ait, circa principia ſcientiam eſſe, & poſt talia autem quærimus æterna ip-
2.26. ſa principia, quæ prima, & ait, quod ſi in ratione rerum eſt aliqua ſubſtantia ſeparata, & eſt prin
cipium & cauſa, & 12. Metha. aſſerit, motorem cæli primum principium eſſe, & infert, ex tali
25 itaque principio cælum ipſum, & natura dependet, & Speuſippum increpat, qui bonum in prin
28 cipio eſſe negauit, aſſerit has ſubſtantias eſſe principia. Si itaque principia, & cauſæ ſunt, ſub-
ſtantiæ ſeparatæ non igitur ſubiectum. Quod enim cauſa eſt, ſubiectum eſſe nequit, conſideran
Primo. tur autem cauſæ propter alind, 4. Metha. quo loco fatetur, cum quærit principia ſummasque
cauſas ait, hæc quærere ob aliud. Vnde ex hoc qnod quærendæ ſunt cauſæ, quæ neceſſario ſunt, F
infert, quærendas eſſe cauſas entis, pro ut ens, ergo neceſſario quæruntur cauſæ ab aliud, aliter
1.5. nulla eſſet ratio Ariſt. hoc idem 12. Metha. & 6. Metha. neque igitur ſpecies ſubiecti ſunt, nam
quod eſt ſubiecti cauſa, non poteſt eſſe ſpecies ſubiecti. Idem enim eſt principium & principa-
tum reſpectu eiuſdem, quod quidem fieri nequit. Quod enim eſt cauſa generis, aut illius, quod
eſt loco generis, cauſa eſt ſpeciei, quod ſi huiuſmodi, cauſæ ſunt, cauſæ entis ſunt, etiam cau-
ſæ ſpecierum entis, ſed ipſi fatentur huiuſmodi eſſe ſpecies entis, ergo ſunt cauſæ & principium
entis, quare idem principium & principiatum. Ex his itaque patet, ſubſtantias ſeparatas eſſe
principia & ut principia à primo philoſopho conſiderari, ita quòd neque ſubiectum, aut ſpecies
ſubiecti. idem etiam Auer. ueritate coactus, fatetur in omnibus his locis, ubi oſtendebat, quòd
5 inter conſiderationem naturalem, & diuinam intereſſet, & 12. Metha. id appertiſsime aſſerit,
has ſubſtantias conſiderari, ut principia ſubſtantiæ. idem in paraph. Metha. circa principium, ubi
ait, quod ſecũda pars Meth. cõſiderat de principijs ſubſtãtiæ quæ ſunt res ſeparatæ. Patet itaq; ex
Auer. quod ſubſtãtiæ ſeparatæ, ut cauſæ entis à dinina ſciẽtia cõſiderãtur, ſed Aduerſari his Ariſt.
26 uidetur, x1. Metha. quo loco ait, quod Metha. ſcientia præſtantiam ſortitur ex ſubſtantijs ſe-
Primo. paratis & 6. Metha. modo una ſcientia altera præſtantior dicitur ut primo de anima patet, ex ſu- G
biecto, quare ſi ſcientia diuina à ſubſtantijs ſeparatis ſuam præſtantiam ſortitur, ergo erunt ſu-
39 biectum. & 7. Metha. fatetur quod ſi de ſubſtantijs ſenſibilibus ſermonem ſuſcepit, eſt ob ſe-
paratas ſubſtantias. Si modo ea principia & cauſæ non alia ob ipſa, ſed hæc ob aliud conſide-
rantur. Sed hæc diſſoluimus, & ad primam dicimus, quod prima philoſophia ſuã præſtantiam
ſortitur ab ente, circa quod uerſatur, quam perfectionem ens conſequitur, ex ſuis cauſis, quæ
quoniam ſub modo conſiderandi nobili conſiderãtur, quoniam modo ſeparato, ideo ens à ſuis
cauſis ſortitur perfectionem. Ad id autem quod ex 7. adducitur, ex Alexandro ſolutio liquet,
cum nomine ſubſtantiæ ſenſibilis, formas ſenſibiles intelligat, ut ex eodem philoſopho, pancis
interpoſitis, liqnet. quo uero ad ſecundum attinet, quamuis unico uerbo diſſolui poſsit, quo-
niam nunquam reperitur apud Ariſt. abſtractum per indifferentiam, neque ens, ut ens, ita ab-
ſtractum eſt, immo principia huius entis principia dici nequeunt, Nam ens idem ſonat, quem-
admodum prima diſputatione docuimus, quod ſubſtantia compoſita, itaque licet ſubſtantiæ ſe
paratæ huius entis principia ſint, tale tamen ens appellari nequeunt, ſed ſcientia dicuntur, alia
ratione, atque æquiuoce, quatenus entis nomine, id omne appellamus, quod extra nihil eſt, ens
tamen proprie concretum nomen eſt, quod compoſitum eſt, quo pacto abiunctæ ſubſtantię H
entis nomine nuncupari non poſſunt. quare, ſi eis concedamus ens per indifferentiam abſtractum
dari, illud tamen ſubſtantijs ſeparatis commune non eſt, ſed his tantum conuenit, quæ entis no
mine gaudent, quemadmodum res naturales, quando, ut exiſtunt conſiderantur, per indiffe-
rentiam abſtractæ dicuntur, quoniam non in ordine ad materiam ſenſibilem ſpectant, hanc
enim materiam neque includunt, neque excludunt, Nam in hac ipſa conſideratione nulla habi-
tudo ad materiam ſenſibilem habetur.

Abſtractum per indifferentiam tollitur. Cap. 17.

ET quoniam locus, adquem peruentum eſt, nos admonere uidetur, ut hanc de duplici ſeparato diſtributionem funditus euertamur, atque dicta latinorum figmenta, atque ſomnia eſſe oſtendamus, idcirco rem ipſa libenti animo aggrediemur. Et prima ratio ita componitur, ea, quæ in eorum rationibus, atque naturjs, materiam nullam includunt, per ſe, & per

eſſentiam

A essentiam separata sunt, ens itaque unum, & consimilia, in eorum rationibus, nullam materiam claudunt, neque sensibilem, neque intelligibilem, quemadmodum ex cuiusque ratione patere potest, ergo hæc per essentiam & per se separata sunt. Deinde hos percunctemur, quid nomine separati per indifferentiã intelligant, numquid rem aliquam, uel uocem? res diuersas solum significantes, quarum, hæ quidem materiam excludunt, illæ uero includunt. Si uocem intelligant, ab eis quæramus, cum separatum per essentiam, quod est alterum sectionis membrum, res sit, quo pacto isti, uocem contra rem distinguunt, non enim recta est diuisio, ut alterum membrum res sit, alterum uero uox sit tenuis nunquam permanens. Amplius illud contingeret, uoces ipsas tenues Methaphysicum considerare: si uero rem intelligant, quærimus, quæ res hæc sit, ita separata, quæ neque excludat, neque includat materiam, quæ neque rei pars sit, neque subiectum. Quum nihil sit in genere, quod non sit in aliqua illius specie, & in aliquo speciei indiuiduo, quemadmodum 3. phys. Arist. docet: immo quicquid in uniuersali est, nisi figmentum sit, necessum est, ut in aliquo singulari asignetur, necessarium est inquit Arist. 2. Top. de quibus genus prædicatum, & specierum aliquam prædicari, quod etiam libro. 4. confirmat, impossibile est participare genus, quod nullam speciem participat, opus igitur est, ut aliquod asignetur singulare, quod ita separatum sit, quod minime reperiri potest, quod neque materiam includat, neque excludat. At fortasse asignant actum, potentiam, ens & consimilia, sed hæc antea docuimus per essentiam abstracta esse, quare nihil, quod ita abstractum est, reperitur. Demum omne, quod est, aut ex materia ortum trahit, aut nullam à materia originem sumit quæ uero ex materia oriuntur, necessario materiam includunt, si uero nullum à materia ortum habent, necessario materiam excludunt, quare nulla hæc entia sunt, ut latini fingunt. Sed ea se offert dubitatio reijcienda, illud enim contingeret absurdum, Mathematicas res, per essentiam separatas esse. Sed ambiguitas hæc tollitur. natura etsi res quę à Mathematico considerantur, sua natura quodammodo separatæ sint, non tamen omnem materiam simpliciter excludunt, sed solum sensibilem, intelligibilem uero includunt, quæ uero à diuina philosophia considerantur, utramque materiam, et sensibilem, & intelligibilem excludunt. Nihil tamen refert ut quæ secundum suam naturam separata sunt, sint secundum esse materiæ sensibili coniuncta, quemadmodum substantia, etsi in sui natura sensibilem materiam non includat, sed ipsam excludat, rebus tamen natura constantibus secundum esse coniuncta est, quo pacto à naturali, & non à diuino consideratur. quibus constat considerandi modum primo philosopho conuenientem, esse iuncta modo separato considerare, inde fit, ut perbelle ab Arist. 3. de anima dictum sit, quòd uti res separatæ sunt, ita ipsas, mens saparat, & cognoscit, quare, cum naturales res, non nisi à materia sensibili, & signata separari aptę sint, ita eas mens separat, & intelligit, Mathematicę uero res, ab omni materia sensibili abstrahi aptæ sunt, mens ipsas, ita separat. At ea quę à diuino considerantur, ab omni materia separari innata sunt, & sic mens ea apprehendit & separat. Arist. uerba hæc sunt. Omnino ergo, ut separabiles sunt res à materia, sic & quæ circa intellectum. Ex his itaque constare arbitror, eam, quam de duplici separato distributionem latini excogitarunt purum esse figmentum.

c. 2. 225 | c. 7. loco 232.

B

C xx

Ad quem philosophum pertineat cælestium mentium multitudinem demonstrare. Cap. 18

VTramque philosophiam mentium separatarum genus demõstrare posse docuimus, Nunc ad qaam philosopiam earundem multitudinem probare attineat, inuestigandum est, Verum, quoniam philosophi inter se dissentiunt, primum uarias referemus opiniones, mox propriam adijciemus. Nonnulli, ad diuinum philosophum cælestium mentium multitudinem demonstrare pertinere testantur, & quamuis hoc ipsum non efficiat, causa est quoniam medio uacat, Nam ueluti 12. huius Arist. asserere uidetur, ab astronomo medium accipit, quo talium mentium multitudinem demonstrat, quare non per medium proprium, sed astronomum, proprium quæsitum, utpote intelligentiarum multitudinem diuinus philosophus ostendit, causa uero latentię medij, mentis humanę imbecillitas est. Sed hi aperta mendacia dicunt. Nempe primum Aristoteli aduersantur, qui primo Poster. docet, quæsitum, & medium per quod demonstratur, eiusdem generis scientiæ esse, alioquin demonstratio transiret, quare hæc simul stare non possunt, ut quæsitum diuinum sit, medium autem, per quod demonstratur, sit astrologicum. Deinde medium quo separatarum mentium multitudo conuincitur, est lationum orbicularium multitudo, Atqui rem considerare, ea ratione, qua multa est, uel una, est primi philosophi, ergo multitudinem, uel unitatem lationum orbicularium spectare ad primum philosophum pertinet, ergo & medium & quæsitum ad primum philosophum pertinent. Adhuc ab Arist. dissentiunt, qui 12. huius, non confitetur astrologi esse multitudinem separatorum monstrare, sed inquit, multitudinem lationum ab astrologo esse accipiendam, Non tamen creden-

D 44

dum est, lationum numerum, astronomum probare, quoniam sola obseruatione earum multitudinem conuincit. E

Secunda opinio. *Cap.* 19.

QVidam uero alij huiusmodi problema diuino philosopho non ascribunt, sed astronomo, hic enim est, qui cælestium mentium multitudinem ex numero lationum ostendit, huius opinionis uaria sunt fundamenta, & primum est, nulla scientia potest sui subiecti esse
27 demonstrare, quare neque numerum, aut illius unitatem, quemadmodum 2. de anima Auer. asserere uidetur, ubi Arist. enumerans animæ potentias, sine demonstratione, inquit, idcirco potentiarum animæ numerum Arist. accepisse, quoniam artifex debet ponere esse subiecti, & il
29 lud non demonstrare, & paulo post, inquit, Aristotelem uelle ponere numerum harum uirtutum, secundum quòd Artifex ponit suæ artis subiecta. Quare cum cælestes mentes diuinæ sci-
ult. entiæ sint subiectum, ut Auer. primo de phys. aud. docet, ergo ad diuinum philosophum separatorum multitudinem demonstrare, non pertinet. Cæterum eam aduersus ipsos tollunt ambiguitatem, Arist. 12. huius, multitudinem huiusmodi mentium demonstrat, quare contemplatio hæc diuini philosophi erit, tollunt ambiguitatem, atque aiunt, problema ratione prædicamenti, & subiecti diuinum esse, ratione uero medij astrologicum est, ut horum solutio clareat, sicendum problematis subiectum substantiam abiunctam esse cuius contemplationem primo philosopho ascribunt, prædicatum uero unitas, & multitudo est, de quibus primus philosophus theoriam facit, medium uero, quoniam lationum cælestium multitudo est, quæ ab astrologo declaratur, iure ratione medij problema astrologicum est. Sed si in apertissimo errore sunt, & quot uerba, tot errores affirmant, & primum Aristoteli & Auer. aduersantur, qui primo Poster. monent, terminos demonstrationem ingredientes, quoniam de omni per se, & secundum quod ipsum sunt, eiusdem generis scientiæ esse, ergo fieri nequit, ut subiectum, & prædicatum sint unius scientiæ, medium uero alterius. Adhuc demonstrationis transitus non datur, nisi in his facultatibus, quare altera, est subaltera. Quare cum astronomia, ut ipsi testantur, diuinæ scientiæ subiecta non sit, ergo demonstratio illa, qua multitudo huiusmodi mentium conuincitur, transiret. Ad idem rem esse unam, uel plures, primi philosophi est considerare, atqui lationes cęlestes, ut una uel plures sunt, si spectentur, est rem esse unam uel plures considerare, ergo lationum multitudo ad primum philosophum spectat. Penes id quoque hallucinantur, quoniam aiunt, abiunctas mentes subiectum diuinæ esse, Nos enim prima disputatione monuimus, subiecti principia & non subiectum esse, immo aduersus eos ratio retorqueri potest, Nam, ut ab Auer. rationem mutuemus, principia subiecti in scientia à posteriori demonstrari queunt, sunt uero separatæ mentes, in diuina scientia principia subiecti, ergo à posteriori, quòd sint demonstrari à prima philosophia possunt, ergo & earum numerum. Deinde Arist. non asserit, separatorum, numerum diuinum ab astrologo accipere, sed inquit, quod lationum numerum ab astronomo suscipiendus est. Rursus Arist. primo de phys. aud. sub finem illius Vol. inquit, quòd loqui de principio formali separato, utrum unum, uel plura sit, & quot, aut quæ sint secundum certitudinem, primæ philosophiæ est opus terminare, quare mentium cælestium multitudinem primo philosopho attribuit. F G

Auerois opinio. *Cap.* 20.

60 AVeroes, quemadmodum apud ipsum, primo Poster. legere est, ita problema tollere uisus est, atque accipit, quòd, & diuina, & ad particulares scientiæ, multitudinem, & rerum unitatem considerant, non tamen eadem ratione, Nam si unum, & multa contrahantur, particularium scientiarum, eorum contemplatio erit, sed si non contractę accipiantur, ita diuinus philosophus de eis disputat, quod per Arist. secundo de anima confirmat, ubi de facultatum animæ multitudine loquutus est, quæ, quoniam ad certum entis genus, utpote ad animæ potestates contracta est, ita de multitudine, naturalis sermonem facit. ex his quæsitum dissoluitur, Nempe diuinum, & naturale est, Nam, quatenus unum, & multa ad substantias abiunctas contrahuntur, quæ ut formæ, finis à diuino considerantur, ita huiusmodi consideratio diuina erit, Verum, quoniam huiusmodi mentes, à naturali, ut causę mouentes sunt, considerantur, ita si de eis quæratur, num sint unum, uel multa, ut agentes causæ sunt, contemplatio erit naturalis, ita enim unum, & multa rebus, à naturali, consideratis coniuncta sunt. Sed neque hæc Auer. opinio rationi consentit, primo quoniam à semetipso dissentit, qui 8. de phys. aud. inquit, quòd si quæratur, an motor ęternus sit unum, uel plures, quæstio hęc diuina est, Atqui unum, & multa ad motorem æternum contrahuntur, quem naturalis contemplatur. Quare H

A re hæc consideratio esset naturalis, quam tamen diuinam esse fatetur, quare à se ipso dissentit. Deinceps considerare rem esse ens, & hanc, ut esse unam, uel plures, eiusdem mentis est, quemadmodum 4. Meth. constat, atqui rem naturalem, quatenus ens considerare, primi philosophi est, quemadmodum ipsemet Auer. 2. phys. testatur; ergo rerum naturalium contemplatio ut unum, uel multa primo philosopho ascribenda erit. Demum, cum res sub uniuersali, & trascendenti ratione contemplatur, hæc ipsa consideratio Methaphysica est, ueluti ex prohæmio primi uoluminis patet. Atqui considerare animæ potestates, motorem æternum, ut unum, uel multa, est sub ratione transcendenti hæc considerare: talium igitur consideratio diuina erit. 4

Propria opinio. *Cap.* 21.

HVcusque aliorum sententias reiecimus, nunc propria afferenda est, quæ, ut aperta reddatur, duo à nobis explicanda erunt, quorum alterum est, num cælestium mentium multitudo, à diuino, uel potius ab astrologo demõstretur. secundum an demonstrare primum mouens esse unum, ad primum, uel potius ad naturalem philosophum pertineat. sed quo ad primum propositorum attinet, dicimus diuinum philosophum solum separatarum mentium multitudinem ostendere, Verum, quoniam medium, per quod multitudo hæc conuincitur, est lationum orbicularium numerus, quemadmodum 12. huius Arist. monstrauit, quod uero huiusmodi lationes plures sint, duplici uia cognosci ualent, Nam, uel per causam, uel per sensum, per effectum enim multitudo hæc comprehendi nequit, Nam quando alter effectus, per alterum probatur, nulla demonstratio fit. Neque per causam, nam ueluti ex definitione motus constat, causa est, id, quod mouetur, & mouens, quare per multitudinem eorum, quę in gyrum mouentur, & mouent, demonstratione causæ, lationum multitudo probatur, Atqui orbium, & intelligentiarum multitudo latet, ergo sola uia per sensum sumpta remanet. Quam primus philosophus præstare nequit, quoniam notio hæc obseruatione habetur, quæ non nisi longo temporis interuallo acquiri potest. Astrologus uero stellarum motus obseruat, & ita lationum multitudinem noscit, & hanc, diuinus ab astronomo accipit, Non ita quoniam ipsam demonstrauit astrologus, quoniam ens, unum, uel multa, esse, solus diuinus demonstrat, quare lationum multitudinem ab astrologo per obseruationem notam, diuinus accipit, per quam cælestium mentium, deinceps, multitudinem ostendit. Atque hæc est Arist. opinio, ueluti ex eius uer-

C borum serie ostendi potest: qui 12. huius ab Eudoxo, & Calippo, sui temporis, astrologis, la- 44
tionum numerum accepit, mox mentium mouentium multitudinem aperuit. Neque tamen no- 14
bis obstat, quod ab Auer. 3. de anima dicitur, si non esset, inquit, intellectus potestatis, neque abstractorum multitudo esset, Nam ibi, non asserit, librum de anima separatorum multitudinem demonstrare, sed quòd per intellectum potestatis, diuinum philosophum huismodi multitudinem inuestigare posset, & quamuis hæc sit germana uerborum Auer. expositio, decipitur tamen, quoniam hac uia separatorum multitudo conuinci nequit, & ut eius armis aduersus ipsum, utamur, ipse aduersus Auicennam, ita ratiocinatur: si substantiæ abiunctæ per aliam uiam quàm per motum sempiternum inuestigari possent, essent huiusmodi uiæ, in prima philosophia enumeratę, ita nos ratiocinamur, si esset alia uia, qua separatorum multitudo conuinci posset, hac esset Arist. in prima philosophia usus, quare cum non nisi lationum multitudine fuerit usus nulla alia præter hanc erit, quare ex his satis constat, separatorum multitudinẽ primũ solũ philosophum inuestigare. Mirabile enim est, si iuxta hos abiunctas mentes non contemplatur astronomus, quo pactu earum multitudinem inuestigare potest, Nam idem artifex est, qui quęsitum & subiectum, de quo quæsitum demonstratur, contemplatur. Alterum uero propositorum,

D ex dictis solutum est, Nempe solus primus philosophus Dei Optimi Maximi unitatem demonstrare ualet, quod 12. huius, Arist. docuit, ibi enim Dei unitatem ostendit. Si uero interdum in naturali philosophia, de rebus naturalibus unitatem, uel multitudinem Arist. demonstrat, scire oportet, hoc munus non, ut naturalis exercere, sed primi philosophi personam inducit, quo modo motus, & entium multitudo, ab eodem, primo phys. demonstrata fuit, consimiliter, quando mundum unum, animæ potestates plures esse ostendit, semper in naturali philosophia primi philosophi munus exercet. Sunt, & alia complura, quæ de cælestibus mentibus declaranda essent, Verum, quoniam de his in disputationibus de mundo disseruimus, hæc dicta sint satis.

FINIS.

IOANNIS IACOBI PAVESII
QVINTA DISPVTATIO DE CAELESTIVM ET SEMPITERNORVM CAVSIS,
AD AMPLISSIMVM FRANCISCVM Cardinalem Gonzagam.

Præfatio.

E

AELESTIVM mentes quo pacto ſublunaribus rebus conferant, ad quam philoſophiam earum conſideratio pertineat, qua uia nobis cognitæ factæ ſint, & quo queat modo, earum multitudo inueſtigari, priori diſputatione docuimus. Nunc uero, de ſempiternorum, & Cæleſtium corporum cauſis, diſceptationem aggredicmur, num hæc ex materia, formaq; conflata ſint, & an eadem, uel diuerſa cum his naturis, quæ rebus caducis conueniunt, exiſtant. Rurſus ſi eorum eſt effectrix cauſa, & quis finis. Demum ſi intelligentiæ quæ ſecundæ mentes nuncupantur, agentem cauſam aliquo modo habeant. Enim uero talium conſideratio, cum nobilliſsima, arduaque, tum admirabilis atque ſumme appetibilis extat. Quippe quid Deo optimo maximo, cæteriſq; mentibus, quæ Cæleſtibus præſunt, preſtantius, & corporum orbiculari nobilius quis excogitare poſſet? Veruntamen nō facilis, ſed occulta ſatis, atque latens notio hæc eſt. Procul enim a nobis ſunt, atque ſub ſenſus noſtros minime cadunt, qui omnis agnitionis noſtræ fontes, & origines extant, ſuauiſsima enim G ſummeque expetibilis eſt. nam ſi appetibilis res, appetentem, non ſecus, ac magnes ferrum ad ſe trahit, quod magis, & ſua ipſius natura, appetibile eſt, magis ad ſe, ſuique conſequutionem attrahet eum, qui appetit, ſuapte natura appetibilis eſt, prima omnium cauſa, immo amabiliſsima, deſiderabiliſsima, quam, qui contemplari potuerit, nullo unquam faſtidio, nullaque ſacietate afficitur, aliorum enim appetibilium, quæ uel bona ſunt, uel uidentur eſſe, occurrit ſacietas. Huiuſmodi itaque, cum diuina omnia, & præcipue opifex noſtrum, ſint, eorum notio, ſumme à nobis expetitur. Et idcirco iucundiſsima, quoniam id circa quod uerſatur iucundiſſimum, pulcherrimum, atque optimum eſt. Hæc itaque ſunt, Cardinalis ampliſsime, quæ im preſentia pertractanda exiſtimauimus. in quorum quidem contemplatione, conſueta uia progrediemur. Nempe primum, aliorum ſententias referemus, mox propriam adijciemus.

Ioannis Grammatici opinio. Cap. I.

COmmnnis omnium philoſophantium ſententia eſt, Cæleſtia, materia prorſus non uacare. Nempe naturalia corpora ſunt, quæ naturam claudunt, atque hæc de materia, for- H maque affirmatur. Rurſus corpus eſt, quod ſe ipſum mouet, & hoc, id eſſe aſſeritur, quod in partem per ſe motam, quæ ſubiecti uicem gerit, atque in partem per ſe mouentem, quæ forma eſt, partitur. Cæleſtia igitur, ex materia, omnium philoſophorum conſenſu, quodammodo conſtant. Contrauerſia uero, & lis eſt, ſi eiuſdem naturæ cum materia ſublunarium ſit. Ioannes grammaticus, quemadmodum apud ipſum in libro contra Proclum legere eſt, cęleſtem materiam, cum ea caducorum, eiuſdem rationis eſſe, fuit arbitratus, & idcirco cæleſtia, ſua natura interitus capacia eſſe credidit, ſi uero ſempiterna ſunt, ab opifice Deo, æternitatem conſequuta ſunt. Materia enim, in quibus includitur, principium eſt, quo res eſſe, & non eſſe ualet, eſt enim contradictionis potentia. Hanc ſuam ſententiam ex multis perſuadet. Et primum ita ſe habet, nullum corpus finitum, uirtutem infinitam habet, quemadmodum 8. de phyſico auditu Ariſtoteles monuit, orbiculare corpus, finitum eſt, ergo uirtutem finitam habet, quare finiri poteſt, & non eſſe. Principium itaque claudit, quo ualet non eſſe, quod materia ea eſt, quæ in ſublunaribus reperitur. Secundo, quęcunque indigent aliquo, ut ſint, per ſe non ſunt

ſufficientia

A sufficientia, sed propria natura possunt non esse, nam si sua natura sufficientia essent, alio ut sint non indigerent, sed omnia, quæ materia constant, materia ut sint, egent, ergo omnia hæc sua natura sufficientia non sunt, atqui cælestia materia constant, ergo ipsa, ut sint, egent, per se itaque sufficientia non sunt, & possunt non esse, quare materiam uniuocam habent. Tertio, omne compositum potest dissolui, quemadmodum Plato in Timæo docet, cælestia composita sunt, ergo dissolui possunt, compositi uero dissolutio, eius est interitus, cælestia itaque corrum pi ualent, quare in materia cum rebus, quæ apud nos sunt, communicant. Quarto, omne corpus est in infinitum diuiduum, ueluti peripatetici monent, cælum corpus est, ergo in infinitū diuiduum, quare siquis ratione, ipsum diuidat, constat diuisionem, ad aliquam eius magnitudinem peruenire, in qua nulla formarum cælestium subsistet. ergo cum illa diuisione, formæ illæ cælestes interibunt. neque tamen obstat si dicatur, quòd & si in infinitum diuiduum sit, nunquam tamen actu diuiditur, eam etenim potentiam ad actum nostra imaginatione deducere po terimus, ueluti per intellectum, materaim informē consideremus, quamquam sine forma unquam existat, ergo quamuis cælum nunquam actum partiatur, propria tamen ratione, partibile est, quæ potentia, si ad actum ducatur, cælum peribit, quare materiam eiusdem ratio-
B nis habet. Quinto, si cælestia eandem materiam cum sublunaribus non haberent, sua natura essent sempiterna, quod fieri non potest, nempe unaquæque cæli pars, est uirtutis finitæ, ergo & totum cælum antecedens ita probatur, cæli partes, aut sunt finitæ, aut infinitæ uirtutis, atqui uim infinitam non habent, quoniam quod est infinitæ uirtutis, est per se sufficiens, sed unaquæque pars cæli, non est per se sufficiens, cum alijs egeat, & toto, ut sit, nam partes ad aliquid sunt, totius enim partes sunt, & proprias uires ipsismet mutuo impertiuntur, ueluti luna maxime indicat, & ea quæ sub luna commiscentur, quæ non sunt per se sufficientia, & quorum tota, per se non sufficiunt, neque itidem partes. Idem alio pacto ostendit, si unaquæque pars uim infinitam haberet, aut totum habet equalem uim, cum parte, aut maiorem, non est secundum dandum, nam aliquid infinito maius foret, neque æqualem uim totum, & pars habent, totum enim suis partibus pollentius semper est, quare cum cuiusque partis uirtus, finita sit, ergo & totius uis finita erit, Etenim quod ex partibus finitis constat, infinitæ uirtutis esse nequit, cælum itaque, & eius unaquæque pars, uirtutem finitam habet, quemadmodum sublunaria, quare materiam uniuocam habebit. Hæc sunt, quæ Grammaticus fingit.

C

Ioannis Grammatici opinio refellitur. Cap. 2.

SED hæc uana sunt. Verum quoniam duo opinio affirmat, quorum alterum est, Cæleste materiam eandem naturam cum illa sublunarium habere, & de hoc posterius disputabimus, alterum uero est, Cælum sua natura posse non esse, æternitatem uero, a Deo optimo maximo fuisse adeptū, de hoc secundo impræsentiarum sermo erit, & ut quæ dicenda sunt, aperta reddantur, primum hæc mutuo conuerti, ut puta genitum, & corruptibile. cōsimiliter, ingenitum, & incorruptibile explicandum erit. Et à genito, & corruptibili exordimur. De ingenito, & incorruptibili negatur non esse, ergo hęc mutuo conuertuntur. de quo, etenim, negatur prius, de eodē posterius negatur, At non esse genito & corruptibili prius est, quemadmodum ex utriusq; definitione cōstat, nempe genitum dicitur, prius non ens, & posterius ens, corruptibile uero, prius ens, & posterius non ens, quare non esse, prius est genito & corruptibili, sed non esse de sempiterno negatur, ergo de eodem genitum & corruptile negantur, quare omne genitum & corruptibile conuertuntur. Rursus à quo affirmatio remouetur, negatio asseritur, hæc enim est contradicentium natura, & lex, At semper ens, & semper non ens, negatur de genito, & corruptibili, ergo semper entis, & semper non entis negatio, uti quandoq; ens, & quandoq; non ens, de genito, & corrupti-
D bili affirmabitur, quare hæc, inter semper ens, & semper non ens, media erunt, ergo genitū & cor ruptibile conuertuntur. Nempe negationes, aut uni, aut diuersis insunt. At uero, secundum cōcedi nequit, contingeret enim aliquid esse semper quandoq; ens, quidquā uero, semper quandoq; non ens, quare uni, & eidem negationes insunt, genitū igitur erit corruptibile, & uice uersa. Deinde genitum, aut sequitur semper ens, aut semper non ens, aut corruptibile, quatuor enim hi termini, uerum & falsum in omni re diuidunt, Atqui duo priores termini, uti semper ens, & semper nō ens, genitum non sequuntur, ueluti ex eorum rationibus patet, nam semper ens, idem sonat, quod in omni tempore ens, semper non ens, quod in nullo tempore ens, genitum uero, quandoq; ens, & quandoq; non ens, quare semper ens, & semper non ens, genitum non consequuntur, ergo corruptibile ipsum insequitur, quare hæc mutuo se inferunt, genitum uidelicet, & corruptibile. Ad idem omne quod ex contrario in contrarium mutatur, est generabile, atq; omne corruptibile, ex contrario in contrarium mutatur, ergo omne corruptibile, genitum est, & uiceuersa, uti ex hac ea dem ratione haberi potest. Constat itaq; genitum & corruptibile conuerti, hunc quod ingenitū

 & incor-

& incorruptibile ſe mutuo conſequantur,demoſtrandum erit,& ita primo oſtendi poteſt , geni- E
tum,& corruptibile ſe mutuo inferunt,ergo ingenitum & incorruptibile,nam, ut ſecu do Prio-
rum conſtat,quando ſunt duo termini contradicentes,& quodlibet ens diuidentes,ſecundum ne-
rum,& falſum;& ſunt duo alij,qui ita quoq; ſe habent ; ſi alter primæ diuiſionis conuertitur cum
altero alterius diuiſionis,alter quoq; primæ diuiſionis,conuertetur cum ſecundo alterius diuiſio
nis; ſed genitum,& ingenitum,termini contradicentes ſunt,& quodcumq; ens partientes , conſi
militer corruptibile,& incorruptibile,& genitum conuertitur,cum corruptibili, ergo ingenitũ ,
cum incorruptibili reciprocatur . Iam uero , ſi ingenitum , cum incorruptibili non conuertere-
tũr,ergo ingenitum,eſſet genitum, nempe ſi ingenitum non ſequitur incorruptibile,ergo corru-
ptibile:hæc enim eſt contradicentium lex,ut alterum ſemper de re negetur , alterum affirmetur ,
ſed corruptibile cum genito conuertitur,ergo ingenitum,eſſet genitum;pari ratione oſtenditur ,
incorruptibile eſſe ingenitum; nam ſi incorruptibile ingenitum non foret,ergo eſſet genitum,ſed
hoc conuertitur,cum corruptibili,ergo incorruptibile, eſſet corruptibile. Demum omne ſempi-
ternum eſt incorruptibile,omne ingenitum,eſt ſempiternum,ergo omne ingenitum,eſt incorru-
ptibile.& prima propoſitio ita oſtenditur,ſi enim ſempiternum,nó eſſet incorrupribile,ergo cor
ruptibile,quare idem ſecundum actum ſimul eſſet,& non eſſet,ſempiternum enim, in omni tem- F
pore ens dicitur,corruptibile uero,quandoq; non ens,ergo ſi quod poteſt eſſe , in actu ponatur ;
ſequitur ut idem ſecundum actum,ſimul ſit,& non ſit . eadem ratione ingenitum,& ſempiternum
conuerti oſtenditur. His itaq; explicatis demoſtrandum eſt,quod id quod ſua natura corruptibi-
le eſt,ſempiternum fieri nequit,atq; ab horum terminorum notione exordiemur. Semper ens,ſi-
gnificat,quod in omni tempore ens,quod ſempiternum ens,nuncupatur . Semper non ens, quod
in nullo tempore ens,indicat,atq; hæc contrariæ opponuntur , etenim uniuerſalis affirmatiua, &
uniuerſalis negatiua , ex eiſdem terminis conſtitutæ contrariæ opponuntur . At contradictoriæ
ſemper enti,non ſemper ens opponitur,quod idem, quod quandoq; non ens ſonat . Negatio.n-
præpoſita(ut bene norunt logici)ſuo contradicenti equiualet,ſimiliter ſemper non enti,non ſem
per non ens,quod quandoque ens ſignificat,contradictorie opponitur,ex his ita demoſtratio cõ-
poni poteſt;Cælum ſua natura eſt corruptibile,ergo ſempiternum eſſe non poteſt,alioquin,idem
ſimul eſſet,quandoq; non ens,& ſemper ens . Nam quod ſempiternum ens eſt id eſt quod in om-
ni tempore ens;corruptibile uero, quod quandoq; non ens;quare Cælum erit,quandoq; nõ ens ,
& in omni tempore ens . quæ ratio ita confirmari poteſt, ſi quod ſua natura corrumpi ualet , ab
aliqua cauſa agente,æternum fieret,ergo idem ſemper ſimul eſſet,& non eſſet. Nam ſi quod fieri
poteſt,in actu ponatur , & ſi falſum ſequi poſsit , falſum tamen impoſsibile , non ſequitur , ergo G
quod corruptile eſt,ſi momentum aſsignetur , in quo eſt corruptum , eo tunc non eſt,neq; toto
tempore quod ſubſequitur,uerum quoniam ſempiternum eſt,ergo eo tunc, & toto ſequenti tem
pore erit,quare ſecundum actum idem ſemper ſimul erit,& non erit . Deinde , ſi quod ſua natura
corruptibile eſt,æternitatis actum eſt adeptum , ut ab aliqua cauſa agente hunc actum ſuſcipiat ,
opus eſt;ergo aut à caſu,& fortuna,aut à natura. Non à caſu,& fortuna,quoniam eorum,quæ uel
ſemper,uel ut plurimum ſunt,cauſæ non exiſtunt,ergo à natura,quod fieri nequit , Etenim in qui
bus ortus,& interitus reperitur,ea materia eſt,quæ contradictionis potentia exiſtit , quæ princi-
pium eſt,quo res eſſe,& non eſſe poteſt,ſed corruptibile,quod incorruptibile , à natura factũ eſt ,
ſua ipſius natura corruptionis capax eſt,ergo huiuſmodi materiam claudit;quare iterum ſequitur
ut oppoſita ſimul ſint.Rurſus,ſi quod ſua natura corrumpi poteſt,perpetuum ab alio fieri poſſet,
deus,& natura aliquid fruſtra feciſſent,nempe corruptibile eſt,quod poteſt corrumpi, ſed pote-
ſtas hæc,ad actum nunquam deducitur,ergo fruſtra eſſet . Ad hæc, ea ſubſtãtia dicitur.corruptio
nis capax,quæ materiam,quæ potentia contradictionis eſt,claudit,& contrarium habet, quemad
modum ex phyſicis conſtat,& ex primo cõmentario de cælo,ergo ſi ſubſtantia aliqua ęterna facta
eſt,materia,& contrarietate carebit,quare nulla ſubſtantia una numero exiſtens,corruptibilis , & H
ſempiterna erit,alioqui ſimul materiam,& contrarietatẽ haberet,& rurſus non haberet. Amplius
alterum oppoſitum,in alterum non mutatur,niſi corrumpatur,ergo ſi aliqua ſubſtantia ſua natu-
ra eſt corruptibilis,fieret incorruptibilis,ergo eſſet opus,ut ſit prius corrupta, quare nulla ſubſtã-
tia una numero exiſtens,cum corruptibilis eſt,perpetua fieri poteſt. Confirmatur ſi aliqua ſubſtã-
tia ſimul æterna,& corruptibilis eſſet,ergo hæc à ſemetipſa genere, & pluſquã genere diſtinguere-
24 tur,ſiquidem æternum,& corruptibile,genere,& pluſquam genere differunt,ut x. huius conſtat,
Demum illud contingeret,ut agens,quod ſubſtantiæ corruptibili æternitatem largitur, eſſet infi
niti uigoris. id quod conſequitur,ita oſtenditur,corruptibile enim eſt , quod contrarium habet,
quod tam diu manet, quamdiu eius forma , contrario reſiſtit, ergo quod contrario per diem re
ſiſtit,alicuius uirtutis,& perfectionis eſt,ſi uero per menſem,uel annum,maioris perfectionis, er-
go quod tempore infinito contrario reſiſtit,infinitæ præfectionis erit , ergo cauſa quæ corrupti-
bili , æternitatem largitur , contrario illius, tempore infinito reſiſtit , quarę infinitæ perfectio-
nis,

A nis,& uirtutis erit,quod philosophi,& præcipue peripatetici, absurdum esse iudicant, ueluti sequenti disputatione docebimus.

Quod sua natura corruptibile est,quandoque non esse. Cap. 3.

EORVM quæ sunt,alia per se existunt, quemadmodum substantiæ, alia uero alteri in existunt,ueluti accidentia.His,idem corrumpendi modus non conuenit,substantia enim, duplici de causa interire potest, quarum altera, interna est,& hæc est materia, quæ quoniam contradictionis potentia est, principium est, quo substantia non esse ualet, quando enim, sub ali qua stat forma,potestate opposita est,quam suscipere nequit,nisi antiqua deleatur. Est altera causa,quæ externa est,utputa contrarietas,materia enim,actum quem suscipere potest, non recipit, nisi contrarium corrumpens sit,quod priorem interimat,& nouum educat, quare substantia omnis,quæ potest non esse,idcirco deletur,quoniam materiam,& contrarium habet. Hæc ab Aristotele habetur,primo de cælo,quando orbiculare corpus,neq; ortum, neq; interitum pati docuit. Ex his patet causa,cur id,quod potest non esse à principio interno, potest quoq; non esse à principio externo.
B Id enim,quod à principio interno corrumpi ualet, est, quod materiam habet, quæ opposita forma potestate est,& hæc ex se ad actum suscipiēdum, deduci nequit, quare agente externo indiget,cuius merito,oppositum suscipit actum. Illa enim,quæ in materia est,potestas, nisi otiosa,& uana sit,ad actum quandoque,ut reducatur,oportet. Sed hæc dubitatione non uacant, nam fieri potest,ut aliqua substantia,corrumpendi potestatem habeat,quæ tamen nūquam interimitur. Nam uti substantia se habet,ut gignatur,ita ut deleatur. at fieri potest, ut substantia aliqua produci possit, quæ tamen nunquam producta est, à pari substantia, quæ non esse potest, nunquam ut corrumpatur, fieri potest. Id enim produci posse dicitur, quod cum in certo tempore gigni possit, in eo, ut nunquam producatur possibile est. Nam possibile id esse asseritur, quod uti ad esse, potentiam habet, ita ad non esse. Deinde aliqua pars ignis in loco proprio permanens,corrumpi potest, numquam tamen deletur, si enim quandoque corrumpitur, aut in loco ubi est,aut non,nō primum concedendum est, etenim ibi nullum est corrumpens, à cælo enim, non deletur, quoniam ignem, orbiculare corpus conseruat, neque alibi, descenderet enim ignis, quare ibi, agens igni, uim inferens,ut deorsum feratur,esset. Quod ridiculum est asserere. Substantia igitur aliqua, quæ corrumpi potest, possibile est, ut nun-
C quam corrumpatur. Demum elementa secundum suas uniuersitates, quoniam materiam, & contrarium habent, corrumpi ualent, nunquam tamen delentur, non ergo uerum est,quod omnis substantia, quę non existendi potestatem habet, quandoque est corrupta. Sed hæc dissolui possunt, & quo, ad primum attinet, quod magni momenti est, ita ipsum euertimus. Verum erunt nonnulla prius accipienda, & primum, erit horum trium, necessarij, eius quod fieri potest, & eius quod fieri non potest, notio, necessarium. itaque, licet non simpliciter dicatur, ut sexto Methaphi. docuit Arist. illud tamen, quod simpliciter necessarium est, semper ens est, & in omni tempore ens, uti docuit Aristo. primo Cæli, circa finem, id autem fieri non posse dicitur, quod semper non ens, & in nullo tempore ens, ex quorum rationibus, quid sit, quod fieri potest,patet,quoniā medium est,inter semper ens,& semper non ens,& est quādoq; ens quandoq; non ens. Quare quod fieri potest, illud dicitur, quod cum non est, potest esse,& cum est, potest non esse. quibus eorum patet error, qui asserunt possibile esse, quod potest esse, & non esse,ita quod uti potētiam habet, ut sit cum non est, habet potentiam ut nunquam sit, quod fieri non potest, quoniam tunc id quod fieri potest, in naturam eius quod fieri non potest mutaretur,nam quod non est, aut quandoque est,non ens, aut semper est, non ens. si secundum,
D ergo esset id quod fieri non potest, hoc enim dicitur semper non ens, quare quod non est, & potest esse. necessario quandoque erit, ita enim Arist. primo cæli arguit, quando monstrat negationes semper entis, & semper non entis uni, & eidem in esse, ergo possibile dicitur, quod cum non est, potest esse, & cum est, potest non esse, & ideo quando non est, si in esse ponatur absurdum nullum sequitur, similiter cum est, quoniam potest non esse, si ponatur in actu, absurdum nullum sequitur. Verum id quod fieri potest, quod alio nomine contingens uocatur, trifariam dicitur, quoddam ut in pluribus, & ut frequenter fieri consueuit, quod, ut docuit Auer. 2. phys. dicitur, quod sua natura est aptum ita sæpius fieri. Rarum aliud contingens dicitur, quod sua natura, raro est aptum fieri, aliud contingens ex æquo uocatur, quod sua natura dicitur, quia æque non magis ipsum,quā oppositum inueniri potest,uti sedere, se habet,cuiex proprio nam,competit,ut non magis ipsum,quàm suum oppositum,sit aptum ex æquo esse,ut tamen alterum eorum,ad esse prodeat,causa agens concurrit,quæ magis pro uno,quàm pro altero faciat,& proinde ipsum magis,quàm oppositum euenit,ut docuit Auer. 2.& 8. de physico auditu.sed contingentia hæc altera immaturæ actionibus inuenitur,altera in actionibus humanis,contingens,

tingens autem, quod in naturæ actionibus inuenitur, necessario ad actum deducitur. Sed hæc E
necessitas ex suppositione est. Hoc enim contingens non est, nisi generabile, & corruptibile, Ve-
rum illud generabile dicitur, quod potentiam habet, ut ad esse prodeat, sed hæc potentia biparti-
ta est, altera, quę actui & formæ opponitur, quæ actu aduen iente deletur, quæ potẽtia pro
pinqua uocari consueuit, altera est potẽtia quæ non opponitur actui, sed ad actum refertur, ut
ad suum complementum, quæ forma aduen iente non tollitur, sed perficitur, & dicitur susce-
ptiua potẽtia, quæ natura materiæ est, quæ uno numero est, omnibus, uti, materia, meri-
to huius potentiæ, res generabilis non dicitur, quoniam ob hanc potentiam neque generatio,
neque corruptio rei competit. Quandoquidem potentia hæc non magis hanc, quàm opposi-
tam formam est apta recipere, non enim sub una magis, quàm sub alia forma esse potest.
Et ideo Auer. primo cæli inquit, quod contingit aliquid præfuisse in materia tempore infinito,
propterea quod materia ex se tempore antea infinito erat apta, formam, quam nunc habet, re-
cipere. Altera potẽtia, quæ respectiua dicitur, ab agente, in materia producta est, agens enim
materiam prius pręparat, præparamenta quædam, in ea producens, ex quibus in materia poten
tia resultat, qua hanc potius, quàm illam formam suscipere fit apta, interdum tamen accidit, quòd
agens hanc potentiam in materia producere nõ potest, & ideo omnino sibi cõsimile in specie non F
generat, sed defectus naturæ, aut agentis debilitate, aut materiæ uitio prouenit. quare quo-
niam agens potẽtiam hanc in materia non producit, consimile in specie non producitur. cum
autẽ naturæ defectus fiunt, non proinde fiunt, quoniam aliquod erat generabile, quod non ge-
neratur. Quoniam illud consimile agenti generabile non dicitur, cum eius in materia non sit
potentia, sed monstri potentia, & ideo naturæ peccatum producitur. nulla igitur potentia fru-
stratur, non materiæ, quoniam ea quæ eius natura est cuiusque formę capax est; neque propin-
qua, quoniam hæc formã monstri respicit, quæ ad actum deducitur; neque agentis, cum sua
natura sit interdum aptum, monstrum producere. Quod igitur generabile est, necessario ge-
neratur, & ideo effectus casu dicitur fieri, quoniam fit effectus raro ab agente intentus. Quare
ex his patet, quòd omne generabile, quantus generabile, necessario generatur. Quoniam ge-
nerabile dicitur, merito secundæ potentiæ, quæ cum in materia est, fieri non potest, ut ad actum
non prodeat, ratione enim alterius potentiæ rei neque generari neque corrumpi repugnat. Ob
illam igitur potentiã gigni ens non dicitur, quæ res, ratione confirmari potest; contradictio,
neque per se, neque ex accidenti de eodem simul uera esse potest, si ergo esset aliquid, quod gi-
gni posset, aut per se, aut ex accidenti, hoc esset, semper non ens, ergo idem secundum actum G
simul esset, & non esset, nam illud, quod fieri potest, cum habeat potẽtiam, ut fiat, si ergo po-
natur in actu, licet falsum sequatur, absurdum, & quod fieri nequit, non accidit, quemadmodum
primo cæli, & primo priorum docuit Arist. Cum ergo in actu ponitur, erit, & cum eo tempo-
re ex accidenti sit, semper non ens, non erit. Contradictio igitur de eodem simul uera. Ad-
huc natura unius oppositi, in alterius naturam non mutatur, quandoque ens, quod possibile est
si semper non ens fieret, id igitur quod fieri potest, illud est, quod fieri non posset, quod sem
per non ens est. Quibus Arist. auctoritas adiungitur, primo cæli, manifestum est autem, inquit,
& aliter, quod impossibile sit, quod corruptibile est non corrumpi aliquando, semper enim
erit simul & corruptibile, & incorruptibile, quare simul erit possibile, & semper esse & non sem
per, corrumpitur igitur aliquando corumptibile & si generabile est, factũ est, possibile.n.est factũ
esse, & nõ semper esse. Secũda dubiũ ita euerti põt. Ignis .n. qui in loco sursum manet, corrupti-
bilis est & quãdoq; corrũpitur ab aere, qui contiguus est, hęc enim elementa, quoniam se contan
gunt, atque contrarijs qualitatibus affecta sunt, agunt, & patiuntur mutuo, & alterum uertitur,
quare continuo aliquæ ignis partes, in Aerem uertuntur, & iterum aliquæ aeris partes, in ignẽ
mutantur, quæ sursum latę, alias deorsum pellunt, ueluti Alexander testatur. Postremum Sim- H
plicius soluit, asserens elementa secundum totum corrumpi, sed non ita secundum totum, hoc
est, secundum omnes partes simul, ita enim deleri non sunt apta, alioquin alterum duorum con
tingeret, uel quod dabitur corporum penetratio, uel uacuum. Si enim totus ignis in aerẽ mu-
taretur, minorem, aer de nouo genitus, locum occuparet, cum igne minus ratus sit, quare mi
norem locum occupabit, recisiuum uero loci, quoniam aliud corpus non replet, uacuum igitur
erit. Consimiliter, si totus aer in ignem mutabitur, igitur in suis dimensionibus augebitur,
ratior enim fiet, quare ut maiorem locum repleat, opus est, qui cum ob alijs elementis occupe-
tur, igitur corporum penetratio dabitur. Quare elementa ita secundum totum corrumpi ne-
queunt. Corrumpuntur uero elementa secuodum totum, hoc est, secundum omnes partes,
non simul, sed secundum successionem, nulla enim elementi pars, quæ retro temporibus fuit,
eadem numero est, sed continuo aliæ, & alia est, atque huius uicissitudinis causa, cælum est.

A

Nullum accidens quod corrumpi potest, sempiternum fieri potest. Cap. 4.

Modus uero, quo accidentia deleantur, ab eo substantiarum, longe diuersus est, quoniam diuersum existendi modum habent. Sunt enim in subiecto entia; quare merito subiecti corruptibile, uel æternum accidens dicitur, si enim subiectum potest non esse, consimiliter & accidens, si uero æternum est subiectum, accidens quoque erit perpetuum. Verum accidentia alia contrarium habent, alia uero minime, hæc solum subiecti merito intereunt, Quæ uero contrarietatem habent, duplici de causa deleri possunt, & merito contrarij, atque hoc si eorum subiectum potentia sit, ad ipsorum non esse, atq; hæc ab Arist. in lib. de lõgitudine breuitateque uitæ explicantur. Inquit, enim, formas deleri, uel propter subiectum, uel ob contrarietatem. Cæterum accidentia, quæ contrarium habent, alia esse fixum, & permanens, ueluti quæ simul secundum omnes suas partes existunt, possident; alia uero habent esse, dum, fiunt, quemadmodum motus, & hæc à subiecto, & ab agente dependent, nempe motus est, actus actiui, & passiui. Hæc itaque accidentia triplici de causa delentur, & ob subiectum, & contrarietatem, atque merito agentis. motio enim æterna est, si suum agens æternum est, si uero interitus capax est, motus quoque corruptibilis erit. Sed his quæ nunc à nobis explicata sunt, Aueroes obstat, qui t 2. huius, inquit, Cælestem motionem, sua natura posse deficere, si uero perpetua est, ab intelligentia semper mouente, æternitatem suam consequitur. Hanc suam opinionem ita persuadet, cælum habet ad quietem potentiam, quæ est motui contraria, ergo cælestis motus in sui natura caducus est, & merito mouentis sempiternus euadit. Rursus nono huius, Arist. inquit, non esse timendum cælum posse quiescere, atqui timor non nisi de eo quod potest esse, & non esse, existit, ergo orbiculare corpus à sua motione deficere potest. Neque obstat, si quis dicat, quòd Arist. docet id quod sua natura caducum est, non posse ab alio æternum fieri. Inquit enim, Auer. Arist. sententiam, de substantijs esse intelligendam, in quibus uerum est, substantiam caducam, ab alio perpetuari non posse. Sed in accidentibus secus, hæc enim ad interitum, potentiam habere possunt, quæ tamen ad actum minime deducitur. confirmat hoc Auer. Arist. enim, primo libro de cælo, Platonem arguit, qui mundum sua natura caducum, & ab alio sempiternum fieri, credidit, mundus uero, substantia est. Quare de substantijs Arist. sermo intelligendus est. Et rei huius causam largitur, substantia enim est per se constans, & non alio existens, ueluti, accidens, & idcirco si substantia caduca, uel æterna est, hæc sua natura habet, quoniam causam in se sui interitus habet, uti materiam, & contrarium, est uero æterna, quoniam his caret. Accidentia uero, cum per se non existant, ultra eorum naturam, in esse à subiecto dependent, & idcirco duas ob causas, perpetua, & caduca esse ualent, & quia subiectum sempiternum, uel non sempiternum est, uel quoniam in sui natura causam corruptionis habent, ut contrarietatem, & ideo fieri potest, ut accidens sua natura corruptibile sit, quia tamen in subiecto æterno reperitur, & ab agente perpetuo dependet, idcirco & si sua natura corrumpi ualet, perpetuum tamen est. Hanc Auer. sententiam, posteriores Philosophi ita confirmant. Vna, & eadem est contrariorum materia, uti 5. phys. constat. Sed Cælum est materia motionis, ergo est quietis materia, motio enim, & quies contrarie opponuntur, quare ueluti Cælum moueri potest, ita potest quiescere. Deinde si cælestis motio, sua natura non posset deficere, ergo corpori orbiculari intelligentia frustra esse coniuncta, nam ut moueat, & motum conseruet, unitur. Demum Cælum respectu motus, est contradictionis potentia, ueluti, nono huius patet, ergo cælum potest quiescere. Sed hæc Auer. opinio, à ratione, & ab Arist. & demum ab ipsomet, dissentit, & primum Aristotelis demonstratione utemur, si cælestis motus, sua natura posset corrumpi, ergo habet sui interitus definitum tempus, siquidem cuiusq; rei, siue accidens, siue substatia extiterit, est definitum tempus ortus, & interitus, quemadmodum primo libro de cælo Arist. monuit, & ibi ipsemet Auer. ergo si tempus interitus accipiatur aliquo illius temporis momento, & toto sequenti tempore, non erit, At cum eo tempore fit, nempe æternus ab intelligentia fit, ergo simul secundum actum erit, & non erit, consimilis enim ratio est, de accidente, ueluti de substantia, & quod pro sua defensione Auer. dabit, hoc idem Aristoteli dabitur. Nonnulli ex posterioribus, demonstrationem hanc tollere nituntur, & inquiunt, absurdum de substantia sequi, non autem de accidente, & causa est, quoniam substantia in se, suæ perpetuitatis, & corruptionis causam habet, nam materiam claudit, ob quam res, potest esse & non esse. Accidens uero, in se principium suæ æternitatis, uel interitus non habet, nam caret materia, ex qua & solum materiam in qua habet, & idcirco principium quo est æternum, uel corruptibile, externum est, & ita cælestis motio, suam æternitatem habet, ab intelligentia semper mouente. Arist. uero ratio, contra Platonem ualida est, non autem contra Auer. Plato enim, mundum æternum statuens, est opus etiã eundem quòd materia careat statuere

B

C

D

ſtatuere; ex eo nero, quoniam ſua natura corruptibilis ponitur, materiam claudit, & ita abſur- E
dum ſequitur. Sed multifariam decipiuntur, quoniam ratio ita de motione, uelnti de ſubſtan-
tia, & mundo concludit. Neque diuerſitatis ratio recta eſt, nam, ut ipſemet Auer. inquit, mo
tus cæli corruptibilis eſt, quoniam materia eius, uti cælum, ad non eſſe eius, potentiam habet,
& quia contrarium habet. Aeternum uero, ab extrinſeco, ita Plato ſentit, nempe mundum ſua
natura corruptibilẽ, & ab extrinſeco, ut puto à Deo, æternitatem habere aſſerit, quare ratio
utrobique par eſt. Adhuc cæleſtis motus, ſiue ab interno, ſiue ab externo principio perpetuus
ſit, ergo ſemper, & infinito tempore erit, ſi ergo corruptibilis eſt, ſi ponatur in actu non erit.
Quare uti de mundo, ita de motu ratio concludit; quare eſſe ęternum à principio interno, uel
externo, cauſa non eſt, ut ratio non ualeat. Deinde quod eſt poſsibile ab intrinſeco, eſt etiam
124 ab extrinſeco poſsibile, & uice ſequitur uerſa, ueluti ipſemet Auer. primo cæli docuit, ergo ſi
cæli motus, ſua natura corruptibilis eſt, ergo ab interno principio, poteſt non eſſe, ergo ne-
ceſſario ſibi reſpondet extrinſecum corrumpens, cuius merito quandoque non erit, neqne recte
dicitur, quod ea propoſitio ualet in ſubſtantijs, & non in accidentibus, nam Auer. contrarium
ſentit, quoniam eam probat, per definitionem poſsibilis, ex primo priorum ſumptam. qnod
poſsiblle eſt. quo poſito in eſſe, non ſequitur impoſsibile, ergo ſi aliqua ſubſtantia, ſua natura eſt F
poſsibilis non eſſe, impoſsibilis ex alio, tunc poſsibile fieret impoſsibile. Modo hoc abſurdum
5 uti de ſubſtantia, & mundo, ita de motu concluditur. Adhuc Auer. tertio de anima aſſerit, fie
ri non poſſe, eaſdem intentiones quandoque æternas, quandoque corruptibiles eſſe, niſi natura
corruptibilis æterna fieret, atqui intentiones rerum materialium, ſecundnm Aueroem accidentia
ſunt, & negat has, ratione rerum materialium eſſe corruptibiles, ratione uero intellectus, æter-
nas. Sed motus accidens eſt, quare ſi ſua natura corruptibilis eſt, æternus fieri nequit. Ergo
poſteriorum ſolutio recta non eſt. Ad idem in libro de long. & breuitate uitæ Ariſt. inqnit,
accidentia, & formas biſariam corrumpi, uel qnia ſubiectum deletur, uel quia contrarium ha-
bent. cæleſtis motio accidens eſt, ergo ſi ſua natura corrumptibilis eſt, ergo uel merito ſui
ſubiecti, uel quia contrarium habet, ſed neutrum in cæleſti motione reperitur, eius enim ſu-
biectum æternum eſt, neque contrarium habet, niſi quoquo modo ſecundum partes, ut primo
cæli Ariſt. monuit, quare nullo modo cæli motio corruptibilis eſt. Inſuper Ariſt. 8. de phyſ.
auditu, & 12. huius, ita ratiocinatur, cæleſtis motio eſt æterna, ergo cælum, & monens
æterna ſunt, ſi itaque ſua natura perpetua motio non eſſet, ex hoc medio quod ſimpliciter cæ-
lum, & mouens æterna ſint, non haberet, ſed tantum ſecundum quid, quæ ratio ita confirma- G
8 tur. Auer primo cæli inquit, quod ratio hæc ualet, motus orbicularis eſt ſimplex, ergo cæ-
lnm eſt ſimplex, & cauſa eſt, quoniam in gyrum motio, eſt proprium cæli opus, & proprium
opus, rei naturam arguit; ergo uti ualet, motio orbicularis ſimplex eſt, ergo cælum ſimples eſt,
eadem ratione ualebit, motus cæli ſua natnra non eſt æternus, ſed ab alio, ergo cælum neque ſua
natura æternum eſt, ſed ab alio. Vtrobique enim arguitur; ex natnra proptij operis, ad natu-
ram proprij ſubiecti. Ad idem, natura, & quod quid eſt accidentis, quemadmodum ſecunda
diſputatione docuimus, eſt alteri ineſſe, ergo ſi ſubſtantia, cui ineſt accidens, eſt æterna, er-
go accidens ſua natura æternum erit, motns cæli accidens eſt, & ſubſtantię ſempiternæ ineſt,
ueluti cælo, quare ſua natura æternus eſt. Demum, ut ratione Auer. qua contra Auicennam
utitur, arguamus, ſi in cælo eſt materia eiuſdem rationis, ergo Deus & natura aliquid fru-
ſtra feciſſent, quoniam, eam potentiam egiſſent, quæ nunquam ad actum redncitur, ita ſi cęli
motio ſua natnra corrumpi poſſet, ergo & potentia eſſet fruſtra, cum ad actum nunquam re-
ducatur, ratio enim eadem eſt. Quare dicendum erit, cæleſtem motionem ſua natura æter-
nsm eſſe, nempe ſubiectum eius ad ſuum non eſſe, non eſt in potentia, quemadmodum Ariſt.
17 9. huius docet, qui inqnit, cælum eſſe in potentia ab ubi, & quale, & non dicit ad motum. & 8. H
12.10. & 12. eiuſdem operis, inqnit, cælum ſolnm habere potentiam ad ubi, & non ad motum, po-
tentia enim ad motum, diuerſa eſt, ab ea, quę eſt ad ubi, nam ſtat aliquid actu moueri, & eſſe
in potentia ad ubi, ergo cum cælum potentia ad motum careat, erit eius motus ſua natura per-
petnus. Rurſus cæli motor ſemper monet, ergo motus ſua natura ęternus. Mouens enim
ad motionis nsturam pertinet. Demum contrario uacat, uti Ariſtoteles docuit. Ergo
omnibus modis æternus. Sed ea ſe offert dubitatio diluenda, ſi omnis motio contrariam
quietem habet, ergo orbiculari lationi quies contraria erit. Nonnulli cęleſtem mo-
tionem biſariam conſiderari poſſe aſſeruere, & quatenus motus eſt, & ut orbicularis,
& cæleſtis eſt, ſi priori modo ſpectetnr, ita contrarium, ipſam quietem habet, ut ue-
ro orbicularis eſt, contrario uacat, ueluti cælum, uti corpus quieſcere poteſt, quamuis nõ ut cæ
lum, hoc probant, naturale enim corpus in ſe motus, & quietis principium habet, cælum natura-
le corpus eſt, ergo quieſcere poteſt, quare ipſius motus quatenus motus, contrariam quietem ha-
bet. Sed hi in apertiſsimo errore ſunt. Nam nihil poteſt alicui rei, ſub ratione generis cõuenire,
quod

A quod repugnet illi, quod eidē sub propria ratione competit, nam quæ rei conueniunt, sub ratione generis, per se conueniunt. quæq; ei conueniunt sub ratione propria, per se cōueniunt, ergo semper, quare si hæc opposita essent, rei, simul semper opposita inessent. ergo si cælestis motio, quatenus motio est, contrariū habet, propria ratione, non habere contrarium, ei competere nequit. Deinceps si cælum quatenus naturale corpus est potest quiescere, posibili posito in actu, licet falsum sequi posit non tamen id quod fieri nequit, ergo si ponatur in actu, cælum quiescit, quare motus non erit, & cum sit semper ens, ergo erit, quare simul secundum actum, idem erit, & non erit. Neq; obstat si dicatur hoc posibili non posse in actu poni, quoniam tunc id quod posibile est, esset imposibile, quemadmodum ex posibilis definitione constat, nam dicitur, quòd si ponatur in actu, imposibile non sequitur, quamuis falsum sequi posit & idcirco asserimus nos, orbiculari corpori, quatenus corpus est neq; conuenire, neq; sibi repugnare quietem. etenim naturale corpus, indifferens est, ad motionem, & quietem, quatenus uero, est naturale corpus, ortui, & interitui subiectum, & moueri, & quiescere potest, ut uero sempiternum est, à forma sempiterna, habet, ut solum circunferatur, & non conquiescat. Et proinde recte ab Auer. dictum est, naturæ definitionem ambiguam esse, siquidem singulis naturis, eadem ratione non competit. Ex his prima

B Auer. ratio diluitur, cælestis enim motio, quiete opposita caret, neque cælo priuatio opposita inest, cuius ratione motus deleatur. Etenim eo modo corrumpitur, quo pacto deleri est aptus, At secūdum ubi mutatur, & ita priuationem habet. Etenim orbiculare corpus, cum est sub uno ubi, potestate est, ad aliud, quod cum receperit, deleta est priuatio, & potestas. Et ideo nonnulli afferuere, cælestem motionem, ratione partium, quietem oppositam habere. Neque Auer. ratio, ex Arist. sumpta, obstat. Etenim Arist. 9. huius, inquit, non esse timendum, ut astra stent, sicut timēt alij philosophi, ergo, ne eius ratione utamur, si ubi timor est, ibi posibilitas, ergo ubi non est timor, ibi non est posibilitas, sed apud Arist. non est timor de quiete cæli, quamuis apud antiquos, ergo nulla est posibilitas, causa uero, cur illis timor accidebat, est, quoniam cælū, & astra grauia esse credidere, & idcirco eorum nonnulli, gigantem Atlantem ut cælum substineat, posuere. Alij uero, animam cogentem, quemadmodum ex secundo commentario de cælo constat. Iure igitur, illis timor accidebat. Arist. uero secus, qui neutræ naturæ cælum instituit, quare apud ipsum, nullus est timor. Quæ posteriores obijciunt, de facili diluuntur, & quo ad primum attinet, dicimus orbiculationem, neque secundum totum, neque secundum partem, uere contrarietatem habere, quemadmodum Arist. primo de cælo docuit. Est uero in partibus ipsius

C aliquo modo contrarietas, ut merito terminorum, quemadmodum eodem libro Arist. monuit, & causa est, quoniam ea, que singulis speciebus motus, ratione motus conueniunt, non eadem ratione congruunt, quoniam neque motus, neque eius ratio, eadem singulis conuenit. Contrarietas enim, speciebus motus competit, merito motus, quare eadem ratione omnibus non conuenit. Et uti se habent, ad ortum, & interitum, ita se habent ad contrarietatem. Sublunares motiones secundum totum oriuntur, & intereunt, ita etiam, se habent ad contrarietatem. cælestis uero motio, secundum partem, aliquam nouitatem habet, ita quoque contrarietatem obtinet. Diluitur etiam secundum, nempe intelligentia cælo unitur ut ipsum moueat, ita enim rebus suam bonitatem communicat. Est enim, quæque intelligentia per se bona, at boni ratio est, ut communicetur. Non potest autem rebus bonitas communicari, nisi per motum, quare cum sempiterna sit intelligentia, & ab omni materia prorsus abiuncta, sempiterno tempore mouet. Postrema ratio, etsi ex dictis soluta sit, paucia tamen, nunc tolletur, Arist. nempe, non asserit, cælum ad motum esse in potentia, sed ad ubi. At potentia ad motionem, longe diuersa est, ab ea, quæ est ad ubi.

D *Grammatici fundamenta tolluntur.* Cap. 5.

AT nunc Grammatici rationes tollendæ sunt, uerum primum, Simplicij solutiones referendæ sunt. Soluit itaque primam, asserens, aliud esse habere potentiam infinitam totam simul, & aliud esse, finitam potentiam in infinitum habere. Inquit itaque, cælum potentiam infinitam totam simul, quam latini uigore infinitam nuncupant, non habere, sed uim finitam duraturam sub motione, (quam, duratione infinitam uirtutem latini appellant.) Quare ut ratio soluatur, inquit, potentia cæli duratiua est finita in infinitum. Non tamen corruptibilis est, quoniam ex materia interitus prouenit, cælum itaque materia uacat, ergo & corruptio accidere nequit. Quare cæli uirtus, quamuis finita sit, tempore tamen infinito durare potest, Virtus uero infinita tota simul, non corpori orbiculari, quod circumfertur, competit, sed mouenti, ipsum enim, est, quod uim infinitam totam simul habet. Quibus uerbis constat, secundum Simplicium, primum omnium mouens, uigoris infiniti esse, quod etsi in tempore mouet, id prouenit, quoniam cælum corpus est, quod totum motum simul suscipere nequit, & idcirco

ex natura mobilis accidit, ut in tempore moueat, ex mouentis enim natura nullum tempus necessarium est, alioquin, ut Arist. demonstrat, uirtus finita in illo moueret, si uero in tempore E
mouet, id quod mouetur in causa est, quod totum motum simul suscipere nequit. Idem Alex. testimonio confirmat, qui asserit, corpus quod mouetur, uirtutem infinitam, ob quam moueatur, non habere, nisi æquiuoce. Quare non est uis infinita in corpore finito, sed uis finita, uirtus enim, quæ est infinitum, finita est, non tamen opus est, ut id quod mouetur, conquiescat, mouens enim semper mouet, quare longe Grammaticus deceptus est, nullum discrimen faciens inter id, quod est simul infinitum, & id quod est, in infinitum. Sed eius solutio multifariam peccat, primo enim, quoniam inquit, quod etsi huiusmodi mouens, etsi totum motum simul habeat, momento tamen non mouet, quoniam cælum huiusmodi motum, totum simul suscipere nequit & idcirco in tempore mouet. Euertit enim, cum hæc fatetur, multa Arist. proloquia, uti illud, cuius retro meminimus, quod ratione agentis fieri potest, etiam merito patientis fieri potest, & uice uersa, ergo si mouens totum motum simul momento producere potest, ergo sibi respondet mobile, quod totum motum simul suscipere, momento ualet. Adhuc in æternis
32 non differt esse à posse, ueluti 3. physic. constat, ergo si huiusmodi mouens subito totum motum simul producere posset, iam simul ipsum produceret. Mox si in caducis rebus, nihil est fru F
c. 5. stra, multo minus in rebus æternis, quemadmodum Arist. primo de animalium partibus docet. Ergo si huiusmodi mouens, potens esset, totum motum simul momento producere, cum hæc potentia nunquam ad actum exeat, frustra itaque esset. Hallucinantur demum, quando inquit, primum omnium mouens esse uigoris infiniti (sequenti enim disputatione ostendemus iuxta peripateticos non dari uirtutem uigore infinitam, sed solum duratione infinitam.) Sub finem uero primi commentarij de cælo, alio pacto soluit, nempe asserit, cælum uirtutem finitam habere, ac sua natura finiri posse, nunquam tamen finitur, quoniam ab alio suam suscipit infinitatem. Sed in hac quoque solutione, & ab Aristotele, & à ratione dissentit. retro enim docuimus, quòd
79 sua natura corrumpi potest, æternitatem ab alio suscipere non posse. Auer. uero, 8. de physic. auditu, alio pacto soluit, & accipit in cælesti corpore, duplicem esse potentiam, quarum altera passiua est, ut quæ motus est receptiua, altera actiua, ut quæ motus est productiua, & est ipsa intelligentia. Verum declarat prius, quo pacto se habeat, potentia passiua cæli, & ait, quod hæc uno modo est finita, altero modo est infinita, nam quòd aliqua potentia sit finita, uel infinita, bifariam intelligi potest, uel quòd sit uigore & in qualitate actionis finita, uel ita infinita. Dicitur uero potentia sic finita, quæ certo & definito tempore, actionem, est apta suscipere, si passiua G
extiterit; si uero actiua, quæ definito tempore, est actionem apta producere. Infinita uero dicitur, quæ definitum tempus non habet, sed in non tempore, si actiua fuerit, agere, si uero passiua, pati, potest. Potentia itaque cæli passiua uigore finita est, propterea est finito tempore, motionem apta suscipere, ita quòd neque longiori, neque breuiori tempore. Est enim certa & definita proportio, inter cælum, & suum mouens, quæ uariari nequit, & idcirco Arist. secun
71 do cæli inquit, si cælo addatur astrum, aut non moueretur, aut tardius moueretur. Quoniam proportio tolleretur. quod uero cælestis uirtus, quæ passiua est, uigore sit finita, ita ab Auer. ostenditur. Nulla uirtus corporea, uigore infinita esse potest, Atque cæli passiua uirtus, corporea est, ergo uigore infinita esse nequit. prima propositio aperta sic fieri potest, huiusmodi enim uirtutes diuiduæ sunt, corporis diuisione, & in his potentia totius, maior est potentia partis, Potentia passiua corporis, diuidua est quoniam corpus diuiduum est, ergo sic infinita esse nequit; Adhuc si passiua corporis uis, ita infinita esset illud contingeret, alterum infinitum, altero maius esse. Nam quanto corpus naturale, maius fuerit, tanto magis suo motori resistit: maius .n. corpus, mouenti magis resistit, minus uero, minus resistit, quoniam in maiori magnitudine, est maior uirtus, & in minori, minor, ergo in maiori corpore, maior erit resistentia, & in minori H
minor, ergo si aliquod corpus posset motionem in infinitum uelocem, ob suam infinitam uirtutem suscipere, ergo corpus maius ab hac uirtute in infinitum ualociter mouebitur, corpus uero minus, magis in infitum ualociter mouebitur, quare unum infinitum erit altero maius, quod fieri non potest, ergo corporis uirtus, motionis susceptiua, in qualitate actionis finita erit. Et quamuis cæli uirtus susceptiua ita finita sit, altero modo infinita est, utpote duratione; est enim cælum corpus sempiternum, cum materia, & contrario uacet. In hunc modum quoque cælestis motionis effectrix uis infinita dicitur, materia enim caret, & contrarietate, est uero finita uigore, si enim aliqua uis motrix sic infinita foret, motus in non tempore fieret. Nam si in tempore, uirtus finita, per uirtutis accretionem, in eodem tempore mouere posset, etenim quanto motrix uirtus, est maior, ipsius motio uelocior est. ex his Grammatici rationis solutio constat, nempe omne corpus finitum habet uirtutem finitam, uidelicet uigore, & sic omnis cæli uirtus finita est, non tamen deletur, sed illud corpus corrumpitur, cuius uirtus est, duratione finita, cælestis uero corporis uirtus, utraque, duratione finita non est, sed infinita, & idcirco sempiternum

A ſempiternum eſt. Secundum fundamentum, Simplicius diluit, aſſerens uerum non eſſe, quod
omne id, quod aliquo indiget, ut ſit, per ſe ſufficiens non eſt, ſi enim id, quo indiget, ad eius
naturam, & ſubſtantiam non attineret, uerum eſt quòd per ſe ſufficiens non foret, ſed ſi, ad eius
naturam ſpectaret, illud per ſe tale erit, primo Poſteriorum Ariſt. mouuit, quòd id quod eſt ta 32
le, per aliquod, qui ad ſuam naturam pertinet, eſt per ſe tale; cælum uero materia indiget, ut
ſit, quæ ad ſuam naturam pertinet, quare per ſe eſt. Sed quis ambigere poſſet, quæ materiam ha
bent, poſſunt non eſſe; quare cælum per ſe poſſet non eſſe. Soluit Simplicius, ſi cæleſtia indige-
rent materia, quæ contradictionis potentia eſt, poſſent non eſſe, ſed ea non indigent, idcirco
ſua natura ſempiterna ſunt. Et hæc eſt recta ſolutio, ſed altera, quam præbet, omnino falſa
eſt, nempe aſſerit, cæleſtia, quoniam potentiam finitam habent, poſſe non eſſe, nunquam ta-
men pereunt, ſed ſemper ſunt merito motoris, qui uigore infinitus eſt. Tertium argumentum
euertit Simplicius, bifariam, primo quòd licet, cælum ſua natura poſsit diſſolui, Dei tamen
nutu, nunquam diſſoluitur, ſunt enim cæleſtia coniuncta, & colligata, maiori uinculo, quàm
ſi ſua natura æterna eſſent. Sed hæc eius ſolutio, quòd recta non ſit, ex retro oſtenſis, conſtare
poteſt. Altera eius ſolutio recta eſt, inquit enim, omne compoſitum non poſſe diſſolui, ſed il-
B lud duntaxat, quod ex materia conſtat, quæ contradictionis potentia eſt, & contrarium habet.
Hæc enim ſunt, corruptionis cauſa, cæleſtia ita, compoſita non ſunt, & idcirco diſſolui neque-
unt. Quartum fundamentum tollit Simplicius, & primo concedit, Cæleſtia ſua natura poſſe
non eſſe, nunquam tamen diſſoluuntur, quoniam à Deo opifice, æterna facta ſunt. Sed hoc
uerum non eſt, quemadmodum toties teſtati ſumus. Vnum tamen, conſideratione dignum,
in Grammaticum notat, quòd ipſe non percepit, quo pacto corpus in infinitum diuiduum di-
catur, credidit enim, in infinitum ita diuidi, quod interdum actu in infinitum diuiſum ſit, quod
minime uerum eſt, daretur enim actu infinitum. Sed inquit, diuidum dici, quoniam quacun-
que parte accepta, quamuis non ſit ab alia ſeiuncta, ſed tantum diſtantia ſeparata ſit, poteſt in
infinitum diuidi. Nam ut in 3. phyſic. dicitur, potentia hæc, eſt actui permixta, ſemper enim, 57
reſtat aliquid diuidendum, & ita cælum diuiſibile eſt, uerum non quatenus cælum, quoniam ita
diuiſio in infinitum non tendit, ueluti omne corpus naturale, in infinitum diuiduum non eſt,
nam huiuſmodi corpus, forma naturali conſtat, quæ certam, definitamque magnitudinem ſibi
limitat, ergo ad minimam magnitudinem perueniendum eſt, quæ amplius diuidi nequit, cælum
itaque in infinitum diuidi dicitur, quatenus corpus eſt, quo pacto omne corpus diuiduum dici
C tur. Et huius opinionis Auer. eſt. Sed hæc ueritatem non ſapiunt, fieri enim nequit; cælum
quatenus corpus eſt, in infinitum diuidi, ut uero cælum nequaquam. Nam non poteſt alicui
rei, ſub ratione generis, prædicatum conuenire, quod, cum eo pugnet, quod ſibi ſub ratione
propria competit, quare cæleſti corpori, ea ratione qua corpus, non poteſt competere prædi-
catum, quod illi repugnet ſub propria ratione, ergo ſi ratione, qua cælum in infinitum diuidi
nequit, quare, neque ratione qua corpus eſt, in infinitum diuidi poteſt. Sed totus, ad quem
peruentum eſt, nos admonet, ut exponamus, quo modo cæleſtia, & reliqua corpora diuidua
ſint, quod breuiter perſtringemus. Corpora enim, quæ ortui, & interritui ſubiecta ſunt, ex ma
teria & forma conſtituta, quæ oppoſitarum proprietatum cauſæ, in corpore naturali ſunt, ergo
cum forma in rè naturali finitatis cauſa exiſtat, ergo oppoſitæ proprietatis, materia cauſa erit, uti
infinitatis, quemadmodum 3. phyſic. conſtat, ex quibus claret naturale corpus, quod ortui ſu-
biectum eſt, in infinitum diuiduum, & in infinitum non diuiduum eſſe, etenim merito mate-
riæ, in infinitum diuiſibile eſt, materia etenim rei naturalis interna pars, una ſola forma con
tenta non eſt, ſed infinitas ſuſcipere eſt acta, quæ uarios, & indefinitos magnitudinis terminos ſi
bi determinant, ſub quibus omnibus materia ſtare ualet, quare infinitæ diuiſionis ob magnitudi
D nem quam in ſe habet in rebus naturalibus cauſa eſt, forma uero definitam diuiſionem efficit, Ve
runtamen diuiſio hæc bifariam eſſe ualet, Altero modo ut res naturales in portiones diuidantur
actu ad inuicem inter ſe, & à toto ſeiunctas, ueluti cum lignum in plures partes partitur, atque ita
in infinitum diuiduæ non ſunt, naturales res, quoniam, cum materia formam ſuſcipit, hæc
certam, & definitam magnitudinem ſibi determinat, quam ſi diuidamus forma peribit, Altero
modo, ſecundum deſignationem partiuntur, propterea quòd naturales res actu partes inter ſe ſe
paratas, & ſuo loco conſtitutas, obtinent, quando uero toti adhærent, coniunctæ tamen ſunt,
quæ itaque res, diuiduæ ſunt, corruptionem pati non eſt opus. Sed quæ primo modo partiun
tur, ex his illud conſtat, corpus quod in infinitum partibile dicitur, quodcunque corpus non
eſſe, ſed illud quod ex materia, magnitudine affecta, conſtat, ueluti eſt corpus generabile, æter
num uero corpus, cum ex illa non conſtet materia, in infinitum partibile non eſt, ſed certam &
definitam magnitudinem cum ſibi definiat, hæc diuidua non eſt, in partes à toto, & inter ſe,
actu ſecretas, ſed deſignatione tantum diuiduum eſt, & quoniam actu inter ſe partes habet, &
ſuo loco conſtitutas & inter ſe ſeparatas, toti tamen adhærentes ſunt, ob quam diuiſionem cæle-

ſtia corrumpi non eſt opus, in quibus minimam magnituuinem à totò, ſeiunctam, quæ ſi diui- E
datur, forma interit, accipere licet. Et idcirco non de omni corpore, uera eſt ea propſitio, eſſe
34 in infinitum diuiduum, nam quemadmodum Auer. 7. phyſic. docet, regulæ in phyſicis traditæ
de rebus caducis, ut plurimum affirmantur. Verum de re hac, ſatis abunde 6. phyſ. diſſeruimus
Quare ut redeat ſermo, unde receſsit. Simplicius, ſecundam adducit ſolutionem aſſerens cæ-
leſtia non eſſe diuidua, eo modo quo corpora; quæ apud nos ſunt, ſed ſolum ſecundm deſigna
tionem, non tamen in infinitum, & quamuis minima magnitudo accipiatur, ea tamen ulterius
diuidi nequit. Neque tamen ſi grammatico hoc concedatur, forma interijt, nam cęleſtes for
mæ, non ſunt ſubiecti diuiſione, diuiduæ, cum non ſint à materia in eſſe conſtitutæ, ueluti mà
treiatæ formæ. Poſtremum Grammatici fundamentum, Simplicius ſoluit, & primo inquit, ne
que cæleſtia, neque eorum partes potentiam infinitam totam ſimul habere, hęc enim uis mouen
ti ſolum conuenit, Cæleſtia etenim, uim finitam, quæ eſt in infinitum habent, quoniam in in-
finitum durant, quæ uis duratione infinita nuncupatur, atque hæc, cæli partibus competit, ſi-
quidem neque totum, abſque partibus, neque partes, ſine toto exiſtere poſſunt, ueluti in anima-
libus caducis uidere licet, hęc enim, cum per aliquod tempus, permaneant, neceſſe eſt, ut tam
diu, partes durent, quandiu totum conſiſtit. Sed dubia ſolutio uidetur, oſſa enim animalibus, F
quorum ſunt partes, diuturniora ſunt. Hoc euertit Simp. aſſerens animalium partes, tandiu per
manere, quamdiu animalia: Pars enim animalis ſeparata, æquiuoce pars dicitur, quemadmodum
Ariſt. 7. huius, primo de animalium partibus, & 3. de anima docuit. Sed quis adhuc ambigere
poſſet, permanentia enim totius, ex partium permanentia reſultat. Vniuerſitatis enim elemen
torum partes, ſucceſsione durant, quare ſi huiuſmodi partes ſimul collectæ fuerint, permanen-
tiæ tempus multiplicatum erit: ita cùm cæli partes ſimul collectæ ſint, cauſa ſunt, quare diu
cælum permanest. Tollit hoc Simp. inquiens, totum illud ex ſuis partibus permanentiam ha-
bere, quod eiſdem non utitur partibus, ſed alijs, & alijs, nempe aliæ fiunt, aliæ uero occidunt,
idcirco, ob continuam partium ſucceſsionem, magis totum permanet. Eſt & aliud totum quod
eiſdem partibus ſemper utitur, & hoc æqualis permanentiæ eſt, cum ſuis partibus. Nam ſi par-
tes, & totum ad aliquid ſunt, quemadmodum ipſemet Grammaticus teſtatur, ergo quanto tem
pore partes permanent, eodem etiam tempore totum permanebit, & uice uerſa, Ita ſe habet,
cælum, etenim ex eiſdem partibus ſemper conſtat. Quare æqualem permanentiam cum ſuis par
tibus habebit. Quæ de cæleſtium, & eorum partium permanentia Simp. affirmat, recte ſe ha
bent, quemadmodum enim orbiculare corpus, duratione infinitum eſt, ita ſingulæ eius partes, G
& cauſa eſt, quoniam interitus cauſæ duæ ſunt, materia, & contrarietas, quibus cum cælum, &
ſingulæ eius partes, careant, idcirco æqualem permanentiam habent. Quod in rebus caducis
aſcribi nequit, quoniam materiam & contrarietatem habent, & idcirco totum magis quàm ſuę
partes durat, nam uirtus unita, ſe ipſa diſperſa, pollentior eſt, quare magis contrario, totum re-
ſiſtit, quàm partes, quando à toto abiunctæ ſunt.

Auicennæ & Aegidij opinio. 6.

AEgidius, inter latinos, non ſpernendus interpres, cæleſtem materiam eandem naturam,
cum materia ſublunarium habere, credidit. Veruntamen, aſſerit cæleſtem materiam bifa
riam ſpectari poſſe, & in ſe; & ita eiuſdem rationis exiſtit. Si uero, ut cæleſti formæ con
iuncta eſt, conſideretur, ita alterius rationis efficitur, etenim cęleſtis corporis forma, à ſublu-
narium formis, diuerſa eſt, caret enim contrarietate, & infinitæ eſt actionis, & idcirco totum
materię appetitum replet, atque omnem, ab ea, potentiam, & ad aliam formam, appetitum tollit.
Quare in eius ſubſtantia, nulla eſt permixta priuatio. forma uero generabilis, quoniam contra H
rietatem habet; ideo totum ſuæ materiæ appetitum non ſatiat, & proinde priuationem oppoſi-
tæ formæ ſemper habet. Et idcirco inferre non licet, cælum corruptibile eſſe quoniam mate-
riam uniuocam habet, ſed ſi materiam priuationi permixtam, & formam contrarium habentem
obtineret, utique caducum eſſet, at modo cæleſtia his principijs uacant. Hanc ſuam opinionē
ex multis perſuadet, & prima ratio. Quæ adinuicem ſecundum magnitudinem comparantur
37 in materia communicant, ueluti ſecundo de ortu Ariſt. docuit, cæleſtia uero & ſublunaria,
ſecundum magnitudinem comparantur, nempe ſol maior eſt terra; luna uero minor; quemad-
modum Aſtronomi teſtantur, ergo in materia communicant, Deinde cæleſtia magnitudine
affecta ſunt, ergo in eis ſunt dimenſiones terminatæ, ergo interminatæ, etenim in eadem mate
ria utraque ſuſcipitur, quoniam re inter ſe non ſunt diſtinctæ. At dimenſio interminata, ma-
teriam uniuocam inſequitur, in cælo ergo erit materia uniuoca. Deinceps, cæleſtia ſunt rara, &
6. 27 denſa, ergo cum ſublunaribus in materia communicant, ſecundo enim de ortu Ariſtoteles te-
ſtatur, ea quæ partes differentes penes rarum, & denſum habent, in materia communicare,
ueluti

A ueluti ex definitione rari, & densi constat, nempe densum dicitur illud, quod multum habet de materia, sub parua quantitatis extensione, rarum uero, quòd minus de materia habet, & plus de forma. Ad hæc omne multiplicatum, materiam habet uti duodecimo huius patet. Cælestia multiplicata sunt, ergo materiam habent. Rursus forma cælestis 49
de se, indiuidua, & singularis non est, ergo ob materiam, propter eam enim, res efficitur singularis. ergo in cælo est materia. præterea utraque materia, est in potentia essentiali ad formam, ergo unaquæque est eiusdem rationis. Antecedens probatur, si non esset materia cælestis, in potentia essentiali ad formam, ergo ex cælesti forma, & materia, unum per se non fieret. Arist. enim octauo huius, causam largiens, cur ex materia & forma unum per se efficitur, inquit, quoniam alterum eorum, est actus, alterum uero potentia. Id quod consequitur, ita ostendit, Auer. primo de substantia orbis, potentiam, inquit, esse substantialem materiæ differentiam, ergo quæ conueniunt in differentia substantiali, eiusdem naturæ, & rationis sunt, cæli uero materia, & sublunarium, in potentia, quæ materiæ, est substantialis differentia, communicant, ergo eiusdē naturæ sunt; Postremo in uno quoque genere causæ, ad unam primam causam deuenire oportet. uti secūdo metaphy. constat, ergo in genere causæ materialis, ad unam primam materiam deue-
B niendum est, Sed id, quod in aliquo genere unum est, eiusdem rationis est, omnibus, his quæ sub uno genere sunt, alioquin unum non esset, ergo prima materia, in cælestibus, & sublunaribus erit eiusdem rationis. Quæ ratio sic confirmari potest, si cælestium, & caducorum materiæ, eandem naturam non essent sortitæ, inquiritur, quo pacto distinguuntur, non enim per habitudinem ad diuersas formas, quoniam habitudo hæc, ad materiæ naturam non pertinet, quoniam eadem sunt existendi, & distinctionis principia. Adhuc posterius, prioris, causa distinctionis non est, habitudo hæc, eum respectus sit, substantia materiæ, quæ absolutum ens est, non est ergo distinctionis materiæ, causa esse nequit. Demum actus est, qui distinguit, & separat ueluti septimo huius pa- 49
tet. Ergo formis reclusis, materiæ eiusdem rationis erunt, cum non habeant, per quod differant, ut uero suis formis coniunctæ sunt, ita diuersa efficiuntur. Auicenna etiam, huius sententiæ est, nempe primo libro suæ sufficientiæ, ita rem ostendit, Aristotelis, propositum, in physi. est, de prin- cap. 4.
cipijs communibus, cunctis rebus naturalibus, siue caducæ, siue sempiternæ sint, disserere, ergo de materia communi, utrique corpori, & caduco, & sempiterno. At hæc materia, ab Aristotele in physicis inuenta, est materia prima, quare, hęc, eiusdem rationis erit, in æterno, & mortali corpore. Hæc itaque sunt, quibus cælestem materiam, eandem naturam, cum ea, quæ sublunarium est, persuadent.
C

Auicennæ, & Aegidij opinio refellitur. *Cap. 7.*

SEd uana est horum sententia, & ab Aristotelis principijs prorsus aliena, omne enim corpus, quod materiam, quæ est contradictionis potentia, includit, interitui obnoxium est, atqui, uita hos, cælum huiusmodi materiam claudit, ergo corruptioni subiectum erit; Auxilium uero, quod sibi ipsis præbent, nullum est, quod tale est, hæc materia si in se spectetur, contradictionis potentia est, ut uero sub cælesti forma manet, ad oppositam formam nullam potestatem habet, quoniam ab huiusmodi forma, ipsius appetitus satiatur. Hoc enim non obstat, nempe accipio eam materiæ portionem, quæ sub forma tali stat, quam, iuxta suam naturam considero, hæc, potestate est, ad omnes formas suscipiendas (ut ipsemet testantur) ergo si quod fieri potest, in actu ponatur, quamuis falsum sequi possit, id quod fieri nequit, unquam sequitur, quare si in actu potestas illa ponatur, sub alijs formis, portio illa materiæ erit, quæ cum semper cælesti formæ coniuncta sit igitur opposita simul uera essent, nempe sequitur, ut cælum sit, & non sit, nam quatenus
D semper sub forma cæli materia stat, ut uero potestas illa ad actum deducta est, quoniam sub alia forma est, cælum non erit. Atque hæc est Arist. ratio primo libro de cælo, ueluti retro docuimus; Deinde ut penitus auxilium hoc tollatur, materia cælestis in sui natura considerata, potest recipere omnes formas, quare formam elementi, sed possibili posito in actu, non sequitur impossibile, ergo si in actu ponatur, erit sub forma elementi, quare cælum non erit, & cum sempiternū sit, ergo erit, quare contradictio simul una; Adhuc quod sua natura est tale, cuicunque confertur semper ita se habebit, atqui cælestis materia, sui natura est potens, omnes suscipere formas, ergo si cælesti formæ comparatur, eandem semper obtinebit naturam, quare, ut stat, sub cælesti forma cō tradictionis est potentia. Rursus Arist. primo cæli, cælum neque ortum neque interitū pati ostendens, asseruit, quoniam neque subiectum, neque contrarium, habet, duas ergo corruptionis causas largitur, quare si cælestis materia, eiusdem naturæ esset, ergo cælum principium corruptionis clauderet. Nam materia, secūdum suam ipsius naturam, interitus causa est, nam si merito priuationis, non duæ corruptionis causæ, utpote materia, & contrarium, sed unica tantum existeret, utpote priuatio, & contrarium. Ad idē Arist. xij. diuinorum ostendens, plura prima mouentia non 49
O 2 esse,

A manens, nullum oppositorum est, non enim priuatio, quoniam ipsa non permanet, neque forma, quoniam ipsa adhuc non est, & cum est, ipsa tollitur ortus, nempe habitibus in materia pre sentibus, esset omnis motio. Quare id quod permanet, tertium est, & à contrarijs districtum: Tertia uia diuisio quoque est, etenim omnia, quæ oriuntur, uel accidentia sunt, uel substantiæ: atqui accidentia cum fiunt, ex subiecto fiunt, siquidem eorum esse, est ut sint in subiecto, ergo sine insubiecto fieri nequeunt. Substantiæ etiam cum fiunt subiecto indigent, ueluti animalia, & plantę, ex semine fiunt. Postrema uia inductio est. Nam si per singulos modos, eorum quæ fiunt percurramus, semper in singulis mutationibus subiectum apparebit. Verum consideratione dignum est, Num per has uias, cælestem materiam, Arist. est uenatus, hoc enim magni momenti est, nempe singulæ suæ caducorum materiæ necessitatem probare uidentur, quod minime concedendum esse uidetur, propterea quod Arist. in principio de physic. auditu, omnium rerum, quæ natura constant, principia inuestigare pollicitus est. Inter græcos Simp. dubitationem diluens, in altera solutione, negat illis uijs quæ primo physic. habentur, cælestem materiam fuisse inuentam, sed solum eam, quæ sublunarium est, inuestigatam fuisse testatur, siquidem, si ad primam uiam aduertamus, per eam minime cælestem materiam uenari ualemus, quoniam ex

B contrarietate ortum trahit, quæ in cælesti mutatione non reperitur. Neque itidem secunda uia ad huius materiæ inuentionem ducit, quoniam hæc ipsa, ex ortus diuisione, ortum trahit, atqui cælestia ortu uacant, ergo uia hæc ad cælestis materiæ notionem non ducit. Neque etiam tertia quoniam per diuisionem eorum, quæ fiunt, fluit. Et idcirco secundo libro cælestem materiam inuentam fuisse testatur, Arist. etenim, naturam definiens, inquit esse principium motionis primo, & per se, non per accidens in re naturali, hanc deinceps in materiam, & formam, est partitus, asseritque materiam, esse motionis principium receptiuum, quare cum in cælo, motio sit, ergo principium in eo est, quod cælestem motionem suscipit, quod cum materiæ locum habeat, ergo quod motum in animali cælesti suscipit, materia est: quare secundo libro cælestis materia uenata fuit. Verum hæc Simp. sententia, uana est, nempe si secundo libro cælestis materia inuenta fuisset, ordinem igitur, quem sibi Arist. prefixit, prosequutus non esset, in aditu enim libri physic. se prius de principijs communibus rerum omnium, quæ natura constant, pertractare fuit pollicitus, mox uero de proprijs. si itaque primo libro, de principijs solum caducorum, secundo uero libro, de principijs, cum corruptibilium, cum æternorum, disceptatio facta fuisset, ergo secũdus esset de cõmunioribus primus uero de minus cõmunibus. Deinceps, illa

C natura ab Arist. 2. phys. Definitur, quã 1. lib. inuenit, queãdmodũ, in calce primi lib. Arist. monet quãdo pollicetur, se de eisdem principijs, alia tamen ratione, in 2. lib. differere. Quare si solum de caducorum principijs, primo libro sermo factus foret, ergo de eisdem solum, in secunda parte omnino fiet, itaque eius sententia recta non est. solutio itaque uera, cuius ipsemet Simp. alias meminit, est, utriusque corporis, & mortalis, & sempiternis materiam Aristotelem, per illas uias inuestigasse, per primam uiam, nam etsi cælestis motio, uere, & secundum totum & secundum partẽ, contrarietate careat, tamen secundũ partem aliquo pacto contrarietatẽ habet ueluti retro ex Arist. docuimus. sol enim, quando ab oriente ad occidens circumfertur, ex contrario ad contrarium fertur, quare ibi subiectum erit, quod modo sub uno ubi, modo sub alio, subijcitur. Per secundã etiam uiam, diuina materia inuestigatur, nam etsi cælum secundũ substantiam, nullum patiatur ortum, secundum ubi, & quale tamen, mutatur, uti 9. huius Arist. docuit, ergo cum in omni mutatione sit aliquod permanens, quod subiectum est, in cælesti quoque motione erit permanens, & subiectum. Non minus, & tertia uia, ad hanc materiam ducit nempe secundũ ubi, & quale, cælum fit, quare subiecto indiget. Postrema uia, apertissime cælestis materiæ necessitatẽ ostendit, nẽpe mutatur cælũ, uti sæpius dictũ est. Ex his itaque con-

D stat primo libro physic. utriusque corporis materiã fuisse inuentã. Er quãuis Aristotelis exẽpla de materia corruptibiliũ sumpta sint, ea tamen, de his accipit, quoniã magis aperta, & nobis magis in prõptu sunt. Sed dubiũ est, num ex his uijs cælũ ex materia & forma conflatũ esse habeatur. Sed hoc euertit Auer. primo de substantia orbis, asserens, hoc ex primo libro non haberi, sed ex 8. ubi Arist. docuit, cælũ per se moueri, omne uero quod per se mouetur, in se partẽ motã, & mouentẽ, quæ in idẽ simul nunquàm concurrunt, habet. Cæleste igitur corpus, ex parte mota constabit, atqui pars mota, materiæ, pars uero mouens formæ locũ gerit, cælum itaque ex materia, & forma, conflatum esse dignoscitur.

Ex ostensis itaque constat, quod cũ Arist. tertiũ principiũ inuestigare non solũ corruptibiliũ, sed etiã sempiternorũ corporũ subiectũ inuenit, huiusmodi uero subiectũ, hoc uel illud non est, sed omniũ cõmune, etenim inquit, omnis mutatio est, ex contrario in contrariũ, ergo necesse est, ut sit tertiũ. rursus in omni mutatione, inquit, oportet ut sit aliquod sub utroque termino permanens, quare cõmuniter de cõmuni subiecto loquitur, & hæc est sua intentio, ut uidelicet, de principijs rerum omnium naturalium cõmunibus loquatur, atqui cõmune subiectum

primum ſubiectum eſt, quod cum omni naturali enti conueniat, ergo in corpore cæleſti, erit E
prima materia, quæ eum eadem ratione, ueluti eſt in rebus caducis, in cæleſtibus non reperia-
tur, quo igitur pacto illis in exiſtat, explicandum eſt. Quod quidem manifeſtum fiet, in utri-
uſque materiæ conditiones, in quibus conueniant, & ſeparantur, docebimus. Oportet ita-
que ſublunarium ſubiectum, nullam definitam formam habere, ſed poteſtate ad omne formas:
etenim ſi aliquam formam ſibi definiret, omnis mutatio in accidentibus eſſet, quemadmodum
63 primo phyſicorum, & primo de ſubſtantia orbis Auer. monuit. Quare ut uarias, diuerſaſque
formas ſucceſsiue recipiat, opus eſt. Erit igitur eius natura, potentia. Rurſus neque ſubſtan-
tia ſimpliciter actu exiſtens, quoniam tunc eſſet impaſsibilis, & non reciperet; quod enim eſt in
actu quatenus eſt in actu, non recipit, ſed ſecundum quòd eſt in potentia. Et ideo ſettimo hu
8 ius dicitur, quòd materia eſt, neque quid, neque quale neque aliud aliorum prædicamentorum,
neque alicuius iſtorum priuatio, ſed ſubſtantia, quæ eſt potentia omnia hæc. quam quidem ma
teriam, ſi commode manifeſtare uolumus, per negationem omnium habituum fiet, ueluti Auer.
14 12. huius docet, Eſt, inquit, una numero per priuationem omnium formarum, cæleſtis uero ma
teria nullam ad ſubſtantiam claudit potentiam, ſed ab æterno unicam formam ſibi definiuit, à
17 qua ſpoliari nequit: eſt uero potentia tantum ad ubi, quemadmodum 9. diui. Ariſt. docet, ſol F
enim, modo currens per arietem, potentia eſt, ut taurum pertranſeat. Ex his quo pacto prima
materia cæleſtibus inſit, conſtat, quoniam ſecundum analogiā, & proportionem natura ueluti
materia prima quæ eſt in ſublunaribus, potentia eſt, ut uarias diuerſaſque ſubſtantiæ formas ſuc
ceſsiue ſuſcipiat, ita cæleſtis materia, potentia eſt, ubi diuerſa ſucceſsiue recipiat. Aliud rur-
ſus diſcrimen eſt, ſubiectum enim, rei generabilis ſubſtantiæ, formam ſubſtentat, quæ ex eius
ſinu producta eſt, forma uero ſubiectum ſubſtentat, ſecundum quod eſt ipſius complementum,
cæleſtis uero forma, etſi ſuum ſubiectum in eſſe conſtituat, ab eo tamen neque in eſſe conſtitui-
tur, neque etiam ex eius gremio educitur. Quare ſimiles ſunt, quoniam utræque, complemen
tum, à proprijs ſuſcipiunt formis. Quemadmodum enim materia ſublunaris, de ſe corpus non
eſt, ſed per formā corpus efficitur: ita cæleſtis materia, etſi aliquam ex ſe exiſtentiā habeat, cor
pus tamen de ſe non eſt, ſed ſuæ formæ merito corpus euaſit. Veruntamen prior materia hic
potentia eſt, ut corpus fiat, quoniam potentia eſt, ut formam ſuſcipiat. At cælica materia, cor
pus potentia non eſt, ſed ſemper eſt actu corpus. Eſt enim inquit Auer. materia ſemper formę
fixa, quare nullā claudit potentiam. Sed quis ambigere poſſet, cæleſtis enim materia, prius eſt
talis materia, mox corpus euaſit, ergo in eo priori, cum non ſit actu corpus, potentia eſt cor- G
pus. Quare reſpectu ſubſtantiæ, in ſempiternis eſſet aliqua potentia. Deinceps materia hæc
de ſe corpus non eſt, potens tamen eſt, ut corpus euadat, ergo reſpectu ſubſtantiæ, potentiam
claudit, ſed hæc diluuntur, quamuis paulo poſt eorum ſolutio apertior fiet, & quoad primū at-
tinet, in æternis, quemadmodum Auerroes non ſemel docuit, non eſt, niſi prius ſecundum na-
turā quod non eadē ratione in rebus ſempiternis, & caducis reperitur. Nempe, ut inquit Auer.
104 ſecundo cæli prius ſecundū naturam in rebus corruptibilibus ſemper temporis priori coniunctū
eſt, & idcirco uerū eſt aſſerere, quòd hoc ſit poſteriori ſecundum naturā non exiſtente; & idcir-
co non imperite latini, hoc ſecundum naturā prius, appellarunt prius in quo. At prius ſecun-
dū naturā, quod in rebus æternis reperitur, tēporis priori coniunctum non eſt; & idcirco ap-
pellatur, prius à quo, & ideo etſi cæleſtia materia, de ſe corpus non ſit, nullū tamen prius dandū
in quo uerū dicere ſit, materiam exiſtere, & non eſſe corpus. ſemper tamen, corpus eſt, uerū
non à ſe, ſed à ſua forma corpus eſt. Itaque materia hæc de ſe corpus non eſt, & idcirco ratio,
eam ſecundum ſe conſiderare poteſt, & non ut corpus facta eſt, recta uero ratio, nunquā affir-
mabit materiā prius in ſe exiſtere, & deinde fieri corpus. eſſet enim ratio mendax, cum cæleſtē
corpus ſempiternū ſit. Deluitur ſecundū, potentia enim quæ in cæleſti materia eſt, ea non eſt H
quæ actum, & formā abijcit, & expellit, ſed quæ ſtat cum actu, & forma. Quare cæleſtis ma-
teria, cum actu eſt corpus, potentia eſt ut ſit corpus, quoniam ſi eſt, ergo poteſt eſſe corpus,
32 quod Ariſtoteles docuit ſecundo de ortu, & tertio de phyſ. auditu, quando aſſeruit in æternis
poſſe non differre ab eſſe, uerum hæc poſterius clariora fient. Quare ut unde digreſſa eſt
redeat oratio, huiuſmodi itaq; materiæ conſentiunt, nam ueluti ſublunaris materia, ſi corpus fie-
ri debeat, ita cæleſtis materia, ſi per intellectum ſuam formam ſecludamus, corpus non eſt, ſed ſua
forma indiget, ut corpus euadat. Deinde quemadmodum materia, quæ apud nos eſt potentia con
tradictionis eſt, ita & cæleſtis materia: diſcrimen tamen eſt, quoniam illa reſpectu ſubſtantiæ, &
12 formæ contradictionis, potentia eſt: hæc uero non niſi reſpectu ubi, & qualis, & idcirco 8. huius
17 Ariſt. monuit cæleſtia ſolum materiam ſecundum locum mobilem, quod etiam 9. eiuſdem
operis confirmauit, & idcirco Auer. rectius ſubiectum, quàm materiā nuncupari aſſeruit. Adhuc
cæleſtis materia nunquam priuationi formæ ſubſtantiali ſubijcitur, ſed materia hæc priuationi
ſemper ſubiecta, conſentiunt tamen, quoniam utraq; forma indiget, ut complementum recipiat.

Rurſus

A Rursua alio pacto eædem secuudum proportionem dicuntut,nā si sublunaria trasmutari debeant,
subiecto indigent,quod transmutationem deferat,pariter diuinum corpus,cum circumfertur, su
biecto indiget. Et quemadmodum iu sublunaribus,si compositum constituendum est, subiecto
est opus,ex quo,& forma,tertia substantia constituitur,sic cæleste corpus,ut sit,subiecto indiget.
Ex hia itaq; planum fit,quòd materia in utrisq; corporibua,eadem secundum analogiam, & pro-
portionem existit. Est etiam secundum similitudinem eadem. Etenim plures conditiones, &
proprietatea sunt,quæ materiæ caducotum ascribuntut. quoniam harum nonnullæ cælesti mate
riæ conueniunt,inde fit ut utraq; materia secundum similitudinem eadem dicatur. Caducorum
enim materia de se non est corpua, sed ob formam corpua efficitur. Rursua mutationem defert,
est contradictionia potentia:ita cælestis materia de se corpus non est sed ob formam atq; mutatio
nem,ueluti motum orbiculatem defert,necnon potentia contractæ dictionis est,respectu ubi, &
qualis. Constat itaq; ex his,quo pacto corruptibilis,& sempiterni corporis materia,eadem, & di
uersa dicatur. Verum hæc dubitatione non uacant, etenim si definiendi modo,considerandi mo-
dus respondet,igitur fieri nequit, ut prima materia ab Arist. primo physi. definita, in cælestibua
reperiatur: nempe definitur, quod sit subiectum primum,ex quo fit aliquid, cum insit si ergo hæc
B est primæ materiæ natura,ergo uti definitur, ita consideratut. At materia hæc corruptibilibua
solum conueniens est,& non sempiternis corporibua.Non ergo recte retto dictum est,utriusque
corporis materiam,primo de physi.auditu Arist.inuestigasse,definisse,atq; considerasse. Nonnul
li,quod ratio concludit,consitentur,nempe solum rerum, quæ oriuntur, & intereunt, principia
Arist.considerasse,putant: Sed horum sententia, rationi non consentit:etenim illud contingeret
absurdum, in physicia solum de rerum, quæ oriuntur principijs differuisse, quare non recte ab
Arist.dictum foret,statim in aditu de physi.auditu, se de principijs naturæ tentare uerba facere,
deinde,quando de speciebus alicuius generis analogi disputatio proposita est, primum de com-
muni analogo stisputandum est,quemadmodū Auer.in 3.de physi.auditu, inductione per Arist. 3
probat,atqui in naturali philosophia,cum de corporibua caducis,tum de sempiternis,disceptatio
proposita sit;Primum igitur de corpore naturali in communi,quod analogice, & ut uox unius,
ad unum,uel ab uno,de perpetuo,& caduco corpore affirmatur. Sed quæso quidnam est, de re-
bus naturalibus in uniuersum disputare,quàm prædicata communia edocere, uidelicet cōmunia
principia,& communia accidentia? quæquidem contemplatio in physicis habita est,etenim uni-
uersalis consideratio,inquit Auer. tota in physicis absoluta fuit,quare in physicis,de principijs cō
C munibus rerum,cum sublunarium,tum æternarum consideratio facta est. Ad idem cum in uno
quoq; genere causæ,ad unam primam causam deueniendum sit ueluti secundo huius constat; er-
go in genere materiæ,ut ad primam deueniamus oportet; Hæc uero,uel diuina,uel sublunariū,
aut utrisq; communia erit,Nō cælestis materia erit quemadmodum ipsi aiunt,quoniam subluna-
rium materia non esset prima,nam cælestis materia esset prima,& ob eandem causam,neq; corru-
ptibilium,materia est,quare materia simpliciter prima,& in physicis inuēta,ea est, quæ utriq; cor
pori,& caduco,& sempiterno communis est. Demum, ut eorum ratione utamur, ea materia est
in physicis considerata,quæ ibidem fuit definita,atque utriq; corpori materia communis,defini-
ta est,ergo hæc quoq; consideratur Secunda propositio ita ostēditur,definitiones analogæ, à sciē
tia non excluduntut, quemadmodum quarto huiua,primo posteriorum, & in epito. logicis, eo 2. 60.
capite quo quales demostrationes,& definitiones esse debeāt Auer. docet. mutatio rursua duplex
est,substantiæ altera,& accidentium altera. Quare & si prima mutatione cælum careat,secunda ta
men non uacat,generatur enim secundum ubi,& quale, & ueluti ex corruptibiliū materia aliquid
fit,consimiliter ex cælesti materia,quamuis eadem mutationis species non sit, quare primæ mate
riæ ratio in physicia tradita,utranq; materiam claudit. Hęc cum explicata sint,ut cælestis materię
D natura magis aperta reddatur,nonnulla de sublunarium materia,primum docenda erunt.

De sublunaris materiæ natura. *Cap. 9.*

DE qua primum, quo pacto esse participet, inquirendum erit qua in re consentien-
tea Peripatetici non sunt, eorum complures, quendam existendi actum materiam
habere, affirmarunt,ita quod forma seclusa, materia existat, atque extra suam causam est.
quæ deineepa à forma, actū formalē, & non existentiā suscipit. Quorum opinio ita confirma-
tur, quod est principium entis realis, in re aliquid est. Atqui materia rerū, quæ oriuntur, & in-
tereunt, quæ entia in re sunt, principiū est, ergo ipsa aliquid in re erit: deinde quod idem nume-
ro permanet,sub terminia oppositis, ex se aliquid est,sed materia una numero existena, sub ter-
minis oppositis permanet, ergo sua natura aliquid in re erit. Demum si materia sua natura non
existeret,de ea prædicata,hæc affirmari non possent, quòd uidelicet,sit per se principium rerum
quæ oriuntur, & quòd omnium formarum receptaculum sit: si enim hæc uere de materia affir-

mantur, necessium est, ut aliquem existendi actum habeat, à formis, quas recipit se- E
iunctum.

ATQVI nonnulli uarijs argumentis horum sententiam arguunt, & primum est, in uniuer-
so rerum ordine, qua ratione est alterum extremnm, purum reperiri, eadem ratione & reli-
quum, hic enim est uniuersi ordo & eiusdem necessitas, quare cum in rerum ordine purissi-
mus, & simplicissimus actus cui nulla est admixta potentia, reperiatur, quemadmodum duode
cimo huius Arist. ostendit, ergo & alterum extremorum dandum est, ut puta id, qnod pura po
tentia est, & cui nullus sit admixtus actus. Huiusmodi enim extremum, materia prima est. Qua
re pura potentia erit, nullum claudens actum. Ad idem propter quod nnumquodque tale, &
2 illud magis est, atque sublunaria ob materiã, potentiam claudunt, nam (ut inquit Auer. 9 hu-
ius) in definitione cuiuscunque potentiæ passiuæ, cadit potentia materiæ primæ passiua, Mate
ria itaque prima, maxime erit potentia, sed quod est maxime tale, sua natura tale est, ergo sua na
tura materia prima potentia erit, nullũ in se claudens actum. Adhuc datur quòd simul actum &
potentiam habet, ueluti uniuersa naturalia corpora. Datur etiam actus purus, & simplicissimus
qui potentiæ aliquo pacto non est permixtus, ergo dandum erit, quod solum potentia est, &
nullo pacto actum participat, hoc autem secundum peripateticos materia est, quare erit solum F
37 potentiæ. Arguendi modus Arist. est, qui duodecimo diuinorum, & 8. de phys. auditu, osten
dens quod datur mouens, qnòd omnis motionis expers est, iis ratiocinatur, Reperitnr mouens,
& motum, consimiliter motum non mouens, ergo rationabile est, ut detur mouens nullo mo-
do motum. Hanc et sententiã Arist. testimonio euertunt, secundo enim de anima, causam largi-
7 ens, cur materiam & compositum sint, ac unũ sint, inquit, quoniam forma, & actus proprie
est ens, & unum, & ideo causa quare cætera sint talia. si itaque aliqua existentia in materia esset
cuius forma non esset causa, non nere forma esset ens, & unum, quoniã illius existentiæ causa
non existeret, est igitur materia pura potentis, & non nisi ob formas existit. Deinceps cau
sa maxime quærenda foret, cur ex materia & forma unum per se fiat, nam cum materia sua natu-
ra existat, quonism actum existentiæ includit, forma etiã actus est, iure quis ambigeret, ex
materia & forma per se unum non fieri, nã ex duobus in actu, nnum per se non fit, sed solum
ex accidenti. Rursus eodem secundo uolumine, ostendens animã corporis ninentis formam
37 existere, inquit, quoniam forma omnibus quæ sunt ipsius esse causa, est, ergo si materia exi-
stit, ipsius existentiæ forma causa erit, alioquin non omnibus, quæ sunt, ipsius esse, forma cau
25 sa foret. Septimo etiã diuinorum Auer. inquit, qnod esse prouenit à forma, quare omne quod G
est, propter formam existit, ergo quod forma uacat, non existit, materia itaque, seclusa for-
ma, non existit. Hoc idem, quæ in postremis uerbis in octano hnius habentur, ostendunt,
ibi enim quæritur, cur ex materia, & forma unũ per se fiat, monet Arist. nullã aliã causam quæ-
rendam esse, nisi, quoniã eorum alterũ, ut materia potentia est, alterũ uero uti forma, actus
est. si itaque existentiæ actum materia haberet, ex ea & forma per se unũ fieri non posset. Arist.
8.2. etiã septimo huius & 12. de anima, Materiam definiens, non nisi per potentiã definit, quare ip-
sa solum potentia erit, demum materiæ natura ab Arist. non nisi ex transmutatione cognita fuit
ueluti primo phys. & octauo, & duodecimo huius constat. Transmutatio uero materiã, poten
tiam esse, & nullũ in se actum claudere cognoscere facit, qnare hic existendi actus, materiæ
ascribendus non est. Et idcirco secunda succedit opinio, quæ Aueroi ascripta est, quæ hæc est,
materia nullũ existendi actũ habet prætereũ, quẽ à forma obtinet, etenim omne esse à forma sor
titur, & ob id, quoniã suũ esse à forma est, proprie intellectione non est intelligibilis, sed secũ-
dũ analogiã ad formã. Spuria, inquit Plat. intellectione est intelligibilis, qnod Aristot. uerbis
69 consonat, qui 3. phys. inquit, materia est analogia intelligibilis, nam ut res se habent, ut sint,
ita ad quod quid, & ad definitionem. Quare cũ materia à forma esse habeat, sine forma intel- H
ligi nequit. sed hoc dubitatione non uacat, si omne esse à forma materia sortitur inquiritur, quo
modo à forma esse habet. Sed hoc ex Auer. planũ faciunt, qui primo de substantia orbis, & pri
70 mo physicorũ, subiectũ substentat formã, quæ ex ipsius gremio educta est, forma uero subiectũ
substentat, secundũ quod est complementum eius, & secundũ quod subiectũ à forma denudari
inquit, ergo ueluti talis forma naturalis, cũ absque subiecto intelligitur in quo esse habet, & de
quo est producta, non nisi in anima esse habet intelligibile, sic materia ipsa, si sine forma acci-
piatur, nullũ aliud habebit esse nisi cognitũ, immo tale esse absque, forma haberi nequit quod
enim cognoscitur, uel per actũ, uel per habitudinẽ ad actũ cognoscitur. Materia uero si ab
actu, & ab ipsius habitudine separetur, nihil erit. Sunt enim materia, & forma secundũ esse si-
bi inuicem causæ: uti enim materia, actu & forma indiget, à qua esset recipit, ita, & forma su-
biecto eget, à quo recipiatur. Et ut forma compositũ absque materia efficere nequit, ita nec
materia sine forma. ex quo secundũ Auer. inferunt, materiã iuxta aliã, & aliã formã, aliam, &
aliã positiuam unitatem obtinere, à quo enim esse, & unitatem suscipit, qui enim in materia

unitatem

A unitatem, aut pluritatem ſine forma quærit, apud Auer. id quod fieri nequit, quærit. Et idcir-
co nullum inconueniens eſt, materiam pluribus commune, & unam numero, eſſe; eſt enim
una numero quia differentijs indiuidualibus caret, quibus pluralitas inuenitur, & quia caret for
ma propria, qua aliquid dicitur una numero, pluribus rebus communis dicitur, & ita una nu-
mero priuatiue per omnium formarum priuationem nuncupatur, quare iuxta hos conſtat ma-
teriam, forma ſecluſa, nullum eſſe extra animam habere, quemadmodum enim in rerum ordine
puriſsimus & ſimpliciſsimus actus datur, cui nulla potentia permixta eſt, ita alterum extremum
ut detur oportet, quod ſolum potentia ſit, & nullo pacto, actu participet, & ueluti actus ille
infinitus dicitur, quia à ſe ipſo, & à nullo alio terminatur, ita materia prima infinita nuncupa-
tur, quia de ſe imperfectiſsima eſt, & nullum in ſe habens actum, neque terminum, ſed ab alio
terminatur, & definitur, uti 3. phyſ. Ariſt. docet, & idcirco uere ab Ariſt. per potentiam defi- 65
nitur, quoniam hæc eſt eius natura, ueluti ſeptimo & octauo atque duodecimo huius patet, quod
etiam ſecundo de anima cõfirmauit, eſſe namque materiæ eſt ut ab alio perficiatur, & ob id Auer.
inquit, materia eſt id, cuius eſſe, & quidditas, eſt, omnes poſſe ſuſcipere formas, ſua igitur na-
tura potentia, & imperfectio eſt, eſſe uero, & perfectionẽ à forma ſortitur. Quæ uero oppo-
B nuntur, ita diluunt, & quo ad primũ pertinet, aiunt, materia aliquid in re eſſe, quemadmodũ
ratio oſtendit, illud tamen eſſe de ſe non habet, ſed à forma, materia enim, ſemper formæ con-
iuncta eſt, quare, ſemper actu exiſtit, & res ex ea fiunt, non quatenus actu exiſtit, ſed ut op-
poſita forma potentia eſt. Materia etenim ſuum eſſe ſub una forma habens, potentia oppoſita
forma exiſtit. Eadem ſolutione ſecundũ euertunt, nam fatentur aliquid in re materiam eſſe,
principium tamen eſt, non ut actu, ſed ut potentia, eſt ſolum poſtremum, & aiunt, omnia illa
prædicata de materia, quæ actu eſt materia, affirmari, non tamen ut actu exiſtit, ſed ut poten-
tia eſt, atque formarum ſuſceptiua. Sed iſti cum aliorum ſententiam euertere conantur repre-
henſione digni ſunt, nempe fieri nequit, totum ſuum eſſe materiam, à forma ſuſcipere. Si enim
materia, ſecluſa forma, exiſtentiam de ſe aliquam non obtineret, principium per ſe eorum quæ 66
fiunt, non foret, etenim Ariſt. primo phyſic. priuationẽ ex accidenti principium, materiam
uero per ſe oſtendens, ita ratiocinatur, uti principia ſe habent ut ſint, ita ut ſint, principia.
Sed priuatio per ſe eſſe non habet, ergo neque principium per ſe, materia uero cum per ſe prin-
cipium ſit, igitur eſſe proprium, ſecluſa forma, habet, ſi enim totum eſſe à forma haberet, ue-
luti priuatio, per accidens principium foret, & eodem libro inter priuationem, & materiam, 80
C diſcrimen largiens, inquit materiã eſſe, per ſe ens, per accidens non ens, priuatio uero per
ſe, non ens, per accidens, ens, ergo materia eſſe proprium habet. Materia prima quocunque
accidente nobilior eſt, eſt enim ſubſtantia; ergo aliquem exiſtendi actum habet, quod enim in
quocunque reperitur, perfectionem indicat, ſi uiliori conuenit, & nobiliori, at accidentia ma-
teria uiliora ſunt, & hæc exiſtendi actum habent, qui perfectionem ſignificat, ergo multo ma-
gis materiã de ſe exiſtentiam aliquã habebit. Deinde ſi totum ſuum eſſe à forma materia ſuſci-
pit ergo forma abolita, illud eſſe interiret, quare nulla actu ſubſtantia, una numero in genera-
tione permaneret, nam priori tota corrupta eſt & alia per nouæ formæ ortum, producta. Quæ
ratio ita confirmari poteſt: id quod eſt in potentia bifariam dicitur, uti primo phyſ. conſtat, uel
ut partes, potentia in toto eſſe dicuntur, uel ut Socrates qui generandus eſt, qui actu non eſt, po-
teſt, tamen fieri. Atqui ſecundum de materia affirmari nequit, non enim eſſet ſubſtantia ſem-
piterna, quare potentia dicitur ueluti partes in toto, quare uti partes aliquid ſunt ita & mate-
ria de ſe aliquid actu erit. Ad hæc, id quod ſucceſsiue diuerſarum formarum receptaculum
eſt aliquid de ſe in re eſt, & ab illis, quas recipit ſemotum, ita enim locum aliquid in re eſſe, &
quid à corporibus, quæ recipit ſecretum 4. phyſ. Ariſt. oſtendit. materia uero, diuerſarum
D formarum, ſecundum prius & poſterius receptaculum eſt, ergo de ſe in re aliquid eſt, & quid à
formis, quas recepit diſtinctum. Rurſus eodem uolumine, locum in re exiſtere & à rebus lo-
catis diſtinctum ex corporum tranſmutatione ita Ariſt. oſtendit, ubi enim prius aqua, nunc
aer eſt, ergo id quod quandoque ſub aqua, quandoque ſub aere eſt, in re quidquam, & ab
illis diſtinctum. Ita & nos ratiocinamur, Ex ipſa mutatione, nempe ex aere fit aqua, ergo quod
ſucceſsiue aquæ formam, poſt aeris formam ſuſcipit eſt in re aliquid, & ab utriusque forma di-
ſtinctum, atqui hoc, materia eſt, ergo ſecluſa forma, aliquid materia in re eſt. Deinde in om-
ni generatione, quemadmodum ex phyſicis conſtat, opus eſt, ut aliquid ſit. quod ſubijciatur,
hoc aut actu aliquid eſt, aut ſolam potentiã uti Socrat. generandus, uel partim actu, partim po-
tentia, ſi primum, uel tertium detur, id quod quærimus habemus, quoniam cum in actu ſit
materia poteſtate eſt, ut complementum à forma ſuſcipiat, ſi uero poteſtate eſt, ueluti Socrat.
gignendus, ergo tunc actu exiſtit. cum generatio finem, & terminum ſortitur ergo ſecundum
ſubſtantiam, æterna materia non eſt, ueluti Ariſto. monuit. Demum omnis qualitas, om-
niſq; paſsio, quæ eſt in actu, & tandem omne quod aduenit requirit ſubiectum in actu, ut primo
de

de generatione ab Arist. docetur, alioquin pasiones essent à subiecto separabiles, siquidem ipsa E
essent in actu & subiectum non haberent in actu, sed generatio, materiæ primæ pasio est, ut
Aristoteles definiuit, & materia est generationis subiectum proximum, ergo ipsa erit in
actu, alioquin non fieret generatio in actu, si subiectum eius, esset pura, & absoluta
potentia.

Propria opinio. *Cap.* 10.

QVare à prioribus non dissentientes, materiam suum existendi actum, forma seclusa ha-
bere asserimus, nam cum à priuatione longe differat, eumque non sit aliquid à mente
fictum, sitque, æterna, causa prior forma, & in omni mutatione præexistens, quare
actu materia, & subiectum erit, non enim ad suum esse in potentia est, quandoquidem si esset
materia in potentia, ad hoc, ut sit materia, materia non esset materia, quoniam id quod est in
potentia, non est illud, uti cum dicimus Socratem esse in potentia, non est tunc Socrates actu.
Rursus si materia ad suum esse, esset in potentia, aliam materiam præsupponeret, ueluti primo
physic. Aristoteles determinauit. Denique materia non esset, quam tamen asserimus substan F
tiam simpliecem esse, nam quod fit quodque est in potentia, ut fiat, non est, ut 5. physic. demon
stratum est. Est ergo semper in actum materia, atque existi, sed cum sit seminarium, & Chaos
unde cuncta, agentium naturalium ope, in lucem prodeunt, sitque potentia omnia, ordine ca
ret, quem postea acquirit, particularium causarum mouentium impulssu, quæ eam ad hanc for
mã potius suscipiendã, quàm illam dirigunt. Et quãuis existat materia, & in actu sit, in poten
tia tamen est, uerum, ut ad diuersa comparatur, nam ut nunquam gignitur, nunquam est in
potentia, ut sit materia, sed quia in eius gremio semper facultas, diuersas formas recipiendi,
reperitur, propter materiæ indeterminationem, ut ait 4. de generatione animalium Arist. non
est actum. Atque hoc est, quod græci interpretes significarunt, cum dixerunt materiam actu
existere, & quod sit ingenita, & esse suum actuale, quod sua natura obtinet, illi à forma non cõ-
municatur, quoniã ut sit ingenita, & substantia, & subiectum formæ, necesse est, ipsam existere,
ac actu esse, ueruntamen, quoniã hoc esse, quod à forma non mutuatur, imperfectum est, quod
Arist. ostendit, materiã definiens, quando inquit, quod potentia sit, quod idem sonat, ut Simp.
7. de anima monuit, quòd sit substantia imperfecta quæ à formis perfici apta est, cõplementum
enim & extremã perfectionẽ, à forma, materiæ cõmunicatur. Et ideireo semper cum forma exi G
stit à qua nunquã neque secundum suã essentiã, neque secundum rationem, ut materia, separa-
tur, nulla nanque ratio perfecta, uerã materiæ naturã explicat nisi una cum actu intelligatur.
Nã cognoscere materiã, ut substantia est, cognitio hæc imperfecta, confusaque est, & quæ sub
nomine amplissimo cõprehenditur, quare, quoniã suum esse imperfectum est, absque formis,
neque esse neque intelligi perfecte ualet, à quibus denique cõplementũ recipit, à formis enim cor
pus efficitur, etenim materia, & si de se in corporea sit, potestate tamen est, ut corpus euadat,
quẽadmodũ primo physic. Arist. definiuit: quẽadmodũ enim in rebus artificiosis, ita in rebus
69 naturalibus materia se habet. Atqui in arte factis, æs, de se statua nón est, potestate tamen est, ut
statua euadat fitque statua, cũ statuæ formã recipit: ita in his quæ natura cõstant, materia res natu
ralis de se non est, potentia tamen est, ut cũ naturales formas receperit, ut res naturalis euadat.
Cæterum multa sunt, quæ aduersus hæc obijci possunt, quorum primum est, si peculiarem actum
materia habet, ergo non omnem actum à forma suscipit. Deinde infinitæ imperfectionis mate-
ria est, igitur aliquam perfectionem habere nequit, insuper, in Deo optimo maximo est omnis
perfectio, quare materia cum rerum sit fæx, erit omnis imperfectio, ergo nullus actus de ea affir-
mari potest. Iam uero in composito, & concreto duo essent actus, primæ materiæ scilicet, & for- H
mæ. Demum contingeret, quòd id quod gignitur esset, nempe materia est, quæ gignitur, quam
non esse 5. physi. philosophus testatur, habet enim propriam existentiam. Sed hæc ita dissolui pos
sunt, nam cum dicitur materiam actum omnem à forma habere, id uerum quidẽ est, hoc sensu,
quod mutuetur, omnem definitam perfectionem à forma, sed quod semper actu sit materia, id
non habet à forma, licet sit cum forma, nec illud esse, est perfectio certa, & propria, sed quendã
existendi modum denotat in omnibus substantijs, quas mens non est commenta, quæve nõ sunt
in potentia, ut sint, quomodo dicimus Platonem, antequam fiat, esse in potentia ut fiat. hunc actũ,
nonnulli non imperite, actum entis uel præsentiæ nuncuparunt. Omne enim ens, quod præsens
est, & non præteritum, uel futurum, hoc habet, ut de illo fieri posit enunciatio, ut dicunt, de secũ
do adiacente, & binaria. & licet hoc esse materiæ, semper cum forma cõiungatur, ab ea tamẽ illud
non suscepit; Neq; quod secundo obijcitur obstat, materiam esse infinitæ imperfectionis, id enim
ita intelligi oportet, quòd inter ea quæ existunt, nihil illa sit imperfectius, idq; habet ob suam in-
determinationẽ, quòd scilicet nulla forma propria circumscribatur, & ob id ad aliud refertur, at
tamen

A tamen,ut est substantia,& si imperfecta,nó significat habitudinem. Quod uero à Latinis dicitur,
formam omnem imperfectionem à materia sortiri, atq; omnem patiendi rationē ab eadem mu-
tuari,ita materiam omnē perfectionem à forma accipere. Id uerissimum esse dicimus, quòd ma
teria formæ omnem imperfectionem largiatur,& contra omnem perfectionem à forma materia
accipiat,sed actu existere,non est aliqua perfectio peculiaris,ac determinata,uerum omnibus quę
à mente non sunt confecta,quæq; præsentia sunt,conueuit,de quibus enunciare possumus,ea es-
se,ut materiam esse,eæ autē enunciationes,de præteritis,aut futuris,quæ non sunt ferri nequeūt;
Quòd tertio objicitur,dilui potest, Nam etsi materia, ob suam indeterminationem nullum actū
hoc est nullam perfectionem obtineat, non est tamen illi substantiæ præsentis actus negandus,
alioquin,esset omnino eadem cum priuatione,quod ab Arist.lib.1.physi.exploditur. Ad id quod
deinceps objicitur,respondendum est,quemadmodū tertia huius operis disputatione docuimus,
quòd cum sint duæ in composito partes, duæ quoq; imperfectę substantiæ, in eo reperiuntur,
quæ una substantiam integram absoluunt,& concreta substantia à forma speciem ac unitatem ac
cipit,à materia uero habet,quod dimensionibus constet,& diuidi posit,quæ utraq; corpus sensi-
bile faciunt,nam nisi forma materiam informaret,& materia formæ substerneretur, nullus sensus
B de passionibus,ac affectionibus,quæ in composito percipiuntur,iudicium ferre posset. Sunt igi-
tur in composito duæ substantiæ,& duo actus imperfecti,quæ ut partes dicuntur esse in potentia,
totum uero est illud,quod uere dicitur esse actu. Sed ut forma, & materia inter se conferuntur,
forma dicitur actus,& materia in potentia,concretum uero est in actu. Quapropter philosophi
aliquando dixerunt,materiam in composito esse in potentia,& formam in actu, nam ratio prima
essendi est à forma,& subsistendi à materia,& id uoluit Auer.secundo physi.cum inquit, materiā
esse inseparabilem à forma,nam si à forma,ait,separaretur,id quod sua natura non est in actu,esset
in actu perfecto. Atq; eodē pacto Arist.sentētia lib.5.physi.intelligi debet,ubi habet quod genera-
tur non est,& quod mouetur est; perinde, ac si diceret,quod mouetur est in actu cōpleto, ipsum
scilicet compositum, cuius essentia ex materia & forma coaceruatur.quod autē generatur non est
in actu perfecto,sed subiectum,quod quidem est in potentia ad perfectionem, fit per generatio-
nem substantia perfecta.

Quæ objiciuntur diluuntur. Cap. 11.

C His sic explicatis,ni fallor,difficile non est, nodos omnes dissoluere, qui objiciuntur; &
quo ad primum attinet,affirmandum est,quemadmodum ratio concludit, dari id,quod so-
lum potentia est,nulloq; modo actus, hoc uero, materia non est,sed res gignenda, quæ in
suis causis potestate continetur. diluitur secundus nodus, nēpe materia prima per se in potentia
est,& causa quare cætera in potentia sint, nil tamen obstat quod actu substantia sit, quæ qm im-
perfecta substantia est,eam potentia concomitatur,cuius merito nō ad se ipsam potentia est; sed
ad peculiares,& definit perfectiones,uti retro monuimus. Eadem facilitate tertius absoluitur no-
dus,nam rationabile est,ut aliquid sit,quod solum potentia sit,& nullo modo actus, sed hoc ma-
teria non est,sed res producenda, uti meminimus retro. Quamuis alio modo dissolui potest,ea
namq; ratio,qua Arist.utitur,ad primum mouens immobile concludendum,logica est, (quemad
modum græci interpretes asseruerunt)ueluti ipsemet philosophus, eadem particula docet. Sed
nunc Arist. testimonia exponenda sunt; & quo ad primū cū Io. Grammatico respondendū est
qui Arist. uerba interpretatur, asserens, ea particula Arist. uelle manifestare, quæ causa magis
sit, quare tertia substantia sit & una sit, nū materia, uel forma & soluens inquit, quod causę
propriæ ob quā esse, & unitas rebus subsistentibus cōpetit est actus & entelechia:etenim secundo
D physicorū monuit; ad rerū naturaliū constitutionē magis formā, quā materiā pertinere, nā per
materiā res naturales actu non sunt sed potestate, ob formā uero actu sunt, ergo magis forma
causa est, quare res naturales sint, & unū sint,quā materia, & uerba ita interpretanda sunt: unū
enim, & esse quoniā multis modis dicitur etenim unū genere, specie, numero, analogia, uincu-
lo uel conglutinatione, quot modis etiā ens dicitur, quoniā unū & ens,se mutuo consequuntur.
Quod scilicet causa est, quòd rebus unū & esse inest, propriæ endelechia, & actus est, propria
enim uniuscuiusque formæ causa magis est, quòd res actu sit atq; una per se sit, Non igitur quę
rendū est, quid est quòd animā corpori uniat, præter naturā formæ & materiæ; licet actus, &
forma magis quā materia causa sit. Neque quod objicitur obstat ex materia uidelicet, & formā
unū per se non fieri, nā etsi materia actu substantia sit,imperfecta tamen est, & potestate corpus
& tertia substantia, iure ex ea, & forma unum per se fit. Quod insuper Auer. 7. huius, docet
ita intelligendum est, omne esse uidelicet cōpletum à forma proficisci,& hoc Arist. etiā secundo
de anima intelligebat, asserens omnibus rebus esse à forma proficisci, etenim cōpletum esse,
non nisi à forma rebus communicatur,forma enim materia adueniens, ut corpus sit atque per

se

se stet, facit. Cætera uero quæ obijciuntur, ex retro dictis iam soluta sunt. E

De potentia materiæ. Cap. 12.

CAeterum, quoniam per potentiam materia definitur, iure inquirendum erit, num ad ma
terię essentiam potentia pertineat. qua in re Auer. uerba difficultatem pariunt, nempe pri
70 mo de substantia orbis, inquit potentiam materiæ substantiā esse, sed primo physic. op-
positum testatur, nam asserit esse accidens materiæ, quæ formę aduentu deletur. In propositæ
quæstionis solutione, qui Auer. doctrinam magnifaciunt, non consentiunt, nempe posteriores
materiam duplici modo spectari posse inquiunt, primo modo in esse uniuersali, ut puta quo ad
prædicata, quæ materiæ, in suo esse quidditatiuo conueniunt. quem considerandi modum, ex
latinis subtiles nuncupati, primum naturæ signum appellant, quo pacto materia est ens absolu-
tum, cum substantia sit, & ita potentiam aliquam non claudit, neque propinquā, neque remo-
tam. Altero modo materiam considerant ut ad formam confertur, quæ consideratio secundum
naturæ signum ab eisdem appellatur, & ita potentiam claudit, quæ est relatio, atque ita à na-
turali philosopho consideratur, nam prior consideratio, ad diuinum spectat philosophum, F
4 Quod per Auer. confirmant, qui 7. physic. inquit, si quicquam ut substantia, uel accidens cō
21 sideratur, hanc speculationem primo philosopho ascribendam esse testatur, quod eodem libro
paulo post confirmat, nempe ait, materiam, ut est unum entium, à diuino considerari. Verum
quoniam potentia, quam materia in secundo signo includit, bipartita est, altera, quę ad for-
mam indiuidualem est, quæ corruptibilis est, altera uero, formam in communi respicit & hæc
æterna est, quæ formæ aduentu non deletur, deque hac primo de substantia orbis Auer. loqui-
tur, de priori uero potentia primo physic. sermo factus est, & ita Auer. uerba, quæ pugnare
uidentur conciliant. Sed hi plurimum hallucinantur, nam & à semetipsis dissentiunt, neque
etiam uera fatentur; & ut à primis eorum uerbis exordiamur, inquiunt, materiam in primo
signo naturæ absolutum ens esse, & nullam potentiam claudere, & hanc considerationem diuino
phylosopho ascribunt, ut uero potentiam includit ipsius consideratio naturalis est. Aduersus
hęc ita instamus, si materia ut ens est, à diuino philosopho consideratur, ergo in respectu ad for
mam, per quam existit, nam idem sonat materiam ut ens considerari, ac sit ut existat, spectetur,
ergo in materia, in primo signo, ut à primo philosopho consideratur, potentia includitur, om-
ne enim esse secundum eos à forma prouenit, ergo materia ità considerata, in respectu à for- G
ma, spectatur. Quæ ratio ita confirmari potest, eiusdem scientiæ est, considerare causam,
& id cuius est causa, atqui primus philosophus considerat materiam quatenus existit, ergo con
siderabit principium per quod materia existit, hoc uero principium forma est, ergo materiam
in respectu ad formam diuinus philosophus considerabit. Deinde asserunt, diuinum philoso-
phum materiam spectare quo ad prædicata absoluta, atqui eam ut potentia est, considerat, ergo
potentia est ens absolutum, quod ipsi non confitentur. 7. enim metaph. materiam definiens Aris.
inquit, quòd potentia est. Quare si ita materiam definit, ita considerat, nempe considerandi
modus definiendi modo respondit. Non minus decipiuntur, quando aiunt, materiam qua-
tenus potentia est à diuino philosopho considerari non posse, plane enim ab Arist. dissentiunt,
qui 4. Meta. inquit, primū philosophū ens quatenus ens est, & quæcunq; ei per se insunt, conside-
rare inter quæ potentia, & actus considerantur, quare materia ut potentia est à primo philosopho
consideratur. Hallucinantur demum, quando aiunt potentiam esse relationem, atque solum
in prędicamento ad aliquid collocari. Si enim omnis potentia relatio esset, ergo actus & poten
tia omne genus non circuirent ut Auer. & Arist. testatur. Ad idem, si materia ut à naturali con
sideratur, quatenus potentia est, quæ est accidens, spectatur, ergo non quidditatiue materiam H
naturalis consideraret, quoniam illius naturam diuinus contemplatur, quare primus philosophus
quidditates particulares consideraret, quod ipsi non concedunt. Sunt & aliæ opiniones, quæ quo
niam uanæ sunt idcirco silentio mandantur.

Propria opinio. Cap. 13.

HActenus recentiorum opinionem reiecimus, nunc propria afferenda est, quæ ut aperta
reddatur, erunt primum nonnulla suscipienda, quorum primum est, ab utroque philoso-
pho tam diuino, quàm naturali, primam materiam contemplari, distinto tamen modo,
etenim scientiæ diuersæ in re conuenire possunt, at in considerandi modo nequaquam, quemad
179 modum Arist. primo posteriorum docet, & Auer. in epiro. logi. capite de qualitate conficien-
18 di demonstrationes, & definitiones, quod philosophus etiam confirmat, secundo physicorum
quando inter geometram, & naturalem discrimen præbuit, uterque enim magnitudinem con-
templatur

A templatur, distinto tamen modo. Considerandi uero motus, (ueluti prima disputatione do-
cuimus, idem est, omnibus in scientia consideratis. Inde fit, quod cum considerandi modus,
diuino philosopho conueniēs, ab illo, qui naturali competit, diuersus sit, quòd uterque, diuer
sa tamen ratione, materiam primam contemplari potest, est uero considerandi modus, primo
philosopho conueniēs cuncta ut entia sunt considerare, uti prima docuimus disputatione. Qua-
re sub hac ratione, primam materiam diuinus considerabit, & idcirco eius absoluta considera-
tio diuino philosopho propria est, (ueluti priori disputatione definiuimus.) intelligendi uero
modus, qui naturali proprius est, cuncta uidelicet, ut naturalia sunt, considerare, quemadmo
dum x t. huius Arist. monuit, quare prima materia quatenus entis naturalis principium est, à
naturali considerabitur, & idcirco potentia, quæ materiæ natura & substantia est, ab utroque
philosopho, diuersa ratione considerabitur, Alterum accipiendum est, duplicem esse materiæ
potestatem, quarum altera, est eius substantia, altera uero accidens. Hanc de duplici materiæ
potentia distinctionem, primo per Auer. confirmari potest, qui primo physic. inquit, accidit 70
substantiæ materiæ, ut sit potentia omnis forma, non quòd potentia eius sit substantia, quoniam
interiret materia formæ aduentu, primo de substantia orbis, potentiam materiæ substantiam
B esse testatur. & quinto Meta. inquit, potentiam esse ex accidenti qualitatem, ut puta ratione di 19
spositionum, quibus intermedijs cum facilitate, uel difficultate agit, uel patitur, per se uero sub
stantiam esse testatur. Quod Alex. testimonio 7. phys. confirmat, inquit enim, idcirco philo- 20
sophum, ad potentiam non esse motum non demonstrasse, quoniam 5. phys. ostensum est, ad
substantiam non esse motum. Datur itaque in materia duplex potestas, quarum altera est sub
stantia, altera uero accidens. Cæterum opus est, ut quid unaquæque sit explicemus, demum
quo pacto inter se distinguantur. Verum ut primum clareat, potentiæ diuisionem afferre ne-
cesse est, quam 5. primæ philosophiæ Arist. tradit. potentia itaque bipartita est, in actiuam &
passiuam: est uero actiua potentia, principium transmutandi alterum quatenus alterum. Passi-
ua uero principium est transmutandi ab altero, quatenus alterum. Hinc eorum liquet error, qui
omnem potentiam relationem esse asseuerant, relatio enim, neque agendi, neque patiendi prin
cipium est, potentia igitur actiua, uel passiua relatio non erit. Potentia itaque passiua substan-
tia materiæ est, & nō est nisi substantia illa imperfecta, quæ ab omni forma persici ualet & nulli est
addicta, & propterea 3. phys. Arist. eandem infiniti rationem habere dixit, & 2. Meta. materiam
infinitam quoddam uocat. quinimmo uolens hanc materiæ imperfectionem, 7. huius innuere,
C inquit materiam nec esse quid, nec esse quale, neque quantum, sed potentia omnes actus, hoc
est substantia imperfecta, quæ per omnes actus persici ualet, & idcirco eius natura & substantia
negatione comprehenditur: hæc nanque indeterminatio, nunquam ad finem perducitur, nun-
quam deficit, nec adueniente forma desinit. & idcirco primo physic. Arist. materiam secundum
potentiam esse ingenerabilem, & incorruptibilem asserunt, hoc est, sua natura, suaque indeter-
minatione nunquam defecturam, ob id uidelicet, quod formæ, quas recipit certo numero non
continentur, sed infinitæ sunt. Hanc materiæ substantiam, & naturam, quæ nulli actui est,
addicta, sed ad omnem indeterminata est, concomitatur potentia, quæ accidens est, nam si nul-
li actui materia est addicta, & perficienda est, ergo eos omnes actus suscipere ualet. Verum quo
niam ad definitum actum potestas hæc non refertur, idcirco indeterminata, & uniuersalis nun-
cupatur; ueluti enim materia ab unico actu suum non suscipit complementum, neque per hanc
potestatem, unius actus, compos efficitur: Materiæ enim natura nulli actui addicta est, quare
neque ad unicum actum, potestate est, sed omnes potest suscipere. Hanc potestatem Simpli-
cius secundo de anima docet, quando inquit materiam esse substantiam imperfectam, quæ ab
omnibus formis perfici est apta, & Auer. inquit, materię quidditatem esse, omnes posse suscipe
D re formas. Veruntamen hæc sola potestas in materia pro formis suscipiendis sufficiens non est
sed altera necessaria est, cuius merito, materia certum definitumque actum suscipere potest, at-
que huius formæ, & non alterius capax efficitur. Sed ut res aperta reddatur, illud ignorare non
oportet, quòd priuatio nil aliud est, nisi formæ absentia cum potentia determinata ad eam su-
scipiendam. Sed priuari forma non simpliciter dicitur, nam primo intelligere possumus, mate
riam sub indeterminatione illa priuari forma, quam priuationem nonnulli potentiam remotam
appellarunt, quæ ab æterno est in materia. Dicitur rursus materiam priuari forma quam habet,
quòd eam, scilicet suscipere nequeat, quoniam non datur regressus, sed hæc impropria est lo-
cutio. Dicitur postremo priuatio, carentiæ formæ definitæ, cum potentia ad eam recipien-
dam. Hæc priuatio formam contrariam concomitatur, qua materia perficitur, estque causa,
ut altera contraria priuetur. De hac priuatione multa Arist. pronunciauit, nempe non esse ens
per se, nam priuationis ratio est, absentia determinatæ formæ. Accidere materiæ, materiæ
enim accidit, propter aduentum definitæ formæ contrariæ, ob quam materia perficitur, cum
dispositione ad suam oppositam. Esse terminum à quo incipit generatio, & ad quam terminatur

P corruptio

corruptio: Esse principium per accidens, atque eius causa materiam esse generabilem, & corruptibilem. Quare potentia hæc postrema priuationem concomitatur, quæ materiæ accidit ob contrariæ formæ aduentum, puta quòd actu calidum est, potentia est frigidum, quando enim calidum est, frigidi absentia est, cum potentia ad illud suscipiendum; etenim priuatio duo significat, nempe formę definitæ absentiam, & potentiam ad determinatam formam. Hæc potestas materiæ accidit, quamprimum res actu existit, quoniam formam, ob quam materia perficitur, concomitatur. Merito uero agentis ad actum deducitur, generans enim, priusquam formam consimilem educat, materiam afficit, & disponit, & præparamentis intermedijs ad actū deducitur, atq; huius indiuiduæ formæ, ita capax efficitur, quod nō alterius, neq; eiusdē, neq; alterius speciei, quæ formæ aduētu deletur. Hæc uero potētia uaria, & multiplex est, nō secus quā actus. Et de hac 3. phys. Arist. loquēs, inquit, si eadē esset potētia sanitatis, & ęgritudinis, idē esset sanitas, & ægritudo, & per hāc potestatē materiæ primæ naturā nequaquā describimus, sed bene peculiaris materiæ rationem afferimus, quæ ad unam tantum formam distinatur: atque hæc materia, & potentia, deficiente forma deficit, per nouam enim formam, quæ materiæ aduenit, priuatio definit, illaque potentia, quæ per priuationem habebatur. Cum uero ea forma, quæ iam adest materiæ aboletur, materia quoque quę compositi portio erat, interit, desinitque esse concausa, cum ea forma. Verum adueniente alia fit compositi pars, & respectu formæ est concausa, nam quamquam materia semper est concausa cum forma, parsque compositi, non tamen unius, ac eiusdem compositi est pars. Similiter nec eiusdem formæ est concausa. Et hæc est Alexandri opinio, primo de anima. Tria itaque in materia consideranda sunt, primum, actu substantia imperfecta, hancque imperfectionem, potentiam quandoque Arist. nuncupauit, & ab eodem per negationem describitur, quæque perennis est, numquam defectura. Secundum consideranda est, habitudo, quam ob suam imperfectionem, ad formas habet. Et demum priuatio, certæ formæ, quam habet ad formas, ob quam, materiæ essentia non interijt, neque sua ad formas habitudo, licet potentia, quæ priuationem concomitatur deficiat. Verum ut magis res aperta reddatur. Vtriusque potentiæ differentiæ exponendæ sunt. Differunt itaque, quoniam prima una numero est, & fundamentum alterius potestatis, quæ est respectus: secunda uero secundum actuum numerum, quæ in materia suscipiuntur, multiplicata est. Rursus prior nunquam deletur, sed semper manet. Secunda uero, formæ aduentu deficit, & quamuis hęc potestas deficiat, est tamen quasi materiæ operatio, & per ipsam materiam conseruatur, est enim materia formarum susceptiua, per hanc potestatem, succesiue, uarias definitasque formas recipit, & idcirco Aueroes primo cæli inquit, in materia non esse potentiam nisi ad separationem eius ab actu. si igitur substantia materiæ est in potentia & fuerit aliqua materia, cuius potētia nunquā sit reducta ad actū, Hæc potētia est, otiosa & superflua, & si nō esset generatio, & corruptio, nō staret operatio huius uirtutis, scilicet potētiæ. Operatio n. istius potentiæ quæ ex ea est, quæ est abscisio ex acumine gladij, & generatio, & corruptio, Si ergo hæc potētia esset sine generatione, & corruptione, contingeret ut aliquid esset sine operatione, propter quā fuit ens, quod est impossibile. Demum prior potentia non est relatio, sed qualitas, nam est materiæ aptitudo ad formas omnes suscipiendas, & idcirco actu adueniente non deletur, quoniam formam, ut terminum oppositum non respicit, immo eius merito, materia perficitur, secunda uero potestas respectus est, quæ etiam priuationem connotat, quoniam prior formæ negationem, & non priuationem connotat; Quare quo pacto destinguantur ex his patet. Sed quis obijcere posset, si materiæ natura est substantia imperfecta, quæ à formis est apta perfici, ergo ad aliquid materia erit, atq; accidens satis diminutum, sed diluitur dubitatio hæc, non enim sequitur ut relatiua sit materia, aliud enim est esse alicuius, & ad aliquid esse, materia enim est alicuius, quia est in comparatione ad formam, non tamen debet dici ad aliquid, nisi denomiatiue, ut multi dicunt. atque hoc pacto secundo phys. Arist. materiam ad aliquid esse dixit, quia est determinata ad formam, tāquam ad suā perfectionem. Atq; hoc pacto Arist. 8. eiusdem operis inquit, imperfectum destinatur, & terminatur ad perfectum. Sed quis adhuc quærere posset, cur priuationis loco potentiā Arist. non posuit, cum potentia priuationem connotet. Ad hanc dubitationem dicendum puto, quòd iusta de causa priuationis loco, potentia posita non est, nam priuatio alium terminandi, & principij mutationis modum significat, nempe formæ contrarium, At potentia minime, & omnis mutatio ex contrario in contrarium est. Rursus nec semper deponit actum potentia, uerum cohæret cum actu, uti prior potentia, at priuatio eum actum, cui opponitur semper adijcit: secunda uero potentia actum reijcit, aduersaturq; ei, ratione priuationis, quam in se complectitur. Itaq; ob id, potentia non connumeratur inter principia, sed priuatio, quoniam priuatio alium principij modum, à materia formaq; diuersum notat, quem potentia non explicat. Et hæc de materiæ potestate, atq; natura.

De trina

A

De trina dimensione prima opinio. *Cap.* 14.

CAeterum,ut quæ de supercælestium materia in posterum dicenda sunt,aperta reddantur,de trina dimensione differendum esse duximus,si in materia prima dimensio reperiatur, antequam formas suscipiat. Est enim trina dimensio longitudo,latitudo,& profunditas: quare difficultas est,num materia longa,lata,& profunda priusquam formas suscipiat,existat,& num materiæ coæterna atq; una numero genito,& corrupto sit. In solutione difficultatis propositæ non consentiunt philosophi.nonnulli opinati fuere,ita dimensionem respectu materiæ se habere,uelu ti formæ naturales,quæ secundum speciem & rationem, & non secundum numerum, perpetuæ sunt,ita dimensiones specie & ratione sempiternæ sunt,non autem numero,quare quantitas, quæ in Socrate qui nuper genitus est,reperitur,est de nouo orta, quæ Socratis interitu deficit, quare nulla magnitudo una numero materiæ coæterna est. Insuper aliud affirmant, dimensiones, formas in materia non anteire,sed eas concomitari,primum enim materia formas recipit, deinceps forma affecta,quanta efficitur,& idcirco in materia dimensiones actu non sunt,sed potestate.quē

B admodum enim contrariorum,quæ sunt in qualitate,eadem est numero subiecta materia, ut puta calidi & frigidi, albi & nigri,uel dulcis & amari. demonstratum enim est,unam & eandem numero materiam esse contrariorum,puta calidi & frigidi,sicci & humidi,& aliarum repugnantiarū, quæ mutatur ab altero in alterum.Propterea quòd actu quidem,semper sit alterum contrariorū, potestate uero alterum, & subiecta quidem materia nunquam est separata ab uno ex contrarijs, propria autem eius consideratione,& ratione est alia ab eis, & numero manens eadem, suscipit utrumq; contrarium,ita eorum,quæ in quantitate sunt,ut magni,& parui,eadem numero est capax materia.Si enim aliquam quātuncunq; magnitudinem per se habuisset materia,non suscepisset contrarium,ei quod habet secundum naturam,quemadmodum ne si secundum naturam fuisset alba,nigrum suscepisset.Quoniam autem sicut alijs formis,ita etiam priuata est corpore,& magnitudine,& eas quæ sunt in magnitudine repugnantias, eadem numero manens suscipit. Hanc eorum sententiam ex multis persuadent,& primum omne accidens in substantia in actu fundatur ueluti in cathe. Arist. docet,quando inquit,omne aliud à prima substantia, aut dicitur de prima substantia,uti secunda substantia,aut est in prima substantia, ueluti sunt accidentia omnia, atque trina dimensio accidens est,ergo in prima substantia,& non in simplici materiæ natura suscipitur.

C Quod secundo de anima Auer. confirmat,asserens penes hoc substantiæ formas,& accidentia distingui,nam substantiæ formæ in prima materia recipiuntur, accidentia uero in substantia composita,& hoc Arist. docet,tertio primæ philosophiæ, quando ait, substantiam esse accidentibus 4
priorem,natura,tempore,& definitione,quare cum naturales formæ substantiæ sint, quodcunq; 4
accidens,quod in materia suscipiendum,præcedunt,deinde ens per se,prius est, eo quod est, per accidens,sed quod ex materia,& substantiæ forma conflatum est per se est. Quod uero ex materia & dimensione constat per accidens est, ergo mareria primum substantiæ formas, deinceps dimensiones recipit. Ad hæc in genito quandoque quantitas est maior, quàm in corrupto,ueluti quando ex aere fit ignis, ergo si eadem dimensio manet, in genito, quæ præfuit in corrupto, uel eadem præcise cum priori est, aut alia & diuersa, non eadem præcise, nam idem esset maius, & minus, respectu eiusdem, ergo alia est, quare in eo quod genitum est aliqua noua portio est, quæ prius, in corrupto non prefuit,ergo si hæc pars de nouo genita est, ergo, & tota, nam quæcunque eiusdem rationis sunt, quod uni, & alijs per se etiam conueniet, quēadmodum primo & secundo de cælo, constat. Atqui omnes magnitudines partes eiusdem rationis sunt,er 10.78.
go si earum aliqua genita est,ergo & omnes genitæ erunt. Confirmatur ratio, si aliqua magni- 49

D tudinis portio, genita foret, reliquæ uero sempiternæ essent,ergo specie, genere plusquam genere differrent, nam caducum,& sempiternum 10. huius ita distingui Arist. definiuit. Deinceps materia prima est pura potentia passiua respectu omnium formarum, igitur potentia con 25
tradictionis, ergo non magis dimensionem, quàm eius priuationem sibi definit. Demum omnis forma à materia dependens est generabilis & corruptibilis,trina uero dimensio à materia dependet, ergo generabilis, & corruptibilis. His itaque coniectutis, trinam dimensionem substantiæ formas in materia non anteire, neque eidem, æternam esse,ostendunt.

Auer. opinio. *Cap.* 15.

SEd horum sententia, à ratione, & ab Arist. prorsus dissentit. uerum, priusquam enarratæ opinionis deceptionem ostendamus, Auer. opino referenda est. Opinatur itaque materiam antequam aliquam de nouo suscipiat formam, magnitudine affectā esse,at eidem coæternam esse, ita quòd per recentis formæ ortum nulla magnitudo in materia gignitur, sed illa præcise,

quæ in corrupto præfuit, in genito reperitur, quæ ob nouæ formæ aduentu terminum suscipit, E
quæ una numero priuatiuæ est, per terminorum priuationem, uti materia, ob formarum ca-
rētiam una numero dicitur, quare duo, ab Auer. affirmantur, alterum trinam dimensionem
substantiæ formas in materia præuenire, alterum eidem coæternam esse, atqnæ eadem numero in
genito & corrupto permanere. Primum ita ostenditur, si materia ante formarum aduentum,
magnitudo non præesset, formæ materiatæ per se, & ex accidenti indiuiduæ essent. id quod con
sequitur duobus acceptis probatur, quorum primum est, quando aliquod in aliquo mediante
quodam alio recipitur, illud quod recipitur, secundum naturam illius suscipitur, quo mediante
recipitur, quemadmodum albedo de se est indiuidua, & quia intercedente superficie, quæ diui
dua est in corpore recipitur, ideo & ipsa diuidua efficitur. & idcirco in lib. prædic. Arist. inquit,
quanta est superficies tanta erit albedo, quare omne impartibile in aliquo susceptū aliquo diuisibi
80 li intercedente, diuisibiliter recipitur, quod Arist. 8. physic. docet, quando inquit, in maiori
magnitudine esse maiorem uirtutem, & in minori minorem. & hoc fundamento Auer. in libello
de subst. orbis, intelligentias indiuiduas omnino esse ostendit, quoniam per magnitudinem in-
termediam in materia non sunt. Alterum fundamentum est, formæ diuisionem accidere, ob ma
gnitudinem, quemadmodum Arist. 5. primæ philosophiæ monet, asserens, omne quod diui- F
ditur, & partem extra partem habet, hoc merito quantitatis & magnitudinis habere. Quibus
sumptis, ita id quod consequitur probatur. si ante formæ aduentum, materia magnitudine af-
fecta non esset, ergo cum materia sua natura indiuidua sit, ergo formam indiuisibiliter reciperet,
quare forma in materia suscepta, & sua natura, & merito materiæ indiuidua foret, neque, ob
consequentem magnitudinem diuidi ualet, quoniam cum magnitudo per formam intermediam
recipiatur, quæ est indiuidua, impartibiliter magnitudo suscipietur, & ita causa diuisionis for-
mæ non erit, quare formæ prorsus impartibiles essent. Secundum absurdum, quod sequitur, si
ante formarum receptionem magnitudine affecta materia non foret, est, quod tolleretur mo-
tus, quod ex retro sumptis fundamentis sequitur, materia enim, & forma cum indiuiduæ sint,
magnitudo recepta, erit indiuidua, quare totum compositum impartibile erit, & ita corpus
non erit, nam corporis ratio est ut sit omniquaque diuisibile, ut primo cæli constat. Rursus
2 immobile esset, omne enim mobile diuisibile est, ut 6. physi. patet, quare tolleretur motus. Ter
tium quod sequitur absurdum, est, materiam unicam tantum habere formam, & nullam aliam
suscipere posse, neque simul, neque successiue, & ideo generatio, & corruptio tollerentur, atq;
entium multitudo. Etenim materia potentia est, ut simul plures posit recipere formas, ergo G
ne ista potentia frustetur, ut ad actum reducatur oprtet, ergo cum uarias diuersasque formas si
mul materia suscipit, cum huiusmodi formæ se simul compati nequeant, opus est, ut in diuer-
sis materiæ partibus recipiantur, quare partes extra partes materia habebit: atqui diuisio rei non
accidit, nisi merito quantitatis, & magnitudinis, ueluti 5. Met. Arist. definiuit, ergo ante for-
marum aduentum magnitudinem materia habet. Consimiliter neque successiue, uarias formas
suscipere posset, si magnitudine prius affecta non esset, nempe si aliarum formarum susceptiua
est, oportet ut illæ, quas habet deleantur, ergo corrumpente indigent, quod in materia cum re
corrumpenda communicat, quare opus est, ut partes habeat, quarum ratione sit, sub re cor-
rumpenda, & corrumpente, quas habere nequit, cum magnitudine careat, & ita successiue plu
res formas suscipere non posset. Nonnulli hæc absurda aufugere conantur asserentes materiā,
& formas, ob consequentem magnitudinem partiri, imaginatur enim, materiam actu indiui-
duam esse, potestate uero diuidua, fit uero actu diuidua, atque actu partes habet, ob magnitu-
dinem, quæ consequitur, & ita duo priora absurda euitant, nam ea propositio ita intelligenda
est, oē qđ recipitur per modū illius suscipitur, in quo recipitur, sed materia potentia diuidua est,
ideo forma ī ea recepta potētia diuidua est, fit uero actu diuidua, p magnitudinē, quæ cōsequitur. H
Sed horū solutio uana est, nā nullum posterius, neq; prioris, neq; eius distinctionis cā est, atq; ma
gnitudo, qm̄ formam consequitur, ut ipsi aiunt, materia, & forma posterior est, ergo materiæ
& formæ distinctionis, magnitudo causa esse nequit. Deinde materia prius formas diuersas su-
scipit, quàm magnitudinem, ut ipsi aiunt, ergo cum in eo priori formæ illæ diuersæ simul stare
nequeant, opus itaque est ut in diuersis materiæ partibus suscipiantur, quas materia absque ma
gnitudine habere nequit. Demum si magnitudo quæ consequitur sufficiens esset, ad distinguen-
dum materiæ partes, fieret, ut ex omni materiæ portioni quodcunque generari posset, etenim
portio materiæ seclusa omni forma, & magnitudine, potestate est, quod magnitudinē omnem
& terminum atque formam recipiat ut ipsimet testantur. quod fieri nequit. nam si ex uno terræ
pugillo mille ignis generantur, ex dimidio uero pugillo, mille gigni nequeunt, defectus uero
nou ex materiæ parte simpliciter, est, sed quoniam materiæ portio sub exigua magnitudine est.
Vana igitur sunt quæ ab his dicuntur. A magnitudine uero, nunquam materia spoliatur, sed ei
coæterna est, est enim eius propria affectio, quę ab eo cuius est, separari nequit. Quæ res ita
primo

A primo de ſubſt. orbis, ab Auer. oſtenditur, ſi interminata dimenſio à materia ſepararetur, tunc
corpus fieret ex non corpore, & dimenſio ex non dimenſione, & ita formæ corporales eſſent
contrariæ, & ſuccedentes in materia. Verum quo pacto conſequutio ualeat, uarijs derelictis
ſententijs, ita eam nos deducimus. & primum accipimus, quod Ariſt. primo phyſ. monuit, om
ne quod fit ex oppoſito fieri, ergo ſi corpus, quod trina dimenſio dicitur, fieret, ergo ex oppoſito
fieret, ergo ex non corpore, & ita dimenſio ex non dimenſione. quod quidem dici nequit, quia
omne quod fit, ex materia affecta magnitudinem fieri retro oſtendimus, quare ſi, dimenſio fie-
ret, ex materia non affecta magnitudine fieret. Deinceps dubium ſoluit, quis enim aſſerere poſ-
ſet dimenſiones ex dimenſionibus fieri? hoc euertit Auer. nam illud contingeret abſurdum, quòd
dimenſiones ſibi inuicem contrariæ eſſent, & ſuccedentes in eadem materia, quoniam quod fit,
ex oppoſito fit, non ergo dimenſiones pereunt, ſed materiæ coæternæ ſunt. At nunc cauſa ex-
plicanda eſt, cur trina hæc dimenſio inſtituta ſit. ſed hæc multiplex eſt, quarum prima, quemad
modum inquit, Auer. eſt quia materia eſt potentia, ut uarias, diuerſaſque non ſolum ſimul, ſed
etiam ſucceſsiue recipiat formas, quas recipere nequit, niſi magnitudinem habeat, nempe ut
partes habeat oportet, quas ſine magnitudine habere nequit. Cauſa ſecunda eſt, ut formę ma-
B teriales diuiſiones ſuſcipiant, ſi enim dimenſiones non præeſſent, formæ impartibiles per ſe & ex
accidenti eſſent, & ita omnis motus tolleretur. patet itaque cauſa. Sed ſupereſt, ut Auer. opi-
nionem modo explicemus, & eam Ariſt. teſtimonio confirmemus. opinatur itaque Auer. quòd
quemadmodum materia, eſt actu materia, & ad ſe ipſam potentia non eſt, ſed ad formas,
quæ ex eius ſinu educuntur, ita dimenſio eſt actu dimenſio, & poteſtate, ut terminum ſuſcipiat
quem ob formam recipit, & quemadmodum una numero, ob formarum negationem materia di
citur, ita dimenſio, ob terminorum priuationem, una numero eſt. Quòd uero hæc ſit Ariſt.
ſententia, ipſius teſtimonio confirmari poteſt, qui ſecundo de ortu, & interitu, eaſdem nume- 29
ro, genito, & corupto ſimbolas qualitates permanere aſſerit ad hoc ut facilior tranſitus fiat, qua
re ſi ſimbolæ qualitates, quatenus interminatæ remanent, ergo & trina dimenſio interminata,
non enim maior ratio eſt, de huiuſmodi qualitatibus, & trina dimenſione. ob hanc itaque, in ma
teria præexiſtentem magnitudinem, formæ omnes partiuntur, quæ per materiam exiſtunt, quem
admodum Ariſt. uarijs in locis teſtatur, 8. enim de phyſ. auditu, cum cæleſtium diuinorumq; 79
corporum animas in materia non conſiſtere oſtendit, ſed ab illa eſſe omnino liberas, ita quemad
modum omnibus latinis uidetur, ratiocinatur. Nulla uirtus in materia conſiſtens, per tempus
C monet infinitum, At cæleſtium animæ, per tempus infinitum mouent, ergo per materiam non
conſiſtunt. Et prioré propoſitionem, ita demonſtrat, ſi enim uirtus in magitudine, per tem-
pus infinitum moueret, aut hæc ipſa uirtus, in magnitudine infinita, aut finita exiſtit, atqui in
magnitudine infinita perſiſtere nequit, quoniam nulla eſt magnitudo infinita, ut ex phyſicis con
ſtat, quare in magnitudine finita exiſtit. At nulla talis, per infinitum tempus mouet, quoniam
hac uirtute diuiſa in plures partes, earum quæque per minus tempus quàm totum mouet. Hæc
Ariſt. demonſtratio uniuerſam formam in magnitudine exiſtentem, illius partitione eſſe diui-
duam, accipit. Si enim indiuidua, aliqua forma, quæ in materia exiſtit, foret, non ne ſtatim
Ariſt. demonſtratio rueret? Nam quis diceret, quòd etſi uirtus in materia ſit, diuidi tamen
nequit, quare formæ partem accipere non licet; & paulo poſt dicit, in maiori magnitudinem, 80
maiorem, in minori uero, minorem eſſe uirtutem. Et 6. phyſic. monuit formam, quæ iuxta 49
propriam naturam indiuidua eſt, ob ſubiectum, in quo recipitur, partiri. Tria nanque ſunt in "
quit quæ eſſe dicuntur in mutatione, & quod mutatur, & in quo, & ſecundum quod mutatur, ut "
homo, & tempus, & album, homo igitur & tempus diuiſibilia ſunt, de albo autem alia ratio "
eſt. Verum ſecundum accidens quidem omnia diuiſibilia ſunt, cui enim accidit quale, aut al- "
D bum illud diuiſibile eſt. & primo de cælo, quando probat infinitum, à finito pati non poſſe, utitur
hac argumentatione. Quod forma in materia illius diuiſione partitur. Et in tertio eiuſdem 6
operis dicit, paſsiones autem omnes diuiſibiles dupliciter ſunt, aut enim ſecundum ſpeciem, aut "
ſecundum accidens, ſecundum ſpeciem quidem, ueluti coloris, album, & nigrum, ſecundum "
accidens uero, ſi id, cui in eſt diuiſibile ſit. Secundo etiam de anima in ſtirpibus, & anuloſis ani 19.20.
malibus aſſerit, animam actu unam eſſe, potentia uero plures, fit uero actu plures, per diuiſio-
nem, Quare ſi forma omnis ob ſubiectum in quo recipitur, diuidua eſt, ante igitur eius aduen-
tum, in materia, magnitudinem præexiſtere oportet. Hæc uero, quæ ante formas magnitu-
do eſt, interminata eſt, nempe certo, definitoque termino caret, Terminatur deinceps ob for-
mam, quæ in materia recipitur. uerum explicare oportet, num magnitudo interminata à termi-
nata magnitudine diſtinguatur, & qui ſint magnitudinis termini. In quorum ſolutione à ſe-
cundo exordiemur. Dicimus itaque magnitudinis terminos, eius eſſe differentias, quæ exi-
guũ & amplũ, ſeu magnũ & paruũ ſunt, nã magnitudinis termini ſunt, penes quos magnitudinis
attendit uariatio, ſed penes magnitudinis differẽtias tota magnitudinis attẽdit diuerſitas, differẽ

tiæ igitur magnitudinis sunt illius termini, At exiguũ & amplũ formales magnitudinis differentiæ E
84 sunt, ut Simp. 4. phys. docet. Termini igitur magnitudinis secundũ quos uariatur, amplũ, & exiguũ sunt, uerũ de re hac satis abunde in disputatione secunda de accrectione disseruimus, ex quibus qđ quæritur diluitur, nempe quamuis dimensio una numero sit, ut tamen spectatur, ut terminata, & interminata specie à se ipsa difert, quoniam (uti docuimus) amplum, & exiguum magnitudinis differentiæ formales sunt: ueluti enim mat eria, ut uarijs afficitur formis, à se ipsa distinguitur, ita dimensio, ut uarios sortitur terminos, à se ipsa alte ra est, Quatenus enim spectatur, non ut alicui certæ definitæque formæ coniuncta est, interminata nuncupatur, nam erit longitudo, latitudo & profunditas, sine termino, qm̃ non magis, sub exiguo, quàm sub amplo stare potest: quatenus uero certis definitisque formis, ut coniuncta est, consideratur, ita terminata efficitur, quoniam uel exigua, uel ampla est, huiusmodi uero à nonnullis extensionis gradus appellantur, Res enim naturales, ad maximum, & ad minimum definitæ sunt, terminum uero suscipiunt à forma, quare forma non dimensionis terminos, sed causa quare magnitudo terminum suscipiat, dimensionis enim terminus amplum & exiguum est, ut puta tanta magnitudo, tanta latitudo, atque profunditas, ut decem palmorum, quod uero sit decem palmorum dimensio, à forma, cui est coniuncta, habet: uerum quoniam forma gignitur, & deletur, ergo dimensio ratione termini, semper diuersa est. Sed quis ambigere posset, terminus dimensionis, ut puta longitudinis, est puntus, latitudinis uero, est longitudo, & profunditatis, latitudo, non ergo amplum, & exiguum dimensionis termini sunt. Sed soluitur hoc magnitudinis quidem internus terminus, & ipsam constituens, hic est, qui expositus est, de quo nullus nunc est sermo. Amplum uero, & exiguum differentiæ sunt, magnitudinem diuidentes, atque eam ut terminata est, constituentes. Quare absolute de magnitudinis termiuo sermo non est, sed quatenus terminata consideratur. quæ cum de dimensione explicata sint, difficile non erit, dubia diluere. F

Dubia diluuntur. Cap. 16.

ET ut primi dubij solutio pateat, intelligendum est, accidentia duplicia esse, alia etenim terminata dicuntur, quæ rebus habentibus formas insunt, alia uero interminata nuncupantur: priora accidentia, non suscipiuntur nisi in substantia composita, quoniam hæc formam consequuntur, cuius merito terminantur, causa enim finitatis, & termini, forma est, ueluti ex 5. physic. constat. Secunda uero accidentia in materia ante formæ aduentum suscipiuntur, nam oppositorum, oppositæ sunt causæ. Cum itaque res à forma terminum suscipiat, igitur infinitatem atque indeterminationem à materia corpora sortiuntur, quemadmodum Arist. 3. phys. docet. iure igitur, indeterminata accidentia in materia suscipiuntur, terminata uero in materia forma substantiæ affecta. sed dubium solutio habet, nam illud contingeret, quod nullum esset inter formas substantiæ, & accidentiæ discrimen, quoniam utrunque in materia suscipitur. Sed soluitur, nam omnes aiunt, multifariam adinuicem substantiæ formas, & interminata accidentia distingui, etenim primo separantur quoniam substantiæ formæ, substantiæ partes sunt, rursus, esse completum materiæ tribuunt, interminata uero accidentia, neque substantiæ partes, neque materiæ absolutum esse tribuunt. Arist. testimonium nobis non obstat, nempe in cathegorijs de his loquitur accidentibus, quæ in prædicamento sunt, quæ ortui & interitui obnoxia sunt, quoniam in prædicamento, non nisi caduca collocantur, ut non semel Auer. monuit: dimensio uero interminata sempiterna est, uti retro docimus, quare in genere collocanda non est, atque de ea nullum Arist. in cathegorijs sermonem habet. Quod uero ad secundi dubij solutionem pertinet, dicimus per se ens, per accidens ens absolute, & per se non consequi, ex accidenti uero, atque respectu eiusdem, fieri potest ut consequatur, quod enim per accidens est, ut dispositio præcedere potest, dimensio itaque materiæ dispositio est, formæ enim substantiæ suscipi nequeunt nisi in subiecto magnitudine affecto, & actus agentium recipi nequit, nisi in subiecto bene dispositio, quemadmodum secundo de anima Arist. definiuit. Diluitur tertium atque asserimus eandem numero magnitudinem in genito & corrupto reperiri, est tamen altera, atque mutatur secundum terminos, & idcirco absurdum non sequitur, ut idem secundum idem, sit maius, & minus. diluitur postremum, & Peripatetici nomine formæ materialis, non solum eam intellignnt: quę à subiecto dependet, sed quæ de potentia ad actum ab agente ex eius gremio educta est, & hæc ortum, & interitum patitur, quo pacto dimensio non se habet, nam etsi à subiecto dependeat ex eius sinu ab agente educta non est, quemadmodum cælestia accidentia, à subiecto corpore dependent, ueluti dimensio, non tamen ortum, & interitum patiuntur. His sic explicatis de cælestis materiæ natura differendum est, G H.
24.26.

De

A

De cælestium corporum materia. Cap. 17.

QVæ quoniam ad duo conferri potest, & ad suam formam,& motionem, qua circunfertur de ea utroq; modo dicemus. Materia itaque hæc, ut ad formã cõfertur,substãtia actu imperfecta est,quéadmodum sublunarium materia,hoc tamen ab ea distinguitur, quoniam hæc à uarijs diuersisq; formis perfici ualet & uni actui nõ est addicta,cælestis uero materia,ab uni ca tantum forma perficitur,à qua spoliari nequit, ob quam definitum, determinatumq; corpus euadit,ut puta cæleste, quare ueluti sublunarium materia, de se substantia actu imperfecta est, & propter suam formam caput euadit, ita diuinorum corporum materia de se actu imperfecta substantia est,& merito suæ formæ,ab æterno corpus euasit. Veruntamen imperfectionis ratio utrobiq; altera,& diuersa est,quæ enim in sublunari materia,imperfectio est,causa existit, ut materia ab una non satietur forma,sed ut uarias,& infinitas,quæ sub certo numero non continentur, expetat,& idcirco huiusmodi materiam,potentia,quæ contradictionis nuncupatur,concomitatur; nempe oppositas,& omnes,est potens suscipere formas,& quando sub altera stat, opposita pote-
B state est; cælestis uero materia,quamuis imperfectionem retineat,hæc ipsa imperfectio causa nõ est,ut infinitas suscipiat formas,sed ut unica forma sit contenta, à qua ab æterno suum recepit cõplementum,& aliud ab alio actu suscipere nequit,quare ex se materia cælestis ad unicam formam est destinata, determinataq; cui semper fuit, & erit coniuncta, & idcirco rectius subiecti, quam materiæ nomen sortitur,etenim inquit Themist. duo nomina de materia affirmari,quorum alterum est,ut materia appelletur,hoc nomen semper potentiam indicat, quod uere de ea,quæ in cælestibus est,ut ad suam formam confertur,affirmari nequit, nam respectu formæ nullam omnino dicit potentiam. Se habet enim,ueluti quæ corruptibilium est materia,hæc enim,cum ad formã, quam habet,confertur,nullam retinet potentiam, & ideo subiectum nuncupatur, uerum quoniã hæc eadem,opposita potestate est,materiæ nomen sortitur. Cælestis uero materia, quoniam alia forma potestate non est,sed uni actui semper est addicta,subiecti nomẽ solum meretur, & idcirco materia in actu appellatur,& ut inquit Auer.materia semper formæ fixa. quemadmodum, primo uolumine de cælo docuit, Vbi definiuit,cælestium materiam,esse materiam in actu, sublunariũ uero in potentia.Etenim huiusmodi materiæ,ut stant sub suis formis conferuntur, uerum, quia cælestis materia,alia potestate non est,solum subiectum,& materia in actu nuncupatur,corrupti-
C bilium uero materia,& subiectum,& materia appellari potest, ut enim ad formam quam habet cõfertur,subiectum dicitur,quatenus uero hæc eadem,opposita forma potestate est,atq; potens est uarios suscipere actus,materiæ nomen consequitur. Hinc illud planum efficitur, diuinorum corporum materiam,potentiam nullam claudere,etenim eam non retinet,quæ materiæ naturam cõcomitatur,nempe hæc innascitur, quoniam materia unica non est contenta forma, sed ob suam imperfectionem,infinitas expetit,cælestis uero materia quia ab æterno, ad eam quam habet formam,est destinata,cui semper adhæret,igitur eius naturam contradictionis nuncupata potentia non concomitatur, neq; alteram claudit potestatem: etenim hæc à formæ substantiæ priuatione ortum trahit,quæ quidem priuatio,in cælestibus non reperitur,ergo nullam claudit potentiã, sed ab omni prorsus remota est, Nisi nomine potentiæ,possibile intelligamus,ueluti Arist. monuit,sub finem libri perih.& græci docuere, quando eam animæ definitionis partem, (potentia uitam habentis)interpretantur, etenim cælestis materia,suum complementum semper suscipiẽs, illud est,semper potens suscipere; potestatem uero,quæ actum abijcit, respectu substantiæ nullã habet,quod Arist.9. diuinorum definiuit, inquiens, nihil sempiternorum potentia est, etenim si 17
ad esse,etiã ad non esse potentiam haberent,quia omnis potentia contradictionis est. Ex his itaq;
D satis liquet,cæleste subiectum suam postremam perfectionem, absq; aliqua potentia,à sua forma suscipere. Hinc eorum liquet error,qui potentiam secundum dimidium contingẽtis, cælestibus ascribunt. Etenim omnis potentia, quæ in materia est, priuationem, uel negationem claudit, atqui cælestis materia, nunquam ab actu, quem habet, fuit uel erit priuata, ergo nullam habet potentiam, quare neq; eam, quam secundum contingentis dimidium nuncupant; Deinde Auer. secundo de substantia orbis cælestia corpora ostendens,ex materia,& forma, ueluti caduca non esse conflata,hæc profert uerba, Nulla enim potentia est, in eo omnino, omne enim,in quo est potentia,non est nisi potentia ad duo contradictoria,scilicet potentia,quæ est in substantia, quare confitetur,omne quod ad substantiam potentiam habet, ad duo contradictoria potentiam habere,atqui cælestia,secundum eos,ad substantiam potentiam habent;nempe asserunt cælestem materiam adesse potentiam retinere, quare materia hæc contradictionis esset potentia. iuxta Auer. itaq;, potentia hæc figmentum est, Ad idem Arist.9.diuinorum, inquit.nihil uero potentiæ sempiternum est,ratio aut hæc,omnis enim potentia simul contradictionis est, quare cum contradictionis potentiam sempiternam non claudant, ergo nullam habent, ergo neq; eam,quæ secun-
P i dum

dum dimidium contingentis est. Deinceps, ut Arist. demõstratione horum euertatur opinio, ita E
cum Arist. ratiocinemur, si sempiterna ad esse potentiam haberent, ergo ad non esse, atqui pote-
state ad non esse uacant, ergo ea quæ est, ad esse caret: ratiocinatur enim philosophus, ab euersio-
ne consequentis, ad antecedentis interemptionem, quare omnem respectu substantiæ potentiam
« remouet. & paucis interpositis, uniuersam potentiam contradictionis esse, ita ostendit. Possibile
« autem omne contingit non actu esse, quod igitur est possibile esse, contingit, & esse & non esse,
« idem igitur est, possibile, & esse, & non esse, possibile enim non esse, contingit non esse, continges
« tamen non esse, est corruptibile, aut simpliciter, aut hoc ipso, quo dicitur contingere non esse
« aut loco, aut quanto, aut quali, simpliciter autẽ, quod secundum substantiam, nihil ergo incor
« ruptibilium simpliciter, potẽtia est ens simpliciter. Ergo Arist. ratio hæc est, omne quod possibi-
le est, esse, est possibile non esse, atqui isti testantur, sempiterna corpora, quod sint possibilia
30 esse, ergo possibilia non esse, plane itaque horum sententiam Aristoteles euertit. Et duodecimo
« meta. quando diuinas mentes, puros & simplices actus esse docet, inquit, Si fuerit motiuum, aut
« effectiuum, non operans autem aliquid, non erit motus, contingit enim potentiam habens, non
« agere. Et quibusdam interpositis, Nam si non ageret, non erit motus, adhuc autem neque si
« agẽt, substantia autem ipsius potentia, non erit motus sempiternus, contingit enim potentia F
« existens, non esse. Inquit ergo, quòd id quod in sua substantia potentiam claudit, & si actu ope
retur, contingit non esse, ergo quamuis cælum actu semper agat, quoniam potentiam in sua sub
statia claudit, secundum hos, contingit non esse. Quinimmò Arist. demonstratio euerteretur,
quis enim asserere posset, in sua substantia intelligentias potentiam habere, quæ secundum dimi
dium contingentis est, & proinde inferre non licet, ipsos contingere non esse. Quare non re-
cte Arist. concludit, quòd si in sua substantiam potentiam retinent, contigunt non esse, itaque
respectu substantiæ asserendum est, cælestem materiam nullam includere potentiam. Nihil ta-
men impedit, quia ex ea, & sua forma, uerius unum fiat, quàm ex anima & corpore in animali-
bus caducis, sed quo pacto hoc fiat explicandum est, uerum ita intelligendum non est. Cæle-
stẽ corpus de se in actu esse, ita ut actum distinctum habeat & non à sua forma, cæleste enim cor
pus, forma seclusa, corpus actu non est, sed id est in actu, ut sit propter formam, qui actus, sic
intelligitur, quod ex se determinatum est, ad propriam formam, nec ullam habet potentiam ad
esse, uel non esse, sed ab æterno fuit actu sub forma. & propterea dicitur ab Auer. materia in actu
quomodo Themist. primo physic. in disceptatione de materia, dixit, materiam propria forma
perfectam, subiectum nuncupari, quia iam potentiam admisit ad eam, quam habet formam. G
Cum itaque à corpore cælesti, ortum, & interitum, atque ueram efficientiam secluserimus, ma
nifestum est, nullam requiri potentiam, sed ex se ad actum proprium esse determinatum. & hoc
docuit Auer. 4. de substantia orbis, quando inquit, Corpus uero cæleste, est quasi materia istius
formæ abstractæ, quia est materia existens in actu, & ideo non assimilatur materiæ, nisi in hoc
tantum, quia est materia fixa, ad recipiendum formam, & ideo dignius dicitur subiectum, quàm
materia, Materia autem quæ est hic, dicitur materia, quia est potentia forma, in ea fixa, & di-
citur subiectum, quia est affixa formæ, & fit compositum ex materia, & forma, ex quibus con-
stat unionem inter cælestem materiam, & suam formam, absque potentia existere. Est igitur
cæli materia, complementum à sua forma recipiens, per nullam potentiam, sed est subiectum
fixum, & determinatum, ex se, & ita simpliciter formæ adiectum, eique obediens ut naturam
formæ imitetur, nihil de eius detrahens perfectione. Quod non ita in materialibus formis
accidit, nam subiectum, ipsæ in esse constituentes, etiã constituuntur, & materiæ immerguntur,
ita ut potentia materiæ inficiantur, & unum cum materiali subiecto euadant. At cælestis for-
ma, cælum absque ulla potentia constituit, quod ex se semper est, suo actui unitum, & ideo ue
rius dicitur subiectum, quàm materia. Talis inquam materia tota erit uoto illius formæ dispo H
sita, nam de perfectione eius nihil detrahit. Hæc autem est cælestis corporis natura, ut ad suum
actum confertur. Sed nunc, an cum ad quale, & ubi confertur, potentiam retineat, aperien-
dum. Omnes potentiam retinere, testati sunt, sed eorum nonnulli asseruere respectu motus po
tentiam, quæ contradictionis est, obtinere, quia cælestis motio sua natura deficere potest, si
autem sempiterna est, propter intelligentiam semper monentem, talis euadit. Sed quòd hi ma
xime decipiantur, ex retro dictis constare potest, etenim docuimus orbicularem motionem,
qua cælestia circunferuntur, suapte natura sempiterna esse. Ab Arist. etiam dissentiunt, qui, non
inquit, cælestia ad motionem potentia esse, sed ad ubi, & quale, atque eadem non est, sed di-
uersa potestas ad motum, & ad ubi, uti retro docuimus. Quapropter affirmandum est, cælestia
respectu ubi, & qualis, potentiam, quæ contradictionis est, retinere, quemadmodum Arist.
17 9. primæ philosophiæ monuit, sol enim cum sub uno ubi est, ad aliud potentia est, ueluti cum
arietem pertransit, potentia est, ut Taurum pertranseat, atque ita materia nuncupari possunt,
nempe materiæ nomen (uti antea docuimus) potentiam indicat, quare cum non nisi respectu
ubi,

A ubi, & qualis, potestatem diuina corpora retineant, iure sic materiæ nomen sortiuntur, Respectu etiam qualis, potentiam retinere dicuntur. quoniam siderum nonnulla, quandoque lucida, quandoque tenebricosa sunt, quemadmodum luna, & idcirco potestate sunt, interdum tenebra, interdum lumen, & quamuis hanc retineant potestatem, nihil tamen de eorum aufertur substantia; etenim potentia ad ubi; nihil per motum localem de substantia aufert, & idcirco cælestia sempiterno motu reuoluuntur, sine ulla substantiæ diminutione. & quoniam respectu ubi, cęlestis contradictionis potentia in est, idcirco materia de ubi nuncupantur, quemadmodũ 8.9. & 12. meth. Arist. docuit. His sic explicatis, quæ subiecti cælestis natura sit, satis constat, 12.17.10 ex quibus Aegidij nodos diluere, non erit difficile.

Aegidij fundamenta euertuntur. Cap. 18.

ET quo ad primum pertinet, confitemur cælestia, cum rebus caducis, secundum magnitudinem comparari, magnitudo tamen, in utroque corpore secundum analogiam eadem est, si prout à naturali consideratur, spectetur, nam si mathematice concipiatur, eiusdem ra-
B tionis est, quia mathematicæ definitiones sunt, secundum abstractionem, Si uero naturaliter spectentur, quia materiæ, & formæ diuersæ sunt, ideo magnitudines erunt diuersæ, & si eædem, non nisi secundum analogiam, quare quo pacto cælestia cum rebus mortalibus, in magnitudine communicant, ita, & in materia. conueniunt uero in magnitudine analoga, ergo, & in materia analoga. Consimiliter secundus soluitur nodus, nam & si in raritate, & densitate conueniant, hæc eiusdem rationis in caduco, & sempiterno corpore non sunt, nam (ut aiunt) raritas & densitas in rebus mortalibus, accipiuntur, penes plus habere de materia, quã de forma, siquidem densum dicitur, quod plus de materia habet, quàm de forma, rarum uero quod plus de forma, & minus de materia, ut in corpore cælesti, rarum, & densum cognoscuntur, penes uisum terminare, & non terminare, etenim ea cæli pars densa est, quæ si inter aspectum nostrum, & superioris cæli partem interponatur, supremam uidere prohibet, ueluti quando luna inter solem & uisum interponitur, occultatur sol; Quæ uero pars uisum non impedit, rara dicitur. Quare quoniam sublunaria & cælestia in raritate, & densitate uniuoca non communicant, sed analoga, idcirco non in subiecto uniuoco, sed analogo conueniunt. Soluitur tertius nodus, cælestia .n. multiplicata sunt, sed nõ tãtum numero, sed specie & genere uniuoco, siquidẽ in æter-
C nis sub specie indiuiduorum multitudo non datur, quare quæ multiplicata sunt numero sub eadem specie, materiam uniuocam habent, quo pacto cælestia corpora non se habent, quo uero pacto in cælesti materia potentia sit, priori cap. iam docuimus. quod uero alius ostendit nodus, ad primam unam materiam esse deueniendum, confitemur, uerum hæc in utroque corpore eadem prorsus ratione non reperitur, sed secundum analogiam, ueluti ex retro dictis constare potest, Neque huiusmodi materiæ differunt, sed diuersæ sunt, quoniam se ipsis distinguũtur, actus autem distinguit, & separat, quæ differunt, Nempe ea differre dicuntur, quæ cum in aliquo uniuoco conueniant, quibusdam differentijs distinguuntur, quæ uero primo diuersa sunt, in aliquo communi uniuoco non communicant, & se ipsis sunt distincta, quemadmodum 5. meth. definiuit Arist.

Cælestium subiectum de se in actu esse asserentium opinio. Cap. 19.

NOn semel retro monuimus, diuinorum corporum subiectum, & si aliquem existendi actũ habere definiuimus, de se tamen corpus minime existere, sed ob suam formam. Verum
D quoniam res hæc latet, & multis philosophis ambigua uisa est, idcirco quo pacto se habeat, inquirere iudicauimus. Nonnulli itaque, cæleste subiectum de se in actu, & corpus, esse asseruere, & a sua forma solum accidentia habere, ut puta motionem in gyrum, & reliqua accidentia, se habent enim cælestes formę, quemadmodum in naui gubernator, qui iam constructæ naui sua præsentia, solum actionem largitur, ita diuinæ formæ earum præsentia, subiecto, quod de se in actu, & corpus est, motum orbicularem, cæteraque accidentia tradunt. Et ut horum sententia aperta reddatur, intelligere oportet hos duo formarum genera instituere, quorum alterum est, quod operationem sine esse largitur, & huiusmodi formas, cum subiecto, quo ad secundum actum solum uniri trahunt, & se habere, ut in naui gubernator se habet. Est, & alterum formarum genus, quod subiectum in esse constituit, in quo quidem genere, duntaxat formas, quæ ortum, & interitum patiuntur, collocant. Vniuersam siquidem formam, quæ materiam perficit, ac in esse constituit, ex materię sinu educi, & ab ea dependere instituunt, ueluti sunt formæ omnes materiales, quæ subiecta propria constituentes, ab eisdem constituuntur. Primum formarum genus, ex Platonis dictis, in Alcibiade, originem traxit, [illegible] enim hominem definit

definit animam esse, corpore utentem, quo pacto anima potius assistere dicitur, quam dare esse. E
11 A Platonis sententia, Arist. minime dissentire uidetur, nam secundo de anima inquit, Amplius
« autem in manifestum, si sit corporis actus anima, sicut nauta nauis, & 8. physic. eorum autem
28. « quæ sunt secundum naturam ipsa à se ipsis, ut animalia, non enim hoc in manifestum est, si ab
« aliquo moueantur, sed quo modo, oportet accipere mouens ipsum, & quod mouetur, uidetur
« enim quòd ibi sit accipiendum, sicut in nauibus, & in non natura existentibus, sic, & in anima
« libus, esse diuisum mouens, & id quod mouetur, sic & omne se ipsum mouet. Primi generis formæ cælestium animæ sunt, unaquæque enim diuini corporis forma, suo orbi tantum assistit, cui actionem, ut lationem in gyrum præbet, cælestis uero orbis, indiuiduum demonstratum, & ens de se in actu est. Huius opinionis multa sunt fundamenta, quorum primum est, omnis forma, quæ sua natura uniuersalis dicitur, fieri nequit, ut in corpore suscipiatur, quod ex formis, quæ per participationem uniuersales nuncupantur, confirmari potest. Lapis enim uniuersaliter acceptus, in nullo subiecto, ob suam uniuersalitatem recipi potest. multo igitur minus quod simpliciter separatum esse habet, ut cælestes formæ. Amplius ex duobus existentibus in actu, per se unum fieri nequit. Atqui cæleste subiectum materia in actu est, & eius forma actus, ergo unum per se fieri nequit, si modo suum esse, à forma susciperet, unum per se fieret, quod F
fieri nequit, cum in cœlo nulla sit potentia respectu substantiæ, & ea unum per se faciunt, quorum alterum est potentia alterum uero actus. Fieret etiam, ut diuinum corpus quoddam com-
c. 2. positum esset, quod fieri nequit, ueluti ex Arist. ratione, 14. meth. ostendi potest. Quo loco probat, æternum ex elementis componi non posse, quia oportet, ut potentia sit in illud, unum componibilium, & quod potentiam ad esse habet, corruptibile est. Eadem ratione dicere possumus, ex intelligentia, & orbe non fieri unum, quia oportet cælum esse in potentia, consimilis enim ratio est, siue componentia, sint generis naturæ horum inferiorum, siue alterius, siue constituant compositum de genere, rerum materialium, ut sublunaria hæc sunt, quæ composita dicuntur, per formam in materia constitutam & constituentem, siue sint composita, ex eo quod forma constituit, & non constituitur. Hac ratione Auer. aduersus Christianos 13. meth. usus est. ponentes Deum trinum, & unum, inquit, omne compositum est nouum, cælum uero æternum est, igitur non est compositum. Confirmatur ratio, Auer. tertio de subst. orbis, sic contra Auic. argumentatur, si cæleste corpus, ex materia, & anima imaginatiua compositum existeret, ortum & interitum pateretur. Hæc ratio in uirtute illius medij ualet, quia omne compositum nouum est, neque obstat, si dicatur, illud compositum esse, cuius forma, ex gremio G
materiæ educta est, quia Auic. animam imaginatiuam de materiæ potentia eductam esse non
c.4 asseruit, ueluti ex 9. suæ meth. patet. Auer. etiam 7. primę philosophiæ de uirtute formatiua
31 uerba faciens, inquit, uirtutem formatricem, non esse in semine, ueluti anima in calore naturali, sed est ita, quòd sit inclusa in eo, sicut anima est inclusa in corporibus cælestibus: sed perspicuum est animam semini esse non largiri, ergo neque orbi, sua forma esse præbet. & in calce primi de substantia orbis, non fuit dictum inquit cælum, habere animam, nisi propter appetitum, & motum in loco, atqui neque ob appetitum, & lationem, necesse est cælestem animam, materiam in actu efficere, Quare nulla ratio erit, eius forma perficiens, non enim propter appetitum, quoniam in cælestibus formis, idem est appetens, & appetibile, quemadmodum in eis
90 idem est sciens, & scitum, ueluti Auer. primo cæli, & 12. huius, definiuit; ergo si cælestis
36. 51. anima in suo appetitu orbe indigeret, accideret eius substantiam, ab orbe esse causatam. Neq; itidem ob lationem, quia cæli uis motrix, in se lationis actiuitatem habet, cum non manu, aut,
12 pede moueat, sed cognoscendo. Idem Aueroes octauo meth. cum narrauit, inquit, quòd istæ substantiæ cælestes non habent materiam, quia non sunt compositæ ex materia & forma, sed ex corpore & forma animata, intelligibili scilicet, non ita quòd anima sit res animata, nec H
ita quòd illic, est aliquid quod animatur per animam, aut uiuit per uitam, sed sunt animata per se, & uiua, Omne enim quod uiuit per uitam, est generabile & corruptibile, & ideo dicit Themist. quòd sol, & luna, & stellæ, aut sunt formæ sine materijs, aut habent materiam per æquiuocationem. Et primo de substantia orbis, cum fuerit declaratum inquit, quòd formæ corporum cælestium, existunt in suis subiectis, tali existentia, quòd non diuiduntur diuisione sui subiecti, & quòd causa in hoc est, quòd non existunt in subiecto, secundum quòd sunt diuisibiles, fuit declaratum quòd istæ formæ non constituuntur per subiectum, immo sunt abstractæ in esse, quoniam existunt in toto subiecto, & non diuiduntur per eius diuisionem, contingit quòd non constituuntur per subiectum, non enim existunt in eo neque in toto, neque in parte, & uniuersaliter, neque diuisibiliter, neque indiuisibiliter. Ex quibus uidetur, cælestium animas eis esse non largiri. Rueret rursus Aristotelis demostratio qua 8. phys. cælorum formas ostendit, prorsus à materia seiunctas esse. si itaq; suum orbem, animã perficeret, omnino à materia libera non esset. Ad hæc cælestes animæ, ex accidenti ad cæli motionẽ

mouerētur

A mouerētur, Auer. enim primo & secundo de substãtia orbis, Auic. arguens de anima imaginatiua,
quam cælo ascripsit, inter alia absurda, quæ sequuntur, inquit quòd ad subiecti motionem moue-
retur. Rursus contingeret cæleste corpus alio indigere motore, qui per se cælum moueret, Nam
cælestes formæ ex accidenti mouentur, & omnis motor per accidens, ad motorem per se reduci-
tur. confirmatur ratio Auer. octauo physi. ostendens cælestes formas ex accidenti non moue- 52
ri, asserit, mouentia quæ apud nos sunt, ex se, & ex alijs secundum accidens moueri, scilicet, ex mo
tu subiecti, scilicet primi moti ab eis, & hoc est, quia motor constituitur per primum motum ab
ipso, scilicet quia motor est in eo forma, & motum materia, & est acceptũ in definitione formæ,
secundum quod materiæ accipiuntur in definitionibus formarum, & hoc est id, quod dicitur mo
ueri per accidens in rei ueritate. Motor uero in corporibus cælestibus non constituitur per subie
ctum ipsius, & ideo non mouetur per motum subiecti, moti ab ipso, hoc modo accidētali. Ex qui
bus constat, quòd idcirco motores in rebus sublunaribus, ex accidenti mouentur, quia sunt for-
mæ propria subiecta constituentes, motores uero cælestes ex accidenti non mouentur, quia per
subiectum in esse non constituuntur. Insuper illud contingeret absurdum, quòd in definitione 1
cælestis formæ diuinum corpus sumeretur secundum quod materiæ in formarum definitionibus
B accipiuntur. neq; tamen obstat, si dicatur hoc sequi, in formis constitutis per subiectum, nam cũ
animæ definitio, omni animæ conueniat, fieret, ut corpus organicum, in animæ definitione non
esset accipiendum. Ad idem Auer. secundo de substãtia orbis, his uerbis, uisus est, quod quæritur,
absoluisse. Et uidetur quòd ad esse corporis cælestis, non sit necessaria eius forma, sicut est disposi
tio in corporibus animalium, quæ sunt hic, in animalibus enim, quæ sunt hic, animæ eorum uidē
tur esse necessariæ, pro esse corporum eorum, quia non saluarētur animalia, nisi per sensibilem ani
mam, & imaginatiuam. corpus autem cæleste, cum sit simplex, & non transmutabile ab aliquo ex
trinseco, non indiget in suo esse anima. Et in eodem secundo & octauo meth. distinguens cælestē 12
materiam ab ea, quæ est hic, inquit, primam esse in actu, secundam uero in potentia. inquirunt
itaq;, cum cælestis materia, ad sublunarem materiam confertur, aut comparatio fit, seclusis per
mentem, ipsarum formis, aut ut sub formis stant, aut, ut cæli materia sub forma stat, sublunaris ue
ro ut absq; forma concipitur, uel uice uersa. Si secundum sectionis mēbrum detur constat, utrãq;
in actu esse, si uero tertium, uel quartum concedatur, comparatio uitiosa esset, quia in æquiuoco
permaneret, quare primum admittendum erit, quare formis seclusis, cælestis materia erit in actu,
sublunaris uero in potentia. Hoc secundo de substantia orbis, & primo cæli & octauo physi. con 92.78.
C firmat, inquiens, corpora ergo cælestia sunt materiæ simplices, & formæ eorum sunt formæ non
in materijs. Eandem sententiam xij. meth. repetit, dicens, generabilium materiam in potentia es-
se, translatorum uero in actu. Deinde si cælestis forma suum subiectum constitueret, causam esse
ctricem haberet, quoniam causæ internæ, extrinsecas præsupponunt. confirmatur efficiens, &
forma non coincidunt in idem numero, ueluti secundo physi. Arist. definiuit; quare cum forma 70
cælestis, sit cæli effectrix causa, ipsius forma esse nequit. quærunt deinceps, si forma à suo orbe se-
cludatur, num orbis mouetur solum, an forma, an potius compositum ex orbe, & forma, primum
enim concedi nequit, seclusa enim forma, orbis, etsi substantia actu sit, motus subiectum esse ne-
quit, cum hoc corpus sit, uti quinto physi. patet. neque secundum dari potest, formæ enim cæle- 8
stes per se moueri nequeunt, quare tertium, ut concedant oportet, & ita ex accidenti cælestis for
ma mouebitur, nam quando compositum aliquod per se mouetur, eius forma ex accidenti moue
tur. Deinde cælestis forma à materia dependeret, nam inter materiam & formam est mutua, &
essentialis dependentia, ut secundo physi. constat, materia enim est formæ causa, & forma mate- 30
riæ, quare si cælestis anima, suum subiectum constitueret, ab eodem constitueretur. Rursus nullũ
per se subsistens alterius pars esse potest. cælestes animæ per se existunt, igitur alterius partes esse
D nequeunt, quare non sunt formæ subiecta propria constituentes, nam constituti partes fierent.
Demum omnis forma, quæ subiectum constituit in esse, illius diuisione partitur, & finitæ actio-
nis est, atqui cælestes animæ, neq; diuiduæ aliquo pacto sunt, neq; actionis finitæ, non ergo pro-
pria subiecta in esse constituunt. Sunt & alia fundamenta, quæ quoniam eodem modo soluuntur,
iure selentio mandantur.

Arguitur opinio. Cap. 20.

SEd multifariam, multisq; modis opinio hæc euerti cõsueuit, & primum per rationem formæ
nempe formæ ratio, ut quinto primæ philosophiæ, & in 7. eiusdem operis patet, dicitur quòd c. 2. 8
sit ratio eius, & quod quid erat esse, & per quam compositum habet esse, hæc enim formæ de-
finitio, oēs cõplectitur formas, quare unaqueq; forma principium erit, quo compositum esse for
titur: cæleste igitur corpus, ob suam formam erit, id quod est. Rursus cælum est animatum, & ui-
uens, atq; animales actiones exercet, quemadmodum secũdo de cælo Arist. confirmauit. quinim-
mo

mo hoc fundamento usus, quando cælo, sex positionum differentias inesse, ostendit, hoc eodem E
utitur, ad multarum quæstionum difficilium solutionem, ueluti ex secundo lib. de cælo appa-
ret. Quare uiua sunt cælestia, ergo per principium internum, etenim animales actiones à prin
cipio interno fluunt, quare ob suam formam, tale euasit diuinum corpus, inquit enim philoso
24 phus secundo de anima, uiuimus, & sentimus dupliciter, aut subiecto, aut forma, est autem
anima ratio, & actus, subiectum autem, susceptiuum, igitur sentire, & uiuere ait propter ani-
mam, quæ est ratio, & species: ergo si Arist. ratio ualida est ad probandum animam esse ueram
corporis organici formam, quia actiones animales uiuenti ob animam prius insunt, pari etiam
pacto, ostendere ualebimus, cælestem animam esse ueram, diuini corporis formam, cum uita-
les actus ei primum ob formam insint. Amplius, à quo res esse habet, ac ens in actu est, habet
ea quæ esse consequuntur, atqui cæleste corpus ex se esse habet, atque ens in actu est, ut opinio
nis fautores testantur, ergo de se, forma seclusa, omnia quæ esse consequuntur, quare acciden
tia, & actus omnes uitales habebit, non ergo merito formæ hæc cælo insunt, Ad idem Arist. se-
37 cundo libro de anima, ostendens, animam corporis uiuentis esse trifariam causam, cum demon
strat esse formam, ita ratiocinatur, Causa nanque cunctis ut sint, forma est, cælorum uero ani-
mæ formæ sunt, quare causæ sunt, quòd cælestia corpora sint. quemadmodum enim Arist. per F
hoc medium, quòd forma cunctis causa est, ut sint, ueram uiuentis corporis formam animam
esse ostendit, ita, & nos, eodem medio usi, consimile quæsitum demonstrabimus, cum utrius-
que idem medium sint. Neq; eo cōfugiendum est, cęlestes animas dare esse mobile, & non sim
pliciter & absolutum esse, hoc enim asserere, est Arist. sententiam euertere eo uolumine, nempe
ea particula inquit, animam, quatenus ab ea actiones prodeunt, non formæ, sed agentis ratio-
nem subire, forma enim in proprio subiecto, cum actionum principium est, agens appellatur,
ut uero subiectum in esse constituit, forma. Eadem etiam particula, animam uiuentis corpo-
ris, formam esse ostendens, eo medio utitur, actus eius quòd est potentia forma, & eiusdem ra-
tio est, At cælorum formæ, eorum, actus sunt, ergo rationes, & quod quid erat esse eorum,
25 Vtriusque enim demonstrationis idem medium est. Eodem etiam uolumine animam,
non animalis materiam, sed ueram eius formam esse ostendens, inquit, Nam cum substan-
« tia tripliciter dicatur, ut diximus, quædam enim est forma, quædam materies, quædam id quod
« ex utrisque compouitur. Materia quidem est, ut patet, potentia, forma uero actus, cum igi-
« tur ut diximus, substantia dicatur trifariam, uiuensque id sit, quod ex utrisque, corpore inquam
« & anima constat, corpus, profectò non est actus animæ, sed ipsa corporis alicuius est actus. Si G
itaque Aristotelis ratio, quæ de omni probat anima, alicuius momenti est, eadem etiam ratio-
ne nos ostendemus, cælorum animas esse ueras eorum formas atque actus, etenim Arist. ratio,
quemadmodum Auer. testatur, demonstratio absoluta, simplex est, & ita se habet, forma
omnis actus est, illius cuius est forma, anima igitur forma est organici corporis, hac enim ra-
tione uegetalem, atque sensibilem animam uiuentis corporis formam esse ostendit, ergo eo mo
do quòd formæ sint, probantur quo pacto re uera formæ sunt: sunt uero formæ subiecta in esse
simpliciter constituentes, ergo quòd ita sint, demonstrantur. quare si conclusio assumptæ pro-
positioni respondet, ut dicamus oportet, quando Arist. accepit formam actum esse, cum intel
ligit actum, qui subiectum in esse constituit. At modo, cum unaquæque cælestis anima, sui or-
bis formam sit, ergo eius actus, quare ipsum in esse simpliciter constituens; Ad idem forma cæli
est, ob quam cælum suum finem assequitur, & ea quæ sunt propter finem, ac permanentiam æter
81 nam. nam ut secundo physic. dicitur, forma, & finis in rebus materialibus coinciduut, quan-
to magis in formis abiunctis? immo in eodem secundo, ostendit, formam esse finem, quia est id
gratia cuius est materia, & propter quam sunt omnes dispositiones, & organa atqui cælestia à
propriis formis permanentiam æternam habent, & suarum formarum gratia sunt, ergo uelu- H
ti fines, ita formæ eorum erunt. Præterea uera alicuius corporis forma est, quę subiectum in
esse constituit, qua remota amplius suum opus non assequitur, ueluti primo de animalium parti-
bus Arist. docet, ibi enim, propter animam animatum corpus esse constitutum, atque id quod
« est esse. Ad hæc fieri non potest, ut manus sit quocunque modo constans, ut ænea, aut lignea,
« nisi æquiuoca nominis cōmmunione sicut quæ picta est, ut puta, quæ suo fungi offitio nequeat,
« quo modo nec lapideæ tibi suum assequi munus possunt, neque medicus pictus artem medicina
« lem exercere potest, pari ratione membrorum quoque hominis uita, nullum id esse insuper
« potest, quod erat cum uiueret, ut oculus, manus, pes, & reliqua; Hac eadem demonstratione
8 « ad hoc idem probandum secundo de anima Arist. usus est. Vniuersaliter igitur diximus quid sit
« anima, est enim ea substantia, quę est ut ratio, hæc autem est quidditas corporis talis, & proinde
« sane, atque si quod instrumentorum artis naturale corpus esset, ceu securis, eius namque sub-
« stantia ipsius esset, ut patet, securis ratio, idque esset anima, qua separata non esset alterius, ut pa
« tet, securis, nisi nomine tantum, at nunc est securis, non enim talis corporis substantia, ratio-
que

A que est ipsa anima, sed naturalis, ut diximus, talis, quòd in se motus, statusque principium ha
bet insitum. At si per intellectum, animam à cælo secludamus, non nisi nomine permanebit:
erit igitur eius anima cælum in esse constituens. Deinceps in cælo est composita ex substantia
& accidente, sed cælestia accidentia omnia terminata sunt quæ, non nisi merito formæ corpori
insunt ergo, cælestia accidentia, merito formæ, & animæ diuino corpori insunt, quare opor-
tet prius, ut saltim natura, anima cælo uniatur, quàm accidentia. quare cum formæ unio solum
duplex sit, ut ipsi inquiunt, ut secundum operari, quo quidem pacto eo priori, anima suo orbi
unita non est, aut secundum esse. Quare eo priori secundum esse anima cælo unietur. Præte-
rea forma cæli, est anima cæli, etenim cælum uiuum ob eius formam dicitur, ergo dat uitam. est
enim anima, principium quo animatum uiuit, ut secundo de anima constat, sed uiuere uiuenti- 24
bus est esse, ut ex eodem uolumine patet, ergo uitam largiendo, dat esse. Deinceps, quod rei 37
unitatem largitur, eidem esse præbet, quo enim aliquid est, eo quoque unum est, ut Arist. se-
cundo de anima definiuit, atqui in mortale corpus ob suam formam, cum uere sit unum, ac ma- 7
iori unione, quam sit quodcunque animal corruptibile, ueluti Auer. secundo cæli, & in libro
de substantia orbis ostendit, itaque propter eandem formam diuinum corpus erit id quod est.

B Demum, ut eis quoque faciamus satis, quia Auer. doctrinam magnifaciunt, ipsius testimonia re 63
feremus, primo physic. cęlestes animas diuina corpora constituere, & ab eisdem non constitui
docuit: eostituere uero aliquid in esse secundum Auer. in primo de substantia orbis, est illi esse
absolutum, & simplex largiri. Item ea constitutio de cælesti corpore affirmatur, quæ ab eius
anima negatur, atqui remouetur ab ea, quod non sit neque secundum esse simpliciter, uel ali-
quo alio modo constituta, ergo de cælo affirmatur quòd sit id quod est, propter eius animam,
Hoc idem octauo physic. & primo cæli definiuit, ubi de cæleste corpore loquens, dixit ista na- 52.95.
tura neutra est, non existens per se in actu, ergo si per se non existit, cum ipsam existere uidea-
mus, per alterum in actu existit, & non nisi propter suam formam. & secundo de substantia or-
bis, nulla differentia, in indigentia uirtutis actiue in corpore, siue simplici, siue composito, siue
generato, siue non. & duodecimo meth. illud quod imaginatur ex illis formis, est esse illorum 37
corporum, & sexto eiusdem operis; substantia abstracta, est causa corporum cælestium. & secun 2
do cęli inquit, se solum composuisse librum de substantia orbis, ut ostenderet cælestes animas 3
cæli diuisione non esse partibiles, Si itaque cælorum animæ mouentes tantum, & non formæ con
stituentes essent, quis dubitaret, quòd diuisio illis non accidit, nempe motor extrinsecus ad

C mobilis diuisionem non partitur, dubitatio enim erat, si forma cælestis suum orbem in esse con-
stituit, an eius diuisione partiatur. Et libro quarto Para. meth. ex quo etiam ostenditur, quod
non sunt tantum corporum cælestium motores, immo dant eis formas suas, quibus sunt
id quod sunt. Sunt, & alia testimonia, uerum quia passim ab omnibus referuntur, iure ipsa
missa facimus.

Cælorum animas propria subiecta in esse constituere. Cap. 21.

Alij uero, quibus nos assentimus, cælorum animas propria subiecta in esse constituere, as-
seruere, & idcirco duplex formarum genus instituunt, Alterum enim subiectum consti-
tuit, & ab eodem in esse constituitur, & huius generis formæ sunt, quæ ex sinu materiæ
eductæ sunt, atque esse habent in materia cum propria quantitate, & dispositionibus, & ideo
per alterationem in actum prodeunt, & diuiduæ ad sui subiecti diuisionem sunt, habentes con-
trarium, & finitę actionis, Nulla enim earum tempore infinito agere potest, & proinde hæc se
mutuo inferunt, quod enim subiecti partitione diuiduum est, hoc idem contrarium habet, &

D finitæ actionis est, & uice sequitur uersa. est alterum formarum genus, quod etsi proprium su-
biectum in esse constituat, ab eo tamen in esse non constituitur. Huius generis formæ cælorum
animę sunt, quæ sunt perpetuæ & à materia non dependentes, neque ab agente in actum dedu-
cuntur, & operationes in suo subiecto habent absque eo quod à subiecto ullo modo dependeant,
sed subiectum ab ipsis simpliciter, atque absolutum esse habet, quapropter eædem proprij su-
biecti, efficientes, fines, & formę euadunt. Verum efficientes dicuntur, non quia subiectum
de potentia ad actum transferant, cum omnino subiectum tali potentia careat, sed hoc per com
parationem ad hæc sublunaria dicitur, in quibus, id agens nuncupatur, à quo res substantiam
acquisiuit, in æternis uero, cum huiusmodi acquisitio non sit, forma agentis locum suppleat,
& ideo forma, & efficiens in idem concurrunt. Huiusmodi etiam formæ, contrario uacant, si
enim contrarium haberent, & agente indigerent, extrahente, & altera corrumperet alteram,
ortus enim & interitus agente indigent; ergo si formæ aliquæ contrarijs carent, agente non indi-
gent, pariter neque subiectum habent, in quo communicent, causa enim ortus, & interitus con
trarietas in formis existens, & commune subiectum existit, quod formas speci[illegible] & numero di-

Q uersas

uerſas ſuſcipit , quoniam trina dimenſione affectum eſt, & quia eſt multum in potentia , ma- E
teria enim , quia potentia multa eſt, in multa uertitur, quare ſi ſubiectum aliquod inuenitur,
quod unica forma tantum contentum eſt , & neque actu , neque ſucceſsiue plures recipere po-
tens eſt , eius forma partibilis ad eius diuiſionem non eſt , neque magnitudine intermedia ſuſce-
pta eſt , & ideo finitæ actionis non erit , operatio enim modum exiſtendi formæ conſequitur,&
forma per magnitudinem mediam recepta , incrementum , & decrementum ſuſcipere poteſt ,&
uirtus totius maior eſt, potentia partis . hæc etiam forma in ſuo ſubiecto non ſemper permanet,
quæ enim ſemper manent actionis infinitæ ſunt , & idcirco ſubiecta , etſi ab huiuſmodi formis in
eſſe conſtituuntur , ab eiſdem tamen , formæ aliquam non ſuſcipiunt conſtitutionem . Quare cæ
leſte corpus ex orbe , & ſua forma compoſitum erit , uerum compoſitionis ratio altera , & diuer
ſa eſt , ab ea quæ rebus mortalibus in eſt . Hæc enim , ſine potentia eſt , & non per mediam
dimenſionem , neque per qualitates intercedentes eſt , ſed ab æterno ſubiectum eſt , ſuæ for-
mæ coniunctum , à qua ſpoliari nequit , & idcirco compoſitio hæc nunquam deficit . Quia
ſubiectum potentia uacat, & forma contrarium non habet, in rebus uero ſublunaribus, forma ex
ſinu materiæ educta , compoſitum conſtituit , & quoniam contrarium habet , & ideo quando-
que deficiet . Cæterum aduerſus hoc duplex formarum genus , poſteriores nonnulli inſtant , & F
ex Auerois principijs probare credunt , figmentum , quod de dupplici forma explicatum eſt, exi
ſtere , Auer. primo de ſubſtantia orbis , Ariſt. demonſtrationem repetens, quæ ſub finem octaui
phyſic. habetur hæc habet uerba,Cum fuerit ei declaratum , quòd formæ corporum cæleſtium
exiſtunt in ſuis ſubiectis , tali exiſtentia , quòd non diuiduntur ad diuiſionem ſui ſubiecti , &
quod cauſa in hoc eſt , quòd non exiſtunt in ſubiectis , ſecnndum quodſunt diuiſibiles , fuit de-
claratum ei , quod iſtæ formæ non conſtituuntur per ſubiectum , immo ſunt abſtractæ in eſſe,
quoniam exiſtunt , cum toto ſubiecto , & non diuiduntur , per eius diuiſionem , contingit,quòd
non conſtituuntur per ſubiectum , non enim exiſtunt in eo , neque in toto , neque in parte , &
uniuerſaliter , neque in diuiſibili , neque in indiuiſibili. ex his ita ratiocinantur , ſi forma dare-
tur , quæ ſubiectum in eſſe conſtituit,& ab eodem non conſtituiturà, à ſemetipſo Auer. diſſenti
ret , Nempe prius inquit , huiuſmodi formas in eſſe, abiunctas eſſe , & exiſtere in toto ſubiecto ,
poſtea uero inquit , qnod non ſunt in toto ſubiecto , neque in parte : quærunt itaque quando
Auer. formas cæleſtes aſſerit , in toto ſubiecto non eſſe , Vel intelligit quòd non ſunt in toto ſu-
biecto , per informationem , aut quòd in toto ſubiecto per aſsiſtentiam non ſint . ſi primum
detur,quærũt deinceps,cũ in altero dicto inquit,nõ eſſe in toto,neq; in parte , quo pacto intelli- G
gat,aut per informationẽ aut per aſsiſtentiã,ſi primũ detur,ſibi ipſi in priori dicto aduerſabitur,ſi
ſecundum,patet qnod falſum eſt,quoniam cæleſtis anima toto cælo , & quilibet eius parti aſsiſtit
licet eius operatio magis in una,quam in alia parte appareat. Ne ergo Auer. à ſemetipſo recedat
opus eſt confiteri cæli animam , neque totum , neque cæli partem in eſſe conſtituere . Agunt
deinceps , ſi forma daretur , quæ ſubiectum conſtituit & non conſtitueretur Auer. demonſtratio
contra Auic. tertio de ſubſtantia orbis periret, Auic. enim opinatus eſt , cælnm ex materia &
ex forma , quæ anima imaginatiua eſt , conflatum eſſe , qnod proinde aſſeruit , quia cæleſtis mo-
tio cognoſcentis eſt , Quare circũlationes , quæ dietim fiunt , cum ſingulares ſint, ut ab aliqua in
cognoſcente percipiantur , oportet , hæc uero intelligentia eſſe nequit , quoniam hæc ſingularia
non apprehendit,quare uirtus ſenſitiua erit , quæ reuolutiones ſingulares dignoſcit . Auer. ita-
que , in Auicennam ita argumentatur , Si ex tali forma cælum conſtitutum eſſet, corruptibile eſ-
ſet,quare quandoque corrumpetur , à pari , ipſi arguunt , ſi anima cæli , cælum in eſſe conſtitue-
ret , ergo cælum eſſet corruptibile , Neque obſtat , ſi dicatur quòd conſeqnutio ualet , de forma
conſtituta per ſubiectum , nam Auicenna contra quem arguit , Aueroes, poſuit animam ima-
ginatiuam , cælum perficientem , quæ quidem , ex materiæ gremio educta non erat , quem H
admodum non 4 ſuæ Meth. patet , quo loco inquit primum intellectum , qui Deus optimus
maximus eſt , prout ſe ipſum intelligit , unum tantum producere , quod eſt prima intelli-
gentia , hæc uero , ut primum intelligit intelligentiam ſe inferiorem producit,& prout talis in-
telligentia ſe ipſam apprehendit,corpus cæleſte & animã eius,quæ eſt anima imaginatiua, produ
cit,quæ cæli forma eſt,ex materiæ gremio nõ ednēta ſecũdũ Auic. Rueret præterea Auer. ratio ſe
cũdũ eius fundamẽta,quæ xij primæ philoſophiæ,cõtra Chriſtianos,trinitatẽ ſtatuentes, habetur,
omne compoſitum eſt nouum,ſi igitur in diuinis eſſet compoſitio,eſſet nouitas , niſi inquit , ipſi
ponant,quòd aliqua componantur per ſe,& ſi eſſent aliqua,quæ ex ſe componerentur , tunc exi-
rent de potentia in actum per ſe,& mouerentur ſine motore per ſe, A pari ipſi ratiocinantur, ſi ſe
cundum Aner.cælum eſſet compoſitum ex ſua materia , & forma , ipſum conſtituente , cælum
eſſet nouum,neq; diſtinctio de duplici forma obſtat,ſiquidem ſciebat Auer. Chriſtianos,in diui-
nis huiuſmodi compoſitionem non ſtatuiſſe , neq; formam eductam de potentia materiæ . Hæc
poſteriores, aduerſus duplex formarum genus. Ad quæ reſpondẽdum eſt , & quamuis quid Auer.
ſentiat

A ſentiat nobis propoſitum explicare non ſit,ut tamen horum ſtultitia oſtendamus,ex Auer. fundamentis demonſtrabimus,hoc prorſus eſſe deceptos. Quare rem aggredientes, primam ita ſoluimus. Eo enim loco Auer. explicare intẽdit, cæleſtium corporum formas eſſe à materia abiunctas: nam quemadmodum octauo phyſi. declaratum eſt, mouent tempore æterno, ideo ad ſubiecti diuiſionem partibiles non ſunt. Quare dicuntur abſtractæ, quia non ſunt à ſubiecto in eſſe conſtitutæ, neq; ad illius partitionem diuiduæ: atq; hæc, quæ nunc nos declarauimus, Auer. uerba oſtendunt, quæ ita ſe habent; Et cum fuerit declaratum ei de corporibus cæleſtibus, eorum formas exiſtere in ſuis ſubiectis, uidelicet exiſtentia quòd non diuiduntur per diuiſionem ſui ſubiecti, & cũ in hoc eſt, quia non exiſtunt in ſubiectis, ſecũdum quod ſunt diuiſibilia, fuit ei declaratum, quòd iſtæ formæ, non conſtituuntur per ſubiectum, immo ſunt abſtractæ in eſſe. Quando hæc infert, ☞ quoniam cum exiſtunt in toto ſubiecto, & non diuiduntur per eius diuiſionem, cõtingit quòd non conſtituuntur per ſubiectum, non enim exiſtunt in eo, neq; in toto, neq; in parte, & uniuerſaliter, neq; in diuiſibili, nec in indiuiſibili. ☜ Per hæc uerba Auer. ſignificare intendit, cæleſtes formas, ſecundum nullum modum conſtitutionis materiæ dependere à ſuis ſubiectis, neq; enim, ut ſunt formæ elementorum, aut miſtorum inanimatorum, aut aliquorum animalium extenſæ ſecũ-
B dum totum ſubiectum, neq; ſecundum aliquam præcipuam partem, ut puta cor, à ſubiecto depẽdent, neq; demum aliquo modo diuiſibili, aut indiuiſibili, à ſubiecto pendent, ſiquidem multorũ animalium formæ, quamuis extenſæ ſint, cum tali extenſione tamen, definitam quandam organorum proportionẽ exquirunt, quæ in indiuiſibili conſiſtit, qua diſſoluta, ſtatim animal perit, ueluti in humani capitis abſciſſione patet. Auer. itaq; omnem corpoream dependentiam à formis cæleſtibus auferre uolens inquit, & uniuerſaliter, nec in indiuiſibili, nec in diuiſibili. Quare quando inquit, quòd eſt in ſubiecto cæli anima, intelligit, quòd ipſum in eſſe conſtituit, & quòd ab aliquo pacto ab ea non dependeat, immo ſubiectum ab ea dependet; Cum uero deinceps negat, in ſubiecto cæleſtem formam non eſſe, neque ut in toto, neque ut in parte, neque in diuiſibili, neq; in indiuiſibili, intelligit cæleſtem animam, nullo modo a ſubiecto dependere, ueluti materiatæ formæ: quare cum negat, cæleſtes animas in ſubiecto non eſſe, non aſſerit eas ſubiectum non conſtituere, ſed à ſubiecto non dependere. Et hoc ipſum Auer. uerba oſtendunt, nempe eo loco manifeſte inquit, cælorum animas, ob id non eſſe à ſubiecto conſtitutas, hoc eſt à ſubiecto non dependere, quia non partiuntur, ad ſubiecti diuiſionem, ergo cum negat cæleſtes formas in ſubiecto non eſſe, intelligit eas non eſſe conſtitutas, neque ab eo dependere, quare Auer. mentem prorſus
C eo loco arguentes ignorant. Quo uero ad ſecundũ attinet, Auer. ratio in Auic. ualida eſt, etenim Auic. ut ex 9. ſuæ meth. conſtat, opinatus eſt, mouentes mentes, Deo excepto, & cælorum animas eorumq; natura poſsibilia eſſe, & à Deo optimo maximo æternitatem conſequi. Quoniam inquit, cap. 4.
cauſatum per ſe eſt poſsibile eſſe in ſeipſo, propter primum autem, eſt neceſſarium eſſe, ſed neceſsitas ſui eſſe eſt, ſecundum quod eſt intelligentia, & intelligit ſeipſum, & intelligit primum neceſſario, unde oportet ut ſit in eo multitudo, ex hoc quòd intelligit ſe, quod eſt poſsibile eſſe, quãtum eſt in ſe, & ex hoc quod intelligit neceſsitatem ſui eſſe à primo, quod eſt intellectum per ſe, non eſt autem ei multitudo ex primo, nam poſsibilitas ſui eſſe, eſt ei quiddam propter ſe, non propter primum, ſed eſt ei neceſsitas à primo ſui eſſe. Auic. itaq; opinatur omne cauſatum ſua natura poſſibile eſſe. Secundæ uero intelligentiæ, cælorum animæ, & ipſamet cæleſtia cauſata ſunt, quare propria natura poſsibilia, & à primo neceſsitatem conſequuntur, ſed quæ ab interno principio poſsibilia ſunt, ab extrinſeco quoq; poſsibilia ſunt, quemadmodum Auer. primo de cælo teſtatur; Quare contra Auic. recte ratiocinatur quòd formæ illæ diuiduę eſſent, contrarium habentes, 124
atque finitæ actionis, Hæc enim omnia abſurda, Auic. opinionem inſequuntur. Tertia quoque argumentatio, neq; urget, nam Auer. nõ aduerſus Chriſtianos ratiocinatur, ſed aduerſus quoſdã
D de ſetta Maumetti, quam appellat Moanzelam. hæc enim ſetta dixit, primum principium eſſe ſubſtantiam quandam antiquam compoſitam, ſed ſetta Ashariæ redarguit eam, nam inquit, omne compoſitum eſſe nouum, ergo ratione, eo loco Auer. utitur ſettę Ashariæ, & idcirco hæc ſimpliciter falſa eſt, omne compoſitum eſt nouum, & uera efficitur, cum addictione, uidelicet, omne compoſitum ex materia trina dimenſione affecta, & forma habente contrarium, nouum eſt. Quod uero hæc ſit Auer. mens, ab eo, in libro Deſtru. diſp. ſecunda in ſolutione 18. haberi poteſt, ubi hæc profert uerba; Vnde dicamus dubia ſuper hos errores cadentia, cuius fortius eſt, id quod opinati ſunt, de Dei denominationibus; ipſi enim dicunt quòd eſt quædam ſubſtantia antiqua compoſita, ſed ſettæ Ashariæ hoc negant, ipſi enim dicũt quòd quęlibet compoſitio eſt noua, pro ut accidens eſt, & quodlibet accidens apud eos eſt nouum. Quare aduerſus ſettam Moanzelam ſaracenorum arguit Auer. & alterius ſettæ, ut Ashariæ argumento utitur. Non ergo in Chriſtianos, ut recentiores opinantur, Auer. inuehitur. Coſtat ex his itaque, poſteriorum argumenta, ex Auer. ſumpta, ex uerbis eiuſdem Auer. male perceptis, ſuum trahere ortum, & idcirco uana ſunt. quibus ſic explicatis, ſupereſt, nodos omnes diluere.

Rationes opposita diluuntur.   Cap. 22.

ET quo ad primum pertinet, confitemur nos quoque formam quæ ab omni materia libera E
est, in nullo recipi subiecto, etenim illæ formæ in subiecto suscipi dicuntur quæ per subie
ctum constitutæ sunt, hoc enim esse in subiecto indicat, quemadmodum quarto de physic,
auditu græci interpretes monuere. formæ itaque cælestes, cum nullam à proprio subiecto con-
stitutionem suscipiant, in subiecto uel in materia esse, uere affirmari nequit, sed potius simili-
tudine quadam. nam ueluti formæ, quæ uere in subiecto sunt, subiectum constituunt, ita cæ-
lestes formæ, quoniam absolutum esse proprijs subiectis præbent, quodammodo in subiectis
esse dicuntur. Secundus nodus, ex retro dictis solutus est, nempe docuimus, quo pacto unum
magis efficiatur, ex forma cælesti & suo orbe, quàm ex anima & corpore in istis animalibus.
Neque tertius, sententiam nostram deturbat. Vel enim ex cælesti forma & orbe non fit com-
positum, uel alterius rationis à compositis corruptibilibus: illa enim forma cum materia uere
compositum facit, quæ constituit, & constituitur, & ad subiecti diuisionem partitur, & mate-
ria ad oppositam formam potentia est, non sic ex cælesti forma & orbe fit unum, Neque enim F
cæli forma per subiectum est constituta, neque ob id cælum indiget forma, ut constituatur, quia
ad oppositam formam in potentia est, neque diuiditur ad subiecti diuisionem, & idcirco non di
citur hæc forma pars, neque cælum compositum, nisi æquiuoce. Quæ deinceps ad rationem
hanc confirmandam adducuntur, soluta iam sunt, sed quo ad id, quod ex Auer. in septimo pri
mæ philosodhiæ adducitur, dicimus Auer. testimonium, eorum sententiæ non fauere, nempe
Auer. non intelligit uirtutem gignitiuam, ita esse in semine, sicut anima eadem, quæ gignitur,
cap. 3. potentia est in corporibus cælestibus, quia ut dicitur secundo de animalium generatione, Et
" enim omnis animæ, siue uirtus, siue potentia, corpus aliquod participare uidetur, idque ma-
" gis diuinum, quàm ea, quæ elementa appellantur. & paulopost. inesse enim in semine omnium,
" quod facit, ut fæcunda sint semina, uidetur, quod calor uocatur, idque non ignis, non talis facul-
" tas aliqua est, sed spiritus, qui in semine, spumosoque corpore continetur, & natura, quæ in eo
" spiritu est, proportione respondens elemẽto stellarũ. Ex quibus facile est uidere, cur proportione
respondeat calor gignitiuus, stellarum calori, animam potentia esse in semine, sicut in corpo-
ribus cælestibus, non autem eo modo esse in semine, quomodo est in suo calore naturali, cum
est in actu complete genita. Alius uero nodus, qui Auer. uerbis innititur, etsi de facili euertit G
posit, nam prorsus Auer. opinionem, ut ex progressu patebit, non tuemur, tamen ut obijcien
tium stultitiam ostendamus, Auer. testimonium supponentes, explicabimus, minime Auer. uer-
ba, arguentes percepisse. Et quando quæritur an anima cæli esse largiatur, uel propter motum,
uel ob appetitum, dicimus necessitatem nullã fore, primo ob intelligentiam, (quam cœlo esse
largiri Auer. opinatur), sed propter orbem necessario requiri, alioquin non esset aut appetens,
aut intelligens per se. Primo itaque orbis ab intelligentia dependet, nam esse ab ea recipit, in-
telligentia uero quia primum in se esse perfectum habet, secundaria intentione seu fine, ad or-
bem refertur, scilicet ut sit in esse nobiliori, & perfectiori. Quæ uero ex Auer. in calce primi
de substantia orbis accipiunt planum fiet, quòd perperam ea intelligunt, nempe illis uerbis Auer.
ostendere intendit nos ex eo cognoscere cælestia esse uiua, ob appetitum, & motum in gyrum,
siquidem circularis latio ab anima proficiscitur, ueluti in principio secundi de substantia or-
bis ipsemet Auer. testatur, si itaque cælũ circunfertur, uiuens erit, propter appetitum etiam,
quia huiusmodi appetitus, quem cælo inesse credit Auer. non uegetalis non sensibilis est, sed in-
tellectiuus, qui rationem ueluti umbra corpus, insequitur, quare si cælum appetitu intelle-
ctiuo expetit, procul dubio uiuens erit. Hanc interpretationem, ipsemet Auer. secundo de H
substantia orbis largitur, quando inquit, uidetur quòd formæ corporum cælestium, & maxi-
ma forma ultimi continentis, sit quodammodo anima, scilicet propter appetitum existentem
in eo, & propter mouere, sit quodammodo intellectus, & sit forma simpliciter, per quam ani-
mal cæleste componitur ex uno mouente, & uno moto. si igitur ob appetitum, & lationem, sci-
mus cælestes formas esse animas, ob easdem causas, scimus cælestia esse uiua. Sunt etiam cæle-
stia corpora animata per se, ut 8. Meth. Auer. ostendit, ob id, quia eorum formæ in esse à su-
biecto non constituuntur, neque diuiduæ ad eius diuisionem sunt, si enim uiua forent per par-
tem diuiduam, & in esse à subiecto constitutam, generabilia, & corruptibilia essent, ueluti eo in
loco, quem ipsi citant, Auer. docet. Quid uero Arist. per formas à materia abiunctas intelli-
gat re... docuimus. Nempe intelligit formas non constitui à subiecto, & ad illius diuisionem,
non partiri, & idcirco non recte infertur, cælorum animas cælestia non perficere. Neque rur-
sus quod consequenter afferunt, obstat, cælestes formas diuidi, & ex accidenti moueri, hoc .n.
sequitur, si hu... modi formæ à subiecto essent constitutæ, & ad eius diuisionem diuiduæ. Et

A quamuis Auer. animam imaginatiuam, ex materiæ gremio educi non asseruit. hoc tamen ad eius positionem sequitur ut antea monuimus. Quæ deinceps inferunt, absurda, utique sequerentur si huiusmodi formæ à subiecto essent constitutæ. Neq; item sequitur, in definitione huiusmodi formæ, materiam accipi, Nam etsi subiectum ab hac forma pendeat, forma uero à subiecto nequaquam. quare non est mutua dependentia. Neque etiam, eorum opinioni fauent, quæ secundo de substantia orbis adducunt, quo in loco asserunt, Auer. hanc quæstionem absoluisse, diuinum [uidelicet corpus non indigere in suo esse anima, ut animalia quæ sunt hic, quoniam eo loco Auer. de anima sensibili loquitur, uult enim cælum, non indigere anima sensibili, & imaginatiua, ut Platonici & Auic. opinantur, & eius uerba hæc sunt. Et uidetur quòd ad esse corporis cælestis, non sint necessaria eius forma, sicut est dispositio in corporibus animalium, quæ sunt hic: in animalibus enim, quæ sunt hic, animæ eorum uidentur necessariæ pro esse corporum eorum, quia non saluarentur animalia, nisi per sensibilem animam, & imaginatiuam: corpus autem cæleste, cum sit simplex, & non transmutabile ab aliquo extrinseco, non indiget, in suo esse anima sensibili, aut imaginatiua, sed tantum indiget anima mouente ipsum in loco semper, & uirtute, quæ non sit corpus, nec in corpore ad largiendum ipsi permanentiam æternam, &
B motum æternum, qui non habet principium, neque finem. Ex his clare constat, Auer. animã sensibilem, & imaginatiuam à cælo exclusisse, & asseruisse intelligentiam esse ueram cælestis corporis formam, etenim inquit, non solum motum sempiternum, sed etiam permanentiam æternam in sua substantia largiri. Cum uero in alia ratione quæritur, quando discrimen Auer. inter materiam cælestem, & sublunarem præbet, num huiusmodi materiæ, ut stant, sub formis considerantur, Ad hanc rationem dicendam est, huiusmodi materias, ut sub formis stant, considerari, discrimen tamen ex eo sumitur, nam sublunaris materia, ut sub forma stat, licet actum à forma quam habet, possideat, eius tamen substantia, est potentia ad oppositam formã. Cælestis uero materia sub forma manens, ad alium actum, nullam potentiam habet, sed sua forma est contenta, & idcirco rectius subiectum, quàm materia nuncupatur, atque materia in actu, ueluti non semel monuimus. Quod uero forma subiectum in esse constituere non possit, nisi agentis actione præsupposita. Hoc enim in formis materialibus uerum est, quoniam prius potentia sunt & agente indigent, ut ad actum reducantur, Agens enim est, quod rem de potentia ad actum transfert. Efficiens quoque uerum in sempiternis non est, nisi secundum similitudinem, & quatenus cum forma coincidit, ueluti postea docebimus. Quod uero mouetur cæ-
C leste corpus est, quod à sua forma tale euasit, & ad eius motionem opus non est, formam moueri, quoniam à subiecto constituta non est, neque diuidua, ad ipsius diuisionem. Formæ enim per subiectum constitutæ, ad eius motionem mouentur quemadmodum Arist. docuit, octauo physic. & Auer. primo de substantia orbis, inquit, quod ueluti se habent formæ ad diuisionem, ita ad motionem, atqui, formæ constitutæ sunt, quæ per subiectum fiunt diuiduæ, ergo huiusmodi formæ sunt, quæ subiecti motione mouentur. Quod enim per se diuiduum est, hoc ipsum per se mobile est, quemadmodum sexto physic. Arist. docuit. Aliæ uero, quas afferunt rationes, uanæ sunt, nempe absurda illa contingerent, si cælorum formæ essent per subiectum cõstitutæ, nam inter formam, & materiam essentialis, atque mutua dependentia esset, & ad illius diuisionem partirentur, & finitæ actionis forent, quare cum cælestes formæ ita non se habeant, rationes allatæ, nostram non deturbant sententiam. 51 32

Quæ sit forma, quæ cælum constituit, prima opinio. Cap. 23.

D CAelestem materiam de se in actu, atque corpus non esse, sed ob propriam formam, retro docuimus. At nunc inquirere iuuat, quæ nam forma hæc sit, num intelligentia, uel forma alia ab ea seiuncta. Qua in re, uti consueuimus, prius aliorum referemus sententias, mox propriam adijciemus. Auer. & alij quamplures asseruere, huiusmodi formam, quæ cælum in esse constituit, intelligentiam esse, Nempe aliqua formarum elementorum esse nequit, quia demonstratum est, cælum neque aliquod elementorum, nec eorum miscellam esse, erit igitur forma eius, anima, Atqui uegetalis esse nequit, hæc enim solis uiuentibus, quæ mortem patiuntur accomodata est; neque sensibilis, nam sensus, animali ob salutem tributi sunt, cælum uero sempiternum corpus est, quare in suo esse anima sensibili non indiget. Mens igitur sola cælestibus accomodatur; hæc itaque erit, quæ cælestia constituit, atque uiua reddit. quòd uero hæc sit Auer. sententia nemo est, qui ambigat, ueluti ex eius progressu libro de substantia orbis, apertissime constat. Huius opinionis uaria, diuersaque sunt fundamenta, quorum primum hoc est, cælum à seipso mouetur, ergo eius forma ea erit, quæ motum orbicularem, ipsi largitur, illud etenim à seipso moueri dicitur, quemadmodum octauo physic. Arist. definiuit, quod cum ex duabus sit conflatum partibus, altera est per se mouens, altera per se mota. quod se mouet,

ſolum ſecundum lationem mouet, quare cæleſte corpus cum ſe ipſum moueat, igitur per principium, quod habet in ſeipſo, cum quo, eſt quodammodo unum, alioquin non magis aliquid à ſe ipſo moueri dicitur, quàm cum aliud corpus ab alio pellitur, & trahitur. Cum itaque intelligentia, ſit quæ in gyrum moueat cælum, igitur hæc eſt cæleſtis corporis forma. Deinceps E
Dub. xi Auer. ratione, in tertia diſp. horum ſententiam confirmare poſſumus, ubi hæc habet uerba, Et radix huius eſt, quod eſſe corporum conſiſtit in motu, & ideo dans motum, eſt ſecundum ueritatem dans eſſe. Quare ita ratio componi poteſt, quod dat cælo motum, ſine quo eſſe nequit, eſt eius forma, atqui intelligentia eſt, quæ ſempiterno & orbiculari corpori lationem largitur; hæc igitur eſt quæ eidem eſſe largiens, forma eius erit. Demum in ſempiternis, forma, finis, & agens conincidunt, ergo quod eſt agens in corpore cæleſti, hoc idem erit eius forma, atque finis, intelligentia uero agens eſt quemadmodum 3. diſp. deſtruc. Auer. docuit, ergo intelligentia forma & finis erit. Quæ ratio ita confirmari poteſt, ſi intelligentia non eſſet orbicularis corporis forma, ſed ſolum agens, & finis, ergo in ſempiternis, hæc tria forma, finis & agens in idē non concurrunt, cæleſtium igitur forma ſola intelligentia erit. Sed horum ſententia deturbari conſueuit, nempe nonnulli demonſtrare conantur, præter intelligentiam cælo aliam eſſe formam aſcribendam, & primo ita ratiocinantur, Omne ſenſibile, eſt indiuiduum demonſtratum, quem F
5 admodum Aueroes tertio de anima monet. Sed celeſte corpus, ſecluſa intelligentia ſenſibile
14 eſt, quoniam omne quod ſentitur, per materiam ſentitur, duodecimo meth. ergo intelligentia ſecluſa, cælum eſt indiuiduum demonſtratum. Quare ex materia & forma conſtatum. Deinde omne ens citra primum principium, aut componitur ex materia & forma, aut ex actu, & potentia, ueluti ab Auer. tertio de anima colligunt, cæleſte corpus, ſecluſa intelligentia, ens eſt citra primum principium, ergo ex materia, & forma, & ex actu, & potentia conſlatum. Ad idem cælum, intelligentia ſemota, aut eſt diuiſibile, aut indiuiſibile: ſi ſecundum, ergo intellectus: ita enim primo de ſubſtantia orbis ratiocinatur Auer. Si diuiſibile, ergo quantum, & compoſitum ex materia, & forma. Rurſus omne quod eſt, aut eſt actus, aut habens actum, cælum, intelligentia ſecluſa, eſt, ergo aut actus, aut habens actum, non eſt actus, quia forma eſſet, ergo eſt habens actum. Quare compoſitum ex materia, & forma. Amplius, accipiatur lunę orbis, intelligentia ſecluſa, & percunctetur, num huiuſmodi orbis eiuſdem, uel alterius rationis, cum reliquis orbibus ſit; ſi primum detur, ad alias intelligentias hic orbis potentia eſſet, nam quæcūq; eiuſdem rationis ſunt, quod uni, & omnibus competit, ergo ne aliquid fruſtra detur, ut alias recipiat interdum oportet, alioquin, ſi ad actum poteſtas hæc non deduceretur, otioſa foret. G
Quare ad actum exibit, & ita cælum corruptibile. Si alterius rationis? ergo ad unam tantum intelligentiam deſtinatur. Quare aut per eius eſſentiam, aut per aliquem actum medium, inter intelligentiam, & orbem, non primum, etenim pura potentia orbis eſt, reſpectu intelligentiæ ſi aliam formam non habet. ſi ſecundum detur, intelligentia excepta, ex materia, & forma compoſitum erit. Quare forma cælum conſtituens, non intelligentia eſt, ſed forma alia, ab intelligentia diuerſa, Demum intellectus primus non eſſet primo, & per ſe agens, quia forma in compoſitionem ueniens cum materia, non per ſe agit ſed compoſitum eſt, quod per ſe operatur. quemadmodum ex prohemio meth. conſtat. Hæc in Aueroem iſti proferunt, quæ ab his, qui Auerois doctrinam profitentur, euertuntur. Verum quoniam inter ſe conſentientes non ſunt, eorum enim nonnulli aiunt, intelligentiam ſolum cælo aſsiſtere, & operationem largiri; et cælum de ſe in actu & corpus eſſe. eorum uero nonnulli aſſerunt intelligentiam non ſolum agendi principium in cælo eſſe, ſed etiam ipſum ineſſe conſtituere, & idcirco eodem pacto oppoſitæ rationes, non diluuntur. Priores itaque aiunt, cæleſte corpus, ſecluſa intelligentia eſſe indiuiduum demonſtratum, atque ſenſibile, non ob aliquam formam, ſed de ſe tale eſt. In rebus enim caducis indiuiduum demonſtratum ex materia, & forma conſlatum eſt, cęlum uero ſempiternum H
corpus eſt, ideo de ſe indiuiduum demonſtratum eſt. Soluunt ſecundam atque aſſerunt numquam Aueroem affirmaſſe, omne ens citra primum, uel eſſe compoſitum, ex materia, & forma aut ex actu, & potentia, ſed bene tertio de anima Auer. inquit in omni intelligentia, intelligen
3 te aliud, eſſe aliquid, quod ex proportione materiæ, & formæ reſpondet, Nam compoſitio eſt ex re intellecta, & intelligente, quemadmodum tertio de anima docuimus. Diluitur etiam tertia & aiunt, cælum eſſe diuiſibile quoniam eſt de ſe corpus actu, & quantum, cum uero inferunt, ergo compoſitum ex materia & forma, hoc negant, nam etſi in rebus corruptibilibus, hoc uerum ſit, non autem in corpore ſempiterno, quod de ſe eſt in actu, & corpus. Et eodem pacto conſequens diluitur ratio, nempe cælum, remota intelligentia, eſt habens actum: & quamuis in rebus corruptibilibus, omne habens actum compoſitum ex materia, & forma ſit, idem iudicium .. corpore ęterno habendum non eſt, quoniam huiuſmodi corpus de ſe eſt in actu. Quo uero ad a.. n attinet rationem, aiunt, ſi ſumatur orbis lunę, ſecluſa intelligentia eiuſdem rationis, cum cæteris orbibus non eſſe, & unuſquiſque orbis de ſe, & ſecundum propriam

naturam

A naturam, ad unam intelligentiam destinatus est. Sed quis ambigere posset, si huiusmodi orbes non sunt eiusdem rationis, ergo differunt, sed differentia à forma accipitur; ergo formam habent, per quam differunt. Soluunt, & asserunt, orbes non differre, neque eandem naturam habere, sed esse primo diuersos, etenim aliud est esse diuersum, aliud differre: illa enim differre docuit Arist. 5. meth. quæ cum genere uniuoco conueniāt, differentijs distinguuntur, sed genus à materia sumitur, differentia uero, in substātijs, à forma, ergo ea differre dicuntur, quæ sunt composita ex materia & forma, quare orbes, non differunt. Primo uero diuersa ea esse docet quæ cum in nullo uniuoco conueniant, in se ipsis sunt distincta. Quare hæc diuersitas, à forma non proficiscitur, ita enim materia à forma distinguitur & uniuersa simplicia, quæ nullam retinent compositionem. Diluunt postremam. inteligentia enim cælum perficiens non est, & idcirco ratio agendi non est, sed id quod per se agit. Ita priores oppositas rationes diluunt. At qui hij, qui intelligentiam cælum constituere affirmant, diuersa ratione obiecta euertunt, & primum sic dissoluunt, seclusa intelligentia, cælum non est sensibile, neque indiuiduum demonstratum, sed orbis: eius materia est substantia quedam imperfecta de se, suæ formæ semper coniuncta, cuius merito indiuiduum demonstratum, & sensibile existit, quare rationis minor

B falsa est. Secundam ueluti priores diluunt, Tertiam ita euertunt, cælum seclusa intelligentia actu indiuiduum est, non tamen est intellectus, nam potentia diuiduum est, & ab intelligentia fit actu diuiduum, nam eius merito, ei dimensiones insunt. Quarta obiectio sic euertitur, seclusa intelligentia, orbis neque est actus, neque habens actum, sed substantia quędam actu, imperfecta tamen, quæ ab intelligentia habens actum, efficitur. Quintus uero modus uti à prioribus, ab his euertitur. Postremus uero, tamquam aliquod absurdum in se non continens conceditur. Quoniam ut nodusmet asserit, actiones suppositorum sunt. Deinceps uero primus intellectus, primum agens, quoniam in agentium serie, Deus est, à quo alia pendent. Sic itaq; qui Auer. doctrinam profitentur, à cauillis ipsum defendunt. Sed an hæc Auer. opinio recta sit, posterius docebimus.

De forma cælum constituente, secunda opinio. *Cap.* 24.

Nonnulli uero alij, ueluti græci omnes fere, & inter Arabes Auic. & Alfa. affirmarunt, formam, cælum inesse constituentem, non esse intelligentiam, sed formam, ab ea seiun-

C ctam, ob quam cælum est cælum, & quintum corpus, & neque graue, neque leue. In cælo enim dupplicem compositionem esse affirmant, quarum altera est, ex materia, & forma, cælum constituente, altera uero est, ex cælo in actu constituto, in qua quidem compositione, mobilis rationem subit, & ex intelligentia, ueluti ex motore, fit enim unum ex cælo, & intelligentia, uti ex naui, & nauita. Quare intelligentia corpori orbiculari lationem in gyrum tantum largitur, ab altera uero forma sempiternum corpus habet, ut quintum corpus sit, ab elementis, & ab eorum miscella destinctum, & quod neque graue neque leue, quemadmodum enim grauia, & leuia ab eorum forma, grauitatem & leuitatem retinent, ita ab hac forma, sempiternum corpus, ut neque graue, neque leue sit, sortitur. Cæterum, quæ forma hæc sit, num generis animæ, satis ambigunt. Alex. quemadmodum refert Simp. secundo commentario de cælo, animam esse, opinatus est, uerum quoniam uegetalis anima non est, hæc enim ab Aristotele à sempiterno corpore prorsus exploditur, & cum ab intelligentia distincta sit, sensibilis anima necessario erit, quæ ab Alex. nūcupatur natura, & anima: dicitur uero natura, quatenus principiū motus est in eo, in quo est, hæc enim est naturæ ratio, quemadmodum secūdo physic. patet, dicitur quoque anima, quoniam ob eam cælum animal est, & per ipsam, animales actiones explet. Qua- 3

D re natura, & anima iure nuncupatur. Sed Simp. in Alexandrum inuehitur, & ostendere conatur, animam, naturam nuncupari non posse, & prima ratio hæc est; anima est natura dignior, & hoc ut confessum accipit, ergo non est natura. Deinceps, quæ diuersas habent rationes, alterum de altero non affirmatur, Atqui anima, & natura, diuersas rationes obtinent, etenim anima definitur, quòd sit actus corporis physici organici, natura uero, quòd sit motionis principium per se, & primo, in re naturali, ergo anima non est natura, neque uice uersa. adhuc si anima natura dici posset, ergo naturale corpus, corpus organicum esset, quæ quidem plurimum distinguuntur. Deinde anima, quæ orbicularis, corporis endelechia est, separata est, natura uero non est à materia abiuncta, fieri ergo nequit, ut anima sit natura. His itaque coniecturis animam, nuncupari naturam, non posse, ostendit.

E

De forma cælum constituente, tertia opinio. *Cap.* 25.

Simplicius itaque, huiusmodi formam, ab intelligentia seiunctam, quam animam esse non est opinatus, naturalem formam esse, credidit, Hæc enim, quemadmodum ipsemet secundo physic. testatur, inclinatio quędam est, ob quam res mouentur, & idcirco ipsam, principium motionis passiuum solum esse testatur, & animã inquit, esse, motionis principium effectiuum. Propter hanc itaque formam, cælestis latio, naturalis dicitur, & non merito animæ, quia, ueluti anima, natura appellari nequit, ita neque merito animæ, cælestis latio, naturalis nuncupari ualet. Propter hanc etiam formam, cælum propensionem, & naturalem inclinationem habet ut à sua anima circumferatur. Ob hanc quoque formam, cælum corpus naturale, appellatur & merito animæ, animal dicitur, atque eius latio, animalis. Sed multifariam multisque modis Simpl. hallucinatur, primo quoniam unaquæque forma, quæ est anima, est etiam natura, quod ita demonstramus, Arist. secundo physic. naturam definiens, eam deinceps in materiam, & formam distinxit, & utriusque rationes largiens, materiam inquit, principium motioni susceptiuum esse, formam uero motionis principium effectiuum, anima igitur natura est, F nempe ut inquit Simp. principium motus productiuum, anima est. Deinceps eodem secundo physic. Arist. naturæ definitionem aperiens, quo pacto principium motionis in re naturali dicatur, inquit, quoniam etsi artificiosa in se principium susceptiuum motus habeant, effectiuum tamen deforis est, & idcirco à naturalibus differunt. Quare confitetur formam, quæ natura est, esse agendi principium in re naturali. Adhuc fieri nequit, ut duo opposita, ab una, & eadem natura per se prouenient, sed agere, & pati, opposita sunt, ergo ab una, & eadem natura proficisci nequeunt, atqui formæ ratio, agere est, materiæ uero pati, ut secundo de ortu Arist. definiuit, ergo patiendi ratio, forma esse nequit. Confirmatur ratio, materia, & forma in idem nunquam coinciduut, ut secundo physi. constat. sed si formæ naturali conueniret, patiendi ratio, ergo materia cum forma coincideret, nam materiæ ratio, est pati, & idcirco recte Auer. 9. meth. inquit, formas per se agere, & ex accidenti pati, quoniam quatenus in materia sunt, formæ uero separatæ neque per se, neque per accidens patiuntur, etenim quoniam formæ sunt, agunt, & quoniam à materia liberæ sunt, per accidens pati nequeunt, & idcirco Arist. primo de ortu ait, si caliditas esset à materia separata, tantum ageret, & nullo modo pateretur, & secundo phys. inquit, mouens naturale duplex est, alterum est mouens motum, alterum uero mouens immobile, quod non nisi cæli anima est, ueluti 8. physic. constat, quare si cæli anima naturaliter G mouet, natura utique erit, & primo de cælo, accepit naturalia corpora esse secundum se mobilia, secundum lationem, quia naturam habent, quæ est principium lationis productiuum, & idcirco cæleste animal à se secundum lationem, mobile est, quia naturam habet, quæ cum anima sit ergo anima erit natura. Decipitur etiam cum affirmat, huiusmodi formam, naturalem esse, nam quærimus, num huiusmodi forma est à materia dependens, & ab ea constituta, si itaque, detur, quod constituta sit, ergo generabilis, & corruptibilis, si uero à materia non dependet & ab eadem non constituitur, erit uirtus cognoscens, quare anima hæc forma erit. Quæ uero contra Alexandrum profert, nullam habent efficaciam. & ut quæ dicturi sumus, elucescant, intelligere oportet naturam bipartitam esse, nempe altera est materia, quæ principium est, quo res naturales motionem suscipiant, altera uero forma nuncupatur, quæ principium unde motus est. Natura uero, quæ forma est in plus quàm anima se habet, etenim omnis anima est natura, & non uice uersa, formæ siquidem elementorum pariter, & mixtorum, quæ uita carent, natura sunt, sed non animæ: & quamuis natura, est anima uniuersalior, utriusque, tamen ratio distincta est, nempe dicitur natura quatenus principium per se motionis in re naturali existit, anima uero quatenus est actus primus, corporis physici organici: & quamuis rationes huiusmodi distinctę sint, altera tamen, de altera affirmari potest. Recte igitur inquit Alex. huiusmodi formam naturam, & animam nuncupari posse. Et quamuis natura secundum eiuș rationem, anima uilior sit, nil tamen impedit, quin de ea affirmari possit, etenim animal homine uilius est, nemo tamen est, qui ambigat, hominem animal nuncupari, siquidem gradus inferior, superiori semper perfectionis gradum adiungit, quare absurdum nullum est, animam quatenus natura, se ipsa, prout anima est, uiliorem esse, quemadmodum homo ut animal est, se ipso, ut homo est, uilior existit. Neque uerum est, uniuersam naturam inseparabilem à materia esse, nempe natura quæ anima cæli est, abiuncta est. Scire tamen oportet, Aristotelem, elementorum formas, naturam nuncupare, & ipsa corpora, elementa uocata, naturalia, quia in serie rerum corruptibiliu[illegible] elementorum formæ, primæ formæ sunt, & elementa, prima corpora, iure illas, naturas, hæc [illegible]uralia appellat, Quando enim est aliquod nomen pluribus conueniens, & uni primo, alijs sec[illegible]do simpliciter illius, cui primo competit, dici potest, quoniam alijs non nisi

propter

propter primum, ueluti secundo Top. Arist. definiuit. Ex his itaque constat, & animam naturam nuncupari posse, nec non Simplicii sententiam, à ratione recedere.

Opinio propria. Cap. 26.

Nos itaque ab Alexandro non recedentes, huiusmodi formam, quæ cælum inesse constituit animam sentientem esse asserimus, A qua quidem sententia, Simplicius alienus non est, ueluti apud ipsum legere est; & in aditu tertij uoluminis de anima, & in secundo libro de cælo. & hæc etiam fuit omnium Platonicorum communis opinio, à qua Arist. minime dissentit, quemadmodum octaua disp. de facultatibus animæ sentientis, docuimus. Ab hac itaque anima, cælum est animal, & neque graue, neque leue, atque quintum corpus. Sed ut perspicua nostra reddatur opinio, accipiendum est (ueluti longa oratione docuimus, prima disputatione de animæ sentientis facultatibus) Animam sentientem, siue morticinij, siue sempiterni animalis extiterit, rerum sensibilium species, uirtute continere, non ita, quòd ille inter se actu secretæ sint, sed quia ipsius substantia, uirtute omnia sensibilia existit. per has itaque species, quas
B refert (ut recte Plotinus testatur,) de sensibilibus iudicium facit, ab externis enim obiectis simulacra non suscipiunt sensus, sed per imagines, quas habent, de sensibilibus iudicant. Veruntamen in animali caduco duæ sunt species, altera, quæ non uere species dicitur, cum passio quædam sit, estque illa, quæ ab obiectis producta, ad instrumenta decurrit, sensibile enim obiectum, in sensitiuo sui speciem imprimit, per quam proxime non sentit animal, sed ab hac solum excitatur. Altera uero species est, quæ est animæ interna, & à generante, quando sentiens anima gignitur, producitur, per hanc itaque de sensibilibus iudicium efficitur. Hæc species accidens non est, sed eius substantia, quæ etsi numero una sit, ratione multiplex euadit, nam ut uaria refert, uarias sortitur rationes, quoniam uisibilis, & audibilis species nuncupatur, sensus etenim, ab altera specie in sensiterio manente, excitatus, per eam, quam in se habet, de sensibilibus iudicat. Causa uero, quare fuit animali altera species elargita, quia animali caduco, sensus tributi sunt ob illius salutem, sunt enim multa nocua, quæ animal interimere possunt, quæue continuo ei occurrunt, ergo necesse fuit, ut ab obiectis extrinsecis species gignatur, cuius ratione, illud dignoscatur sensibile, quod animali iucundum, uel nouum est, etenim sensus, non magis hoc, quàm illud sensibile percipere potest, nempe ipse, æque omnia referre potest; quare
C saluti animalis caduci, non prodesset sensus, iure itaque altera species detur, per quam de hoc, non de illo iudicat sensibili, siquidem omne agens, quod ad multa indifferens est, si eorum aliquod sibi definit, & determinat, noua causa concurrit, cuius merito magis hoc, quàm aliud producit, itaque cum sensus uniuersa sensibilia referre possit, igitur si hoc magis, quàm illud refert noua concurit causa, cuius merito ad hoc, & non ad illud definitur, est noua hæc causa, species à sensibili externo producta. Huius rationis prima propositio Auer. est, secundo & 8. physic. ex his clarere potest, quo modo cælo sint sensus elargiti; huic enim animali, etiam omnium sensibilium eluceut imagines, per quas de sensibilibus omnibus iudicat. Verum, quoniam animali sempiterno, non sunt sensus tributi, ob salutem, est enim animal sempiternum, & ei nocua occurrere nequeunt, inde fit, ut secunda illa species ei necessaria non sit, quare organum ei tribuendum non erit, causa enim cur animali caduco, sit organum elargitum, est ut species ab oblato recipiat, à quibus anima excitata, per species quas intus habet iudicet, & occasionem accipiat, quare cum animali sempiterno occasiones accidere nequeant, ea effigies necessaria non erit, quare neque sensiterium, in hoc enim species quæ de recenti fiunt recipiuntur. Quare sensus ob aliam causam cælo elargiti sunt, nam propter iudicium tantum & cognitionem, quoniam
D perfectionis est cognoscere & de sensibilibus iudicium facere, ergo hæc perfectio à cælo non est neganda, etenim Arist. primo meth. inquit duas ob causas sensus animalibus esse tributos, cum ob cognitionē, tum ob salutem, & propterea inquit diligimus uisum quamuis nullam nobis præstet utilitatem, quoniam plures rerum differentias cognoscere facit. Verum ostendere oportet cælo sentientem animam nō esse, quamuis multa in disputatione octaua explicauimus, nunc uero quædā breuibus perstringemus. Mūdus hic sublunaris à diuino animali gubernatur nēpe primo meth. Philosophus inquit, mundum hunc superioribus lationibus contiguum esse, ut inde omnis uirtus eius gubernetur, ergo quæ in mundo hoc sunt, ut percipiat opus est, Rerum enim gubernatio sine cognitione fieri nequit, ueluti in eo libro, qui de prouidētia inscriptus est, docuimus, quare in sempiterno animali necessum est, ut uirtus sit, ob quam, quæ in hoc mundo agentia sunt, cognoscat, cognoscentes uero uirtutes duæ sunt, ut puta intellectus, & sensus, sed mēte hæc, cælum apprehendere nequit, nam si prima mens fuerit, non nisi se ipsam [illegible] gnoscit, si uero secunda, se & supremam percipiet, Necessum igitur est, cælum agent[illegible] ublunaria, quæ singularia sunt, per uim sentientem apprehendere. Quæ, cognoscens, uel [illegible] semper uel ut plurimum

rimum dirigit, ut optatos fines consequi posśint. Deinceps, inquit Auer. in libro de substantia orbis, quod quæcunque de rebus æternis, & caducis affirmātur, neque pure æquiuoce, neque uniuoce, sed secundum prius, & posterius, sed animal nomen est, quod æterno, & caduco animali conuenit, ergo neque æquiuoce, neque uniuoce, sed secundum prius, & posterius. si itaque cælum, per sensum, animal non foret, sublunare uero, per sensum animal euaderet, ergo æquiuoce, & non secundum prius, & posterius utrique animali nomen conuenirent, nempe nomen commune solum esset, in natura uero minime consentirent, ergo si secundum prius, & posterius utrique animal competeret, oportet ut natura sensitiua in utroque animali reperiatur. Confirmatur ratio per Alexandrum qui 10. meth. inquit, analogum unam naturam dicere secundum prius, & posterius participatam, ergo animal unam naturam dicit, quæ utrique animali communis est, sed hæc in animali caduco sensus est, ergo hæc eadem in cælo inuenitur, uerum prius orbiculari corpori inest quoniam hoc est causa ut caducum animal sensum participet. Deinceps si in animali diuino non essent sensus, temere ergo natura ageret, & ut in pluribus effectum non produceret. id quod consequitur, ex eo monstratur, agens naturale cum sine cognitione agat. Est igitur opus, ut ab aliquo agente effectum cognoscente, dirigatur, cuius ratione temere non progrediatur, ut Them. & Auer. 12. meth. testantur. hic autem effectus, cum singularis sit, uirtus cognoscens intellectus esse nequit, ergo sensus; hic enim est, qui singularia contemplatur, non autem est sensus, qui in animali caduco inuenitur, ergo qui in cælo, animal ergo æternum, per hanc uirtutem, agentia quæ sunt hic dirigit in eorum actionibus, & proinde quamplures, ex antiquis sapientibus, asseruere cælum Deum esse, quandoquidem his, quæ sunt, in hoc mundo nostro prouideat & in proprias dirigat actiones. Confirmantur hæc, ex Auer. libro de somno, & uigilia, qui opinatur, quòd in generatione cuiuslibet indiuidui animalium, & plantarum, concurrat præter principium naturale, intelligentia agens, quæ utitur naturali principio, ueluti artifex utitur instramento. & hæc sunt uerba, Declaratum est in libro de uegetalibus, & animalibus, quòd indiuidua animalium, & plantarum sunt determinata in esse, & determinatarum causarum. & ideo superaddit, quòd indiuiduum aliquod fieri non potest, nisi per scientiam, illius, ab aliqua forma separata, quæ utitur agente naturali ut artifex instrumento, quibus patet, quod agens naturale quamuis sine cognitione agat, tamen est alterum agens, quod aliud non est, nisi anima existens in cælo, quæ illud cognoscit, & eo utitur, ut instrumento, quoniam in se habet effectus producendi imaginem, ad cuius instar, effectum producit, quare cum indiuiduum non nisi sensu aprehendunt uis, igitur sensitiua in cælo est, cuius causa cælum actiones agentium, quæ sunt hic, diriget, 8. physic. idem Auer. ait, quod cælum se habet ut artifex, agentia autem quæ sunt, in mundo nostro, ut instrumenta; sed artifex per cognitionem effectum agit, instrumentum autem nequaquam, ergo cęlum cum ad omnem effectum producendum, ueluti artifex concurrat, omnes ergo illos congnoscit, qui cum sint singulares, in eo, ergo erit uirtus singularia apprehendens, quæ sensitiua est, non minus potest opinio hæc philosophi uerbis, secundo de anima confirmari, ubi ait, animal esse animal per sensum primum, puta per tactum cum cælum animal sit, ergo ei inest, sensus, tactus, neque obstat, siquia dicat, Aristotelem, ibi de animali caduco loqui, hoc enim dici nequit, ut ex Auer. regula secundo physi. deprehendi potest, qui ait, antequam propria, quæ singulis speciebus analogi conueniūt, consideremus, cōmunia prius quę omnibus conueniunt, esse explicanda: quare si que animali caduco propria sunt, Arist. secundo de anima enarrasset, communia animalibus omnibus partibus non apparuisset. Verum id ratio supponit, quod etsilib. secundo de anima docuimus, posterius tamen aliqua dicemus, uidelicet de utriusque animalis anima, eo commentario sermonem haberi, æterni inquam, & caduci. Quare prius de analogo, mox de singulis eius speciebus, oratio habenda erat. Neque nostram sententiam deturbant, quæ eodem libro ab Arist. dicuntur, in rebus caducis non separari intellectiuum à sensitiuo, Quare in æternis intellectiuum sine sensitiuo esse ualet, cum huiusmodi animal non sit nisi cælum, ergo nullum obtinet sensum cœleste corpus. Hæc enim uerba maxime nostram sententiam confirmant, nempe philosophus cum plures enumerasset uidentium gradus, quos hos esse asseruit Vegetatiuum, sensitiuum, motiuum secundum locum, & intellectiuum, docuit etiam uegetatiuum prius reliquis esse, subdit hec uerba, separari autem hoc, intelligit, uegetatiuum, ab alijs, que retro enumerauit, alia autem, utputa sensitiuum, motiuum secundum locum, & intellectiuum, ab hoc, puta uegetatiuo, impośsibile, in mortalibus. Quare si licet, ueluti ipsis, ratiocinari, sensitiuum, motiuum secundum locum, & intellectiuum, non separantur à uegetatiuo in rebus mortalibus, ergo in animali ęterno sensitiuum, motiuum secundum locum, & intellecti[illegible]m, à uegetatiuo separantur, ergo datur animal æternum, quod sensum, & intellectum habet, ab[illegible] uegetatiuo. ea igitur uerba, maxime nostram sententiam confirmant, quoniam huiusmodi a[illegible]nal sempiternum, non nisi cælum est. Quæ cum explicata sint, interest

modo

A modo explicare, quo pacto cælo sensus insint. Duas enim ob causas, sunt animali sensus largi-
ti, quemadmodum primo meth. & libro de sensu, & sensili testatur. Altera ob salutem, quo
modo animali morticinio sensus competunt, sunt enim uaria, atque multa, quæ huiusmodi
animal lædere possunt, & quæ etiam ei proficua sunt, ergo anima eget, qua nocua & iucunda
percipiat, quibus cognitis illa fugere, hęc uero prosequi posit. Ob hanc causam, huic anima-
li sunt organa tributa, in quibus, sensibilis species, à forma sensibili orta, suscipitur, per se enim
hęc, in sensitiua potestate recipi nequit, sed in sensiterio, in quo cum recepta est, uim sensiti-
uam mouet, ut de sensibili eo iudicet, à quo species producta est. Atqui ita Arist. sensus à cæ-
lo exclusit, non enim ipsi, ob salutem sensus tributi sunt, est enim animal æternum, quare fit,
ut neque organo, neque specie à sensibili forma producta, indigeat, atqui ita rationes quę no-
stram sententiam deturbare uidentur à cælo sensus explodunt, ueluti satis aperte initio tertij
commentarij de anima, Simp. docuit. Altera uero causa, quare animali sensus tributi sint, est,
ob cognitionem, & iudicium, perfectionis etenim est, sensibilia cognoscere, & de eis iu-
dicare: atque ita animali æterno sensus sunt tributi, ut uniuersa sensibilia noscat, & his, quę apud
nos sunt, prouideat, atque in proprias actiones dirigat, huiusmodi enim animal, in se respi-
B ciens, sensibilia apprehendit, non in aliqua temporis differentia, sed præterita futuraque, ei præ
sentia sunt, ipsum enim perpetuum est, quare eius cognitio tempore metiri nequit. Neque
opinandum est, cognitionem hanc à rebus ortum trahere, sed ipsa potius rerum causa est, nem-
pe cælum, cum omnibus effectibus producendis cooperetur, agensque sit per cognitionem,
erit itaque causæ eorum quæ fiunt. de sensibilibus itaque cognitionem habens, nihil ab eis reci-
pit, quę enim sub odoratum, gustum, & tactum, nec non sub alios sensus cadunt, percipit.
Sed num sensus interni, ut communis sensus, & phantasia, insint cælo, quis ambigere posset,
sed hoc diluere difficile non est, etenim sensus communis, cælo sine dubio inest, quia cum de
sensibilibus iudicet, differentiam, & conuenientiam, quæ inter illa est, non ignorat, hoc uero
munus, communi sensui ascribitur. Omnes enim sensus substantia idem sunt, nempe una se-
cundum rem potentia sensitiua est, ratione uero multiplex. nam ut diuersimode circa sensi-
bilia sentiendi potestas, negotiatur, diuersas sortitur denominationes, nam, ut sensibile, quod
uisibile est, percipit, uisus, & ita ordine deinceps, ut uero hæc eadem potestas, sensibilium
conuenientiam, & discrimen sentit, communis sensus nuncupatur, phantasia uero, quatenus de
sensibilibus in eorum absentia iudicat. ex quibus patet cum semper cælo, sensibilia præsentia
C sint, phantasia ipsi, ut nobis non inest, et si inest, non nisi habitudine ad hęc, nempe ut hęc per-
cipit, quibus accidit actu existere, sensus, externus dicitur, ut uero præsentia non sunt, deno-
minatione extrinseca phantasia nuncupatur. Quare quo pacto cælo sensus insint, satis elucet.
Sed dubia, modo, quæ nostræ opinioni obstare uidentur, euertenda sunt.

Dubitationes aliquæ euertuntur. Cap. 27.

SEd multa sunt quæ nostram sententiam deturbare uidentur, atque primum est, si Arist. cę
lo ob cognitionem sensus ascripsit, quo in libro de his disseruit. Deinceps hæc sentiens
anima, aut est, ex materiæ gremio educta, & eius diuisione, diuiduam, aut non. si primum
detur, cælum utique corruptibile erit, nam omnis, quæ ita se habet, forma interitum patitur.
si uero secundum fateatur, ergo separata erit, quare erit intellectus. Sed quo ad primam perti-
net dubitationem, nonnulli asseruere, nullibi Arist. de huiusmodi anima, disputationem habuis-
se, nam sermo de hac anima maxime secundo libro de anima, habitus fuisset, At ibi nulla de hac 16
anima facta est oratio, quemadmodum Alex. & Simp. asseruere, qui animam tantum animalis
D caduci; ibi definiri, & considerari monuere. Hoc idem ex multis confirmant, atque primum
ex Arist. uerbis primo de anima, ubi statuens quas animas naturalis consideraat, inquit, se ani-
mas corruptibilis animalis definire, utputa eas quæ in materia sunt: at hæc cælestis anima in ma
teria non est, quare eo in libro considerari nequit. Amplius ea anima definitur, quæ est insepa
rabilis, nam definitur anima, quæ est actus, actus autem secundo de anima, inseparabilis est, ab 26
eo cuius actus, sed anima cæli separabilis est, immo separata, ergo cæli anima sub illa definitione,
non clauditur. Ad idem ea anima definitur, cuius corpus est organicum, sed cælum non est
corpus organicum, cum sit corpus simplex, anima igitur cæli non definitur, mox cælum
non est Potentia uitam habens, sed actu uiuit; igitur eius anima sub definitione cõmuni
non clauditur. idem etiam Arist. procedendi modus manifestat, nam libro 2. habita animæ
definitione cõmuni, mox singulas animas manifestare aggreditur, & cõstat eo libro uegetalẽ, sen-
sibilem animã, eius potentias, operationes & obiecta contẽplari, & de sensu co[illegible] & phanta-
sia, tertio libro, de anima intelligendi, qua homo intelligit, ac sapit, quã habea[illegible] ã, & quomo
do sit ipsum intelligere, Demũ de intelligibile in se manente. mox de prin[illegible] alis motiuo
quod

quod est appetitus,& intellectus sermonē aggreditur,& libris de anima finem imposuit. Quare ex E
animalis progressu,manifestū fit,animam animalis caduci contemplari.sed horum opinio, pace horum dixerim, articuli, & rationi non consentit, atque primū eorum armis aduersus ipsos utemur, ea enim anima desinitur, quæ actus est, physici corporis organici potentia uitam habentis, sed corporis cælestis anima, actus est corporis physici organici potentia uitam habentis. Cælestis igitur anima definitur. minor propositio, quo ad primam partem, probatur,quod
24 uidelicet cælū sit corpus organicum,ex Auer.secundo ex cæli,ubi asserit,cæli animam agere per stellam, tamquam per organum, quod etiam ratione probari potest, illud enim corpus est organicum, quod habet diuersitatem in partibus, & cuius forma ita una parte utitur, quod non altera. Sed cælum ita se habet, habet enim diuersitatem in partibus, penes rarum, & densum, & utitur pro operatione producenda, potius parte densa,quàm rara;igitur cælum erit corpus organicum. maior est Aristotelis secundo de partibus animalium cap. primo, & quamuis cælum, tantam diuersitatem in partibus non habeat, quemadmodum animal caducum, non tamen inferendum est, quòd organicum non sit,ita enim planta corpus organicum non esset,quoniam tantam difformitatem in partibus non habet, immo eius partes omnino simplices uidentur;est rursus potentia uitam habens. Potentia enim, quæ sub animæ definitione cadit non excludit actum, sed stat cum actu, ut Arist. particula decima docet, immo potentia hæc non F
tantum cum actu primo stat, sed cum secundo stare potest, ueluti in anima uegetali patet, quæ licet semper operetur, eius corpus est potentia uiuens, quoniam cum actu uiuit, possibile est ut, uiuat. Habet enim potentiam, & facultatem, per quam actu uiuit, cuius significati potentia meminit Arist. secundo libro Periherm.ut etiam Them. cap. sexto secundi de anima docet, quo pacto cælum dicitur potentia uiuens, licet enim actu uiuat, potentia est ut uiuat, quoniam facultatem habet, per quam actu uiuit. Tota igitur definitio cælesti animæ conuenit, sub illa igitur clauditur. secundo una & eadem facultas est,quæ omnes species nominis analogi contem
3 platur,ut Ari.quarto met. & Simp.in præfatione huius libri.sed sensitiua anima, animalis caduci animam considerat,ergo & cælestem animam. tertio antequam de specie alicuius analogi, prius de communi analogo disputatio facienda est, sed anima genus est ambiguum, & analogum, ad animam animalis caduci, fieri non potest, nisi prius de anima communi utrique fiat sermo. Quare cum in libro de anima disputatio fiat, de anima animalis mortalis, prius igitur, quàm de ea fiat disputatio, necesse est, ut de anima utrique communi disputet, quare cum sermonem habeat philosopus de anima in communi,sub illa disputatione anima cæli clauditur.quarto facul G
tas quæ inter aliqua duo discrimen, & conuenientiam interponit, utrūque illorum contempla-
146 tur, ut secundo de anima;sed facultas hæc de anima,differentiam,& conuenientiam inter utrasque animas interponit, ergo utramque considerat. Minor probatur, nam Aristoteles proponit communem definitionem, quæ ut probatum est omni animæ conuenit,deinde discrimen ponit inter utrasque animas ut 2. de anima ait, sentiuum & intellectiuum in rebus mortalibus loco, & subiecto non separari, sed in rebus æternis separatur. Paulo post docebit in cælo esse mentem sine diania; ponit etiam conuenientiam ut paulo post explicabitur. postremo arguitur, anima cæli ea ratione qua est principium quo cælum est, necesse est ut ab aliqua facultate considereturnōā methaphysica,nā considerat animam cęli,non ea ratione,qua est principium determinati entis, sed ea ratione, qua est principium entis,nam hic est modus considerandi conueniēs primo philosopho, ergo à naturali philosophia, sed non in libro 8. physi. nam ibi fit disputatio de anima cæli, ea ratione, qua ex causa uniuersalis rerum, quæ generantur,& corrumpuntur.
2 Testatur Auer. primo cæli, quod sermo uniuersalis, totus in physic. habitus est. Quare ibi anima cæli ut causa uniuersalis rerum est, nāq; in libris de cælo de parte corporea disceptatio fit,de hac itaque anima, in libris de anima. Idem Auer. testimonio confirmari potest, qui primo de H
2 anima, ostendens, quod commodum diuinæ scientiæ, narratio de anima afferat,inquit,diuinū accipere, substantias separatas esse, & illas esse intelligentes. quærimus itaque num Auer. intelligat, librum de anima monstrare substantias separatas esse, quod minime, secundum ipsum, affirmandum est, nam opinatur, solum naturalem, per motum sempiternum, illud demonstrare, per esse itaque, earum intelligit essentiam. At non eam, quæ cælestibus animabus, ut in se consistant, competit,quia talis cognitio, ut ipsemet Aueroes testatur tertio de anima,scientiarum speculatiuarum cursu, non fluit, quare per essentiam, prædicata quędam,quæ illis con-
36 ueniunt, ea ratione, qua animæ sunt, intelligit: scientia itaque de anima cælestem animam contemplatur.

A

Propra opinio. Cap. 28.

NOs itaque asserimus, sub communi animæ definitione quam secundo de anima Arist. tradidit, cælestem animam contineri. Verum, ut nostra opinio aperta reddatur, sunt nonnulla acccipienda, atque primum, cælestem animam trifariam considerari posse, primo, ut, entis principium est, ea ratione, qua ens, quo pacto à primo philosopho consideratur. Secundo ut rebus, quæ ortum & interitum patiuntur, cooperatur, quo quidem pacto, de ea 8. phys. oratio facta est. Demum ut est principium, quo cælum, est cælum, atque uitæ actiones exercet, & ita in libris de anima spectatur. Accipiendum etiã est, quod nuper à nobis explicatum est, duas in cælo existere animas, quarum altera, sensitiua est, per quam cælum animal est, & illas explet actiones, quæ ei ut animal est, conueniunt. Altera intelligentia uocatur, quæ orbiculari corpori tributa est, ut est diuinitatis particeps. Propter hanc enim cælum & in gyrum mouetur, & intelligit. His adijciendum, duas animæ uniuersales definitiones Aristotelem assignasse, quarum altera, ueluti prima, animæ naturam declarat, ut est habitus, & forma
B corporis, & idcirco dicitur, quòd sit actus corporis physici, organici potentia uitam habentis. Altera uero quæ animi substãtiã explicat, ut quædã facultas est, ut suas functiones respicit, quæest ut sit principium primum, operandi in corpore uiuente. His sic explicatis, dicimus, de anima cæli, siue sit sensitiua, siue intelligens, & quo ad prædicata, quę omni animę cõueniũt, et quo ad prædicata ꝓpria in li. de anima Arist. disputare. Verũ quo ordine de ea disserat, ut disputemus oportet. Sub prima etenim definitione, anima cæli sensitiua comprehenditur, & non intelligentia, nempe ea anima definitur, prima definitione, quæ forma est, uiuens in esse constituens, ueluti secundo de anima patet, sed anima sensitiua est, forma cælum constituens, & non intelligentia, qua 8
re hæc anima sub illa prima definitione comprehenditur, hæc enim cælum constituens, causa est ut cælum uiuere possit. Sub secunda uero animæ definitione, utraque cælestis anima comprehenditur, quod enim sensitiua anima contineatur, perspicuum est, quoniam per ipsam orbiculare corpus, eas exercet actiones, quæ ei, ut animal est, conueniunt, sentit enim & agentia, quæ sunt hic, ad proprios fines dirigit, per huiusmodi animam cæleste corpus. Hæc eadem definitio, intelligentiæ etiam cõpetit, etenim cælo, motum orbicularem intelligentia largitur, quæ uitalis operatio est, ut secundo de substantia orbis, Auer. docet. ex his itaque con-
C stat, sub utraque definitione, eas, quæ in cælo sunt, animas comprehendi. At nunc superest, ut declaremus, quo pacto de proprijs prædicatis, his animabus competentibus, pertractat, & loca manifestare, in quibus disputatio hæc habetur. Et exordiemur ab anima sensitiuua cælesti de qua, his in locis disceptatio habita fuit, in quibus de anima sensitiua caduci animalis, nam sunt nonnulla prædicata, quæ utrique animæ conueniunt, quędam uero sunt, quorum merito separantur. Arist. itaque eiusdem locis, prædicata communia, & propria, utrique animæ docuit. Verum, quoniam prædicata propria, admodum pauca erant, ob illorum itaque paucitatem, non fecit tractatus separatos, sed de his prædicatis loquens, quæ animæ sensitiuæ animalis caduci conueniunt, de proprijs etiam disseruit, quę sensitiuæ animæ, quæ in cælo est, competunt. Neque hoc præter Arist. consuetudinem est, nam ut præfatione primi Posteriorum testatur Auer. inquit, quòd cum Arist. loquitur de demonstrationis materia, & non fecit tractatus seiunctos de materia & definitionis forma ueluti de materia, & demonstrationis forma egit. Nempe in libro Priorum, de forma demonstrationis, in primo uero Posteriorum de eius materia. Sed non ita de definitione disputatio facta est, non enim tractatus separatos de materia, & definitionis forma fecit, sed simul de materia demonstrationis tractans, etiã de definitionis mate
D ria egit. causam largitur Auer. inquiens, quia admodum paucæ conditiones erant, penes quas materia definitionis à demonstrationis materia differebat, & ob paucitatem illarum, non fecit tractatus distintos, sed loquens de conditionibus, in quibus conueniebant, etiam de conditionibus, in quibus differrent, habitus sermo est; Ita Arist. in libro de anima, quando de anima sensitiua animalis caduci disputat, de anima cæli sensitiua, simul orationem habet, quoniam multæ sunt conditiones, in quibus conueniunt, & admodum paucæ sunt, in quibus differunt, ob quarum paucitatem, tractatus separatos non mereutur. Pari etiam pacto, Arist. libro tertio de anima, de intelligente homnis anima loquens, simul de intelligente anima cæli sermonem habet, etenim intellectus humanus, interdum progressus est, interdum in se manet, itaque cum loquitur de intellectu in se manente; cuius sermo à decimanona particula exorditur, & ad uigesimãseptimã absoluitur, etiam de cælorum mentibus loquitur. Quoniam prædicata utrique mẽti competentia eadem fere sunt, & in paucis differunt, de quibus ibi mentio fit. Sed dubium est etenim & corruptibili nihil commune est, ergo fieri nequit ut animæ definitiones utriqu[illegible] animæ conueniant. sed hoc euertitur, æterno enim & corruptibili nihil commune un[illegible] esse po-

test, sed in natura analoga bene consentire possunt, ita communes animæ definitiones non eadem prorsus ratione sed secundum analogiam conueniũt, (quemadmodum cum secundum librum de anima interpretati fuimus diximus.) His sic explicatis in oppositum dubia euertenda sunt, atque primum ita soluitur, nempe naturalis scientia, cuius liber de anima pars est, eas solum animas con templatur quæ in materia sensibili sunt, uerum non eas intelligere oportet animas quæ permateriam constitutæ sunt, sed omnes quæ habitudinem ad materiam sensibilem dicunt: ita cælestis ani ma consideratur in libris de anima, & ad materiam sensibilem habitudinem dicit puta ad animal cæleste, etenim sensibilis materia corpus naturale, quare ut principium, & cælestis corporis forma cæli anima consideratur soluitur secundum, & pro solutione notandum quòd separatio for mæ uel non separatio duplex est, non dicitur forma separata, ea quæ potest corpus cuius est for ma derelinquere ipsa non corrupta, uelnti de anima hominis intelligente affirmatur. Hæc for- E
16 mæ separatio ab Arist. minime cognita fuit; nempe formæ separatio ut 4. phys. Arist. definit, est eus interitus, atqui ita omnis forma inseparabilis est. Et penes hoc Pythagoreos Arist. arguit, qui anima de corpore in corpus migrare asseruere quo pacto cæli anima inseparabilis dicitur, quo niam numquam cæleste animal derelinquit, atque ita Arist. actum inseparabilem ab eo cuius est actus esse asserit. Altera formæ separatio est quando forma in esse à materia non pendet, qno F pacto cæli anima dicitur separata, deque hac formæ separatione, in animæ definitione, sermo non habetur; cætera, quæ obijciuntur, ex dictis soluta sunt.

Alterius dubitationis solutio. Cap. 29.

SEd neque quod secundo obiiciebatur, obstat, etenim nomine formæ, quæ omnino abiuncta est, phylosophi peripatetici intelligunt, qnæ neque ex materia est producta, neque cum materia commercium habet, ita quòd materiam non perficiat, si enim materiam perficeret, non esset omnino abiuncta, sed quoquomodo coniuncta, efficeretque compositi pars. Huius generis formæ cælorum mentes sunt, neque enim ex materia productæ sunt, neque eandem per ficiunt, sed solum corpori cælesti iam constituto, orbicularem lationem largiuntur. Et huiusmodi mentes ex motione sempiterna maxime ab Arist. cognitæ fuere. forma non abiuncta dicitur, quæ cum materiam in esse constituat, de qua est producta, ab eadem in esse constituitur, ex his solutio constat, anima hæc sentiens, non educta ex materia, neque omnino separata, uti intellectus, nam etsi quatenus ex non materia producitur, cum formis separatis consentiat, tamen quoniam cælum perficit, & in esse constituit, atque ipsum animal esse facit, non omnino abiuncta dicitur, & idcirco intellectus non est; quare quoquomodo mediam, cum neque simpliciter abiuncta, neqne omnino in materia sit. Sed quis ambigere posset, si anima hæc, media inter abiunctam, & non abiunctam formam existeret, contradictio medium pateretur: separatum enim, & non separatum contradictoriæ opponuntur. Sed euertimus hoc, & nemini dubium esse asserimus, inter separatum, & non separatum, absolute, non dari medium, sed inter illud quod tali modo separatum est, puta, quod neque ex materia producitur, neque materiam constituit, & inter illud, quod ex materia ortum trahit, & materiam perficit bene medium datur, utputa forma, quæ non habet à materia originem, sed eam qnoquomodo constituit, hæc quodammodo abiuncta est, & quodammodo non. Cæterum, quoniam medij natura, percipi ne quit, extremis non cognitis idcirco formarum extremarum natura, & conditio, primum do- G cenda erit. Atque exordiemur ab ea, quæ magis nobis aperta est. hæc enim forma, (uti docui mus) est, quæ per materiam esse habet, huic formæ quatuor manifeste inesse nidentur; primum quòd per transmutationem forma hæc, fit de potentia ad actum, ab agente producta, & causa est, quia generatio existendi principium est, & sicut res ad esse se habet, ita ad generationem. H hæ formæ in materia esse habent cum propria quantitate, & dispositionibus, & idcirco per alterationem in actum prodeunt. et idcirco diuiduæ à subiecto fiunt, habent enim in subiecto esse, quod cum magnitudine affectum sit, iure eius diuisione partibiles fiunt, quæ quidem magnitudo, ob formæ, in materia aduentum longitudinis, latitudinis, atque profunditatis terminum suscipit, Siquidem terminationis omnis, ipsa existit forma, uti retro docuimus. Verum quoniam materia ob suam indeterminationem, omnes potest suscipere formas, ut quibusdam oportet, priusquam formam suscipiat, accidentibus afficiatur. Agens quare prius ob alterationem, profutura forma, accedentia nonnulla producit, quæ ueluti interminata magnitudo, terminum à forma suscipiunt, id Arist. secundo de anima monuit, Actus enim agentium. Inquit, in eo quod patitur, atque disponitur, inesse uidetur. Hoc autem, quod unicuique materiali formæ, inesse uidetur, quod uidelicet per transmntationem ab agente, de poteni. ad actum, earum quæque educatur, hæ quòd partibiles, & propriã quantitatem, & dispositiones, alterationem habent, causa est quia huiusmodi formæ, per materiam constitutæ sunt

A ſunt. Ob hanc eandem cauſam, mutuam cum ſubiecto dependentiam habent, niſi enim eſſet perfectio materiæ communicata, ſubiecto non indigerent, neque agente opus foret, eſſe per tranſmutationem largiente, & idcirco ſicut ſubiectum, per formam habet complementum, ita forma per ſubiectum ſubſtentatiue. Sunt rurſus huiuſmodi formæ contrarium habentes, nam omnis ortus, & interitus ex contrario in contrarium procedit, ueluti in phyſicis Ariſt. definiuit, & ideo altera, alteram corrumpit, at corruptio, & generatio agente indigent, huiuſmodi itaq; formæ ab agente illud habent, ut antiqua detrudatur, & noua, atque oppoſita, de potentia ad actum educatur. Rurſus actionis finitæ ſunt, nam ubi contrarietas, & materia, ibi corruptio, quare infinitarum actionum eſſe nequeunt. Hæc itaque ſunt, quæ formis materialibus conueniunt. Oppoſitæ uero conditiones, formis omnino abiunctis competunt, nempe quoniam omnino à materia abiunctæ ſunt, neque eam conſtituunt, neque ab eadem conſtituuntur, quare agente non indigent, ipſas de potentia ad actum transferente. Pariter neque diuiduæ ſunt, nam ſi formis diuiſio accidit, ob ſubiectum magnitudine affectum, huiuſmodi formæ in ſubiecto non ſunt, quare neque eius partitione diuiduæ, diſpoſitione etiam non indigent, quoniam agente uacant, & materia, quę ob ſuam indeterminationem, omnes eſt potens ſuſcipere for-
B mas; Neque contrarium habent, nam ubi contrarietas, ibi ortus, & interitus, quare eſſent formæ per materiam conſtitutæ, & agente indigerent, ortus enim, & interitus ſine agente eſſe nequeunt, & partibiles etiam forent, ad ſubiecti diuiſionem. Sunt rurſus infinitæ actionis, nam operatio modum exiſtendi formæ inſequitur. Quare cum huiuſmodi formæ perpetuæ ſint, carent enim materia, & contrario, quæ ortus, & interitus cauſæ ſunt, iure infinitæ actionis erunt; forma enim, quę in materia eſt, quoniam finitæ actionis eſt, augumentum, & decrementum ſuſcipere poteſt, & diuiditur in partem, & totam, & uirtus totius, maior eſt potentia partis, & idcirco hęc ſe mutuo inferunt, formæ, quæ infinitæ actionis ſunt, non ſunt in ſubiecto, dimenſione affecto, neque ipſæ formæ conſtitutæ in eſſe per ſubiectum ſunt, ob eandem etiam cauſam, quia infinitarum ſunt actionum, ſcimus huiuſmodi uirtutes, materiam multam in potentia non habere, pari pacto non habere magnum, & paruum, quæ in materia interminationem indicant, neque incrementum, & decrementum recipiunt, ſiquidem diuiduæ non ſunt, ad ſubiecti diuiſionem, quoniam in materia magnitudine affecta non recipiuntur, ob id, quod infinitarum ſunt actionum. Neque habent contrarium, nam ubi contrarietas, ibi corruptio, & ita infinitarum actionum non eſſent. Cæterum huiuſmodi formæ, ueræ formæ non ſunt, nempe
C retro docuimus rationem formæ, in eo conſiſtere, ut ſit principium primum, quo res eſt, id quod eſt, ſed ſecundum quandam ſimilitudinem, nam ueluti forma, quæ rem conſtituit, ei opus largitur, ita cæleſtes mentes, cælo actionem præbent, ob quam diuinitatis efficitur particeps, largitur enim lationem orbicularem. Rurſus uti uera forma, actus eſt, ita cæleſtes mentes, actus ſunt. Deficiunt uero, à ratione formæ, quoniam ſubiectum in eſſe non conſtituunt, in quo formæ ratio conſiſtit, & ideo potius, agentes cauſæ nuncupantur: etenim philoſophus ſecundo de anima, ait quòd forma, quando ſubiecto corpori, opus largitur, illius 37
agens appellatur. Intelligentia uerò, motum orbicularem cælo largitur, ergo agentis rationem potius ſubibit, ſiquidem cauſæ efficientis ratio, ut ſecundo phyſ. & quinto meth. eſt, ut ſit 28. 4.
principium unde motus. Ex his huius mediæ formæ natura aperta fieri poteſt, nempe media non dicitur, quoniam ex extremis conflata eſt formis, ſed per comparationem mediam dicitur, utriſque enim, extremis formis perſimilis eſt, à quibus etiam ſeparatur, & ideo, media per allegationem dicitur, eſt enim formis materialibus perſimilis, nam ueluti hæ ipſæ formæ, propria ſubiecta, ineſſe conſtituunt, ita forma hæc media, ſuum ſubiectum ineſſe conſtituit. Ab his tamē ſeparatur, quoniam à ſubiecto non conſtituitur, neque diuidua eius diuiſione eſt, nec ha-
D bens contrarium, neque finitæ actionis, & in his, cum formis omnino abiunctis conſentit, quare magis cum formis abiunctis, quàm cum his, quæ in materiæ gremio reſident, affinitatem habet. Forma itaque hæc media, quæ cæli anima ſentiens eſt, cælum conſtituens, atque ipſum animal reddens, formis materialibus conſimilis efficitur, atque quodammodo cum materia commercium habere dicitur. Verum quoniam ſubiecti quod conſtituit, diuiſione non partitur, neque habet contrarium, neque finitæ actionis eſt, quodammodo ſeparata, & omnino abiunctis formis, ſimilis efficitur. Hæc itaque cum declarata ſint, cauſa nunc largienda eſt, cur anima hæc ſentiens, cæleſti corpori, lationem in gyrum largiri nequit, ſed corpus orbiculare intelligentia indiget, ut circumferatur.

Cælestis mens, & non anima sentiens, cælo motum orbicularem largitur. Cap. 30. E

ET ut res, de qua sermo futurus est, aperta reddatur, prius intelligete oportet, formas,
quæ ab omni materia abiunctæ, atque prorsus liberæ sunt, esse per se bonas, quinimmo
bonitas in his, & perfectio in summo consistit, ob commertium enim, quod cum mate-
ria, forma habet, à perfectione recedit, itaque cælorum mentes, cum ab omni prorsus ma-
teria liberæ sint, per se itaque bonæ, atque perfectæ existunt. Verum, quoniam boni ratio est,
ut communicetur, necessum igitur est, ut bonitas sublunaribus rebus ab his mentibus communi-
cetur: atqui bonitas hæc, secundum peripateticos, non nisi per lationem orbicularem rebus
impartiri potest, iure igitur intelligentiæ cælesti corpori, orbicularem motionem largiuntur,
anima uero sentiens, quæ cælo accomodata est, quia commercium quoquomodo cum materia
babet, nec non cælestis corporis pars existit, quæ semper respectu totius imperfectionem dicit,
quare bonitatem & perfectionem in summo habere nequit, quare bonitatis communicatiua non
est, ueluti mentes, & idcirco orbiculationem efficere nequit. Sed ut omnis de re hac dubitatio
tollatur, quonam pacto rebus anima hæc prouideat, & quomodo prouidentia hæc, ab ea intelli- F
gentiarum diuersa est, pariter quòd à rebus contingentia, per hanc animæ notionem, non tol-
litur, explicabimus. sed ut uniuersa oratio manifesta fiat, accipere oportet, tres esse formarum
ordines, primus, qui supremus est, & reliquis præstat, mentium ordo est, in quibus prima om-
nium causa, quæ deus nuncupatur, omnibus præstat. Secundus, qui inferior est, atque extre-
mus, is est, qui formas omnes cognitionis expertes, in se continet, Atque huius ordinis for-
mæ sunt, quæ ex sinu materiæ eductæ, & sine cognitione operantur, quæ naturales formæ nun
cupantur. Tertius, qui medius est, animæ sentientis est, qui quidem ordo, secundo superior,
primo uero inferior est. Verum, quoniam secundus ordo, cognitionis omnis expers est, de
eo nullus impresentiarum erit sermo, sed de primo, atque tertio. Primo itaque formarum or-
dini, duæ functiones accomodatæ sunt, motus in gyrum, & intelligere: sed quo ad primam
functionem pertinet, scire, secundum Peripateticos, oportet, nullam huius ordinis mentem,
(humana excepta,) inferiora apprehendere. Deus enim, qui prima mens est, seipsum tantum
intelligit, & si omnia percipere dicatur, eminenter, & non sub proprijs rationibus comprehen
dit, uti retro monuimus, Consimiliter cæteræ mentes uiliora ipsis, non percipiunt, nisi emi-
nenter. inquit enim Auer. quarto libro paraph. meth. in intelligentiis, cum causa intelligit G
causatum, nulla est inter causam, & causatum diuersitas, quoniam causatum idem cum causa
fit. cum itaque secunda intelligentia, eorum quæ infra ipsam sunt, causa sit, ergo cum, ea co-
gnoscit, hæc, idem omnibus modis, cum ea fiunt, uti in prima mente, Quare secunda quoque
dicitur quoquomodo omnia intelligere, quę sub ipsa sunt, quia se cognoscit, quæ eorum om-
nium, quorum ipsa est causa, perfectiones continet. Sed de humana mente dubium est, quo-
niam hæc uiliora apprehendit. sed ad hoc nos dicimus, quòd etsi humana mens, uiliora perci-
piat ut puta sensibilia, & rerum, quæ in materia sunt naturas, non tamen ea ratione, qua mens
est, hanc functionem exercet, ita enim, ea solum, quæ perfectionis eius sunt, intelligit, uelu-
ti se, & supremas mentes: cum uero sensibilia apprehendit à sua perfectione progreditur, nam
ab horum cognitione imperficitur, quo pacto, diagnie nomen, sortitur. Causa uero, cur hæc
percipiat, humanus intellectus tertio libro de anima à nobis explicata fuit. Intelligentia uero
secunda, quæ animali diuino præest, uiliorem formam non cognoscit, & licet penes hoc à pri-
ma intelligentia non secernatur, ab ea tamen penes illud secernitur, quoniam prima tantum se
intelligit, sed secunda non tantum se, sed & supremam, & ideo, tes intellecta, & intelligens
omnibus modis, in ea non sunt, sed quoquomodo sunt diuersa; & ideo composita est, ex ali- H
14 quo quod formæ & materiæ ex proportione respondet. unde Aueroes tertio de anima inquit,
quòd intelligentiæ sunt sibi inuicem perfectiones, quoniam suprema ab inferiori intelligitur,
& ideo eius perfectio dicitur, ut ipsemet docet, in epith. meth. libro quarto: Et dicamus inquit,
quod iam fuit ostensum in libro de anima, quòd intelligibile, est perfectio intelligentis, & eius
forma: & cum dicimus unum istorum intelligere aliud, dicimus, quòd intelligit illud, ita quod
perficitur per ipsum. Quare in secunda erit intellectorum multitudo, & ita æque perfecta, ut
prima non est, ut in tertio de anima docuit, Auer. unde quanto secunda inferior erit, tanto im
perfectior, & maior intelligibilium multitudo in ea erit. Quare quo pacto in primo formarum
ordine comprehensio se habeat, patet: & de secundo opere agamus, de quo licet multa essent
explicanda, eorum, multa omittemus, & quæ materiæ disputationi deseruiunt, referemus, &
primum, cum ab his mentibus, sit motus in gyrum in diuinis animalibus productus, cur mo-
uent: [illegible], si ut prouideant, mouent; quo pacto motione rebus prouident. sed primum
dissoluere [illegible]le non est, ideo enim motio, ab eis producitur, nam per motum, in optima
dispositione

A dispositione conseruantur. Istæ nanque mentes, cum omnis materiæ expertes sint, ob quam rebus imperfectio prouenit, absolute perfectæ, atque bonæ sunt, necesse igitur est bonitatem hanc rebus communicari, boni nanque esse, est, ut communicetur, & proinde res eo bona, quo commuuicabilis est. Quare mentium bonitas opus est, ut rebus communicata sit, sed diuina bonitas, bifariam rebus impartitur, motu, & cognitione, intellectione autem bonitas, & perfectio mentibus omnibus, & formis, quę prope Deum sunt, communicatur, est enim Deus sum me intelligibilis, atque summe appetibilis, sui intellectionem, & appetitum in mentibus reliquis communicat. Intellectio autem Dei ut Arist. placet & cuiusque separatæ formæ, intelligentis substantia est, quare substantia diuina, mentibus inferioribus communicatur. cum igitur appetentes sint reliquæ intelligentiæ primam causam appetunt, cui similes fieri student, & ideo Arist. 12. diuinorum inquit, primum principium mouere, ut amatum atque intellectum 36 quod. Aueroes particula sequenti confirmat, dicens, & intendit per hunc sermonem distinguere inter primum principium, & alia separata, alia enim principia uidentur esse, dicta & desiderata propter alia, scilicet principia, aliorum motuum, præter motum diuinum: quod autem hunc motum facit, uidetur esse electum propter se. Et paulo post, dicamus quòd nulla forma B est, quasi finis, & communis, & uniuersalis nisi illa, ex eis, quæ habent actionem communem, & hæc est dispositio mouentis primum cælum motu diuino. Dispositio in iuuamento corporum cælestium adinuicem in creando entia, quæ sunt hic & conseruando ea est, sicut dispositio regentium bonornm, qui fiunt, se adinuicem in regendo bonam ciuitatem, quoniam omnes actiones eorum, sunt circa actionem primi principis. Quemadmodum igitur primus princeps, in ciuitatibus necesse est, ut habeat actionem propriam, quæ est nobilissima actionum, & si non, esset otiosus, quam actionem intendunt, per suam actionem omnes, quæ sunt sub primo principe. Quemadmodum igitur est in actionibus Principum, ut prima actio sit, sic est intelligendum, de istis formis mouentibus corpora cælestia, mouet igitur prima, ut amata & desiderata, cæteræ autem appetentes sunt, eis similes fieri. Non ita quod Deo æquales fiant, esset enim hic appetitus otiosus, sed secundum proportionem, Deo similes fiunt: uti enim prima intelligentia, primum corpus sempiternum mouet, & per motum in optima conseruatur dispositione, ita & reliquæ formæ, suos orbes mouent, quoniam ita in optima dispositione existunt, Ita enim bonitatis communicatiuæ sunt, ex quibus patet, quo pacto Deus mentibus illis prouideat. Est enim prouidentia ut recte Alex. primo & secundo disputationum naturalium, ob il- c.25.21
C lius, cui prouidetur commodum, & utilitatem, oppositiones suas exercere, & illius gratia, finem statuere. Quare cum ex secunda intentione, gratia eorum, quæ extra deum sunt, Deus agat, & illis commodum, & utilitatem impartiatur, Illis igitur prouidet, Patet itaque quo pacto supremis mentibus Deus prouideat, sed quo pacto motione reliquis prouideat, opus est, ut expli cemus, quod manifestum fiet, si prius quid prouidentia sit, quot sint prouidendi modi, referemus. Est itaque prouidentia, autore Alexandro, ob illius, cui prouidetur commodum & utilitatem, operationes suas exercere, & illius gratia, finem statuere. hæc trifariam dicitur per se, & per accidens atque modo medio, per se uero, is alteri prouidere dicitur cum ex prima intentione, suas dirigit actiones, ad illius, cui prouidet, utilitatem, ueluti si cælestes substantias mortalium gratia, prima intentione, proprias actiones exercere dixerimus. Dicitur uero, ex accidenti prouidere, cum is, qui ita dicitur prouidere, nullo pacto commodum, eius, cui prouidetur, intendit, sed ex quibusdam, quæ ab illo fiunt, aliquid utilitatis, ipsum consequi contingerit, cum ille, qui hoc modo prouidet, quod accidit, prorsus ignoret, quemadmodum, siquis thesaurum in terram defodiat, quem aliquis arando inueniat, qui enim thesaurum humi abscondit non intendebat in aratoris commodum illud facere, licet sequutum sit, ut thesaurum arator
D non intendens inuenerit. Est tertius prouidendi modus, qui medius est, fieri enim potest, ut agens prima intentione alterius commodum non intendat, suasque actiones gratia illius non explet, sed ex secunda intentione, hic prouidendi modus, quodammodo per se, quodammodo per accidens dicitur: ex accidenti enim dicitur, quoniam primo commodum illius cui prouidetur, non intenditur: per se autem, quoniam saltem ex secunda intentione intenditur, uti siquis terram fodiens, thesaurum inueniat, thesauri inuentio quodammodo per se, quodammodo ex accidenti, tum utroque modo dicitur, si enim ut Thesaurum inueniat, terram fodit, & gratia illius hanc suam actionem primo explet, per se inuentio, diceretur, sin autem ad plantandum, deque auri inuentione, nullam omnino habeat intentionem, ex accidente dicitur auri inuentio, sed si ut primo plantet, secundo ut aurum inueniat, terram fodiat, auri inuentio, & per se, & ex accidenti dici potest, ea enim ratione, quia primo non intenditur, ex accidenti inuentio dicitur. Sed quatenus huius gratia, quodammodo operatur, per se inuentio dici[illegible]. Prouidentia rursus, altera sine cognitione est, & est, quando agens alicuius grat[illegible] atur, illius commodum per suas actiones intendens. Illud autem, cui prouidetur, pro[illegible] s ignorat, quo

pacto naturà rebus, quæ natura constant, prouidet, Altera cum cognitione est. Fitque, cum E
agens eius, cui prouidet, cognoscit utilitatem, atque illius gratia operatur. Supremæ itaque mentes, & omnium, præcipue prima, licet, rebus cunctis prouideat, per se tamen, & primo earum gratia non operatur, quod enim alterius gratia primo agit, eo dignitate est inferiur, Quare Deus, rebus, quę infra ipsum sunt, uilior, atque imperfectior esset, uti enim dominorum actiones, propter seruos non sunt, ita supernarum mentium functiones, gratia rerum, quæ sunt hic, non erunt, & causa est, quoniam ut secundo physic. & secundo meth. Arist. testatur, finis uult esse bonum, & optimum, Deo autem, supremisque mentibus, nil melius, non igitur prima intentione, suas exercent, actiones, ob res, quæ ipsis uiliores sunt. Neque itidem rebus omnino ex accidenti prouident, nam raro à supremis mentibus mundo inferiori commoda & utilitates prouenirent, sed secus experientia docet, cum semper sub eadem dispositione mundus sublunaris se habeat. Continua enim est rerum sublunarium generatio, & corruptio, continuo sol oritur, ex accidenti igitur non prouident, sed modo medio: quoquomodo enim per se, quoquomodo ex accidenti: ex secunda enim intentione, Deus gratia nostri agit, & operatur
11,21. uti Arist. docet secundo cæli, idem etiam Auer. cum inquit, Intelligentiæ non mouent, ut formæ exeunt, de potentia ad actum, ita quòd hæc sit prima perfectio ipsarum, sed est consequens F
earum perfectionem, decimaquinta disputatione circa principium, & non est hic motus, inquit, apud philosophos, propter illud, quod est hic, prima intentione. & intelligo per primam intentionem, ut sit corpus cæleste propter id quod est hic, nam motus est operatio, eius propria propter quem est. Nam si ita esset, propter id, quod est hic, prima intentione, esset corpus cæleste creatum, propter id quod est hic, & est falsum apud eos ut sit creatum nobile propter
37 ignobile. & 12. primæ philosophiæ, & intendit per hunc sermonem, distinguere inter primũ principium, & alia separata, alia enim principia uidentur esse electa, & desiderata propter alia principia, aliorum motuum, præter motum diuinum, quod autem hunc motum facit, uidetur esse
88 se electum propter se. & secũdo physic. ista est dispositio entis necessarii, ut sua actio; sit propter ipsum, non ipsum, propter suam actionem, accideret enim Deum esse propter suam actionem; si propter cætera entia, quæ sunt effectus eius, ageret. & in epith. meth. sub finem, non uidetur nobis, quod cura de inferioribus sibi sit, ex prima intentione, aliter enim sequeretur quòd res æternæ, essent corruptibilium gratia, & nobile propter ignobile. Idem etiam Alex. testatur, secundo disputationum naturalium. secunda igitur intentione supreme mentes nostro mũdo prouident, & modus hic est. docuit Arist. secundo & quinto meth. quod supreme mentes G
4 per se bonæ & perfectæ, sunt, cætera autem bona, & perfecta dicuntur, ut diuinam participant bonitatem, sed quoniam bene esse, est, ut primo moral. Arist. testatur, communicari: necesse igitur est, secundum eius sententiam ut earum bonitas communicetur, uerum quum non nisi motione, bonitas communicari possit, ideo necessario mouet. Quare motione bonitas rebus impartitur, sublunaribus, quibus motione prouidet, motu enim sempiterno tria facere dicitur, mouet, & ideo reliqua mouent. Primum enim mouens magis causa motionis est, quàm reliqua mouentia, ut 8. physic. calefacit, atque lumen affert, unde calorem per motum, & lumen
33 in mundum inferiorem diffusum à supræmis mentibus rebus inferioribus cõmoda utilitatesq; impartiuntur, quoniam ab immobile & æterno sine medio proficisci non possunt, cum aliquid noui immediate ab æterno non proueniat, & ideo secunda intentione agunt, ut docuit Auer.
21 secundo cæli. Omne, inquit, quod prima intentione per se agit, secunda intentione agit, propter aliud, nisi illud non sit natura apta ad largiendum. Cum igitur supremæ mentes ad largiendum sint aptæ, igitur secunda intentione propter nos agunt. & in tertia disputatione, Dei actio secundum philosophos à scientia procedit, absque necesitate inducere eum ad agendum, neque ex se, neque ex re extrinseca, immo tantum ex sui bonitate. & decimaquinta dispu H
tatione, circa principium, inquit, Et falsum est apud eos, ut sit creatum nobile propter ignobile, sed ad bene esse, sequitur ignobile, sicut est princeps; cum eo, quod sub eo; cuius perfectio non est, absque principe. Princeps uero est, ad perfectionem suam, & sic prouidentia de eo quod est hic similis, est, prouidentiæ principum, de eo quod est sub eis, cui non, est euasio, nec esse nisi per principes, & præcipue princeps principalis, qui non indiget in esse suo perfecto, & nobili, principe. Quare secunda intentione, quoniam erga mundum inferiorem suas dirigunt actiones; supremæ mentes, fit, igitur ut hunc in modum, ei prouideant, quod clare ex Aristotele habetur, qui octauo
46.47. physic. ostendit, primum omnium mouens, quoniam motum continuum, & sempiternum producit, & hac motione cælum mouet, causa est, & quòd ea quæ sunt in mundo hoc, & generentur & [illegible]ent, moueantur, atque quiescant, & quòd perpetua sit in eis, generatio, corruptio, & motio; quamuis ex secunda intentione prouideant mentes illæ, hæc tamen prouidentia sine cognitione est. Est enim antea, à nobis demonstratum, supremas mentes eis uilio-

ra

A ra non comprehendere, quare prouident, quoniam cum per se bonæ sint, necessario earum esse sequitur bonitatis communicatio: quæ quoniam non nisi per motum communicari potest, mundo inferiori, necessario motio, illarum esse sequitur, quo etiam pacto supremis mentibus, Deus suam bonitatem communicat, ita enim eis prouidet, quod illa non cognoscit, sed ille in earum substantia, primam mentem cognoscunt, in eius cognitione, & beantur, & summe delectantur. Pari etiam pacto animæ sensitiuæ, quæ in animali diuino est prouidet Deus: Hæc enim anima, Deum cognoscit, quoniam cũ ipsa Dei quodammodo sit effectus, & se perfecte cognoscat, igitur id à quo pendet, cognoscit. Quare primam mentem à quo est quoquomodo producta, hæc tamen cognitio non æque perfecta est, uti illa mentium, cum forma hæc; ab illis deficiat, Quare eius substantia deficit, cum primam causam refert. Adhuc si hæc anima, primam causam non cognosceret, defectus aut ex Deo esset, quod dici nequit, cum ipse sit summe intelligibilis, neque ex parte animæ sentientis, quoniam phantasia rationalis, in nobis per ratiocinium particulare, mentes apprehendit supremas; magis igitur hæc, cum ex materiæ gremio non sit producta. Quare sui cognitionem largiens, huic animæ Deus prouidet, Quare ut unde digressa est, redeat oratio, causa patet cur moueant, & quo pacto

B motione rebus, quæ oriuntur, & intereunt prouideant. Sed ad alterum formarum ordinem, ut sermonem conuertamus oportet, sub quo sentiens anima quæ in animali caduco est, inuenitur, cuius natura explicata est, in his disputationibus, quas de facultatibus animæ sentientis, conscripsimus, & ideo de ea, quæ animali diuino asscribitur, disputationem faciemus, quam prius demonstrabimus, singulares rerum caducarum naturas cognoscere, deinde quo pacto rebus prouideat, mox dubia contingentia soluemus. atque primum ita probandum aggredimur; Omne quod gratia alicuius finis operatur, aut ipsum sibi finem definit, & determinat, aut ei, ab altero finis definitur, alioquin non magis hac, quàm illac tenderet, nullaque regula, & temere, & inconsulto ageret; agentia autem naturalia, in fines determinatos tendunt; quoniam non temere naturales utilitates consequuntur, quoniam tunc non semper, & ut frequenter, sed raro finem adipiscerentur, & ita casu omnia euenirunt, sed hæc ipsa agentia sibi finem, non definiunt, cum rationes finis ignorent, ab aliquo igitur præstituitur finis, quod ipsum cognoscit, hoc autem, cum nulla mentium sit, quæ animali diuino asscribitur, quemadmodum ex demonstratis patet, igitur anima sentiens, quæ cælo inest, agentibus, quæ sunt hic, finem determinat. Qua etiam ratione manifestum fit, præter intelligentiam, cælo sentientem animam inesse, quæ finem

C agentibus sine cognitione definiat. Adhuc, est eandem rationem ita aggredi, omne quod agit, aut cognitione, aut natura agit. quod cognitione agit, illud primo concipit, quod mox actione consequitur, & priusquam foris prodeat effectus, in eo eius tota similitudo præfuit, qua concitatur ad agendum: in eo uero, quod agit secundam naturam, similiter naturalis effectus effigies, prius existit, qua effectus ipse ui, & potestate actionis foris depromatur. manifestum hoc in igne, qui generat ignem, in plantis, quarum quæque similem producit, oleam olea, ficus ficum, finem uero non omnem, sed decretum atque definitum, & selectum curat adipisci, id quod dicimus agere ex cognitione, quod quidem ex se manifestum est, sed & id pariter, quod agit secundum naturam id ipsum curat, quoniam spectamus ab eo sui generis, & speciei particularia indiuidua non alieni, atque remoti perferre solere, & siquid in huiusmodi rebus, uel præter intellectum uel præter naturam, acciderit, id totum peccatum, & monstrum uocari consueuit, quoniam à fine decidit, quem curabat intellectus, & natura. Præstitui igitur finem oportet, in quem, tam hæc, quàm illa ferantur, alioquin non magis hac, quàm illac, pergerent, nullaque regula, sed temere, & inconsulto prorsus agitarentur; quo fit, ut fateri oporteat, naturæ opera, cum ab exemplari quodam educantur, & in fines non promiscuos, & uarios, sed

D certos, & statutos proficiscantur, non temere, non casu dirigi; Alioquin non semper, & frequentissime, quod fieri cernimus, sed nunquam, uel rarissime, illos consequerentur. Verum cum præstituere fines nequeant, ea quæ sunt cognitionis experta, qualia, elementa, plantæ, & huiusmodi cætera, præstitui illis, eos ipsos oportet, fines, ab aliquo, cui adsit cognitio. unde illud uulgatum, omne opus naturæ, esse opus intelligentiæ, id uero quod cognoscit, nulla mentium, quæ cælo asscribitur esse potest, ab anima sequitur sensitiua, quæ diuinis animalibus est accommodata. Ab hac itaque finis præstituitur ijs, quæ cognitionis sunt expertia. quod ex Auer. libro de somno, & uigilia confirmatur, qui opinatur, in generatione cuiuslibet indiuidui animalium, & stirpium concurrere, præstet, principium naturale, intelligentiam agentem, quæ naturali principio utitur, quemadmodum artifex suo instrumento. cuius hæc sunt uerba. Indiuiduum animalium, & cælestium, fieri non potest, nisi, per cognitionem illius, quæ ab aliqua forma separata sit, quæ utitur agente naturali, ut artifex instrume[illegible] ...ura igitur, licet sine cognitione agat, alterum tamen est agens. quod non est nisi cæl[illegible] quod id cognoscit, & eo uti instrumento utitur. quare cum indiuiduum non nisi sensu a[illegible] ...ebendatur per

46.47. uim igitur ſenſitiuam, quam in ſe habet, indiuidua hæc cognoſcit. & octauo phyſ. aſſerit, cæ- E
lum uti artifex ſe habere, agentia quæ ſunt hic, inſtrumenta eſſe, ſed artifex per cognitionem
effectus agit, inſtrumentum nequaquam, cælum autem, cum omnibus effectibus producendis
cooperetur, qui ſingulares ſunt, omnes igitur per uim ſenſitiuam cognoſcit. & Ariſt. in lib. de
bo. for. extant, inquit, nonnulli homines in ſuis actionibus bene fortunati, in quibus à me-
liori principio, uti à Deo reguntur, & Dei nomine, cælum intelligit, Empedoclem imitatus,
39.2.8 ut primo de anima, & 12. meth. & 8. phyſi. boni igitur fortunati à cælo ſunt, ita eos dirigen-
te, quare homines felices cælum cognoſcit, qui, quoniam ſingulares ſunt, igitur per ſenſum,
qui in eo eſt. eodem etiam libro Deum futura cognoſcere concedit, inquit, à Deo autem, per
ſe hoc & beneuidere, & futurum, & præſens, & quorum ratio, per id uidelicet præterita, ſed
nomini Dei, primam mentem non intelligit: hanc enim, quæ Deus non ſunt, intelligere non
poſſe, antea monſtrauimus, ergo uti conſueuit, orbiculare corpus, quod per animam ſenſiti-
uam, & quæ præteritæ, & quæ præſentia ſunt, atque futura apprehendit. quæ cum aperta ſint;
tempus eſt, ut quo pacto mundo inferiori proſpiciat, aperiamus. Quæ res licet ex oſtenſis ma
nifeſta ſit, breuibus ta men, rem exponemus. Natura itaque, quoniam abſque cognitione
operatur, & in fines non promiſcuos, & uarios proficiſcatur, igitur, non temere, & caſu dirigi- F
tur, alioquin non ſemper, aut frequenter, finem conſequeretur, ab aliquo igitur dirigi neceſſe
eſt, cui, eorum, quæ natura fiunt, cognitio inſit, & ideo recte Them. à quo Auer. accipit,
18 12. meth. aſſeruit, eſſe opus naturæ, eſſe abiunctæ formæ opus, ab hac enim natura, in ſuis
actionibus dirigitur. Hoc ipſum exemplis multis in artibus intueri poteſt, ad quas finis conſi-
deratio pertinet, eas enim uidemus, ijs, quæ ad finem referuntur, percipere, & quid agendum
ſit, certis regulis præſtituere, ne à recto deuiant, ſic ciuilis gubernatio, cui bonum totius reip.
pro fine ſtatuitur, quod pace, uel acquiritur, uel ſeruatur, militari præcipit arti, cui & bellum
conficiendum, & paranda uictoria, propter pacem. Sic æqueſtri negocio, eadem ratione mili-
taris perſcribit induſtria, quid agendum ſit, & in nauali prælio, ut præfecti uitoria comparetur,
quo pacto flectenda gubernacula, quo remi agitandi, quo multi flexiles, in hoſtilem claſſem
unci, & harpagones iacienda ſint, Datæ ſunt regulæ à Duce, ita in alijs intueri licet. Pari
etiam pacto, uniuerſa, quæ in ſublunari mundo ſunt, referuntur, ut Dei bonitatem conſequan
tur, atque in illum, ut in finem ſupremum, ab aliquo igitur regulas ſuſcipere oportet, quibus
diuino, & ſempiterno eſſe participent, & quod cuique proprium eſt, expleant. In quibus quo
niam mira eſt diuerſitas, dubio procul in unum non redigerentur ordinem, niſi unus eſſet totius G
ordinis optimus gubernator, quo aliorum, alia ſuſciperent actiones, quo alijs alia conſulerent,
quo pugnantia iniretur pax, quo diuerſorum coitio, quo demum extra difformi uarietate, con
cordia gigneretur, & unica totius materiæ diſſultaret harmonia. Dirigit uero cælum, per ani-
mam ſentientem, quam in ſe habet, ea, quæ apud nos agentia ſunt, quibus, motione, lumine-
que intermedij, naturales quoſdam impetus elargitur, qui ſunt, huius formæ inſtrumenta, per
quos, in ſuis actionibus agentia hęc diriguntur. Gignit uero huiuſmodi impetus, per ſua or-
42 gana, quæ ſtellæ ſunt, ut monet 2. cæli Auer. aſſerẽs, cęlũ per ſtellas, tãquã per organa agere. Verũ
quoniam receptum, per modum ſuſcipientis recipitur, inde fit, cum recte præparata eſt ſubie
cta materia, ut recte quoque impetus ſuſcipiantur, & proinde nonnulla agentia ſunt, quæ ſem-
per, uel ut frequenter prædefinitum finem conſequuntur. Cum uero non recte ſuſceptiuum ſe
habet, neque impetus recte ſuſcipiuntur, & proinde multoties à recto recedant agentia, & id-
circo ſi in alicuius ſpeciei indiuiduo, error, & deceptio contingit, ex receptiui defectu, natu-
ram hanc non potentis recte ſuſcipere, prouenit, non ſentientis animæ uitio, ipſa enim omni
bus eiuſdem ſpeciei indiuiduis, impetus largitur, & quemadmodum ipſa, illos, ſunt apta ſuſci-
pere, nanque ſi ſubiecta materia recte fuerit affecta, ex proportione impetus recipit, quorum H
ratione bona, uel mala fortuna hominibus accidit, quibuſdam enim cuncta uoti ſuccedunt,
Aliis uero, aut raro, aut nunquam, quod quidem non accidit, quoniam unum magis, quàm al-
terum indiuiduum animæ ſit curæ, non enim recte rebus ipſa proſpiceret, quoniam pro cuiuſq;
conditione, bona, uel mala non deſtribueret, ut libro de bona. for. docuit Ariſt. multa enim
præter rationem, & meritum, etism impune comitti uidemus, hinc bella à timidiſsimo, & in
conſulto Imperatore quandoque proſpere confici, contra, peritiſsimum Ducem ſuccumbere,
& manu imbecilliori, & pauciori proſterni, hinc probos, doctos, integerrimos, agere, pelli,
trucidare, ignaros, ſceleſtos, nequiſsimos, diuitijs affluere, iuuari, atque defendi, Hinc in-
nocentiſsimum uirum alieni nihil appetentem haſtilibus gladiis in fruſtra ſecari crudeliſsimum
tyrannum latronem, & ſicarium humani ſanguinis ſitubundum ſicca morte decedere, & proprio
in cubi[illegible]lo, in corona filiorũ, & amicorum ſpiritũ exhalare. ſit igitur ut æque cuncta indiuidua
ei uere ſin[illegible] omnibus impetus largiuntur, qui quoniam in ſubiecto non eodem modo af-
fecto ſuſcipiun[illegible]; Inde fit ut non eodem modo per hos homines operentur. ſit tamen inter-
dum

A dum, ut in his recte sint impetus suscepti qui sapientia ualent, quamuis uti ratio præcipit, ita uoti res succedit, unde siquis nobis accidit, aliud prosequi quam ratio ostendit ab hoc principio lati, & interogati cur magis hoc quàm aliud prosequamur causam largiri nescimus, & ideo Aris. ait hos à Deo motos, & ductos esse, per hos impetus intermedios eis congenitos. Quare agentia quæ recte hos suscipiunt impetus, recte semper operantur, & res semper uoti succedit. Qui uero non recte, in eis debiliter operantur, & raro recte agunt, fit proinde multos insipientes multa bene dirigere, & operari, ut in arte militari, & multis alijs intueri licet. Quare uti hominibus uis hæc insita est, ob quam in suis actionibus diriguntur, ita rebus singulis, natura hæc, communicata est, per quam, in proprios fines diriguntur. Quo igitur pacto agentia hæc, anima sentiens, in suos fines dirigat, perspicuum est.

Huius animæ notionem à rebus contingentiam non tollere. Cap. 31.

Sed duo sunt, quæ huic opinioni obstare maxime uidentur, quorum alterum, si anima hæc, præterita, præsentia, atque futura cognoscit, cum hæc cognitio certa & non mutationi subiecta sit, contingentia igitur à rebus, & libertas ab homine tolletur: Alterum, si res co-
B gnita, perfectio est, eius potentiæ, quæ cognoscit: igitur substantia hæc, quæ longe, his quæ in mundo nostro sunt, præstantior est, ab horum cognitione imperficeretur. Sed primum quod magni momenti est, ita dissoluimus, sed erunt nonnulla, prius accipienda, & primum erit, Horum trium, necessarij, eius quod fieri potest, & eius quod fieri non potest, notio accipienda, de quibus, etsi retro dictum est, quædam tamen breuibus repetemus, ut nostro sermoni conferunt. Necessarium itaque, licet non simpliciter dicatur, ut 5. meth. docuit Arist. illud tamen, quod simpliciter necessarium est, semper ens est, & in omni tempore ens, uti docuit Aristoteles primo cæli, circa finem. id autem fieri non posse dicitur, quod semper non ens, & non est quandoque ens, quandoque non ens, ex quorum rationibus quid sit, quod fieri potest, patet, quoniam medium est, Inter semper ens, & semper non ens, & est quandoque ens, quandoque non ens. Quare quod fieri potest, illud dicitur, quod cum non est, potest esse, & cum est, potest non esse. quibus eorum patet error, qui asserunt, posibile esse, quod potest esse, & non esse, ita quod uti potentiam habet, ut sit, cum non est, habet potentiam, ut nunquam sit, quod fieri non potest, hoc enim dicitur semper non ens, quare quod non est, & potest esse, necessario
C quandoque erit. ita cum Arist. primo cæli arguit, quando monstrat negationes semper entis, & semper non entis uni, & eidem inesse, ergo posibile dicitur, quod cum non est, potest esse, & cum est, potest non esse, & ideo quando non est, si in esse ponatur absurdum nullum sequitur, similiter cum est, quoniam potest non esse, si ponatur in actu absurdum nullum sequitur. Verum id quod fieri potest, quod alio nomine contingens uocatur, trifariam dicitur, quoddam ut in pluribus, & ut frequenter fieri consueuit, quod, ut docuit Auer. secundo physic. dicitur, 48
quod sua natura est aptum, ita sæpius fieri. Rarum aliud contingens dicitur, quod sua natura, raro est aptum fieri, aliud contingens ex æquo uocatur, quod sua natura dicitur, quia æque non magis ipsum, quam oppositum inueniri potest, uti sedere se habet, sui ex propria natura competit, ut non magis ipsum, quàm suum oppositum sit aptum ex æquo esse, ut tamen alterum eorum ad esse prodeat, causa agens consueuit, quæ magis pro uno, quàm pro altero facit, & pro inde ipsum magis, quàm oppositum euenit, ut docuit Auer. secundo & octauo de physi. auditu. 48.15.
Sed contingentia hæc, altera in naturæ actionibus inuenitur, altera in actionibus humanis. Contingens autem, quod in naturæ actionibus inuenitur, necessario ad actum deducitur, sed hæc necessitas, ex suppositione est, Hoc enim contingens non est, nisi generabile, & corrupti-
D bile, Verum illud generale dicetur, quod potentiam habet, ut ad esse prodeat, sed hæc potentia bipartita est, altera, quæ actui, & formæ opponitur, quæ actu adueniente deletur, quæ potentia propinqua uocari consueuit, altera est potentia, quæ non opponitur actui, sed ad actum refertur, sit ad suum complementum, quæ forma adueniente non tollitur, sed perficitur, & dicitur susceptiua potentia, quæ natura materiæ, est quæ una numero est, omnibus, uti materia, merito huius potentiæ, res generabilis non dicitur, quoniam ob hanc potentiam, neque generatio, neque curruptio, rei competit; Quandoquidem potentia hæc, non magis hanc, quàm oppositam formam, est apta recipere, non enim, sub una magis, quàm sub alia forma esse potest, & ideo Auer. primo cæli inquit, quòd contingit aliquid præfuisse, in materia, tempore infinito, propterea quod, materia ex se tempore antea infinito erat apta formam quam nunc habet, recipere. Altera potentia, quæ respectiua dicitur, ab agente, in materia producta est, agens .n. materiam prius præparat, præparamenta quædam in ea producens, ex quibus in materia, potentia resultat, qua hanc potius, quam illam formam suscipere sit apta: interd[illegible]accidit quod agens hanc potentiam in materia producere non potest & ideo sibi cōsi[illegible] specie nō generat,

nerat, ſed defectus naturæ accidit, ſed defectus naturæ contingit, aut agentis debilitate, aut E
materiæ uitio prouenit. quare, quoniam agens potentiam hanc in materia non producit, con-
ſimile in ſpecie non producitur, quia cum materiæ defectus fiunt, non proinde fiunt, quoniam
aliquod erat generabile quod non generatur, quoniam illud, quod ſimile agenti generabile
non dicitur, cum eius in materia non ſit potentia, ſed monſtri potentia, ideo naturæ pecca-
tum producitur. Nulla igitur potentia fruſtratur, non materiæ, quoniam ea, quæ eius natura
eſt, cuiuſque formæ capax eſt, neque propinqua, quoniam hæc, formam monſtri reſpicit, quæ
ad actum deducitur, neque agentis, cum ſua natura ſit interdum, aptum monſtrum:producere
quod igitur generabile eſt,neceſſario generatur,& effectus caſu dicitur fieri,quoniam fit effectus,
raro ab agente intentus. Quare ex his patet, quod omne generabile, quatenus generabile, ne-
ceſſario generatur, quoniam generabile dicitur, merito ſecundæ potentiæ, quæ cum in materia
eſt,fieri non poteſt, ut ad actum non prodeat,ratione enim alterius potentiæ rei, neque generari
neque corrumpi repugnat, ob illam igitur potentiam gigni res non dicitur. Ex his patet, quòd
cognitio quam uis hæc ſenſitiua cælo inſita, de rebus, quæ à natura ſunt, habet, contingentiam
non tollit,nouit enim, quòd res generandæ ſunt, quæ neceſſario quandoque generantur,& eum
genitæ ſunt, nouit, quod corrumpendæ ſunt corrumpentur quandoque, non enim, cognitio F
hæc tollit, quin res non generentur, atque intereant, Quare contingentiam à rebus non euertit
neque caſum, nouit enim, naturam in materia, non poſſe potentiam producere, ob quam,om
nino conſimile in ſpecie, producatur, & ideo nouit peccatum naturæ, ex ſuppoſitione neceſſa-
rio eſſe faciendum, Quare res, quæ producitur, contingens raro dicitur, quoniam raro, eſt
apta fieri. Altera contingentia, in actionibus humanis inuenitur, in quibus, libertas noſtra
contingit, & ideo quomodo hæc, cum cognitione immutabili huius formæ, ſtare poſsit, ape-
riemus. Sed antequam, quo pacto in nobis libertas ſit, palam faciamus, prius de contingenti
ad utrunque, ſermonem faciemus. Contingens enim hoc (uti antea monuimus) dicitur,quod
ex ſe, neque eſſe, neque non eſſe ipſum potius, quàm oppoſitum,ſibi uendicat,ſed merito agen
tis eſſe, aut non eſſe capit. Ipſum, aut oppoſitum,nam, ut docuit Auer. cauſa quare ad actum
hoc, potius, quàm oppoſitum prodijt, eſt quoniam agens concurrit, quod magis pro ipſo,
quàm pro oppoſito facit, ſiquis enim ſedet, & non currit, cauſa eſt; quoniam agens concurrit,
quod magis ſeſsioni, quam curſui confert, curſus autem, & ſeſsio, ad utrumque contingens di
cuntur, cum hæc, ex ſe eſſe, aut non eſſe, magis unum, quam alterum non definiat, quando-
quidem eſſe, merito agentis adipiſcuntur, cuius merito, fit ut plurimum contingens, & ideo G
aſſeruere complures, hanc contingentiam in materia tantum inueniri,cum ipſa ſua natura, non
magis alteram formarum, quàm oppoſitam definiat, & ideo Ariſt. potentiam eius, contradi-
ctionis potentiam uocat. ex his perſpicuum fit, quòd licet contingentia hæc, anima ſenſitiua
apprehendat,non proinde eorum natura euertitur, quoniam, adhuc illam obtinent naturam, ut
ad eſſe, uel non eſſe beneficio agentis prodeant. Bene autem nouit, in hac hora potius Socra-
tem curſum iri, quoniam cauſam nouit, quæ magis curſui fauet, quàm oppoſitio curſus, tamen
ſub his, quæ contingentia, ex æquo dicuntur comprehenditur, quorum productio ex ſuppo-
ſitione neceſſaria eſt, nam, cum cauſa præſens eſt, fieri nequit, quòd ad actum non prodeat,res
tamen, quę fit, contingens eſt. Et de libertate quædam dicamus, de ea enim, abunde diſſerui-
mus libro ſecundo de prouid. omnes fere hanc in uoluntate collocant, atque eam contingentiæ
libertate liberam eſſe contendunt; Ita quod in oppoſita obiecta & in oppoſitas functiones poſ-
ſit. Ariſt. tamē opinatur uoluntatem ad unum eſſe definitam,puta ad bonum, quod finis ratio-
nem habet, duos enim rationem inſequentes appetitus, ſtatuit, quorum alter, uoluntas uoca-
tur, quæ boni, quod finis, rationem habet, eſt deſiderium: ſi igitur in malum, ea ratione qua
malum,pergeret,non recte igitur ab Ariſt. dicitur, tantum in bonum ferri, ſiquidem ſubdit, H
hoc bonum, alterum ſimpliciter, & uere bonum, alterum apparens bonum, quod malum eſt,
appetitur tamen ſub boni ratione, & proinde ipſa non eſt, niſi inclinatio quædam ad id, quod
bonum iudicauit intellectus. alter appetitus electio uocatur, hæc deſiderium eſt medij,ad finem
quod intellectus ad finis conſequutionem, conferre iudicauit. Ratio enim prius finem ſtatuit,
ad quem uoluntas ſortitur. Deinde de medijs conſultat, & cum illud inuenit, atque pro-
prium eſſe iudicauit, conſequitur mox appetitus, qui electio uocatur. Electio igitur eſt, ad
unum definita,igitur in nullo appetituum, qui rationem conſequitur, libertas contingentiæ,
ſecundnm Ariſt. poſsita eſt,& proinde licet libertas in nobis ſit,ſecundum Ariſt. in uoluntate nō
eſt,ſed alibi ſita eſt, ſunt enim in nobis, duæ libertates contingentiæ,quarum altera eſt in intel-
lectu, actiuo ſeu factiuo, altera eſt, quæ homini competit merito utriuſque potentiæ iudicati-
uæ, qu[illegible] in nobis ſunt, ut merito ſenſus, & intelleſtus, Prima namque, quæ ab intellectu profi-
ciſcitur [illegible] het,nam factiuus intellectus cum operari cœpit, aut agit actione quæ eſt ratio,
quo pacto [illegible] torum, per ſe cauſa eſſe poteſt, nam hoc agens conſultando agit, ſed conſul-
tatio

A tatio tertio moralium, non est de fine, nemo enim de fine consilium capit, sed de medijs ad finem, atque de his, quæ sunt in nostra potestate, quæ contingentia sunt, quæ aliter se habere possunt, ergo cum de medio, quo finis est, adipiscendus, consulit, quoniam medium contingens est, per eum finis consequi, & non consequi potest, quare habet rationem pro utraque parte. Igitur in eo libertas est contingentiæ, quatenus pro utraque parte, ratiocinari potest, atque per se oppositorum est, sed si spectetur intellectus, ut cum agit, actione, quæ non sit ratio, ut quando ab electione determinatur, quomodo neque oppositorum est, neque liber, cum unius sit per se, alterius ex accidenti, cum de medijs ad finem consultatio facta est, ex illis ratio, quod potentius est, pro fine assequendo, iudicat esse eligendum, & illud electioni offertur. Quare tunc ratio terminatur ad alterum oppositorum tantum, quando per medium illud finem consequitur, per se illius erit, sed si ex medio electo finis intentus, non contingat, illius erit ex accidenti, quæ res ex Arist. habetur nono meth. quando ait, potentiam rationalem esse unius per se, alterius per accidens. ubi Auer. ait, quòd cum agens per intellectum, actione operatur, quæ est oratio, per se, oppositum est, sed quando ita non operatur, sed actione, quæ est factio, atque rei productio, unius est per se, alterius ex accidenti; quomodo ratio, Cap.5.

B electione terminatur Verum de re hac octauo physicorum disseruimus. Est altera contingentiæ libertas in homine, sæpe enim sæpius, aliquid bonum esse iudicamus, & quod prosequendum, amplectendumque sit, quod tamen bonum est, non prosequemur, hanc libertatem nonnulli à uoluntate prodire asseruere, uerum uti antea ostendimus, hæc non est Arist. opinio, & ideo iuxta Arist. dicendum est, hanc libertatem, ex duplici principio, quod in nobis est, proficisci, puta per sensum, & intellectum. Hæc enim principia, interdum pugnant, uti Arist. in mor. docuit, ex hac pugna, libertas hæc oritur, quare homo de contrarijs actibus, non per eandem potentiam iudicat, sed per diuersam; per intellectum enim iudicat, esse studiosam uitam eligendam, ad quam fertur electio, sed sensus, à corporis uoluptatibus deceptus, in contrarium tendit, quare patet, quòd uoluntas ad illud semper inclinatur, quod intellectus non nisi bonum esse iudicauit, immo non potest nisi bonum uelle, quoniam appetit finem, qui uel est simpliciter bonus, uel apparenter bonus, ut philosophus tertio mor. docet. Quare eiusdem hominis uoluntas, malum, ea ratione, qua malum non appetere potest. Cum hac itaque libertate, animæ huius, cognitio stare potest, nam licet Socratem cognouerit homicidium in hac hora committere, causa est quoniam potius sensum, quàm rationem prosequi nouit, & Cap.3.

C proinde iure sunt homines puniendi, neque leges superuacaneæ, cum nostrarum actionum hæc anima causa non sit. Sed quispiam dubitare posset, cognitio hæc non est à rebus causata, igitur rerum causa est, homo igitur suarum actionum dominus non est. sed soluimus hoc, licet enim hæc caduca, sensitiua anima cognoscat, sua tamen cognitio rerum causa non est, nisi uniuersalis, quemadmodum animal diuinum, quod inesse constituit, causa est, ita, & sua anima. Quare & sua cognitio, quæ animæ substantia est, cooperatur enim, æque omnibus his, quæ producuntur, præter causam tamen uniuersalem, causa proxima necessaria est, quæ secundum propriam naturam operatur, & suæ actionis causa est, est tamen quoquomodo causa propria, non actionum, & eorum, quæ ab agente caduco producuntur. Sed regulæ, est enim causa, ob quam agentia diriguntur, ne hac, uel illac temere ferantur, ut equi ascensor, equi cursus quoquomodo causa est, non quoniam ipse cursum producat, cum ab equo proueniat, sed dirigit tantum equum, ut finem præoptatum consequi posit: ita hæc anima, non eorum, quæ ab agente producuntur causa producens est, sed in eorum actionibus, agentia dirigit, ne temere illac, uel illac labantur. facit igitur sensibilis anima, ut quòd suum est, unumquodque agens, recte consequatur, ergo cognouit hæc, non absolute, sed dirigendo, quare ita est causa. Ex

D his illud inferre licet, quòd futura contingentia, quamuis respectu nostri definitam ueritatem non habeant, ad hanc relata formam, certam ueritatem habent, cognoscit enim agentem causam, esse ita operandam, non tamen contingentium tollitur natura, uti antea docuimus, semper enim res, quæ futura est, continges dicetur. Sed de re hac abunde primo libro de prouid. disseruimus. Fit etiam ex his manifestum, mentis diuinæ prouidentiam eique, quæ ab hac anima fluit, præstare, ab illa enim entibus bonitas impartitur, non autem ab anima sensitiua, cum hæc quodammodo sit mentis instrumētū, cæleste enim corpus constituit, quod mox intelligentia mouet, ut motu bonitatem communicet, cuius ipsa anima, causa agens non est, nisi quatenus cælum, ut sit motus subiectum constituit, & sua prouidentia, agentium singularium dirigit actiones, ut bonitatem à mente diffusam, consequi possint. sed dubium est, quoniam animæ sensitiuæ prouidentiæ, cum cognitione est, ea autem mentis, sine cognitione. Sed ad hoc dicimus, quòd non proinde præstantior est, quandoquidem cognitio hæc, non præstantiam sed imperfectionem in hac anima arguit, quoniam à sua perfectione recedit, cum natura[illegible] caducas cognoscit, fuit tamen necesse, ut uniuersi orto seruetur, & ideo à mente denegat[illegible] [illegible]gnitio hæc,

& Arist.

& Arist. docuit melius esse, quædam non cognoscere, quàm cognoscere, sed quo pacto fieri, E
potest, hæc apprehendat, si infinita sunt, si nanque ea, quæ facta fuere, sunt, & fient, spectemus, nulli dubium, si secundum sit æternus, quòd infinita erunt, infinitum igitur apprehendit, quod sua natura ignotum est, ut Arist. docuit. sed a quibusdam soluitur, infinitum enim duplex est, alterum actu, quod si daretur, cognosci non posset; alterum potentia infinitum, quod cognosci potest, indiuidua autem potentia sunt infinita, sed solutio dubium non soluit, licet enim actu nunc indiuidua non existant, & ita potentia infinita dicantur, tamen quoniam anima hæc, quæ fuere, sunt & fient, actu cognoscit, Infinita igitur percipit, & proinde est opus, ut aliter dubio faciamus satis; atque primum, quo pacto à nobis infinitum cognoscatur. deinde quomodo ab anima hac, aperiemus. & quo ad primum attinet, accipiendum est, rem aliquam bipartitam apprehendit posse, Altero modo cognitione intuitiua, ut quando cognoscitur cum existit, & præsens est, Altero modo abstractiue, ut cum res non in se uidetur, sed in suo simili, & exemplari, uti quis uidens Cæsaris imaginem Cæsarem cognoscit. Infinitum itaque prima cognitione apprehendi non potest, hæc enim cognitio ad rem, quæ præsens est, fertur, quare cum infinitum non sit, hac cognitione à nobis apprehendi non potest, sed infinitũ apprehensione finiti, secunda cognitione apprehendi, uti si quis pigmeum numquam nouerit, uno solo apprehenso, F
infinita statim eiusdem speciei cognoscit, uerum pigmei illi infiniti, actu non sunt, ideo prima cognitione non cognoscunt, sed secunda notione, ut in suo simili, pariter in cognitione complexa, dato, quòd quis hominem non nouerit ridere, statim nouit infinitos ridere, cum hunc hominem ridere percepit. anima itaque sensitiua, infinitum apprehendit, uerum bifariam hoc cõtingere potest, aut successiue, unum, potẽtia aliud cognoscendo, quo pacto ignorum est, ut Arist. docet, quoniam pertransiri non potest, altero modo simul, atque uno simplici intuitu, quo pacto apptehendit, hæc enim anima si noscens, notione simplici, singularia uniuersa, quæ fuere, sunt, & erunt apprehendit.

Ex Aueroe rationes sumptæ, diluuntur. *Cap.* 32.

Cæterum, ut Auer. rationes euertantur, intelligere oportet, cæleste animal, si secundum sui naturam spectetur, ut puta quo ad prædicata, quæ ad ipsius substantiam spectant, intelligentiam minime claudere, nempe, ut retro docuimus, propter intelligentiam, cælum non est cælum, sed ob animam sentientem, mens igitur humana, nulla ad intelligentiam G
habita ratione, ipsum comprehendere potest, sed anima sentiente seclusa, minime, etenim nulla res quæ ex materia, formaque conflata est, sine forma percipi potest, quare si cælum, quo ad eius naturam spectetur, quoniam anima sentiens, & non intelligentia, ipsius substantia est, patet, sine intelligentia percipi posse. Verum ita se ipsum mobile non dicitur, siquidem Arist. 8. physic. docet, solum secundum lationem, corpus se ipsum mouere, Atqui cælum, intelligentia seclusa, non circumfertur, igitur ita si spectetur, se ipsum mobile non dicitur. Potest deinceps orbiculare corpus spectari, ut diuinitatis particeps efficitur, etenim cælestes mentes, earum bonitatem, retro communicare non posse, nisi per lationem, docuims, quæ, quoniam subiecto indiget, idcirco cælum constitutum est, quo intercedente, sublunaribus bonitas impertiatur, quo pacto ex intelligentia, & cælo, unum secundum operationem efficitur, ueluti ex naui, & nauita, quo pacto, cælum se ipsum mobile est, quoniam per principium, quod in eo est ut puta per intelligentiam, circumfertur. Etenim orbicularis motio, etsi animæ sit, non cuiusque animæ tamen, sed intelligentis solum, opus est, quemadmodum secundo de substantia orbis Auer. declarat. Quare, ut diuinitatis cælum particeps sit, se ipsum mouens dicitur. Sed multa sunt, quæ in dubium sententiam nostram uertere uidentur, & primum est, si cælum ita secundum se mobile dicitur, pariter ex naui, & nauita conflatum, se ipsum mobile efficietur, etenim nauis, ut suas exerceat actiones, nauitam continet. Rursus, cum corpus ab altero moueatur, corpus se ipsum mobile nuncupari posset. Demum, Arist. inquit illud se ipsum mobile nuncupati, quod duas in se continet partes, quarum altera est per se mouens, altera per se mota, Atqui intelligentia cæli pars non est, ergo si ita spectetur cælum, se ipsum mobile nuncupari nequit. Sed hæc euerti possunt, Non semel enim à nobis explicatum est, cælestem compositionem, ad ea, quæ in sublunaribus reperitur alterius rationis existere. Quare neque cælum eadem ratione, se ipsum mouens dicitur, uti animalia, quæ apud nos sunt, Hæc enim, secundum se mobilia ideo dicuntur, quoniam cum mouens in eo, anima sit, quæ materiam constituit & ab eadem constituitur, idcirco in duas partes partiuntur, quarum altera est, per se mota, ut corpus organicum, Altera est, quæ per se mouens est, Anima uero, quæ cælo orbiculatem motionem. [illegible], cum nullo pacto materiam constituat, uel ab ea constituatur, cælestis corporis pars n[illegible]. quare eadem ratione secundum se mobile nuncupari nequit, uerum quia ut diuinitatis

A uinitatis diffusiuum est, mentem claudit quæ ei lationem largitur, dicitur quodammodo ipsius
pars, non tamen uere pars, sed æquiuoce, quod Auer. primo de substantia orbis monuit, quan
do inquit, cælum mouere, per principium, quod ab eo separatum est, quare absurdum non est,
cælum ita secundum se mobile nuncupari. Neque sequitur nauim, quia suas actiones sine nauita non explet, secundum se mobilem esse, nauis enim, artificiosa res est, quæ nullum motionis
naturalem impetum in se retinet, uti secundo phys. his uerbis Arist. definiuit, Lectus autem, &
indumentum, & si quod huiusmodi aliud genus est, secundum quod quidem, sortitum est prædicationem unamquamque, & quatenus est ab arte, ne unum quidem habet impetum mutationis innatum. At cęlestia innatum impetum, ut circunferantur, habent, par ergo iudicium non
est. Rursus intelligentia cælum in gyrum mouere, ueluti quæque naturalis forma suum cor
pus, innata est, quemadmodum primo cæli Auer. docet, uti enim elementorum formæ, sursum
& deorsum, hæc ipsa corpora mouere innatæ sunt, sic cælestes mentes, orbicularia corpora 5
circunferre, impetum innatum habent. Quare cum respectu mouentis, tum respectu moti, in
cælesti corpore innatus impetus est, qui ad id quod se ipsum mouet, necessarius est. Ad hæc
corpus, cum alterum mouet corpus illud secundum naturam mouere non potest, ut Themist.
B octauo physi. monet. quod eodem libro Arist. docuit, asserens corpus, cum corpus mouet, illud 79
aut pulsione, aut tractione, aut utroque modo mouere, atque huiusmodi motiones, neque sim 84
plices neque naturales sunt, igitur par iudicium de intelligentia cælum mouente, & corpore,
cum corpus mouet, non existit. Ex his itaque constat, quod etsi se ipsum cælum non moueat,
ueluti animalia, quæ apud nos sunt, nil tamen impedit, quin secundum se mobile dicatur.
Quo uero ad aliam pertinet obiectionem, asserimus cælum sine sua motione consistere non posse, non tamen inferendum est, intelligentiam ipsi, simplex esse largiri. Circunlatio enim, eius
est affectio, & idcirco sine motione existere nequit, etsi sine ea comprehendi possit. Et quamuis motionis in se effectricem causam non retineat; à sua tamen forma, innatum impetum, ad
eam suscipiendam habet, ob quam causam cæli proprietas dici potest, ueluti complures ex peripateticis asserunt, latione sursum, & deorsum elementorum, esse eorum affectus, quamuis à
proprijs formis ut ab agente, produci, non affirment, Verum quoniam innatum, ad has suscipiendas lationes, à proprijs formis impetum habent, eorum dicuntur affectus. Hoc idem de
cælo affirmare nos commode possumus. Et quamuis cælum in esse, intelligentia non constituat, negandum non est, diuini animalis trifariam causam esse. Est enim agens, quia in orbi-
C culari corpore, lationem in gyrum producit, & Arist. secundo de anima monet, quando anima suo corpore actionem uitalem largitur, inquit, uiuentis corporis effectricem causam nun- 37
cupari. Est etiam eius finis etenim orbiculare corpus ob intelligentiam est, ut eo uidelicet utatur, ad propriam bonitatem communicandam, quæ absque motu communicari nequit, ita
enim eodem secundo uolumine, philosophus ostendit, animã esse uiuentis corporis finem, quia
uiuens corpus est, ut ipso, anima, pro uitæ actionibus explendis utatur. Est rursus forma, non
quæ cælum in specie constituat, sed alia ratione, quoniam obiectum intellectum à cælo est, retro enim monuimus, cælum per uim sentientem, cælestes mentes percipere posse. Atqui obiectum intellectum (ut ipsemet Auer. quarto libro para. meth. inquit) intelligentis potestatis for
ma & perfectio est. Quare intelligentia, cælestis corporis forma, ita dicetur. Rursus forma
dici potest, quoniam cælum in esse nobili constituit, nempe ob intelligentiam diuinitatis diffu
siuum, sempiternum animal efficitur, quare quoquomodo ei forma, & perfectio erit. Vera ta
men forma non est, quia uere formæ ratio est, ut sit, quod quid erat esse rei, atque eius natura
& substantia. Sed secundum quandam similitudinem forma nuncupatur, ueluti enim, quæ re
uera formæ sunt, perfectiones dicuntur, ita intelligentia, quia cælestis corporis perfectio est.
D Est enim res intellecta, & esse nobile ipsi tribuit, Verum à ratione uere formæ deficit, quia perfectio cælum simpliciter in esse constituens non est. Ex his itaque elaret, quo pacto tripliciter
cælestis corporis forma, intelligentia dicatur.

Cælestium accidentium animam, agentem causam quoquomodo existere. *Cap.* 33.

HIs sic de cæli materia, formaque explicatis quædem de ipsius accidentibus docenda erunt. Cælesti itaque subiecto, tres dimensiones insunt, non ita, quòd formam præcedant, etenim, forma, dimensione natura prior existit, magnitudo enim hæc terminata est, quæ non nisi propter formam finitur. Quare forma posterior erit, dimensio enim, quæ in cælo est, solum terminata est, quod quidem, cum ob subiecti naturam prouenit, quem ueluti a[illegible] unam formam subiectum definit, & qua, nunquam spoliatur, sed ei semper adhæret, i[illegible] [illegible]m, definitamque magnitudinem, ut tibi definiat, causa est, quæ nunquam uariatu[illegible] [illegible] eadem numero semper manet. Tum etiam, ob formam, idem prouenit, quæ suo subi[illegible]to complemen-

tum largiens, magnitudinem definit, quemadmodum enim definitæ actionis, unaquæque forma E
62 existit, ita magnitudinem sibi definit, per quam suam actionem explet, ueluti Auer. 8. physic. monet. In cælesti itaque corpore, magnitudines terminatæ solum sunt, atque forma posteriores, In sublunaribus uero rebus, quoniam materia potestate est, ut uarias diuersasque formas simul, & successiue suscipiat, ergo ad definitum magnitudinis terminum non est destinata, idcirco ante formarum aduentum, magnitudinem habere oportet, quæ certo termino uacat, quia sola forma in rebus finitatis causa est, quod aperte Auer. docuit primo de substantia orbis, inquiens, idcirco sublunarium materiam, simul, & successiue uarias suscipere formas, quoniam in ea tres dimensiones sunt ante formarum aduentum, ergo si aliqua materia est, quæ unicam numero formam sibi definit, & alias, neque potentia, neque actu suscipere potest, formam in materia magnitudo non anteibit, sed ea posterior erit, & hæc forma, subiecti diuisione non partitur, quare indiuiduæ erunt, per se, & ex accidenti, contrario carentes, perpetuæ, & actionis infinitæ. Neq; tamen opinandum est cælesti anima, dimensionem tempore posteriorem existere, quia sempiterna, temporis prioritatem non recipiunt, sed solum in eis secundum naturam prius est, ueluti Auer. secundo de substantia orbis, necnon & secundo uolumine de cælo, non semel docuit. Consimiliter, neque cæli anima, dimensione prior dicitur, quia in priori aliquo F
affirmandum sit, cælestem animam existere, orbiculari magnitudine non permanente, Nempe cum utraque, & forma, & magnitudo perpetuæ sint, hoc de ipsis affirmari nequit, sed forma prior dicitur, quoniam magnitudinis causa est, à qua nullo modo pendet, magnitudo uero, ab hac anima pendet, & idcirco forma, natura prior existit; etenim causa, quatenus causa, natura prior
11 est, eo cuius est causa, ut primo Post. Arist. monet. Quæ in sublunaribus existit magnitudo, etsi quatenus à forma terminum suscipit, ab ea pendet, est formæ, quoquomodo causa, quoniam per eam, diuisionem habet, & in materia suscipitur, nisi enim magnitudine materia præaffecta foret formam suscipere non posset, atque hæc, ab Auer. clara in libro de substantia orbis, facta sunt. Sed illud inquisitione dignum est, si magnitudinis cælestis, anima causa est, quo pacto causa? Nonnulli, cælestem animam, magnitudinis, & omnium accidentium quæ cælo insunt, effectricẽ causam esse, opinati fuere. quod per Aueroem confirmant qui secundo de substantia, orbis, inquit cęlestium animas cælestibus in eorum substantia, cum dant permanentiam ęternam, lationis, atque cæterorum accidẽtium causam existere. Atqui perspicuum est neque materiam uel formam, aut finem esse, erunt igitur causæ agentes. Arist. etiam secundo de anima, inquit, quòd anima, quia uiuentis corporis forma est, est etiam eius causa agens, quatenus accidentium, quæ ipsi insunt causa est, atqui cæli anima, eius forma est, quare sempiterni corporis agens erit, quia omnia accidentia, quæ ei insunt, producit. Et primo de anima & quarto G
10.32. physi. inquit, quòd quid est rei, omnium eorum, quæ per se rei insunt, agentem causam esse, quare cum cæli anima, ad ipsius naturam pertineat, erit agens causa omnium accidentium, quę ei insunt. Demum secundo de substantia orbis, ita Auer. ratiocinatur. quod causa est omnium accidentium, sine quibus res esse nequit, est illius agens, Atqui diuini animalis anima, omnium accidentium, quæ cælo insunt, sine quibus orbiculare corpus existere nequit, causa est ergo illius agens erit &, non nisi, quatenus in eo accidentia producit. Sed horum sententia uana est etenim in æternis, uerum agens concedendum non est, quemadmodum postea in disputationis progressu patebit, nam si æterna agentem causam habent, eorum dicitur agens, quatenus il-
1 lis est forma & finis, & ea conseruat, ueluti Auer. quarto cæli docuit. Quare cælestis anima magnitudinis, cæterorumque accidentium uerum agens esse nequit. Alij uero, accidentium solum finem cælestem animam causam esse, asseruere, Nempe materia esse nequit, quia forma, & materia, in idem non concurrunt, neque forma & agens ueluti euidentissime constat, ergo eorum tantum finis erit, hæc enim, cum cæleste animal insequantur, quod suæ animæ gratia est H
ergo accidentia quoque, animæ gratia erunt. sed neque hi rectè sentiunt, neque eorum opinio diminuta est, non enim solum finis illorum est, sed etiam quoquomodo agens, nempe quod quid est rei, eorum omnium, quæ per se rei insunt, causa agens est, cæli uero anima, ad eius substantiam pertinet, ergo eorum, quæ ei, per se insunt, agens causa erit. Nos itaque asserimus, cælestem formam, magnitudinis, & eorum, quæ per se insunt orbiculari corpori, prout cælum est, quoquomodo agentem esse. In æternis enim, agens eadem ratione, ueluti in sublunaribus non est, sed, ut rectè inquit Themist. secundum similitudinem, quare agens causa accidentium dicitur, quatenus anima, cælum semper in esse constituens, accidentia quoque conseruat, quare agens nuncupatur, quatenus ea conseruat. Quare in sempiternis corporibus, quod ad eorum substantiam pertinet agens dicitur omnium eorum, quæ eis insunt, quatenus ea conseruat. Neque [illegible]tio, nostram sententiam deturbat, quando inquit. causam omnium eorum, quę rei insunt, e[illegible]us rei agentem causam, Nempe agens nuncupatur, uel, quatenus cum forma coincidit, for[illegible] enim, quoquomodo agens nuncupari consueuit, etenim causa, quæ rei per se accidentia

A accidentia largitur, est rei forma, quare eius quoquomodo agens, ut ipsemet Auerroes secundo libro para. meth. testatur, uel dicitur agens, quoniam accidentia in subiecto conseruat, quare agens conseruans appellatur ut Auer. 4. cæli scribit, Hæc uero, quæ de cælestibus accidentibus à nobis nunc explicata sunt, de his intelligenda esse monuimus, quæ in se, nullam suscipiunt nouitatem, sed secundum numerum, eodem modo semper manent, nam accidentia, quæ alicuius nouitatis expertia non sunt, ueram effectricem causam retinere possunt, ueluti ex disputationis progressu patebit.

SECVNDA DISPVTATIONIS PARS,

De prima causa effectrice. Præfatio.

Locus, ad quem peruentum est, nos admonere uidetur, ut eam aggrediamur difficultatem quæ diu philosopantium animos torsit, Num sempiterna, à primo omnium opifice, tan quam ab agente pendeant. Sunt uero sempiterna, alia, secundum numerum perpetua,
B quemadmodum cælestia, eorum mentes, & orbicularis latio, Alia, uero, secundum speciem æterna sunt, ueluti sublunaris mundus, & quæ ab ipso continentur. Hæc enim secundum numerum, cõtinuo uariantur, quãuis specie eadẽ, semper permaneãt. De omnibus itaq; sempiternis, quantum quidem in nobis erit, quæstionem absoluere conabimur. In primis uero, lectores admonitos uelim, nobis propositum esse, in hoc loco, ea tantum dicere, quæ Arist. consentiant; etsi falsa etiam diceremus; satis enim futurum nobis est in præsentia, si eas conclusiones posuerimus, quæ ex fundamentis ipsius necessario sequantur, uel eis certe non repugnent, salua tamen semper, & incolumi ueritate Christiana, pro qua tuenda, ac defendenda, erimus semper parati, non solum Peripateticam doctrinam, ut facimus, negligere, uerum uitam ipsam (si res ita ferret) libentisime profundere. Sic igitur nunc agere nos oportet, quoniam tota disputatio nobis instituta est, cum his hominibus, qui profitentur se loqui, ex eis fundamentis, quę oriuntur ex sensu, quæ sæpenumero à ueritate abhorrent. Aliter enim disceptatio nostra, inanis, & ridicula esset futura, siquidem, cum his, qui non sunt geometræ, non est de geometria disputandum. Quare ita explicatam dubitationem aggredi non dubitabimus, & primum aliorum sententias referemus.

C

Prima opinio. *Cap.* I.

Sempiterna, quæ secundum numerum perpetua sunt, alia accidentia sunt, ueluti uniuersa, quæ cælo insunt, alia uero substantiæ sunt, quæ bipartitæ existunt, nempe sunt quædam substantiæ, quæ corporis expertes sunt, ueluti cælorum animæ, & mentes, Aliæ uero corpora sunt, uti cælestia. Nonnulli itaque aiunt, substantias, quæ corpora sunt, ueluti diuina animalia, consimiliter, & eorum accidentia, effectricem causam retinere. At simplices substantiæ, ueluti cælorum mentes, hac causa prorsus uacant; Et hoc secundum, per Arist. secundo meth. confirmant; qui, hæc habet uerba, Quapropter semper existentium principia, esse uerisima necesse est, non enim quandoq; sunt uera, nec illis est causa aliquid, ut sint, sed illa alijs. Quibus uerbis expresse patet, de intelligentijs loqui, quas, effectrice causa uacare, testatur, inquit enim, non est illis, aliquid, causa, ut sint, sed illa alijs, Quare unumquodque sicut se habet, ut sit, ita ad ueritatem, & Auer. inquit, & innuit, per hoc, dispositionem principiorum corporum cælestium, principia autem corporum cælestium, sunt motores cælestes, ut intelligentiæ. &
D quinto meth. horum altera causa essendi necessaria, horum autem nulla, & per ea necessaria, quæ causa uacant, intelligentias intelligit, Quæ uerò causam retinent, cælestia sunt, Vnde ibi Auer. inquit, entia sunt necessaria in re ueritate, sicut sunt ista, quæ sunt necessaria per se sine causa, sed necessaria per se sine causa, sunt intelligentiæ. Si igitur inquit, fuerint res simplices, & ęternę, & immobiles, nulla est eis uiolẽtia, neq; extra naturã, uult dicere, si fuerint entia simplicia, & immobilia, & æterna, ut declaratum est, nullum eorum acquirit esse necessarium ab aliquo alio ab illis. Et 12. meth. in intelligentijs inquit, non est prouentus, & consequutio, neque causa, & causatum. Alterum, utputa primum, cælestia uidelicet, causam effectricem habere, per Auer. ostendunt, qui secundo de substantia orbis inquit, cælestia effectricem causam retinere. Et debes scire, quòd corpus cæleste, non indiget uirtute, in loco, tantum semper mouente, sed etiam uirtute largiente in se, & in sui substantia, permanentiam æternam. Hoc uero, quod permanentiam æternam largitur, agens est, nam ibi subdit, [illegible] cælum habere uirtutem non tantum mouentem omnia, sed agentem, & conseruante[illegible] est dispositio, in corpore hominis, & in corpore facto propter finem, quod ita osten[illegible], quoniam finis

significat agens, significatione necessaria, sicut motus, mouens, sibi etiam, inquit agens quoddam est prius acto tempore, & est omne, quod in sublunarium sphera est, Quoddam uero non est prius tempore, sed natura acto, & actum est orbis, & agens, eius motor existit. ibi quoque subdit, Cum ignorauerunt quidam, hoc esse de opinione Aristotelis dixerunt, ipsum non dicere causam agentem totam, sed causam mouentem totum, & illud fuit ualde absurdum. Constat, itaque causam agentem cælestia habere; sed nunc declarandum succedit, quo pacto cælestia agentem causam habeant. Quod isti ita exponunt, Primus enim, omnium opifex, Deus, causa effectrix adæquata, primi mobilis, primæque motionis dumtaxat est, Cæteræ uero intelligentiæ, etsi earum quæque, proprij orbis, atque motus causa effectrix sit, sed solæ causa non sunt, sed Deus quoque. Verum Deus præcipua causa est, respectu productionis cælestium, atque uniuersalis, Etenim Deus, cum unaquaque inferiori intelligentia semper concurrit, Est enim prima causa, quare etsi ipse sine alijs agere possit. Cætera uero, sine Deo nequaquam. Neque tamen opinandum est, Deum, quidquam orbium mentibus, elargiri, propter quod, suos orbes, inferiores intellectus producant. Nam huiusmodi mentes, actus sunt sine potentia, ueluti 12. huius constat, ergo aliquid, ab alio suscipere nequeunt, Omnis enim receptio à potentia ortū trahit, ut primo de substātia orbis Auer. docet inquiens, quod enim est actus, secundum quod est actus, non recipit, sed secundum quod potētia est. Modus uero, quo sempiterna corpora producuntur, ita se habet, bonum sui ipsius diffusiuum est, Quare quod magis bonum est, magis se diffundit, atqui perfectissimus diffundendi modus, per intellectum est, idcirco Deus se ipsum apprehendens, tanquam summum bonum, & se diligendo, primum orbem in ultima sua perfectione, ut sub motu producit, ita quod, ad sui cognitionem, & dilectionem, & non orbis, & motus, hæc Deus effingit, Nam extra se nihil percipit Deus. Quare huiusmodi effectus per quandam resultationem consequitur. Idem iudicium de proxima mente est, Hæc enim seipsam, & Deum intelligendo, orbem suæ uirtuti proportionatum, producit, hoc idem de cæteris mentibus affirmandum erit. Nunc efficiendi modum, ab Auer. colligunt, t 2. meth. ubi inquit, quod non est impossibile, ut illud, quod est in se, intelligens, & intellectum, sit causa plurium mentium, secundum quod ex eo intelliguntur multi modi, unde inquit, quòd illud, quod intelligit motor corporis cælestis de primo motore, & est causa in anima cæli, est aliud, ab eo, quod intelligit, ex eo motor Saturni. Ex quibus patet, primum opificem, cæli animam, tanquam effectum proprium producere, idemque iudicium de cæteris mentibus esse testatur, ita quod earum quæque, se ipsam; & primam intelligendo, producit. Discrimen tamen in hoc est, quoniam inferior mens, suum orbem propter se, tamquam propter finem ultimum, non producit, sed ob finem, à primo opifice intentum, & hoc Auerois exemplo manifestant, ueluti enim, in Ciuitate Princeps, quando agit, ciues omnes, ut principis primum uelle intelligunt operantur; Princeps tamen, respectu proprij effectus qui præcipuus est, causa propria dicitur. Consimiliter ciues, effectum proprium producunt, non propter se, sed ob finem, à Principe institutum, intelligunt, quare omnium actionum ciuium, princeps uniuersalis causa dicetur, ita Deus, respectu inferiorum orbium, uniuersalis causa dicetur, quoniam fiunt, secundum quod, intelliguntur, in eo diuersi fines præstituti, respectu tamen proprij orbis, Deus propria causa est, uti etiam unaquæque intelligentia. Sed quis ab eis quærere posset, si unusquisque orbis sempiternus est, ueluti unaquæque intelligentia, cur orbis causam effectricem habet, intelligentiæ uero nequaquam. Deinceps intelligentiæ, suos orbes producunt, hæc productio materiam non præsupponit, ergo erit creatio quare peripatetici creationem concederent. Primum ita euertunt, & discriminis causam dant; etenim cælestia dimensiones terminatas, & finitas habent, quarum ratione, quædam, entia sunt, possibilia esse, & ita finitæ permanentiæ, & motionis existerent, & idcirco agente indigent, eis continue permanentiam largiente, ueluti posito, quòd sol ab æterno fuisset, radius, tamen ab eo productus, finitæ permanentiæ esset, si sol ad ipsius permanentiam continue non faceret. Vt uero huiusmodi dimensiones, cælesti corpori insunt, agens necessarium est, continue ipsum conseruans, & eidem in sua substantia permanentiam largiens. Iure igitur, agente cælestia indigent, & hoc Auer. secundo de substantia orbis asserere uidetur, inquit enim, Et debes scire, quod corpus cæleste non indiget uirtute mouente semper in loco tantum, sed uirtute largiente in se & in sua substātia, permanentiam æternam. Et huius rei causam subdit, nam etsi simplex sit, non habens in se causam ad corruptionem, tamen finitæ est actionis necessario, quia est finitarum dimensionum & determinatum à superficie continente, ipsum & omne tale, cum intellectus posuerit ipsum [illegible] se existens, absque eo, quod alius largiretur permanentiam, & æternitatem necesse est, ut ita sit, [illegible] permanentiæ suæ, sicut definitate suæ actionis. Diluunt alterum, & asserunt philosophos [illegible] antiquam sed solum nouam creationem negasse. Hæc est horum sententia.

Opinio

A

Opinio arguitur. *Cap.* 2.

ATqui, horum sententia undique recta non est, etenim illud recte affirmant, secundum Arist. cælestium mentes agente causa uacare, sed ab Arist. prorsus disentirent, quando cælestia effectricem causam retinere testantur. Sempiterna enim, siue secundum numerum, siue secundum speciem perpetua existant, quatenus ita se habent, effectricem causam habere nequeunt. uerum penes hoc opinionis deceptio, inferius manifestabitur. Cæterum illud nunc tollendum erit, quando affirmant, cęlestia agentem causam idcirco retinere, quia dimensiones finitas habent, quarum merito, entia possibilia, atque permanentiæ, & motionis finitæ fiunt. Hoc enim asserere, est multa Arist. proloquia tollere, si enim ob dimensiones finitas, quas habent, cælestia possibilia sunt, ergo quandoque non erunt, nempe possibili, posito in actu, absurdum nullum sequitur (hæc enim est, eius, quod fieri potest ratio) atqui, cum actu ponitur non erunt cælestia, sed propterea sunt, ergo semper erūt, quare simul semper erunt, & nō sunt & ita de eodem cōtradictio affirmabitur, & hæc Arist. erat demonstratio, (uti disputationis
B initio docuimus.) Deinde ea accidentia esse, & non esse possunt, quæ in subiecto corruptibili sunt, & contrarium habent, Etenim Arist. in libro de longitudine & breuitate uitæ, inquit, idcirco formas interire, quia uel subiecti in quo sunt, interitu pereunt, uel quia, contrarium habent, cælestes uero dimensiones in subiecto æterno sunt, quod minime ad non esse earum potentiam habet, Rursus contrario carent, erga sua natura entia possibilia non sunt, quare earum merito, cælestia possibilia non erunt. Demum orbicularem lationem, secundum quam cælum circunfertur, sua natura perpetuam esse, retro ostendimus, ergo merito dimensionis, finita esse nequit, Quod enim sua natura sempiternum est, finitum, & possibile fieri nequit, nisi debeatur, alioquin simul finitum, & infinitum idem foret, quare si quod per se perpetuum est, finitum euaderet, sempiternum delebitur, Quare non esset in omni tempore ens. Merito itaque dimensionis, cælestia possibilia non sunt, neque finitæ permanentiæ, & motionis.

Opinionis, à recentioribus defensio. *Cap.* 3.

C CAEterum, quoniam nonnulli posteriores philosophi sunt, qui hanc ipsam opinionem tuentes, Auer. ascribunt, idcirco quæ ipsi fingunt, referemus. mox num ueritati, & Arist. consentiant, dicemus. Imprimis itaque, Auer. hanc esse sententiam ostendunt. Etenim septimo de substantia orbis, ubi ex proposito hanc quęstionem absoluit, inquit, cælestia, etsi possibilia ex se, finitaque sint, ab alio tamen æternitatem consequuntur. idemque iudicium de cælestibus animabus haberi affirmat. Verum quia ex his Auer. dictis, multa Arist. proloquia euertunt, idcirco Auer. sensa, ita exponere nituntur, Et primum id accipiunt, uirtutes corporeas suscipientes, consimiliter, & agentes, bipartitas esse. quædam enim ex sui natura ita finitæ sunt quod ab alio infinitæ reddi nequeunt, uti sunt, quæ contrarium habent, & à materia constituuntur, seu patientes, uel agentes uirtutes fierent siue in simplici, siue in corpore composito fuerint. Nonnullæ uero extant uirtutes, quæ licet, sui natura finitæ sint, æternitatem ab alio suscipere tamen ualent, ut quæ neque in materia sunt, & contrarium non habent. Huius distributionis Auer. eodem libro auctor est. Et ut hæc aperta reddantur, accipiunt potentiam alteram naturalem esse, alteram uero, quam mathematicam nuncupant. Priorem uero potentiam à materia ortum habere asserunt, & hæc ad actum necessario exibit, Potentia uero mathe-
D matica secundum imaginationem est, uti cum quis considerat lineas, superficies, & solida, quę in corporibus naturalibus sunt, non, ut in huiusmodi corporibus sunt, neque quo ad accidentia, quæ hæc consequuntur sed per ablationem, magnitudines secundum suas rationes considerat, & accidentia, quæ huiusmodi magnitudines ita consideratas consequuntur. Hoc enim mens fingere potest, neque tamen mendacium fit, Hæc siquidem, proprias habent naturas, quarum merito, eis non repugnat, ut à mente secundum se, considerentur, quæ multa ipsis ascribit, quæ ut in materia sensibili existunt, conuenire nequeunt. Et idcirco accidit, ut iudicium quod de talibus rebus surgit, prout, per ablationem intelliguntur, contrarium illi iudicio sit, quod de eisdem efficitur, prout, coniunctim accipiuntur. Veluti iudicium, quod geometra facit de superficie æquali & sphæra, ut secundum se considerantur, quod est, ut se in puncto contangant, Quæ quidem magnitudines, si iudicio naturali spectentur, ut scilicet, in corporibus naturalibus esse habent, impossibile est duo corpora naturalia, secun[illegible] artem in diuiduam se contangere, id uero euenit, quia magnitudinibus, prout in se c[illegible]antur, nihil est, quod repugnet ut eis tales non insint passiones, ut uero sensibili materiæ [illegible]plicantur am-

plius sui iuris non sunt sed iuxta existentiam naturalium corporum disponuntur, quibus plurima E repugnant, quæ magnitudinibus abiunctis conueniunt. Huiusmodi potentiæ, quoniam mathematicæ sunt, opus non est, ut ad actum reducantur. sed frustari possunt. Sunt enim secundum imaginationem, & secundum quandam non repugnantiam. Veluti itaque est, de consideratione rerum mathematicarum, de intellectu secundum se, & ut fuerint iunctæ rebus nanaturalibus quod intellectus de eis, diuerso modo iudicat, ita est, de uirtutibus diuini corporis, ut sunt finitæ, etenim apud intellectum terminum sortiuntur. Corpus enim cæleste uirtutem habet, ac potentiam, ut corrumpatur, nunquam tamen deletur, quia potentia hæc non est naturalis, sed secundum quod intellectus, per astractionem considerauit corpus cæleste, secundum se hoc est, prout corpus est, ac prout corpus hoc, dimensione, uelocitate, & motione finitum est, iudicat enim mens, corpora cælestia finitam potentiam habere, quamuis contrarium non habeant, cum uero, hoc modo ea intellectus considerauerit ipsa, finita esse iudicabit, licet enim talis abstractio secundum se imposibilis sit, quod cæleste corpus, eiusque dimensiones, & motus, ab agente abiuncto separentur, Mens tamen hoc efficere potest, Hæc enim est intellectus uis, ut res inuicem in esse coniunctas, separare posit & alteram ab altera seorsum, secundum cuiusque essentiam, considerare, prout uero huiusmodi corpora, dimensione, & uelocitate, motioneque finita, imposibilia sunt, ut separentur ab agente separato, secundum durationem infinito, Hæc amplius non consideramus secundum se, sed ut sunt formæ infinitæ motiones, & dimensiones. Quare cum intellectus, hæc ut mouenti infinito, & abstracto coniuncta sunt, considerauerit, de his iudicium priori, oppositum habebit, quare ita absurdum non est, ut quod ex se finitum est, non habens contrarium, ab alio necesitatem acquirat, Ita diuina corpora, secundum se, & ut corpora sunt, considerata, finita sunt, Verum hæc ipsa consideratio secundum intellectum, & non secundum rem existit, Vt tamen cæleste corpus, ut in re, formæ separatæ, atque infinitæ, coniunctum est, spectetur, ita æternum redditur. Consimiliter, dimensiones, ut dimensiones sunt, & motus secundum se spectentur, finita hæc intellectus esse iudicabit, ut uero formam abiunctam insequuntur, infinita redduntur. Hanc eorum sententiam, Aristotelis testimonio confirmare nituntur philosophus enim secundo commentario de cælo, uirtutes cælestium corporum, finitæ actionis esse, docet, quia magnitudines cæli finitæ sunt, constat tamen secundum Aristotelem cælestium uirtutes, infinitas, & perpetuas esse. ne igitur à semetipso dissentiat philosophus, necessum est ita esse, uti ipsi docuere. F

G

Defensionis euersio. Cap. 4.

Sed recentiores philosophi, eum alios defendunt, arguendi ueniunt. Etenim multa accipiunt, quæ neque Aristoteli, neque ipsius principijs consentiunt, & ut retro ordine proficiscamur, à primis eorum uerbis exordiemus. Aiunt itaque, uirtutes finitas, bipartitas esse, nempe aliæ sunt, quæ etsi sua natura finitæ sunt, & possunt esse, & non esse, tamen, quia neque materiam, neque contrarium habent, ab alio æternitatem suscipere queunt. Aliæ uero sunt, quæ cum finitæ sua natura sint, nequeunt ab alio æternitatem suscipere, uti quæ materiam, & contrarium retinent. Hæc enim uana sunt, & Aristotelis philosophiam prorsus euertunt. Nempe illæ uirtutes esse, & non esse possunt, atque finitæ sunt, quæ causas claudunt, ob quas esse, & non esse ualent, sed huiusmodi causæ, materia, & contrarium sunt, ut Arist. primo de cælo monuit, Quare ab alio perpetuæ, fieri nequeunt, immo contradicentia, in eorum uerbis includunt, Nam eas uirtutes, sua natura finitas esse, inquiunt, quæ carent contrario, & materia, & ideo perpetuæ, ab alio fieri queunt. Si enim causa, ob quam res esse, & non esse possunt, materia, & contrarium est, igitur fieri nequit, has uirtutes materia, & H contrario uacare, si finitæ, & posibilia entia, sua natura sunt. Deinde si uirtutes huiusmodi, sua natura finitæ sunt, ergo finiri possunt, Quare si posibile ponatur in actu, & si falsum sequi pösit, non tam falsum consequitur quod fieri nequit, At enm in actu ponuntur non erunt, & cum ab alio perpetuæ fiant, erunt, Quare simul erunt, & non erunt. Neque obstat, quod dicunt, hoc posibile in actu poni non posse, quoniam ociatur, cum secundum imaginationem sit. Etenim cum hæc proferunt, propriam ignorant uocem, Nempe si posibile id dicitur, quod si in actu ponatur, imposibile non sequitur, ergo si hoc in actu poni nequit, posibile amplius non erit, sed id quod fieri nequit, satis igitur inepte loquuntur, quando huiusmodi posibile, in actu reduci non posse, affirmant. Ad hæc, hæc uirtus, quæ ab alio infinitatem suscipit, aut est sua natura semper ens, aut non semper ens, si primum datur, ergo in omni tempore, sua natura ens, [illegible] uirtus, finita secundam suam essentiam, non erit, sed infinita. Si secundum concedatur, [illegible] quandoqne non ens erit, quia non semper ens, idem sonat, quod quandoque non ens, Quar[illegible] aliquo tempore non ens. Deinceps iterum quæratur; hæc uirtus sua natura, aut

A aut est semper non ens, aut non semper non ens, Sunt enim hæc, ueluti priora, ut semper ens, & non semper ens, contradictoria. Quorum alterum de re, ut affirmetur, Alterum ut negetur, oportet. Atqui primum concedi non potest, nam semper non ens, id significat, quod in nullo tempore ens; secundum ergo dandum erit. Hæc itaque uirtus erit, non semper non ens; & ita quandoque ens, quare huiusmodi uis, sua natura, quandoque ens, & quandoq; non ens erit, Et sic sua natura, generabilis & corruptibilis, ita enim Arist. primo cęli ratiocinatur ueluti retro docuimus. Quare quod sua natura, generabile, & caducum est, sempiternum fieret, quod quidem, huius disputationis initio, absurdum esse, ostendimus, Nulla igitur uirtus quæ sua natura finita est, ab alio æternitatem consequi potest. Quæ Deinceps de rebus mathematicis affirmant, ueritati non consentiunt. Etenim, si rebus mathematicis, secundum propriam naturam, & essentiam, prædicata conuenirent, quæ contraria, & opposita illis forent, quæ eis competunt, ut rebus naturalibus applicatæ sunt, Illud sequeretur absurdum, ut opposita, & contraria simul, semper eidem inessent, Nam quæ per se rei conueniunt, semper insunt, uti primo. Post patet. ergo quę secundum suam essentiam rebus mathematicis competunt, semper insunt, sed cum sint rebus naturalibus semper applicatæ, ob quam quidem coniunctionem

B contraria prædicata, eisdem, conueniunt, ergo opposita simul in eodem semper trahunt. Ad idem, quod alicui rei per se competit, eius oppositum, & contrarium, nunquam per se, neque ex accidenti conuenire potest, nam quæ per se conueniunt, semper cōueniunt. Quare si oppositū rei conueniret, cū oppositi, & contrarij, ea sit natura, ut suum contrarium, ex subiecto expellat, ergo rei oppositum nō inerit, nisi oppositum prius expellatur quod cum secundum rei naturam conueniat expelli nequit, absque rei interitu. Quare si aliquid est, quod rei secundum naturam competit, eius contrarium, eidem, neque per se, neque per accidens, competere potest, quare res mathematicæ, cum rebus naturalibus coniunctæ sunt, ob hanc copulationem, opposita prædicata, proprijs suscipere nequeunt. Non minus ab Arist. dissentiunt, qui tertio de anima, inquit, quod ueluti res sunt separabiles, ita eas intellectus separat, Atqui separatio, & abstractio, rei unius est cognitio, ea non cognita, cui secundum esse, est coniuncta, nempe illius natura, ab ea non pendet re, cui secundum rem, coniuncta est, & ideo mens, commode eam percipere potest, altera non intellecta, ueluti, ut Auer. exemplo utamur, nisus albedinem, à dulcedine in lacte existente, abstrahit, nempe albedinis ratio, à dulcedine non pendet; ita uisus eam percipere potest, dulcedine non cognita, & idcirco mendax non est, quoniam res ita concipi apta est, sed si uisus albedinem dulcedini in lacte coniunctam, non esse, assereret, mendax foret. Ita res mathematicæ, ueluti magnitudines, & si materiæ sensibili applicatæ sint, quoniam ab ea, in earum rationem, nullo pacto pendent, igitur sunt separabiles, hoc est apprehendi possunt, materia sensibili non percepta. At si mens, huiusmodi magnitudines, per materiam sensibilem, non existere, affirmarent, mendax foret, Consimiliter mendax fieret, si eis prædicata opposita proprijs, & quæ secundum propriam naturam competunt, ascriberet. Idcirco absurdum est, asserere superficiem æqualem, sphæram in puncto contangere posse, Nempe, si punctus continnans, actu non est, sed potentia, igitur fieri nequit, ut secundum punctum, superficies, sphæram contangat. Id enim, quo aliqua se contangūt, actu existere oportet, ut sexto phys. Arist. definiuit, Quinimmo absurda omnia accident, quorum eodem uolumine Arist. meminit, quando ostendit, punctorum non esse contactum. Neque tamen nostram sententiam deturbant, quæ ab Aristotile affirmantur, utputa, continuum in infinitum diuiduum esse, & motionem in infinitum uelocitari posse, quæ uera esse nequeunt, nisi secundum mathematicam imaginationem. Nos enim sexto phys. ostendimus, hæc uera esse secundum naturalem considerationem, ibique Arist. abstractione mathematica minime uti, quoniam scientiarum transitus, non datur. Ibique etiam docuimus, illa, motioni, & continuo naturali conuenire merito materiæ, quæ ueluti omnes potest suscipere formas, ita de se certam, atque definitam magnitudinem, sibi non determinat, neque motionem secundum uelox, & tardum sibi definit, quia finitatis causa, forma est, ut tertio phys. Arist. definiuit, De his itaque, prout à naturali considerantur, quatenus à materia pendent, contemplatio habetur. Verum, quoniam fusius eo libro de his disseruimus, hæc dicta sint satis. Quare, ut unde discessit, sermo redeat, Mens iudicio opposito de rebus mathematicis, prout per abstractionem accipiuntur, & ut rebus naturalibus coniunctæ sunt, non iudicabit. Neque etiam, eorum postremum dictum, uero consentit, cælestia uidelicet, quatenus corpora sunt possibilia esse, & interitus capacia; Vt uero cælestia sunt, quoniam ita à forma abiuncta, separari nequeunt, sic infinita, & perpetua fieri. Aduersus hoc itaque dictum, demonstrabimus primū, cælestia prout corpora sunt, entia possibilia nō esse, Etenim si cælesti[illegible] ut corpora sunt, possibilia, & interitus capacia forent, ergo omne corpus, quatenus [illegible] ens possibile esset, Nā, (ut recte norunt logici) ab una, reduplicatiua, licet inferre un[illegible] e omni, ueluti si

11

dicatur, homo inquantum animal, est sensibile, ergo omne animal, sensibile est: consimiliter si cælum, quatenus corpus, est, ens, possibile, ergo omne corpus, prout corpus, ens possibile, erit. Nẽpe omne corpus corruptibile, materia, quæ cõtradictionis potẽtia est, & formã habentẽ cõtrariũ, retinet, Atqui, cũ ita omne corpus nõ se habeat, nõ igitur omne corpus, prout corpus, corruptile est. Arist. enim, ea corpora solum possibilia esse, definiuit, quæ ex materia, quæ contradictionis potentia est, & forma contrarium habente, conflata sunt. Deinde si cælum, prout corpus est, finire posset, ergo quatenus cælum est, atque suæ formæ coniunctum est, sempiternum fieri nequit, Nempe nullum prædicatum, quod rei competit sub communis, & generis ratione, oppositum esse potest, ei quod eidem rei, sub propria ratione cõpetit, Nã quæ rei sub generis ratione conueniunt, per se conueniunt, & ita semper. Quæ rursus eidem rei, sub propria ratione congruunt, per se conueniunt, quare etiam semper, quæ cum opposita sint, ergo opposita simul eidem semper inessent: At cælo prout corpus est, ut sit ens finitum, & caducum, competit ergo cælo, ut cælum est, infinitum, & perpetuum esse, conuenire nequit. Demum fieret, ut contradictio de eodem simul uera esset, Nam si cælum, prout corpus, corrumpi posset, si possibile in actu ponatur, nullum absurdum consequitur. Quare cum actu ponitur non erit, Et quoniam eo tunc cælum est, nam sempiternum esse asseritur, ergo idem simul erit, & non erit. Verum horum erroris causa fuit, quia corpori, prout corpus est, ortum & interitum ascribunt, ueluti de talpa asserunt, quam, ut animal, aiunt, uidere, quamuis quatenus Talpa, ei uisus repugnet. Qua in re summopere decipiuntur. Nempe corpus quatenus corpus est, neque habet quod ortui, & interitui subiectum sit, neque sibi repugnat, quemadmodum, (ut eorum exemplo utamur) Talpa, prout animal, neque uidet, neque ei uisus repugnat, Nempe si quatenus animal uideret, omne animal uideret, Nam uti retro monuimus, ab una reduplicatiua unã de omni inferre licet. Atqui quod omne animal uideat, non solum falsum, sed absurdum est affirmare, ita si corpus, prout corpus corruptibile esset, omne corpus ita se haberet, quod fieri non posse, retro ostendimus. Affirmandum igitur est, corpus, prout corpus indifferens esse, ad interitum, & æternitatem, Etenim se habet, ueluti animal quod de se, neque rationale neque irrationale est, sed ad utrumque indifferens se habet, corpus itaque, quatenus ex materia, quæ contradictionis potentia est, & forma contrarium habente constat, corruptionis subiectum efficitur. Sed prout, ex ea conflatum est materia, quæ eiusdem prorsus rationis non est, cum ea sublunarium, atque ex forma, quæ contrario uacat, sempiternum euadit, corpus itaque, prout corpus est, interitui obnoxium non est. Quod uero ex Auer. obijciunt, dicimus quòd illud caput, quod nuper inuentum est, ipsius fœtum non esse, cum multa, eo capite accipiat, quæ non solum ab Arist. sed à suamet doctrina, dissentiunt, Aut asserendum, ambiguum in huiusmodi re Aueroem fuisse, Verum, quæ Auer. opinio sit impræsentiarum nobis cura nõ est, quia propositum nobis est & quid Arist. senti. & quid quoque, ex principijs eius affirmandum sit, explicare. Neque Aristotelis testimonium obest, nempe Arist. ibi docet cælestia finita esse in motionis uelocitate, propterea quod, motrix uis, uigore finita est, & ideo inquit, si cælo astrum addatur, aut non moueretur, aut tardius moueretur. Quia, proportio, quæ inter uim motricem, & rem motam existit, periret, immo si uirtus mouendi uigore infinita foret, cæleste corpus magnitudine infinitum esset, Nam 12. meth. scribitur, mentes, cælestia mouentes se excedere in nobilitate, secundum ordinem, & mobilium magnitudinem, ergo infinitæ nobilis intelligentia, cælum infinitæ magnitudinis moueret. Quare Arist. testimonium non obest, quoniam non de durationis finitate loquitur, quando inquit, cælestia finita esse, sed quod in uigore, & in motionis uelocitate finita esse, testatur.

De prima causa effectrice, secunda opinio. *Cap. 5.*

Nonnulli uero alij, omnium sempiternorum, siue hæc corpora, siue simplices formæ extiterint, Deum, optimum maximum, effectricem causam, esse asseruere. Verum, ut horum sententia aperta reddatur, primum modum, secundum quem, sempiterna à primo opifice emanare credidere, docebimus, Demum eorum adducemus fundamenta. Accipiunt itaque primum, agens, bipartitum esse, nempe alterum est, quod uerum nuncupant, & ab eis illud esse asseritur, quod ex præsupposita materia per motum operatur, quod quidem agens, à naturali philosopho considerari affirmant, & hoc ab Aristotele secundo physic. definitur quod sit unde motus principium, hoc etiam agens, tempore effectum præcedit, & idcirco cum tempore, motu, & effectus nouitate operatur. Alterum agens secundum similitudinem, agens appellan[illegible] [illegible]d est producens, per simplicem emanationem. Quæ quidem emanatio, est secundum me[illegible] [illegible]oram motus, qui in sempiternis, reperiri potest. Hoc uero agens, natura tantum, & no[illegible] [illegible]pore, effectum anteit, Hanc de duplici agente distributionem, ab Arist.

&

A & Auer. colligunt: phylosophus enim nono meth. inquit, potentiam, & actum in plus se habere, quàm ea, quæ secundum motum tantum dicuntur. & Auer. ibi inquit, quod potentia, & actus dicuntur in plus, quā in rebus transmutabilibus. & t 2. eiusdē operis Auic. arguens, hoc duplex agentium genus confitetur. Auic. n. duo de abiunctis mentibus affirmauit, primum quod altera, alterā producit, per simplicē emanationē. Alteram, quod una, unā tantū producit, quia ab uno non prouenit nisi unum, & una actio, unū agens insequitur. Auer. itaq; aiunt, quo ad primū cum Auicenna consentire, quòd in sempiternis æterna productio, per simplicem emanationem sit, Nam inquit, esse tantam causam, & causatum, ut intellectum, est intelligentis causa, sed intellectum, est intelligentis effectrix causa, & non per motum, uti constat, ergo per simplicem emanationem, Arguit uero Auicennam, quo ad secundum, Nam opinatur Auer. à prima intelligentia, omnes produci, quamuis una magis immediate producatur. Et hoc aiunt, patere in tertia disp. destruc. & 4. cæli inquit, idem Auer. in æternis non est agens nisi secundum similitudinem. Et in primo eiusdem uoluminis ait, defendentes uero Platonem dicunt, quòd assimilatio generationis mundi, ex suis elementis, generationi figuratum, ex lineis, & superficiebus à Plat. significat, quod mundus semper fuit, apud Platonem eo quod ipse non intendebat per hunc sermonem, nisi quod partes eius, sunt priores natura, non quod ipse fuit generatus uere, Et si hoc intendebat, nihil differt ab Aristotele. ex quibus uerbis, aperte constare aiunt, in sempiternis aliquam productionem, ab ea, quæ apud nos est, longe diuersam, reperiri. Et in tertia disp. inquit, corpora cælestia, non esse generabilia, eo modo, quo hæc corpora genita dicuntur, sed alio modo & primo cæli, si aliqua generatio inquit, fieret ex rebus non temporalibus, tunc illæ res erunt priores, in esse tantum, & secundum naturam, & in secundo de substantia orbis, est quoddam agens, ait, quod est tempore prius acto, ueluti agentia, quæ apud nos sunt, Quoddam uero, est naturam prius, & hoc in æternis reperitur. quod primo cæli confirmat, Asserens, quod est natum reperiri in tempore, in tempore reperitur & quod non est natum reperiri in tempore, non habet prius nisi secundum esse, hoc est, secundum naturam, Aliam quoque accipiunt distributionem, nempe quandam generationem, inquiunt, esse, quæ est, cum mutatione, tempore, & effectus nouitate, subiectum requirens, ex quo res fiunt, Alteram uero, esse affirmant, quæ sine uero motu fit, & subiectum non exquirit, Et hanc rectius productionem, seu emanationem, quam generetionem nuncupandam esse affirmant. Nam non est, nisi essentialis dependentia, effectus æterni à causa effectrice, quæ ab æterno producit. His tertiam adiiciunt distinctionem, non esse secundum naturam, præcedere esse, bifariam concipi posse docent, positiue, & priuatiue ut eorum utamur uerbis, positiue natura non esse præcedit esse, quando res aliqua, in quodam instanti naturæ positiuò, habet non esse, in alio uero esse habet, in eo uidelicet, in quo res facta est. Priuatiue uero non esse, præcedit esse, quando res in quocumque naturæ instanti, esse habet. Tamen si aliud ens non foret, à quo essentialiter depeudet, res non esset & ita in æternis, non esse secundum naturam, esse anteit. Si enim Deus non esset, uel eius à rebus bonitatem auferret, à quo essentialiter pendent, non existerent. His suppositis modum, quo sempiterna producuntur exponunt, qui hic est. Primus rerum opifex, Deus, quæcunque agit per intellectum, & uoluntatem operatur, ueluti ex Auer. colligunt, initio x t. disp. Deus enim inquit, per intelligere, & uelle uniuersa producit. Etenim Deus summa perfectio, atque, ut aiunt, per essentiam ens, ergo opus est, ut alijs, suū esse impartiatur. secundum quod possibile est, rebus communicari iuxta illud philosophi primo cæli, A primo quidem ente, communicatum est esse, His quidem clarius, his uero obscurius, Verum his, quæ oriuntur, & intereunt, mediante motu esse impartitur, quia eorum substantia, & esse, tempore metitur, æternis uero substantijs, esse per intelligere, & uelle communicatum est, uti Auer. t 2. primæ philosophiæ monet. Et modus hic est; Res etenim intellecta intellectionis atque intelligentis, effectrix causa est, Deus uero omnium mentium obiectum intelligibile existit, ergo in omnibus intelligentijs intellectionem producit, Hæc uero comprehensio, uti Arist. & Auer. testantur, in abiunctis mentibus intelligentis substantia est, ergo intelligentem mentem producit, ergo causa est, quatenus ab intellectu diuino, multæ producuntur comprehensiones, quæ mentium intelligentium, substantia sunt, quæ uariæ sunt, quoniam intelligentes substantiæ, diuersæ, & uariæ sunt. Hoc per Auer. t 2. meth. confirmant, qui ait, Dei scientiam, rerum causam existere, & penes hoc, à nostra, distinguitur, quia à rebus producta est, atqui cum in Deo, intellectio, res intellecta, omnibus modis idem sint, ergo quatenus Deus obiectum intellectum, à diuersis intelligentibus, producit in eis intellectionem quæ eorum est substantia, quo quidem pacto, nullum absurdum est, ut ab uno per modum obiecti intelligibilis, multa producantur ueluti aperte Auer. monet, in tertia disp. [illegible], quo pacto à Deo, intelligentiæ sint productæ.

Margin notes (right): 1; 44; 1; dub. 25.; 105.; 106.; 106.; 106.; 100.; 6. 44.; 51; Dub. 25. Margin letters (left): A; B (at "debat per hunc sermonem"); C (at "ducit. His tertiam"); D (at "nicatum est").

E

Simplicij opinio. *Cap.* 6.

HVic opinioni, Simp. assentit, prope finem octaui de physico auditu, & eam ita confir
mat, Omne id, quod principium primum motus est, eius, in quo est, causa effectrix est,
28 Etenim secundo physi. huiusmodi causam Aristoteles definiens, inquit, esse principium
unde motus, atqui Deus, in animali diuino principium motionis est, ergo est eius causa agens.
32 Deinceps primo uolumine de cælo, philosophus inquit, Deus, & natura, nihil agunt frustra,
Deus igitur facit, sed facere, efficientis causæ est, ergo Deus effectrix causa est. & eodem uolu
100 mine, à primo quidem ente, communicatum est esse: his quidem clarius, his uero obscurius,
Veluti enim uniuersa entia, gratia Dei sunt, ita ob Deum, sunt id quod sunt. Et primo de or-
tu, & interitu, quærens, cur perpetuus sit motus, plane Deum causam effectricem, esse confi-
tetur. quem locum interpræta tus Alex. idem testatur, & primo meth. laudat Anaxagoram, &
non Ermotimum, qui non solum materiatas causas confessus est, sed dixit mentem esse causam,
effectricem & finalem. Quare si Anaxagoram laudat, quia mentem diuinam, agentem, & fi-
nem esse concedit, ergo Arist. opinio est, quòd effectrix causa Deus sit. Verum quoniam Alex. F
& alij complures peripatetici, existimant, Deum solum causam mouentem, & non effectricem
animalis diuini, esse, quod allatę rationes tantum ostendunt, idcirco probare nititur, Aristote-
lem, respectu substantiæ cælestis, Deum effectricem causam esse putasse. Et primum, quod
sublunarium causa effectrix sit, ostendit, Deus est cælestis motionis, causa effectrix, ut Alex.
fatetur, sed per motionem hanc, ortus, & interitus sublunarium fit, ut secundo de ortu patet,
ergo mediante motu, sublunarium, causa ages Deus est. Est etiam sempiternorum causa, Nam
56 philosophus secundo physi. quando de casu, & fortuna disputat, inquit, casum, & fortunam,
esse causas per accidens, & causis per se accidere, quæ agentes sunt, quo etiam pacto, casus, &
fortuna, causæ sunt, quoniam eorum, causæ effectrices sunt, quorum natura, & mens, existũt,
Ibi etiam Arist. docet, casum, & fortunam causas posteriores, natura, & mente existere, nam
id quod per accidens est, eo, quod est per se, posterius est. Demum eodem loco, inquit, si ca
sus est cælestium causa, necesse est, ut prius mens sit, ex his Deum cælestium agentem causam
esse, accipit, nam si casus est, cæli causa, ergo prius mens; quare asserit, mentem per prius esse
cæli causam. Demum quandam diluit instantiam, Quis enim dicere posset, Arist. non assere-
re, mentem, uel naturam, agentem causam cæli existere? sed ait quod hi, qui casum, cælestiũ G
agentem causam esse, confitentur, opus est, ut affirment, naturam, & mentem, prius causam
esse. Et obiectio ualida est, nempe Arist. ex Democriti concessis ratiocinatur, qui cælestium
causam agentem, casum esse instituit. Aduersus quem Arist. arguens, inquit, si casus cæli cau
sa est, ergo prius mens, & natura. Simp. tamen suum intentum ita probat, cælum habet sem-
piternam motionẽ à Deo, ut ab agente, ergo ipsius substãtia, eodẽ pacto eodẽq; modo pẽdet id-
quod consequitur ita probari potest: Nam, ut res se habet ad operari, ita ad esse, A quo enim
res, quo ad opus proprium pendet, ab eodem etiam, & inesse, Atqui orbicularis latio, cæ
lestium opus, a Deo, ut ab agente, ergo & cælum. Hæc Simplicius, quæ nullam hebent effica-
ciam, & quoniam, quæ inprimis asserit, nobis non obstant, nempe concedimus Deum, sub-
lunarium causam agentem esse, Idcirco postremum dissoluendum erit, quod si aliquid probaret
id tantum ostenderet Deum animalis diuini formam esse, iuxta illud Arist. secundo de anima,
37 quod respectu operis, agens est, rei, est forma. Verum retro docuimus, latiouem orbicu-
larem cælo, quatenus cælum est, non competere, sed ei conuenit, quatenus diuinitatis dif-
fusiuum efficitur, & idcirco opus non est, ut à propria corporis cælestis forma tanquam ab agẽ
te, orbicularis latio producatur. H

Latinorum fundamenta referuntur. *Cap.* 7.

AT Latini plulosophi, ualidioribus rationibus propriam sententiam confirmant. Et pri-
mo ita ratiocinantur, Orbicularis latio, ortus, & interitus, perpetua sunt, quæ effectri-
cem causam habent, ergo substantiæ sempiternæ eandem retinent causam. Si enim sub-
stantia sempiterna, causa agentè uacaret, aut ei repugnat, quatenus substantia, quod dari nequit
quoniam tunc nulla substantia, agentem causam haberet, Nam ex reduplicatiua, uniuersalia
infertur propositio. Neque ei, quatenus æterna est repugnat, quia tunc nullum sempiternum,
efficientẽ causam haberet, Quare orbicularis latio, ortus, & interitus huiusmodi causam nõ reti-
nerent, [illegible] im hæc sempiterna. Deinde, quod causa æterna uacat, hoc idẽ interna caret, Nã
causæ ext[illegible]rfectionẽ, sine imperfectione dicunt, Internæ uero causæ, perfectionẽ, imperfe-
ctioni annex[illegible]icant. Quare ratio extrinsecæ causæ, naturaliter prior erit, internæ causæ ratio
ne,

A ne, Sed de quo negatur prius, de eodē posterius tollitur, ergo quod non habet causam extrinsecā,
neque intrinsecam habet, ergo si cælum, causa effectrice careret, ergo ex materia, & forma
conflatum non esset, causa enim agens, externa causa est, materia uero, & forma, internæ cau-
sæ sunt. Deinceps, omne quod si suæ naturæ derelinquatur, esset, non ens, causam effectri-
cem habet, Nam id, quod derelictum est, si esse recipit, hoc habet, à causis, quæ esse largiun-
tur, sed causa, quæ esse præbet, maxime uidetur efficiens, ergo id, quod suæ naturæ dereli-
ctum, est non ens, causam efficientem habet: atqui sempiterna, si in proprijs naturis relinquan
tur, ita quòd ab eis Deus suam tolleret bonitatem, non entia sunt, ergo agentem causam reti-
nent. Adhuc inter finem, & agentem est talis connexio, quòd res, quòd ab aliquo, ut à fine
pendet, ut agentem habeat necessum est. Finis enim, absque agente quidquam non operatur.
Arist. enim secundo phys. finem definiens inquit, esse id, cuius gratia operatur, agens, ergo 29
inter agens, & finem, & econuerso, necessaria connexio est, Atqui sempiterna, omnium Phi-
losophorum consensu, à Deo, ut à fine pendent, ergo ab eodem, ut ab agente, nam in separa-
tis à materia, idem est finis, & agens. Ad idem id quod aliquo modo causam effectricem ha-
bet, est quoquomodo in se, eus possibile, ergo ex opposito, quod prorsus causa agente uacat,
B nullo modo possibile ens est, Quare in se omnibus modis erit, necesse esse, Sed quod omnibus
modis in se est, necesse esse, à nullo dependet, & esse habet, quocunque alio remoto, si ergo æ-
terna agentem causam non haberent, Deo sublato, adhuc existerent. Rursus quo pacto, scien-
tia nostra, à rebus producta est, Dei scientia rerum causa existit, atqui scientia nostra, ut ab
agente, à rebus producta est, ergo Dei scientia, rerum causa effectrix erit. Quæ ratio ita con-
firmatur ueluti se habent, arte facta, ad scientiam nostram, ita omnia, quæ natura constant, ad
scientiam diuinam, sed arte facta, à scientia nostra, tanquam ab agente pendent, Consimiliter,
& quæ natura constant, à scientia diuina, ut ab effectrice causa producuntur, At cælestia natu-
ra constant, à Deo igitur, ut ab agente pendent. Amplius Deus est, id quod est per essentiam,
cætera uero entia sunt participatione, ergo omnia ut ab agente à Deo pendent, omne namque,
quod quouis modo, est particeps ipsius esse, est à primo, quod per naturam, & essentiam, est
ipsum esse, Etenim cum omnia præter primum habeant esse participatione quadam, necesse est,
ut id ab eo sortita sint, quod per se, & per essentiam sit ipsum esse; sic omnia ignita, ab igne i-
gnita sunt, Omnia item, quæ illuminata sunt, ab eo utique lumen acceperunt, quod suapte na-
tura luminosum est, Quare si à Deo esse suscipiunt, uel ab eo, ut à forma, uel fine, uel agente:
C si à forma, ergo ab eodem, tanquam ab agente, & fine esse suscipiunt. Quippe in Deo, for-
ma, finis, & agens idem sunt. Confirmatur ratio, id quod est maxime ipsum esse, per se cau-
sa est, ut cætera existant, Atqui Deus est maxime ipsum esse, quare per se causa, ut uniuersa
existant, & cum materia esse nequeat, ergo per se causa, tanquam forma, agens, et finis oritur.
Demum in ordine agentium, non est in infinitum abitio, ergo ad primum agens diueniendum
est. Quod cum per se, & uniuersalissima causa sit, ergo sibi asignari debet uniuersalissimus,
& per se effectus, qui ipsum esse est, ergo Deus, omnibus, existendi effectrix causa erit.

Referuntur Philosophorum testimonia, pro opinione confirmanda. Cap. 8.

Hanc eorum sententiam, diuersis philosophorum testimonijs confirmant, & primum 4
Arist. pro teste adducunt, qui secundo meth. inquit, Quapropter semper entium princi- 40
pia, semper esse uerissima necesse est, non enim quandoque sunt uera, quandoque non, "
nec illis, causa aliquid est, ut uera sint, sed illa alijs, quare unumquodque, sicut se habet ut sit, "
ita ad ueritatem, Sempiterna itaque corpora, causam eorum esse, & permanentiæ habent, quæ "
D non nisi effectrix causa est, Nempe calidi exemplo, Arist. utitur, Ignis enim, quoniam maxime
calidus est, causa est, quare cætera calida sint, Atqui constat, effectricem causam esse. Consi-
militer semper entium principia effectrix causa eorum erunt. Et quinto eiusdem operis, ait, ho- 6
rum quidem utique, altera causa essendi necessaria, horum uero nulla; sed propter hæc, alia
sunt ex necessitate, quod ibi Auer. Confirmat. Hoc idem octauo de physico auditu testatum 15
reliquit, Nempe inquit, esse nonnulla æterna, quæ causam habent, aliqua uero nequaquam.
Hoc idem per Aueroem confirmant, qui 12. meth. Auicennam arguens, inquit, in intelligentijs 44
non est actio, nec passio, neque consequutio, neque prouentus, sed tantum illic est causa, &
causatum, secundum quod intellectum est, causa intelligentis, Atqui intellectum mouet tan-
quam efficiens, ergo cum primus rerum opifex, Deus, sit intelligentiarum res intellecta, ergo
earum effectrix causa erit, Quod uero Auer. rem intellectam causam agentem esse asserat, per 54
ipsum tertio de anima confirmant, Vbi aperte monet, obiectum intlelectum e[illegible] effectricem
causam, & 12. meth. ait, balneum in anima mouet ut efficiens, extra u[illegible] mouet ut fi- 36
nis, Aperte igitur patet, rem intellectam inter effectrices causas ab Aue[illegible] connumerari.

Primo

Primo Phyſ. idem Auer. inquit, Scientia diuina conſiderat tria genera cauſarum, ueluti E
primum agens, primam formam, & ultimum finem, Atqui primum agens, ut per motum
operatur conſiderari nequit, Etenim contemplatio hæc, naturali philoſopho propria eſt,
quare primum agens à ſcientia diuina, ut per ſimplicem emanationem agit, conſidera-
tur. Et ſecundo meth. inquit, quod mouit Ariſtotelem ad ponendum motorem ſepara-
51 tum à materia, in factione uirtutum intelligibilium, eſt, quia uirtutes intellectuales ſunt
non mixtæ cum materia,& omne non mixtum cum materia, neceſſe eſt, ut generetur, à non mi-
99 xto cum materia ſimpliciter. Et 12. eiuſdem operis, Deum,inquit, eſſe animal ſempiternum
20 à quo cælum, & tota natura dependet, quod ibi Ariſt. affirmat. Et primo cæli, aſſerit Ariſt.
uelle à cælo generationem uulgarem tollere, & ſubdit, quòd natura bene fuit conſulta, cælum
105. facere immune à contrarietate, Natura igitur fecit cælum. Et eodem uolumine, ſi defenden-
tes Platonem aſſerunt, mundum non uere fuiſſe generatum, tunc nihil Plato differt ab Ariſt. &
106. ſecundo de ſubſtantia orbis, corpus cæleſte non indiget tantum uirtute monente in loco, ſed
largiente ei ſubſtantiam, & permanentiam æternam. ibi etiam ait, finis ſignificat agens ſigni-
ficatione neceſſaria, tunc inqurunt, ſi finis agens neceſſario ſignificat, aut accipitur agens ſe-
cundum ſimilitudinem, & prout eſt, idem quod finis; quod dici nequit, quoniam idem ſe ip- F
ſum ſignificaret, ſecundum unam, eandemque rationem, ſignificatione neceſſaria, quod ridi-
culum eſſet confiteri. Deinde ibi Auer. inquit, ſicut motum ſignificat monens, conſtat iam mo
tum mouens non ſignificare, ut idem eſſet, quod finis, ſed ut agens eſſet. eodem etiam lib. ait,
Dub. 18 Ariſtotelem non tantum dicere, motionem cæli, eſſe tantum mouentem, ſed efficientem. Tertia
etiam diſputatione, in ſeparatis quod dat formam, eſt finis, & quod eſt finis eſt agens, Deus
56 uero æternorum finis eſt, ergo agens. Et ſecundo cæli, ſecundum interpretationem antiquam,
" Ariſt. uerba exponens, quæ ita ſe habent, Natura ſtetit, cum fecit ſtellas non motas, quaſi ſci-
" ret hoc quod accideret ex earum motu, quapropter fuit ingenioſa hoc ingenio, & fecit illas
" remanentes fixas. Auer. hæc ſcribit cum creator poſuit eas cæli partes non motas, proce ſſit
nia, qua conſeruarentur omnia, quæ ſunt hic, quoniam ſi eſſent motæ per ſe neceſſario corrum
perent ea, quæ ſunt hic. Sed creator optime fecit, cum poſuit ſubſtantiam earum, conuenientem
ſaluti eorum, quæ ſunt hic. ex quibus conſtat factionem ſtellarum eſſe, uelnti à creatore, & cō-
Dub. 2. ſequenter earum productionem, creationem eſſe. Et tertia diſputatione hæc habet uerba, quæ
quamuis in antiqua traductione non reperiantur, in noua uero, quæ eſt; calo calonginos, haben
tur. Ait itaq; hæc eſt doctrina principis philoſophorum ideſt, Ariſt. in quibuſdam libellis ſuis G
in methaphyſica, Nam aliqui dixerunt, quomodo incipit Deus glorioſus, mundum ex nihilo
& fecit aliquid ex nihilo, Reſpondemus, quod cum ſit agens, aut eius uis erit, ſicut eius poſſe,
& eius poſſe, ſicut eius uoluntas, & eius uoluntas, ſicut eius ſapientia, aut eius uis erit, debi-
lior eius poſſe, aut eius poſſe, debilius eius uoluntate, aut eius uoluntas, debilior eius ſapientia.
Si autem iſtarum potentiatum, aliæ fuerint debiliores alijs, tunc inter primam cauſam, & nos
nulla erit differentia, & eſſet ei diminutio, ſicut & nobis, & hoc eſt maxime inconueniens.
Si autem erit, quælibet harum potentiarum in ultimatæ perfectionis, cum nult poteſt, & cum
poteſt, uigoratur, & omnia in ultimatæ ſapientiæ, Adeo quòd reperietur actio eius quod nolue
rit, & ut uoluerit ex nihilo. Hæc Auer. quibus aperte conſtat, ipſum confeſſum fuiſſe, produ-
ctionem ex nihilo.

Euertitur opinio. *Cap. 9.*

SEd tempus nunc eſt ſi Ariſt. opinio ſit, & principijs eius conſentiens ut diſcutiamus: & ut
ordinate proficiſcamur, primum eam de duplici agente diſtributionem, reijciemus. Si agēs H
daretur, quod neq; in tempore, neq; ex ſubiecta materia operatur, illud contingeret abſur-
dum, ut contradictoria medium recipiant. id quod conſeqnitur ita probatur, Peripatetici phi-
loſophi, duo actionum genera inſtituere, quorum alterum, tranſiens nuncupatur, Alterum ue
ro, actio, quæ non tranſit, ſed in agente, à quo producitur, permanet. Prima actio definitur
quæ in materia exteriore recipitur, ueluti ædificare ædificatoris operatio cum ſit, non in eo, ſed
in re, quæ ædificatur, ſuſcipitur: quare huiuſmodi actio, ut ex eius ratione patet, materiam præ
ſupponit. Altera uero, & ſecunda actio, quæ non tranſit, ſed in agētem permanet, dicitur,
quæ non in ſubiecto ab agēte diſtincto, ſed in eodem agēte ſuſcepta eſt, ueluti intelligere, eſt in
16 intelligēte. Hæc ab Ariſt. habentur, nono meth. Has duas actiones, Deo aſcribendas eſſe, mo
nuere, nēpe orbicularıter mouet, At latio hæc tranſiens eſt, quoniam in Deo, à quo eſt produ
cta, non [illegible] itur, ſed in orbiculari corpore, Actio uero immanens, quæ Deo aſcribitur, in
telligere, [illegible] eſt, quæ idem prorſus cum Deo ſunt. Quibus ſuppoſitis ita ratiocinamur,
Simplex eman[illegible] quæ à nonnullis, creatio æterna nuncupatur, aut eſt actio tranſiens, quod ſi
detur,

A detur, ergo præsupponit materiam, ut ex eius ratione patere docuimus, Quare simplex emanatio non est productio, quæ subiectum non præsupponit, (ut ipsi asserunt,) immo materiam in qua suscipitur, præsupponit. Neq; immanens actio est, quoniam hæc in Deo, est eius perfectio, & substantia, quia quicquid in Deo est, Deus omnibus modis est, quare cum aliud actionis genus, secundum peripateticos non detur, ergo productio hæc aut commentitia est, aut actio quædam media, inter retro narratas actiones, Quare contradictio medium pateretur. Sunt quidam, qui aiunt, creationem, uere actionem transeuntem non esse quia materiam præsupponit, sed secundum similitudiuem huiusmodi actionem esse, affirmant, Nam ueluti per actionem hanc effectus in re producitur, ita, quia per creationem, aliquid producitur, transeunti actioni assimilatur. Sed hi, cum hæc proferunt, ab Aristotele dissentiunt, qui alias actiones non nouit, & cum sub nulla earum productio hæc contineri possit, ergo secundum Aristotelem simplex hæc emanatio concedenda non est. Deinde secundum Aristotelem quidquam de nouo ex non præsupposita materia fieri nequit, ergo neque ab æterno. Nam quod rei pro aliquo priori repugnat, semper repugnat, ergo quod rei conuenit, semper conuenit, Atqui rei in eo naturæ priori ab æterno competit, ut ex non præsupposito subiecto produci possit, ergo in
B quolibet priori, sibi conueniet, quare si ab æterno, ergo de nouo, res ex nihilo produci potest. Deinceps philosophi peripatetici productionem ex nihilo negāt, ergo hoc asserunt aut, quia defectus ex parte rei est, ita quod rei repugnat ex non præsupposito subiecto produci, si hoc detur, quod rei ex propria natura ita fieri repugnat, ergo semper repugnat, ergo neque de nouo neque ab æterno ita produci potest, Aut defectus, merito Dei est, quod neque dandum est, Nam cum Deus uniformis semper sit, & nulla in eo mutatio cadat, si de nouo quidquā ex nihilo producere nequit, ergo neque ab æterno. Adhuc, rectæ definitiones, rei & omnibus, quæ sub re definita continentur, competere debent, quemadmodum initio sexti Topicorum Arist. docuit, At agenti per simplicem emanationem causæ effectricis definitio non competit, ergo huiusmodi agens tollendum est. secunda propositio ita probatur, philosophus quinto meth. causam agentem definiens, inquit, esse principium unde motus, ergo omnis causa effectrix est 2
per motum, ergo non datur agens per simplicem emanationem. Sed eorum nonnulli, ita rationi faciunt satis, quod motio duplex est, Altera uera, per quam agentia, quæ uere agentia sunt agunt, Altera uero æquinoca motio est, & secundum methaphoram dicta. Motus itaque in Agentis definitione acceptus, pro motione æquiuoca, quæ est simplex emanatio, accipiendus
C est. Sed hi maximopere decipiuntur, nempe agentis definitio, 5. meth. tradita, eadem ad uerbum est, cum ea, quæ secundo de physico auditu habetur, Atqui naturalis ut ipsimet fatentur, intellectionem Dei, qua entia creat, non contemplatur. cum itaque per intelligere & uelle, æterna producat, in ea ergo definitione, creans per intellectionem, comprehendi nequit. confirmatur ratio, quinto meth. Auer. (ad cuius nutum, ipsi loquuntur) agentis rationem exponens inquit, & intendit, causam angentem, hoc est, ex quo primo fit generatio rei, At in rerum generatione non est intellectionis motio, qua Deus creat, ergo per motionem, in agentis ratione acceptam, æquiuocam motionem non intelligit. Ad idem, philosophus secundo phys. 28
illud agens definiri, eo libro affirmat, quod materiam necessario consequitur. Quare cum eodem pacto quinto meth. definiatur, omne igitur agens ex materia præsupposita operatur iam t. ea ro agens dicitur principinm unde motus, sed simplex emanatio, sempiterna productio est, æter num uero primo, & principio caret, Quare ea definitio agenti per simplicem emanationem competere nequit. Neque obstant, si dicant ibi non esse prius positiuum, sed priuatiuum, hoc enim affirmari neqnit ueluti posterius ostendemus. Rursus, si in sempiternis huiusmodi agens esset, illud sequeretur absurdum, sempiterna de potentia ad actum educi. Id quod consequitur per 7ɔ
D Aueroem cuius doctrinam ipsi magnifaciunt, probatur, duodecimo primæ philosophiæ asserit creationem, sublunaribus agentibus assimilari penes hoc, qnia in utraque productione, est eductio de potentia ad actum, quamuis in multis alijs distinguatur. & uerba eius hæc sunt. Et assimilatur creationi inquantum illud quod est in poteutia, fit in actu. Hoc idem per ea, quæ in tertia disp. ab eodem dicuntur confirmari potest, inquit enim, Deus secundum philosophum est, uerum agens mundi, & modum exponit, inquiens, quoniam extrahit totum de potentia ad actum, quod ita probat, Agens debet esse diuersum ab effectu, sed Deus à mundo diuersus est, ergo mundi, est uerum agens, Vmbra uero quoniam à corpore diuersa non est, idcirco ipsius uerum agens, corpus non est, Atqui uerum agens per motum agit, (ut ipsimet testantur) ergo si opifex, mundi causa est, qui sempiternus effectus est, ipsum non nisi per motum producit. ibi etiam asserit, Deum esse mundi effectricem causam, nobiliori modo ergo nobilius, & uerius agens, & huius causam largitur, Nam qnod producit æternum esse, uerius agens est, quā quod producit esse nouum, Deus uero æternum esse producit, ergo uerius age[illegible], quod esse nouum producit. Rursus, ibi, idem alia ratione probat, Agens, produce[illegible] & conseruans 18 18

T suum

suum effectum, nobilius, & uerius eo est quod tantum producit, & effectum non conseruat, E
Atqui Deus, sublunarem mundū producit, & conseruat. Quæ uero quod apud nos agentia sunt, effectum solum producunt, & non conseruant, ergo Deus his agentibus nobilius, & uerius agēs erit. Sed huiusmodi agens (ut ipsi testantur, per motum agit, ergo non datur agens per simplicem emanationem. Ibi etiam, idem sic confirmat, Agens producens totum esse rei, nobilius & uerius agens est, eo, quod rei totum esse, non operatur. Deus totum esse rei producit, Agentia sublunaria nequaquam, ergo Deus huiusmodi agentibus nobilius, & uerius agens erit.
2.4. Est enim uerius agens, nam quarto & septimo meth. nomen rei, ueriori, & nobiliori modo, causæ quam causato competit, Deus sublunarium agentium causa est, ergo uerius agens. Sed uerum agens (ipsi affirmant, per uerum motum agere ergo, non datur agens, per simplicem emanationem. Hoc idem, in eadem disputatione, nouum diluens dubium, confirmat, inquiens, quod agens mundum, est uerius agens, & quod agit cum tempore. & paulopost subdit, si mundus non esset res sempiterna, cum nouitate, agente non indigeret, quod domus exemplo con firmat, quæ cum actu est, ædificatore non indiget, Quare cum in cæli substantia nulla sit nouitas neque itidem in intelligentijs, ergo hæc agente non indigent. Eadem rursus disputatione, in decimi dubij solutione Algazeli respondens, qui secundum philosophos, mundum agente F causa uacare, credidit, & quamuis Deus mundi agens uocatur, non dicitur, nisi secundum similitudinem, Auer. inquit, ipsum fuisse deceptum, Nam philosophi opinantur, mundum uerum agentem habere, quod ipsum extrahit, de priuatione ad actum. hoc duplici ratione confirmat, quarum prima ita componi potest. Omne quod rei largitur motionem, sine qua esse nequit, est ipsius rei uerum agens, At primus opifex Deus, mundo motionem largitur sine quā mundus esse nequit, ergo est uerum mundi agens. Altera ratio, omne alicui rei compositę unitatē, cōnexionem, & ordinē, sine quibus composita res non existit, est ipsius uerum agens, Atque ipsam de potentia ad actum educens, Deus uero, respectu mundi, ita se habet, quare ipsius uerum agēs est. Auer. itaq; secundum philosophos asserit, mundum, qui æternus est, uerum agens, & non secundum similitudinem retinere, quēadmodum Algazel affirmauit. Et in decimaoctaua solutione, philosophorum sententiam exponens, num cælestia corpora, ortui sint subiecta, inquit, quòd non generantur, ueluti hæc sublunaria, & nullum alium producendi modum exposuit, Quare signum est, quoniam secundum philosophos, iudicauit, alium producendi modum non dari. Immo quibusdam interpositis eorum sententiam uanam esse iudicat, qui aiunt, Deum omnia entia mundi sine medio fecisse, ergo si hic modus producendi, secundum G Auer. cōcedendus esset, Deus utriq; omnia sine medio fecisset, ibi etiā legis loquētes deridet qui cælo generationem ascribunt, quæ in his rebus, quæ apud nos sunt, non reperitur, quam inconsuetam appellat, & causam largitur, etenim apud nos omnis generatio, ex subiecto fit, ergo si generatio cælo ascribenda esset ex subiecto fieret. in qua quidem ratione, omnem producendi modum cum materia existere supponit. Ibi etiam ostendit, quòd si hæc productio datetur tunc non esse reciperet esse. Neq; etiam secundum Aristotelem, huiusmodi agens concedendum est. Nam philosophus non nisi ex sensibus philosophatus est, & tota ipsius philosophia, à sensu ortum trahit, Quare per sensum cum nullo pacto huiusmodi agens cognosci posit, secundū Aris. utique concedendum non est. Deinde cur nunquam huiusmodi agentis Arist. meminit. Neq; enim in naturali, neque in diuina philosophia, cui agentis consideratio propria foret, neq; huiusmodi actione, ad Deum cognoscendum, usus est, quæ tamen, medium maxime efficax foret, Hæc enim in Aristotelis doctrina deliramenta sunt. Constat itaq; agens per simplicem emanationem concedendum, secundum Arist. non esse.

Efficiendi modus, atque opinio euertitur. *Cap.* 10. H

Hucusq; agens illud, quod per simplicem emanationem, operari testantur, non dandum esse docuimus. Nunc, quòd neq; modus efficiendi, ab his inuentus, rationi & Aristoteli consentiat, explicandum est, Si intelligentiæ ueluti ipsi aiunt productæ essent, illud contingeret absurdum, intellectionem, immanentem actionem non esse, sed transeuntem. id quod consequitur, ita ostenditur. Hæc comprehensio à Deo producta, aut est in Deo, aut in secūda intelligentia. non primum dandum est, Nam quicquid in Deo est, Deus est, quare hæc intellectio Deus esset; & ita fuimet Deus causa effectrix per simplicem emanationem foret, & prima, & secunda intelligentia unamet numero existerent, Nempe iuxta hos, comprehensio hæc, secunda est intelligentia, quæ cum Deus sit, ergo prima, & secunda intelligentia unamet numero substantia forent, quare in Deo agente intellectio hæc non remanet, quare transit, comprehensio igitur acti[illegible]fiens erit, immo materiam præsupponeret, Retro .n. docuimus, transeuntem actionem, sine [illegible]iecto, in actum non prodire. Deineps, non semel Arist. & tertio de anima, & duodecimo

A duodecimo huius docuit, in abiunctis mentibus, rem intellectam, & intellectionē idē esse, ergo idem erit obiectum intellectum, ab intelligentia secunda, & comprehensio, ab eodem obiecto producta, atqui obiectum Deus est, ergo intellectio hæc, ut ab agente, à Deo producta, Deus erit, quare cum per hos, intellectio hæc, secunda sit intelligentia, ergo Deus esset secunda intelligentia, & uice uersa. Rursus sui met Deus causa effectrix existeret. Decipiuntur etiam, quando aiunt obiectum, intelligentis, & intellectionis causam effectricem existere, Auer. etenim libro quarto para. meth. inquit obiectum intelligibile, ut tertio de anima explicatum est, forma, & perfectio intelligentis est, & non inquit, quòd sit efficiens, Deinceps eis gratis concedamus, obiectum humani intellectus, causam intellectionis effectricem esse; quemadmodum ipsi, cum Auer. sentiunt, hoc tamen in separatis mentibus affirmandum non erit, & causa aperta est, Nam intellectus humanus quandoque intelligit, quandoque non, & idcirco ab eis, intellectus potestatis uocatur, ergo ut actu intelligat, mouente indiget, ipsum de potentia ad actum educente, At intelligentiæ, actu semper intelligunt, non ergo agente indigent, ergo obiectum in ipsis non erit, agens, sed forma tantum. His sic expositis opinio nunc euertenda est, si sempiterna, causam effectricem haberent, ergo ab extrinseco, entia possibilia forent, nempe

B quod merito agentis possibile ab extrinseco possibile est, quare ab interno principio, quod .n. ab interno principio est possibile, & ab extrinseco possibile est, & uice uersa, alioquin idē simul esset, & non esset ut Auer. primo cæli deducit, Nam si quidquam, ratione agentis esset ens possibile, si hoc in actu ponatur, non erit, & cum ab interno principio necessarium sit, semper erit, Quare idem simul erit, & non erit, fieri igitur nequit, ut sempiterna, ratione agentis, sint possibilia, ratione uero propria, sint necessaria. Ab Aristotele etiam opinio recedit, qui primo 114 uolumine de cælo Xenocratem arguit, qui Platonem tuebatur, cui, talem præbebat auxilium, quòd etsi cælum, Plato, genitum esse affirmet, non est opinandum, de nouo ipsum factum fuisse, ordidisse, sed ab æterno fuisse. Verum quoniam mundi productio, comprehendi non potest 104 nisi per temporalem generationem, ideo ut hanc nobis productionem, Plato insinuaret, dixit, mundum genitum esse, & ab æterno, à Deo esse productum, & ad hoc explicandum, exemplo mathematico usus est, ueluti enim Mathematici, triangularem figuram describentes, prius lineas describunt, mox, ex illis triangulum constituunt, trianguli tamen ortus in tempore non est; doctrinæ tamen gratia, ita dicunt, Ita Plato, ut mundi à Deo emanationem declararet, ipsum genitum esse testatur, Arist. Xenocratem arguit, Inquiens, auxilium hoc nullum esse,

C fieri enim nequit, factum sempiternum esse, hæc enim simul stare non possunt quod paulopost in Epilogum repetit inquiens, impossibile est simul sempiternum esse, & factum esse, Ibi etiam tali ratione utitur. Plato ait, res, ex quibus mundus constitutus est, inordinate anteiuisse, mox 106 ordinem à Deo habuere, & ita mundus factus est, Nempe rerum ordo, mundus est. Arguit hoc philosophus, quoniam tunc contingeret, ut simul esset ordinatum, & inordinatum, Quod uero de mathematicis scribit, ad rem minime facit, quoniam quæ mathematici fingunt, per intellectum esse habent, & idcirco simile non est, Nam si res, mundi genitura inordinate præcedunt aut huiusmodi prius, solum mente consistit, quare si ei nihil ad extra respondet, figmentum erit, si uero in re est, ergo idem simul erit ordinatum, & inordinatum. Ita si æterna producta ab æterno sunt, ergo opus est, ut Deus, eorum effectrix causa, natura ipsa præcedat, & quoniam in eo priori adhuc Deus suam bonitatem, ipsis non communicauit, ergo non erunt, & cum sint sempiterna, semper erunt, Quare simul erunt, & non erunt, Multa etiam aduersus horum sententiam adduci possunt, uerum ne sæpe sæpius eadem repetamus, quando Aristotelis opinio, aperta fiet erunt manifesta.

D *De prima causa effectrice, tertia opinio.* *Cap. 11.*

QVidam ex peripateticis, sempiterna, & si causam effectricem non habeant, finalem, & formalem retinere opinati sunt. Quare primus opifex Deus, cum omnium causa esse dicatur, sempiternorum forma, & finis tantum existit. Hoc Auer. testimonio confir- 1 mant, qui quarto cæli inquit, æterna de quatuor causis, non habent, nisi formalem & finalem et si habent, agens, est, quatenus cum forma & fine coincidit, & prout ipsa conseruat. Sed multifariam huius opinionis fautores decipiuntur, Etenim Arist. secundo de ortu, sunt inquit, & 51 numero æqualia, & genere eadem, principia, quæ in sempiternis, & in primis, hoc idem est ut materia, hoc autem, ut forma, oportet adhuc, & tertium existere, non enim sufficientia ad generandum duo, & Auer. ibi inquit, rerum, quæ generantur & intereunt principia, numero eadem esse, quamuis dicantur, secundum prius, & posterius, & uniuersaliter tria existunt. materia, forma, & Agens. hæc uero duo, ut non sufficiunt in rebus generabilibus, it[illegible] sempiternis, quare agentis opus est, & secundo phys. ait, & penitus reddendum est propt[illegible] quid & quia ex 74

hoc, necesse est hoc esse hoc autem ex hoc, aut simpliciter est, aut sicut frequenter. quod Auer. B exponens, inquit, quoniam de generibus entium est, quòd ex agente sequitur actum necessario hoc est in rebus æternis, & quòd ex agente, sequatur actum in maiori parte, & hoc est, in rebus generabilibus, & corruptibilibus. Idem Auer. secundo de substantia orbis, ait, quod corpus cæleste, non tantum habet causam mouentem, sed etiam effectricem, ibi etiam de duplici agente distinguit, quòd alterum tempore prius, alterum natura est. ex his itaque constat, etiam secundum Auerroem (cui eorum ascribunt opinionem) sempiterna prorsus agente causa non uacare.

De prima causa effectrice quarta opinio. *Cap. 12.*

NEque defuerunt alij, qui asseruere, sempiterna, causa agente prorsus uacare, & finalem habere. Et primum ostendunt, æternorum non esse causam effectricem, nam ubi actio nulla est, ibi neque Agens esse potest, atqui in intelligentijs, & sempiternis, actio non est (quemadmodũ Auer. 12. diuinæ scientiæ cōtra Auicennam testatur) asserens, in intelligentijs non esse actionem, neque prouentum, neque consecutionem. Ergo in æternis, agens nullum erit. Verum quoniam quis dicere posset, Aueroem negare ab intelligentijs, eam actionem, quæ motus est, sed non iam, quæ est simplex emanatio, & creatio, ipsi ad hoc respondent, & ostendunt, hoc ob duo dici non posse, primo, quoniam Auer. contra Auicennam ratiocinatur, qui asserebat, Deum, secundam producere mentem, secunda uero, tertiam. at Auic. non asserebat, secundam à prima per motum produci, ergo si Auer. negat, ibi esse actionem, omnem tollit actionem, & quæ est motus, & quæ creatio. dicitur secundo illud contingeret absurdum, Arist. demonstrationem 8. physi. habitam, Sophisticam esse. ibi enim Arist. motionem de nouo factam non esse, ostendit, & ita ratiocinatur. motus est actus mobilis, & mouentis, ergo hæc, tempore motionem præcedunt, tunc inquirit, mobile, & mouens aut sunt facta, aut sempiterna, non sempiterna, quoniam ut ibi ostenditur, accideret ante primam motionem, esse priorem motum, quare facta sunt, ergo per motum facta, quare in hac ratione, omnem productionem per motum esse accipit. Si itaque hæc daretur productio, Arist. demonstratio, Sophistica foret, nam unum producendi modum acciperet, ut per transmutationem, & alium subticuisset, qui est per creationem: huiusmodi itaque productionem Aristotelem non cognouisse, affirmandum erit, æterna itaque à Deo, ut ab Agente non dependent, sed ut à fine, esse recipiunt, hunc G in modum. et accipiunt, primum, Deum se ipsum intelligere, deinceps subdunt, intelligentias ad uaria diuersaque officia destinatas esse, ex his propriam sententiam ita exponunt. Deus se ipsum intelligendo, ob suam perfectionem, ex hac comprehensione, quæ omnibus modis perfecta est, intelligentiæ resultant, quare per resultationem à deo emanant, quemadmodum ex lumine solis, & collo columbæ, ex luminis perfectione, uarij, diuersique colores resultant, non tamen colores illi, à sole, ut ab Agente producti sunt, sed ob luminis cum collo columbæ per mixtionem, colores resultant, ita Deus se ipsum intuendo, hanc suam comprehensionem, esse intelligentiarum sub sequitur, resultat enim mentium esse, quoniam Deus se ipsum comprehendit, quatenus imitabilis est, ab alijs mentibus, & hic producendi modus, non Agenti, sed fini, à philosophis ascribitur. Verum quis ambigere posset, quo pacto Deus, ut se intelligit, ut à multis imitabilis est, uarias, diuersasque mentes producit. hoc enim fieri non posse uidetur: nempe ab uno inquantum unum, non multa, sed unum fluunt. Soluunt asserentes, ab uno diuersimode imitabili, plura proficisci posse, ita Deus seipsum intelligens, ut diuersimode imitabilis est, diuersas intelligentias producit. secundo quis adhuc quærere posset, cur tertia intelligentia, a secunda solum non producitur, sed a prima. hoc euertunt, & aiunt quoniam huiusmo H di intelligentię ordinem essentialem retinent, idcirco secunda, tertiæ productiua non est, sed tantum est causa, sine qua, non posset tertia produci. Sed adhuc ambigunt, si enim à Deo, ut à fine, producuntur intelligentiæ, ergo ut ab Agente, nempe finis est, qui mouet agentē, & gratia cuius agens operatur. diluunt etiam hoc, asserentes causam finalem, bipartitam esse, altera enim est, actionem determinans, & finiens, altera largiens: esse prior enim est, quæ agentem mouet, secunda uero nequaquam. ita Deus se habet, se enim intelligendo, ut diuersimode imitabilis est, finis est largiens esse. Demum dubitant, nempe creationem aufugere nequeunt: nempe Deus quoniam finalis causa largiens esse, est, prior intelligentijs existit, ergo in priori naturæ, Deus est, & secunda intelligentia non est, alioquin, prior non esset. In secundo uero naturæ priori secunda intelligentia existit, ergo est producta de non esse, ad esse, & cum non ex præsupposita materia producta sit, creata itaque erit. Sed hoc diluunt, & asserunt, hanc productionem [illegible]ationem non nuncupari, diceretur enim creatio, quoniam intelligentiæ, à Deo ut ab effectri[illegible]usa productæ essent. Mox, modum exponunt, quo pacto orbes cælestes producti

A ducti sint, atque aiunt, intelligentia, utpote Saturni, Deum intuendo, suum orbem, & motionem producere. Nempe primam substantiam intelligens, ei assimilari expetit, at similis, non efficitur, nisi mouendo, motio uero, mobili indiget, Iure Deum apprehendens, simul orbem, & motum producit, Idem iudicium de Iouis intelligentia habendum est, atque de cæteris mentibus, uerum quoniam diuersimode Deum percipiunt, cum æqualis nobilitatis non sint, iure neque eiusdem dignitatis orbes producti sunt. hanc eorum sententiam, per Aueroem confirmant, qui secundo & duodecimo primæ philosophiæ, cælestes orbes, à suis principijs produci, affirmare uidetur, ob huiusmodi etiam mentes, orbes destincti sunt, nempe rerum secretio, à forma, & actu habetur, unaquæque uero mens, sui orbis actus est, quare orbium Secretio à mente fluit. Sunt uero mentes secretæ, quatenus diuersimode ordinatæ existunt, ad diuersa offitia. constat itaque quo pacto, iuxta eorum sententiam, sempiterna à Deo, ut à fine pendent. 4.44.

Opinio euertitur. Cap. 15.

B SEd neq; horum omnium sententia, rationi. & Arist. consentit, & ut opinionis mendacium apertum fiat primum, modum, quo sempiterna producta esse existimant, euertemus. Mox opinionem arguemus. Asserunt itaque, Deum, quatenus se ipsum intelligit, se esse finem diuersimode imitabilem, intelligentias producere, etenim, si ita intelligentiæ à Deo productæ essent, diuina cognitio relatiua esset, quod absurdum est affirmare, quemadmodum per Aueroem constat, duodecimo Methaph. qui Themistium arguens, affirmantem deum, omnia cognoscere, quoniam se, ut causa cognoscit, ait, quòd illud contingeret absurdum, Dei cognitionem esse relatiuam, ita si Deus cælestes mentes producit, quoniam, se intelligit, quatenus finis est diuersimode imitabilis, eius comprehensio relatiua foret, quare ratio eadem est. Deinceps nullus rationis respectus, ratio est alicui rei, ut absolutum aliquod producat, atqui Dei apprehensio, ut finis diuersimode, imitabilis respectum rationis dicit, ergo ita intelligentias producere nequit, etenim etsi ratio causæ, respectum dicat, in Deo tamen, non est respectus realis, sed rationis tantum, (quemadmodum sapientes omnes uno consensu testãtur,) quare cum rationis respectus, producendi ratio esse nequeat, Deus igitur sic intelligentias non producit. Ad idem, effectus per se, exquirit causam per se, cælestes uero mentes, effectus per se intenti sunt, ergo 51

C causam per se exposcunt, Atqui illud aggregatum, Deus ut finis diuersimode attingibilis, est per accidens, conflatum enim est, ex ente reali, & ente rationis, quod est unum per accidens, quare sub hac ratione, Deus intelligentias efficere nequit. Adhuc, ut ratione utamur, quam ipsi diluere conati sunt, in priori naturæ Deus est, & secunda intelligentia non est, (quemadmodum ipsi concedunt,) in secundo uero priori, secunda est, ergo producta est, de non esse ad esse; & cum non ex materia, effecta sit, ergo creata, neq; rationẽ soluunt, cum aiunt, hanc productionem, creationẽ nuncupari non posse, quoniam a Deo, ut ab agẽte non prouenit. hoc.n. non obstat, nẽpe peripatetici philosophi id creari asserunt, quod cum non ex præsupposita materia fiat, post nihil factum est, ita quòd eius quod creatur, priuatio non præcessit, quare cum huiusmodi mẽtes, subiectum non præsupponant, sint post nihil productę, creatæ erunt, non igitur creationẽ ausugiunt. Quæ ratio ita confirmari potest, si per uiam sequelæ, intelligentiæ productæ sunt, ergo uel ex subiecto præsupposito, uel non. si primum detur, ergo materiam includunt, si secundum, ergo creatæ sunt. Iam uero, si intelligentiæ ratione finis, entia possibilia sunt, ergo ratione extrinseca, finis enim rei extrinsecus est, ergo ab intrinseco, quod enim est possibile ab extrinseco, etiam ab intrinseco possibile est, ueluti principio huius disputationis

D docuimus. Adhuc accideret, ut idem simul semper esset, & non esset, nẽpe intelligentiæ, merito Dei, sunt possibilia entia, quare possunt non esse, quare si ponatur in actu, quod possibile est, non erunt, & cum sua natura perpetuæ sint, ergo semper erunt, quare contradictio de eodẽ simul uera foret. Deinceps huiusmodi intellectus sunt facti per uiam sequelæ (uti aiunt) atqui facere, causæ efficiẽtis est (quemadmodum Simplicius secundo cæli monuit) ergo a Deo, ut ab Agẽte, factæ sunt. Demum, retro docuimus, Deum, quæ Deus non sunt, secundum Peripateticos non intelligere, ergo fieri nequit, ut intelligentias producat, quatenus se intuetur, ut finis est, ab alijs diuersimode imitabilis, etenim quæ Deus non sunt cognosceret. Quæ cum explicata sint, superest, propriam referre sententiam, Verum primum in quo Agentis ratio consistat, exponemus. 88

E

Propria opinio. Agentis ratio in quo conſiſtit exponitur. *Cap. 14.*

HVcuſque aliorum ſententias reiecimus, nunc propria referenda eſt, uerum antequam expo
namus, quo modo ſempiterna a Deo pendeant, primum aperire decreuimus, in quo effe-
ctricis cauſæ ratio conſiſtat. Etenim huius rei ignoratione, complures decepti ſunt, &
propoſitum minime ſunt aſſecuti. quare rem aggredientes, primum accipere oportet, poten-
17.2 tiam bipartitam eſſe, quemadmodum quinto & nono methaph. Ariſt. definiuit, Altera enim
actiua nuncupatur, quæ tranſmutationis principium in alio eſt, quatenus aliud. Altera uero
paſsiua appellatur, eſtque mutationis principium ab alio, quatenus aliud eſt, his enim locis,
nulli dubium eſt, potentiam ſecundum ueram, & propriam eius rationem definitam fuiſſe, ad
2 quam, cæteræ potentiæ referuntur, ut philoſophus 9. methaph. quæcunque ad eandem ſpeciem,
omnes, principia ſunt. & ad primum unum dicuntur. quæ uerba Auer. exponens, inquit, & in
tendit, quòd cum conſideratum fuerit de iſtis potentijs in utroque genere uidentur attribui. in
definitione enim omnis potentiæ paſsiuæ, accipitur potentia paſsiua primæ materię, &
ſimiliter in definitione omnis potentiæ actiuæ, accipitur definitio, actionis primæ for- F
mæ, quæ eſt definitio primæ formæ, quæ eſt abſoluta à materia. ex quibus conſtat, quòd
omnis potentia actiua, refertur ad paſsiuam, & ueluti nihil eſt, in actiua potentia, niſi
per primæ formæ participationem, ita nihil eſt in potentia paſsiua, niſi per participa-
tionem primæ potentiæ, quæ eſt materia quare Agentis ipſius, agendi ratio, poteſtas actiua
eſt, per hanc enim actum producit, nempe poteſtas hæc, principium motionis eſt, at motio,
actus eſt, continuo fluens, & ad perfectionem tendens. huic uero actui, ut ſubiectum reſpon-
deat oportet, ipſum recipiens, itaque Agens motum producens, qui mobilis actus eſt, quod
ſubiecti rationem ſubeſt, hoc ipſum de potentia ad actum traducit, actum, & motum efficien-
do. Verum quoniam omne quod fit, ex oppoſito, & propria priuatione fit, Agens itaque an-
tequam actum producit, oppoſitum ut ex ſubiecto expellat, opus eſt; Etenim oppoſitus actus,
a ſemetipſo non expellitur, cum nihil ſe ipſum interimat, neque a materia, quia eius ratio, pati eſt,
quare ab agente expellitur, quare agens, per actum quem producit, ſubiectum de potentia ad a-
ctum transfert, quod plane Ariſt. quando poteſtatem agendi definiuit, docuit. Nempe in-
quit, tranſmutare alterum, quatenus alterum, quoniam ſubiectum de potentia ad actum muta-
tur. Subiectum uero, ab agente alterum eſt, quare agentis actio, eſt tranſmutare aliud, quate- G
18 nus aliud, de potentia ad actum. & idcirco Auer. duodecimo philoſophiæ primæ; aliorum de
agente reiectis opinionibus, inquit opinionem Ariſtotelis eſſe, Agens non facere, niſi com-
poſitum ex materia, & forma, quod efficit, materiam mouendo, donec exeat de ea, illud quod
eſt in potentia in ea, ad illam formam in actu. & paucis interpoſitis ait, Agens ſecundum Ariſto
telem non eſt congregans inter duo in rei ueritate, ſed extrahens illud, quod erat in potentia,
ad actum, quæ quidem uerba, non ſolum de agente particulari, ſed etiam de uniuerſali intelli-
genda ſunt, nam inquit, ſub finem commenti: Si igitur potentia non eſſet ens, omnino non
eſſet agens, & ſi agens non eſſet, nihil eſſet omnino hic in actu, & ideo dicitur, quòd omnes
proportiones, & formæ ſunt in potentia in prima materia, & in actu in primo motore. Agen-
Sol. 2.3 tis itaque ratio eſt, rem de potentia ad actum transferre, ueluti, in tertia diſputatione non ſe-
& 4 mel docuit. Agens ſecundum ueritatem, inquit, dicitur extrahens rem de potentia ad actum,
44 & propterea idem Auer. duodecimo methaph. Auicénam arguens aſſerenté, intelligentias adeo
ab æterno productas, ſic ait, mos autem, qui eſt inter modernos, in dicendo quòd à tali mo-
tore prouenit, talis motor, aut conſequitur aut procedit, aut talia uerba non uere intelligũtur
de iſtis principijs abſtractis, omnia enim iſta, ſunt diſpoſitiones Agentium ſuperficietenus, H
non uere, & cauſam largitur, ab agente enim nihil prouenit, niſi extrahere illud, quod eſt in
potentia ad actum, ſed illic non eſt potentia, unde neque Agens. tantum enim illic eſt cauſa, &
cauſatum, ſecundum quòd intellectum eſt cauſa intelligentis. ex quibus aperte conſtat, Agentis
rationem, eſſe rem de potentia ad actum transferre, nempe materiam, quæ potentia corpus eſt,
per actum, queḿ Agens producit, actu corpus facit. Patet etiam, quòd ubi potentia non eſt,
neque ibi uerum Agens exiſtit. Intelligere tamen oportet, agentis nomine, Ariſtotelem in-
45 terdum alterans intellexiſſe, ueluti primo de ortu ait, quòd agere patienti opponitur, paſsio ue-
ro, eſt ſecundum quam alteratur ſolum res, & idcirco Io. Grammaticus inquit, quòd ex his cau-
ſa habetur, propter quam Ariſtoteles, non dicit Deum cauſam mundi effectricem eſſe, Si enim
agere eſt per qualitates tranſmutare, Deus alteratione intermedia non operatur, quare ita agens
nuncupari nequit. Verum agentis ratio, nunc à nobis tradita, huic agenti ſic ſumpto, non ſo-
lum comp[illegible] ſed omni cauſæ effectrici, quæ alias motiones producit, quemadmodum ipſe-
26.4. met Ariſtoteles [illegible]cundo phyſi. & quinto Methaph. definiuit; quando quid cauſa effectrix ſit do-

cuit

A cuit, Siquidem inquit, esse unde motus principium; quare non solum causam agentem, quæ
per alterationem operatur, sed eam, quæ alias motiones efficit, agentis nomine intelligit. Qui
bus sic explicatis, tempus est, ut quo pacto sempiterna à Deo, ut ab agente pendeant, expo-
namus.

Deus sublunaris mundi est aliquo pacto causa effectrix. Cap. 15.

AGentis ratione explicata, num sempiterna a Deo, ut ab Agente pendeant, impræsen-
tiarum inquirendum est, uerum quoniam sempiterna non simpliciter dicuntur, Pri-
mum eorum significata referemus. Sunt itaque sempiterna, in duplici serie. Alia
náque substantiæ sunt, Alia uero accidentia, ueluti cælestis latio. Substantiæ uero sempiter-
næ, aliæ corporis expertes prorsus sunt, ueluti mentes, & cælorum animæ, & materia prima
alia uero corpora sunt, quorum alia secundum numerum perpetua sunt, uelnti cælestia: alia
uero, etsi secundum speciem, & totum sempiterna sunt, secundum partes ortum, & interitum
patiuntur, quemadmodum sublunaris mundus, & mixta; quæ in ipso continentur. De his
B omnibus itaque inquirendum erit, & primum à sublunari mundo exordiemur. Nempe eius
notio, magis nobis in promptu est. In mundo itaque sublunari, duo euidentissime esse con-
spitiuntur, utpote æternitas: elementa enim quæ hunc mundum componunt, & constituunt, se-
cundum totum, & speciem perpetua sunt. est rursus in eo nouitas, utpote ortus, & interitus,
secundum elementorum particulas, etenim, ignis, non nullę partes, intereunt, & in aerem uer-
tuntur, rursus aliæ oriuntur: mundus itaque, quatenus in eo nouitas est spectantur, a Deo rerum
opifice, tanquam ab agente uero dependet. Etenim retro docuimus, quòd si non esset potentia,
non esset agens, consimiliter si non esset agens, neque itidem potentia, quare ut res se habent,
ad potentiam, ita ad agens se habent. cum itaque mundus, quatenus nouitatem claudit, poten-
tiam retineat, igitur agente indiget, uerum non solum ad motionem potentiam habet, sed etiam
ad substantiam, ergo utroque modo agente indiget. Quæ enim potentiam simpliciter reti- 17
nent, esse & non esse ualent, quemadmodum 9. methaph. Arist. monuit, & nos principio hu-
ius disputationis. quare cum ratione partium elementorum, quæ ortum, & interitum patian-
tur, mundus potentiá participet, atque esse, & non esse posit, ergo Agens exquirit, cuius be-
neficio huiusmodi partes; de potentia ad actum trásferantur. Huiusmodi uero agens, Deus est,
C at non est Agens particulare, & proximum, sed uniuersale, quemadmodum priori disputatio-
ne docuimus. Deus enim simul cum causa secunda, ad res omnes, quæ fiunt, concurrit, quod
Auer. tertia disputatione docuit, ibi enim Algazelem arguit, qui opinatus fuit, Deum mundi ad.1.
ueram causam effectricem non existere, inquit, ipsum fuisse deceptum, nam educit totum de
priuatione ad esse, per totum, mundum intelligens, uerum non secundum totum simul, de pri
uatione ad esse, mundus educitur, si quidem sic sempiternus est & in Sempiternis ad esse, nulla
est potentia, sed quia eius partes, continuo innouantur, hoc idem affirmat, in solutione quarti
& septimi; quibus in locis, inquit, ob nouitatem, quæ in hoc nostro mundo reperitur, ipsum
agente indigeret, quod Deus est, quæ ipsum de potentia ad actum deducit. Et quamuis sub-
lunaris globus nouitatem in se retineat, sempiternus tamen est, quo pacto uera effectrice causa
uacat, neque tamen negandum est, aliquo pacto ipsius, Deum agentem causam esse, Etenim
eius agens dicitur secundum similitudinem, quoniam ipsum in ea dispositione conseruat, quem
admodum docuit Auer. quarto cæli. Sempiterna de quatuor causis non habent nisi formalem, 1
& finalem, & si agens non nisi secundum, similitudinem, quatenus est illa conseruans, & forma
eorum, conseruatur uero à Deo, quatenus orbicularem lationem producit, ob quam ortus, &
D interitus fiunt, uti secundo de ortu & interitu patet. quod Simplicius & Aueroes confirmant: ue 56
rum quoniam hæc, ex superiori disputatione aperta sunt; idcirco hæc pauca sufficiant. Sub
lunaris etiam globus, à primo omnium opifice Deo, ut à forma quoque dependet, nempe ip-
sius partes, quoniam existunt, hanc ipsam existentiam, non nisi à forma habent, etenim omne
esse completum a forma deriuatur, Deus itaque cum prima omnium forma sit, & quod primum
in aliqua serie est, causa est, quare alia, talia existant, ergo esse à Deo, mundo communicatur,
quatenus prima forma est. Prima uero forma, uniuersalis forma existit, quæ ea esse dicitur, quę
simul cum particularibus formas, ad rerum omnium esse concurrit, quare quoniam mundo, &
singulis partibus existentiam Deus largitur, ipsius forma efficitur. impertitur uero esse, hunc
in modum, nam cuiusque rei propria forma, Dei effectus est, quoniam ad rei ortum fit, At in
effectu, causæ imago relucet, ergo particularis forma, primæ formæ fit instrumentum, itaque
caducarum formæ, ut primæ formæ instrumenta sunt, esse simpliciter largiuntur. ut uero defi-
nitæ formæ sunt, sub certa, definitaque specie, rem constituunt, Distinctio n[illegible] in effecti-
bus, à causis secundis deriuatur, quod per Aueroem confirmari potest, qui m[illegible] methapy. in- 2

quit, in actione cuiusque formæ, rationem primæ formæ apprehendere. constat itaque quo pacto ut a forma, & ab agente sublunaria a deo pendeant. explicandum nunc est, quo modo ab eodem, ut à fine dependent. Vniuersa enim natura constantia, primo, ac uni omnium principio, quatenus possunt, persimillima fieri excupiunt, nempe diuina mens, ut amata & desiderata mouet, quare cætera, ut amantia, & eam appetentia mouent, quæque igitur res Deo persimilis fieri cupit, & idcirco eius gratia operatur. At, quæ ortui subiecta sunt, per generationem Deo simillima fiunt, per eam enim perpetua efficiuntur, nam cum secundum indiuiduum permanere non ualeant, secundum species æternitatem consequuta sunt, quam per generationem sunt sortita, quia per eam consimillima in specie gignunt, quare Dei gratia operantur, & ei simillima fiunt quatenus in specie consimile, efficere cupiunt, ita enim sempiterno, & diuino esse
35.36. participant, uti aperte secundo de anima Arist. definiuit. Mundus itaque inferior, a Deo, ut a fine dependet, quatenus eius gratia operatur, agit uero eius gratia, quatenus sempiternitatem per generationem consequitur, est enim Deus sempiternus, ergo æternitatem affectando, Deo persimilis, fit eiusque gratia agit. ex his itaq; satis aperte patet, quo pacto inferioris globi, forma, finis, & agens Deus existat.

Quo pacto cælestia, quo ad eorum substantiam, à Deo dependeant. Cap. 16.

AT nunc de cælestibus inquirendum erit, quo pacto, eorum, Diuina mens causa existat. Verum quoniam diuina animalia, quandam habent, cum inferioribus proportionem, & quodammodo media, & æternorum, atque corruptibilum ligamentum sint, fit, ut utriusque naturæ participia sint, quare quodammodo perpetua, quodammodo ortum, & interitum patiuntur. Secundum enim substantiam, simpliciter sempiterna sunt, sed secundum eorum lationem ortum, & interitum patiuntur, ueluti Arist. 9. methaph. monuit quando sempi-
17 terna nullam ad substantiam potentiam habere, sed solum ad quale, & ubi definiuit. Idcirco fit, ut cælestia uerum agens uno modo habeant, altero uero modo, eo prorsus careant. Sunt enim secundum substantiam cælestia sempiterna, atque ita causa effectrice carent, siquidem retro do cuimus, ubi potentia, ibi agens, quare uti cælestia ad potentiam se habent, ita ad effectricem causam, nam causa hæc est, quæ subiectum de potentia ad actum transfert, multitudinem non largiendo, sed perfectionem, nam illud idem, quod erat in potentia, in actu fit. cælestia itaq; quoniam nullam in substantia potentiam claudunt, nempe si ad esse potentiam haberent, etiam ad non esse, quare non sempiterna, sed corruptibilia forent, ergo agente non indigent, quod ea de potentia ad actum transferat. & quamuis huiusmodi agente uacent, quoquomodo tamen effectricem causam habent. Docuimus enim; Agens, subiectum de potentia, ut actum suscipiat, transferre, huiusmodi uero actus, quando completus est, quem res suscipit, ipsius esse est, quod licet proxime a forma fluat, agentis effectus etiam dicitur, nam dans formam, dat etiam ea, quæ necessario formam concomitantur, mediante forma, quare forma cum esse rei præbeat etiam agens hoc ipsum, largitur & ideireo factum est, ut id omne, propter quod res esse habent earum agens nuncupetur, quod Aueroes in paraph. Methaph. libro quarto docet, Ibi enim manifestat, quo modo cælestia, agentem causam habeant, asseritq; huiusmodi causam habere, quatenus eorum formæ, eis existentiam largiuntur, & ob quas sunt, id quod sunt, & hæc sunt eius uerba. ex quo etiam ostenditur, quod non sunt tantum motores corporum cælestium, immo dant eis formas suas, quibus sunt, id quod sunt, & paucis interpositis, & ideo sunt eorum agentia quoquomodo, cum ipsum agens præstet essentiam rei. & eodem libro docens, quomodo ab uno proueniat unum, ait; Habet autem dubium, nam cum dicimus ex uno non ordinatur nisi unum, est uerum de agente, in quantum est agens tantum, non inquantum est forma, & finis, quoniam forma, & finis, dicuntur agentia quodammodo similitudinis. Ex quibus quo pacto cælestia efficientem causam habeant, planum fit, nempe corpora hæc, a propriis formis, esse, & permanentiam æternam habent, & sunt id quod sunt, igitur cum esse a forma consequantur, ideo eorum forma, agens quoquomodo dicitur, est enim forma agens secundum similitudinem,
4 nam agens dicitur, quatenus esse largitur, & hoc est id, quod Arist. secundo methaph. docuit, ibi enim de principijs omnibus cælestium corporum, & non tantum de Deo loquitur, nam plurali numero utitur, quæ causæ agentes dicuntur, non quoniam, ea de potentia ad actum transferunt, uel quoniam, per simplicem emanationem ipsa producant, sed quatenus cum sint propriæ formæ, causæ sunt, quibus animalia diuina, sunt id, quod sunt. Verum secundum Auer. huiusmodi principium intelligentia est, & idcirco secundo de substantia orbis asserit, intelligentiam, cælo non tantum motionem, sed etiam permanentiam æternam largiri. nos uero principium hoc [illegible]ientem animam retro esse Docuimus, uerum impresentiarum nihil refert, nempe huiusmodi [illegible], agens nuncupatur, quatenus esse cælestibus largitur, quod etiam quarto cæli

Aueroes

A Aueroes docuit, quando asseruit, sempiterna causam efficientem non habere, nisi secundum si-
militudinem, quatenus est illis forma. Huius agentis, etiam secundo de substantia orbis me-
minit, quando asseruit, Agens alterum esse prius natura acto, Alterum uero, tempore, & pri-
mum in æternis, secundum, in rebus caducis reperiri affirmauit, cælestis etenim forma, quæ
agens secundum similitudinem dicitur corpore cælesti, natura prior existit, quia, causa quate-
tenus, causa, eo cuius est causa, natura prior est. Et primo cæli, hoc idem affirmare uoluit; 105.
quando inquit, cæli partes, natura priores esse. hoc etiam, alteri eius sententiæ consentit, quæ
in secundo de substantia orbis habetur, quæ hæc est, intelligentiam non solum diuini animalis 106.
motorem, sed etiam eiusdem causam agentem esse, est enim de hoc agente intelligenda, ete-
nim cælestis mens secundum Aueroem, essentiam cælo largiens, ipsius quoquomodo agens di-
citur, quæ quoniam cælum in esse constituit, iure, primo cæli inquit, Platonem transmutatio- a
nem uulgarem à cælo remouisse, & hanc intelligentię constitutioné si Plato intellexit, Aristoteli
consentiens est. Constat itaq; quo pacto cælestia, si secundum eorum substantiam spectentur
agentem causam habeant: quo etiam pacto hac careant. Sed multa sunt, quæ nostram senten-
tiam deturbare uidentur, & primum ex his, quæ a nobis declarata sunt, minime habetur, Deum
B cælestium aliquo pacto agentem causam esse, sed tantum, quòd cuiusque orbis forma, sit ipsius
aliquo modo agens. Secundum dubium. Agentis ratio, a ratione formæ separatur, ergo
Agens cum forma, coincidere, nequit. Sed hæc euerti possunt. Deus enim cælestium, hunc
in modum etiam Agens existit, nam cum prima forma sit, ipsa sola est, quæ singulis rebus exi-
stentiam largitur, quare omnium quoquomodo Agens dici ualet, sentiens anima, quæ quidem
animali diuino tributa est, ut primæ formæ instrumentum, cuius est quodammodo effectus, esse
simpliciter cælo largitur; ut uero sentiens anima est, definitum esse præbet, nempe facit cælum
esse cælum, & animal, Deus itaque quoniam cælestibus; existentiam largitur, cum eorum uni-
uersalis forma sit, quoquomodo Agens dicitur. Euertitur secundum, ratio etenim ueri Agentis
à ratione formæ seiungitur, utriusque enim rationes, oppositę quoquomodo sunt, quemadmo 55
dum primo de ortu Aristoteles probat. Agente enim aliquid faciente, patiens aliquid patitur,
At habitibus pręsentibus, quicquam non generatur, sed iam est, species uero, & finis habitus
quidam est. & in secundo eiusdem operis, Platonem arguit, qui existimauit, ortus causam suf- 52
ficienté, specierũ participaioné esse, nã si per participationé specierũ, res generabiles Agens sem-
per haberent, igitur indiuidua non gignuntur, interdum quidem sic: interdum uero non, quam
C rationem Aueroes repetens, inquit, cum forma inuenitur, quiescit trasmutatio. In sempi-
ternis itaque in idem forma, cum uero Agente non concurrit, quoniam perpetua, potentia ua-
cant, At Agens, quod secundum similitudinem est, cum forma coincidere potest. hæc enim,
quatenus rei esse præbet, aliquo pacto: Agens nuncupatur ueluti, Aueroes tertia disputatione dol.18
affirmare uisus est; quando inquit, in separatis, quod dat finem, hoc est, quod ordinat cæle-
ste corpus, ut finem consquatur, est id, quod dat formam, hoc est, quod dat esse, & quod esse
largitur, Agens existit. Aperte igitur fatetur, formam abiunctam, quatenus orbiculari corpori
esse præbet, Agens nuncupati.

Quo pacto cælestia à Deo, ut à fine dependeant. Cap. 17

HVcusque, quo pacto cælestia, à Deo, ut à forma, & agente dependeant, docuimus, at
nunc exponere oportet, quo modo ab eodem, tanquam a fine dependeant. & rem de-
clarantes primum accipere oportet, finem, Agentem significatione necessaria indicare,
ueluti Aueroes secundo de substantia orbis monuit, idcirco efficitur, ut quot modis, agens di
D catur, totidem & finis. Atqui Agentis, duo modi sunt, Alter per motum, rem de po-
tentia ad actum traducit, qui quidem modus, ueri Agentis est. Alter uero improprius
modus est, ut qui cum forma coincidit, ita duo finis modi respondent, alter finis di-
citur, qui per motionem acquiritur, Alter uero qui motioni præsuppositus est, & is
est, cuius gratia res, quæ iam actu sunt, agunt. de his autem duobus finium modis, Ari- 37
stoteles duodecimo huius meminit, quando hæc habet uerba, quod autem est, cu-
ius gratia in immobilibus, diuisio ostendit, quorum hoc quidem est: hoc uero non
est. hoc idem ibi Aueroes Alexandri authoritate, confirmat, & inquit, quòd hoc dicit, ne
quis existimet, quòd intendit perfectionem, quæ est accidens in perfecto: perfectionum enim
propter quas mouetur perfectum, quædam qualitates sunt, quibus perficitur illud, quod mo-
uetur propter sanitatem, & quædam sunt substantiæ extrinsecę, à re, quæ mouetur, ad eas, ut
assimilentur eis, ut inueniantur omnes actiones duorum, quoniam sunt erga genera intentio-
num Domini sui, igitur dicuntur propter Dominum similiter & omnia, cum hoc primo prin-
cipio, huiusmodi uero finis, Secundo modo Agentis respondet, ut qui cum forma coincidit.

Primus autem modus, primo Agenti, cuius cauſa eſt, quoniam huiuſmodi finis, non niſi for- E
ma eſt, quæ de potentia ad actum ab Agente deducitur, hæc enim, ut generationem terminat,
finis uocitatur. At res, cum actu eſt, agit, ſed quia agendi principium forma eſt, & quod ope-
ratur gratia alicuius, utpote finis, operatur, ergo gratia præexiſtentis finis. Accipere rurſus
oportet, res a fine præexiſtente, eſſe ſimplex, & abſolutum non ſuſcipere, ſed eſſe nobile, & op-
timum, idcirco quoniam finis ratio eſt, ut ſit id gratia cuius cætera agant. Agunt uero uni-
uerſa gratia boni; quare finis, & bonum conuertuntur. Bonum uero in actu fundatur, quare
maxime bonum id erit, quod ſimpliciſsimus, & puriſsimus actus eſt, quod quidem Deus opti-
mus, maximus eſt, quare & omnium poſtremus finis: ob finem itaque res abſolutum eſſe non
habent, ſed optimum, & res tunc in optima manent diſpoſitione, cum agunt, iuxta illud Ari-
Cap. 5. 7 ſtotelis primo moralium, cuiuſque rei perfectio, in actione conſiſtit, & ſecundo cæli. eorum
enim unumquodque quorum eſt opus, eſt gratia operis. Cum itaque ob finem res operentur,
ab eodem igitur, eſſe optimum ſortiuntur, & ob hanc cauſam, quia finis, agentem cauſam mo-
uet, ut in optima ſit diſpoſitione, finis quoquomodo Agens nuncupatur, ut etiam libro quarto
55 paraph. methaph. Aueroes docuit. attribuitur enim fini, mouere, & efficere, non proprie, ſed
ſecundum methaphoram, ut primo de ortu Ariſtoteles docuit: eſt enim factiuum, ut unde prin- F
cipium motus. Cuius autem gratia, non actiuum, nam ſanitas non factiuum eſt, niſi ſecun-
dum methaphoram. Ex his apertum fieri poteſt, quo pacto cæleſtium, Deus finis ſit. Vni-
uerſa enim entia, Dei gratia agunt, cui, ut poſſunt, ſimillima fieri cupiunt, diuinum itaque cor-
pus operatur, nam circumfertur, quare gratia Dei, nempe perpetuo ſublunaria mouet, & id-
circo in gyrum fertur, ita enim diuina bonitas communicatur. Rurſus cæleſte corpus, Dei gra
tia eſt, quoniam idcirco conſtitutum eſt, ut eo diuina mens utatur, ut ſuam rebus communicet,
37 bonitatem, quare ipſius finis erit, ita enim Ariſtoteles ſecundo de anima, oſtendit Animam ui-
uentis finem eſſe, nempe corpus organicum, gratia animæ formatum eſt, ut eo uidelicet uta
tur, pro actionibus explendis, & idcirco uiuentis finem, eſſe animam concludit. Neque ta-
17. & 21 men obſtat, quòd ab Ariſtotele ſecundo cæli affirmatur. Cæleſtia ſublunarium gratia operari,
quoniam hæc, ex ſecunda intentione intendunt, primo tamen Dei gratia ſunt. Conſtat itaque
cæleſtium Deum finem etiam exiſtere.

Num cæleſtia, reſpectu motionis propriæ, cauſam effectricem retineant. Cap. 18. G

CAeleſtium, Deum, formam, finem, & quoquomodo agentem fore, hucusque demoſtra-
nimus, nunc uero, de cæleſti motione diſputandum ſuccedit, num ipſius ſit cauſa effe-
ctrix. Qua in re philoſophi, partim conſentiunt, partim uero diſſentiunt, conueniunt,
itaque, nam omnes uno ore affirmant, orbicularis lationis, cauſam effectricem eſſe, ſiquidem
retro docuimus, quòd ubi potentia, ibi uerum Agens eſt, & uice uerſa, quare cum cæleſtia
contradictionis potentia ſint, reſpectu ubi, ut nono ſcribitur methaph. ergo Agente indigent,
17 quòd ipſa de potentia ad actum transferant. Verum quoniam in cælo, uariæ, diuerſæque la-
tiones exiſtunt, de Diaria lis eſt, quæ ſit eius cauſa Agens. Nonnulli uero, mentem quandam
adeo longe ſecretam, quam diariæ lationis, agentem cauſam eſſe teſtantur, fingunt. Quoniam
primam mentem, ut finem dumtaxat mouere, putant. Etenim in ſtellifero orbe, duas intel-
ligentias eſſe putant, quarum altera finitæ motionis eſt, & hæc, motus effectrix cauſa exiſtit,
quæ, uti & cæteræ inferiores mentes, uirtute finita eſt, Altera uero, diuina mens eſt, quæ ut
finis mouet. hæc enim cum uigore infinita ſit, & naturaliter moueat ut Ariſt. placet motionis
cauſa effectrix eſſe nequit, alioquin in non tempore latio fieret, quippe cælum finitum eſt, & fi- H
niti ad infinitum nulla eſt proportio, ipſum igitur in non tempore moueret, nempe quatenus
poteſt mouet. Deus enim ad extra relatus, Agens naturale eſt, quare ſolum ut finis, diariæ
lationis cauſa exiſtit. Hanc eorum opinionem ex multis confirmant, Primum per Aue-
roem duodecimo methaph. qui Grammatici quæſtionem diluens, inquit, cælum componi
41 ex duplici motore, quorum alter, finitæ motionis eſt, alter uero infinitæ. Deinde om-
62 ne quod motionem efficit, propter nobilius ſe operatur, quèmadmodum ſecundo cæli Ari-
ſtoteles, aſſerere uidetur, ubi habet, quòd actio ſemper eſt in duobus, & cuius gratia ſic: &
huius gratia, quare cum Deus propter nobilius ſe, agere non poſsit, motionem igitur
62 efficere nequit. Adhuc quod eſt optimi habens, actione non indiget, uti ſecundo cæli pa-
tet; Deus uerò optime ſe habet, ergo actione non indiget. & Aueroes in libro de ſub-
ſtantia orbis, inquit, cauſa continuationis motus, non eſt illa uirtus, qua mouetur. qua-
re ibi, finis non eſt efficiens. Demum primum principium mouet, ut amatum, & non
36. ut amans [illegible] duodecimo methaphyſicorum conſtat, ergo non eſt Agens. Sed ho-
rum

A rum sententia a ratione, & ab Aristotele dissentit. Aduersus quam ita primo arguimus. Deus est summa bonitas, & perfectio, ergo motionis causa effectrix est, etenim boni ratio est, ut diffundatur, & communicetur, & quo magis bonum, magis communicabile, atqui rebus, quæ apud nos sunt, communicari diuina bonitas nequit, nisi per motum. sed bonitatis causa effectrix est, quæ motione, rebus impertitur, ergo motionis, causa effectrix erit. Deinde Arist. demonstratio duodecimo primæ philosophiæ tradita, quam primum omnium mouens Deum, unum numero esse ostendit rueret, & periret. Ita enim ratiocinatur, Si plura essent prima mouentia ueluti homines, qui numero plures sunt, specie uero non, ergo essent plures primi cæli, nulla enim ratio foret, nempe consequentis oppositum, cum antecedente stare potest; nam si ut finis tantum Deus moueret, fieri potest, ut unico fine existente, multa sint, quæ ad hunc ipsum finem ordinata sunt. Hoc enim, altera Aristotelis demonstratio primo cæli habita, confirmat, 92 ubi ostendit, mundum unum numero esse, si plures mundi formæ, numero dissentientes, & specie conuenientes, ergo essent plures primi cæli, ergo plures Dei. Si itaque, ut finis solum moueret, ratio uana foret, fieri enim potest, unico existente fine, ut mundi, & cæli plures esse possint, ueluti unico existente cibo, plura esse ualent, quæ illum expetunt. Hæc quæ nunc explicata sunt, Arist. uerba, duodecimo primæ philosophiæ confirmant, quæ hæc sunt. Principium «

B quidem ens, & primum entium immobile, & secundum se, & secundum accidens, moueri autem primum & æternum unum motum. Quoniam autem quod mouetur, necesse est ab aliquo moueri, & primum mouens immobile esse secundum se & æternum motum, ab æterno moueri necesse est, & unum ab uno. Videmus autem præter omnem simplicem lationem, quam dicimus mouere primam substantiam, & immobilem, alias lationes existentes, eas, quæ planetarum æternas, æternum enim etiam, non stans circulare corpus necesse est, & harũ unamquanque lationem, ab immobili moueri, secundum se, & ab æterna substantia. His enim uerbis primum mouens, diariæ lationis causam effectricem, apertissime esse affirmat. quinimmo ex eo, quòd primum mouens suæ motionis Agens est, aufert cæteras mentes, suam in motionum effectrices causas existere. Ad idem, In diuinis, ut secundo cæli Simplicius affirmat, quod in uno reperitur, in omnibus inuenitur, sed unaquæque intelligentia, quæ inferior est, proprie motionis causa effectrix est, ergo & primæ suæ lationis causa Agens erit. Quæ ratio ita confirmari potest, quæ in natura analoga consentiunt, quod eorum uni competit, omnibus conuenit, ut secundo cæli Aueroes affirmauit. Atqui cælestes mentes, primum includendo, in natura ana- 49

C loga consentiunt, ergo quod earum uni competit & omnibus conuenit, quare cum intelligentiæ inferiores, propriæ motionis effectrices, causæ sint, ergo & prima, suæ lationis erit causa agens: consimiliter si hæc, solum ut finis motionis causa esset, ita & cæteræ, motus causa existerent. Hæc enim argumentatio Aristotelem sapit, qui secundo cæli probans stellas sphericæ figuræ esse, ita ratiocinatur. Luna est sphericæ figuræ, ergo & omnes Stellæ. hanc rationem, inquit Simplicius, idcirco necessitatem habere, quoniam in diuinis, quod in uno reperitur, in omnibus etiam inuenitur. Aueroes uero inquit, ualidam esse, quia quæcunque in natura analoga conueniunt quod eorum uni conuenit, omnibus etiam competit. Quomodocunq; itaque Arist. ratio ualida est, patet iam, quod consimilis est. Adhuc, quando est aliqua dispositio pluribus conueniens, necessum est, ut omnibus illis, aut per naturam commune conueniat, aut uni primo competit, quod cæteris causa erit, ut eam habeant disputationem. Atqui omnibus intelligentijs secundis competit, ut motionem efficiant, & non per unam naturam communem, quoniam in aliquo uniuoco conuenire nequeunt, ergo uni primo conueniet, quæ causa erit, ut cæteræ moueant, At hæc nulla secundarum est, uti constat, ergo hæc Deus erit, qui motionẽ efficiens, causa est, ut cæteræ quoque moueant, quoniam ita ei persimiles fiunt. Idem rursus,

D per Aristotelem confirmari potest, qui sexto de physico auditu, cum primum accepisset, nonnulla mouentia esse, quæ à semetipsis mouentur, alia uero, quæ aliò mouent, ostendit deinceps, ad alterum duorum deueniendum esse, aut ad mouens omnino immobile, aut ad mouens seipsum, quod docet in se duo principia continere, quorum alterum per se motum est, alterum per se mouens, hoc demostrat esse prorsus immobile, & per se, & secundum accidens, quod primum omnium mouens esse testatur. quare aperte primum opificem motionis effectricem causam, esse affirmat. Ibi etiam, cum docuit primum omnium mouens, esse omnis motionis expers, ita ratiocinatur. Si dum motionem efficit, moueretur, aut hoc per se, necessario ei conueniret, aut per accidens primum dari nequit, quoniam tunc idem, secundum eandem motus speciem, moueret, & moueretur, quare contradictio de eodem simul uera foret, ac idem secundum idem, in actu, & potentia esset, neque ex accidenti moueretur, nam motus, sempiternus non foret, hoc etenim demonstrato, aperte supponit primum mouens, motionis agentem causam existere. Demum in calce eiusdem operis, huiusmodi primum mouens à magnitu[illegible] abiunctũ esse demonstrat, quoniam motu sempiterno mouet, si enim ut finis solum m[illegible]ret, demonstratio

ſtratio nulla foret, nam à pari, eſt cauſa, ut finis, quod rerum ortus, & interitus, perpetuus ſit, E
ergo ex hoc demonſtrari ualebit, ipſum à materia ſeparatum eſſe, utriuſque enim eodem modo
37 cauſa eſt, quoniam ut finis. & in ſecundo phyſi. ait, mouens phyſice, duplex eſt, alterum phy-
ſicum, & naturale, quod dicitur, quòd in ſe motionis principium habet, alterum phyſice non
phyſicum, & hoc eſt mouens omnino immobile, quod Deus eſt. ergo quo pacto mouens phy-
ſicum, mouens nuncupatur, eodẽ pacto mouens phyſice, non phyſicum, alioquin in æquino-
co diſtributio laboraret. At illud mouens dicitur, quoniam per principium, quod in ſe habet
motionem efficit, ergo ita primus rerum opifex motus cauſa dicitur. Et duodecimo primæ phi-
44 loſophiæ ſi eſſent aliquę ſubſtantiæ abſtractæ, non mouentes, eſſent otioſę, ſed prima ſubſtan-
48 tia otioſa non eſt, ergo hæc motum efficit, & nonnullis interpoſitis, inquit ſi eſt aliqua abiun-
cta ſubſtantia, quæ non moueret, in diſpoſitione diminuta exiſteret, ſed prima ſubſtantia in di-
ſpoſitione diminuta exiſtere nequit, ergo motionem efficit. quam ſententiam ibi Aueroes con
firmat, nulla inquit, eſt ſubſtantia, quæ non mouet, etſi eſſent ſubſtantiæ aliæ, ab iſtis eſſent,
mouentes corporalia, ab iſtis, & ideo intendit quod omnis ſubſtantia abſtracta mouet corpus,
ergo quo pacto, aliæ intelligentiæ, quoniam à materia abiunctæ ſunt, mouẽt, ita & prima mẽs:
36 at illæ mouent quoniam motum efficiunt, ergo ſic prima ſubſtantia mouet. Et in eodem ope- F
re, ſi forma balnei, eſt forma non in materia, mouet utroque modo, ut finis, & ut agens, at
Deus eſt forma non in materia, ergo mouet, ut finis, & agens. Adhuc cauſa, ob quam ſecun-
dæ mentes, motiones ſunt effectrices, eſt, ut ſuam communicent bonitatem, ita enim Dei gra-
tia operantur, & ei perſimiles fiunt, ſed cauſa hæc in Deo inuenitur, nempe ipſe, propriæ bo-
nitatis maximi communicatius eſt, ergo non ſolum ut finis, ſed ut agens mouet. Iam uero, nu-
merus intelligentiarum, numerum corporum, quæ circunferuntur, non excedit, neque motio-
43. 38. num numerum, uti duodecimo methaph. Aueroes monet. Si itaque Deus, ſolum ut finis mo
ueret, ergo mentium numerus, & motionum, & corporum, quæ circunferentur, numerum
excederet. Deinceps, ut horum ſententiam, per Aueroem arguamus, docuimus retro, Auer.
putaſſe, intelligentiam cælum in eſſe conſtituere, quare ſi in orbe ſtellifero, duę intelligentiæ
eſſent, ergo duæ formæ, ipſum in eſſe conſtituentes. Ad idem prima omnium cauſa, unde mo
tus principium eſt, atqui Deus, qui ultimus finis eſt, eſt prima omnium cauſa, ergo principium
unde motus, quare motionis effectrix cauſa. Ariſt. etenim primo metheorotum, primam om-
nium cauſam definiens, ipſam per principium unde motus definit. Aueroes etiam primo de
37 ſubſtantia orbis, ait, abiunctas formas, ut agẽtes & fines mouere. & duodecimo primæ philoſo G
phiæ inquit, quod ſubſtantia ſeparata, quæ eſt primum principium, agit motum, & finis, mo-
7 tus eſt, & decimo eiuſdem operis, ait, & intendit, quod eum huic fuerit coniunctum quod de-
claratum eſt in phyſicis, Scilicet eſſe primum motorem æternum, & abſtractum ab omni
materia & declarauit poſt, quòd hoc non ſolum eſt principium, tanquam motor, ſed tanquam
forma, & finis, & declarabitur, quod illud eſt unum, de quo declaratum fuit hic quòd eſt prin
cipium ſubſtantiæ, ſicut eſt declaratum quòd eſt actus ultimus cui non admiſcetur potentia om
30 nino, quare fatetur, quòd mouet ut agens. & duodecimo eiuſdem operis, motor æternus, eſt
actio pura, ſine aliqua potentia, omnino, ſi enim eſſet cum potentia aliqua, non ſemper motus
ab eo proueniret. Satis itaque ex his apertum factum eſt Deum, optimum maximum; motio-
nis non ſolum finem, ſed etiam agentem cauſam eſſe. Verum ut res aperta fiat, & omnis tolla
tur quæſtio, ſcire oportet, (quemadmodum latius in his diſputationibus, quas de mundo con
ſcripſimus, docuimus) cælum quoddam animal magnum fore, quod ex uarijs, diuerſiſque par-
tibus conflatum eſt, quarum præcipuæ ſtellæ ſunt, quæ ipſius organa exiſtunt, etenim per eas
ſublunare globum regit, gubernatque. Hoc itaque animal, ueluti & caducum, atque mortici-
nium animal, motionem cõmunẽ habet, quæ toti, & ſingulis eius partibus communicata eſt, H
quamuis non eadem ratione, quippe quibuſdam uelocius, quibuſdam tardius, & cum defectu,
nempe partes, quæ primo mouenti magis proximę ſunt, uelociorem motionem retinent, om-
nes tamen diaria latione circumferuntur, & oppoſitum motum, ut qui ab occaſu ad ortum eſt,
(ut aſtronomorum turba fingit) non habent. Saturnus enim, quoniam mouenti, magis pro-
ximior cæteris eſt, idcirco uelocius circumfertur, nempe triginta annis, non niſi per unicum
circulum ab orbe ſtellifero deficit, & ita ordine deinceps. Etenim quanto orbis inferior eſt,
tanto tardius mouetur, & in motione deficit. Sed hæc in diſputationibus de mundo, aperta fa
cta ſunt. Totus itaque cæleſtis globus, à Deo opifice circunfertur, ipſe enim eſt, qui toti, &
ſingulis ſphęris cum defectu tamen, eandem motionem communicat, à ſentiẽte uero anima, ut
primę formæ inſtrumentum eſt, eſſe ſimpliciter cæleſtis globus ſortitur, a qua iuxta propriam
naturam animal ſempiternum efficitur. Huic itaque animali, per ſentientem animam in eſſe con
ſtituto, Deus motionem largitur, cuius merito, bonitas diuina rebus communicatur, quare ue
luti diffuſę bonitatis effectrix cauſa Deus exiſtit, quæ non niſi per motum diffundi poteſt, ita &
lationis

A lationis effectrix causa erit. cæterum, quoniam stellarum unaquæque à suo orbe motionem distinctam, a propria intelligentia eis assistente habet, assistit enim singulis stellis propria intelligentia, huiusmodi itaque mentes, Deum imitantes, cui persimiles fieri cupiunt, per huiusmodi motiones, propriam etiam bonitatem communicant, sunt enim ipsæ, per se bonæ, Idcirco motionem efficiendo, bonitatem rebus impertiuntur, sed supposita hæc nunc sint, tanquam in disputationionibus de mundo demonstrata. Ex his recte ab Aueroe dictum fuisse constat, quando assentit, si intelligentia non moueret, otiosa foret, quinimmo hoc non solũ sequitur, sed quòd intelligentia non esset abiuncta forma. Etenim separatæ mentes per se bonæ sunt, quare ut propriam bonitatem communicẽt oportet, quæ cum non nisi per motionem, secundum peripateticos, rebus impartiri possint, igitur necessario mouent, quare si non mouerent, bonitatem rebus non communicarent, & ita per se bonæ non essent, quare neque separatæ mentes forent. In sempiternis enim, quoniam esse à posse non differt, uti tertio physic. patet, idcirco si cælestes mentes communicare rebus perfectionem possunt, utiq; hanc ipsam necessario diffundunt. Quare ut redeat sermo, unde recessit, Deus rerum opifex, quóniam summa bonitas est, cuius ratio est ut communicetur; idcirco cælestibus motionem largitur, quare qui Deum motionis

B effectricem causam esse negat, omnem bonitatẽ, perfectionemq; ab eo tollunt. Quibus sic explicatis, difficile non est, nodos omnes diluere oppositos. & quo ad primum pertinet, qui Auerois doctrinam magnifaciunt illud uario modo dissoluunt. Eo etenim loco, Ioannis Grammatici quæstionem soluere Auer. conatur & accipit Cælum à duplici motore moueri, quorum alter finitæ motionis alter uero infinitæ, existit: non enim duos motores re disiunctos, intelligit, Nempe unus numero motor est, qui à semetipso, modo, & ratione separatur. Nam cum in separatis mentibus, idem fit agens, & finis secundum numerum, ratione tamen, finis ab agente distinguitur. Itaq; diuini corporis motio cum ab intelligentia, ut ab agente producatur, ipsa uigore infinita non est, habet siquidem definitam propoetionem ad suum mobile, quod uelocius, uel tardius circunferre nequit, Et idcirco sub hac ratione finite motionis mouens dicitur. Hoc idem etiam mouens, motionis infinitæ existit, quatenus finis est; A quo, ut sic sempiterna motus continuatio proficiscitur. Et ut res magis aperta fiat, scire oportet, cælestia de uirtutibus animæ, secundum Aueroem, habere solum appetitum, & intellectum, Nam ut duodecimo diuinæ philosophiæ dicitur, quod cælum mouet, sicut appetibile, & intelligibile, Hoc enim mouet; non motum: tertio enim de anima expositum fuit; localis motionis principium

C appetitum, & intelligentiam existere, appetitus uero uoluntatis, intelligentia principium est. accipere rursus oportet, cælestia per uirtutem appetitiuã moueri ad aliquid nobilius ipsis, Nam intellectiui appetitus principium, est, bonum intellectum, Bonum uero, quod uniuersaliter ab omnibus principijs, cælestibus appetitur, est primum, & simplicissimum bonum, quod Deus optimus maximus existit, ergo quem, motione diaria omnes orbes mouentur, & propterea Arist. duodecimo meth. inquit, intellectus ab intelligibili mouetur. Intelligibilis autem altera coelementatio secũdum se & huius causa substantia prima, Etenim in formis abiunctis ordo est, & quæ in eo ordine formæ existunt, à prima dependent, & ideo abiectis, & huius causam, substantia prima quæ simpliciter, & secundum actum est substantia. cum itaq; inferiores mentes ita se habeant ad mouere, sicut ad intelligere, intellectio uero earum, erga primam est, ita erit, & de appetitu quo mouẽt, & ita omnes mouentur, ad appetibile nobilius ipsis, primum autem mouet sui gratia, ipsius amati, & desiderati, sub qua quidem ratione, nobiliorem rationem sortitur, quàm cum motum efficit. His demum adijciendum, huiusmodi uirtutes cælestes appetitiuas, potentiæ finitæ existere, Hoc enim omni formæ commune est; alioquin, si huiusmodi uirtutes certam sui appetitus rationem non retinerent otiosæ omnino forent, & propterea unaquæque mens certo modo appetit, propriumque orbem, definito tempore mouet. Veruntamen

D sempiternæ motus continuationis orbibus, uirtus appetitiua, qua mouentur, sub ratione, qua appetitiua non existit, Etenim sic finita est, sed sub ratione appetibilis, quod est bonum abstractũ, in transmutabile, & summum, cuius merito abstractio, & intellectio in alijs intelligẽtijs reperitur, ipse uero sibi ipsi finis est, a nullo præfinitus, & ideo à seipso infinitus dicitur, Hic uero in unaquaque intelligentia ut est apprehensus & intellectus, finis intellecti rationem sortitur; & idcirco ab Auer. duodecimo meth. dicitur, quòd unusquisque orbis à duplici cietur motore; quorum alter est finitæ motionis, & est uirtus appetitiua, quæ ut agens mouet, & ut sic definitam rationem habet: alter uero infinitæ motionis, & est ipsamet intelligentia, sub ratione appetibilis, intransmutabilis à se ipsa apprehensa, tale autem bonum; quia abstractum est; sempiternæ continuationis motus, causa existit, & quia Deus, ex eo quod primum intelligibile, & summum bonum, ab omnibus participatus est, ob id, ipsæ, prima causa est; æternæ continuationis motus. Hæc per ipsummet Aueroem quarto de substantia orbis confirmari possunt ubi hæc habentur. Et cum considerauit in istis uirtutibus, declaratum fuit ipsi, ipsum esse ni[illegible] appeti-

tiuam, de uirtutibus animæ tantum, & cum considerauit, de ipsis uirtutibus appetitiuis cæle- E
stibus, inuenit eas moueri, ad appetibile nobilius ipsis, & cum considerauit in uirtutibus appe
titiuis cælestibus, inuenit eas esse finitarum, potentiarum, & cum considerauit in continuatio
ne motus earum, fuit declaratum, quòd causa continuationis motus earum non est, ista uirtus,
qua mouetur, sed illud quod largitur ei continuationem, est aliquid appetibile. Patet itaq; unam
met numero mentem esse, quæ diuersa habitudine, finitæ, & infinitæ motionis dicitur. Dilui-
tur etiam nodus secundus, Nempe Arist. de inferioribus mentibus sermonem habet, ipsi enim
propter nobilius agunt, & earum actio, est gratia alicuius, & huius causa, quod Auer. duo-
31 decimo meth. affirmat quando inquit, & intendit per hunc sermonem distinguere inter primum
principi um, & alia principia abstracta; Alia enim uidentur esse electa, & desiderata propter alia
scilicet principia aliorum motuum cælestium, præter motum diuinum, quod autem hunc mo-
tum facit uidetur esse electum propter se. Et inquit, facit sed facere efficientis est, ergo opina-
tur primum principium, motionis agentem esse. Aut fortasse dicendum de omnibus uirtutibus
sermonem Aristotelis intelligendum esse, quæ quatenus finis sunt, se ipsis ut agentes nobiliores
existunt, ueluti ex nunc dictis constare potest. Soluitur etiam tertius, etenim per optimum,
separatarum mentium genus intelligit, & inquit, huiusmodi mentes actione propter quam no- F
biles fiant, non indigere, cum alia ob ipsas sint, Auerois uero testimonium soluitur, Virtus .n.
quæ motum efficit, & ipsius finis est ratione eadem non est in orbe stellifero, sed solum subie-
cto, in cæteris uero orbibus, re diuersa, nam idcirco mouet ut primo omnium principio per-
similis fiat, quemadmodum duodecimo meth. ipsemet Auer. testatur. Euertitur postremus,
Prima enim substantia, non solum, ut amata mouet sed ut amans, Nam se intelligens, se appe-
tit, & se expetendo, sui gratia mouet, ut Auer. ibi testatur. Constat itaque cælestis motionis
non solum finem, sed etiam agentem Deum existere. Sed quis abigere posset, si cælestis mo-
tio æterna est, fieri igitur nequit, ut ipsius sit causa effectrix. Sed hoc ex Aueroe euerti potest,
qui in motione cælesti, duo consideranda esse monet, æternitatem, & nouitatem, continuo
enim oritur & deletur motio, quamuis sempiterna sit: itaq; respectu nouitatis, ipsius est uera cau
sa effectrix, ita enim potentiam claudit, & retro docuimus, quòd uti ad potentiam, res se ha-
bet, ita ad uerum agens, ut uero perpetua motio est, causa agente uacat, & tantum conseruante
indiget, Nempe per ortum & interitum, singularium reuolutionum, quarum altera, alteri suc
cedit conseruatur in sua æternitate, motus; Neque absurdum nobis accidit, etenim nouum
quod æterni pars est, proxime à sempiterno & immobili proficisci potest, quemadmodum Auer. G
prima disputatione non semel docuit.

Num Deus, per modum naturæ, motionem efficiat, prima opinio. Cap. 19.

HVcusque, cælestes mentes, motionis finem, & agentem esse docuimus, nunc si per mo-
dum naturæ, & necessario, an potius libere, & contingenter motum producant inquiren
dum erit, hoc enim, si explicatum fuerit, omnis de cælesti motione dubitatio tolletur.
In cuius explicatione consueta philosophantium uia progrediemur, Namque primum uarias alio
rum opiniones referemus, Mox quid Arist. sentiat, adiiciemus. Sapientes itaque concordes
non sunt, siquidem eorum nonnulli, opinantur, Deum necessario non operari, sed contingen
ter, Nempe ita agit, quòd aliter agere potest. Huius opinionis uaria sunt fundamenta, quæ nos
referemus, Atque primum ita se habet, in Deo est mens, & uoluntas, quæ intellectum conse-
36 quitur, ueluti umbra corpus, ut duodecimo meth. dicitur, quandoquidem uoluntas non nisi,
quòd cognitum est, expetit, atqui uoluntas in duo opposita potest, quemadmodum Auer. pri-
ma disput. destructionum ad secundum manifestum est, inquit, quod uoluntas est appetitus cu H
iusdam, & erga quandam actionem, & quando fit, cessat sine dubio, ille appetitus, productus,
desiderando ad actum, & iste appetitus, est actio æqualiter, de duobus oppositis dependens,
quare si in Deo mens & uoluntas est, cum cognitione igitur, & opposita operari potest, quare
ita mouet quod potest non mouere, necessarium ergo, neq; secundum naturam agens non dici-
tur. Ad idem agētia cum bipartita sint, nā alterum est natura alterum mens, At natura quodpiam
non concipit, neque enim finem, ob quem agit, neque media, quibus finis consequi potest. igi-
tur est opus, ut naturæ, ab altero agente, & finis, & media definiantur, alioquin hac, & illac
temere progrederetur. Quare prius est agens, quod per intellectum, & uoluntatem operatur,
atqui primum agens Deus est, erit igitur intelligens & uolens, non ergo secundum naturam, &
8 necessario operatur. Deinde agens secundum naturam, singularem effectum sibi definit, quem-
admodum Arist. 8. physi. asseruit. at primum omnium mouens, cum definitum esse non pos-
sideat, in se enim, totam existendi perfectionem claudit, ex necessitate igitur naturæ, non agit.
Adhuc effectus in causa, secundum causæ modum, præexistunt, effectus ergo in Deo continetur,

secundum

A secundum esse cognitiui sunt, Nempe esse Dei, est ipsa cognitiui, ut Arist. testatur. in separatis intellectio, intellectus, resque intellecta idem sunt, quare ita à Deo procedunt, non ergo secundum naturam Deus operatur cum ipsa, cognitione careat. Arguunt etiam alij, quemadmodum inter Latinos, Scotus, in hoc nostro mundo, quidpiam contingenter fit, ergo prima causa contingenter operatur, quare etiam uolens. prima consequutio ita ostenditur, unaquæque causa operatur, quatenus à prima mouetur, igitur si prima necessario mouet, unaquæque necessario mouebit, quare si aliqua causa secunda contingenter mouet, ergo & prima, cum secunda non operatur nisi in uirtute primæ. Secunda consequutio ita ostenditur, nullum est primum principium, quod contingenter agit, nisi uoluntas, aut quidpiam uoluntatem concomitans, quoniam reliqua, ex necessitate naturæ operantur, & non contingenter. Quare Deus, & contingenter, & uolens operatur. atqui Scotus, ut eius ratio ualidior appareat, instat aduersus eam, & primo quòd prima consequentia nulla uidetur quoniam aliquod, uelle, posset contingenter produci, quare non est opus primam contingenter producere. adhuc nonnulli ex philosophis, quòd quidpiã contingenter fit, confitentur, at consequens, omnino negant, primam causam contingenter operari, Nam contingentia, quæ in inferioribus est, nō ex Deo, sed ex motu cæli pro B ducta est, qui, ea ratione, qua uniformis à Deo necessario producitur: sed quoniam in eius partibus difformitas est, ob hanc difformitatem produci possunt, contingentia. Neque etiam consequutio secunda ualida uidetur, non enim sequitur, si contingenter causat, ergo uolens, quoniam quæ secundum naturam mouent, impediri possunt, quare contingenter oppositum producere possunt. has soluit instantias, & principia, nam semper sequitur, si primum principium, utputa Deus, si necessario mouet, quòd uoluntas humana, necessario mouet, siue proxime, siue remote à prima causa moueatur: nam si proxime cum necessario mouetur igitur uoluntas nostra necessario mouebit, si remote, quod proxima mouet, necessario mouet quodcunque: appetitus humanus igitur sequitur, quòd necessario moueatur. soluit secundam asseritque, non uocari effectum contingenter productum, qui non necessarius, & sempiternus non est, sed cuius appetitus fieri potest, quando intentus effectus sit, & ideo aliud est dicere, aliquid contingenter fieri, & aliquid contingens, & ideo qui antecedens concedunt, consequens negare non possunt, quod uidelicet contingentium, motus sit causa quoniam in eius partibus habet nouitatem, ideo res contingenter fiunt, Nam cum motus totus necessario, & sua causa producatur, ergo & quæcunque eius pars necessario producitur, ita quod oppositus tunc nullo modo produci po- C test, quare aut nihil contingēter fit, quod dicere nefas est, aut prima omnium causa contingenter operatur. ad idem, quod summe necessarium est, ex se, quocunque alio à se non existente, non potest non esse. Atqui Deus summe necessum est, igitur quocunque secluso, non proinde sequitur ipsum non esse, ergo si necessariam dicit habitudinem ad primum causatum, hoc igitur non existente, non esset, quod cum fieri nequeat, ad ilud igitur necessariã habitudinem non dicit. Deinde causa necessario agens, secundum ultimum suæ potentiæ operatur, quoniam sicut non est in potestate sua agere, & non agere, nec intense, nec remisse agere, igitur si prima causa necessario mouet, quicquid igitur causat, necessario causat, potest uero ex se, quicquid fieri potest, producere, ergo nulla causa secunda, quicquã producit, quod uero, omne quod fieri potest, producere posit, ita ostendit, Nam secundum philosophos prima causa est perfecta, & necessario operatur, & quatenus potest, & prius ad effectum, quàm causa secunda concurrit, In eo igitur priori causæ secundæ actioni præuenit, & cum ex necessitate naturæ agat, omnis igitur effectus erit necessarius: quoniam si ita agit, proxime omnia producit, sed quoniam ab æterno fuit perfectissima, ergo ab æterno omnia producit, potest enim omnem effectum sine causa secunda producere, quoniam eminenter, actionem cuiusque causæ secundæ continet & D primum ad effectum producendum concurrit, ergo si necessario agit in eo priori, omnem effectum producit, nulla causa secunda concurrente, alioquin si in eo priori non produceret, non esset perfectissima causa. Postremo si prima causa necessario operatur, ergo quatenus potest operatur, atque ipsa infiniti uigoris est, quare motum in non tempore produceret, quoniam potentia infinita in tanto gradu, & tempore moueret, & maior uirtus in maiori tempore moueret, infinita igitur in non tempore, quod cum fieri non posit, non ergo necessario Deus operatur. Idem etiam alij, ut Henricus, ita demonstrant, agens naturale, cum operatur, in sua actione perficitur, quoniam ob finem operatur, quod uero ita agit, à fine quoquomodo perficitur, atqui Deus in agendo non perficitur, igitur agens naturale non est. Deinde omnis potentia quæ per se, & primo rem aliquam obiectam respicit, non necessario respicit, quę non habent ordinem essentialem, sed accidentaliter, ad illud primum, atqui diuina uoluntas bonitatem diuinam respicit, ad quam creaturæ ordinem contingentem habent, & non necessarium, quia neque sunt necessaria ad consequendam hanc bonitatem, nec augent eam, ergo uoluntas diuina, quæ facta sunt necessario non respicit. Præterea quocunque effectu dato siue proxime siue non, producto

Deus

Deus perfectiorem producere potest, ergo illum contingenter producit. antecedens patet, quo niam merito Dei, nulla est repugnantia, cum infinitæ uirtutis existat, ut perfectum producat, E ex quibus consequutio prospicua est quoniam aut infinita produxit, aut contingenter produxit, Demum Deus, nullum effectum potest ab æterno producere, ergo omnem effectum, contingen ter, producit, Nam cum sit æternus, & infinitus non habens imperfectum, si necessario producit, non expectabit tempus, & non esset maior ratio quare magis in hoc tempore, quàm in alio. hoc idem Auer. confirmat, qui in tertia disputatione ad primum maxime inquit, quòd actione naturali, non debet denominari, & dat causam, actio namque naturalis, necessario est in sua sub stantia, non tamen in uolentibus substantia. Rursus opus assentiale non procedit à sua substantia, Demonstratum est enim, quòd eius actio procedit à scientia idem in decima disputatione. pa tet, ergo quod philosophi conueniunt, cum istis, in attribuendo Deo uolunatem, & ideo, quod ipse dixerat nomine philosophorum, ut quod procedit ab ipso Deo, procedit modo natu ræ, est falsum. ex his itaque palam factum est, primum omnium mouens, non necessario sed con tingenter mouere: hæc quæ affirmant isti, etsi uerissima sint, quandoquidem ex lege sanctissima firmata sunt. Nos uero non quæ fide tenenda sunt, sed quænam Arist. opinio sit, disputandum duximus. Quare sic disceptationem declarantes, dicimus, horum sententiam F Aristoteli, & ipsius principijs, non consentire.

Euertitur opinio. *Cap.* 20.

ADuersus quorum sententiam Arist. principia accipientes primũ ita ratiocinamur, Si Deus contingenter ageret, ergo ita motionem producit, quod potest ipsam non producere, ergo potuit nolle producere, ergo illud nolle in Deo esse potuit, ergo potuit esse Deus, quicquid enim in Deo est, Deus est, sed quod Deus esse potest, necessario Deus est, ergo Deus habuit, & hodie etiam habet illud nolle, atqui hoc falsum est, quoniam motus est, igitur non potuit illud non efficere quare necessario agit, & non contingenter. Amplius si hunc in modum Deus agens esset, igitur posset non mouere, igitur nõ esset actus purus, tota enim Aristo-
30 telis demonstratio est, duodecimo meth. ubi primum omnium mouens, actũ purum esse ostendit, quoniam sempiterno motu mouetur, & si semper non moueret uel posset non mouere, actus prorsus non esset, præterea omne agens, contingens, quod potest in opposita, ab eo, actio non fluit, nisi noua causa concurrat, quæ hoc agens definit, & determinat, ad alterum oppositorum, G producendum, quemadmodum ex Auer. patet, Deus ergo si agens contingens est, in opposita igitur potest, ab eo igitur, actio noua non fluit, nisi causa noua concurrat, à qua definiatur ad mo tum potius, quàm ad quietem, agendum. ad idem ut demonstratione Arist. arguamus, si primum omnium mouens ita agit, igitur potuit quandoque primum mouere (quemadmodum isti dicunt) quare ante primum motum dabitur mutatio prior, nam si deinde mouet, igitur est orta noua relatio, namque actu mouens factum est, & quod poterat mouere, actu mobile, atque noua relatio nõ acquiritur, nisi motu aliquo pacto uel in eo, quod mouet, uel in eo quod mouetur uel in utroque, igitur ante mutationem quæ dicitur prior, alia præfuit: hæc enim est Arist. demõstratio, quæ euerteretur, si primum omnium mouens cõtingenter moueret: eius igitur opinio est, quòd necessario operetur. Adhuc Deus ita motionem efficit, quòd potest ipsam nõ efficere, Atqui possibile est quòd si in actu ponatur, nõ sequitur impossibile, ergo si potest nõ mouere, si in actu ponatur non debet absurdum accidere, sed sequitur absurdum, quoniam cõtradictio de eodem simul uera esset, nam nõ moueret, & cum motus sua natura sempiternus sit, uti retro docuimus, ergo semper erit, quare motio semper erit, & nõ erit. Adhuc Deus, omnis mutationis nõ esset expers, nam si contingenter motum producit ergo potest illud nõ produce H re, igitur si ponatur in actu possibile, nõ sequitur absurdum, quare nõ mouet, igitur desinit esse mouens, igitur mutationis capax est, Nam id mutari dicitur, quod aliter se habet modo quàm prius, quare cum antea Deus erat mouens, nunc uero amplius mouens nõ est, igitur aliter se ha bet, quàm prius, mutatur igitur Deus. Iam uero motus æternus est ut Arist. dicit, igitur semper ens, quandoquidẽ sempiternũ in omni tempore dicitur ens, At cum Deus contingenter agat potest igitur relinquere motum, igitur nõ semper ens, sed quandoque nõ ens, motus igitur semper ens, & nõ semper ens erit, & ideo contradictio de eodem simul uera, deinde demonstrationes Arist. ruerent, quibus per motum sempiternum, de primo omnium mouente, demõstrat complura prædicata, ut puta quòd sit sempiternum omnis mutationis expers, & ab omni materia separatum, In his enim demonstrationibus, medium necessarium non acciperet, sed contingens, quoniam motus sempiternus non est, cum cõtingenter à Deo producatur, neque dici potest, quod etsi sua natura corruptibilis sit ab alio fiet æternus, utputa à Deo, qui semper mouere expetit quoniam cõtingeret ut cõtradictio de eodem simul uera foret, uti retro docuimus.

Ad

A Ad idem, ut ab Arist. demõstrationem mutuemus qua duodecimo diuinorum, necessario pri-
mũ omniũ mouẽs mouere demõstrat, quæ ita se habet. mouẽs immobile, quod purus est actus, &
aliter se habere nequit, necessario mouet; Atqui primus motor ita se habet, est enim omnis mo 35
tionis expers, & purus actus, quare necessario mouet; & uerba eius hæc sunt. Cum autem ali- «
quid sit mouens, ipsum immobile, existens actu ens, Hoc nullo modo contingit, aliter se habe- «
re, latioque, prima mutationum est, huius autem, quæ circularis est. Hanc autem illud mo- «
uet, ex necessitate. Itaque est ens, & prout necessitas bene est, ac sit principium necessarium; «
Namque totiẽs dicitur hoc quidem quod præter impetum, illud uero sine quo non bene, Hoc «
autem non contingit, aliter hoc simpliciter, A tali ergo principio, tum cælum, tum natura «
dependet. Non minus, & aliud quod affirmant, Aristoteli pugnat, quando inquiunt, primum
omnium mouens, quatenus potest, non agere, primum enim Arist. demonstrationẽ destruunt,
octauo phys. quando demonstrat uirtutem infinitam, in magnitudine finita non existere, etenim
si in hac magnitudine uirtus infinita foret, motus in non tempore fieret, ratio enim, idcirco ua- 79
lida est, quoniam agens quod ex necessitate naturæ agit, quatenus potest operatur, Quoniam
quocumque tempore paruo dato, moueret, in eodem uirtus finita etiam mouere posset, ueluti
B patet per uirtutis incrementum. Rueret etiam alia Aristotelis demonstratio secundo cæli, ubi
habet si cælo adderetur astrum, aut non moueretur, aut tardius moueretur, Quæ quidem con- 30
sequutio, ualida non est, nisi, quoniam Deus, cælestis motionis causa effectrix, quatenus po-
test mouet, Nam si ita non ageret, Atistoteli dici posset, quod uera ratio esset, si Deus ex ne-
cessitate naturæ, & quatenus potest moueret. At ita non mouet, sed uolens, & contingenter.
Ad hæc, in æternis, non differt, esse à posse, uti tertio phys. constat, Igitur si Deus potest non
mouere, ergo actu non mouet. Demum posita causa cum his omnibus, quæ ad producendum 32
necessaria sunt, omni procul dubio, effectus oritur, sed primum omnium mouens, causa mo-
tionis est, cui ab æterno nihil deficit, aut deficiet, semper igitur mouebit; Quod etiam super-
addunt, primam substantiam, ea, quæ facit, intueri, Et ideo causam agentem secundum na-
turam esse cogitandam, Aristoteli, hoc, non consentit. Nam agens secundum naturam, abs-
que eorum, quæ facit, apprehensione operatur, Ita enim ab agente secundum propositum di-
stingui philosophus asseruit, At Deus secundum Aristotelem, (uti retro docuimus) non nisi se
ipsum apprehendit, & quæ Deus non sunt, non cognoscit, Igitur agens secundum naturam iu
xta Arist. appellandum erit.

C

Aristotelis opinio. Cap. 21.

His sic explicatis, Aristotelia opinio referenda est. opinatur itaque Arist. primum rerum
principium, cum ad ea, quorum est causa refertur, agens secundum naturam, atque ne-
cessarium nuncupari. Dicitur etenim secundum naturam agens, quoniam ea quæ facit,
non apprehendit, Nam etsi motionem in gyrum producat, ipsam tamen non cognoscit, quo-
niam Deus, non nisi Deum apprehendit, quod Arist. planc. secundo phys. affirmat, ubi hæc
habet. Dupplicia autem sunt mouentia physicæ, quorum alterum non physicum est, Non enim 73
habet motus principium in seipso, Tale autem est, si aliquid mouet, quòd non mouetur, ut id «
quod penitus immobili est, & quod omnium primum est, Quare naturaliter mouere primum «
omnium mouens Arist. his uerbis opinatur. Rursus omne quod mouetur, per principium «
quod est in eo, per se, & primo, & non secundum accidens, mouetur per naturam, quoniam «
hæc est naturæ ratio, uti secundo phys. constat, Atqui cælum mouetur, per principium quod
est in eo, per se, & primo, & non secundum accidens, ergo per naturam, sed huiusmodi prin- 3
D cipium mouens, primum est, ergo secundum naturam mouet. Secunda propositio inquit
Auer. ab Arist. ostensa fuit, circa principium septimi physicorum, & in tertio cæli, Quod mo-
uet primum corpus, naturaliter mouet, ergo motor, qui Deus est, naturaliter mouet, Quare 20
bifariam primum mouens, mouere Arist. opinatur, & quoniam ita mouet, quia motionem,
quam producit, non apprehendit, & quoniam est causa per se, & prima, & non secundum ac-
cidens motus, in corpore cælesti. Quare patet quo pacto Deus secundum naturam agens
dicatur. Necessario etiam secundum Arist. mouet, & agit, ita enim mouet, quòd potest non
mouere, si enim primum mouens posset non mouere, fieret, etiam, ut quolibet, sublunarium
quiescat, & non sit, quoniam octauo phys. demonstratum est, causam propter quam, hæc per-
petua, secundum speciem sunt, primum omnium mouens esse, quoniam motu sempiterno, pri-
mum corpus mouet, Atqui potest non mouere, motu sempiterno, ergo fieri potest ut nullum
horum fit, Quare mundus posset non esse æternus, quare Plat. opinio, Aristotelis esset, quam
primo cæli, sub finem arguit. Consimiliter nullam haberet efficaciam, Aristotelis demonstra-
tio, secundo de ortu, ubi demonstrat, generationem esse perpetuam, quoniam Deus sempi- 56

terno motu mouet, ergo si Deus potest non mouere, fieri posset, ut generatio non sit. Hæc E
itaque apertißime, quæ ab istis affirmantur, Aristotelis sententiam euertunt, Quare iusta Ari-
stotelem, dicendum est, primum omnium mouens, necessario mouere, & quamuis ita agere
affirmetur, non tamen dicitur necessario agere, quoniam ui, & coacte agit, est enim duplex
necessitas, ut Arist. quinto meth. definit, Altera enim est, cum impetu, & ui, Altera uero, est
præter impetum, & uim, hunc in modum dicitur primum omnium mouens, necessario mouere,
28 quemamodum ipsemet Arist. docet. 12. meth. ubi cum ostendisset, primum principium neces-
sario agere, statim modum adiecit, nam necessarium dupliciter dicitur, hoc quidem uti præ-
ter impetum, illud uero sine quo non bene, hoc autem non contingit aliter, hoc simpliciter,
quare coacta necessitate non mouet, Verum quoniam motio Dei esse consequitur idcirco neces-
sario mouet, etenim primum omnium mouens summa est bonitas atque perfectio, quare cum
boni ratio sit ut alijs communicetur, Necessario igitur hanc suam bonitatem rebus Deus imper
titur, quæ si non communicaretur per se bonitas minime foret. Cæterum bonitas hæc secun-
dum peripateticos communicari nequit nisi per motum, igitur necessario mouet, & idcirco re-
cte Auer. duodecimo meth. inquit, si Deus non moueret otiosus esset, quinimmo consequitur
quòd non existeret Deus, & est demonstratio à signo, Nam si non moueret non posset rebus bo F
nitatem elargiri, quare summa bonitas non existeret, & ita Deus, Deus minime foret, cum ipsius
esse sit summa bonitas, & idcirco deridendus Aegidius uenit, qui Auer. demonstrationem non
percipiens asseruit non sequi Deum otiosum fore si non mouet, quoniam aliam longe nobilio
rem actionem habet, utputa intelligere. Ex his itaque satis constat, quo pacto secundum Arist.
Deus rerum opifex agens necessarium nuncupetur.

Deus quo modo agens liberum, & uolens nuncupetur. *Cap.* 22

CAeterum hęc dubitatione nõ uacant, etenim si Deus secundũ naturam, & necessario ageret,
ergo agens liberum, & uolens non existeret: Hæc enim puta necessitas, & natura cum li
bertate, & uoluntate pugnat, sed hoc dilui potest, atque primum quomodo agens liberum
dicatur Deus, aperiemus, mox, an uolens, fiet apertum. Verum quoniam agens liberum non sim
pliciter secundum Arist. dicitur, ideo quot modis dicatur primum aperiamus, ex hac enim di-
stributione apertum fiet quomodo liberum agens dicatur Deus. Agens enim liberum interdum
illud appellamus quod non coacte, & ui operatur, & ratio ea agentia libera uocamus, quæ pro G
ducunt ea, quæ, secundum naturam eis producere conuenit, quare libere agere est, non contra
naturam propriam, ut ui, & coacte, & in hunc modum agens primum liberum dici ualet, siue
ad se ipsum referatur, siue ad ea quæ ad extra producit. Etenim Deus non ui & coacte si ipsum
apprehendit, atque expetit, intellectio enim iuxta propriam naturam ei conuenit, motum etiam
producit, & reliqua per motum non ui, & coacte, sed iuxta propriam naturam, quemadmodum
ante docuimus, quoniam sua bonitas summa perfectione, quare dicitur liberum agens, & quo-
niam liberæ se ipsum intelligit, & appetit, atque ea quæ extra facit, libere facit, atque hæc ipsa
libertas naturæ & necessitati, non repugnat, Nam & quæ secundum naturam simpliciter opera
tur quando id agunt, quod eis secundum naturam conuenit, libere agere dicuntur, quoniam
non ui, & coacti neque etiam necessitate pugnat, quoniam uti retro docuimus datur quædam
necessitas quæ est præter impetũ & uim, necessitas enim coacta est quæ huic libertati pugnat. Di
citur rursus agens liberum, quod ita operatur, quòd secus operari potest, & in eius potestate
situm est agere, & non agere, atque hoc agens, idem sonat, quod agens contingens, quomo-
do primum mouens liberum agens non potest, secundum philosophum, uocari, hæc enim liber
tas, necessitati repugnat, quare si primum mouens, necessario agit, non ergo libere. Iuxta hoc H
significatum atque hanc libertatem, alij Deo ascribunt, quam retro reiecimus, Dicitur rursus
agens liberum, quod sui gratia operatur, & non alterius, & proinde hominem, qui sui gratia est
liberum uocamus, seruum uero, qui alterius gratia est, secundum quod significatum methaphy-
sicam, liberam scientiam, prohemio meth. Arist. esse monuit, quoniam sui gratia est, Aliæ ue
ro ob ipsam, atque ita primum omnium mouens libere agere dicitur, Nanque secundo cæli de-
17.et 21 monstratum est, sui gratia prima intentione, Deum agere, quandoquidem nobile, ut inquit
Auer. gratia ignobilis non est, quare iuxta hoc significatum, libere agere dicitur, atque hæc ip
sa libertas, patet, quod necessitati non pugnat, dicitur etiam agens liberum, ut Auicennam 6.
suæ meth. cap. ultimo, monet, illud agens, quod alicui bonum impartitur, à quo nullum expe-
ctat præmium, neque retributionem, quare cum primum omnium mouens, suam bonitatem,
omnibus re[illegible]us impertiatur, à quibus nullum expectat præmium, liberum igitur dicitur. quod
88 Auer. etiam [illegible]cundo phy. testatur. Dispositio, inquit, entis necessarii simpliciter, est, ut non
sit propter su[illegible] actionem, sed actio sequitur ipsum, eo, quia bonum est, cui essentiale est, bo
nitatem

A nitatem communicare, ex his itaque patet, quòd Deus, ad entia extra ipsum, relatus, ut liberum, naturale atque necessarium agens dicitur, liberum enim, quoniam non coacte, & ui agit & gratia sui operatur, & ob bonitatem, quam impartitur, non expectat præmium, necessarium agens est, quoniam non potest non agere, nam si per se bonus, & perfectus, necesse igitur est, ut bonitatem communicet. est etiam naturale agens, quia primum principium motus est, quo primum corpus mouetur, consimiliter absque cognitione, motum producit, & quoniam quatenus potest agit, si enim secundum totam suam essentiã, non ageret, sed secundum partem, partim bonus, partim non bonus foret, atque perfectus, quoniam bonum, & perfectum, id dicitur, quod alijs, & bonitatem, & perfectionem largitur, fit, quare, ut pars, quæ bonum nõ impertitur, ut neque bona, neque perfecta sit, secundum totã igitur suam substantiam operatur. Quæ cum explicata sint superest ut planum faciamus, si primum mouens, uolens agens sit, Atqui omnes pari consensu Deo uoluntatem ascribunt. Verum nonnulli, eam Deo ascribunt uoluntatem quæ æque ad duo opposita potest, nam uoluntas, appetitus, rationem insequens est, qui duo opposita æqualiter respicit, quare cum Deus in duo opposita possit, appetatque, igitur uolens agens erit. sed ex his, quæ retro dicta sunt, patet iam, horum sententiam Arist. non consentire ex ipso enim demonstratum est, Deum necessario agere, igitur ita uolens esse nequit.

B adhuc nulla uoluntas, ad duo opposita æque se habet, nam omnis, ad unum definita est, utputa ad bonum, Nam cum uoluntas non cognoscat, sed illud tantum appetat, quod bonum esse indicauit, intellectus, igitur fieri nequit ut in bonum, & malum, ea ratione qua malum uoluntas feratur. idem ex uoluntatis definitione patet, tertio Ethic. ubi dicitur, quòd sit appetitus boni, aut simpliciter, aut apparentis, quod pro fine, intellectus statuit, quare si eius esse, ad unum, utputa ad bonum definitum est, igitur non nisi, quod boni rationem habet, appetere potest, quare quod mali rationem habet, minime appetit. Rursus cum uoluntas ipsius finis sit, ut Arist. eodem libro monet, at finis semper boni rationem habet ut secundo physi. constat, æque potens ad duo opposita uoluntas non est. Verum hæc retro à nobis explicata fuere, quare ex his constat, quòd uoluntas ad duo opposita non est indifferens, quare neque ita diuina uoluntas se habere potest, & proinde dicendum, in Deo uoluntatem esse, Nam ut duodecimo methaph. sequitur uoluntas, intellectum, quemadmodum umbra corpus, quare cum in Deo mens sit, igitur appetitus mentem insequens, unaquæque enim uirtus cognoscens, siue sensus siue mens, suũ respõdentem appetitum habet, ut tertio de anima constat, quare si uis intelligens in Deo est, igitur appetitus, qui uoluntas dicitur, uerum quoniam uoluntas, in id fertur, quod mens mouet non nisi in id quod cognitum est, uoluntas fertur, inuisa enim deligere possumus, incognita nequaquam, quare cum Deus se tantum cognoscat, se ipsum igitur tantum appetit, quare ad se, diuina substantia relata, uoluntas dicitur, substantia enim diuina, mens, uoluntas & natura dicitur, diuersa tamen ratione, dicitur enim mens, ut comprehendens est, cognoscit enim suam substantiam, quæ forma ab omni materia spoliata est, sensus enim quæ sunt conditionibus singularibus affecta cognoscit, quæ Deus minime cognoscit, & ideo mens, & non sensus sua substantia dicitur, hæc etiã uoluntas dicitur, & seu appetens est, est enim Deus omnium finis, summaque bonitas, & perfectio, quare appetitus in eo existens, uoluntas iure uocatur, dicitur quoq; natura, cum, quoniam sine cognitione res quas facit, producit, tum qm̃ principium primũ motus primi corporis est, quemadmodum retro declaratum est. substantia quare diuina, ut rerum causa est, uoluntas nõ dicitur, quoniam cum illas non cognoscat neque igitur uelle potest, quòd uero hunc in modum ex Arist. sentẽtia uoluntas diuina se habeat, Auerois testimonio confirmari potest, qui etsi nostram uoluntatem, ad duo opposita æque indifferentem posuerit, quæ tamen in Deo est ita se habere negauit, ueluti in prima disputatione & in tertia, uoluntas, inquit,

C c.4. 36

D quædam est, quæ ex æquo ad duo oposita se habet, ex qua uolens, eligensq; denominatur agẽs & est illud, quod quandam interdum agit actionem, & interdum eius contrarium, & quod nanque facit, omni procul dubio, cum deliberatione, & intellectione agit, Vnde primum agens, nequit hac uoluntate denominari, hæc enim uoluntas nostra est, quòd uero hæc uoluntas Deo non conueniat, ita demõstrat. omne agens hoc modo uolens, ab eo quod uult, deficit, & Deo nihil deficit, ita igitur uolens nõ erit, deinde, omne quod ita agit, quoniam electione agit, quę inter duo est, ideo agit, ut quod melius, per se consequatur, quare cum Deo quicquid non deficiat, ita agens uolens non erit. Demum agens uolens, ita operans mutationi subiectum est, nam hoc agens cõsultatione agit, consultatio uero, quidam est discursus, qui quidem motus est, nam ex fine præcognito, media ad finem inuenit, uti tertio moral. constat, quare in Deo cõsultatio foret, & ita discursus, quare & motus, quod aliter etiam ostendi potest, hoc enim agens cum quid agendum est, eligit, electio cessat, & non amplius eligit, quare mutabitur de eligente ad non eligens, quare cum Deus nullo modo mutetur ita uolens agens non erit. Altera uero uoluntas, inquit, Auer. ad duo non se extendit opposita sed id uoluntatis habere dicitur

ad primum
ad primum

quod appetat, quod à ratione cognitum, & liberæ, absque necessitate inducente ad agendum, E
neque de se, neque de re aliqua extrinseca, immo duntaxat ex sua bonitate, & admodum eius di
spositionis. Nulla igitur nobis præsens uoluntas, similis est Dei uoluntati, hęc enim necessa-
rio, uult & eligit in præstantiori, omnium graduum uolentium, & eligentium, non nanque
ei commisit defectum commitentium, uolentibus nobis præsentibus in hoc mundo. quare
etiam secundum Aueroem patet, in Deo non esse uoluntatem, quæ in duo fertur opposita, sed
quæ ad unum definita est.

In oppositum obiecta diluuntur. Cap. 23.

QVibus explicatis, facile est aliorum euertere rationes, & primæ rationes ex dictis iam solu
tæ sunt: ea autem, quæ ex diuo Thoma habetur, id tantum ostendit, quod necessarium
est, ut sit agens quod agentium, quæ sunt hic, actionē dirigat, alioquin temere hac, & illac
mouerentur. atqui hoc agens Deus esse non potest, quandoquidem, quæ non sunt, Deus, non
apprehendit. adhuc cum horum agentium actiones singulares sint, consimiliter & agentia, quæ
diriguntur, singularia, nulla mens, nullusque intellectus apprehendit, quemadmodum tertio F
de anima demonstratum est; igitur à primo omnium intellectu, agentia, quæ apud nos sunt di-
rigi non possunt, Hæc enim uirtus, quemadmodum in disputatione de anima sensitiua demon
stratum est, est sentiens anima quæ in cælo est, quæ agentium, quæ sunt, hic actiones dirigit,
ut præoptatum finem consequantur, Neque itidem ratio alia, alicuius est momenti, Nam etsi
Deus, agens secundum naturam dicitur, non tamen eo modo quo agentia naturalia, quæ apud
nos sunt, Nam Deus uniuersalis natura est, & ideo definitum effectum non habet, sed rebus
producendis simul cum causa secunda cooperatur, quate illo Deus ad unum, definitua non est,
Agens uero naturale, quod apud nos est, uniuersalis causa non est, sed particularis, & proxime
unum definitum effectum sibi determinat, quare ad unum tantum definitum est: aut dicendum
quòd proprium sibi Deus definit effectum utputa ipsum esse, existendi uero secretio non à Deo
sed à causa secunda petenda est, ut quarta disputatione docuimus, non tamen agens naturale uti
illud quod apud nos est, nuncupatur, quod Auer. tertia disputatione ostendit, ubi monstrat,
Deum secundum naturam non agere, quemadmodum, ea quæ naturaliter apud nos agunt. hęc
enim agentia, quæ in nostro mundo fiunt, in agendo, à propria actione perficiuntur: unūquodq;
c.7. enim tunc perfectum est, cum operatur, ut primo moralium. cum itaque Deus summa sit per- G
fectio à sua igitur perfectione perfici nequit, quare agens secundum naturam, ut ea, quæ hic
sunt, Deū non potest. Deinde agentis naturalis, quod hic est, opus à substantia, quæ sententia
& intellectus est, non procedit, quemadmodum perspicuum est, At Dei opus à substantia pro
ducitur, quæ sententia, & mens est, igitur Deus, agens secundum naturam ut ea quæ sunt hic
non est. Etenim quæ æternis, & caducis communia sunt, eadem ratione non conueniunt, ut
omnes peripatetici pari consensu testantur, sed diuersa ratione. quare cum agentia, quæ apud
nos sunt, secundum naturam operentur, consimiliter Deus, igitur eadem ratione agens naturale
non dicitur. ex quibus, primum Henrici argumentum solutum est, quoniam eadem ratione,
Deus agens naturale non dicitur quemadmodum quæ sunt apud nos, hæc enim & ab actione,
& in suo opere perficiuntur; nam cum secundum indiuiduum perpetua fieri non possint, miserta
34.36 est natura in dando eis secundum speciem æternitatem, quemadmodum secundo de anima con
stat atque agens naturale, quod uniuersalis causa est, non agit ob finem acquirendum, sed sui gra
tia primo operatur, prima enim causa, sibi ipsi, finis est, & à nullo extrinseco perfici potest & in
eo idem est perfectio, & perfectum, & non differunt, nisi secundum certum modum intelligē
39 di, ut duodecimo meth. monet Auer. operatur autem secunda intentione propter nos, esse enim H
63.64. diuinum, motus quo bonitas impartitur, consequitur, & hoc Aue. docet secundo celi: quod est
63 perfectæ nobilitatis, non indiget operatione ut sit nobile. & paulo superius inquit, uidetur opti
me, quòd est intuenti existere, quod bene sine actione propinquissimo, per paucam, & unam
His autem, quæ longius per plures, & sermo est, de ea actione, quæ non est sua substantia,
ab hac enim perficitur, licet per hanc in optima dispositione conseruetur, quoniam per
eam, eius bonitas communicatur. Sed his, quæ ab Aristotele dicuntur, obstant qui agen-
tia bipartiri asserunt, & naturale agens, ad unum definitum esse asseritur, quare de omni
agenti naturali sermo fit, igitur Deus quoque, cum naturalis sit, causa ad unum erit definitum,
sed soluitur, & fatemur de omni agenti ibi sermonem fieri, omne namque agens non nisi unum
producere potest, Atq; ita Deus, non nisi, unius causa est, utputa ipsius esse, & ita uniuersalis cau
sa omnium, eorum quæ fiunt dicitur, Agens uero secundum propositum, duo opposita produ-
cere potest, quorum per se causa est. Diuina uero substantia, quæuis omnes in se claudat perfe
ctiones, in ipso Deo, aliquam non patiuntur secretionem, quemadmodum de auro constat,
in

[A] in quo omnium metallorum perfectiones continentur, non tamen secundum esse distinctum, non enim aurum, est perfectio argenti, ea ratione, qua, argento conuenit, sed aurum tantæ perfectionis est, quantæ argentum, & adhuc ultra, Ita Deus est tantæ perfectionis, quantæ sunt creaturæ, & plus. Quando insuper in alia ratione asserunt, in Deo, effectus, esse intelligibile habere, uerum est, nam eo modo, quo sunt in Deo cognitum habent, atque affectus in Deo, à Deo nullo modo distinguuntur, sed sunt ipsemet Deus, qui a seipso cognoscitur. Inquit enim Auer. in Epithomatibus meth. libro quarto, quòd quando effectus, in causa æquiuoca continentur, nullam in ea, habent distintionem, sed omnia cum causa, idem sunt, Quare cum Deus, horum causa æquiuoca sit, ergo effectus in eo contenti, idem omnibus modis sunt, cum Deo. At nunc Scoti argumenta soluenda sunt, & primum quod diu phylosophantium animos torsit multifariam dissolui consueuit, Quidam ita soluunt, & confitentur, quidpiam hic contingenter produci, causa tamen prima, contingenter non agit, cum autem probat, causa secunda, à qua proxime effectus sit, non mouet, nisi mota, hanc dicunt propositionem simpliciter, & nude intellectam multos claudere errores, Nam si intelligatur, quòd secunda ideo à prima mouetur, quoniam uirtutem à prima recipit, uera non est, quoniam altera ab altera, ut [B] operatur, nihil suscipit, quoniam sua natura ad effectum producendum ordinatur, ut in suo gradu, illum producat, Nullum influxum recipiens, cum ab æterno, & immobili, proxime nouum non fiet. At si intelligatur, determinatus, atque definitus causarum ordo in producendo simul, ita quòd secunda absque prima operari non potest, Conceditur hoc, non tamen inferendum est, secundam necessario moueri, licet, prima necessario moueat, quoniam cum hæc, uniuersalis causa sit, & æque omnibus effectibus producendis cooperetur, ad omnes effectus necessario concurrit. secunda uero causa, secundum modum suæ naturæ concurrit, unde si apta est contingenter agere, ita agit, si necessario, producit effectum. solutio hæc dubium habet, Nam etsi secunda causa, quando operatur, a prima nihil accipiat, accipit tamen uirtutem à prima, cum producta est, quemadmodum primo metheorum Alexander monet, quod ex Aristotele haberi potest, quando ait, mundum hunc inferiorem, superioribus lationibus esse contiguum, & inde omnis eius uirtus gubernetur, quare cum secunda causa accepit, uirtutem à prima quæ necessario mouet, ergo & ipsa per hanc uirtutem acceptam, necessario mouebit. quare argumentum adhuc solutum non est, sed defendi solutio hæc potest, Nam etsi cum facta est causa secunda uirtutem à prima accipit, quomodo est innata illam suscipere, suscipit, unde si est innata [C] contingenter recipere, ita recipit, si necessario, necessario recipit, nam agens ita producit, quemadmodum agens est aptum producere, & quod recipit, secundum modum suæ naturæ recipit. Deus enim rebus, uirtutes largitur, quomodo sunt res aptæ illas suscipere, Vnde eius uis, in causa secunda producta, secundum naturam secundæ causæ, suscipitur, & quemadmodum est innata operari, ita per illam operatur. Vnde si eius natura est, ut contingenter suscipiat, ita suscipit, si uero necessaria eius natura, ita recipitur. Nonnulli uero, aiunt, prouentum rerum, merito primæ causæ necessarium esse, at merito, patientis, ut materiæ, esse contingentem, & causa est, quoniam causa, omnis contingentiæ, in his inferioribus, est ipsa materia, est enim materia causa, per quam res potest esse, & non esse septimo meth. unde materia in sui ratione considerata, ad utrumlibet se habet, ut quarto meth. unde Arist. sesto meth. materia est causa [12.53.] contingens, Interdum enim materia, motori, & agenti obedit, interdum uero ei non obedit, [11] licet ergo prouentus rerum à primo, merito sui, & secundarum causarum, quæ necessario agũt, [5] sit necessarius, tamen, quia talis effectus recipitur in patienti, quòd ad utrumlibet se habet, inde est, quòd non omnia ex necessitate contingunt. sed horum solutio recta non est, & multifariam peccat, Nam illud contingeret, quòd aliquid esset possibile ex parte agentis, quod non esset, [D] possibile ex parte patientis, cuique enim potentiæ actiuæ, sua passiua respondet, & e contra, ut etiam ipsi fatentur, Igitur fieri non potest, ut merito materiæ, res sint contingenter productæ, merito agentis, sint necessario productæ. Adhuc Arist. secundo phys. prope finem, quomodo res est apta nata fieri, fit ita ab agente, & quomodo agens est aptum, res producere, ita & res sunt aptæ fieri, ergo si est agens, aptum necessario producere, ita quoque res necessario fiet, quare materia necessario recipiet. Deinde neq; rationem intelligunt, nam ratio in hunc modum se habet, Datur hæc causa, quæ contingenter agit, ergo causa prima contingenter agit, est uero causa contingenter producens, ut inquit Scotus, quæ ita unum oppositum producit, quod & oppositum producere potest, quare cum hæc causa, apud nos detur, quæ est agens secundum propositum, uti antea patuit, igitur prima causa contingenter agit, & probat; alioquin hic non daretur causa, quæ contingenter ageret, Nam si prima necessaria mouet, ergo & secunda, cum non moueat hæc, nisi mota à prima. solutio horum, concedit causam secundam necessario mouere, & ita negat, quod plane Arist. fatetur. Nos itaque pro ueritate dicimus quòd causa agens contingens, non eodem modo apud Scotum, & peripateticos accipitur, Nam

apud Scotum, ea causa contingens dicitur, quæ cum duo opposita producere posit, cum unum producit, in eius potestate est, tunc ab illius productione desistere, & oppositum facere, quem admodum ex solutione instantiæ, patet. At peripatetici philosophi nomine huius agentis intel ligunt, quemadmodum ex retro ostensis manifestum fieri potest, agens, quod sua natura in duo opposita potest, Nam cum alterum eorum producit, causa est, quoniam noua causa concurrit, quæ magis pro uno, quàm pro altero facit, & cum hoc producit, fieri non potest, ut a productione eius desistat, quoniam causa posita, cum omnibus conditionibns, quæ ad agendam sunt requisita, necessario operatur & non potest non operari, quare cum eiusmodi agens tunc ita se habeat, igitur ab illius productione, desistere nequit, quare agens contingens illud non est, quod Scotus dicit, eiusmodi uero agens, cum operatur, consimiliter, & rerum omnium, quæ fiunt productio necessaria est, non tamen contingentia à rebus tollitur; uti retro docuimus, & octaua disputatione de anima sensitiua, quare constat quòd rerum productio necessaria est, effectus tamen, qui producitur contingens esse potest. quibus hunc in modum explicatis patet multifa riam quòd soluitur Scoti ratio, atque primum fatemur, secundam causam necessario producere ea quæ facit, res tamen quæ fit potest esse contingenes, quinimmo neccesserio est contiengens, aut dici potest cõcesso quòd apud nos datnr causa contingens, uti Scotus opinatur, nõ tamen sequitur primam causam contingenter operari, quoniam a prima causa esse rebus largitur, quod necessario efficit, licet ipsius secretio, à causa secunda petenda sit, Secunda uero ratio de facili soluitur, quoniam illud tantum concludere uidetur, quòd motus cæteraque sempiterna non sunt ita necessaria quemadmodum Deus, non tamen inde sequitur, ut Deus sine illis esse posit, sed solum quòd Deus intelligi posit motione, & cæteris non intellectis, & idcirco cum infertur necessariam habitudinem non habere non sequitur, sed solum quòd ea habitudo de ratione Dei non est, Deus enim intelligi potest, & quòd nullam dicat ad res effectas habitudinem, Multa enim sunt, quæ secundum rem coniuncta sunt, quæ tamen mens separare potest, ut Auer. duo decimo meth. docet, quare licet Dei necesitas à motione, & cæteris non pendeat, esse Dei in re, necessario motio sempiterna consequitur, & mundus, quæ sine Deo existere nequeunt, Nam uti dictum est, diuina substantia summa est bonitas, quæ necesse est ut communicetur. Quare cum sine motu communicari non posit, idcirco motus, & rerum productio Dei esse consequitur. Veluti esse rerum à propria affectione non pendet, in re tamen absque propria affectione res non existunt, etsi remoueatur res deperduntur, ita de Deo, & cæteris rebus dicendum, in re enim Deus sine rebus esse nequit cum summa bonitas, & perfectio sit, quæ non nisi rebus communicatur. Tertium de facili soluitur, & confitemur omnia quæ fieri possunt à Deo produci, ab ipso tamen, absque causis secundis, in lucem non prodeunt, Nam cum Deus causa putetur uniuersalis, quæ ea dicitur, quæ simul cum causa secunda, omnibus rebus producendis cooperatur, sine enim huiusmodi causis, Deus quippiam producere nequit, Nam si posset cum in æternis esse, à posse non distinguatur, ergo semper sine causis secundis hæc efficeret, & ita absur da omnia euenirent, quorum Auer. meminit octaua meth. quòd, ignis non combureret, neq; aqua frigefaceret, sed Deus omnia hæc operaretur. quæ cum absurda sint non ergo Deus, sine causa secunda, quippiam producere potest, deinde si ab æterno, & immobili quidquam proxime non producitur, igitur sine causa secunda, nouus effectus à Deo non prouenit, quare simul cũ causa secunda operatur, neque tamen in aliquo priori quicquam producit in quo causa secunda non faciat, sed simul operatur, cum autem idem sit, utriusque causæ effectus, secundum numerum, discrimen tamen est, quoniam uniuersalis causa, non tantum illis cooperatur, sed omnibus, & ideo non dicitur perfectisima, quoniam omnia sine medio producit, hoc .n. imperfectionis est in deo, uti demonstratum est. sed ambiges, causa prima, cum sit prior secunda, ergo in aliquo priori causat, in quo secunda non producit. soluitur quòd prima causa est prior secunda, ut in secunda est nouitas, quoniam ut æterna est, secundum speciem, causa secunda non est prior, quoniam in æternis non est prius secundum tempus, sed dicitur perfectione prior ut ipse dicit, contra diuum Thomam. Postremum argumentum, falso secundum Aristotelem innititur fundamento, quoniam infinitę uirtutis Deus non est, Nam si Deus, secundum naturæ necesitatem operatur, secundum philosophos, ergo quantum potest, quare cum sit infinitus, momento motus fieret. Sed nunc Henrici argumenta sunt soluenda, & ad primum iam solutio patuit, secundum soluitur, & maiori concessa, minor falsa est, quo niam res, quæ fiunt, licet secundum indiuiduum, ordinem essentialem non habeant, habent ta men secundum speciem, nexum essentialem, quia si non essent, res, quæ continuo fierent, Deus non esset summa bonitas, quoniam non posset se rebus communicari, quare res, quæ fiunt, licet diuinæ perfectionis incrementum non afferant, hæc ipsa tamen, in his conseruatur, ut Auer. duodecimo meth. monuit, nam mouent, & res producunt formæ separatæ, quoniam per hanc actionem, in optima dispositione conseruantur, Reliqua uero argumenta iuxta Aristotelem fal so

A ſo innituntur principio, quoniam Deus, uigore infinitus non eſt, uti poſtea demonſtrabimus.
Hæc quæ retro à nobis de prima opifice cauſa, deq; eius libertate, neceſsitate, & alijs complu-
ribus, quæ à ſacræ religionis noſtræ principijs diſſentiunt, non ex noſtri animi ſententia, ſed iuxta
Ariſt. dogma explanata fuiſſe, lectorem admonemus, cuius quidem uiri fundamenta, cum à ue
ris principijs diſsideant, facile eſt diluere, Nempe ueri ſapientes primam mentem uigore infini
tam inſtituunt. quo quidem principio ſumpto, omnes Ariſt. conatus ruunt.

Cæleſtes mentes quo pacto à Deo ut ab agente forma & fine dependeant explicatur. Cap. 24.

CAeleſtium, diuinorumque corporum, quo pacto Deus, ſecundum peripateticos, cauſa
eſſe putetur, hucuſque explicatum eſt, At nunc, de diuinis mentibus ſermo ſuccedit, quo
pacto ipſæ ab eodem rerum principio dependeant, id tamen ex retro declaratis inferre po-
teſt, huiuſmodi mentes, uera cauſa effectrice uacare, Nempe in eis nulla eſt potentia, Sunt enim
ſimplices, & puri actus, quemadmodum duodecimo diuinorum Ariſt. docuit, Quare uero agen-
B te carent, neque itidem formam habent, ob quam eſſe & permanentiam æternam, uti cæleſtia
habeant, etenim ſubſtantiæ compoſitæ eſſent, quod Ariſt. quinto meth. monuit inquiens, ho
rum quidem utique altera cauſa eſſendi neceſſaria, horum autem nulla, ſed propter hæc alia ſunt
ex neceſsitate, quare primum & neceſſarium proprie ſimplex. quæ uerba his reſpondent, quæ
ſecundo meth. habentur, ubi dicitur, diſpoſitio primorum principiorum cum corporibus cæ-
leſtibus. in corporibus enim cæleſtibus aliquo modo ſaluatur quòd à principijs ſeparatis pen-
deant. & idcirco duodecimo eiuſdem operis, cum oſtendiſſet neceſſarium, quod non contingit
aliter ſe habere, inquit, ex tali principio dependet, tum cælum, tum natura. Manifeſtum itaq;
eſt, quòd agente, & forma, qua exiſtant, carent, ſed ex ſeipſis exiſtunt, quemadmodum 2. meth.
Ariſt. monuit inquiẽs, principia ſemper exiſtentiũ nõ habere cauſam ut ſint, ſed ipſa cauſam eſſe,
quare alia ſint, & loquitur in numero plurali. & ideo Auer. inquit, quod intendit diſpoſitionẽ pri
morum principiorum, cum corporibus cæleſtibus. Verum quoniam à Deo dependent, opus
eſt, ut modum explicemus; ſed quædam altius repetenda ſunt, ut res aperta fiat. Accipere itaq;
primo oportet, caducam formam, eſſe formam, finem, & agentem, Verum primo ei formæ ra
tio competit, ſecundo finis, tertio agentis ratio, quod ita manifeſtum fieri poteſt, forma enim
C per partem, poſt partem oritur, ergo ei primo conuenit, materiam perficere, quare formæ ra
tio primo ſibi aſcribenda erit, & ideo recte ab Auer. dicitur, eſſe materiæ eſt, ut à forma perfi-
ciatur, ergo ſi ex oppoſito arguere licet formæ ratio, erit materiam perficere. Secundo ei com
petit, ut finis ſit, nam ut forma, ortum terminat, ita optimi, & finis attingendi, per agentis
actionem, rationem ſortitur, Nempe generans, per motum bonum attingit, quare forma, ut or
tum terminat finis dicitur. Demum eidem conuenit, ut ſit cauſa agens, primo enim opus eſt, ut
forma exiſtat, deinceps ut operetur, operatio nanque, eſſe præſupponit operantis, & dicitur
effectrix cauſa, quatenus in re actiones producit, quemadmodum per Ariſtotelem ſecundo de
anima patet, eſt itaque caduca forma, primo forma, deinde finis, demum agens. At in abiun-
ctis formis, ita res non ſe habet, Huiuſmodi enim formæ quoniam à materia non dependent,
non habent eſſe, poſt non eſſe, quare eis primo materiam perficere non conuenit, Neque iti-
dem rationem finis habent, uti caducæ formæ, quoniam nullum terminant ortum, neque etiam
ratio agentis primo ipſis competit, quoniam hæc non niſi mota mouet. Quare diuerſa ratione
in ſubſtantijs abiunctis, eſt forma, finis, & agens. Deo itaque, finis ratio, primo competit,
Nempe primæ cauſæ ratio, primo enti conuenire oportet, atqui prima cauſa finis eſt, inter cau-
D ſas enim finis mouet, & non mouetur, & ideo recte ab Auicenna dicitur, quòd ſi aliqua ſcientia
de cauſis exiſteret, maxime de cauſa finiale exiſteret, quia eſt, gratia cuius omnia agunt, iure
igitur prima cauſa eſt, quare primo enti, primo conueniens. Deinceps Deo, ut ad intelligen
tias confertur, formæ ratio competit, Verum quia forma perfectio eſt, eius cuius eſt forma,
ergo cum cæleſtes mentes, deus perficiat earum forma erit, ſed quo pacto mentium forma dica-
tur, non patet, & idcirco ſciendum formam duplex habere eſſe, quemadmodum tertia diſpu-
tatione Auer. docet, Alterum in re, Alterum uero in mente, uti uiuentis forma, cum in re eſſe
habet, cauſa eſt, ob quam uiuẽs eſt, id quod eſt, ut uero in mente exiſtit, ipſam perficit, uelu-
ti res intellecta, uirtutem intelligentem perficit. Deus itaq; utroq; modo forma eſt, Nam ut
rebus exiſtentiam largitur, ita in re eſſe habet, ut uero ad intelligentias confertur, forma eſt illis
ſpiritualis, quoniam obiectum eſt ab eis intellectum. Ex his quo pacto mẽtium Deus cauſa ſit pla
num fieri poteſt, eſt enim earum finis, & forma. eſt finis quia Deus ipſas mouet, ut res amata,
ipſæ uero ſunt Deum amãtes & intelligentes, & ei quatenus poſſunt ſimiles fieri cupiunt, à Deo
uero, mouẽtur, non uero motu, ſed ſecundum methaphoram, ut primo de ortu Ariſt. docet,

finis

finis mouet secundum methaphoram, quare cum Deus res optima sit, summe expetibilis est, in- E
telligētiæ uero sunt ipsum expetētes quare earum finis est. Vt uero obiectum intelligibile est, ac
à mentibus intelligitur earum forma dicitur. quod per Aueroem planum fieri potest, qui tertio
8 de anima, inquit intelligibile est essentia intellectus, & se habet, ut forma. & eodē libro, ait,
14 intelligētiæ se inuicē perficiunt, & sunt se inuicē formæ, & in para. meth. tractatu quarto, obie-
ctum intelligibile, est forma, & intelligētis perfectio. Constat itaq; ex his quod esse à Deo in
telligētiis communicatum est, diuersa longe ratione, quàm sublunaribus, & cælestibus corpo-
ribus, Nempe Deus esse intellectum, atq; esse nobile, ipsis communicat, Nam ut intellecta for
ma est, eas perficit, atque constituit, ut sint Deum intelligētes, ut uero earum finis est, ab eo
esse nobile sortiuntur. Etenim intelligentiæ, Dei gratia agunt, & ei similes fieri cupiunt, quare
cum unumquodq;, tunc perfectum sit, quando operatur, si itaque intelligentiæ, ut operentur,
à Deo habent, esse igitur optimum, ab eodem sortiuntur, quare diuersa ratione, à primo prin-
pio, cælestis mētibus, esse communicatum est, quam cæteris rebus. Neq; tamen putandum,
huiusmodi mentes, æque à Deo depēdere, Nam æqualis perfectionis non sunt, & idcirco qui-
busdam clarius, ut quæ Deo proximiores sunt, quibusdam uero obscurius, quarum præstantiam
ex motione comprehēdere possumus, quæ enim uelocius mouēt, his quæ tardius mouēt præstan F
tiores sunt, Quare ueluti in operatione, primo principio magis persimiles sunt, ita & in substan
tia. Cæterum quoniam forma, & finis, quoquomodo agētes causæ nuucupari possunt, idcirco
fit, ut Deus, quoniam forma, & intelligentiarum finis est, ut earum sit quoquomodo agens.
Nec etiam opinãdum est, primã mentē, in secunda, intellectionem efficere, Eueniret enim ut
intellectio non actio immanens, sed transiēs foret, sed res ita se habet, Secunda etenim mens,
à Deo dependet, ergo quoquomodo eius est effectus, At in effectu, causæ imago re-
lucet, idcirco fit, ut secunda intelligentia, se ipsam apprehendens, supremam quoque intelli-
gat, Est enim eius essentia, ratio, & intelligendi species, ut per eam, prima intelligatur, Diui-
na etenim mens, ut à secunda intellecta est, eadem secundum substantiam, cum secunda existit,
quoniam non est, nisi inferior mens, quæ ut primam refert, à seipsa, ratione distinguitur, & id-
circo Auer. recte sentit quando inquit, in prima intelligentia, nullam intellectorum multitu-
dinem existere, At in cæteris, quoquomodo multitudinem reperiri, testatur, Deus enim, non
nisi se ipsum intuetur. Quare omnibus modis idem est, intelligens, intellectum, & intellectio,
quæ, in Deo solum, secundum nostrum intelligendi modum distincta sunt, ut idem Auer. 12.
39 meth. affirmat, Cæteræ uero mentes, quia aliquid extra se intelligunt, intelligibilium multitu- G
dinem retinent, Non ita, quòd intellectæ res, ab intelligente, substantia, & re distinguantur, sed
ratione solum, ueluti id, quod refert, ab eo, quod refertur distinguitur, Quare re, tria illa, in-
telligens, intellectum, & intellectio, in mentibus inferioribus, non separantur, sed ratione so-
lum, Quamuis cum se ipsas apprehendunt, omnibus modis, uti in Deo, intelligens, intellectum,
& intellectio sunt. Hæc, quæ nunc à nobis exposita sunt, per Aueroem, confirmari possunt,
44 qui 12. meth. Auicennam arguens, ait, in intelligentijs, non esse prouentum, neque consequu-
tionem, neque actionem, nisi secundum quod intellectum, est causa intelligentis, Atqui intel-
lectum, intelligentis causa est, ut forma, uti retro docuimus, Quare Deus intelligentiarum for
ma est, ut ab eis comprehenditur. Neque ij audiendi sunt, qui Aueroem asserunt, Auicennam
arguere, quoniam Auic. opinatus est, primam intelligentiam alias creare, & in hoc, aiunt,
Aueroem, Auicennæ assentire, sed penes illud, ab eodem dissentire, aiunt, quando affirmat,
ab uno, non nisi unum proficisci, Horum enim sententia, aperte ab Aueroe recedit, Ibi enim,
inquit, quòd sunt multi modi, quomodo Deus, sit secundarum mentium causa, & modum ex-
ponit, & ait, ut intellectum est causa intelligentis, sed intellecta res, intelligentis solum forma
est. & non effectrix per creationem, ergo penes utrumque ab Auicenna dissentit. Et quarto cæ- H
1 li, æterna, de quatuor causis, non habent nisi formalem, & finalem, & si agentem, quatenus
coincidit cum forma, & fine. & tertio de anima, auctoritate Themist. & Theoph. asserit, in æ-
5 ternis, non esse agens nisi secundum similitudinem, Nempe opinabatur, Them. intellectum spe
culatiuum, non esse uere factum, neque agentem intellectum, rerum agens, Neque intellectum
potestatis, uere patiens. sed omnia hæc dicuntur, secundum similitudinem, quoniam sempiter-
na sunt, & perspicuum est, Themistium opinatum non fuisse, agentem intellectum, esse a-
gens per simplicem emanationem, uel per creationem, quamuis Auer. credat, agentem intel-
lectum, uerum agens esse, Nam opinatur, quòd transferat res, de ordine in ordinem, atque de-
nudat, à materia, & condictionibus materiæ, ipsa phantasmata, Atque ipsa facit, ut uniuersalia
31 sint, & actu intellecta, & hoc est id, quod Auer. docuit, septimo meth. quando inquit, sed
mouit Arist[illegible]telem, ad ponendum mouens separatum à materia, in factione uirtutum intelligi-
bilium, q[illegible] uirtutes intellectuales, apud ipsum, sunt non mixtæ cum materia, Intelligit enim,
per uirtutes in[illegible]ligibiles, phantasmata, ut à materia sunt denudata, quæ formæ intelligibiles, &
uniuersalia

A nniuersalia dicuntur, quæ fiunt ab intellectu agente, Eas enim transfert, de potentia intelligibili, & facit, ut actu intelligantur. ex quibus, aduersus hos, ita ratiocinari possumus, Auer. putat, quòd intellectus agens sit uerum agens, quia producit intelligibile, uidelicet, faciendo ipsum, ut actu moueat, intellectum potestatis, & ab eo intelligatur, Non quia prodeat, de non esse, ad esse simpliciter, sed de non esse intellecto, in actum, ut actu intelligatur, quare si Deus, esset intelligentias producens, esset uerum agens, quoniam cum produceret eas, de non esse ad esse, esset uerum agens, licet non per motum producat, ut Auer. de intellectu agente affirmat, ergo cum Deus de non esse, ad esse intelligentias producat, igitur uerum agens foret. Constat itaque ex his, quomodo à Deo, inferiores mentes dependeant. Sed hæc dubia uidentur, Nempe si Deus ita sempiternorum causa foret, illud accideret absurdum, ut non eodem modo æternorum principium esset. sed hoc ab Aristotele soluitur, secundo de ortu animalium, contra Democritum, rerum, quæ aut semper sunt, aut semper fiunt, nullum principium esse, affirmantem, inquit, rerum, quæ aut semper sunt, aut semper fiunt, nullum principium esse quærendum, non bene asseritur, sed ea duntaxat principia, non accipiunt examen huiusmodi, quæ rerum sempiternarum sunt, principij enim alia cognitio, non demonstratio, principium uero, in
B immobilibus, quidditas est, In rebus autem, quæ fiunt, Iam plura habent, sed modo diuerso, nec omnia modo eodem, quorum principiorum unum numero est, ut unde motus. separans ita que Arist. res mobiles, ab immobilibus per dictionem aduersatiuam, inquit, Principium in immobilibus, quidditas est, in rebus uero, quæ fiunt plura sunt, quasi in rebus immobilibus, solum principium sit quidditas, & modum exponens, quo mobilia, principium habent, quod immobilia non habent, quorum principiorum unum numero, ut unde motus, ut causa effectrix, quare plane affirmat, mobilia non eodem modo, cum æternis principia habere. Per quæ quidem uerba, perspicua fiunt, ea, quæ contra Democritum, octauo phys. ab Arist. scribuntur, quando ait, quorundam sempiternorum esse principium, patet iam, hoc principium esse quidditatem, hoc est, formam, Quare agens habent, ut cum forma coincidit, Verum causa, cur eodem modo à Deo sempiterna non pendeant, est, quoniam uaria, diuersaque sunt, & idcirco diuerso modo, à Deo fluunt. Quæ cum explicata sint, superest, ut latinorum fundamenta diluamus.

Latinorum fundamenta euertuntur. *Cap. 25.*

C Varia, diuersaque latinorum fundamenta, quibus propriam confirmabant sententiam, retro in mediū adduximus, Nunc hæc ipsa dissoluenda sunt, & quo ad primum spectat, ipsius solutio, ex retro dictis constat, Nempe docuimus, sempiterna, quatenus sempiterna, causa effectrice uacare, siue substantiæ, siue accidentia extiterint, sed quatenus, in aliquibus sempiternis, nouitas clauditur, causam agentem retinent. Quo uero ab secundum attinet, dicimus, effectricem causam, quæ uere est effectrix, priorem forma, respectu speciei existere, Nam nono meth. scribitur, actum, potentia priorem simpliciter esse, sed respectu eiusdem, secus, Causa etenim agens, formam de potentia ad actum deducit, Quare cum forma, esse, post non esse habeat, agente indiget, Quare ubi uerum agens non est. neque forma, ex materiæ sinu educta erit, & uice uersa, Nam ubi potentia est, ibi ageus, & e contra, Quare cum in æternis nulla sit potentia, & forma educta, ergo neq; uerum agens, & ideo formæ, quæ à materia dependent, sunt, quæ perfectionem, imperfectioni permixtam indicant, formæ uero abiunctæ, absolutam perfectionem afferunt, ob materiam enim formæ imperfectionis capaces fiunt. Tertium de facili soluitur, Nam Deus, suam bonitatem auferre, fieri non potest; nam tunc Deus, non esset Deus, quoniam summa bonitas non esset, cuius ratio est, ut com-
D municetur, quare absurdum illud contingeret, ut æterna essent, & non essent, si Deus, suam ab eis auferret bonitatem, Nempe si rerum opifex, Deus, bonitatem tolleret, ipse non esset, quare neque sempiterna, cum ab eo pendeant, Verum quoniam sua natura sempiterna sunt existerent, Hoc itaque sequitur, quoniam id quod accipiunt, imposibile est, & ex eo quod fieri nequit, non nisi imposibile sequitur. Euertitur quartum, & assumptum, uel uerum non est, aut æquiuocationem in se claudit, Nam cum finium alter per motum adipiscatur, & ubi hic finis est, opus est, ut uerum agens sit, Nam huiusmodi finis, non nisi forma est, quæ in materiæ est potestate, ab hac enim, agens per motum, ad ipsius productionem, operatur, quare cum in æternis, hic finis non sit, neque igitur efficiens quod rei præbeat existentiam, est alter finis, qui motui præsuppositus est, ob quem res simpliciter esse non habent, sed nobile, & optimum, Quare ubi huiusmodi finis est, opus est, ut agēs sit non tamen, quod idem sit agens, & finis, ueluti in sempiternis, Deus hic finis est, ergo opus est, ut sit agens, quod propter hunc finem operetur, Huiusmodi uero agens, cætera sempiterna sunt, quæ propter Deum agunt, quoniam ab eo motu, quętunt ei assimilari, & hoc est, quod Auer.

Auer. secundo de substantia orbis affirmat, quando ait, quod finis significat agẽs, significatione necessaria, Etenim Deus cum finis sit, ob quem cætera agunt, ergo opus est, ut agẽs sit, quod huius finis gratia operetur. Deus tamen huiusmodi agẽs non est, sed alia sunt, quæ eius gratia agunt. Euertitur etiam quintum, & confitemur omnibus modis, sempiterna necessaria esse, Pendẽt tamen quoquomodo à Deo, uti retro docuimus, & idcirco sequitur utrunque si .n. primũ remoueatur, existerent, quoniam causis carẽt, ob quas, res non esse potest. Rursus ex alio non essent, quoniam à Deo, ut à forma, & fine, & quoquomodo, ut ab agẽte dependẽt. Cum uero inferunt, si omnibus modis necessaria sempiterna essent, & nullo modo possibilia, à nullo dependerẽt, hoc non recte infertur, quia possibilis res dicitur ex eo, quod agentẽ habet, quod, in principio, patienti contrarium est, & materiam habet; quare sempiterna, etsi possibilia non sint dependere tamen possunt. Quod deinceps, de sciẽtia Dei, & nostra, afferunt, nostrã scientiam non deturbat, siquidem neutra scientia, à rebus causata est, non enim, quæ Dei est, cum Deus seipsum solum cognoscat, neq; itidem scientia nostra, nam quęcumq; mens humana intelligit, per suam substantiam apprehendit, quæ ratio, & idea est, omnium, quæ intuetur. atqui humani intellectus substantia, à rebus producta non est, quare neq; ipsius scientia. Verum hæc, à nobis aperta facta sunt, tertio uolumine de anima. Quod demum obijciunt, ita dissoluimus, Entis per essentiam nomine, duo peripatetici intelligere consueuere, primum id, quod sua natura tale est, ueluti homo, per essentiam, rationale animal nuncupatur, quoniam sua essentia tale est, secundum uero, id quod cum sua natura tale est, ullo unquam pacto ab alio dependet, quemadmodum Deus, seipso .n. est, id quod est, & ab alio non pendent, sed alia ab eo. Verum quoniam res diuersæ, & uariæ sunt dependentiæ, ratio eadem non est, Nam earum nonnullæ, à Deo, ut a forma, agẽte & fine dependẽt, aliquæ uero, ab eodem ut à forma, & fine, & si ab agente, quatenus cum forma, & fine coincidit, Sempiternorum itaq; principia, se ipsis sunt, id quod sunt, & causam non habent, ob quam sint, ueluti secundo, & nono meth. Arist. docuit, & quamuis seipsis sunt, id, quod sunt, Dei gratia sunt. sed quis ambigere potest, esse extra Dei effectus, sed cælestes mentes, sunt, ergo Dei effectus sunt. sed diluitur ut hoc, etenim illud esse, Dei effectus est, quod ab alio est. Atqui, huiusmodi mentium esse, ab alio non est, cum teste Arist. seipsis sint, id quod sunt, & eis, causa non est, cur sint, gratia tamen Dei sunt, atq; eius gratia operantur, cui persimiles, quatenus possunt, efficiuntur. Testimonia uero, quæ à latinis allata sunt, ex disputationis decursu, quo pacto intelligẽda sint, constat. solum illud dubium facit quod Auerois est, secundo cæli, ubi aperte ascrere uidetur creationẽ, esse concedẽdum, Verum ad hoc dici potest, Aueroem ob scripturæ prauitatẽ, Auicennæ opinioni adhæsisse.

Hæc, quæ de sempiternorum, & cælestium corporum causis, ex Peripateticorum placitis in medium produximus Amplissime Cardinalis, tibi recognoscẽda mittimus, quæ eo complectaris animo, quo ego tibi dedico. Vale quam felicissime.

FINIS.

